

**LAODIKEIA-KANDILKIRI VERİLERİ IŞIĞINDA GÜNEYBATI  
ANADOLU'DA ERKEN TUNÇ ÇAĞI 2 VE 3**

**Pamukkale Üniversitesi  
Sosyal Bilimler Enstitüsü  
Doktora Tezi  
Arkeoloji Anabilim Dalı  
Doktora Programı**

---

**Umay OĞUZHANOĞLU AKAY**

**Danışman: Prof. Dr. Celal ŞİMŞEK  
Prof. Dr. Turan EFE**

**Ekim 2015  
DENİZLİ**

## DOKTORA TEZİ ONAY FORMU

Arkeoloji Anabilim Dalı, Arkeoloji Bilim Dalı doktora programı öğrencisi Umay OĞUZHANOĞLU AKAY tarafından Prof. Dr. Celal ŞİMŞEK ve Prof. Dr. Turan EFE yönetiminde hazırlanan “**Laodikeia-Kandilkırı verileri ışığında Güneybatı Anadolu’da Erken Tunç Çağı 2 ve 3**” başlıklı tez aşağıdaki jüri üyeleri tarafından 23.10.2015 tarihinde yapılan tez savunma sınavında başarılı bulunmuş ve Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı/Danışman  
Prof. Dr. Celal ŞİMŞEK

Jüri-2. Danışman  
Prof. Dr. Turan EFE

Jüri  
Prof. Dr. Esref ABAY

Jüri  
Prof. Dr. Asli SARACIOĞLU

Jüri  
Yrd. Doç. Dr. Binnur KURBANCI

Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 19/11/2015...tarih ve ..24/15... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Kenan ÇOYAN  
Müdür

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

İmza  
Öğrenci Adı Soyadı

Umay Özkanlı Akay

## ÖNSÖZ

Pamukkale ve Adnan Menderes üniversiteleri ortak doktora programı kapsamında yürütülen bu tez çalışması, oldukça az tanınan Güneybatı Anadolu Erken Tunç Çağı'nı içermektedir. Konunun belirlenmesinin ardından, Laodikeia'da Erken Tunç Çağı kalıntılarının tespit edilmesi ve bu alanda arkeolojik araştırmaların başlatılabilmesi ise çalışmaya büyük bir ivme kazandırmış ve onun özgün değerini önemli oranda artırmıştır. Laodikeia'da, uzun yıllardır tarımsal faaliyetler, doğa olayları ve kaçak kazılarla tahribata açık bir durumda bulunan Erken Tunç Çağı kalıntılarının keşfine, alanın kamulaştırılmasına, burada kazıların başlatılmasına önayak olan; arazi ve dokümantasyon çalışmaları için tüm olanakları sağlayan; aynı zamanda bu tez çalışmasına danışmanlık yapan hocam Prof. Dr. Celal ŞİMŞEK'e, özverisi, çabaları ve maddi-manevi desteği için en derin şükranlarımı ve minnettarlığımı sunmayı borç bilirim. Bunun yanında, çalışmanın ikinci danışmanlığını yürüten, tezin bilimsel çerçevesini yönlendiren, Batı Anadolu Erken Tunç Çağı hakkındaki engin bilgisi ve hoşgörüsü ile çalışmam boyunca yanımda olan, desteğini hissettiren değerli hocam Prof. Dr. Turan EFE'nin bilimsel yönlendirmesi ve katkıları olmadan bu tezin tamamlanmasının mümkün olamayacağını ifade etmek ve kendisine hem bilimsel hem manevi destekleri için içten teşekkürlerimi sunmak isterim.

Bu çalışma Pamukkale Üniversitesi Bilimsel Araştırma Proje Başkanlığı tarafından 2011 SOBE 042 numaralı proje ile maddi olarak desteklenmiş, bu maddi destek özellikle kazı çalışmaları ve burada elde edilen örnekler üzerinde karbon tarihlendirmelerinin alınması açısından çok önemli bir rol oynamıştır.

Tez çalışmasının 6 aylık bir kısmı Roma La Sapienza Üniversitesi'nde, 4 aylık bir kısmı ise Liverpool Üniversitesi'nde tamamlanmıştır. Bu süreçlerde açık görüşlü ve misafirperver bir tutumla fikir ve desteklerini esirgemeyen Prof. Dr. Marcella FRANGIPANE, Dr. Alan GREAVES ve Prof. Dr. Douglas BAIRD'e teşekkür ederim. Tez izleme komitesinde yer alarak fikirlerini paylaşan, Beycesultan ve Çivril-Çal-Baklan ovaları seramik örneklerini inceleme şansı sunan sayın Prof. Dr. Eşref ABAY'a yardımları



için müteşekkirim. Tez izleme komitesinin diğer üyesi Prof. Dr. Bilal SÖĞÜT, Yatağan Ovası'nda kazı ve yüzey araştırmalarına katılmamı sağlayarak, Karia'nın Erken Tunç Çağı kültürleri hakkında fikir sahibi olmam konusunda en büyük katkıyı sağlamıştır. Yine tüm tez sürecinde destek veren, Tez İzleme Komitesi üyesi Yrd. Doç. Dr. Mustafa BÜYÜKKOLANCI; hem Çine-Tepecik Höyük malzemesini incelememi sağlayan hem de manevi desteğiyle her zaman yanımda olan Prof. Dr. Sevinç GÜNEL; Yeşilova ve Bornova-Yassıtepe höyüklerinin seramik örneklerini görmemi sağlayan Yrd. Doç. Dr. Zafer DERİN; karbon tarihlemeleri hakkında görüşlerini paylaşan ve tezde değinmemi izin veren Dr. Bernhard WENINGER; bazı seramik örnekleri hakkında görüşlerini paylaşan Doç. Dr. Ourania KOUKA da saygılarımı sunmadan geçemeyeceğim isimler arasındadır. Güneybatı Anadolu'da Ankara'daki İngiliz Arkeoloji Enstitüsü tarafından yürütülen yüzey araştırmalarında toplanan malzemenin yer aldığı seramik koleksiyonun incelememe izin veren kurum yetkililerine ve çalışanlarına da teşekkür ederim.

Çalışmada kullanılan Laodikeia-Kandilkırı malzemesiyle ilgili tüm görseller Laodikeia Kazı Arşivine aittir. Arazi ve dokümantasyon çalışmalarının tamamı da Laodikeia kazı ekibi tarafından yürütülmüştür. Laodikeia-Kandilkırı yerleşiminin arazideki kazı çalışmaları Arkeolog Semih AKDEMİR'in arazi şefliğinde, mimari çizim çalışmaları da yine Arkeolog Semih AKDEMİR ve Arkeolog Gökhan YILMAZ tarafından gerçekleştirilmiştir. Kazı sırasında bulunmuş olan etüdlük ve envanterlik malzemenin kara kalem teknik çizimleri ve Freehand programında temiz çizimleri Arkeolog Pınar KIZILTEPE BİLGİN, fotoğraf çekimi ve bunların düzenlemeleri Fotoğrafçı Erhan EMEKLİ ve Arkeolog Fatma RENÇBER KIYAK tarafından gerçekleştirilmiştir. Kandilkırı'nda bulunmuş seramik parçalarının kara kalem çizimi, büyük ölçüde tarafımdan, ancak Arkeolog Övünç EGE'nin büyük desteğiyle gerçekleştirilmiştir. Söz konusu malzemenin temiz çizimleri ise Freehand programı kullanılarak tarafımdan gerçekleştirilmiştir. Arkeolog Kübra ÇALIŞIR ve Arkeolog Ayşegül ARIĞ da teknik desteklerini esirgemediler. İsmi anılan kişiler başta olmak üzere, adını saymayı unuttuklarımın affına sığınarak tüm Laodikeia kazı ekibine teşekkür ederim. Onlar olmadan bu çalışma gerçekleşmezdi.

Lisans ve lisansüstü eğitimim boyunca, başka alana sapmadan, yalnızca Batı Anadolu prehistoryasına yoğunlaşmam konusunda varlıklarıyla en büyük ilhamı verenler Prof. Dr. Hayat ERKANAL, Doç. Dr. Ayşegül AYKURT, Prof. Dr. Vasıf ŞAHOĞLU, Doç. Dr. Ourania KOUKA ve Dr. Rıza TUNCEL'dir.

Çalışmanın zorlu aşamalarında, bilgileri, fikirleri, yardımları ve dostlukları ile yanımda olan değerli arkadaşlarım, en başta Arkeolog M. Gökçe DEDE olmak üzere Uzman Mustafa BİLGİN, Arş. Gör. Ayşem SEZGİN, Öğr. Gör. Özlem AYTEK, Yrd. Doç. Dr. Deniz SARI, Yrd. Doç. Dr. Sinem TÜRKTEKİ, Yrd. Doç. Dr. Murat TÜRKTEKİ, Yrd. Doç. Dr. Erkan FİDAN, Arş. Gör. Banu YILMAZ, Arş. Gör. Barış YENER ve Yrd. Doç. Dr. Erim KONAKÇI'ya teşekkürlerimi sunarım.

Uzun soluklu bir emeğin ürünü olduğunu düşündüğüm bu tez çalışması, yaşamımdaki en kıymetli yoldaşlarım Prof. Dr. Attila OĞUZHANOĞLU, Prof. Dr. Nalan KALKAN OĞUZHANOĞLU ve diğer yarım, Arkeolog Melih AKAY'a adanmıştır.

Umay OĞUZHANOĞLU

Denizli, 2015

## ÖZET

### LAODIKEIA-KANDILKIRI VERİLERİ İŞİĞİNDA GÜNEYBATI ANADOLU'DA ERKEN TUNÇ ÇAĞI 2 VE 3

Oğuzhanoğlu Akay, Umay

Doktora Tezi/

Arkeoloji ABD

Arkeoloji Doktora Programı

Tez Yöneticisi: Prof. Dr. Celal ŞİMŞEK-Prof. Dr. Turan EFE

Ekim 2015, 527 Sayfa

Güneybatı Anadolu, Batı Anadolu'nun Erken Tunç Çağı (ETÇ) kültürleri açısından en az bilinen kesimini oluşturmaktadır. Oysa bu bölge, bu dönem için oldukça verimli yerleşim alanlarına sahip olmasının yanında, önemli kara ve deniz yollarının da kesişiminde bulunur. Bu tez çalışması iki ana bölümden oluşmaktadır. İlkinde, Denizli'de, Lykos Vadisi'nde bulunan Laodikeia antik kenti sınırındaki Kandilkırı'nda 2010, 2012-2013 yıllarında yürütülen kazılardan elde edilen ETÇ 2 ve 3 mimari, seramik ve küçük buluntuları ele alınmıştır. ETÇ 2'de pithos ve basit toprak mezarlardan oluşan bir mezarlık alanı, ETÇ 3'te ise en az iki tabakalı ve 4 evreli olduğu anlaşılan bir yerleşmenin varlığı saptanmıştır. Yerleşmede bitişik planlı ve ortak duvarlı uzun evler mevcuttur. ETÇ 2'de B. Menderes vadisi yanında Güneybatı Anadolu kıyıları ile de benzerlikler gösteren bir buluntu topluluğu mevcuttur. Denizaşırı ilişkilerin etkilerinin iç kesimlere kadar ulaştığı görülmüştür. ETÇ 3'te ise kuzeyindeki bölgelerle ilişkileri yoğunlaşan yerleşmede, çömlekçi çarkının aktif olarak kullanılarak yörenin Film Astarlı Mal ve Gri Seramik yerel mal gruplarının da bu teknolojiye adapte edildiği anlaşılmıştır.

İkinci bölümde, Laodikeia-Kandilkırı verilerinden yola çıkılarak Güneybatı Anadolu ETÇ 2 ve 3 dönemleri ele alınmıştır. ETÇ 2'de Lykos Ovası, genel olarak Büyük Menderes kültürleri ile ilişki halindedir ve Batı Anadolu kıyısıyla da benzerlikler sunar. Aynı evrede "Yatağan-Milas Bölgesi" ise, özgün bir seramik geleneğine ev sahipliği yapmakta ve kuzeyine kıyasla çok daha yoğun denizaşırı ilişkilerin izlerini sunmaktadır. ETÇ 3A'da Güneybatı Anadolu'nun kuzey kesiminin, İçbatı Anadolu'nun kuzey kesimleriyle ilişkilerini artırdığı anlaşılmaktadır. Bu dönem, bölgenin geri kalan kesimlerinden fazla tanınmamaktadır. ETÇ 3B'de ise tüm Güneybatı Anadolu'nun, denizaşırı ilişkileri yoğun, kendine özgü bir kültüre işaret ettiği söylenebilir.

**Anahtar Kelimeler:** Erken Tunç Çağı 2, Erken Tunç Çağı 3, Güneybatı Anadolu, Laodikeia-Kandilkırı, Lykos Ovası, Yatağan-Milas Bölgesi

## ABSTRACT

### EARLY BRONZE AGE 2 AND 3 IN SOUTHWEST ANATOLIA IN LIGHT OF LAODIKEIA-KANDILKIRI FINDS

Oğuzhanoğlu Akay, Umay  
Doctoral Thesis

Archaeology Department  
Archaeology PhD Programme

Adviser of Thesis: Prof. Dr. Celal Şimşek-Prof. Dr. Turan Efe

October 2015, 527 Pages

Southwest Anatolia is the least investigated part of West Anatolian Early Bronze Age (EBA) cultures. Infact, this region, besides including fertile plains available for settling, is situated in the crossroad of important inland and maritime routes. This PhD work consists of two main chapters. First of them evaluates architecture, pottery and small finds from Kandilkırı 2010, 2012-2013 excavation, a site which is situated within the borders on the ancient city of Laodikeia. An EBA 2 cemetery consisting of pithoi and simple pit burials and a settlement with at least 2 layers and 4 occupation levels dating from EBA 3 have been unearthed. In the EBA 3 settlement, there are long houses sharing their long walls. EBA 2 assemblage is parallel with Meander valley as well as with Southwest Anatolian coasts. It has been observed that oversea relations have affected the inner parts. During EBA 3, the settlement which has denser contacts with its northern neighborhood, has learned the potter's wheel technology and adopted it for the production of local wares such as Wash Ware and Gray Ware.

The second chapter takes into consideration the whole Southwest Anatolia according to new data from Laodikeia-Kandilkırı. Lykos Valley is in a firm contact with Meander Valley cultures during EBA 2 and shows similarities with coastal areas. Meanwhile, the "Yatağan-Milas Region" shows traits of an original pottery tradition and establishes stronger oversea contacts than its northern neighbors have done. During EBA 3A, the northern part of Southwest Anatolia intensifies the relations with the northern part of inland western Anatolia. This phase has not been investigated in other parts of the region. In EBA 3B, almost whole Southwest Anatolia hosts an original local culture with strong oversea relations.

**Keywords:** Early Bronze Age 2, Early Bronze Age 3, Southwest Anatolia, Laodikeia-Kandilkırı, Lykos Plain, Yatağan-Milas Region

## İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xii
TABLolar DİZİNİ.....	xiii
SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	ix
<b>GİRİŞ.....</b>	<b>1</b>
Amaç.....	1
Kapsam.....	3
Çalışma Yöntemi ve Terminoloji.....	3
Güneybatı Anadolu'nun Coğrafi Özellikleri ve Jeomorfolojisi.....	6
Jeomorfolojik ve Jeolojik Yapı.....	6
Güneybatı Anadolu Coğrafyasının Erken Tunç Çağı Kùltürleri Üzerine Olası Etkileri .....	12
Güneybatı Anadolu'da Erken Tunç Çağı Kapsamında Bugüne Kadar Yapılan Araştırmalara Genel Bir Bakış.....	15

## BİRİNCİ BÖLÜM

### LAODIKEIA-KANDİLKIRI ERKEN TUNÇ ÇAĞI YERLEŞMESİ VE MEZARLIK ALANI

1.1. Araştırma Tarihçesi .....	21
1.2. Konum ve Tabakalaşma.....	23
1.3. Mimari (2. ve 3. Tabakalar/Erken Tunç Çağı 3).....	28
1.4. Mezarlık Alanı (4. Tabaka-Erken Tunç Çağı 2).....	33
1.5. Laodikeia Erken Tunç Çağı Seramiği.....	39
1.5.1. Çalışma Yöntemi.....	39
1.5.1.1. Mal Gruplarının Tespiti ve Oransal Değerlendirilmesi .....	39
1.5.1.2. Tipolojik Sınıflandırma ve Oransal Dağılımın Tespiti.....	43
1.5.2. Laodikeia Erken Tunç Çağı 2 (4. tabaka) Seramiği.....	46
1.5.2.1. Mal Grupları.....	46
1.5.2.1.1. Siyah Astarlı ve Perdahlı Mal Grubu.....	47
1.5.2.1.2. Kahverengi Astarlı ve Perdahlı İnce Mal Grubu .....	50
1.5.2.1.3. Kırmızı Astarlı ve Perdahlı İnce Mal Grubu.....	51
1.5.2.1.4. Gri Mal Grubu.....	53
1.5.2.1.5. Kaba Mal Grubu .....	53
1.5.2.2. Kap Formları .....	55
1.5.2.2.1. Tabak (TB).....	55
1.5.2.2.2. Çanak (ÇN).....	56
1.5.2.2.2.1. İçe Doğru Kıvrılan Ağızlı Çanak (ÇN I).....	58
1.5.2.2.2.2. Dik Yükselen Ağızlı, Omurgalı Çanak (ÇN II).....	61

1.5.2.2.2.3. Omurgalı Çanak ( <i>Carinated/Antisplash Bowl</i> ) (ÇN III).....	62
1.5.2.2.2.4. Basit Profilli Yayvan Çanak (ÇN IV).....	65
1.5.2.2.2.5. Hafif İçe Dönük, Düz Kesilmiş Ağızlı Sığ Çanak (ÇN V).....	66
1.5.2.2.3. Tankard (TK).....	66
1.5.2.2.4. Çömlek (ÇÖ).....	68
1.5.2.2.4.1. Dar Boyunlu Çömlek (ÇÖ I).....	70
1.5.2.2.4.2. Geniş Boyunlu ve Dışa Açılan Ağızlı Çömlek (ÇÖ II).....	72
1.5.2.2.4.3. Yükselen Ağızlı Üçayaklı Çömlek (ÇÖ III).....	73
1.5.2.2.4.4. Basık Geniş Boyunlu, Küresel Gövdeli Çömlek (ÇÖ IV).....	75
1.5.2.2.4.5. Keskin Bir Şekilde Dışa Dönen Ağızlı Çömlek (ÇÖ V).....	76
1.5.2.2.5. Yükselen Ağızlı Fincan.....	77
1.5.2.2.6. Testi.....	77
1.5.2.2.6.1. Gaga Ağızlı Testi.....	78
1.5.2.2.6.3. Testicik.....	80
1.5.2.2.7. Sos Kabı.....	81
1.5.2.2.8. Minyatür Kap (MÇ).....	83
1.5.2.2.9. Kapak (KP).....	85
1.5.2.2.9.1. Tutamaklı Düz Kapak (KP I).....	85
1.5.2.2.9.2. İp Delikli Tutamaklı Kubbeli Kapak (KP II).....	86
1.5.2.2.9.3. Kabaralı Kubbeli Kapak (KP III).....	87
1.5.2.2.9.4. Dışa Taşkın Kenarlı Silindirik Kapak (KP IV).....	87
1.5.2.2.10. Emzik.....	88
1.5.3. Laodikeia Erken Tunç Çağı 3 (3-2. tabaka) Seramiği.....	90
1.5.3.1. Mal Grupları.....	90
1.5.3.1.1. Film Astarlı ( <i>Wash</i> ) Mal Grubu.....	91
1.5.3.1.2. Kırmızı Astarlı Mal Grubu.....	96
1.5.3.1.3. Kahverengi Astarlı Mal Grubu.....	97
1.5.3.1.4. Gri Mal Grubu.....	98
1.5.3.1.5. Siyah Astarlı Mal Grubu.....	103
1.5.3.1.6. Yalın Mal Grubu ( <i>Plain Ware</i> ).....	104
1.5.3.1.7. Kaba Mal Grubu.....	106
1.5.3.1.8. İthal Mal Grupları.....	107
1.5.3.1.8.1. Parlak Kırmızı Astarlı ve Perdahlı Mal ( <i>Red Coated Ware</i> ).....	107
1.5.3.1.8.2. Mika Astarlı Mal Grubu.....	110
1.5.3.2. Kap Formları.....	112
1.5.3.2.1. Tabak (TB).....	112
1.5.3.2.1.1. El Yapımı, İçe Doğru Hafif Çekik Ağızlı Tabak ( <i>Troia A1 Tabağı</i> ) (TB I).....	114
1.5.3.2.1.2. El Yapımı, Dışa Doğru Düz Bir Şekilde Açılan Profilli Tabak ( <i>Troia A1 Tabağı</i> ) (TB II).....	114
1.5.3.2.1.3. Konik Gövdeli Tabak ( <i>Troia A2 Tabağı</i> ) (TB III).....	115
1.5.3.2.1.4. Dışa Açılan Ağızlı Tabak ( <i>Troia A2 Tabağı</i> ) (TB IV) (Lev. 23-27, 30-31).....	117
1.5.3.2.2. Çanak (ÇN, S).....	121
1.5.3.2.2.1. İçe Doğru Kıvrılan Ağızlı Çanak (ÇN I).....	122
1.5.3.2.2.2. Dik Yükselen Ağızlı, Omurgalı Çanak (ÇN II).....	123
1.5.3.2.2.3. Omurgalı Çanak ( <i>Carinated/Antisplash Bowl</i> ) (ÇN III).....	123

1.5.3.2.2.4. Hafif İçe Dönük Ağızlı Çanak (ÇN VI).....	124
1.5.3.2.2.5. “S” Profilli Çanak (S).....	125
1.5.3.2.3. Tankard (TK).....	129
1.5.3.2.4. Depas (DP).....	133
1.5.3.2.5. Çömlek (ÇÖ).....	136
1.5.3.2.5.1. Dar Boyunlu Çömlek (ÇÖ I).....	137
1.5.3.2.5.2. Dışa Doğru Açılan Ağızlı, Geniş Boyunlu Çömlek (ÇÖ II).....	138
1.5.3.2.5.3. Basık Geniş Boyunlu, Küresel Gövdeli Çömlek (ÇÖ IV).....	138
1.5.3.2.5.4. Geniş Boyunlu, Kulplu Çömlek (ÇÖ VI).....	138
1.5.3.2.5.5. Dışa Doğru Açılan Geniş Ağızlı Çömlek (ÇÖ VII).....	139
1.5.3.2.6. Testi.....	140
1.5.3.2.6.1. Gaga Ağızlı Testi.....	140
1.5.3.2.6.2. Matara Gövdeli Testi (?).....	140
1.5.3.2.7. Çaydanlık.....	141
1.5.3.2.8. Minyatür Kap (MÇ).....	143
1.5.3.2.9. Kapak (KP).....	143
1.5.3.2.9.1. Dışa Taşkın Kenarlı Silindirik Kapak (KP IV).....	143
1.5.3.2.9.2. Kulplu Silindirik Kapak (KP V).....	144
1.5.3.2.10. Emzik.....	145
1.5.4. Dip, Kaide ve Üçayaklar (4-2.Tabakalar).....	145
1.5.4.1. Düz Dip (DD).....	146
1.5.4.2. Kaide (HK).....	147
1.5.4.3. Üçayak (AY).....	149
1.5.4.3.1. Yuvarlak Kesitli Ayak ve Ayakçık (AY I).....	150
1.5.4.3.2. Yassı Kesitli Üçayak (AY II).....	151
1.5.4.3.3. Kıvrık Uçlu Üçayak (AY III).....	153
1.5.5. Kulplar (4-2.Tabakalar).....	155
1.5.5.1. Yatay Kulp (KU I).....	157
1.5.5.2. Burma Kulp (KU II).....	157
1.5.5.3. Bezemesiz Dikey Kulp (KU III).....	158
1.5.5.4. Bezemesiz Şerit Kulp (KU IV).....	158
1.5.5.5. Çizi Bezemeli Dikey Kulp (KU V).....	158
1.5.5.6. Oluk Bezemeli Dikey Kulp (KU VI).....	158
1.5.5.7. Çentik Bezemeli Dikey Kulp (KU VII).....	159
1.5.5.8. Mahmuz Kulp (KU VIII).....	159
1.5.5.9. İkiz Kulp (KU IX).....	159
1.5.5.10. Pithos Kulbu (KU X).....	159
1.5.6. Tutamak (TU) ve Kabara (KB) (4-2.Tabakalar).....	160
1.5.6.1. İp Delikli Tutamak (TU I-TU II).....	160
1.5.6.2. Yalancı İp Delikli Tutamak (TU III).....	161
1.5.6.3. Makara Tutamak (TU IV).....	161
1.5.6.4. Çubuk Biçimli Tutamak (TU V).....	161
1.5.6.5. At Nalı Biçimli Tutamak (TU VI).....	162
1.5.6.6. Boynuzcuk Biçimli Tutamak (TU VII).....	162
1.5.6.7. Kabara (KB).....	162
1.5.7. Laodikeia Erken Tunç Çağı Seramiği Üzerinde Görülen Bezemeler (4-2. Tabakalar).....	165

1.5.7.1. Boya Bezeme.....	165
1.5.7.2. Yiv ve Dolgu ( <i>İnkruste</i> ) Bezeme.....	166
1.5.7.3. Oluk Bezeme.....	167
1.5.7.4. Çukurcuk Bezeme.....	169
1.5.7.5. Çentik Bezeme.....	169
1.5.7.6. Kabartma Bezeme.....	170
1.5.7.7. Motifli Saklı Astar Bezeme.....	171
1.5.8. Seramiğin Genel Değerlendirmesi.....	174
1.5.8.1. Mal Grupları.....	175
1.5.8.2. Formlar.....	179
1.5.8.3. Bezeme.....	184
1.5.8.4. Karşılaştırma ve Tarihleme.....	185
1.6. Laodikeia-Kandilkırı Erken Tunç Çağı Küçük Buluntuları.....	190
1.6.1. Erken Tunç Çağı 2 (4. Tabaka) Küçük Buluntuları.....	190
1.6.1.1. Ağırlık (Tezgah Ağırlığı) (AĞ).....	190
1.6.1.2. Ağırşak (AŞ).....	192
1.6.1.3. Kemik Alet.....	195
1.6.1.4. Yontmataş Alet.....	196
1.6.1.5. Metal İğne ve Alet (?).....	197
1.6.1.6. Diğer Taş Buluntular.....	198
1.6.2. Erken Tunç Çağı 3 (3. ve 2. Tabakalar) Küçük Buluntuları.....	199
1.6.2.1. Ağırlık (Tezgah Ağırlığı) (AĞ).....	199
1.6.2.2. Ağırşak (AŞ).....	199
1.6.2.3. Yontmataş Alet.....	201
1.6.2.4. Metal İğne (İĞ).....	202
1.6.2.5. İdol.....	205
1.6.2.6. Diğer Taş Buluntular.....	206

## İKİNCİ BÖLÜM

### GÜNEYBATI ANADOLU ERKEN TUNÇ ÇAĞI

2.1. Güneybatı Anadolu Erken Tunç Çağı Mimarisine Genel Bir Bakış.....	209
2.1.1. Yerleşmeler ve Tabakalaşma.....	209
2.1.2. Genel Yerleşim Planları.....	213
2.1.3. Çevre Duvarı ve Savunma Sistemleri.....	219
2.1.4. Yapı Tipleri.....	221
2.1.5. Özel İşlevli Yapılar.....	227
2.1.5.1. Dini (?) Yapılar.....	227
2.1.5.2. İdari (?) Yapılar.....	231
2.1.6. İç Mimari Ögeler.....	234
2.1.6.1. Ocaklar ve Fırınlardan.....	234
2.1.6.2. Sekiler-Platformlar.....	236
2.1.6.3. Kil Kutular ve Mekân İçi Pithoslar.....	238
2.1.6.4. Çukurlar.....	240
2.1.7. Yapım Teknikleri ve Malzemeler.....	241
2.1.8. Genel Değerlendirme.....	246
2.1.8.1. Höyükleşme ve Yatay Yer Değiştirme.....	246



2.1.8.2. Genel Yerleşim Planları ve Çevre Duvarları.....	247
2.1.8.3. Konut Planları.....	249
2.1.8.4. Özel İşlevli Yapılar.....	251
2.1.8.5. İç Mimari Ögeler.....	252
2.1.8.6. Malzeme ve Teknik.....	253
2.2. Güneybatı Anadolu Erken Tunç Çağı Mezarlıkları ve Ölü Gömme Gelenekleri..	254
2.2.1. Başlıca Mezarlık Alanları.....	254
2.2.2. Mezarlıkların Konumu ve Düzeni.....	256
2.2.3. Mezar Tipleri.....	260
2.2.3.1. Pithos ve Çömlek Mezar.....	260
2.2.3.2. Taş Sanduka Mezar.....	264
2.2.3.3. Basit Toprak Mezar.....	266
2.2.4. Gömme Biçimleri.....	267
2.2.5. Ölü Hediyeleri.....	268
2.2.6. Antropolojik Çalışmalar.....	271
2.2.7. Genel Değerlendirme .....	272
2.3. Güneybatı Anadolu Erken Tunç Çağı 2 ve 3 Seramiği.....	276
2.3.1. Erken Tunç Çağı 2 Seramiği.....	276
2.3.1.1. Mal Grupları.....	276
2.3.1.1.1. Kırmızı Astarlı ve Perdahlı Mal Grubu.....	277
2.3.1.1.2. Dışı Kırmızı-İçi Siyah Mal Grubu.....	278
2.3.1.1.3. Kırmızı Alacalı ( <i>Mottled</i> ) Astarlı Mal Grubu.....	279
2.3.1.1.4. Siyah/Koyu Renk Astarlı ve Perdahlı Mal Grubu .....	281
2.3.1.1.5. <i>Barbotine Ware</i> .....	282
2.3.1.2. Kap Formları.....	282
2.3.1.2.1. Çanak.....	283
2.3.1.2.1.1. Basit Profilli Çanak.....	283
2.3.1.2.1.2. Omurgalı Çanak ( <i>Carinated/Antisplash Bowl</i> ).....	285
2.3.1.2.1.3. İçe Doğru Kıvrılan Ağızlı Çanak.....	287
2.3.1.2.1.4. Dik Yükselen Ağızlı, Omurgalı Çanak.....	288
2.3.1.2.1.5. Kusura Çanağı.....	288
2.3.1.2.2. Fincan.....	289
2.3.1.2.2.1. İlmik Kulplu Fincan.....	289
2.3.1.2.2.2. Kusura Fincanı.....	290
2.3.1.2.3. Tankard.....	290
2.3.1.2.4. Amphora.....	291
2.3.1.2.5. Boyunlu Çömlek.....	292
2.3.1.2.6. Üçayaklı Çömlek.....	293
2.3.1.2.7. Gaga Ağızlı Testi.....	294
2.3.1.2.7.1. Kesik Gaga Ağızlı Testi .....	294
2.3.1.2.7.2. Emzik Kulplu Gaga Ağızlı Testi .....	295
2.3.1.2.7.3. Süzgeçli Testi.....	295
2.3.1.2.8. Sepet Kulplu Kompozit Kap.....	296
2.3.2. Erken Tunç Çağı 3 Seramiği.....	296
2.3.2.1. Mal Grupları.....	296
2.3.2.1.1. Kırmızı Astarlı Mal Grubu.....	296
2.3.2.1.2. Film Astarlı ( <i>Wash</i> ) Mal Grubu.....	296

2.3.2.1.3. Yalın Mal Grubu.....	298
2.3.2.1.4. Gri Mal Grubu .....	298
2.3.2.1.5. Parlak Kırmızı Astarlı ve Perdahlı Mal Grubu ( <i>Red Coated Ware</i> ). .....	301
2.3.2.1.6. Altın ve Gümüş Mika Astarlı Mal Grubu.....	302
2.3.2.1.7. Kırmızı Boya Bezemeli Mal Grubu.....	303
2.3.2.2. Kap Formları.....	304
2.3.2.2.1. Tabak.....	304
2.3.2.2.2. “S” Profilli Çanak.....	305
2.3.2.2.3. Tankard.....	306
2.3.2.2.4. Kantharos.....	307
2.3.2.2.5. Depas.....	308
2.3.2.2.6. Sepet Kulplu Çaydanlık.....	314
2.3.2.2.7. Testi .....	316
2.3.2.2.7.1. Uzun Silindirik Boyunlu, Gaga Ağızlı Testi.....	316
2.3.2.2.7.2 Matara Gövdeli Testi.....	316
2.3.2.2.8. Askos.....	317
2.3.3. Güneybatı Anadolu Erken Tunç Çağı Seramiği Hakkında Genel Değerlendirme ve “Kültür Bölgeleri” Üzerine Düşünceler.....	319
2.3.3.1.Güneybatı Anadolu Erken Tunç Çağı “Kültür Bölgeleri”.....	319
2.3.3.2. Çürüksu (Lykos) Ovası ve “Yukarı Büyük Menderes Kültür Bölgesi” .....	321
2.3.3.3.Yatağan-Milas Ovası ve “Aşağı-Orta Menderes (Karia) Kültür Bölgesi” .....	323
2.3.3.4. Elmalı Ovası ve “Lykia Kültür Bölgesi” .....	324
2.3.3.5 Göller Yöresi ya da Pisidia Kültür Bölgesi.....	325
SONUÇ.....	326
KAYNAKLAR .....	347
EK 1: LAODIKEIA-KANDİLKIRI SERAMİK KATALOĞU.....	363
EK 2: LAODIKEIA-KANDİLKIRI KÜÇÜK BULUNTU KATALOĞU.....	406
EK 3: LAODIKEIA-KANDİLKIRI MAL GRUPLARI VE HAMUR NUMARALARI.....	408
LEVHALAR.....	431
ÖZGEÇMİŞ.....	525

## ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa
Şekil 1. Güneybatı Anadolu Fiziki Haritası	6
Şekil 2. Anadolu Morfoloji Haritası (Atalay, 2004: Şek. 1.15)	7
Şekil 3. Batı Anadolu Horst ve Grabenleri (Güngördü, 2003: Har. 13)	8
Şekil 4. Batı Anadolu Horst ve Grabenlerinin Oluşum Aşamaları (Atalay, 2004: Şek. 1.27)	8
Şekil 5. Güneybatı Anadolu'da Mellaart Tarafından Tespit Edilen Merkezlerin Fiziki Harita Üzerindeki Dağılımları (Mellaart, 1954: Map 3'ten Düzenlenmiştir)	13
Şekil 6. Güneybatı Anadolu Haritası Üzerinde Bölgeler Arası Ulaşımı Sağlayabilecek Doğal Yollar	14
Şekil 7. Ormerod'un Güneybatı Anadolu Gezileri Sırasında Tespit Ettiği, ETÇ'na Ait Seramik Örnekleri (Ormerod, 1912/1913: Fig.4)	16
Şekil 8. Kandilkırı'nda 2010 Yılı Sondajları ve 2012-2014 Yılları Kazı Alanları (Laodikeia Kazı Arşivi)	22
Şekil 9. Laodikeia Kent Planı Üzerinde Kandilkırı ve Asopos Tepesi'nin Konumları (Laodikeia Kazı Arşivi)	23
Şekil 10. Laodikeia-Kandilkırı'nın 2012 Kazı Sezonu Sonunda Kuzeyden Görünümü (Hava Fotoğrafı: C. Şimşek)	24
Şekil 11. Laodikeia-Kandilkırı Yerleşmesi 2. ve 3. Tabaka Planı (Laodikeia Kazı Arşivi)	29
Şekil 12. Kandilkırı 2A Tabakasına Mimarisine Ait Tamamlanmış Şematik Çizim (Çizim: Umay Oğuzhanoğlu)	30
Şekil 13. Kandilkırı 4. Tabakanın Şematik Çizimi (Çizim: Umay Oğuzhanoğlu)	34
Şekil 14. Kandilkırı S-5 Sondajında Yer Alan Pithos Mezarlar (Laodikeia Kazı Arşivi)	34
Şekil 15. L10.BN.PM05 Pithos Mezarı (Laodikeia Kazı Arşivi)	34
Şekil 16. L10.BN.PM05 Pithos Mezarının Kazı Sırasındaki Durumu; Plan ve Kesit Çizimleri (Laodikeia Kazı Arşivi)	35
Şekil 17. L13.Pbm.M01 Pithos Mezarı (Laodikeia Kazı Arşivi)	35
Şekil 18. L13.Pbm.M02 Çömlek Mezarı (Laodikeia Kazı Arşivi)	35
Şekil 19. L10.Bn.Pm01 Taş Çevrili Kompozit Mezarının Kazı Sırasındaki Aşamaları; Plan ve Kesit Çizimleri (Laodikeia Kazı Arşivi)	37
Şekil 20. L10.Bn.Pm07 Mezarı ve Baş Kısımına Yerleştirilmiş Olan Kerpiç Bloklar (Laodikeia Kazı Arşivi)	37
Şekil 21. L10.Bn.Pm06 Basit Toprak Mezarı (Laodikeia Kazı Arşivi)	37
Şekil 22. İçinde Seramik Parçaları ve Taşlar Bulunan 4. Tabaka Çukurlarından Bir Örnek (Laodikeia Kazı Arşivi)	38
Şekil 23: 4. Tabakadan Gri Kil Dolu Çukur (Laodikeia Kazı Arşivi)	38
Şekil 24. Mal Gruplarının Oluşturulmasında Kullanılan Numaralandırılmış Hamur Örnekleri (Laodikeia Kazı Arşivi)	41
Şekil 25. Mal Gruplarının Belirlenmesi Amacıyla Yürütülen İstatistik Çalışmaları	41
Şekil 26. Mal Gruplarının Kaydedildiği İstatistik Formu	41
Şekil 27. Tipoloji Formu	44

Şekil 28. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 Seramiğinin Hamur Gruplarına Göre Oransal Dağılımı	46
Şekil 29. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 Seramiği İçerisinde Kaba Mal ve Diğer Malların Astar Renklerine Göre Dağılımı	47
Şekil 30. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 Seramiğinin Yüzey Renklerine Göre Dağılımı (Kaba Mal Yüzey Renklerine Göre Diğer Gruplarla Birleştirilmiş Şekilde)	47
Şekil 31. Şekil 31: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 Kalın Astarlı Malların Astar Renklerine Göre Oransal Dağılımı (Kaba Mal Hariç)	48
Şekil 32. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 Siyah Astarlı Mal Grubu İçerisindeki Formların Oransal Dağılımı	49
Şekil 33. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 Siyah Astarlı Mal Grubuna Ait Çanak Parçaları (A:Hn 21; B: Hn 22) (Laodikeia Kazı Arşivi)	49
Şekil 34. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 Kahverengi Astarlı Mal Grubu İçerisindeki Formların Oransal Dağılımı	51
Şekil 35. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 Kahverengi Astarlı Mal Grubuna Ait Çanak Parçası (Laodikeia Kazı Arşivi)	51
Şekil 36. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 Kırmızı Astarlı Mal Grubu İçerisindeki Formların Oransal Dağılımı	52
Şekil 37. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 Kırmızı Astarlı Mal Grubu İçerisindeki Formların Oransal Dağılımı (Laodikeia Kazı Arşivi)	52
Şekil 38. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 Tabakasındaki Kaba Malın Astar Renklerine Göre Oransal Dağılımı	53
Şekil 39. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 Kaba Mal Grubu İçerisindeki Formların Oransal Dağılımı	54
Şekil 40. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ2 Tabakası Kaba Mal Grubu İçerisinde Yer Alan Üçayaklı Bir Çömlek (Laodikeia Kazı Arşivi)	54
Şekil 41. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 (4. Tabaka) Kap Formlarının Oransal Dağılımı	55
Şekil 42. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 Çanaklarının Ana Mal Gruplarına Göre Dağılımı	57
Şekil 43. Laodikeia ETÇ 2 Tabakasındaki Omurgalı ve İç Doğru Kıvrılan Ağzılı Çanakların Oranı	57
Şekil 44. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 Tabakasındaki Çanak Tiplerinin Oransal Dağılımı	57
Şekil 45. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 Çanak Tipleri	58
Şekil 46. 4.Tabakaya Ait ÇN IB Tipi Çanak Örneği (Laodikeia Kazı Arşivi)	59
Şekil 47. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 Tabakasından ÇN IV Tipi Çanak Parçası (Laodikeia Kazı Arşivi)	65
Şekil 48. ETÇ 2 Tabakasındaki Çömleklerin Ana Mal Gruplarına Göre Dağılımı	68
Şekil 49. ETÇ 2 Tabakasındaki Çömleklerin Astar Renklerine Göre Dağılımı	68
Şekil 50. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ2 Çömlek Tipleri	69
Şekil 51. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 Çömlek Tiplerinin Oransal Dağılımı	70
Şekil 52. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 Mezarı İçerisinde Bulunmuş Olan Yükselen Ağzılı Fincan (Laodikeia Kazı Arşivi)	77
Şekil 53. Laodikeia-Kandilkırı 4. Tabakadan Boya Bezemeli, Dört Ayaklı Testi (Laodikeia Kazı Arşivi)	78
Şekil 54. Laodikeia-Kandilkırı 4. Tabakaya Ait Gaga Ağzılı Testi Parçası (Laodikeia Kazı Arşivi)Laodikeia-Kandilkırı	79

Şekil 55. Laodikeia-Kandilkırı 4. Tabakadan Gaga Ağızlı Testi Parçası (Laodikeia Kazı Arşivi)	79
Şekil 56. Laodikeia-Kandilkırı 4. Tabakaya Ait Bir Mezarla Bağlantılı Olarak Ele Geçirilen Dört Ayaklı Testicik (Laodikeia Kazı Arşivi)	80
Şekil 57. Laodikeia-Kandilkırı 4. Tabakada Ele Geçirilen Sos Kabına Ait Parçalar (Laodikeia Kazı Arşivi)	81
Şekil 58. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 Kapak Tipleri	85
Şekil 59. Laodikeia-Kandilkırı 4. Tabakaya Ait Emzik Parçaları	88
Şekil 60. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Tabakası Mal Grupları Dağılımı	90
Şekil 61. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Ana Mal Grupları	91
Şekil 62. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Seramiği Film Astarlı ( <i>Wash</i> ) Örneklerinin Hamur Grupları ve Astar Renklerine Göre Dağılımı	92
Şekil 63. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Film Astarlı Mal ( <i>Wash</i> ) Mal Grubu İçerisindeki Kap Formlarının Oransal Dağılımı	93
Şekil 64. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Film Astarlı Mal ( <i>Wash</i> ) Mal Grubunun Karakteristik Formları	94
Şekil 65. 3. Tabakaya Ait Çarkta Yapılmış Turuncu Film Astarlı Seramik Örneği (Laodikeia Kazı Arşivi)	94
Şekil 66. 3. Tabakaya Ait Çarkta Yapılmış Kırmızı Film Astarlı Seramik Örneği (Laodikeia Kazı Arşivi)	94
Şekil 67. 3. Tabakaya Ait Çarkta Yapılmış Kahverengi Film Astarlı Seramik Örneği (Laodikeia Kazı Arşivi)	95
Şekil 68. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ3 Kalın Kırmızı Astarlı Seramik Örneklerinin Form Gruplarına Göre Oransal Dağılımı	97
Şekil 69. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ3 Kalın Kırmızı Astarlı Seramik Örneği (Laodikeia Kazı Arşivi)	97
Şekil 70. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ3 Kalın Kırmızı Astarlı Seramik Örneği (Laodikeia Kazı Arşivi)	97
Şekil 71. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Kahverengi Astarlı Mal Grubunun Kap Formlarına Göre Oransal Dağılımı	98
Şekil 72. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Seramiği Gri Mal Grubunun En Belirleyici Kap Formları	100
Şekil 73. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Gri Seramiğinin Formlara Göre Oransal Dağılımı	100
Şekil 74. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Gri Seramik Örnekleri	100
Şekil 75. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Siyah Astarlı Mal Grubunda Görülen Formların Oransal Dağılımı	103
Şekil 76. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Tabakalarından, ETÇ 2 Geleneğini Sürdüren Siyah Astarlı Mala Bir Örnek (Laodikeia Kazı Arşivi)	103
Şekil 77. Yalın Mal Grubuna Ait Kap Formlarının Oransal Dağılımı	104
Şekil 78. Yalın Mal Grubuna Ait Tabak Parçaları (Laodikeia Kazı Arşivi)	105
Şekil 79. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Kaba Malının Astar Renklerine Göre Oransal Dağılımı	106
Şekil 80. Kaba Mal Grubuna Ait Parçaların Formlara Göre Dağılımı	107
Şekil 81. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Astarsız Kaba Mal Grubuna Ait Bir Örnek (Laodikeia Kazı Arşivi)	107
Şekil 82. Parlak Kırmızı Astarlı Saklı Astar Bezemeli Mal Grubuna Ait Seramik	108

Örnekleri (Laodikeia Kazı Arşivi)	
Şekil 83. Parlak Kırmızı Astarlı, Saklı Astar Bezemeli Mal Grubuna Ait Seramik Örnekleri (Laodikeia Kazı Arşivi)	109
Şekil 84. Gümüş Mika Astarlı Mal (Laodikeia Kazı Arşivi)	110
Şekil 85. Altın Mika Astarlı Mal (Laodikeia Kazı Arşivi)	110
Şekil 86. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 (3-2. Tabaka) Kap Formlarının Oransal Dağılımı	112
Şekil 87. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Tabakalarındaki Tabakların Astar Özelliklerine Göre Oransal Dağılımı	113
Şekil 88. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Tabakalarındaki Film Astarlı Tabakların Astar Renklerine Göre Oransal Dağılımı	113
Şekil 89. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Tabakaları Tabak Tipleri	113
Şekil 90. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Tabak Tiplerinin Oransal Dağılımı	114
Şekil 91. Laodikeia-Kandilkırı 2. Tabakaya Ait Bir Çark Yapımı Tabak (Laodikeia Kazı Arşivi)	116
Şekil 92. TB III Tipi Tabakların Ait Oldukları Mal Gruplarına Göre Oransal Dağılımı	116
Şekil 93. TB IV Tipi Tabakların Ait Oldukları Mal Gruplarına Göre Oransal Dağılımı	117
Şekil 94. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Tabakaları Çanak Tipleri	121
Şekil 95. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Çanaklarının Tiplere Göre Oransal Dağılımı	122
Şekil 96. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 İçe Doğru Kıvrılan Ağızlı ve Omurgalı Çanaklarının (ÇN) Ana Mal Gruplarına Göre Oransal Dağılımı	122
Şekil 97. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Tabakalarındaki “S” Profilli Çanaklarının Astar Renklerine Göre Dağılımı	125
Şekil 98. Çarkta Yapılmış, Kahverengi Astarlı, “S” Profilli Çanak Örnekleri	126
Şekil 99. Laodikeia-Kandilkırı 2. Tabakaya Ait Çift Kulplu Tankard (Laodikeia Kazı Arşivi)	129
Şekil 100. Laodikeia-Kandilkırı 2. Tabakaya Ait Tek Kulplu Tankard (Laodikeia Kazı Arşivi)	130
Şekil 101. 2. Tabakaya Ait Gri, Oluk Bezemeli Tankard Parçası (Laodikeia Kazı Arşivi)	130
Şekil 102. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Tabakalarına Ait Çömlek Tiplerinin Oransal Dağılımı	136
Şekil 103. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Tabakalarında Bulunan Çömleklerin Astar Renklerine Göre Oransal Dağılımı	136
Şekil 104. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Tabakaları Çömlek Tipleri	137
Şekil 105. Kandilkırı 3. Tabakada Ele Geçirilen Matara Gövdeli Kaba Ait Parça (Laodikeia Kazı Arşivi)	141
Şekil 106. 3. Tabakada Bulunan Çaydanlık Parçası (Laodikeia Kazı Arşivi)	142
Şekil 107. 3. Tabakada Bulunan Çaydanlık Parçası (Laodikeia Kazı Arşivi)	142
Şekil 108. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Tabakalarında Görülen Kapak Tipleri	143
Şekil 109. Düz Diplerin Ana Mal Gruplarına Göre Oransal Dağılımı	146
Şekil 110. Düz Diplere Ait Alt Tipler	146
Şekil 111. Kaidelerin Alt Tiplere Göre Oransal Dağılımı	147
Şekil 112. Kaide Tipleri ve Alt Tipleri	147
Şekil 113. Alçak Kaidelerin (KD II) Ana Mal Gruplarına Göre Oransal Dağılımı	147
Şekil 114. Üçayakların Ait Oldukları Mal Gruplarına Göre Oransal Dağılımı	149
Şekil 115. Üçayak Tipleri ve Alt Tipleri	149

Şekil 116. Ay İa Grubu Ayakçıkların Görüldüğü, 4. Tabakaya Ait 4 Ayaklı Testicik (Laodikeia Kazı Arşivi)	150
Şekil 117. Laodikeia-Kandilkırı Erken Tunç Yassı Kesitli Üçayakların Alt Tiplerinin Tabakalarda Göre Dağılımı	152
Şekil 118. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ Seramiğindeki Kulp Tiplerinin Tüm Oransal Dağılımı	155
Şekil 119. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ Seramiği Kulp Tipleri	156
Şekil 120. Laodikeia-Kandilkırı Erken Tunç Çağı Seramiğinde Görülen Tutamak Tipleri	160
Şekil 121. Laodikeia-Kandilkırı Erken Tunç Çağı Seramiğinde Görülen Kabara Tipleri	162
Şekil 122. 4. Tabakadan Beyaz Boya Bezemeli Çanak Parçası (Laodikeia Kazı Arşivi)	165
Şekil 123. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ Boya Bezemeli Seramik Örneklerinde Görülen Motifler	166
Şekil 124. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ Yiv Bezemeli Seramik Örneklerinde Görülen Motifler	167
Şekil 125. 4. Tabakadan Tek Sıra Yatay Oluk Bezemeli Bir Alçak Kaide (Laodikeia Kazı Arşivi)	168
Şekil 126. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ Oluk Bezemeli Seramik Örneklerinde Görülen Motifler	168
Şekil 127. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ Çukurcuk Bezeme Motifleri	169
Şekil 128. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ Çentik Bezeme Motifleri	169
Şekil 129. 4. Tabakaya Ait ÇN V Tipi Çanak Üzerinde 2 Yatay Sıra Halinde Çentik Bezeme ve Diyagonal Oluk Bezeme (Laodikeia Kazı Arşivi)	170
Şekil 130. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ Çukurcuk Bezemeli Seramik Örneklerinde Görülen Motifler	170
Şekil 131a. Üzerinde Hançer Biçimli Kabartma Bulunan Pithos Parçası (Laodikeia Kazı Arşivi)	171
Şekil 131b. Hançer Biçimli Kabartmadan Detay (Laodikeia Kazı Arşivi)	171
Şekil 132. 3. Tabakadaki Kahverengi Astarlı Mal Gruplarının Dağılımı Şekil	177
Şekil 133. 2. Tabakadaki Kahverengi Astarlı Mal Gruplarının Dağılımı	177
Şekil 134. Laodikeia-Kandilkırı 3. Tabaka Ana Mal Grupları (Kaba Mal Hariç)	178
Şekil 135. Laodikeia-Kandilkırı 2. Tabaka Ana Mal Grupları (Kaba Mal Hariç)	178
Şekil 136. Kandilkırı 4. Tabakaya Ait Ağ II Tipi Tezgâh Ağırlığı (Laodikeia Kazı Arşivi)	191
Şekil 137. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 ve 3 Ağırşak Tipleri	193
Şekil 138. Kandilkırı 4. Tabaka Aş İla Tipi Ağırşak Örnekleri (Laodikeia Kazı Arşivi)	194
Şekil 139. Kemik İğne Parçası (Laodikeia Kazı Arşivi)	195
Şekil 140. Kemik İğne Parçası (Laodikeia Kazı Arşivi)	195
Şekil 141. Kemik Alet (?) Parçası (Laodikeia Kazı Arşivi)	195
Şekil 142. 4. Tabakaya Ait Kemik Buluntular (Laodikeia Kazı Arşivi)	195
Şekil 143. Laodikeia-Kandilkırı 4. Tabaka'ya Ait Obsidyen Örnekler (Laodikeia Kazı Arşivi)	196
Şekil 144. 4. Tabakaya Ait Alet (?) (Laodikeia Kazı Arşivi)	197
Şekil 145. Kandilkırı 4. Tabakadan Sap Delikli Balta Parçası (Laodikeia Kazı Arşivi)	198

Şekil 146. Kandilkırı 4. Tabakadan Topuz Başı Parçası (Laodikeia Kazı Arşivi)	198
Şekil 147. Laodikeia-Kandilkırı Tezgâh Ağırlıklarından Örnekler (Laodikeia Kazı Arşivi)	199
Şekil 148. Kandilkırı Çakmaktaşı, Obsidyen ve Kuvars Buluntularından Örnekler (Laodikeia Kazı Arşivi)	201
Şekil 149. Laodikeia-Kandilkırı Metal İğne Tipleri	202
Şekil 150. Laodikeia-Kandilkırı 2. Tabaka Metal İğne Örnekleri (Laodikeia Kazı Arşivi)	205
Şekil 151. 2A Tabakasına Ait (?) Mermer İdol (Laodikeia Kazı Arşivi)	205
Şekil 152. 2A Tabakasına Ait Mermer İdol (Laodikeia Kazı Arşivi)	206
Şekil 153. 2.Tabakaya Ait Taş Balta Parçası (Laodikeia Kazı Arşivi)	207
Şekil 154. Kandilkırı ETÇ 3 Bileği Taşı Örnekleri (Laodikeia Kazı Arşivi)	207
Şekil 155. Karataş I-III. Tabakaları Yerleşim Planı (Warner 1994, Pl.8).	216
Şekil 156. Karataş IV. Tabaka Yerleşim Planı (Warner 1994, Pl.9).	216
Şekil 157. Karataş V. Tabaka Yerleşim Planı (Warner 1994, Pl.10).	216
Şekil 158. Karataş VI. Tabaka Yerleşim Planı (Warner 1994, Pl.11).	216
Şekil 159. Bademağacı Yerleşim Planı (Duru 2008, Res. 292)	218
Şekil 160. Laodikeia 2. Tabaka Yerleşim Planının Şematik Çizimi (Çizim: Umay Oğuzhanoglu)	218
Şekil 161. Beycesultan XVI. Tabaka Yapıları (Lloyd ve Mellaart 1962, Fig. 10)	218
Şekil 162. Karataş'ta Tabakalara Göre Konut Planları (Warner 1994, Fig. 17)	223
Şekil 163. Aphrodisias Akropol II. Tabakaya Ait Yapı Kalıntıları (Kadish 1971, III.11)	226
Şekil 164. Beycesultan XVa Tabakasına Ait Yapının Restitüsyon Önerisi (Lloyd ve Mellaart 1962, Fig. 16)	229
Şekil 165. Karataş'taki Merkezi Yapının Ana Odasının I. Tabakadaki Durumu (Mellink 1965a, III. 3)	233
Şekil 166. Karataş Merkezi Höyüğün Planı (Mellink 1974, III. 1)	233
Şekil 167. Beycesultan XVI. Tabakaya Ait Bir Ocak (Lloyd ve Mellaart 1962, Fig. 11)	235
Şekil 168. Karataş-Semayük Mee Alanından Bir Ocak (Warner 1994, Pl. 62, 145)	235
Şekil 169. Beycesultan XVI. Tabakaya Ait Mekânların İç Düzenlemesi (Lloyd ve Mellaart 1962, Fig. 13)	237
Şekil 170. Aphrodisias-Akropol II. Tabakaya Ait Yapı İçinden Depolama Alanı(Kadish 1968, III.8)	239
Şekil 171. Karataş Semayük'ten Bir Çukur Örneği ve İçinde İnsan Yüzlü Bir Çömlek (Warner 1994, Pl. 81b)	241
Şekil 172. Laodikeia-Kandilkırı Mezarlık Alanında Yer Alan Bir Çukur Örneği ve İçinde Üçayaklı Bir Çömlek (Laodikeia Kazı Arşivi)	241
Şekil 173. Karataş-Semayük'ten Dal-Örgü Duvar Canlandırması (Warner 1994, Fig. 6)	243
Şekil 174. Karataş-Semayük'ten Taş Sırası Üzerinde Dal Örgü Duvar Canlandırması (Warner 1994, Fig. 7)	243
Şekil 175. Fethiye-Çaltılar Köyü'nden Ahşap Bir Ambar (Fotoğraf: Umay Oğuzhanoglu)	252
Şekil 176. Karataş-Semayük Mezarlığında, 98-Se Açmasında Pithos Mezarlar ve Taş Çevrikler (Mellink 1969a, III. 1)	257



Şekil 177. Karataş-Semayük Mezarlığında, 98-Ne Açmasında Pithos Mezarlar ve Kuzeybatıda Taş Sanduka Mezar (Mellink 1969a, Ill. 3)	257
Şekil 178. : Karataş-Semayük Mezarlığından Bazı Pithos Mezarlara Ait Kesit Çizimleri (Warner 1994, Pl. 23)	260
Şekil 179. Cos Asklopis'ten Pithos Mezar (Morricone 1950, Fig. 102)	260
Şekil 180. Iasos Mezarlığının Bir Bölümü ve Farklı Tiplerde Taş Sanduka Mezarlar (Levi 1963, Fig. 84'ten Detay)	264
Şekil 181. Iasos Mezarlığından Dikdörtgen Biçimli Taş Sanduka Mezar (Pecorella 1984, Fig. 35)	264
Şekil 182. Iasos Mezarlığından Oval Biçimli Taş Sanduka Mezar (Pecorella 1984, Fig. 48)	264
Şekil 183. Yatağan Ovası Kırmızı (A) ve Somon Rengi (B) Mal Gruplarından Örnekler (Fotoğraf: Stratonikeia Kazı Arşivi)	278
Şekil 184. Mellaart Tarafından, Güneybatı Anadolu Yüzey Araştırmasında Tespit Edilen Başlıca Çanak Tipleri (Mellaart 1954'ten Alınarak Düzenlenmiştir.)	285
Şekil 185. Köyceğiz'den Sanduka Mezara Ait Ölü Hediyelerinden 2 Çanak (French 1997, Fig. 12:5-6)	285
Şekil 186. Yatağan Ovası (Asarhöyük) Ağzı Dışa Doğru Hafif Açılan Çanaklarından Bir Örnek (Stratonikeia Kazı Arşivi)	285
Şekil 187. A. Kıbrıs-Philia Kültürüne Ait Boyunlu Çömlekler (Webb ve Frankel 1999, Fig. 3: 10-12) B: Karataş-Semayük'ten Boyunlu Çömlekler (Eslick 2009, Pl. 49: Ka 320, Ka 439)	293
Şekil 188. Laodikeia-Kandilkırı'ndan Gri Seramik Örnekleri (Laodikeia Kazı Arşivi)	299
Şekil 189. Beycesultan Çift Kulplu Kadeh (Kantharos) Örnekleri (Lloyd ve Mellaart 1962)	308
Şekil 190. Güneybatı Anadolu'da Görülen Depas Tipleri	308
Şekil 191. Beycesultan VI. Tabaka (French 1967, Fig.1)	314
Şekil 192. Samos-Heraion (Milojcic 1961, Taf. 41:13)	314
Şekil 193. Kalymnos Vathy Mağarası (Benzi 1997, Pl. 1:E)	314
Şekil 194. Bakla Tepe'den İki Adet Çaydanlık Örneği (Yaylalı 2002, Fig. 8 ve Fig. 12 Esas Alınarak U. Oğuzhanoğlu Tarafından Çizilmiştir)	315
Şekil 195. Erken Tunç Çağı Sonuna Ait Askos ( <i>Duck Vase</i> ) Örnekleri	318
Şekil 196. ETC 2'de Kırmızı ve Siyah Renkli Seramiğin Yaygın Olarak Görüldüğü Alanlar	333
Şekil 197. Metinde Sözü Edilen Bölgelerin Güneybatı Anadolu'daki Konumu	335
Şekil 198. Batı Anadolu'da ETC'de Kyklad Etkisinin En Yoğun Olduğu Alan	341
Şekil 199. Güneybatı Anadolu'da ETC 3'te Seramikten Yola Çıkılarak Sözü Edilebilecek Bölgeler Arası İlişkilerden Bazıları	344

## Tablolar Dizini

	Sayfa
Tablo 1. Çalışmada ETÇ 2 ve 3 Olarak İfade Edilen Dönemlerin, Başlıca Yerleşmelerin Tabakalarına Göre Karşılıkları	5
Tablo 2. Laodikeia-Kandilkırı Tabakalaşması ve Tarihlendirme	25
Tablo 3. Laodikeia'daki İki Erken İskân Alanı Olan Asopos Tepesi ve Kandilkırı'nın Karşılaştırmalı Tabakalaşması	26
Tablo 4. Laodikeia-Kandilkırı 4. ve 3. Tabaka Örneklerinin Mutlak Yaşlandırma Önerileri ve Kalibrasyon Grafikleri	27
Tablo 5. Laodikeia-Kandilkırı 4. Tabakaya Ait Kazılan Mezarların Kazı Sezonlarına ve Tiplerine Göre Sayıları	33
Tablo 6. Hamur Gruplarının Nasıl Numaralandığını Gösteren Örnek Tablo	40
Tablo 7. Tabakalara Göre Ana Mal Gruplarına Ait Seramik Parça Sayıları	43
Tablo 8. Tipolojide Kullanılan Kısaltmalar	44
Tablo 9. Laodikeia-Kandilkırı Tabak ve Çanakların Tabakalara Göre Sayıları	45
Tablo 10. Laodikeia-Kandilkırı "S" Profilli Çanak Alt Tiplerinin 3 ve 2. Tabakalara Göre Dağılım Yüzdeleri	126
Tablo 11. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ Tabakalarında Bulunan Dip, Kaide ve Üçayak Parçalarının Tabakalara Göre Oransal Dağılımı	145
Tablo 12. Laodikeia-Kandilkırı Erken Tunç Çağı Üçayaklarının Üzerinde Görülen Oluk Bezemeler ve Oranları	152
Tablo 13. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ Seramiği Kulp Tipleri, Tanımları ve Tabakalarda Görülme Durumları	156
Tablo 14. Laodikeia-Kandilkırı Gri Seramik ve Film Astarlı Mal Grupları İle Bu Gruplarla İlişkili Tabak ve "S" Profilli Çanakların 3. ve 2. Tabakalardaki Oransal Değişimleri	175
Tablo 15. Gri Seramik ve Film Astarlı Mal Grupları İle Bu Gruplarla İlişkili Tabak ve "S" Profilli Çanakların 3. ve 2. Tabakalardaki Oransal Değişimleri	178
Tablo 16. Laodikeia-Kandilkırı Ana Çanak Tiplerinin Tabakalara Göre Oransal Dağılımları	180
Tablo 17. Laodikeia-Kandilkırı Tabak ve Çanak Oranlarının Tabakalara Göre Dağılımı	181
Tablo 18. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Tabak Tiplerinin Tabakalara Göre Oransal Dağılımı	181
Tablo 19. Laodikeia ve Beycesultan Tabakalarının Seramik Özelliklerinin Kronolojik Olarak Karşılaştırması	188
Tablo 20. Laodikeia-Kandilkırı Çakmaktaşı ve Obsidyen Kesicilerin Ölçüleri	202
Tablo 21. Karataş-Semayük'te Mezarlık ve Yerleşim Alanlarının Tabakalara Göre Konumları	215
Tablo 22. Beycesultan ETÇ 2 Tabakalarına Göre Seramiğin Astar Renkleri (Lloyd ve Mellaart 1962, 134-135'e Göre Hazırlanmıştır.)	276
Tablo 23. Güneybatı Anadolu'da Farklı Bölgelerdeki Kırmızı Astar Renklerinin Tonları	277
Tablo 24. Beycesultan ETÇ 2 Omurgalı Çanaklarının Tabakalara Göre Özellikleri	287
Tablo 25. Güneybatı Anadolu'da Görülen Tankard Tipleri	307
Tablo 26. Çift Kulplu Kadeh (Kantharos) Tipi Kapların Beycesultan'da Tabakalara	307

## Göre Dağılımı

Tablo 27. Güneybatı Anadolu Depas Tipleri	313
Tablo 28. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ Tabakalarının, Çevre Yerleşmelerle Karşılaştırmalı Kronoloji Tablosu	336
Tablo 29 A-B. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 Seramik Tipoloji Tablosu	425-426
Tablo 30 A-B. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Seramik Tipoloji Tablosu	427-429
Tablo 31. Laodikeia-Kandilkırı Seramik Tiplerinin Görüldüğü Tabakalar	430

## LEVHALAR DİZİNİ

(Levhalarda çizimine yer verilen seramik örneklerinin ve küçük buluntuların tamamı, Laodikeia-Kandilkırı kazılarında ele geçirilmiştir. Tüm çizimler Laodikeia Kazı Arşivi'ne aittir.)

Levha 1:	1-2	4. Tabaka TB I Tipi Tabaklar
	3-9	4. Tabaka ÇN IA Tipi Çanaklar
Levha 2:	1-5	4. Tabaka ÇN IA Tipi Çanaklar
Levha 3:	1-3	4. Tabaka ÇN IA Tipi Çanaklar
	4-6	4. Tabaka ÇN IB Tipi Çanaklar
Levha 4:	1-4	4. Tabaka ÇN IB Tipi Çanaklar
Levha 5:	1-8	4. Tabaka ÇN IB Tipi Çanaklar
Levha 6:	1-5	4. Tabaka ÇN IB Tipi Çanaklar
Levha 7:	1-7	4. Tabaka ÇN II Tipi Çanaklar
Levha 8:	1-3	4. Tabaka ÇN II Tipi Çanaklar
	4-6	4. Tabaka ÇN IIIA Tipi Çanaklar
Levha 9:	1-3	4. Tabaka ÇN IIIA Tipi Çanaklar
	4-5	4. Tabaka ÇN IIIB Tipi Çanaklar
Levha 10:	1-3	4. Tabaka ÇN IV Tipi Çanaklar
	4-7	4. Tabaka ÇN V Tipi Çanaklar
Levha 11:	1-12	4. Tabaka ÇÖ IA Tipi Çömlekler
Levha 12:	1-7	4. Tabaka ÇÖ IB Tipi Çömlekler
Levha 13:	1-8	4. Tabaka ÇÖ IB Tipi Çömlekler
Levha 14:	1-5	4. Tabaka ÇÖ II Tipi Çömlekler
Levha 15:	1-3	4. Tabaka ÇÖ II Tipi Çömlekler
Levha 16:	1-4	4. Tabaka ÇÖ III Tipi Çömlekler
Levha 17:	1	4. Tabaka ÇÖ III Tipi Çömlek
	2-3	4. Tabaka ÇÖ IV Tipi Çömlekler
Levha 18:	1-2	4. Tabaka ÇÖ V Tipi Çömlekler
Levha 19:	1-9	4. Tabaka Tankardlar
Levha 20:	1	4. Tabaka Testicik
	2-5	4. Tabaka Gaga Ağızlı Testiler
Levha 21:	1-4	4. Tabaka Gaga Ağızlı Testiler
	5	4. Tabaka Kesik Gaga Ağızlı Testi
	6	4. Tabaka Testi Gövdesi
Levha 22:	1-5	3. Tabaka TB I Tipi Tabaklar
	6	3. Tabaka TB II Tipi Tabak
Levha 23:	1-6	3. Tabaka TB III Tipi Tabaklar
Levha 24:	1-6	3. Tabaka TB III Tipi Tabaklar
Levha 25:	1-6	3. Tabaka TB IVA Tipi Tabaklar
Levha 26:	1-6	3. Tabaka TB IVA Tipi Tabaklar
Levha 27:	1-8	3. Tabaka TB IVA Tipi Tabaklar
Levha 28:	1-6	3. Tabaka TB IVB Tipi Tabaklar

Levha 29:	1-6	3. Tabaka TB IVB Tipi Tabaklar
Levha 30:	1-3	2. Tabaka TB I Tipi Tabaklar
	4-7	2. Tabaka TB III Tipi Tabaklar
Levha 31:	1-6	2. Tabaka TB III Tipi Tabaklar
Levha 32:	1-9	2. Tabaka TB IVA Tipi Tabaklar
Levha 33:	1-2	2. Tabaka TB IVB Tipi Tabaklar
		2. Tabaka TB IVB Tipi Tabaklar
Levha 34:	1-5	3-2. Tabaka ÇN I Tipi Çanaklar
	6-7	3-2. Tabaka ÇN II Tipi Çanaklar
Levha 35:	1-7	3-2. Tabaka ÇN II Tipi Çanaklar
	8-9	3-2. Tabaka ÇN IIIA Tipi Çanaklar
Levha 36:	1-6	3-2. Tabaka ÇN IIIB Tipi Çanaklar
Levha 37:	1-5	3-2. Tabaka ÇN VI Tipi Çanaklar
Levha 38:	1-2	3. Tabaka S1A Tipi Çanaklar
	3	3. Tabaka S1B Tipi Çanaklar
	4-7	3. Tabaka SII Tipi Çanaklar
Levha 39:	1-9	2. Tabaka SIA Tipi Çanaklar
Levha 40:	1-6	2. Tabaka SIB Tipi Çanaklar
Levha 41:	1-5	2. Tabaka SIB Tipi Çanaklar
Levha 42:	1-3	2. Tabaka SII Tipi Çanaklar
	4	2. Tabaka SIII Tipi Çanak
Levha 43:	1-6	3-2. Tabaka Tankardlar
Levha 44:	1-10	3-2. Tabaka Tankardlar
Levha 45:	1-9	3-2. Tabaka Tankardlar
Levha 46:	1-7	3-2. Tabaka Depaslar
Levha 47:	1-4	3-2. Tabaka ÇÖ IB Tipi Çömlekler
	5-7	3-2. Tabaka ÇÖ II Tipi Çömlekler
Levha 48:	1-4	3-2. Tabaka ÇÖ II Tipi Çömlekler
	5	ÇÖ IV Tipi Çömlek
Levha 49:	1-2	2. Tabaka ÇÖ VI Tipi Çömlekler
	3-6	3-2. Tabaka ÇÖ VIIA Tipi Çömlekler
Levha 50:	1-3	3-2. Tabaka ÇÖ VIIB Tipi Çömlekler
	4-5	3-2. Tabaka ÇÖ VIIC Tipi Çömlekler
Levha 51:	1-5	3-2. Tabaka ÇÖ VIIC Tipi Çömlekler
Levha 52:	1-4	3-2. Tabaka ÇÖ VIIC Tipi Çömlekler
Levha 53:	1-3	3-2. Tabaka Testi Parçaları
Levha 54:	1-2	4. Tabaka Üçlü Kompozit Kaplar
Levha 55:	1-4	4. Tabaka Çömlekçikler
Levha 56:	1-4	3-2. Tabaka Çömlekçikler
Levha 57:	1-2	KPI Tipi Kapaklar
	3	KP II Tipi Kapak
	4-9	KP III Tipi Kapaklar
Levha 58:	1-3	KP IV Tipi Kapaklar
	4-6	KP V Tipi Kapaklar
Levha 59:	1-16	DDI Tipi Düz Dipler
Levha 60:	1-4	DDI Tipi Düz Dipler
	5-8	DDII Tipi Düz Dipler

Levha 61:	9-13 1-5 6-17	DDIII Tipi Düz Dipler HK I Tipi Halka Dipler HK IIA Tipi Alçak Kaideler
Levha 62:	1-2 3-5 6-11	HK IIB Tipi Alçak Kaideler HK IIC Tipi Alçak Kaideler HK IID Tipi Alçak Kaideler
Levha 63:	1-3 4-6 7 8	4. Tabaka AY IA Tipi Ayakçıklar 4. Tabaka AY IB Tipi Üçayaklar AY II Tipi Üçayak AY IIA Tipi Üçayak
Levha 64:	1-8	AY IIC Tipi Üçayaklar
Levha 65:	1-8	AY IIC Tipi Üçayaklar
Levha 66:	1-3 4-7	AY IIC Tipi Üçayaklar AY IID Tipi Üçayaklar
Levha 67:	1-2 3-6	AY IB Tipi Üçayaklar AY II Tipi Üçayaklar
Levha 68:	1-5 6-7	AY IIA Tipi Üçayaklar AY IIB Tipi Üçayaklar
Levha 69:	1-6	AY IIC Tipi Üçayaklar
Levha 70:	1-6 7	AY IIC Tipi Üçayaklar AY III Tipi Üçayak
Levha 71:	1-8 9-10	KU I Tipi Kulplar KU IIA Tipi Kulplar
Levha 72:	1-4 5-11	KU IIB Tipi Kulplar KU IIIA Tipi Kulplar
Levha 73:	1-4 5-6 7-9 10-11	KU IIIB Tipi Kulplar KU IV Tipi Kulplar KU VA Tipi Kulplar KU VB Tipi Kulplar
Levha 74:	1-9	KU VIA Tipi Kulplar
Levha 75:	1-6 7-11	KU VIB Tipi Kulplar KU VII Tipi Kulplar
Levha 76:	1-3 4 5-8	KU VIII Tipi Kulplar KU IX Tipi Kulplar KU X Tipi Kulplar
Levha 77:	1-6 7-12	TU I Tipi Tutamaklar TU II Tipi Tutamaklar
Levha 78:	1-2 3-5 6-7 8-9	TU III Tipi Tutamaklar TU IV Tipi Tutamaklar TU V Tipi Tutamaklar TU VI Tipi Tutamaklar
Levha 79:	1-2 3-4 5-11	TU VII Tipi Tutamaklar KB I Tipi Kabaralar KB II Tipi Kabaralar
Levha 80:	1-4 5-6	KB II Tipi Kabaralar KB III Tipi Kabaralar

Levha 81:	1-10	Beyaz Boya Bezemeli Parçalar
Levha 82:	1-18	Çizi ve Dolgu Bezemeli Parçalar
Levha 83:	1-3	Çizi ve Dolgu Bezemeli Parçalar
	4-12	Oluk Bezemeli Parçalar
Levha 84:	1-6	Oluk Bezemeli Parçalar
Levha 85:	1-5	Çukurcuk Bezemeli Parçalar
	6	Yiv Bezemeli Parçalar
Levha 86:	1-5	Çentik Bezemeli Parçalar
	6-11	Kabartma Bezemeli Parçalar
Levha 87:	1-14	Motfili Saklı Astar Bezemeli Parçalar
Levha 88:	1-20	AĞ I Tipi Ağırliklar
Levha 89:	1-20	AĞ II Tipi Ağırliklar
Levha 90:		4. Tabaka AŞ IA Tipi Ağırşak
		4. Tabaka AŞIIA Tipi Ağırşak
Levha 91:	1	ETÇ 3 AŞ IA Tipi Ağırşak
	2	ETÇ 3 AŞ IB Tipi Ağırşak
	3-4	ETÇ 3 AŞ IIA Tipi Ağırşak
	5-6	ETÇ 3 AŞ IIB Tipi Ağırşak
Levha 92:	1-16	Obsidyen Aletler
Levha 93:	1-21	Çakmaktaşı Aletler
Levha 94:	1-2	4. Tabaka Metal Buluntular
	3-6	ETÇ 3 İĞ I Tipi Metal İğneler
	7-8	ETÇ 3 İĞ II Tipi Metal İğneler
Levha 95:	1	ETÇ 3 İĞ III Tipi Metal İğne
	2-5	ETÇ 3 İĞ IV Tipi Metal İğneler
	6-8	İğne Parçaları

## SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ

<b>AÇ</b>	: Ağız Çapı	<b>KB</b>	: Kabara
<b>AG</b>	: Ayak Genişliği	<b>Kır.</b>	: Kırmızı
<b>AĞ</b>	: Ağırlık	<b>KP</b>	: Kapak
<b>AK</b>	: Ayak Kalınlığı	<b>KST</b>	: Kazı Sonuçları Toplantısı
<b>Astar R.</b>	: Astar Rengi	<b>KU</b>	: Kulp
<b>AST</b>	: Araştırma Sonuçları Toplantısı	<b>Lev.</b>	: Levha
<b>AŞ</b>	: Ağırsak	<b>Loc.</b>	: Locus
<b>AJA</b>	: American Journal of Archaeology	<b>MÇ</b>	: Minyatür Kap
<b>AY</b>	: Ayak/ Ayak Yüksekliği	<b>Mlz.</b>	: Malzeme
<b>Bez.</b>	: Bezeme	<b>Obs.</b>	: Obsidyen
<b>bkz.</b>	: Bakınız	<b>OTÇ</b>	: Orta Tunç Çağı
<b>BSA</b>	: Annual of the British School at Athens	<b>örn.</b>	: Örneğin
<b>Cid.</b>	: Cidar	<b>Pl.</b>	: Plate
<b>Ç. Taşı</b>	: Çakmaktaşı	<b>p.t.</b>	: Pişmiş Toprak
<b>ÇN</b>	: Çanak	<b>Res.</b>	: Resim
<b>ÇÖ</b>	: Çömlek	<b>Siy.</b>	: Siyah
<b>Del. Ç.</b>	: Delik Çapı	<b>Şek.</b>	: Şekil
<b>DÇ</b>	: Dip Çapı	<b>TAD</b>	: Türk Arkeoloji Dergisi
<b>dn.</b>	: Dipnot	<b>TB</b>	: Tabak
<b>DP</b>	: Depas	<b>Tbk.</b>	: Tabaka
<b>D.t.</b>	: Devetüyü	<b>TK</b>	: Tankard
<b>DTCF</b>	: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi	<b>Taf.</b>	: Tafel
<b>Ed.</b>	: Editör/Editörler	<b>Tbk.</b>	: Tabaka
<b>Env. No.</b>	: Envanter Numarası	<b>TU</b>	: Tutamak
<b>Feat.</b>	: Feature	<b>Tur.</b>	: Turuncu
<b>Gen.</b>	: Genişlik	<b>Uz.</b>	: Uzunluk
<b>GTC</b>	: Geç Tunç Çağı	<b>Ür. Art.</b>	: Üretim Artığı
<b>Hamur R.</b>	: Hamur Rengi	<b>vd.</b>	: ve diğerleri
<b>Har.</b>	: Harita	<b>Yap. Tek.</b>	: Yapım Tekniği
<b>İĞ</b>	: İğne	<b>Yük.</b>	: Yükseklik
<b>Kah.</b>	: Kahverengi		



## GİRİŞ

“Laodikeia-Kandilkırı Verileri Işığında Güneybatı Anadolu’da Erken Tunç Çağı 2 ve 3” başlıklı bir tez çalışmasının hazırlanmasına, ele alınan bölgenin çeşitli coğrafi kesimlerinde, bugüne kadar büyük oranda birbirlerinden bağımsız olarak gerçekleştirilen arkeolojik araştırmaların henüz bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilmemiş olmasından hareketle karar verilmiştir. Bölgenin Erken Tunç Çağı kültürlerine dair ilk verilerin elde edilmesi, 19. yüzyılın son çeyreğine kadar geri gitse de, sonrasında bu bölgedeki kazı ve araştırmalar oldukça sınırlı kalmıştır. Beycesultan, Aphrodisias, Iasos, Elmalı-Karataş-Semayük, Kuruçay, Bademağacı, Isparta-Harmanören gibi yerleşme ve mezarlık alanlarında kazı çalışmaları ve kazılara eşlik eden bazı yüzey araştırmaları yürütülmüştür. Ayrıca, Denizli-Akhan Mezarlığı gibi kısa süreli kurtarma kazıları olduğu gibi klasik kentler içerisinde sıkışmış alanlarda ele geçen (Miletos gibi) sınırlı oranda prehistorik malzemenin ele geçirilebildiği Erken Tunç Çağı merkezleri de söz konusudur. Bölgede başlatılan her yeni kazı çalışmasının (Örn. Yatağan-Kumyer Mezarlığı, Çine-Tepecik Höyüğü), şaşırtıcı ve etkileyici veriler sunması yanında, yöredeki hemen hemen bütün müzelerde, sistemli kazılar dışındaki yollarla elde edilmiş ETÇ buluntularının yoğunluğu, bölgenin ETÇ kültürü ile ilgili bilgilerin henüz çok sınırlı olduğunun açık bir göstergesidir.

### Amaç

Güneybatı Anadolu’nun Erken Tunç Çağlarının bütüncül olarak değerlendirildiği en yakın tarihli kazı ve araştırmalar, günümüzden yaklaşık 40 yıl önce sonlandırılmıştır. Komşu bölgeler sayılabilecek İzmir ve Göller Yöresi’nde bu dönem çok daha yoğun şekilde araştırılmış ve bu çalışmalar burada ele alınan bölge için de önemli karşılaştırma verileri sunmuştur. Ancak yöresel ETÇ kronolojilerinin birbirleriyle henüz sağlıklı bir şekilde çakıştırılmaması, önemli bir eksikliklerdir.

Arkeolojik verilerin yeterli olmaması, kültür bölgelerinin sınırlarının çizilmesini de zorlaştırmaktadır. Özellikle seramiğin bilindiği prehistorik dönemler söz konusu olduğunda, gerek kronolojik problemlerin çözümü, gerekse kültür bölgelerinin ve bölgelerarası ilişkilerin saptanması bağlamında, her zaman en önemli belirleyici malzeme seramiktir. Dolayısıyla, bu çalışmada da seramik verileri tezin omurgasını

oluşturmuştur. Seramiğin yanı sıra, bölge kültürleri ile ilgili fotoğrafın tümlenmesinde ve yorumlanmasında; mimari, ölü gömme gelenekleri, küçük buluntular vb. diğer verilerden de yararlanılmıştır.

Çalışmanın ana amacı, *“kültürel sınırların, sosyo-ekonomik süreçlerin ve kültürlerarası ilişkilerin en belirgin ve somut göstergesi olan seramik esas alınarak, kabaca Güneybatı Anadolu olarak tanımlayabileceğimiz bölgenin Erken Tunç Çağı 2 ve 3’teki kültürel gelişimi ile ilgili bütüncül sonuçlara varmak”* biçiminde özetlenebilir.

Çalışmanın başlıca amaçlarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Güneybatı Anadolu Erken Tunç Çağı kültürüne dair arkeolojik verilerin bütüncül bir değerlendirilmesinin yapılması, dağınık haldeki buluntu gruplarının toplu halde tasnif edilmesi ve değerlendirilmesi,
2. Daha önce incelenmemiş, özgün bir veri grubu olan Laodikeia-Kandilkırı bulgularının detaylıca tanıtılması, tarihlendirilmesi ve anlamlandırılmaya çalışılması
3. Laodikeia-Kandilkırı kazı verilerini de dikkate alarak Güneybatı Anadolu ETÇ kronolojisiyle ilgili mevcut problemlere katkı sağlanmaya çalışılması,
4. Güneybatı Anadolu’nun Erken Tunç Çağı’yla ilgili bir araya getirilen bu veri grubu üzerinden aşağıdaki maddelerle ilgili değerlendirmelerin yapılması:
  - a. Güneybatı Anadolu ETÇ toplulukları, yerleşim alanlarını nasıl seçmiş ve hangi esaslara göre kurmuştur?
  - b. Yörenin ölü gömme geleneklerinde, Batı Anadolu’nun geneline göre ne tür özgün farklılıklar mevcuttur?
  - c. Bölgeler arası karasal ve denizaşırı ilişkilerin kanıtları nelerdir? Güzergâhlar hangileridir? Bu ilişkilerin amacı ve biçimi ne olabilir?
  - d. Bölgede Erken Tunç Çağı’nda yarı uzman/uzman zanaatkârların varlığından söz edilebilir mi?
  - e. Bölgede var olan “kültür bölgeleri” hakkında yeni bir şeyler söylemek olası mıdır? Bu kültür bölgelerinin kendi içinde bir merkezileşme ve kentleşme sürecinden söz edilebilir mi? Elitlerin varlığına dair kanıtlar mevcut mudur?

Çalışmanın ana amacı kısaca, Anadolu'nun pek çok kesiminde ETÇ üzerine çalışmalar artarken, kenarda bırakılmış bir yöre olan Güneybatı Anadolu'nun bu dönemdeki yapısını anlamaya çalışmak biçiminde özetlenebilir.

### **Kapsam**

Tezin zamansal kapsamını Erken Tunç Çağı 2 ve 3 dönemleri oluşturmaktadır. Ancak, zaman zaman, belli alanlarda bu evrelere ait bulgunun çok az olması sebebiyle, Geç Kalkolitik Çağ'dan Orta Tunç Çağı başına kadar olan sürece ait veriler, karşılaştırma amacıyla kullanılmıştır.

Çalışmanın coğrafi kapsamının kuzey sınırını Büyük Menderes Vadisi oluşturur. Doğudaki sınır ise Göller Yöresi ve Antalya Körfezi'nin batı kıyısıdır. Doğu komşusu olması sebebiyle Göller Yöresi, Güneybatı Anadolu için önemli bir konumda bulunmasına karşın, tezin kapsamını çok genişleteceği düşüncesiyle, bu yörenin daha çok karşılaştırma bölgesi olarak ele alınması uygun görülmüştür. Söz konusu bu coğrafi sınırı, Antik Dönem coğrafyasının bölgelerine göre, Phrygia Bölgesi'nin en güney uzantısı, Karia ve Lykia bölgelerinin tamamı ve Pisidia Bölgesi'nin batı sınırı olarak tanımlamak mümkündür.

Laodikeia-Kandilkırı verileri değerlendirilirken, 2010, 2012-2013 kazı sezonlarına ait veriler çalışma kapsamında ele alınmıştır. 2014 sezonu bulguları kapsam dışında bırakılmış, bu sezona ait yalnızca bazı mimari verilerden faydalanılmıştır.

### **Çalışma Yöntemi ve Terminoloji**

Bu çalışma, temelde iki ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, konuya altlık oluşturmak amacıyla, coğrafya ve bölgedeki araştırmalarla ilgili genel bir bilgi verilmektedir. Bunun ardından gelen iki ana bölümden ilki (Bölüm 1), Laodikeia-Kandilkırı kazılarında 4-2. tabakalarda saptanan ETÇ kalıntılarının genel bir değerlendirmesini içermektedir. Bu kesimde mimari ve mezarlık verilerinin yanı sıra, her tabakaya ait seramik verilerinin detaylı incelemesine de yer verilmeye çalışılmıştır. Bunun ardından, küçük buluntular da ele alınmış ve diğer verilere destek sağlanmaya çalışılmıştır. Söz konusu bölüm, ilk kez incelenen kazı verilerinden oluşmakta olup Güneybatı Anadolu Erken Tunç Çağı 2 ve 3 dönemlerinin geneline bakış için bir çıkış

noktası olarak kabul edilmiştir. Bu bölüm içerisinde, ilgili yerleşmenin göreceli ve mutlak tarihlenmesine de yer verilmiştir.

İkinci ana bölüm ise (Bölüm 2) Güneybatı Anadolu Erken Tunç Çağı 2 ve 3 dönemlerine genel bir bakışı içermektedir. Bu bölümde, bölgede başka araştırmacılar tarafından yapılmış olan arkeolojik araştırmaların sonuçları, mimari, ölü gömme gelenekleri ve seramik başlıkları altında ele alınarak, bölgenin bu dönemdeki durumuyla ilgili olarak genel bir değerlendirme yapılmıştır. Burada aynı zamanda, Laodikieia-Kandilkırı kazılarında elde edilen verilerin, bölge genelinde taşıdığı anlam ve önem üzerinde durulmuştur.

Çalışmadaki her alt bölümün sonuna, o bölümde detaylıca sunulan verilerin bir özeti ve değerlendirilmesinin yer aldığı bir “*Genel Değerlendirme*” bölümü eklenmiştir. Bu şekilde, her bölümde sunulan bilgilerin, çalışmanın bütünü için ne anlama geldiği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Erken Tunç Çağı terminolojisi ile ilgili olarak bilim insanları arasında bazı farklı yaklaşımlar da söz konusudur. Söz gelimi, dönemlerin adlandırmasında dahi Eski Tunç Çağı, İlk Tunç Çağı, Erken Bronz Çağı gibi farklı terimler kullanılmaktadır. Burada söz konusu dönemden “Erken Tunç Çağı” olarak söz edilmiş ve bu ETÇ olarak kısaltılmıştır.

Bu dönem üzerine yapılan tartışmalardan biri de döneme ait evrelerin adlandırılması ile ilgilidir. Batı Anadolu genelinde, Erken Tunç Çağı; 1, 2 ve 3 olarak alt dönemlere ayrılmaktadır. Ancak bu dönemlerin hangi zaman aralıklarına tarihlendikleri, Ege ve Yakındoğu kronolojilerine göre bazı farklılıklar göstermektedir<sup>1</sup>. Söz gelimi, Troia II. Yerleşmesinin ait olduğu zaman dilimi, bazı uzmanlarca ETÇ 2, bazılarınca ETÇ 3 içerisinde ele alınmaktadır. Bu çalışmada, hem bölgedeki anahtar yerleşmelerden birinin kazısını yürütmüş olması hem de Batı Anadolu’nun kronoloji sorunları üzerine çeşitli yayınlar yapmış olması sebebiyle, M. Mellink<sup>2</sup> tarafından kullanılan kronoloji ve terminoloji esas alınmıştır (Tablo 2).

<sup>1</sup> Batı Anadolu’nun kıyı kesiminde, İzmir yöresinde, Kyklad ve Hellas kronolojileri ile karşılaştırmalardan yola çıkılarak oluşturulan bir kronoloji tercih edilmektedir. Bu sebeple Erken Hellas II ve Erken Kyklad II ile çağdaş olan dönemler, İzmir yöresinde de ETÇ 2 olarak adlandırılmıştır (örn. Erkanal, 2011: 120). Ancak Troia ve İçbatı Anadolu’da, Troia’nın iç kesimler ve Tarsus ile olan çağdaşlıkları dikkate alınarak Tarsus ETÇ 3 tabakaları ile çağdaş olan dönemler ETÇ 3 olarak tanımlanmıştır (örn. Mellink, 1992: Table 3; Efe, 1988: 117; Türkiye’deki, 2012: Tablo 3). Bu nedenle Troia II’nin büyük bölümü, belli araştırmacılar tarafından ETÇ 2, diğer bazıları tarafından da ETÇ 3 içinde ele alınmaktadır.

<sup>2</sup> M. J. Mellink, Anatolian Chronology, Table 3.

	Beycesultan	Elmalı-Karataş	Troia
<b>ETÇ 2</b>	XVI-XIII	IV-V	I geç II a-b
<b>ETÇ 3</b>	hiatus XII-VI	VI	IIc-III IV-V

Tablo 1: Çalışmada ETÇ 2 ve 3 olarak ifade edilen dönemlerin, başlıca yerleşmelerin tabakalarına göre karşılıkları

Bunun yanı sıra, çalışmanın önemli arkeolojik malzemelerinden biri olan seramikle ilgili de uzmanlar arasında tam bir terminolojik birlik söz konusu değildir. Bu bağlamda, çalışma içerisinde, tartışmalı olduğu düşünülen bazı ifadelerin olduğu yerlerde, dipnotta söz konusu terimin neden tercih edildiği açıklanmıştır. Kandilkırı kazılarında elde edilen seramiğin hangi yöntemlerle değerlendirildiği ise yine bu konunun anlatıldığı bölümün başında detaylıca açıklanmıştır.

## Güneybatı Anadolu'nun Coğrafi Özellikleri ve Jeomorfolojisi

### Jeomorfolojik ve Jeolojik Yapı

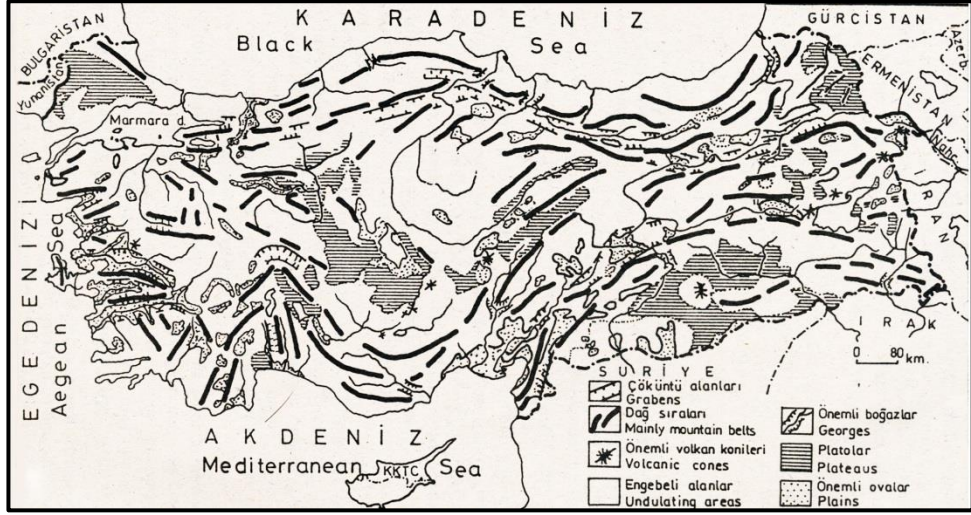
Çalışma kapsamında Güneybatı Anadolu olarak adlandırılan kesim, Türkiye'nin coğrafi bölgeleri üzerinden bakıldığında; Ege Bölgesi'nin Asıl Ege Bölümü'nün güneyi ve Akdeniz Bölgesi'nin Antalya Bölümü'nün büyük kısmından oluşmaktadır. Ele alınan coğrafyanın sınırı, kuzeyde Aydın Dağları, kuzeydoğudaki Çal ve Çivril ovalarını da içine alan kesim (Afyon bölgesinin dağlık kesiminin -Sandıklı ve Karakuş dağları-başlangıcına kadar) ve doğuda Antalya Körfezi olarak çizilebilir (Şek. 1).



Şekil 1: Güneybatı Anadolu Fiziki Haritası (Çalışma kapsamında ele alınan bölgenin coğrafi sınırı kırmızı ile işaretlenmiştir)

Batı Anadolu coğrafyasının oluşumu ile ilgili eldeki en eski veriler Paleozoik'e (I. Jeolojik Zaman) dayanmaktadır. Batı Anadolu'nun çekirdeğini, Anadolu'nun en eski kara parçalarından olan, Paleozoik oluşumlu Menderes Masifi oluşturmaktadır. Bu dönemde Batı Anadolu'da Menderes (Saruhan-Menteşe) Masifinin bulunduğu alanda

Paleozoik denizleri ve karaları bulunmaktaydı<sup>3</sup>. Masifin temelini Kaledonien ve Hersinien orojenezleriyle, metamorfizma (başkalaşım) sonucu oluşmuş kayalar (gnays, gözlü gnays, yeşil şist, mikaşist ve mermer) oluşturmaktadır<sup>4</sup>. Bu metamorfizma olayları, I. ve II. jeolojik zamanların (Paleozoik ve Mezozoik) farklı evrelerinde oluşmuş olup günümüzden  $490 \pm 90$  milyon yıl önceye tarihlenmektedir<sup>5</sup>.



Şekil 2: Anadolu morfoloji haritası (Atalay, 2004: Şek. 1.15)

Menteşe Dağlarından başlayarak dağlık Kütahya'ya kadar uzanan Menderes (Saruhan-Menteşe) Masifi, Anadolu'nun en büyük masifidir. Bu masif, kabaca doğu-batı doğrultulu, içinden ırmakların geçtiği, 60-120 m uzunlukta, yüksekliği yer yer 200 m'ye kadar ulaşan, tabanı alüvyonlarla örtülü dar ve derin oluklara (grabenlere) sahiptir (Şek. 2). Menderes masifi Neojen'de bir peneplen (yontuk düz) görünümündeyken, kuzey ve güney kanatların alçalması sonucu merkezi kısmında kubbeli bir görünüme kavuşmuştur. Menderes masifi oluşumundan sonra yoğun aşınmaya uğramış, Miyosen başında yüzeyde basık bir alan oluşmuştur. Vadilerin geniş tabanlı yapısı ve dağlık alanlardaki geniş düzlükler bu durumun bir sonucudur<sup>6</sup>. Tersiyer (III. Jeolojik zaman) içerisinde (Miyosen sonu ve Pliosen) başlayıp Kuaterner'de (IV. Jeolojik zaman) devam eden Geç Alpin tektonik hareketleri sırasında yoğun faylanma meydana gelmiş ve Menderes Masifi bu faylanmalar sonucunda parçalanmıştır<sup>7</sup>. Orta kısımdaki çöküntü

<sup>3</sup> İbrahim Atalay, *Türkiye Jeomorfolojisine Giriş*, İzmir 1982, s. 225.

<sup>4</sup> İbrahim Atalay, Kenan Mortan, *Türkiye Bölgesel Coğrafyası*, İstanbul 1995, s.213.

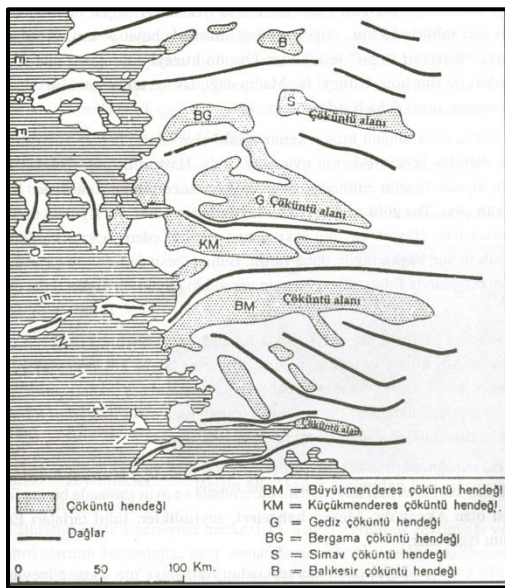
<sup>5</sup> İ. Atalay, *Türkiye Jeomorfolojisine*, s. 120.

<sup>6</sup> İ. Atalay, K. Mortan, *Türkiye Bölgesel*, s.219

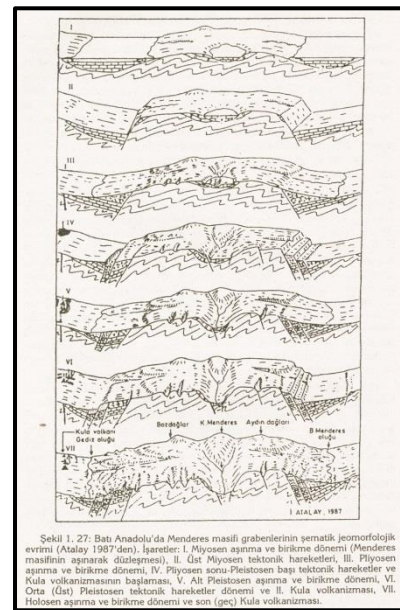
<sup>7</sup> İ. Atalay, *Türkiye Jeomorfolojisine*, s. 23. Ege Denizi'nin henüz oluşmadığı dönemde "Girit Ada Yayı" olarak adlandırılan ve temelde Toros Dağları ile aynı dağ silsilesinin bir parçası olan yay biçimli karasal oluşum Kıta Yunanistan'ı Toroslara bağlamaktaydı. Bu yayın içbükey olan kuzey kesimi volkanik yönden aktif olup bu yapısını çok yakın dönemlere kadar korumuştur (Atalay, 1982: 214). IV. Jeolojik zamanda,



Küçük Menderes Ovası'nı, yüksekte kalan kısımlar ise Bozdağ ve Aydın Dağı'nı oluşturmuştur. Kuzey ve güney kanattaki alçak alanlarda yer alan Gediz ve Büyük Menderes ovaları da faylarla parçalanmıştır. Alçak alanların (grabenlerin) oluşmasıyla Küçük Menderes ve Gediz öncelikle birer kapalı havza görünümünü almış, ancak Selçuk ve Menemen boğazlarının oluşmasıyla denize ulaşmışlardır. Bu parçalanma sonucu çöken alanlar Gediz, Büyük ve Küçük Menderes ırmaklarının aktığı ovaları, yüksekte kalan alanlar ise Aydın, Bozdağ ve Menteşe dağlarını oluşturmuştur<sup>8</sup>. Denize ulaştıkları alanlar, deniz tarafından işgal edilerek öncelikle bir koy/ körfez durumuna gelmişlerdir. Ancak daha sonra bu alanlar, söz konusu ırmakların taşıdığı alüvyonlarla dolarak bugünkü delta ovası görünümünü almıştır<sup>9</sup> (Şek. 3, 4).



Şekil 3: Batı Anadolu Horst ve Grabenleri (Güngördü, 2003: Har. 13)



Şekil 4: Batı Anadolu Horst ve Grabenlerinin Oluşum Aşamaları (Atalay, 2004: Şek. 1.27)

Tektonik hareketler sonucu oluşmuş olan bu alanlar, magmadan kaynaklanan tektonik depremler yönünden de oldukça hareketli bir hal almışlardır<sup>10</sup>. Türkiye deprem bölgeleri haritasına bakıldığında da, Batı Anadolu'nun İzmir, Manisa, Aydın, Denizli ve Isparta illerine yayılan kısmının 1. derece deprem zonu içinde yer aldığı görülür.

bugün Ege Denizi'nin bulunduğu alanda yer alan Egeit kıtasının kırılmalar sonucunda parçalanmış ve çöken alanların Akdeniz'in sularınca doldurulmuş olduğu bilinmektedir (Atalay ve Mortan, 1995: 229).

<sup>8</sup> İ. Atalay, *Türkiye Jeomorfolojisine*, s. 3-4

<sup>9</sup> İ. Atalay, *Türkiye Jeomorfolojisine*, s. 119

<sup>10</sup> İ. Atalay, *Türkiye Jeomorfolojisine*, s. 27.



Toros Dağları ise Alp orojenezinin bir uzantısı olarak oluşmuştur. Güneybatı Anadolu'nun önemli dağları, Batı Torosların uzantısı olan, Antalya Körfezi batısındaki Akdağlar, Katrancı Dağları ve Beydağları'dır. Bu dağ kuşakları arasında Elmalı-Korkuteli Oluğu uzanmaktadır<sup>11</sup>.

Toros dağlarının bulunduğu alan, Paleozoik'te denizel bir görünüme sahipken, burada biriken kireçli ve killi denizel çökeltiler, Mesozoik'teki dağ oluşum hareketi sırasında kıvrılarak yüzeye çıkmıştır. Datça Yarımadası'nda, Köyceğiz-Fethiye arasında ve Antalya Körfezi batısındaki yer yer mavimsi kireçtaşları bu oluşumun bir sonucudur<sup>12</sup>. Teke Yarımadası'ndaki Tersiyer çöküntüleri, sığ denizle kaplanmış, bunların tabanında biriken çökeller de Elmalı-Acıpayam, Korkuteli ve Kemer çöküntü alanlarındaki kireçli yapıyı oluşturmuştur<sup>13</sup>.

Bu dağlık kesimler arasında doğu-batı yönlü uzanan Büyük Menderes ve onun kuzey-güney doğrultulu kolları yer almaktadır. Güneybatı Anadolu'nun batı kesimi büyük ölçüde bu akarsularla sulanmaktadır. Bunlar, hem çevrelerinde verimli tarım arazileri oluşturmakta, hem de vadiler sayesinde doğal ulaşım kanalları sağlamaktadırlar. Dağ sıraları arasında batıdan doğuya doğru Yatağan, Tavas, Acıpayam (ve güney uzantısı olan Gölhisar) ovaları, önemli tarımsal arazileri oluşturmaktadır.

Büyük Menderes nehri, Aydın Dağları ile Menteşe Yöresi arasında, 220 km uzunluk ve 15-30 m genişliğinde büyük bir oluk yaratmıştır. Söz konusu vadi, Sarayköy'den sonra Çürüksu Vadisi ile devam eder. Kuzey ve güneyinde yer alan sıcak su kaynakları, bu oluğun çökme sonucu oluştuğunu göstermektedir<sup>14</sup>. Nehir, batıya doğru akarak, yakın zamana kadar Söke koyundan (bugün alüvyonlarla doldurularak karasal bir görünüm almıştır) denize ulaşmaktaydı. Son buzul çağında, Ege Denizi'nin su seviyesinde yaklaşık 125 m'lik düşüş sebebiyle, akarsular yataklarını aşındırarak, deniz suyunun yeniden yükselmesi ile bu akarsu ağızları birer koy ve körfez görünümünü almıştır. Büyük ve Küçük Menderes nehirleri ağzındaki deltalar da bu süreçten sonra oluşmaya başlamıştır<sup>15</sup>. Atalay ve Mortan, Menderes Deltası'nda denizin, GÖ

<sup>11</sup> İ. Atalay, K. Mortan, *Türkiye Bölgesel*, s.311.

<sup>12</sup> İ. Atalay, K. Mortan, *Türkiye Bölgesel*, s.321.

<sup>13</sup> İ. Atalay, K. Mortan, *Türkiye Bölgesel*, s.321.

<sup>14</sup> Ersin Güngördü, *Türkiye'nin Coğrafyası*, Ankara 2003, s. 275.

<sup>15</sup> İbrahim Atalay, *Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği*, İzmir 2004, s. 45.

10.000’de, bugünkünden yaklaşık 30-32 km doğuda, Söke ile Bağarası arasında bulunduğunu ifade etmektedir<sup>16</sup>.

Bakırçay, Küçük ve Büyük Menderes ve Gediz ovaları deniz seviyesinden (0 m) başlayarak doğuya doğru yükselerek 200-250 m’ye ulaşmaktadır. Aynı yükselme doğu-batı doğrultulu dağ sıraları için de geçerlidir. Bu dağlar İçbatı Anadolu eşiğinde 1000 m’nin üzerine çıkmaktadır<sup>17</sup>.

S. Göney<sup>18</sup>, Büyük Menderes Vadisi’nin Paleozoik oluşumlarını temsil eden gnaysları içinde sık sık mikaşist enklavlarına rastlandığını, gnayslar üzerinde ise çeşitli şistlerle/şist tabakalarıyla karşılaşıldığını belirtmektedir. Mikaşitler de esmer ve sarı renklidir. Şist tabakalarının üzerinde ise kuvarsit ve mermerler yer almaktadır<sup>19</sup>.

Menderes Vadisi’nin doğu kesiminde yer alan Sarayköy, Denizli ve Buldan ovaları, güneyde Honaz Dağı ve Babadağ, kuzeyde Çökelez dağları arasında yer almaktadır. İki kol görünümünde uzanan ovalarda, doğuya uzanan kol içinden Çürüksu, kuzeydekenden ise B. Menderes akmaktadır<sup>20</sup>. Alanın güneydoğu sınırı, basamaklı bir geçişle Türkmenova’ya bağlanmaktadır. Acıgöl havzasından da 300 m’lik bir eşik ile ayrılmaktadır<sup>21</sup>.

Büyük Menderes oluşunun güneyinde Menteşe Yöresi yer almaktadır. Yöre, kuzey-güney doğrultulu dağ sıraları ile bunlar arasındaki oluklardan oluşmaktadır. Bu dağ kütleleri, batıdan doğuya doğru Çine Çayı, Akçay ve Karacasu Vadileri ile parçalanmıştır. Bu akarsulara ait havzaların güney sınırında da Tavas Ovası yer alır.

Acıpayam Ovası ve onun Gölhisar Ovası adı verilen güney uzantısı, Antalya Bölümü’nün batı sınırında yer almaktadır ve Dalaman Çayı yukarı çığırının sularını bu ovalık alana boşaltmaktadır<sup>22</sup>. Dalaman Çayı, Torosları bir kanyon ile keserek, söz konusu ovayı güneyde Dalaman kıyısına kadar bağlamakta ve doğal bir koridor oluşturmaktadır. Diğer bir deyişle, Acıpayam Ovası, akarsu ile sulanan ve güneye açılan elverişli yola sahip olan bereketli bir alan konumunda olması ile prehistorik iskânlar için oldukça elverişli bir konumdadır.

Teke yarımadası kıyısında, Kalkan’dan Isparta’ya kadar uzanan bir alanda Beydağları’nın iki kola ayrılması ile oluşmuş olan Kalkan-Elmalı-Isparta oluşu

<sup>16</sup> İ. Atalay, K. Mortan, *Türkiye Bölgesel*, s.224.

<sup>17</sup> İ. Atalay, *Türkiye Jeomorfolojisine*, s. 33.

<sup>18</sup> Süha Göney, *Büyük Menderes Bölgesi*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1975, s. 9-13.

<sup>19</sup> S. Göney, *Büyük Menderes*, s. 9-13.

<sup>20</sup> S. Göney, *Büyük Menderes*, s. 50.

<sup>21</sup> E. Güngördü, *Türkiye’nin Coğrafyası*, s. 276.

<sup>22</sup> E. Güngördü, *Türkiye’nin Coğrafyası*, s. 234.

mevcuttur. Söz konusu oluk, Kocaçay Vadisi'nin aşağı bölümünü de kapsamaktadır. Bu oluk Elmalı Ovası ve onun kuzeydoğu uzantısı olan Semayük Ovası ile devam eder<sup>23</sup>. Bu ovalık alanın kuzeydoğudaki devamını Korkuteli ve Çeltikçi Ovaları oluşturur ve bunlar Semayük Ovası'ndan yalnızca bir eşik ile ayrılır. Korkuteli-Çeltikçi ovalarını oluşturan polyelerden bir tanesi de Bademağacı polyesidir<sup>24</sup>. Bu bölgenin güneyle bağlantısı, Aksu çayı vadisi üzerinden de söz konusudur. Aksu Çayı vadisi kuzeye doğru izlendiğinde öncelikle Ağlasun Ovası, ardından da Isparta Ovası üzerinden Göller Yöresi'ne ulaşılabilir.

Türkiye'nin karstik arazilerinin en büyük kısmı Anadolu'nun güneybatı kesiminde bulunmaktadır<sup>25</sup>. Çine ile Muğla arasında çok sayıda bulunan karstik kökenli ovalardan biri de Yatağan Ovası'dır<sup>26</sup>.

Köyceğiz ve Dalaman ise tektonik kökenli çöküntü alanlarında oluşmuş alüvyal ovalar olup 4. jeolojik zamanda oluşmuşlardır. Sözü edilen alan içinden geçen Dalaman Çayı'nın farklı evrelerde yatağını değiştirerek aktığı anlaşılmaktadır<sup>27</sup>. Tektonik kökenli çukur bir alan içinde ise Köyceğiz Gölü yer almaktadır. Gölün fazla suyu, Dalaman Çayı ile Akdeniz'e boşalır<sup>28</sup>. Teke Yöresi'nin güneybatısında yer alan Eşen Çayı, denize döküldüğü kısımda yer alan Eşen Körfezi'ni doldurmuştur. Atalay, söz konusu hareketin günümüzden 3000-2000 yıl önce gerçekleştiğini belirtmektedir<sup>29</sup>. Teke Yarımadası kıyıları, falezli ve girintili çıkıntılı, yüksek bir görünüme sahiptir. Bu sarp yapı, Eşen, Dalaman ve Alakır (Kumluca) çaylarının oluşturduğu deltalar ile kesintiye uğramaktadır<sup>30</sup>.

Akdeniz Bölgesi'nin Antalya bölümünde, Antalya Körfezi'nin iki yanında, diğer bir deyişle Teke ve Taşeli yarımadalarını oluşturan dağlık kütleler, kuzeye doğru birbirlerine yaklaşmakta ve Aksu-Eğirdir-Yalvaç çizgisinde birbirleriyle çakışmaktadır. Söz konusu durum, topografyayı birbirine paralel dağ sıraları ve aralarında yer alan oluklar görünümüne sokmaktadır. Her oluşun tabanında oluşan farklı karakterdeki göller, Göller Yöresi'ni oluşturmaktadır<sup>31</sup>. Teke Yarımadası'nda çökme sonucu oluşmuş

<sup>23</sup> E. Güngördü, *Türkiye'nin Coğrafyası*, s. 237.

<sup>24</sup> E. Güngördü, *Türkiye'nin Coğrafyası*, s. 239.

<sup>25</sup> İ. Atalay, *Türkiye Coğrafyası*, Şek. 1.37.

<sup>26</sup> İ. Atalay, K. Mortan, *Türkiye Bölgesel*, s. 229.

<sup>27</sup> İ. Atalay, *Türkiye Coğrafyası*, s. 53.

<sup>28</sup> İ. Atalay, K. Mortan, *Türkiye Bölgesel*, s. 317.

<sup>29</sup> İ. Atalay, K. Mortan, *Türkiye Bölgesel*, s. 317, İ. Atalay, *Türkiye Coğrafyası*, s. 53-54.

<sup>30</sup> İ. Atalay, K. Mortan, *Türkiye Bölgesel*, s. 320.

<sup>31</sup> E. Güngördü, *Türkiye'nin Coğrafyası*, s. 233.

oluklar ve bunlar içinde yer alan ova ve göllerden başlıcaları Burdur, Acıpayam, Tefenni ve Elmalı ovaları ile Burdur, Acıgöl, Yarışlı ve Salda gölleridir<sup>32</sup>.

Özetle, Güneybatı Anadolu ilk bakışta dağlık bir görünüm sunmakla birlikte, dağlık alanlar arasındaki oldukça geniş alanlara yayılan ovalar bulunmaktadır. Bölge, akarsular ve göller açısından oldukça zengindir. Bu tektonik kökenli havzalar birbirlerine çöküntülerden kaynaklı bir takım oluklarla/alçak alanlarla bağlanmaktadır. Bölgenin jeolojik geçmişinde ise Anadolu kıtasının en eski oluşumlarından en yeni ve hareketli yapılanmalara kadar farklı unsurlar bir arada görülmektedir.

### **Güneybatı Anadolu Coğrafyasının Erken Tunç Çağı Kültürleri Üzerine Olası Etkileri**

Yukarıda özetlenmeye çalışıldığı gibi, Güneybatı Anadolu, oldukça eski jeolojik kökenlere sahip olmasının yanı sıra, tüm jeolojik devirlerde epey hareketli bir yapı göstermiştir. Bu durum geniş bir jeomorfolojik ve jeolojik çeşitliliği beraberinde getirmiştir. Dağlar arasındaki çöküntü alanları, hem önemli ovalık alanlara yer açmış, hem de dağlık kesimlerin kıyı ile iç kesimler arasında bir engel teşkil etmesinin büyük ölçüde önüne geçmiştir. Önemli akarsularla sulanan tektonik (ve bazen karstik) kökenli bu ovalar, yerleşim için oldukça elverişli alanlar sunmaktadır. Havzaları birbirine bağlayan doğal vadi ve oluklar ise ovalık alanlarda oluşan kültürlerin, komşu bölgelerle yoğun ilişkiler içerisinde olmasına olanak sağlayarak bunların izole olmasını önlemiştir.

Bu özellikleriyle yöredeki ovaların tamamı, Erken Tunç Çağı yerleşimleri için elverişli gözükmektedir. Tüm Büyük Menderes Vadisi'nin yanı sıra, güneye inen Çine ve Akçay vadileri, yerleşim için çok uygun ortamlar sunmaktadır. Bu alanın doğusunda yer alan Denizli ve Sarayköy Ovaları; Denizli kuzeyinde Çivril ve Baklan ovaları, güneyde Tavas, Acıpayam ve Gölhisar ovaları da elverişli iskân alanları oluşturmaktadır. Söz konusu alanlardan bir kısmında Erken Tunç Çağı yerleşmelerinin varlığı J. Mellaart<sup>33</sup> tarafından yapılan yüzey araştırmaları ile doğrulanmıştır (Şek. 5). Mellaart tarafından yapılan haritada eksik görülen Çine Çayı ve Menderes vadilerinin de son yıllarda yapılan araştırmalarla, ETÇ iskânlarına sahne olduğu açıklığa kavuşmuştur (bkz. Aşağıda “Güneybatı Anadolu’da Erken Tunç Çağı Kapsamında Bugüne Kadar

<sup>32</sup> İ. Atalay, K. Mortan, *Türkiye Bölgesel*, s.311.

<sup>33</sup> James Mellaart, “Report on a Survey of Pre-Classical Remains in Southern Turkey”, *Anatolian Studies*, 4, 1954, s. 175-240.

*Yapılan Araştırmalara Genel Bir Bakış*). Çine Çayı'nın güney uzantısında yer alan Yatağan Ovası'nın da ETÇ iskânları için elverişli olduğuna hiç şüphe yoktur ve bu durum son yıllarda artan ETÇ verileri ile doğrulanmaktadır. Bu bölgelerde yer alan insan topluluklarının, özellikle Menderes ve kollarının oluşturduğu doğal yolları kullanarak, batıya doğru kolayca ilerleyebileceği görülmektedir. Doğuda ise Göller Yöresi ve devamındaki Afyon üzerinden İç Anadolu'ya geçiş de mümkündür.

Güneye doğru inildiğinde ise Elmalı Ovası ve aynı oluk üzerinde biraz daha kuzeyde yer alan Korkuteli ovaları da benzer bir olanak sunmaktadır. Bu bölgelerde de ETÇ yerleşimlerinin varlığı, hem kazılar hem de yüzey araştırmaları ile bilinmektedir (Şek. 5). Kalkan-Elmalı-Isparta oluğu adı verilen doğal coğrafi oluşum, bölgeyi doğrudan Göller Yöresi'ne bağlamaktadır.



Şekil 5: Güneybatı Anadolu'da Mellart tarafından tespit edilen merkezlerin fiziki harita üzerindeki dağılımları (Mellart 1954, Map 3'den düzenlenmiştir)

Elmalı Ovası'nın batısında, sonradan alüvyonlarla doldurulmuş bir körfez olan Eşen Çayı deltası ve vadisi, her ne kadar erken dönem iskânları için elverişli görünse de, kesin olarak ETÇ'ye tarihlenen bir bulgudan söz etmek mümkün değildir. Burada oldukça önemli antik kentler mevcuttur. Söz konusu yerleşmelerin öncüllerinin bölgedeki varlığı, coğrafyadaki değişim süreçleri de dikkate alınarak araştırılmalıdır.

Menteşe Yöresi'nin güneybatı kıyıları, yukarıda sıralanan ve birbiriyle bağlantıları çeşitli yollardan kolaylıkla sağlanabilen bu bölgelerden farklı bir görünüm sunmaktadır. Mentеше Dağları'nın güneydoğu-kuzeybatı yönünde bir duvar gibi

yükselmesi sonucu, kıyı şeridinin iç kesimlerle olan iletişimi zorlaştırmıştır. Kıyıya doğru ETÇ varlığının giderek seyrekleştiği görülse de, iskânın yine de var olduğu bilinmektedir. Ancak iç kesimlerle olan ulaşım zorlukları, bu kesimdeki toplulukların başka bölgelerle olan ilişkilerini denizyolu ile sağlamalarına yol açmış olmalıdır (Şek. 6). ETÇ yerleşimlerinden söz edilirken, aşağıda değinilecek olan, bölgenin Ege adaları ile daha yakın ilişkilerinin bir nedeni de bu coğrafi zorlama olmalıdır. J. Mellaart, Anadolu'nun güney kıyılarında Kilikya Bölgesi'nden Miletos'a kadar olan kıyı şeridinde ulaşımın oldukça zor olduğunu ve dağ sıraları nedeniyle ulaşımın kara yoluyla kimi kez imkânsız hale geldiğini ifade ederken, tüm bu kıyı şeridi boyunca, deniz yoluyla ulaşımının da o ölçüde kolay olduğunu vurgulamaktadır<sup>34</sup>.



Şekil 6: Bölgeler arası ulaşımı sağlayabilecek doğal yollar. İç kesimlerle ulaşımı zor olan bölge pembe olarak işaretlenmiştir.

Bu elverişli iskân alanlarının yanı sıra, yukarıda da değinildiği üzere, bölgenin geniş bir jeolojik çeşitliliğe sahip olması sonucu mevcut olan bazı hammadde kaynakları, bölgede yaşayan topluluklara avantajlar sağlamış olmalıdır. Öncelikle yörede yoğun olarak bulunan kireçtaşı, hem mimari yapı malzemesi olarak, hem de çeşitli objelerin şekillendirilmesinde kullanılmıştır. Yine yörenin doğal yapısında bolca bulunan mika ve kuvars, seramik hamuru içerisinde sıkça rastlanan minerallerdir. Mika, Menderes masifinden dağılan kara parçalarının yapısında bolca bulunmaktadır. Bunların akarsular tarafından aşındırılması sonucu, mikanın kil yatakları içerisine yoğun

<sup>34</sup> J. Mellaart, "Report on a Survey", s. 176.

miktarda karıştığı anlaşılmaktadır. Yine yörenin jeolojik yapısında bulunan mermer ve zımpara taşı da figürin ve bazı aletlerin yapımında kullanılmıştır.

Bölgede yer alan maden yataklarının prehistorik dönemlerde kullanıldığına dair bir veri bulunmamasına karşın, özellikle Aydın ilinin batı kesiminde bakır ve altın madenlerinin, Denizli-Çivril yakınında bir bakır yatağının varlığı bilinmektedir. Antalya körfezinin doğusunda da hem bakır, hem gümüş/kurşun yatakları mevcuttur<sup>35</sup>.

### **Güneybatı Anadolu’da Erken Tunç Çağı Kapsamında Bugüne Kadar Yapılan Araştırmalara Genel Bir Bakış**

Batı Anadolu’nun tarihöncesi ile ilgili çalışmalar, arkeoloji tarihinin geneline bakıldığında oldukça kısa bir geçmişe sahiptir. Her ne kadar Anadolu’nun en eski ve en uzun soluklu kazılarında biri olan Troia’daki arkeolojik çalışmalar, aslında oldukça erken bir dönemden itibaren Batı Anadolu’nun erken dönemleri ile ilgili ilk ipuçlarını vermiş olsa da, bu tür çalışmaların bölgenin tümüne yayılması zaman almıştır.

Güneybatı Anadolu prehistoryasıyla ilgili en eski çalışma, J.T. Bent tarafından 1888 yılında yapılmıştır. Söz konusu çalışmada Bent, Datça yarımadasının en ucunda yer alan Cap Crio’daki incelemeleri kapsamında, dikdörtgen biçimli taşlardan oluşturulmuş taş sanduka (?) mezarlar içerisinde, Antiparos Adası’nda bulunanlara benzer çok sayıda mermer figürin bulunduğunu, bunlardan bir tanesinin de Atina Müzesi’ndeki oturan ve kucağında arp tutan figürinle benzerlik gösterdiğini ileri sürmüştür<sup>36</sup>. Söz konusu yayın herhangi bir çizim ya da fotoğraf içermediğinden, tariflerinden yola çıkarak ETÇ’ye tarihlenmesi gereken bu buluntularla ilgili daha fazla yorum yapmak mümkün olmamaktadır.

Her ne kadar bölgede ETÇ’nin temsil edildiği, 1900’lerin başlarında anlaşılmışsa da Güneybatı Anadolu’daki prehistorik çalışmalar, Batı Anadolu’nun geneline bakıldığında, sayıca oldukça azdır ve bunların önemli bir kısmı yeni çalışmalardır. Bölgenin büyük ve görkemli antik kentlerinde uzun yıllardan beri önemli kazı çalışmaları yapılırken, bölgenin dip tarihini aydınlatacak olan erken yerleşmeler büyük ölçüde gözardı edilmiştir.

<sup>35</sup> Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, *İl İl Türkiye’nin Yer Altı Kaynakları 2009*, Ankara 2009.

<sup>36</sup> J. Theodore Bent, “Discoveries in Asia Minor”, *The Journal of Hellenic Studies*, 1988, s. 82.



Şekil 7: Ormerod'un Güneybatı Anadolu gezileri sırasında tespit ettiği, ETC'ye ait seramik örnekleri (Ormerod, 1912/1913: Fig.4)

Bölgede merkezi konumdaki Beycesultan, büyüklüğü ve kısıtlı alanda kazılmış olmasına karşın, önemli bulgu ve buluntuların ele geçirildiği en önemli ETC yerleşmelerinden biridir. Adını üzerinde yer alan türbeden alan ve Çivril ilçesinin batısında yer alan bu merkez, J. Mellaart ve S. Lloyd tarafından 1954-1960 yılları arasında kazılarak, detaylı şekilde yayınlanmıştır<sup>37</sup>. Yayın çalışması, yalnızca Beycesultan kazılarını tanıtmakla kalmamış, yerleşmenin çevresi ile olan ilişkilerini de aydınlatmaya çalışmıştır. Bu çerçevede, yakın çevredeki pek çok ETC yerleşmesinin de konumları ve hangi bölge ile ilişkili oldukları bölgeler hakkında kapsamlı değerlendirmeler yapılmıştır.

Güneye doğru inildikçe, kazısı yapılmış merkezler arasında Aphrodisias dikkat çekmektedir. Geç dönemlerde önemli bir antik kent konumunda olan Aphrodisias'ın prehistorik tabakalara sahip olduğuna ilkin, kazı raporları içerisinde kazı başkanı K. Erım tarafından değinilmiştir<sup>38</sup>. Kazılar B. Kadish'in başkanlığında 1967-1972 yılları arasında yapılmıştır<sup>39</sup>. Daha sonra bu kazıların sonuçları M. S. Joukowsky<sup>40</sup> tarafından yayınlanmıştır.

<sup>37</sup> Seton Lloyd, James Mellaart, *Beycesultan Vol. I. The Chalcolithic and Early Bronze Age Levels*, British Institute of Archaeology at Ankara, London 1962.

<sup>38</sup> Kenan T. Erım, "Aphrodisias Results of the 1967 Campaign", *TAD*, XVI/I (1967), 1968, s. 67-80.

<sup>39</sup> Barbara Kadish, "Excavations of Prehistoric Remains at Aphrodisias, 1967", *AJA*, 73, 1969, s. 49- 65; Barbara Kadish, "Excavations of Prehistoric Remains at Aphrodisias, 1968 and 1969", *AJA*, 75, 1971, s. 121-140.



Bölgenin güneydoğu sınırında yer alan Elmalı Ovası'nda ise M. Mellink başkanlığında, 1963 yılında başlatılan ve uzun yıllar süren kazı ve araştırmalar yapılmıştır<sup>41</sup>. Elmalı Ovası'nın kuzeydoğu uzantısı olan Semayük Ovası içinde yer alan Karataş-Semayük yerleşmesinde ve Bağbaşı mevkiinde yürütülen çalışmaların sonuçları, bölge arkeolojisine önemli katkılarda bulunmuştur. Mellink'in bu çalışmaları, güneybatı Anadolu tarihöncesi arkeolojisinin şekillenmesi ve Batı Anadolu ile ilişkilerin ortaya konulması bağlamında son derece yararlı olmuştur. Bölgenin Kilikya ve Troia gibi uzak bölgelerle ilişkilerinin saptanması, varsayımların ortaya atılması ve problemlerin serimi çeşitli tartışmaları da beraberinde getirmiştir<sup>42</sup>.

Muğla yöresinin erken dönemleri oldukça az bilinmektedir. Turgut'ta yapılan kazı çalışmalarında, Yarbaşı olarak tanımlanan mevkide Y. Boysal tarafından ETÇ mezarları kazılmıştır<sup>43</sup>.

Kıyı kesiminde en önemli ETÇ buluntuları Iasos'tan gelmektedir. Geç dönemlerin önemli antik kentlerinden olan Iasos'ta ETÇ'nin varlığı, tümü taş sanduka mezarlardan oluşan yerleşim dışı mezarlık alanı ile ortaya konmuştur<sup>44</sup>. Kazı başkanı D. Levi tarafından ilk tanıtımları<sup>45</sup> yapılan mezarlık, Pecorella<sup>46</sup> tarafından hazırlanan bir monografi içerisinde değerlendirilmiştir. Müskebi'de 1963'te yapılan kazı ve araştırmalar sırasında Erken Tunç Çağı kalıntıları ile karşılaşmıştır<sup>47</sup>. Miletos'ta söz dönem temsil edilmektedir<sup>48</sup>. Tavşan Adası'nda tespit edilen yüzey malzemesi içerisinde de Erken Tunç Çağı seramiğinin varlığından söz edilmektedir<sup>49</sup>.

Ele alınan bölgenin doğu sınırında kalan Göller Yöresi'nin farklı arkeolojik dönemler için oldukça zengin bir yapısı olduğu bilinmektedir. Çalışmalar, bu zenginliğin Neolitik ve Kalkolitik kültürler ile sınırlı kalmadığını, bölgenin ETÇ'de de

<sup>40</sup> Martha S. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias: an account of the excavations and artifact studies*, Providence 1986.

<sup>41</sup> Machteld J. Mellink, "Excavations at Karataş-Semayük in Lycia, 1963", *AJA*, 68, 1964, s. 269-278. Jayne L. Warner, *Elmalı-Karataş II. The Early Bronze Age Village of Karataş*, Bryn Mawr 1994.

<sup>42</sup> Örn. Machteld J. Mellink, "The Anatolian South Coast in the Early Bronze Age: The Cilician Perspective" (Ed. Frangipane, M., Hauptmann, H., Liverani, M., Mathhiae, P. and M. Mellink,.) *Between the Rivers and Over the Mountains. Archaeologica Anatolica e Mesopotamica Alba Palmieri Dedicata*, Roma, 1993, s. 495-508.

<sup>43</sup> Yusuf Boysal, "Lagina Kazıları", 8. *Türk Tarih Kongresi*, 1979, s. 389-90.

<sup>44</sup> Fede Berti, "Iasos di Caria" *Arslantepe, Hierapolis, Iasos, Kyme. Scavi archeologici italiani in Turchia*, Venezia 1993, s. 189-190.

<sup>45</sup> Doro Levi, "Le Due Primi Campagne di Scavo a Iasos (1960-1961)", *Annuario della Scuola Archeologica di Atene e delle Missioni Italiane in Oriente*, XXXIX/XL, 1963, s. 505-571.

<sup>46</sup> Paolo E. Pecorella, *La Cultura Preistorica di Iasos i Caria*, Roma, 1984.

<sup>47</sup> Emily Vermeule, "The Early Bronze Age in Caria", *Archaeology*, 17/4, 1964, s. 244-249.

<sup>48</sup> Amy E. Raymond, *Miletus in the Middle Bronze Age and Minoan Presence in the Eastern Aegean*, Toronto 2005, s. 39

<sup>49</sup> Engin Akdeniz, "Erken Tunç Çağı'na Ait Bir Grup İdol", *Anadolu Araştırmaları*, XVI, 2002, s. 5-7.

önemli yerleşmeleri barındırdığını göstermektedir. Yerleşim alanlarının başında, kazıları R. Duru başkanlığında yürütülen Bademağacı<sup>50</sup> ve Kuruçay<sup>51</sup> höyükleri gelmektedir. Bu süreçte, 1970lerden itibaren uzun yıllar M. Özsait başkanlığında bölgede sürdürülen yüzey araştırmaları sayesinde, pek çok ETÇ yerleşmesi ilk kez bilim dünyasına tanıtılmıştır<sup>52</sup>. Isparta Ovası'ndaki Harmanören/Göndürle ETÇ mezarlık alanının kazısı da yine M. Özsait'in bilimsel başkanlığında yürütülmüştür<sup>53</sup>. Bölgede özellikle J. Mellaart<sup>54</sup> ve D. French<sup>55</sup> tarafından yapılan kapsamlı yüzey araştırmaları, batı Anadolu ETÇ yerleşim dağılımının ortaya konulması ve kültür grupları veya seramik bölgelerinin sınırlarının saptanması bağlamından önemli katkılarda bulunmuştur. French tarafından Göksü Nehri vadisinde yürütülmüş olan yüzey araştırması ile<sup>56</sup>, Güneybatı Anadolu bölgesinin Doğu Akdeniz sahil kesimleriyle olan ilişkilerine açıklık getirilmesi amaçlanmıştır.

Antalya Körfezi deniz ulaşımı için elverişli bir alan oluştursa da, Mersin Limanı, Finike ve Kaş limanları yakınındaki kayalık alanlar da gemilerin yanaşması için sorun yaratabilmektedir. Gemilerin yanaşması için antik dönemde en elverişli yerler ırmak ağzlarıdır. J. Mellaart'ın aktardığına göre<sup>57</sup>; S. Hood, 1947'de Pamphilia'da yaptığı surveyde, bölgenin erken yerleşmeler için çok ilgi çekici olmadığını, yüzeyde prehistorik kalıntıya rastlamadığını ve Antalya Müzesi'nde de erken dönem kalıntılarının yoğun temsil edilmediğini vurgulamıştır. Bu duruma tek istisna olarak da Aspendos'ta bulunduğu tek bir demir çağı seramik parçasını göstermektedir. J. Mellaart'a göre, bundan tüm güney sahilinin boş olduğu anlamına da gelmemelidir<sup>58</sup>.

Yukarıda tanıtılan ilk dönem araştırmaların ardından gelen, daha yakın tarihte yapılmış ya da halen sürmekte olan çalışmaların sayısında, ciddi bir artışın olmadığı

<sup>50</sup> Refik Duru "Bademağacı Kazıları", *Türkiye Arkeolojisi ve İstanbul Üniversitesi* (Ed. O. Belli), İstanbul, 2000. Refik Duru, "Bademağacı Kazıları 1999 Yılı Çalışma Raporu", *Bulleten*, LXIV/240, 2001, s. 583-598. Refik Duru, "Bademağacı Kazıları 2000 ve 2001 Yılları Çalışma Raporu" *Bulleten*, LXVI/246, 2002, s. 549-594.

<sup>51</sup> Refik Duru, *Kuruçay Höyük II, 1978-1988 Kazılarının Sonuçları, Geç Kalkolitik ve İlk Tunç Çağı Yerleşmeleri*, Ankara 1996; Refik Duru, "Burdur Bölgesi Araştırmaları ve Kuruçay Höyüğü Kazıları", *Türkiye Arkeolojisi ve İstanbul Üniversitesi*, (Ed. O. Belli), İstanbul 2000.

<sup>52</sup> Mehmet Özsait, "Pisidya Bölgesinde Yeni Prehistorik İskan Yerleri (II)", *Anadolu Araştırmaları*, IX, 1983, s. 133-147. Mehmet Özsait, "Pisidya Bölgesinde Yeni Prehistorik İskan Yerleri (III)", *Anadolu Araştırmaları*, X, 1986, s. 70-90. Mehmet Özsait, "Pisidya Bölgesinde Yeni Prehistorik İskan Yerleri (IV)", *Anadolu Araştırmaları*, XI, 1989, s. 1-21.

<sup>53</sup> Mehmet Özsait, "Les Fouilles du Cimetière de Göndürle Höyük à Harmanören.", *Anatolica*, XXIX, 2003, s. 87-102.

<sup>54</sup> J. Mellaart, "Report on a Survey", s. 1961, 1963.

<sup>55</sup> David H. French, *Anatolia and the Aegean in the Third Millenium B. C.*, Cambridge University Basılmamış Doktora Tezi, London 1968.

<sup>56</sup> David H. French, "Prehistoric Sites in the Göksu Valley", *Anatolian Studies* 15, 1965, s. 177-201.

<sup>57</sup> J. Mellaart, "Report on a Survey", s. 177.

<sup>58</sup> J. Mellaart, "Report on a Survey", s. 177.

görülmektedir. Acıpayam Ovası'nda yer alan Yassihöyük'te R. Duru tarafından kısa süreli bir kazı çalışması yürütülmüştür<sup>59</sup>. Bu çalışma, höyüğün büyük oranda -ya da tümüyle ETÇ'de iskân edilmiş olabileceğini ortaya koymuştur<sup>60</sup>. Kolossai Höyük'te yürütülen yüzey araştırması ise Lykos Vadisi'nde ETÇ'nin temsil edildiğine dair önemli bir kanıttır<sup>61</sup>.

2004 yılından beri, S. Günel başkanlığında kazılmakta olan Çine-Tepecik Höyüğü, bölgenin tek yeni kazısı niteliğindedir. Beycesultan yerleşmesinde de, kazı çalışmaları 2007 yılında E. Abay tarafından yeniden başlatılmış olup yeni dönem kazılarda ETÇ tabakalarına henüz ulaşılammıştır. Iasos'ta da yeniden başlatılan prehistorik araştırmalar henüz MÖ 2. binyıl verileri ile sınırlıdır.

Yatağan'da yer alan Kumyer ETÇ mezarlığında 2008 yılından itibaren bir kurtarma kazısı gerçekleştirilmiştir<sup>62</sup>. Bodrum ve Milas çevresinde, özellikle Damlıboğaz yakınlarında A. Diler başkanlığında 200 yılında yürütülen yüzey araştırmaları ve kurtarma kazılarıyla, yörede bir Erken Tunç Çağı varlığından söz etmek mümkün olmuştur<sup>63</sup>. Göller Yöresi'nde G. Umurtak başkanlığında başlatılan Hacılar Büyük Höyük kazıları da, yörenin ETÇ kültürlerine katkı sağlamaya başlamıştır<sup>64</sup>.

Yeni dönem yüzey araştırmaları içerisinde, 2003 yılından Denizli'nin Çal, Çivril ve Baklan ilçelerinde E. Abay tarafından başlatılan<sup>65</sup> ve 2011'den sonra F. Dedeoğlu başkanlığında sürdürülen yüzey araştırmaları ile S. Günel tarafından Aydın'da yürütülen yüzey araştırmaları<sup>66</sup> sayılmalıdır.

Fethiye çevresinde İngiliz Arkeoloji Enstitüsü tarafından yürütülmüş olan Balboura Yüzey Araştırması'nda da Erken Tunç Çağı iskânının varlığına işaret eden bazı merkezler belirlenmiştir<sup>67</sup>. Söz konusu yüzey araştırmasında tespit edilen yerleşmelerden Çaltılar'da, N. Momigliano başkanlığında tek höyük üzerinden

<sup>59</sup> Refik Duru, "1997 Yılında Yassihöyük'te (Acıpayam) Yapılan Kazılar Hakkında Rapor", 20. *KST-1*, 1999, s. 131-8.

<sup>60</sup> R. Duru, "1977 Yassihöyük ", s.134.

<sup>61</sup> Bahadır Duman, Erim Konakçı, "Kolossai: Höyük, Kalıntı ve Buluntuları", *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Dergisi* VIII (2006/2), 2006, 87-88, Lev. 4-5.

<sup>62</sup> Ahmet Tırpan, Zeliha Gider "Lagina ve Börükçü 2009 Yılı Çalışmaları", 32. *KST-2*, 2011, s. 385-7.

<sup>63</sup> Adnan Diler vd. "Bodrum Yarımadası Leleg Yerleşmeleri, Pedasa, Aspat, Kissebükü-Anastasiapolis, Mylasa, Sarıçay Ovası, Damlıboğaz (Hydai) – Pilavtepe, Kedreai (Sedir Adası) ve Mobolla Yüzey Araştırmaları 2006/2007" 26. *AST-3*, 2009, s. 133-134. Esra Gülseven, *Milas Müzesi Eski Tunç Çağı Kazıları*, Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Muğla 2002, s. 6-7.

<sup>64</sup> Gülsün Umurtak, Refik Duru, "Hacılar Büyük Höyük Kazıları", *Arkeoloji ve Sanat* 145, 2014, 1-20.

<sup>65</sup> Eşref Abay, Fulya Dedeoğlu, "2003 Yılı Denizli/Çivril Ovası Yüzey Araştırması", 22. *AST-2*, 2003, s. 41-50.

<sup>66</sup> Sevinç Günel, "Yüzey Araştırmaları Işığında Aydın Yöresi Kültürel Gelişiminde Erken Dönemler", *Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi*, 4, 2004, s. 1-12.

<sup>67</sup> J. James Coulton, "Balboura Survey, The Year's Work", *Anatolian Studies*, 39, 1989, s. 12-3.

yürütülmüş olan yüzey araştırmasında<sup>68</sup>, uygulanan çalışma yöntemi bölgede ilk ve tek örneği oluşturmaktadır. Diğer taraftan, Güneybatı Anadolu'nun, özellikle de Kıyı Karia'nın coğrafi anlamda doğal bir uzantısı konumunda olan 12 Adalarda, prehistorik dönem araştırmaları oldukça kısıtlı sayıdadır<sup>69</sup>.

Yukarıda sözü edilen eski ve yeni dönem kazı ve yüzey araştırmalarına ek olarak, M. Korfmann ve ekibi tarafından hazırlanan, Batı Anadolu'nun tüm Erken Tunç Çağı merkezlerinin bir arada yer aldığı haritalama çalışmasının da<sup>70</sup> bölgenin ETÇ araştırmalarına yaptığı katkı önemlidir.

---

<sup>68</sup> Nicoletta Momigliano vd. "Çaltılar Survey Project 2008", *Anatolian Archaeology* 2008, s. 28-29; Nicoletta Momigliano, "Çaltılar Arkeolojik Projesi2012/Çaltılar Archaeological Project", ANMED Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri 2013-11, 2013, s. 178-184.

<sup>69</sup> Adamantios Sampson, "Periodic and Seasonal Usage of Two Neolithic Caves in Rhodes", *Archaeology in the Dodecanese*, (Ed. Dietz S., vd.), Copenhagen 1988, s. 11-16; Mario Benzi, "The Late Early Bronze Age Finds from Vathy Cave (Kalymnos) and their Links with the Northeast Aegean", *Poliochni e l'antica eta del bronzo nell'egeo settentrionale*, (Ed. Dumas C. G., vd.), Athens 1997, s. 383-394.

<sup>70</sup> Manfred Korfmann, vd., *Anatolien in der Frühen und Mittleren Bronzezeit. I. Bibliographie zur Frühbronzezeit*, Wiesbaden 1994.

## 1. LAODIKEIA KANDİLKIRI ERKEN TUNÇ ÇAĞI YERLEŞMESİ VE MEZARLIK ALANI

### 1.1. Araştırma Tarihçesi

Denizli il merkezinin 6 km kuzeyinde yer alan Laodikeia, Lykos (Çürüksu) Vadisi içerisindeki verimli ovanın ortasında yer almaktadır. Ovalık alandaki doğal bir yükseltinin üzerine kurulu olan kentin yakın çevresinde önemli akarsular bulunmaktadır. Antik yazarların Hellenistik Dönem’de kurulduğunu ifade ettiği kentte yürütülen arkeolojik kazılar, kentin geçmişinin çok daha eski olduğunu ortaya koymuştur<sup>71</sup>. Farklı seyyahlarca ziyaret edilen kentte, kısa süreli ilk arkeolojik kazılar 1961-1963 yıllarında J. des Gagnier başkanlığında oldukça dar bir alanda sürdürülmüştür<sup>72</sup>. 1992 yılında Denizli Müzesi tarafından kısa süreli kurtarma kazısı dışında, 2002 yılına kadar kentte başka bir arkeolojik kazı yürütülmemiştir<sup>73</sup>. 2002 yılında Denizli Müzesi başkanlığında başlatılan çalışmalar, 2003 yılından beri C. Şimşek başkanlığında sürmektedir.

2006’da antik kentin yayılım alanında gerçekleştirilen detaylı yüzey araştırması sonucunda, Asopos Tepesi’nde, kentteki prehistorik kalıntılara dair ilk veriler elde edilmiştir. Doğal bir kayalık yükselti üzerine oturan çift konili bu yerleşim alanında iskânın Kalkolitik Çağ’da başladığı ve çeşitli kesintilerle Bizans Dönemi’ne kadar sürdüğü anlaşılmıştır<sup>74</sup>. Bu alanda, kısıtlı alanda tespit edilmiş Kalkolitik Çağ tabakası yanında, Orta ve Geç Tunç Çağı yerleşmeleri de Lykos Vadisi MÖ 2. binyıl kültürleri hakkında önemli bilgiler sağlamıştır<sup>75</sup>. Asopos Tepesi kronolojisinde eksik olan en önemli bölüm Erken Tunç Çağı’dır.

Laodikeia antik kentinin, Lambalar Mevkii’nde yer alan, Batı Nekropolü, Geç Hellenistik, Roma İmparatorluk ve Bizans dönemlerinde kullanım görmüştür. 2009 yılı Batı Nekropolü kazı çalışmaları sırasında, Roma İmparatorluk-Bizans dönemleri

<sup>71</sup> Celal Şimşek, “Lykos Vadisi İçinde Yer Alan Laodikeia”, *Laodikeia Çalışmaları 3, 10. Yılında Laodikeia (2003-2013 Yılları)*, (Ed. C.Şimşek), İstanbul 2014, s. 34.

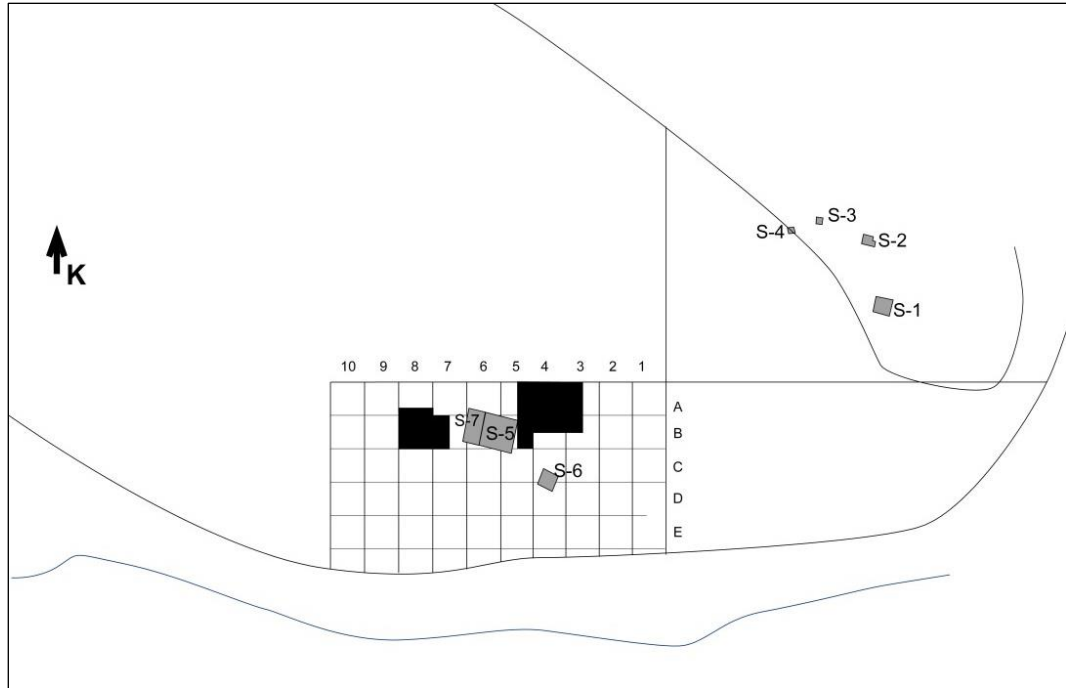
<sup>72</sup> Jean Des Gagniers vd., *Laodicée du Lycos. Le nymphée. Campagnes 1961-1963*, Québec 1969; Celal Şimşek, *Laodikeia (Laodicea ad Lycum)*, *Laodikeia Çalışmaları 2*, İstanbul 2013, s. 25; C. Şimşek, “Lykos Vadisi İçinde”, s.34.

<sup>73</sup> Laodikeia’dan söz eden gezginler, burada yürütülen yüzey araştırmaları ve kazı alımları hakkında detaylı bilgi için C. Şimşek, *Laodikeia*, s. 23-26.

<sup>74</sup> C. Şimşek, *Laodikeia*, s. 70-77.

<sup>75</sup> Erim Konakçı, *Büyük ve Küçük Menderes Havzalarındaki MÖ 2. Binyıl Kültürlerinin Yeni Veriler Işığında Değerlendirilmesi*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İzmir 2012.

boyunca kullanım görmüş olan Anıtsal Mezar Kompleksi'nin kazısı<sup>76</sup> sırasında ele geçirilen bir grup Erken Tunç Çağı seramiği, Laodikeia çevresindeki Erken Tunç Çağı tabakalarının Asopos Tepesi'nden başka bir kesimde aranması gerektiğini ortaya çıkarmıştır (Şek. 8-9).



Şekil 8: Kandilkırı'nda 2010 Yılı Sondajları ve 2012-2014 Yılları Kazı Alanları  
(**Gri Dolgular:** 2010 S 1-6 Sondajları **Siyah Dolgular:** 2012-2014 Kazı Alanları  
**Siyah Hatlar:** Terasların Sınırları **Mavi Hat:** Akarsu )

Bu bulgulardan hareketle, yüzeyde gerçekleştirilen araştırmalar, 100x100 m'lik Laodikeia kent karelağında N27 plankaresinde yer alan Kandilkırı Mevkii'nin tespit edilmesini sağlamış ve bu bölgede kazı çalışmaları başlatılmıştır<sup>77</sup>. 2010 yılında 7 adet tespit sondajı açılmış ve bunlardan 3 tanesinde (S-5, S-6, S-7) Erken Tunç Çağı'na ait kalıntılara ulaşılmıştır (Şek. 8). Sondaj verileri doğrultusunda, tarım arazisi olarak kullanılmakta olan ve hem tarımsal faaliyetlerce hem de kaçak kazılarla tahrip edilen alanın kamulaştırılması sağlanmıştır. 2012 yılında alanda kazı çalışmalarına başlanmıştır. İlk başlarda, kazı ekibi tarafından Prehistorik Batı Nekropolü olarak adlandırılan<sup>78</sup> bölge, burada yerleşim katlarının da bulunması nedeniyle yeni bir

<sup>76</sup> Celal Şimşek vd., *Laodikeia Nekropolü (2004-2010 Yılları), Laodikeia Çalışmaları 1.1-1.2*, İstanbul 2011, s. 57-58, 888 vd.

<sup>77</sup> Sözü geçen mevki, uzun yıllar tarım arazisi olarak kullanılmıştır. Bunun yanında, dönem dönem kaçak kazılara da maruz bırakılmıştır. Bu konu, Laodikeia kazı başkanı Prof. Dr. Celal Şimşek'in alanın kamulaştırılması konusundaki büyük hassasiyeti, kararlılığı ve çabası ile çözüme kavuşturulmuştur.

<sup>78</sup> C. Şimşek, *Laodikeia*, s. 400-406.



metreye yakın dolgudan sonra, turuncu renkli ana toprağa erişilmekte ve bu steril toprak sert ana kayaya kadar 1.5 m kadar daha devam etmektedir. İkinci terasın üzerinde (Şek. 8: S-1, S-2, S-3) ve ETÇ yerleşimine bakan güney yamaçta (Şek. 8: S-4) açılmış olan sondajlar, bu bölgenin Hellenistik Dönem'den önce kullanılmadığını göstermiştir<sup>79</sup>.



Şekil 10: Laodikeia-Kandilkırı'nın 2012 Kazı Sezonu Sonunda Kuzeyden Görünümü (Hava Fotoğrafı: C. Şimşek)

(**Kırmızı Çizgiler:** Terasların sınırı **Mavi Çizgi:** Vadi içindeki akarsu

**Beyaz dolgulu alanlar** (solda): 2. terasta açılan sondajlar **Sarı Ok:** Kuzey terasın yamacındaki sondajın yeri

**Beyaz kesik çizgi:** ETÇ kalıntılarının bulunduğu asıl kazı alanı)

Kazı çalışmaları sonucunda alanda 5 tabakanın varlığı tespit edilebilmiştir (Tablo 2).

**1. Tabaka,** yüzey toprağı içerisinde yer alan Hellenistik, Roma İmparatorluk ve Bizans Dönemi buluntularından oluşmaktadır. Bu dönemlerde, alanın kuzeyinde kalan doğal tepenin üzeri ve kuzey yamacı, çok sayıda Hellenistik, Roma, Bizans mezarını barındırmakta ve Laodikeia'nın Batı Nekropol alanını oluşturmaktadır. Kazılan alanların kuzeybatı yönünde ise Geç Hellenistik-Erken İmparatorluk Dönemi'ne ait olabileceği düşünülen bir tümülüs mevcuttur. ETÇ kalıntılarının olduğu alanda, 1. Tabaka olarak adlandırılan dolgu, kuzeyden sürüklenerek gelen, geç dönem mezarlık alanına ait, dağınık durumdaki malzemedir.

**2. Tabaka,** yüzey toprağının hemen altında, Erken Tunç Çağı 3'e tarihlendirilen mimari kalıntılarla temsil edilmektedir. Kazılan alanın doğu kesiminde yoğunlaşan

<sup>79</sup> Bu sondajlarda doğrudan ana toprağa ulaşılmıştır. S-1 ve S-3 sondajlarında, ana toprağın içine açılmış Roma-Bizans Dönemi mezarları bulunmuştur.



evlerin yanı sıra, batı kesimdeki bazı çukurların da 2. Tabaka'ya ait olduğu tespit edilebilmiştir. Mimari kalıntılar ve seramik örneklerindeki bazı farklılıklar, bu tabakanın en az iki evre içerdiğini ortaya koymuştur.

**3. Tabaka,** 2. Tabaka'ya ait mimari kalıntıların hemen altında bulunan, bazı taban parçaları ve çukurlarla temsil edilmektedir. Bu tabakaya ait bugüne kadar 5 adet çöp çukuru ve iki taban kalıntısı tespit edilmiştir. Çukurlardan bir tanesinin, daha eski bir fırın tabanını tahrip ederek açılmış olması, bu tabakanın daha erken bir evresinin bulunduğunu göstermektedir.

**4. Tabaka,** kazılan alanın batı kesiminde yoğunlaşan mezarlık alanından oluşmaktadır. Bu tabakaya ait farklı tipte mezarlar ve bu mezarların kullanımıyla ilişkili olduğu düşünülen çukurlar mevcuttur.

Tabaka	Evre	Dönem	İşlev/Kalıntılar	Mutlak tarihleme önerisi
1		Hellenistik-Roma-Bizans	Yüzey Toprağı İçinde-Akıntı	
hiatus?				
2	A	ETÇ 3	Yerleşim	MÖ2300'den sonra
	B			
3	A	ETÇ 3	Çukurlar – Taban parçaları	2400-2300
	B?		Fırın kalıntısı	MÖ Cal. 2369±63 MÖ Cal. 2333±78 MÖ Cal. 2428±55
hiatus?				
4		ETÇ 2	Mezarlık (Mezarlar ve çukurlar)	2750-2500 MÖ Cal. 2800 ±65 MÖ Cal. 2530 ±35
hiatus				
5		Erken Kalkolitik Çağ	Anakaya üzerinde tek bir çukur	?

Tablo 2: Kandilkırı Tabakalaşması ve Tarihlendirme

**5. Tabaka,** yalnızca 2010 yılı kazılarında, 4/C plankaresi içerisinde kalan 5x5 m'lik S-6 sondajında tespit edilmiştir. Anakaya üzerindeki bir çukur içerisinde ele geçirilen Erken Kalkolitik Çağ boyalı seramik örnekleri, Kandilkırı'nda söz konusu dönemin varlığını göstermiştir. Ancak bu tabakayla ilgili bilinenler bundan ibarettir.

Kandilkırı'nda tabakaları, Laodikeia'daki diğer iskân alanı olan Asopos Tepesi ile karşılaştırıldığında, iki kesimin Hellenistik Dönem öncesinde hiç eşzamanlı olarak kullanılmadığı anlaşılmaktadır (Tablo 3). Bu durum, Laodikeia'nın erken sakinlerinin, aynı yerde höyük oluşacak şekilde üst üste yerleşmeler kurmadıklarını, bunun yerine yatay olarak yer değiştirmeyi tercih ettiklerini akla getirmektedir. Karşılaştırmalı kronoloji tablosunda görüldüğü üzere, iki yerleşim alanındaki iskân evreleri bir arada dikkate alındığında dahi, Laodikeia kronolojisinde bazı dönem ve evrelerin eksik

olduğu görülmektedir. Ancak, yeni yerleşim alanı seçmedeki bu tercih, eksik görülen dönem ve evrelerin de, Laodikeia'nın yayılım alanı içerisinde bir kesimde var olabileceğini akla getirmektedir.

Dönemler	Kandilkırı	Asopos Tepesi
Biz./Roma İmp./Hell.	1	I-III
MÖ 6-4. yy		<i>hiatus</i>
Demir Çağı MÖ 750-550	<i>hiatus</i>	IV
		<i>hiatus</i>
Geç Tunç Çağı MÖ 1400-1200	<i>hiatus</i>	V
		<i>hiatus</i>
Orta Tunç Çağı MÖ 1950-1700	<i>hiatus</i>	VI
ETÇ-OTÇ Geçiş		<i>hiatus</i>
ETÇ 3 (Geç evre)	2	<i>hiatus</i>
ETÇ 3 (Erken evre)	3	<i>hiatus</i>
ETÇ 3 başı		<i>hiatus</i>
ETÇ 2	4	<i>hiatus</i>
ETÇ 1		<i>hiatus</i>
Orta/Geç Kalkolitik	<i>hiatus</i>	VII
Erken Kalkolitik	5	<i>hiatus</i>

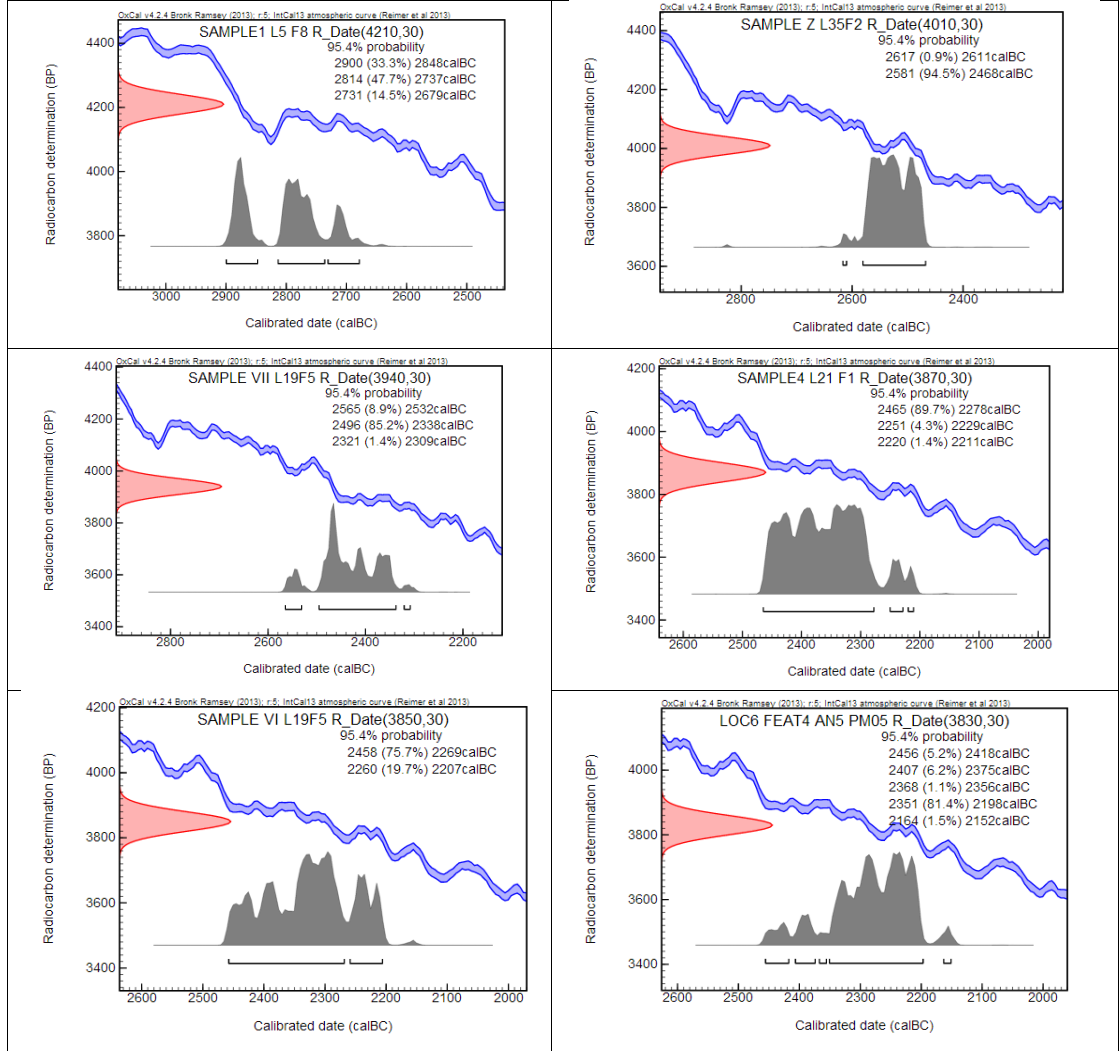
Tablo 3: Laodikeia'daki İki Erken İskân Alanı Olan Asopos Tepesi ve Kandilkırı'nın Karşılaştırmalı Tabakalaşması

### Mutlak Tarihlendirme

Kandilkırı 2-4. tabakalardan bugüne değin 8 organik kalıntı örneği, tarihleme için Beta Analytic Inc. Miami, Florida Laboratuvarlarına gönderilmiş ve bunların 6 tanesinden<sup>80</sup> tarih elde edilebilmiştir. Bu sebeple 2. Tabaka'ya ait bir karbon tarihlmesi bulunmamaktadır. Bilindiği üzere C14 tarihlmelerinin kalibre edilmesiyle ilgili farklı öneriler mevcuttur. Çalışmada, Kandilkırı 4. ve 3. Tabaka'ya ait örneklerin kalibrasyon eğrilerine ait grafikler, Oxford Üniversitesi tarafından geliştirilen Ox Cal 4.2 programı kullanılarak ele edilmiştir. Bunun yanı sıra, tarihlmeleri yapan Beta Laboratuvarının, OxCal Online ve CalPal Online programlarının verdiği kalibrasyon önerileri de tablo üzerinde görülmektedir (Tablo 4).

<sup>80</sup> Örneklerden bir tanesi, çok küçük boyutlu bir kemik örneği olduğu için kolajen çıkarımı yapılamadığından tarihleme mümkün olmamıştır. Diğer bir örnek ise, kaba nitelikli bir seramik örneğidir. 3. Tabaka'ya ait bu örnekten MÖ 3600-3300 şeklinde kalibre edilebilecek bir tarih elde edilmiştir. Ancak bu sonuç, tabakanın konvansiyonel olarak saptanan tarihinden 1000 yıl kadar daha eskidir. Söz konusu durumla ilgili sözlü görüşlerini esirgemeyen ve burada söz edilmesine izin veren Dr. Bernhard Weninger'e göre, söz konusu tarihleme, akarsu yatağındaki kil depoziti içerisinde bulunan daha eski tarihli organik malzemeler arındırılmadan, buradan alınan kilin seramik yapımında kullanılmasının bir sonucudur ve doğal karşılanmalıdır. Görüşlerini paylaştığı için kendisine müteşekkirim.

Locus	Feature	Örnek Adı	Tabaka	Conventional Radiocarbon Age	2 Sigma Cal BC (Beta)	CalPal Online (Calibration BC)	OxCal Online (Calibration BC)
5	8	SAMPLE1 L5 F8	4	4210±30	2890-2700	2817±65	2737
35	2	SAMPLE Z L35F2	4	4010±30	2580-2470	2530 ± 35	2468
19	5	SAMPLE VII L19F5	3	3940±30	2550-2345	2428 ± 55	2338
21	1	SAMPLE4 L21 F1	3	3870±30	2460-2210	2369 ± 63	2278
19	5	SAMPLE VI L19F5	3	3850±30	2460-2205	2333 ± 78	2269
6	4	LOC6 FEAT4 AN5 PM05	4	3830±30	2430-2150	2290 ± 59	2198



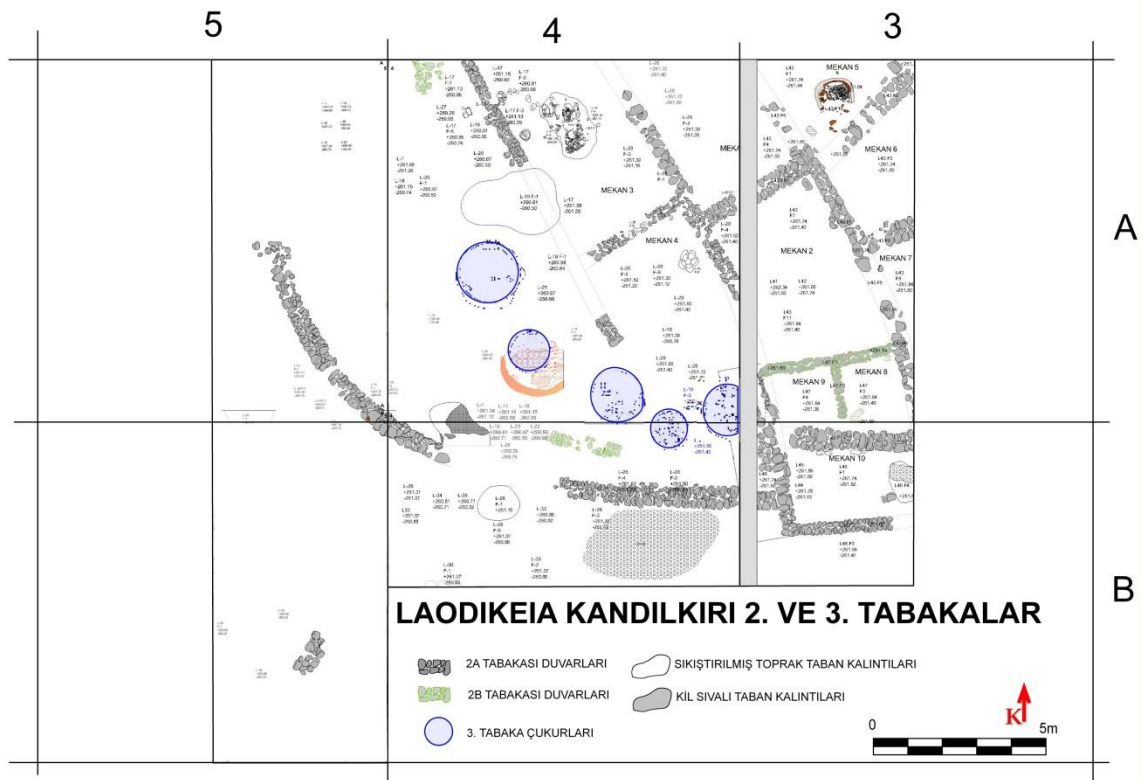
Tablo 4: Kandilkırı 4. ve 3. Tabaka Örneklerinin Mutlak Yaşlandırma Önerileri ve Kalibrasyon Grafikleri

### 1. 3. Mimari (2. ve 3. Tabakalar/Erken Tunç Çağı 3)

Laodikeia-Kandilkırı ETÇ mimarisinin en iyi izlendiği evre 2. tabakadır. Bu tabakaya ait mimarinin 2 evreli olduğu anlaşılmıştır. Söz konusu evrelerin saptanmasında, mimari yanında, seramik geleneğinde ortaya çıkan bazı farklılıklar da rol oynamıştır. Bu tabakanın geç evresi 2A, erken evresi ise 2B olarak adlandırılmıştır (Şek. 11).

2A tabakasına ait mimari kalıntılar, yüzey toprağının hemen altından başlamaktadır. Alanın bazı bölümlerinde, duvarların bazı taşları yüzeyden görülebilir durumdadır. Bu sebeple, tarımsal faaliyetlerle bazı kesimler oldukça tahrip olmuştur. Yukarıda da sözü edildiği üzere, mimari kalıntıların bulunduğu alan, kuzeye ve doğuya doğru doğal bir eğimle yükselmektedir. Bu eğime bağlı olarak, tahribat 2A tabakası kalıntılarının kuzey bölümlerinde daha da yoğundur.

2014 kazı sezonu sonu itibarıyla, 2A mimari kalıntılarının kazılan alan içerisinde kalan kesimi, yerleşmenin planı hakkında bazı izlenimler edinmemizi sağlamıştır. Yerleşmede, yan duvarlarını ortak olarak kullanan uzun evlerin varlığı dikkat çekmektedir. Evler, bölme duvarlarıyla farklı odalara ayrılmıştır. Evlerden birine ait iki, diğer iki tanesine ait üçer oda tespit edilebilmiştir. Bu evlerden en batıda olanında, odalar arasında geçişi sağlayan kapı açıklıklarından bir tanesi net olarak belirlenebilmiştir. 0.70 m genişlikteki bu kapı açıklığı, duvarda kullanılanlara göre daha büyük ve yassı taşlarla (kalınlık 0.25 m) oluşturulmuş bir eşik içerir.



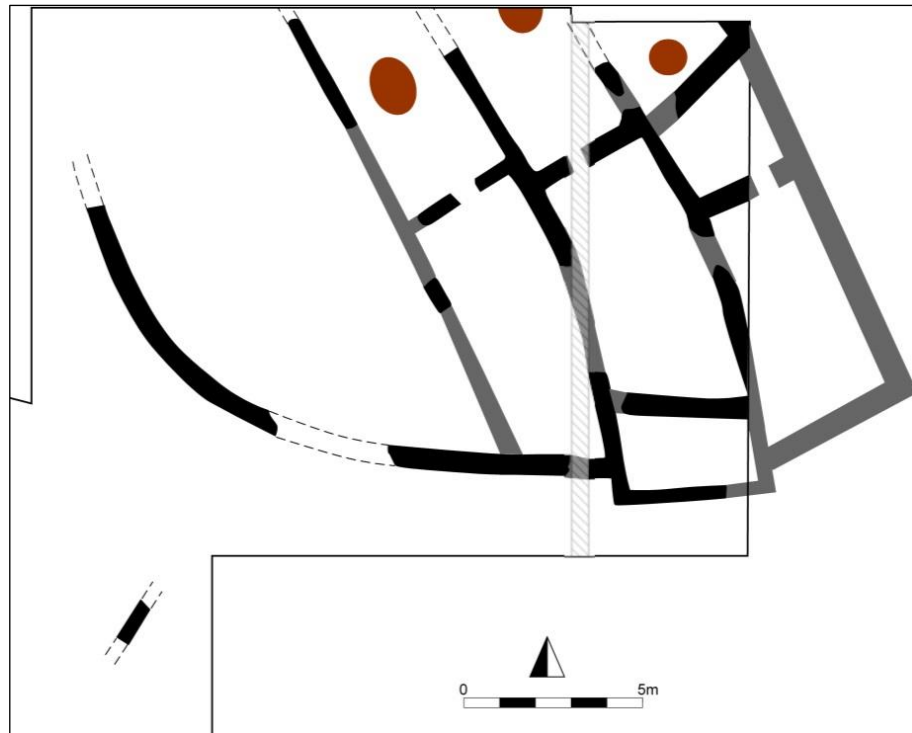
Şekil 11: Laodikeia-Kandilkırı Yerleşmesi 2. ve 3. Tabaka Planı

Evlerin güney sınırını oluşturan, ilk ve ikinci eve ait dar duvarlar bir dirsek yaparak birleşmektedir (Şek. 12). 2012 yılı kazılarında bulunan ve ilk bulunduğu apsidal bir yapıya ait olduğu düşünülen<sup>81</sup> kavisli duvar ise olasılıkla bu ev grubuna batıdan birleşmekte ve belki de buradaki bir avlu ya da başka bir yapının duvarını oluşturmaktadır. Evlerin kuzeydeki mekânları içerisinde birer ocak mevcuttur. Ocakların kuzey mekânlarda yer alması ve güneydeki kısa duvarların durumu, bu evlerin girişlerinin kuzey kesimde bulunması olasılığını artırmaktadır. Alanın topografyası kuzeye doğru yükselmekte olduğundan, tarla tesviyesi sırasında kuzey kesimlerin oldukça tahrip olduğu anlaşılmıştır. Bitişik olarak yapılmış 3 uzun evden, en batıda olanının batı duvarının uzunluğu 13.70 m'dir. Duvarların hiçbirinin kuzeye doğru devamı izlenememiştir ancak ölçülebilen duvar uzunlukları, bu evlerin boyunun 14 m'yi bulduğunu düşündürmektedir.

Kandilkırı 2. Tabaka'ya ait duvarlarda ölçülebilen kalınlıkların ortalaması 0,49 m'dir [ $\bar{X} \pm (SS)$  m=0,49 ( $\pm 0,11$ ) m]. Duvarların neredeyse tamamı orta boy çay taşlarından örülmüştür. Söz konusu yapı malzemesi, alanın hemen güneyinde yer alan vadiden toplanmış olmalıdır. Tüm duvarlarda benzer bir örgü tekniği söz konusudur.

<sup>81</sup> Umay Oğuzhanoglu, "Laodikeia'dan Batı Anadolu Erken Tunç Çağı'na Yeni Katkılar", *Laodikeia Çalışmaları* 3, 10. Yılında Laodikeia (2003-2013 Yılları), (Ed. C.Şimşek), İstanbul 2014, s. 81.

Duvarlar, iç ve dış yüzde düzenli yerleştirilmiş orta boy çaytaşlarından örülmüştür. İki taş sırasının arasındaki boşluk ise küçük boyutlu çaytaşları ile doldurulmuştur (Dökme duvar tekniği). Bugüne değin saptanan tüm duvarlar tek dizisi korunmuş durumdadır. Bunlar, iç mekânların taban kotları ile aynı seviyede yer almaktadır. Bu durumda, gerçek anlamda hendek açılarak oluşturulmuş bir taş temelden ziyade, kerpiç duvarın altına destek olan bir taş sırasını düşünmek gereklidir. Bu taş sırası üzerinde, yer yer yığıntı halde kerpiç kalıntılarına rastlanabilmektedir. Ancak sözü edilen tabakada hiç kerpiç tuğla veya tuğla parçaları tespit edilememiştir. Bu nedenle duvarlarda *pisé/tauf* benzeri bir yöntem kullanılmış olabileceği düşünülmektedir.



Şekil 12: Kandilkırı 2A Tabakasına Mimarisine Ait Tamamlanmış Şematik Çizim (Gri bölümler tamamlamadır)

Bazı mekânlar kil sıvalı tabanlara sahiptir. Mekân içi mimari öğelere bakıldığında, ocakların genel olarak oval formlu oldukları ve düzenli bir kontura sahip olmadıkları söylenebilir. Ocak tabanlarında çakıl taşları veya seramik parçalarından, bazen de her iki malzemenin birlikte kullanılmasıyla oluşturulmuş, bir döşeme mevcuttur; bunun üzeri yer yer kille sıvanmıştır. Döşemede farklı formlardaki kaplara ait seramik parçalarının kullanımı gözlenmiştir. En doğudaki evde, ocağın kuzey kenarı kerpiç bir bordür ile çevrelenmiştir.

Ocaklardan bir tanesinin yakınında, taban üzerinde öğütme taşları tespit edilmiştir. Bir ocağın ise yakınında kil bir hazne yer almaktadır. Laodikeia-Kandilkırı

'nda bu tür kil haznelerin 2 örneğine rastlanmıştır. 0.20-0.30 m çapında olan bu örneklerin işlevi net olarak belirlenememiştir. Depolama için hacimleri oldukça küçüktür. Buna karşın, oldukça kalın bir kilden yapılmış olan bu haznelerin içleri sıvanmıştır. Bu bağlamda bunlar, içlerine konan sıvıyı tutabilecek nitelikte görünmektedirler ve mutfak faaliyetleri sırasında ihtiyaç duyulan az miktardaki sıvının saklanması için kullanılmış olabilirler.

2A tabakasında, Mekân 10 olarak adlandırılan ve ortadaki evin en güneyinde yer alan dikdörtgen biçimli küçük odaya ait bir girişe rastlanılmamıştır. Bu sebeple bu mekânın, üstten kullanılan bir depolama odası olabileceği düşünülmüştür. Söz konusu mekânın zemininde kil sıvaya rastlanılmıştır. Ayrıca hemen kuzeyindeki mekânın içinde 2 adet öğütme taşı ve duvar üzerine çökmüş durumda bir çömleğin kalıntıları bulunmuştur. Söz konusu buluntular, burada tahıl depolanmış olabileceğini akla getirmektedir. Ancak mekân içerisinde herhangi bir tahıl kalıntısına rastlanmadığından, buranın terkedilmeden önce temizlenmiş olabileceği düşünülmektedir.

Mekân 4'ün güney duvarının yakınında, taban üstünde birbirine yakın durumda ve bir hat boyunca 9 adet tezgâh ağırlığı tespit edilmiştir. Bu durum bir dikey dokuma tezgâhının, bu duvara yakın durumda kullanılmış olabileceğini akla getirmiştir. Aynı mekân içerisindeki 5 adet çakmaktaşı dilgi ve bir metal iğne de buradaki üretim faaliyetiyle bağlantılı olabilir.

3-5/A-B açmalarına yayılan ve birbirleriyle bağlantıları anlaşılabilen mekân kalıntıları dışında, aynı tabakaya ait 5/B açmasının güneydoğu köşesine yakın kesimde tespit edilen kalıntılar, olasılıkla tahrip olmuş bir duvara at olmalıdır. Bunlar, 2A tabakasının bu kesime doğru devam ettiğini akla getirmektedir.

2. mimari evrenin 2. alt evresi olan 2B tabakasına ait çok az sayıda mimari öge tespit edilebilmiştir. Bunlardan en tanımlı olanı, 2A tabakasına ait Mekân 10'un kuzeyine bitişik gibi görünen iki mekândır. Mekân 8 ve Mekân 9 olarak adlandırılan bu alanlar, birbirlerinden tek dizili, oldukça ince bir duvar ile ayrılmaktadır. Bunlar 2A tabakası duvarlarının altına doğru ilerlediklerinden, bu mekânların parçası olduğu yapının planı anlaşılammıştır. Aynı evreye ait diğer bir duvar kalıntısı da, 4/B açmasında, kuzeybatı-güneydoğu doğrultulu olarak uzanmaktadır ve iki ucu da tahrip olmuştur. Bu evrenin tespit edildiği son alan ise Mekân 3'ün hemen kuzeybatısında yer alan bir taş kümesidir. Bunlar, olasılıkla 2B tabakasına tarihlenen bir yapıya ait döküntü taşlardır. Ayrıca, seramikte izlenen bazı değişimler de 2B tabakasının varlığına kanıt oluşturmaktadır.

2. Tabaka'ya ait diğer kalıntılar ise uzun yapıların batısında, 8/B açmasında, 4. Tabaka mezarlığının üzerinde yer alan bazı çukurlardır. İçlerinde, günlük kullanıma ait seramik parçalarının tespit edildiği bu çukurlar, bu örneklerden hareketle 2. Tabaka'ya tarihlendirilebilmiştir. Batıdaki bu alanın, ETÇ 3 yerleşmesine ait bir çöplük alanı olarak kullanılmış olduğu düşünülebilir.

3A tabakasına ait tespit edilebilen kalıntılar 5 adet çukur ve bu çukurların kullanımıyla bağlantılı olabilecek bazı taban kalıntılarıdır. Bu tabakadaki çukurlar, yapım tekniği açısından 2. ve 4. Tabaka örneklerinden tamamen farklıdır. Söz konusu çukurların içleri doldurulmuş ve sonra üzerleri kalın bir kil tabakasıyla örtülüp sıkıştırılarak mühürlenmiştir. Bu durum, söz konusu çukurların, açıldıktan sonra tek seferde doldurulup kullanımına son verilmiş olduğunu akla getirmektedir. İki farklı çukur içerisinde ele geçirilen yarım ağırşak parçalarının, birleştirilip tümlenmiş olması, bu görüşü destekler niteliktedir. Benzer bir durum, bir çanağa ait 2 farklı parçada da yaşanmıştır. Dolayısıyla, en azından çukurların bazılarının, aynı zamanda açılmış oldukları ve içleri tamamen doldurulduktan sonra ağızları kille kapatılarak kullanımlarına son verildiği anlaşılmaktadır. İçlerinde çok yoğun hayvan kemikleri, oldukça yoğun karbonlaşmış kalıntılar, iri parçalar halinde seramik örnekleri, kenar vermeyen kerpiç parçaları ve az sayıda metal buluntu ele geçirilmiştir. Dolayısıyla, bunlar çöp çukuru olarak kullanılmış olmalıdırlar. Çapları 1-2 m arasında, derinlikleri ise 0.70-1.5 m arasında değişen bu çukurların, 2. Tabaka evlerinin inşası sırasında, 3. Tabaka'ya ait atıkların toplanması amacıyla açıldığı düşünülebilir. 3. Tabaka'ya ait, bu çukurlar dışında bir de sıvalı ve üzerinde yanık izleri olan taban parçası tespit edilmiştir. Söz konusu taban üzerinde çok yoğun miktarda çark yapımı, film astarlı tabak parçalarına rastlanmıştır. Bu taban, 2A tabakasına ait duvarlardan bir tanesi altında devam etmektedir.

3. Tabaka'nın mimarisi ile ilgili olarak çok az veri elde edilebilmiştir. Ancak, hem taban üzerinden hem de çukurlar içerisinde elde edilen yoğun seramik, bu tabakanın seramik geleneği hakkında yeterince fikir edinilmesini sağlamıştır. Kandilkırı'nda, 3. Tabaka'nın iki evreli olduğuna dair tek kanıt, 3A tabakası çukurlarından bir tanesinin kazısı sırasında tespit edilmiştir. Diğer çukurlarla tamamen benzer olan çukur, daha eski bir kalıntıyı tahrip ederek açılmıştır. 3B tabakasına ait bu kalıntı, korunabilen kısmından anlaşıldığı üzere, bir fırına aittir. Kerpiç kısımların bir bölümü korunmuştur ve üzerinde yoğun yanık ve kül tespit edilmiştir. Bu, Kandilkırı'nda bugüne kadar ortaya çıkarılabilen tek fırın kalıntısıdır.



#### 1.4. Mezarlık Alanı (4. Tabaka/Erken Tunç Çağı 2)

Laodikeia-Kandilkırı 'nda 4. Tabaka, ETÇ 2'ye tarihlenen 12 adet mezar ve çeşitli çukurlarla temsil edilmektedir. Söz konusu mezarlığa ait yerleşimin yeri henüz tespit edilememiştir. Bu mezarların 6 tanesi basit toprak, 3 tanesi pithos, iki tanesi çömlek, bir tanesi de taşla çevrilmiş kompozit mezar tipindedir (Şek.13, Tablo 5).

	Pithos/Çömlek	Basit Toprak	Taş çevrili kompozit
2010	2	4	1
2012	1	2	-
2013	2	-	-
2014	-	-	-
<b>TOPLAM</b>	<b>5</b>	<b>6</b>	<b>1</b>

Tablo 5: Laodikeia-Kandilkırı 4. Tabakaya Ait Kazılan Mezarların Kazı Sezonlarına ve Tiplerine Göre Sayıları

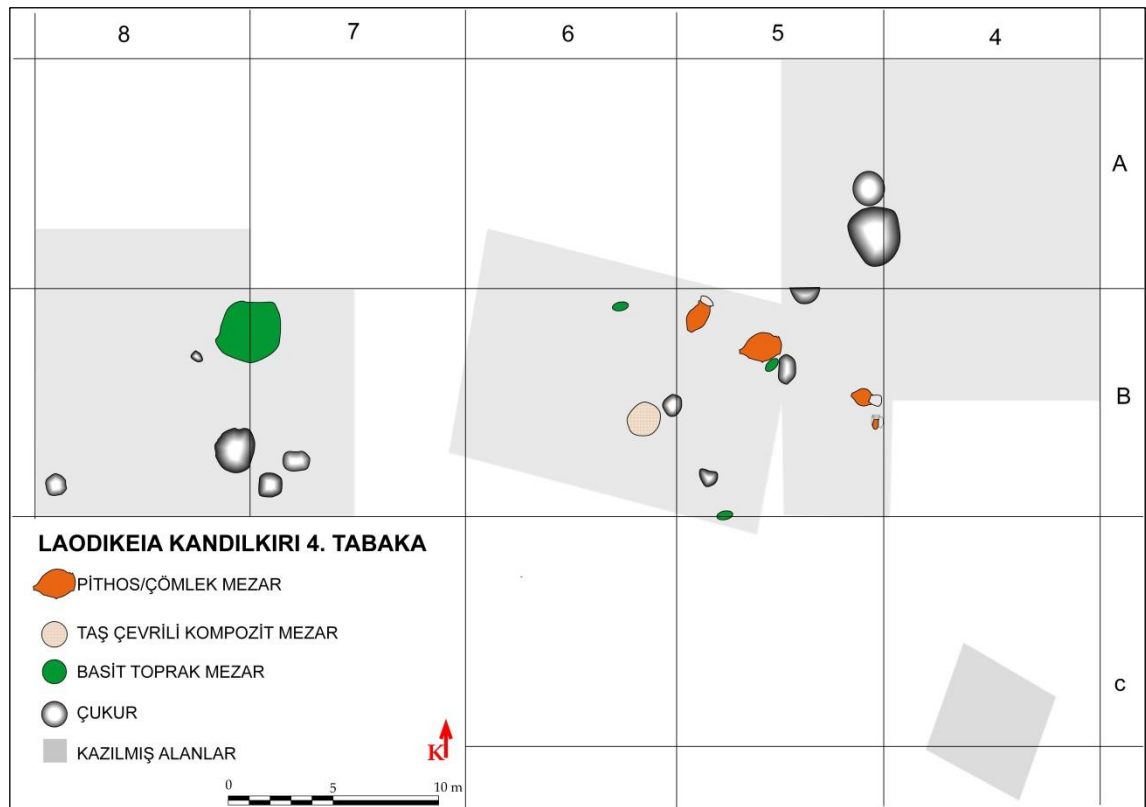
Pithosların ağızları kuzey veya kuzeydoğuya bakmaktadır. Ağız, dip kısmına göre daha yüksekte duracak biçimde, açılı olarak yerleştirilen mezarların ağızı oldukça yassı bir taş levhayla kapatılmış ve boyun iki yandan taşlarla desteklenmiştir. Açığa çıkarılan pithoslarda iki farklı tip tespit edilebilmiştir. İlk grupta, ucu düzleştirilmiş sivri dibe sahip pithoslar mevcuttur. Bunlar, karşılıklı iki adet olmak üzere, boyunda ve dibe yakın, toplam dört adet dikey-kulp-tutamak ve bu kulplarla aynı hat üzerine yerleştirilmiş 2 adet iri tutamak içerirler (Şek.14-16)<sup>82</sup>. Bu pithoslar, toprağa, kulp ve tutamaklar iki yanda kalacak biçimde yerleştirilmiştir. Boyun çevresinde ve kulplar üzerinde, bir sıra halinde parmak baskısı yer alır. Bu pithoslardan birinde, gövdenin üst kısmında, parmakla yapılmış bir insan yüzü tasviri yer almaktadır.

İkinci tip pithos ise (Şek.17), yine düzleştirilmiş sivri dipli olup boyunda 2 dikey kulba sahiptir. Bu örnekte pithos, kulbu yukarı bakacak biçimde yatırılmıştır. Aşağıda, Güneybatı Anadolu'daki benzerlerinden de söz edilecek pithosların, en azından bir kısmının, mezar kabı olarak üretildiği düşünülmektedir. Sepet kulplu üçlü kompozit kaplar, dört ayaklı bir testi, kaideli bir çanak ve ağırşaklar, pithoslar içerisinde bugüne kadar ele geçirilen ölü hediyelerini oluşturur.

Çömlek mezarlara ait bugüne kadar iki örnek açığa çıkarılmıştır. Bunlardan birinde (L12.PBM.PM02), mezar yalnızca yarım bir çömlek ile örtülmüştür. Bu

<sup>82</sup> U. Oğuzhanoglu, "Laodikeia'dan Batı Anadolu Erken Tunç ", Şek.9.

mezarda ölü hediyesi olarak tek bir ağırşak bulunmuştur. Diğer çömlek mezarda ise (L13.PBM.M02), sırt üstü yatırılmış ve dizleri karnına çekilmiş bir çocuk iskeleti ele geçirilmiştir. Mezar, boynundaki kulbu yukarıya bakacak biçimde yerleştirilmiştir. Ağız iki sıra kerpiç blokla kapatılmış, iki yandan da yine kerpiç bloklarla desteklenmiştir (Şek. 18).

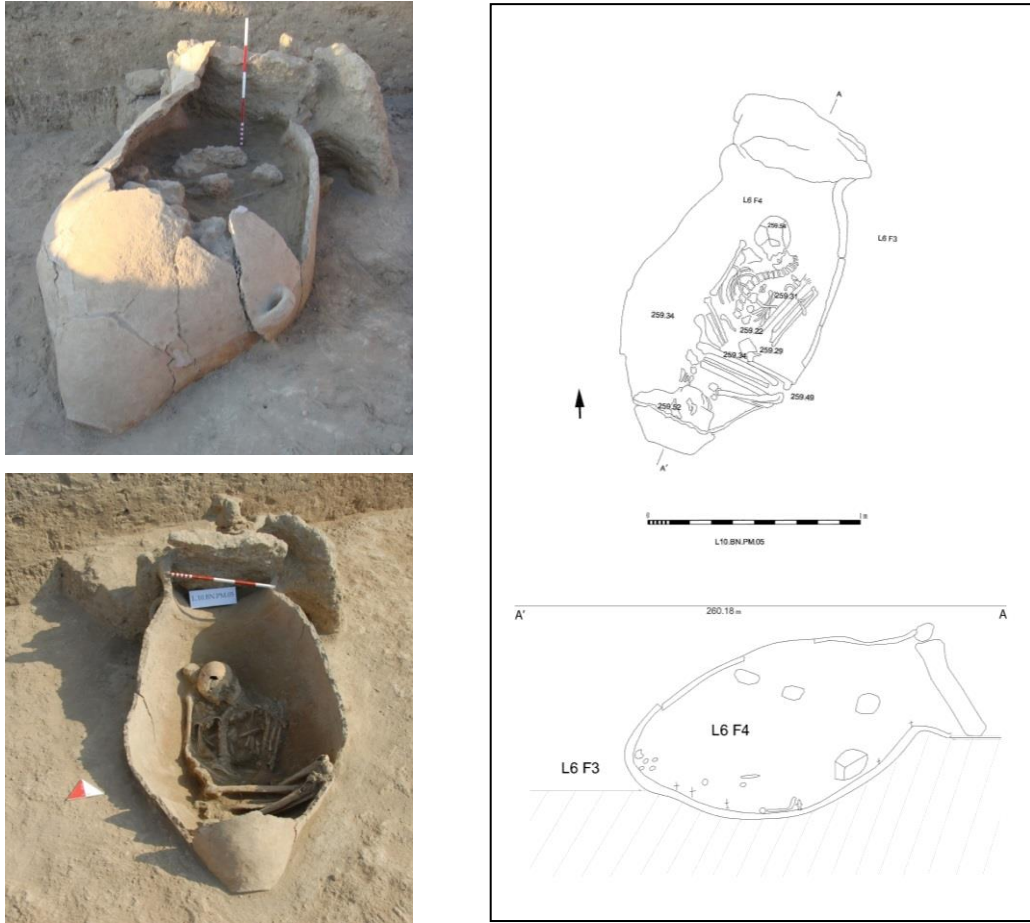


Şekil 13: Kandilkırı 4. Tabakanın Şematik Çizimi

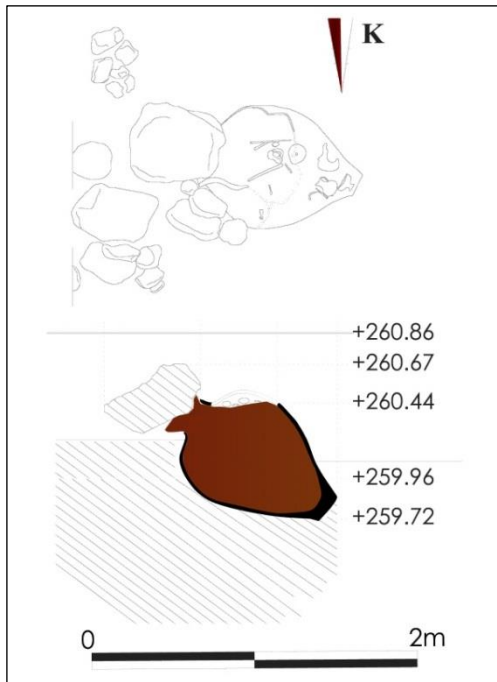


Şekil 14: S-5 Sondajında ortaya çıkarılan pithos mezarlar

Şekil 15: L10.BN.PM05 Pithos Mezarı



Şekil 16: L10.BN.PM05 Pithos Mezarının Kazı Sırasındaki Durumu; Plan ve Kesit Çizimleri



Şekil 17:L13.PBM.M01 Pithos Mezarı

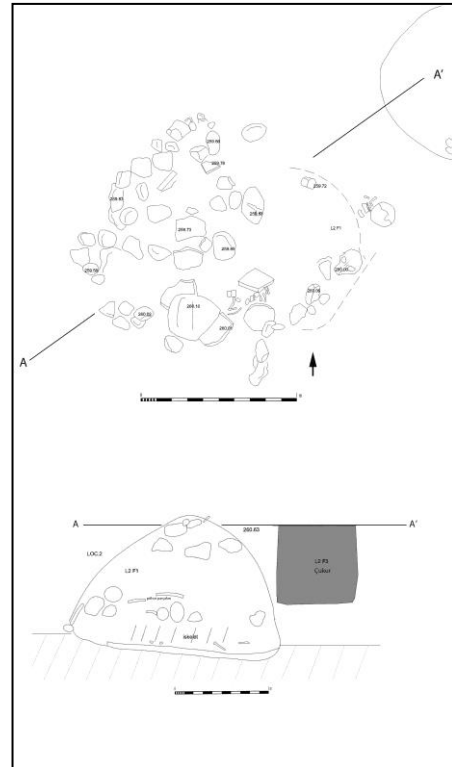


Şekil 18: L13.PBM.M02 Çömlek Mezarı

Bunlar dışında, taş çevrili kompozit mezar olarak tanımlanan tek bir örnekte, en az 4 bireyin gömülmüş olduğu anlaşılmıştır. Mezar içindeki iskeletlerin bazı kısımları, mezarın altında kalmıştır. Bireyler, mezar tabanı üzerine yatırıldıktan sonra, farklı pithoslara ait parçalarla kapatılmış ve bunların üzeri de bir taş yığını ile örtülmüştür. Mezarın çevresi ise moloz taşlar ve pithos parçaları ile yuvarlak şekilde örülmüştür (Şek.19).

Mezarda herhangi bir ölü hediyesi bulunmamıştır. Mezara kuzeydoğudan neredeyse bitişik durumda, 0.80 m çapında ve 0.80 m derinliğinde bir çukur tespit edilmiştir. Çukurun tabanındaki 20 cm'lik bir yanık tabakası, üzerindeki 20 cm kalınlıkta çok sert, gri bir kil katmanı ile sıkıca mühürlenmiştir. Bunun üstündeki katmanda, 2 adet bezemeli testicik, bir adet çakmaktaşı dilgi ve bir adet de ağırşak bulunmuştur. Çukurun ağzı killi ve kireçli, sert bir tabaka ile tamamen kapatılmıştır. Çukurun, kompozit mezara yakınlığı, bunun mezara ait bir hediye çukuru olabileceği izlenimini vermektedir.

Basit toprak mezarların tamamı yetişkinlere aittir. Bir yanları üzerine hocker olarak yatırılmış bu iskeletlere ait herhangi bir ölü hediyesi ele geçirilmemiştir (Şek.20-21). Basit toprak mezar örneklerinin iki tanesinde, iskeletin belli kısımlardan birkaç kerpiç blok ile desteklenmiş olduğu dikkat çekmektedir (Şek.20).



Şekil 19: L10.BN.PM01 Taş Çevrili Kompozit Mezarının Kazı Sırasındaki Aşamaları; Plan ve Kesit Çizimleri



Şekil 20: L10.BN.PM07 Mezarı ve Baş Kısımına Yerleştirilmiş Olan Kerpiç Bloklar



Şekil 21: L10.BN.PM06 Basit Toprak Mezarı (İskeletin başı kesit altına girmektedir)



4. Tabaka'ya ait, mezarlar dışında bazı çukurlar da açığa çıkarılmıştır (Şek.22). Bu çukurların, farklı amaçları olabileceği düşünülmektedir. Bunların iki tanesinin, içlerinde ele geçirilen insan biçimli kaplardan dolayı, kültürel işlevi olabileceği düşünülmektedir<sup>83</sup>. Bazı çukurlarda, az miktarda seramik parçası dışında, hiçbir kalıntıya rastlanmamıştır (Şek.23). 4-5/A plankaresinde yer alan ve diğer çukurlara göre daha büyük boyutlu iki örnek ise farklı renklerde, yoğun kil kalıntısı içermektedir (Şek.16). Bunlar, diğer çukurlardan farklı bir işleve sahip olmalıdır.



Şekil 22: İçinde Seramik Parçaları ve Taşlar Bulunan 4. Tabaka Çukurlarından Bir Örnek



Şekil 23: 4. Tabakadan Gri Kil Dolu Çukur

<sup>83</sup> Umay Oğuzhanoğlu, “Laodikeia Erken Tunç Çağı 2 Mezarlığından Bir Çukur ve Düşündürdükleri”, *Mustafa Büyükkolancı'ya Armağan/Studies in Honour of Mustafa Büyükkolancı*, (Ed. C. Şimşek vd.), İstanbul 2014, s. 423-434.

## 1.5. Laodikeia-Kandilkırı Erken Tunç Çağı Seramiği

Yukarıda değinildiği üzere, çalışmanın en önemli veri gruplarından bir tanesini Laodikeia-Kandilkırı kazılarında 2010, 2012 ve 2013 yılı çalışmalarında elde edilen seramik örnekleri oluşturmaktadır. Yöntem bölümünde değinileceği gibi seramik örnekleri sistemli olarak toplanmış, değerlendirilmiş, Mal Grupları ve tipler bağlamında tanıtılmıştır.

### 1.5.1. Çalışma Yöntemi

Laodikeia-Kandilkırı kazılarında *Locus-Feature* Sistemi kullanılarak toplanan seramik örnekleri içinden, tabakanın steril görünümü, işlevsel olarak tanımlanabilir oluşu gibi faktörler göz önünde tutularak belli gruplar belirlenmiştir. Bu bağlamda, tanımlı ve steril görünen kontekstler değerlendirmeye alınmıştır; yüzey, yüzey altı toprağı, tabakalar arasındaki geçişlerde bulunan tanımsız, karışık kontekstler ya da dış etkenlerce fazlaca karıştırılmış olduğu düşünülen kontekstlere ait seramik kapsam dışında bırakılmıştır.

İstatistiksel değerlendirmeye alınan malzemenin Mal Gruplarının ve tipolojik özellikleri iki farklı aşamada gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda saptanmıştır.

#### 1.5.1.1. Mal Gruplarının Tespiti ve Oransal Değerlendirilmesi

Laodikeia-Kandilkırı kazılarında ele geçirilen Erken Tunç Çağı seramik örneklerinin Mal Grupları açısından değerlendirilmesi sürecinde, malzemenin yüzey özellikleri, sırasıyla astar rengi, perdah özelliği ve astarın kalınlığı dikkate alınarak (örn. Kırmızı Astarlı ve Perdahlı Mal, Siyah Astarlı Mal, Film Astarlı Mal vb.) ana gruplar oluşturulmuştur. Ana gruplar oluşturulurken, astar rengi ve perdah özellikleri diğer gruplarla benzer dahi olsa, Kaba Mal, işlevsel farklılıkları gözetilerek ayrı bir grup altında toplanmıştır.

Astar ve hamur renginde görülen çeşitli derecelerdeki farklılıklar göz önünde tutularak alt gruplar ve ayrıca alt gruplar oluşturulmuştur. Belirlenen her gruba bir "Hamur Numarası" verilmiştir. Tek basamaklı rakamlarla ifade edilen bu ana gruplar altında (Örn.: 1. Kırmızı Astarlı Mal), astarın uygulanışındaki farklılıklar ya da hamur

özelliklerindeki belirgin farklar dikkat alınarak iki basamaklı rakamlarla (Örn. 11. Kırmızı Astarlı Devetüyü Hamurlu Mal, 12. Kırmızı Astarlı Kahverengi Hamurlu Mal) ifade edilen alt gruplar oluşturulmuştur (Tablo 6)

<b>1</b>	<b>Kırmızı Astarlı Mal</b>
<b>10</b>	Koyu Kırmızı Film Astarlı ( <i>Wash</i> ) Mal Grubu
<b>11</b>	Devetüyü Hamurlu, Kırmızı Astarlı ve Perdahlı Mal Grubu
<b>12</b>	Kahverengi Hamurlu, Kırmızı Astarlı ve Perdahlı Mal Grubu
<b>13</b>	Pembe Hamurlu, Parlak Kırmızı Astarlı ve Perdahlı Mal Grubu
<b>14</b>	Yoğun Mikalı, Kırmızı Astarlı ve Perdahsız Mal Grubu
<b>15</b>	Turuncu/Açık Kırmızı Film Astarlı ( <i>Wash</i> )Mal Grubu
<b>16</b>	Parlak Kırmızı Astarlı ve Perdahlı Mal Grubu ( <i>Red Coated Ware</i> )
<b>17</b>	Pembe Film Astarlı ( <i>Wash</i> ) Mal Grubu
<b>18</b>	Kiremit Hamurlu ve Taşçık Katkılı, Kırmızı Astarlı ve Perdahsız Mal Grubu
<b>19</b>	Kalın Turuncu Astarlı ve Perdahlı Mal Grubu
<b>2</b>	<b>Siyah Astarlı Mal</b>
<b>21</b>	Kahverengi Hamurlu, Siyah Astarlı ve Perdahlı Mal Grubu
<b>22</b>	Devetüyü Hamurlu, Siyah Astarlı ve Perdahlı Mal Grubu
<b>23</b>	Açık Kahverengi/Turuncumsu Devetüyü Hamurlu ve Siyah Astarlı, Perdahsız Mal Grubu
<b>3</b>	<b>Kahverengi Astarlı Mal Grubu</b>
<b>31</b>	Koyu Kahverengi Alacalı Astarlı ve Parlak Perdahlı Mal Grubu
<b>32</b>	Açık Kahverengi Astarlı, Perdahlı ve Mat Yüzeyle Kahverengi Mal Grubu
<b>33</b>	Sarı Astarlı ve Perdahlı Mal Grubu
<b>34</b>	Kahverengi Film Astarlı ( <i>Wash</i> ) Mal Grubu
<b>35</b>	Devetüyü Astarlı ve Perdahsız Mal Grubu
<b>36</b>	Bir Yüzü Kahverengi Bir Yüzü Farklı Renk Astarlı ve Perdahlı Mal Grubu
<b>4</b>	<b>Gri Mal</b>
<b>41</b>	Kalın Siyah/Koyu Gri Astarlı ve Perdahlı Mal Grubu
<b>42</b>	Gri/Grimsi Kahverengi Astarlı ve Perdahlı Mal Grubu
<b>5</b>	<b>Yalın Mal</b>
<b>51</b>	Devetüyü/Açık Kahverengi Hamurlu Yalın Mal Grubu
<b>52</b>	Krem Hamurlu Yalın Mal Grubu
<b>53</b>	Pembe/ Turuncumsu Pembe Hamurlu Yalın Mal Grubu
<b>6</b>	<b>Astarlı-Perdahsız Mal</b>
<b>60</b>	Siyah-Kahverengi Alacalı Astarlı ve Perdahsız Mal Grubu
<b>7</b>	<b>Pithos</b>
<b>71</b>	Pithos Mal Grubu
<b>8</b>	<b>Mika Astarlı (<i>Wash</i>) Mal</b>
<b>81</b>	Altın Mika Astarlı ( <i>Gold Wash</i> ) Mal Grubu
<b>82</b>	Gümüş Mika Astarlı ( <i>Silver Wash</i> ) Mal Grubu
<b>9</b>	<b>Kaba Mal</b>
<b>91</b>	Kırmızı Astarlı ve Perdahlı Kaba Mal Grubu
<b>92</b>	Kahverengi Astarlı ve Perdahlı Kaba Mal Grubu
<b>93</b>	Astarsız ve Perdahsız Kaba Mal Grubu
<b>94</b>	Kalın Turuncu Astarlı ve Perdahlı Kaba Mal Grubu
<b>95</b>	Astarsız ve Perdahsız, Krem Rengi Kaba Mal Grubu

Tablo 6: Hamur gruplarının nasıl numaralandığını gösteren örnek tablo (Tablonun tamamı için bkz. Ek1)





derecesine göre olduğu göz önünde tutularak bunlar alt grup olarak değerlendirilmemiştir. İleride bölgede yapılacak araştırmalar sonucu, bu yüzey renklerinin bugün bilinmeyen bir nedenle önem kazanabileceği noktasından hareketle, bunların ana mal grubu içindeki oranları verilmiştir. Bu şekilde, bu istatistiksel bilgilere ihtiyaç duyulabilecek araştırmacılara veri sağlanması amaçlanmıştır.

Seramiğin istatistiksel değerlendirilmesinde önerilmiş olan farklı yöntemler mevcuttur. Millett<sup>84</sup> tarafından bu yöntemlerin bazıları derlenmiş ve karşılaştırılmıştır. Bu çalışmanın sonucunda, ağırlık ve sayı istatistiği yöntemlerinin sonuçlarının birbiri ile oldukça uyumlu olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca, daha az zahmetli olmaları, ekipman gerektirmemeleri ve süratle uygulanabilmeleri sebebiyle, bu iki yöntemin diğerlerine göre daha kullanışlı olduğu ifade edilmiştir. Bu çalışmada seramiğin sayısal değerlendirilmesinde “sayı istatistiği” yöntemi tercih edilmiştir. Bunun sonucunda elde edilen sayısal değerler, yüzdelik değer olarak tabakalara ve bazı özel tiplere göre pasta grafikler üzerinde ifade edilmiştir.

Söz konusu gruplandırma ve sayma işleminin ardından, elde edilen veriler Excel programında bilgisayar ortamına aktarılarak, her mal grubunun tabakalara göre oransal dağılımları tespit edilmiştir (Tablo 7). Aynı değerler SPSS 16.0 (Statistical Package for the Social Sciences) programına da aktarılmıştır. Ana Mal Gruplarının 3 farklı tabakaya göre oransal dağılımlarının benzer olup olmadıkları Ki-Kare testi<sup>85</sup>, uygulanarak istatistiksel olarak incelenmiştir. Ki-Kare dağılım hesaplamaları, SPSS 16.0 programı ve College of Saint Benedict&Saint John’s University tarafından web ortamında hazırlanan ([http://www.physics.csbsju.edu/stats/chi-square\\_formhtml](http://www.physics.csbsju.edu/stats/chi-square_formhtml)) şablonu kullanılarak yapılmıştır.

<sup>84</sup> Martin Millett, “How Much Pottery?”, *Pottery and the Archaeologist*, (Ed. Millett M.), London 1979, s. 78-9, Table 2. Seramik çalışmalarında, farklı uzmanlarca ağırlık istatistiği, düzenlenmiş ağırlık istatistiği (cidar kalınlıklarına göre gruplar oluşturulması), parça sayısı, maksimum kap sayısı, minimum kap sayısı gibi farklı yöntemlerle oran hesaplamaları önerilmiştir. Millett; Doran ve Hodson’ın çalışmasından alıntılıdığı tabloda, aynı örnek gruplarının, sözü edilen yöntemlerin her biriyle yapılan sayımları karşılaştırılmış ve “Pearson Correlation Coefficients” oluşturmuştur. Söz konusu çalışmanın sonucunda, yukarıda sözü edilen kullanışlılık ve işlevsellik sonuçlarına ulaşılmıştır.

<sup>85</sup> Genel olarak, arkeolojik çalışmalarda bu tür istatistiksel değerlendirmelerin çok yaygın olarak kullanılmadığı bilinmektedir. Ancak, yüzdelik oranların ve bu oranlardaki tabakalaşma, kontektlerin farklılığı vb. çeşitli sebeplere bağlı olabilecek değişimlerin, benzerlik veya farklılıklarının tesadüfi olmadığını istatistiksel yöntemlerle desteklenmesi, yapılan yorumları destekleyecek ve güçlendirecek bir unsur olarak görülmektedir. Söz konusu istatistiksel yöntemlerin arkeolojik materyal çalışmalarında yer alması, ilerideki çalışmalarda farklı uzmanlara, verilerin yorumlanmasında ve istatistik yöntemlerin arkeolojik çalışmalarda daha etkin kullanılması konusunda da yardımcı olacağı düşünülmektedir.

	KIRMIZI	SİYAH	KAHVE	GRİ	YALIN	FİLM	KABA
2. Tabaka	146	50	116	111	77	202	562
3. Tabaka	403	187	269	257	203	760	1035
4. Tabaka	88	149	114	25	0	0	395

Tablo 7: Tabakalara Göre Ana Mal Gruplarına Ait Seramik Parça Sayıları

Yukarıdaki tabloda yer alan değerlerle yapılan Ki\_Kare Testinin sonuçları şu şekildedir:

- Tüm tabakalar ile yapılan Ki-Kare Testi:  
 $\chi^2=544$  p=0,000
2. Tabaka çıkarılarak (4 ve 3. tabakalar ile) yapılan Ki-Kare Testi:  
 $\chi^2=466$  p=0,000
3. Tabaka çıkarılarak (4 ve 2. tabakalar ile) yapılan Ki-Kare Testi:  
 $\chi^2=326$  p=0,000
4. Tabaka çıkarılarak (3 ve 2. tabakalar ile) yapılan Ki-Kare Testi:  
 $X^2=69,3$  p=0,000

Tüm gruplamalarda, p değerinin 0,000 olarak hesaplanmış olması, ana Mal Gruplarının, tabakalara göre ve birbirleri arasındaki dağılımının farklı ve farkın anlamlı olduğu biçiminde yorumlanmalıdır. Diğer bir deyişle, 3 ayrı tabakaya göre, Mal Gruplarının oransal dağılımı ve farklılıkları istatistiksel olarak anlamlıdır.

### 1.5.1.2. Tipolojik Sınıflandırma ve Oransal Dağılımın Tespiti

Tipolojik sınıflandırma yapılırken, öncelikle ilk bakışta yaygın olarak görülen ve dikkat çeken tipler tespit edilmiş, bunlar belli bir kodlama sistemine göre numaralandırılmıştır (Tablo 8). Sonrasında ise Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 ve ETÇ3 tabakalarından yaklaşık 3000 adet, formu tespit edilebilen seramik parçası, ait oldukları tiplere göre numaralandırılmış ve sayılmıştır. Bu yapılırken, her parçanın ait olduğu hamur numarası da listelere eklenmiştir; böylelikle formların Mal Gruplarına göre dağılımının da tespit edilmesi mümkün olmuştur. Her kontekstten elde edilen veriler bir tipoloji formu (Şek. 27) üzerine kaydedilmiştir.

Bu sistemde, yaygın gruplardan olmayan, ilk tipoloji içerisinde örneği bulunmayan ayrışık formlar da tespit edilmiş ve tipolojiye eklenmiştir.

<b>TB</b>	Tabak	<b>MK</b>	Minyatür Kap
<b>ÇN</b>	Çanak	<b>KP</b>	Kapak
<b>S</b>	“S” profilli Çanak	<b>DD</b>	Düz Dip
<b>TK</b>	Tankard	<b>KD</b>	Kaide
<b>DP</b>	Depas	<b>AY</b>	Üçayak
<b>FN</b>	Fincan	<b>KU</b>	Kulp
<b>TS</b>	Testi	<b>BZ</b>	Bezemeli parça
<b>ÇÖ</b>	Çömlek		

Tablo 8: Tipolojide Kullanılan Kısaltmalar

Tüm bu sürecin sonunda, işlevsel ve biçimsel olarak birbirlerine benzeyen örnekler, bir tip numarası altında toplanmıştır. Örneğin, tabak formları genel olarak TB kodu altında sınıflanmış, her tip TBI, TB II, TB III biçiminde numaralandırılmış, gerekli görülen durumlarda TB IVA, TB IVB gibi alt tip ayrımlarına gidilmiştir (Tablo 3). Ayrıca, bu tiplerin tabakalara göre dağılım oranları, her tip ve alt tipin Mal Gruplarına göre dağılımı da bu yolla tespit edilmiştir. Tüm tabakalar için aynı tip numaraları kullanılmıştır.

Loc. Feat.	Bul. Tan.				Plan Kare				Dörtgen				
	Açma:				Türba no:				Çizim No				
TB1	TB2	TB3	TB4	TB5	TB6	TB7	TB8	TB9	TB10	TB11	TB12	TB13	TB14
HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet
TB10	TB11	TB12	TB13	TB14	TB15	TB16	TB17	TB18	TB19	TB20	TB21	TB22	TB23
HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet
IC1	IC2	IC3	IC4	IC5	IC6	IC7	IC8	IC9	IC10	IC11	IC12	IC13	IC14
HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet
OC10	OC11	OC12	OC13	OC14	OC15	OC16	OC17	OC18	OC19	OC20	OC21	OC22	OC23
HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet
SA	SA	SA	SA	SA	SA	SA	SA	SA	SA	SA	SA	SA	SA
HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet
SP	SP	SP	SP	SP	SP	SP	SP	SP	SP	SP	SP	SP	SP
HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet
CO1	CO2	CO3	CO4	CO5	CO6	CO7	CO8	CO9	CO10	CO11	CO12	CO13	CO14
HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet
CO10	CO11	CO12	CO13	CO14	CO15	CO16	CO17	CO18	CO19	CO20	CO21	CO22	CO23
HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet
AY1	AY2	AY3A	AY3B	AY3C	AY3D	AY3E	AY3F	AY3G	AY3H	AY3I	AY3J	AY3K	AY3L
HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet
AY 0	AY 1	AY 2	AY 3	AY 4	AY 5	AY 6	AY 7	AY 8	AY 9	AY 10	AY 11	AY 12	AY 13
HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet
KU1	KU2	KU3	KU4	KU5	KU6	KU7	KU8	KU9	KU10	KU11	KU12	KU13	KU14
HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet
TB	TB1A	TB1B	TB1C	TB1D	TB1E	TB1F	TB1G	TB1H	TB1I	TB1J	TB1K	TB1L	TB1M
HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet
EP1	EP2	EP3	EP4	EP5	EP6	EP7	EP8	EP9	EP10	EP11	EP12	EP13	EP14
HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet	HN	Adet

Şekil 27: Tipoloji Formu

Çalışma kapsamına alınan kontekstlere ait seramik örneklerinin tiplere ve alt tiplere göre sayıları belirlenmiş ve söz konusu sayısal değerler Excel programında bilgisayar ortamına aktarılmıştır (Tablo 9). Bu veriler dikkate alınarak, her tipin tabakalara göre oranları ve bu tiplerin mal gruplarına göre dağılımları belirlenmiştir. Açık formların (Tabak ve Çanak) tabakalara göre sayıları SPSS 16.0 (Statistical Package for the Social Sciences) programına aktarılarak, söz konusu formların 3 farklı tabakaya göre oransal dağılımlarının benzer olup olmadıkları Ki-Kare testi uygulanarak istatistiksel olarak sınanmıştır. Bu istatistiklerde Ki-Kare dağılım hesaplamaları için, yukarıda Mal Grupları için açıklandığı gibi, yine SPSS 10.0 programı ve College of Saint Benedict&Saint John's University tarafından web ortamında hazırlanan ([http://www.physics.csbsju.edu/stats/chi-square\\_formhtml](http://www.physics.csbsju.edu/stats/chi-square_formhtml)) şablonu kullanılmıştır.

	TABAK (TB)	İÇE ÇEKİK AĞIZLI VE OMURGALI ÇANAK (ÇN)	S PROFİLLİ ÇANAK (S)
4. TABAKA	17	82	0
3. TABAKA	607	94	49
2. TABAKA	195	51	48

Tablo 9: Tabak ve Çanakların Tabakalara Göre Sayıları

Yukarıdaki tabloda yer alan değerlerle yapılan Ki\_Kare testlerinin sonuçları şu şekildedir:

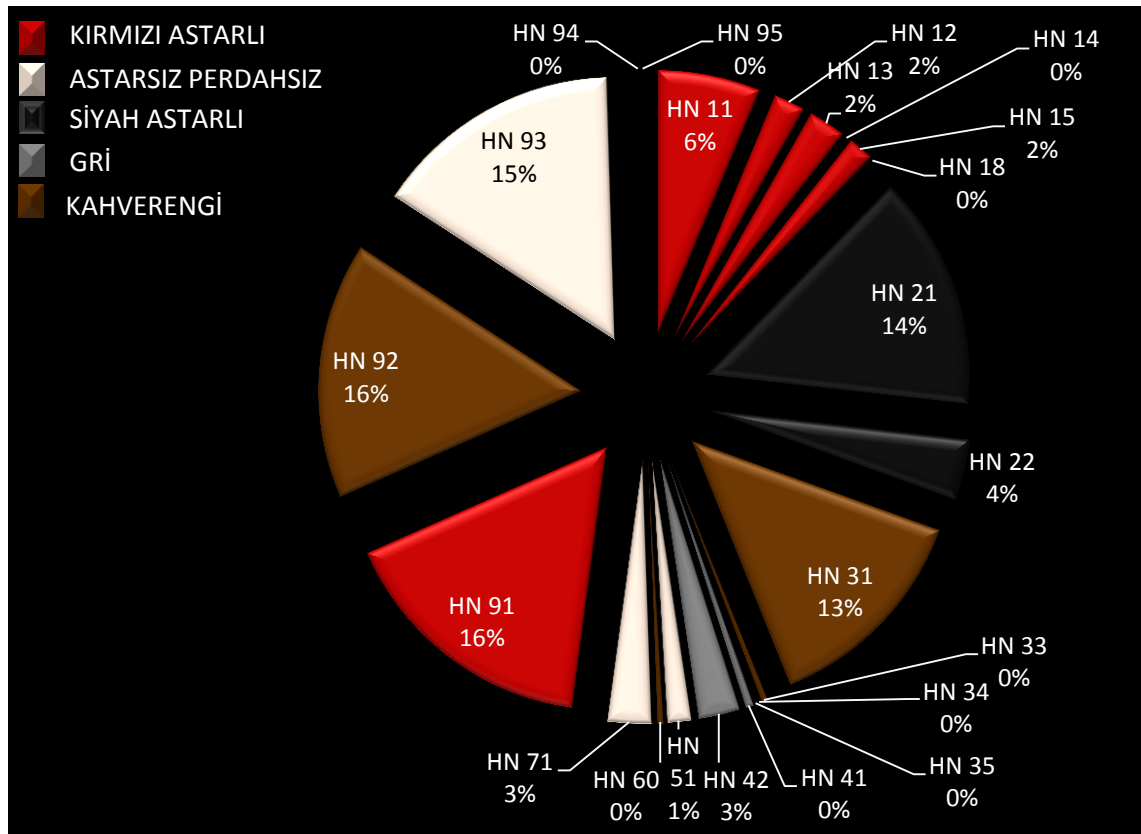
- Tüm tabakalar ile yapılan Ki-Kare Testi:  
 $\chi^2=303$  p=0,000
2. Tabaka çıkarılarak (4 ve 3. Tabakalar ile) yapılan Ki-Kare Testi:  
 $\chi^2=263$  p=0,000
3. Tabaka çıkarılarak (4 ve 2. tabakalar ile) yapılan Ki-Kare Testi:  
 $\chi^2=31,2$  p=0,000
4. Tabaka çıkarılarak (3 ve 2. tabakalar ile) yapılan Ki-Kare Testi:  
 $\chi^2=69,3$  p=0,000

Tüm gruplamalarda, p değerinin 0,000 olarak hesaplanmış olması, tabak ve çanak gruplarının, hem tabakalara göre hem birbirleri arasındaki dağılımının, birbirlerinden farklı ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu biçiminde yorumlanmalıdır. Diğer bir deyişle, 3 ayrı tabakaya göre, tabak ve çanakların oransal dağılımı ve farklılıkları istatistiksel olarak anlamlıdır.

## 1.5.2. Laodikeia-Kandilkırı Erken Tunç Çağı 2 (4. Tabaka) Seramiği

### 1.5.2.1. Mal Grupları

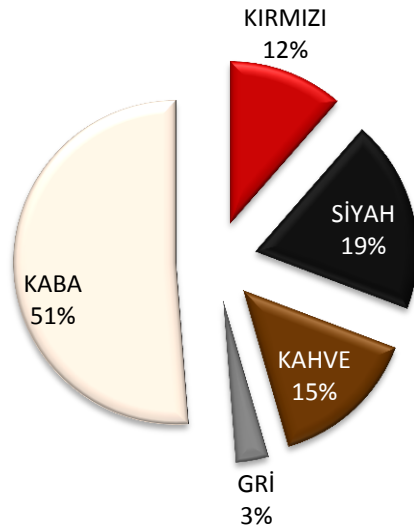
Laodikeia’da ETÇ 2 dönemi, 4. Tabaka ile temsil edilmektedir ve bu döneme ait seramik Mezarlık Alanı'ndan gelmektedir. Mezarlarda, ölü hediyesi nadiren ele geçirilmiştir. Dolayısıyla, bu kata ait değerlendirmeye alınan seramik malzeme esas itibariyle, mezarların çevresinden, özellikle de üzerlerini örten toprak dolgudan (tören toprağı?) ve mezarlarla bağlantılı olabilecek bazı çukurlardan gelmektedir.



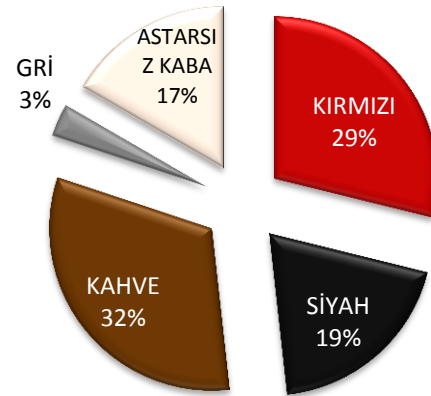
Şekil 28: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 Seramiğinin Hamur Gruplarına Göre Oransal Dağılımı (HN=Hamur Numarası. Hamur Numaraları için bkz. Ek.1)

Seramiğin niteliği ve yüzey işleme özellikleri dikkate alınarak oluşturulan Mal Grupları genel olarak değerlendirildiğinde (Şek. 28), Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 seramiği içerisinde en yoğun grubu, %45’lik bir oranla Kaba Mal Grubunun oluşturduğu görülmektedir. Bunun ardından daha ince nitelikteki, astarlı ve sıklıkla Perdahlı Mal Grupları (kahverengi, kırmızı, siyah) yer almaktadır. Gri seramik ise çok az örnekle temsil edilmektedir.

Kaba Mal Grubunu oluşturan örneklerin de önemli bir kısmında astar ve bazen perdah uygulaması mevcuttur. Bu örnekler, ince Mal Grupları ile beraber değerlendirildiğinde ise yüzey rengi olarak en çok kahverengi (%30) ve kırmızının (%29) tercih edildiği, bunun ardından ise siyahın (%18) geldiği anlaşılmaktadır (Şek. 29-30).



Şekil 29: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 Seramiği İçerisinde Kaba Mal ve Diğer Malların Astar Renklerine Göre Dağılımı



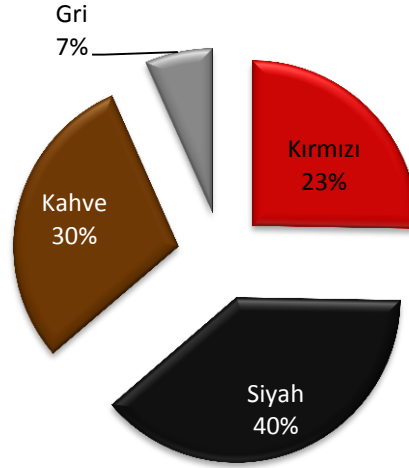
Şekil 30: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 Seramiğinin Yüzey Renklerine Göre Dağılımı (Kaba Mal yüzey renklerine göre diğer gruplarla birleştirilmiş şekilde)

#### 1.5.2.1.1. Siyah Astarlı ve Perdahlı Mal Grubu

Kaba Malların değerlendirme dışında bırakılması durumunda (Şek.31), 4. Tabaka seramiğinde, astarlı ve Perdahlı Mal Grupları içerisinde ilk sırayı, %40'lık bir oranla siyah astarlı ve perdahlı grup alır.

Siyah Astarlı Mal Grubu kendi içerisinde 3 alt gruba ayrılır. Bunların ikisi ETÇ 2'de görülmektedir. İlk alt grup (Şek.33a, HN:21), genel olarak açık ve koyu kahverengi arasında değişen bir hamura sahiptir. Mika ve değişen miktarlarda ince beyaz taşçık katkı bu grup için çok karakteristiktir; nadiren ince kıyılmış bitkisel katkıya da rastlanmaktadır. Bitki katkısı saman görünümünde olmayıp daha çok kesitte küçük karbonlaşmış noktalar şeklindedir. Bunlar ufalanmış tohum kalıntıları olabilir. Koyu kahverengiden gri, yeşilimsi siyah ve koyu siyaha kadar değişmekte olan yüzey rengi,

her zaman perdahlı, çoğunlukla da parlak perdahlıdır. Bu grup, siyah astarlı ETÇ 2 seramiğinin %78'ini oluşturur.



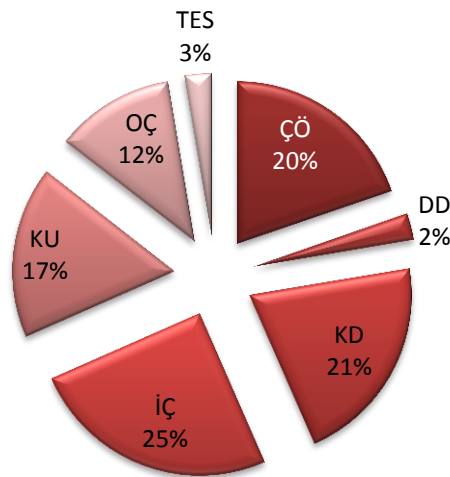
Şekil 31: Laodikeia-Kandilırı ETÇ 2 Kalın Astarlı Malların Astar Renklerine Göre Oransal Dağılımı (Kaba Mal Hariç)

Siyah Astarlı Malın ikinci alt grubu (Şek. 33b, HN: 22) içinde yer alan örnekler ise kırmızı ile parlak turuncu arasında değişen tonlarda bir hamur rengine sahiptir ve diğer özellikler açısından ilk grup ile yakın benzerlikler gösterir. Bu grubun tüm siyah astarlı ETÇ 2 seramiği içindeki oranı %22, tüm Mal Grupları içindeki oranı ise %4'tür.

Vurgulanması gereken diğer bir özellik de kırmızı hamurlu örneklerin tamamının, kahverengi hamurlu örneklerin ise büyük çoğunluğunun iyi fırınlanmamış olmasıdır. Dolayısıyla, hamur genelde kolaylıkla ufalanan bir yapıya sahiptir.

Söz konusu mal grubuna ait, form veren parçaların %37'si çanaklardan oluşmaktadır (Şek. 32). Bu %37'lik oranı %25 ile içe doğru kıvrılan ağızlı çanaklar, %12 ile de omurgalı çanaklar izlemektedir. Değerlendirilen parçaların %21'ini kaidelerin oluşturması, söz konusu kaidelerin çanaklara ait olabileceği fikri ağırlık kazanmaktadır.





Şekil 32: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 Siyah Astarlı Mal Grubu İçerisindeki Formların Oransal Dağılımı



Şekil 33: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 Siyah Astarlı Mal Grubuna Ait Çanak Parçaları (a:HN 21; b: HN 22)

Siyah Astarlı ETÇ 2 seramiğinin formları içerisinde, çanakların ardından %20'lik oranla çömlekler ve %17'lik oranla kulplar gelmektedir. Bugüne kadar çanaklara ait çok az sayıda kulplu örnek bulunması sebebiyle, bu mal grubu ile temsil edilen kulpların da çömleklere ait olduğu düşünülebilir. Ancak buradaki çömleklerin tamamı, küçük boyutlu, ince cidarlı örneklerdir. Söz konusu bu çömleklerin işlevi ve kaba çömleklerden farkları, "Seramik Formları" başlığı altında tartışılmaktadır.

#### Karşılaştırma:

Siyah Perdahlı seramik, Batı Anadolu'nun kıyı kesiminde, özellikle Erken Tunç Çağı'nın ilk yarısı için en karakteristik mal grubudur. Troia I'de, seramiğin büyük kısmının koyu renk yüzeye sahip olduğu ifade edilmektedir<sup>86</sup>. Koyu renk astarlı mal grupları, Chios-Emporio'da da V-II. tabakalar için oldukça yaygındır<sup>87</sup>. Yortan A Grubu mallar içerisinde yer alan koyu astarlı örneklerin de, Laodikeia-Kandilkırı örneklerine benzer şekilde iyi pişirilmemiş ve kolayca ufalanabilir olduğu belirtilmektedir<sup>88</sup>. Bu

<sup>86</sup> Carl W. Blegen vd., *Troy I, General Introduction, The First and Second Settlements*, New Jersey 1950 s. 52.

<sup>87</sup> Sinclair Hood, *Excavations in Chios 1938- 1955. Prehistoric Emporio and Ayio Gala*, Vol. I, London 1981, s. 432.

<sup>88</sup> Turhan Kâmil, *Yortan Cemetery in the Early Bronze Age of Western Anatolia*, Oxford 1982, s. 15.

pişme derecesine karşın, bunların yüzeyleri perdah ve bezeme açısından oldukça özenli bir işçilik göstermektedir. Siyahtan griye değişen tonlardaki bu seramik, Yortan A grubu içinde en yoğun mal grubunu oluşturmaktadır. Söz konusu grubun, Kalkolitik Çağ'ın geç evrelerinden itibaren geniş bir alanda kullanım gördüğü bilinmektedir. Beycesultan XVI. Tabaka'da, siyah perdahlı mal baskındır; XV. Tabaka'da astar rengi grimsi siyaha döner; XIII. Tabaka'da ise bu malın oranı azalır<sup>89</sup>. J. Mellaart, üzerinde çizi, dolgu ve beyaz boya bezeme görülen siyah malların, ithal gibi görünmekle beraber, hamurlarının yerel özelliğe sahip olması sebebiyle, bunların Yortan geleneğini sürdüren yerel çömlekçilerle ilişkili olduğunu öne sürmektedir<sup>90</sup>.

İç kesimlerde Demircihöyük'te bu mal, ETÇ 2'de karakteristiktir<sup>91</sup>; Afyon Ovası'ndaki Karaoğlan Mevkii'nde ise neredeyse hiç ele geçirilememiştir<sup>92</sup>.

#### 1.5.2.1.2. Kahverengi Astarlı ve Perdahlı İnce Mal Grubu

İnce mallar içinde, siyah perdahlı grubun ardından, ikinci sırayı alan Kahverengi Perdahlı örneklerin, bu grup içindeki oranı %30'dur.

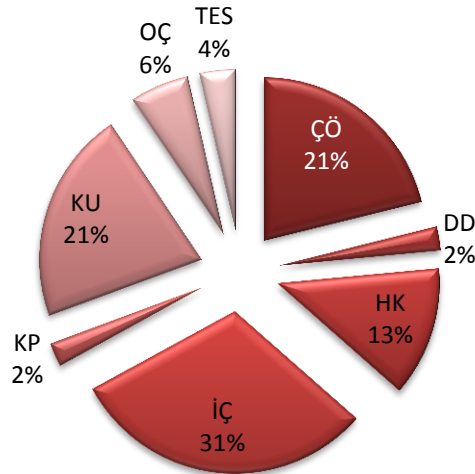
Söz konusu mal grubu içinde farklı alt gruplar tespit edilmiştir. Ancak genel olarak bakıldığında, örneklerin çoğunun iyi pişmiş ve temiz hamurlara sahip olduğundan söz edilebilir. Hamur renkleri sarı, açık kahverengi ile koyu kahverenginin tonları arasında değişmektedir. Mikalı hamur içinde ince, beyaz taşçık en yoğun görülen katkıdır. Pişirme dereceleri orta ya da iyi olan bu grubun örneklerinde, yüzeyde devetüyünden koyu kahverengiye kadar değişen tonlarda astar görülebilmektedir. Örneklerin tamamına yakını perdahlı, çoğunlukla da parlak perdahlıdır. Astarlı yüzey perdahlama sonucu sık sık alacalı bir görünüm kazanmıştır. Yatay olarak oluşmuş olan perdah izleri, yüzeyde alacalı bir görünüm yaratmıştır.

<sup>89</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 135.

<sup>90</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 135.

<sup>91</sup> T. Efe, *Demircihöyük. III*, s. 126.

<sup>92</sup> Ahmet Topbaş vd., "Salvage Excavations of the Afyon Archaeological Museum, Part 2: The Settlement of Karaoğlan Mevkii and the Early Bronze Age Cemetery of Kaklık Mevkii", *Anatolia Antiqua*, VI, 1998, s. 43.



Şekil 34: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 Kahverengi Astarlı Mal Grubu İçerisindeki Formların Oransal Dağılımı



Şekil 35: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 Kahverengi Astarlı Mal Grubuna Ait Çanak Parçası

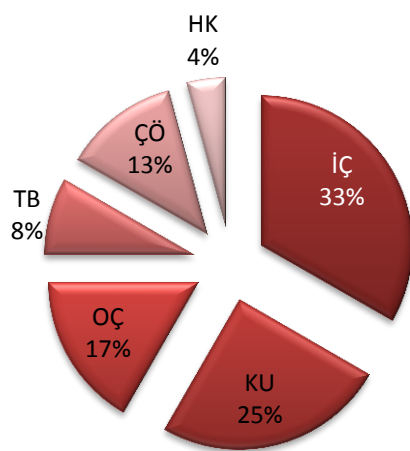
Kahverengi Perdeli Mal Grubuna ait örneklerin %37'sini çanaklar oluşturur (Şek.34-35). Bu çanakların %31'ine doğru kıvrılan ağızlı, geri kalan %6'lık kısmı ise omurgalıdır. %13 oranı ile temsil edilen kaidelerin olasılıkla tamamı bu çanaklara aittir. Çanakların ardından ikinci sırayı alan form grubu çömleklerdir. Bunlar ince cidarlı ve küçük boyutlu kaplardır. %21'lik oranla temsil edilen kulplar da bu tip çömleklere ait olmalıdır. Zira Laodikeia-Kandilkırı ETÇ seramiğinde, çanaklar üzerinde kulp nadiren görülmektedir.

### 1.5.2.1.3. Kırmızı Astarlı ve Perdeli İnce Mal Grubu

Kırmızı Astarlı Mal Grubu içerisinde yer alan örneklerin yüzey renkleri, kırmızının kahverengimsi, turuncumsu ya da somon rengine çalan tonlarındadır (Şek. 37). Hamur rengi, devetüyü tonlarında ya da açık kahverengi olabilmektedir. Bol mikali hamur içerisindeki en yaygın katkı maddesi ince beyaz taşçıklardır. Ancak bu grup içindeki örneklerin genelde iyi pişmiş ve temiz hamurlu olduğu dikkat çekmektedir. Yüzeylerin hemen hemen tamamı perdelanmıştır. Hatta birçoğunda yüzey perdelama sonucu parlak bir görünüm kazanmıştır.

4. Tabaka'ya ait seramik örnekleri içerisinde, kırmızı Astarlı İnce Mal Grubu %19 oranında temsil edilmektedir ve astarlı örneklerin %25'ini oluşturmaktadırlar. Ancak yukarıda da sözü edildiği gibi, Kaba Mal grubu içerisinde de, Kalın Kırmızı Astarlı ve Perdahlı Mal önemli oranda temsil edilir. Diğer bir deyişle, genel olarak kırmızı astar uygulamasının mevcut olduğu kaba ve ince malların tamamı, tüm seramiğin %29'unu oluşturmaktadır.

4. Tabaka'nın geç bir evresine ait olduğu anlaşılan örneklerde, ilk kez ağız kenarı içinde bant astar uygulaması görülür. Yine bu evreyle çağdaş olarak, dışı kırmızı içi siyah renkli örnekler de görülmüştür.



Şekil 36: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 Kırmızı Astarlı Mal Grubu İçerisindeki Formların Oransal Dağılımı

Şekil 37: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 Kırmızı Astarlı Mal Grubu İçerisindeki Formların Oransal Dağılımı

Kırmızı Astarlı Mal Grubuna ait, formu tespit edilebilen örnekler içinde ilk sırayı çanaklar almaktadır (Şek. 36). Bunların içinde içe kıvrılan ağızlılar çoğunluktadır. Omurgalı çanaklar ise bunların yarısı kadardır. Kulplar %25 oranında temsil edilmektedir ve bunlar %13 oranındaki çömlek tipi kaplara ait olmalıdırlar. %4 gibi az bir orana sahip olan kaideler de çanaklara ait olmalıdır. Bunun dışında dikkat çeken diğer bir grup, 4. Tabaka'nın sonlarına tarihlendirilebilecek mezarların çevresinden ele geçirilen, astarlı, perdahlı, el yapımı tabak parçalarıdır. Söz konusu form %4'lük bir orana sahiptir.

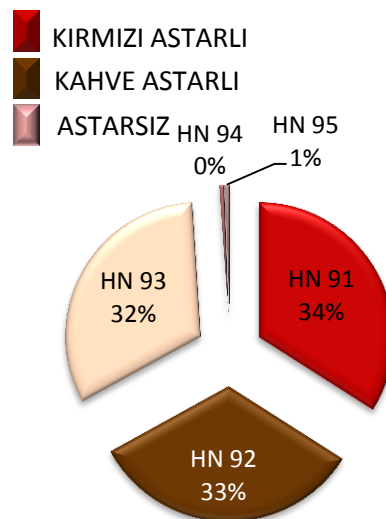
#### 1.5.2.1.4. Gri Mal Grubu

Söz konusu Gri Mal Grubu, 2 ve 3. tabakalar için karakteristiktir. 4. Tabakada yalnızca %3'lük bir oranla temsil edilmektedir. Bu mal grubu ile temsil edilen parçaların ait oldukları kap formları belirlenememiştir. Gri Mal Grubu aşağıda ETÇ 3 Mal Grupları içerisinde detaylı olarak ele alınmıştır.

#### 1.5.2.1.5. Kaba Mal Grubu

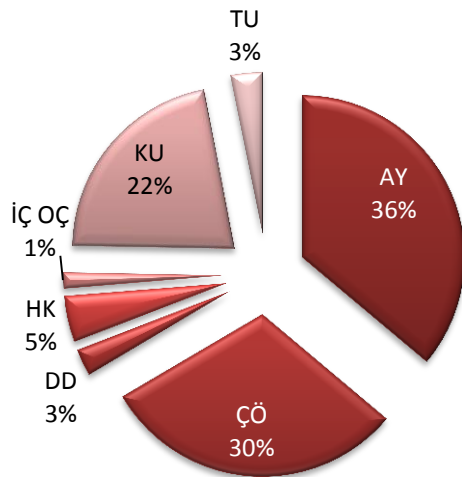
4. Tabaka'da tespit edilen seramik örnekleri içerisinde, en yaygın mal grubunu %45 gibi bir oranla Kaba Mal oluşturmaktadır. Söz konusu mal grubunun hamur rengi olarak devetüyü, kahverengi ve tonları şeklindedir. Yoğun mikalı bir hamura sahip olan örneklerde, en çok görülen katkı maddesi taşıdır; bunu saman ve kuvars izlemektedir. Kuvars katkı maddesi olarak en yoğun Kaba Malda söz konusudur.

Önemli bir kısmı astarlı ve perdahlı olan Kaba Malın astarsız ve perdahsız örnekleri de vardır. Söz konusu alt grupların dağılımına bakıldığında, Astarsız Perdahsız Kaba mal grubunun, tüm kaba malların %32'sini oluşturduğu görülür. Yine tüm kaba mallar içerisinde, Kırmızı Astarlı ve Perdahlı Kaba Malın oranı %34, Kahverengi Astarlı ve Perdahlı Kaba Malın oranı ise %33'tür. Kırmızı Astarlı olan örneklerin hemen tamamında astar ve perdah özenli bir biçimde uygulanmıştır ve kalın bir gerçek astardan söz edilebilir (Şek. 38).



Şekil 38: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 Tabakasındaki Kaba Malın Astar Renklerine Göre Oransal Dağılımı

Kahverengi astarlı örneklerde astar bazen ince olabilmektedir. Bazı gruplarda ise kap yüzeyine astarlanmamış olup doğrudan perdah uygulanmıştır. Ancak, perdah uygulaması sonucunda yüzeyde belirgin renk değişikliğinin olduğu astarsız örnekleri, ince kahverengi astarlı örneklerden ayırmak oldukça zor olmaktadır. Bu bağlamda, yüzeyde belirgin bir kahverengi görünüme ve perdaha sahip olan örnekler, Kahverengi astarlı Kaba Mal Grubu altında değerlendirilmiştir.



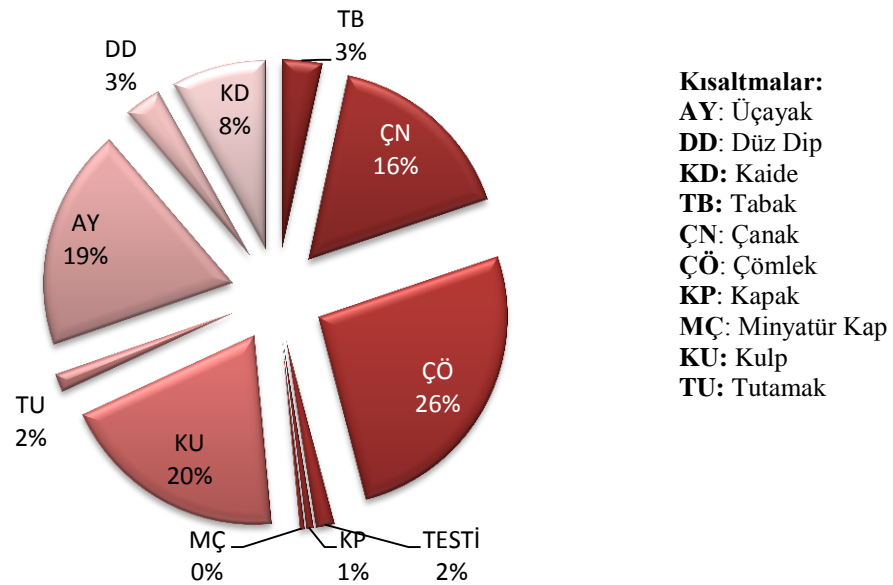
Şekil 39: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 Kaba Mal Grubu İçerisindeki Formların Oransal Dağılımı

Şekil 40: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ2 Tabakası Kaba Mal Grubu İçerisinde Yer Alan Üçayaklı Bir Çömlek

Kaba Mal Grubunun %30'unu çömleklere ait profil veren ağız ve boyun parçaları oluştururken, üçayaklar %36 ve kulplar da %22 oranlarıyla temsil edilir (Şek. 39). Üçayakların tamamına yakınının üçayaklı çömleklere ait olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda Kaba Mal Grubunun en temel kap formunu çömleklere ve bunların üçayaklı örnekleri oluşturmaktadır (Şek. 40). Bu mal grubundaki kulp parçalarının da bu kaplara ait olması gerektiği anlaşılmaktadır. Kaba Mal içerisinde çanak parçaları ve bunlara ait olması gereken kaideler çok az örnekle temsil edilmektedir.

### 1.5.2.2. Kap Formları

Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 seramiği içerisindeki kap formlarının dağılımına bakıldığında (Şek. 41), ilk sıraları çanak ve çömleklerin aldığı dikkat çekmektedir. Üçayaklı çömleklere ait üçayakların da oldukça fazla ele geçirilmesi, bu formun yoğun bir şekilde kullanıldığının diğer bir kanıtıdır. Bu formları, oldukça küçük oranlarda temsil edilen tabak, testi, minyatür kaplar ve kapaklar izlemektedir.



Şekil 41: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 (4. Tabaka) Kap Formlarının Oransal Dağılımı

#### 1.5.2.2.1. Tabak (TB) (Lev. 1:1-2)

Laodikeia’da 4. Tabaka içerisinde, tabak örneklerinden az da olsa ele geçirilmiştir (Lev.1:1-2). Söz konusu grup, ETÇ 2 formlarının yalnızca %3’lük bölümünü oluşturmaktadır. Esas olarak tek bir tip altında (TB I) değerlendirilebilecek olan bu tabaklar, hafifçe içe doğru dönük ağızlı olup cidarları ağız kenarına doğru incelmekte ve keskin bir kenarla son bulmaktadır. Bu tabakaya ait tabak örnekleri kalın kırmızı astarlı olup tamamı el yapımıdır.

### 1.5.2.2.2. Çanak<sup>93</sup> (ÇN) (Lev. 1-10)

Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 seramiğinde, formu belirlenebilen parçalar içinde çanaklar %35'lik bir oranla temsil edilmektedir. 4. Tabaka'da ele geçirilen çanak örnekleri, temelde içe doğru kıvrılan ağızlı ve omurgalı olmak üzere iki ana grup altında toplanabilirler. Önemli bir kısmı konik gövdeli olan bu çanaklar, astarlı-perdahlı mal grubu ile temsil edilmektedir.

4. Tabaka'ya ait çanakların %95'i astarlı ve Perdahlı Mal Grupları ile temsil edilmektedir. Çanaklarda en yaygın yüzey renkleri, kahverengi (%39) ve siyah (%35) olup bunları %21 oranla kırmızı astarlı örnekler takip etmektedir (Şek. 42).

<sup>93</sup> Seramik çalışmalarında, bu tür kaplar için "çanak" ve "kâse" biçiminde farklı adlandırmalar tercih edilmektedir. Bazı çalışmalarda, sığ örnekler "çanak", derin örnekler "kâse" diye tanımlanırken, bazı çalışmalarda ise bu ifadelerden biri, tüm örnekleri ifade etmek amacıyla tercih edilmiştir. Bu sözcüklerin anlamlarına ve kullanım biçimlerine genel olarak bakmak gerekirse:

1. Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük'te iki sözcük şu şekilde tanımlanmaktadır:

**Çanak:** Toprak, metal vb. bir maddeden yapılmış yayvan, çukurca kap.

**Kâse:** Cam, çini, toprak vb.nden yapılmış derince çanak.

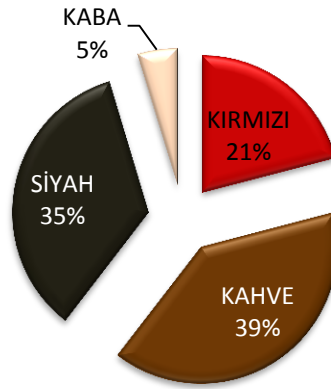
Özetle, kâse sözcüğünün açıklamasında, bunun bir "çanak türü" olduğu ifade edilmektedir. Bu bağlamda çanak sözcüğünün daha geniş ve kapsayıcı bir ifade olduğu açıktır.

2. Ökse tarafından, seramik terimleri üzerine yayınlanan çalışmalarda, hem çanak hem kase ifadesinin kullanıldığı çalışmalarda, iki formun birbirinden nasıl ayrılacağı konusunda kesin bir öneri mevcuttur. Buna göre (Ökse, 1999: 54; 2012, 159, 181), açık kaplar arasında, çapı yüksekliğinin iki katından fazla olan kaplara "çanak", az olanlara ise "derin çanak" ya da "kâse" adı verilir. Ökse 2012, Şek. 50'de ise bu ana gruplar "yayvan çanak" ve "derin çanak" olarak sınıflamıştır. Özetle, her iki formun tanımlamasında da yine "çanak" sözcüğüne kapsayıcı olarak yer verilmiş, "kâse" ifadesinin açıklaması da "derin çanak" biçiminde verilmiştir.

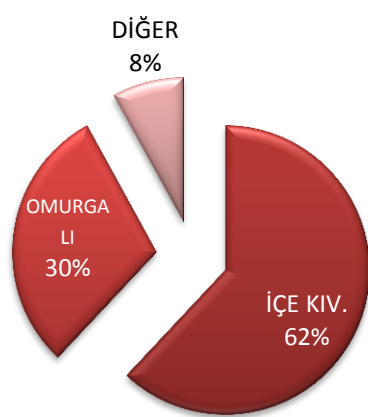
3. Çanak ve kâse sözlerinin ikisi de İngilizce "*bowI*" sözcüğü ile karşılanmaktadır. Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri Projesi kapsamında basılan Çok Dilli Arkeoloji Sözlüğü'nde (Tanındı, 2005: 150-151) "*bowI*" sözcüğü için "çanak" karşılığını önerilmektedir. Aynı yayında (a.g.e, 48-49), "derin çanak/kâse" ifadesi ise "deep bowI" sözcüğünü karşılığı olarak verilmiş. Ayrıca içinde "*bowI*" geçen "*flaring rim bowI*", "*rolled rim bowI*" gibi ifadelerin tamamına "dışa açılan profilli çanak", "yuvarlatılmış çanak" gibi içinde çanak geçen ifadeler önerilmiştir (a.g.e. 180-181). Bu kaynakta da, "çanak" ifadesinin genel bir ifade olduğu ve "kase"nin bir çanak türü olduğu anlaşılmaktadır.

4. Bir önceki maddede de sözü edildiği gibi, İngilizce yazılmış çalışmalarda, sözü edilen iki form da aynı sözcükle karşılanmakta ve bu herhangi bir anlam bozukluğuna sebebiyet vermemektedir. Türkçe yayınların bazılarında "çanak" ve "kâse" olarak adlandırılan alt grupların, işlevsel olarak herhangi bir farklılığa işaret etmediği görülmektedir. Bu tür bir kargaşaya sebebiyet vermemek adına, bazı arkeologlar, bu tür kapların tamamına "çanak" (Şahoğlu, 2011) ya da tamamına "kâse" (Efe, Türkteki, 2011) deme yoluna gitmektedir. Anlaşıldığı üzere, bu konuda arkeologlar fikir birliğine varamamış olduğu gibi, bu konu kişisel tercihlere kalmış durumdadır. Bu çalışmada, yazar da, bu bölümde anlatılan formlarda, "çanak" ve "kâse" ayrımını gerektirecek herhangi bir işlevsel ya da kronolojik ayımla karşılaşmamış, bu formların tamamını tek bir sözcükle ifade etmenin kargaşayı ortadan kaldıracağını düşünmüştür. Benzer formdaki tüm kapları ifade edecek sözcüğün, yukarıda detaylıca anlatılan sebeplerden ötürü, daha genel ve daha kapsayıcı olduğu anlaşılan "çanak" ifadesinin daha uygun olduğuna kanaat getirilmiştir.

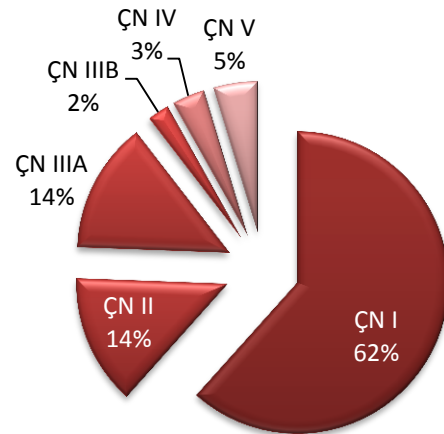




Şekil 42: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 Çanaklarının Ana Mal Gruplarına Göre Dağılımı

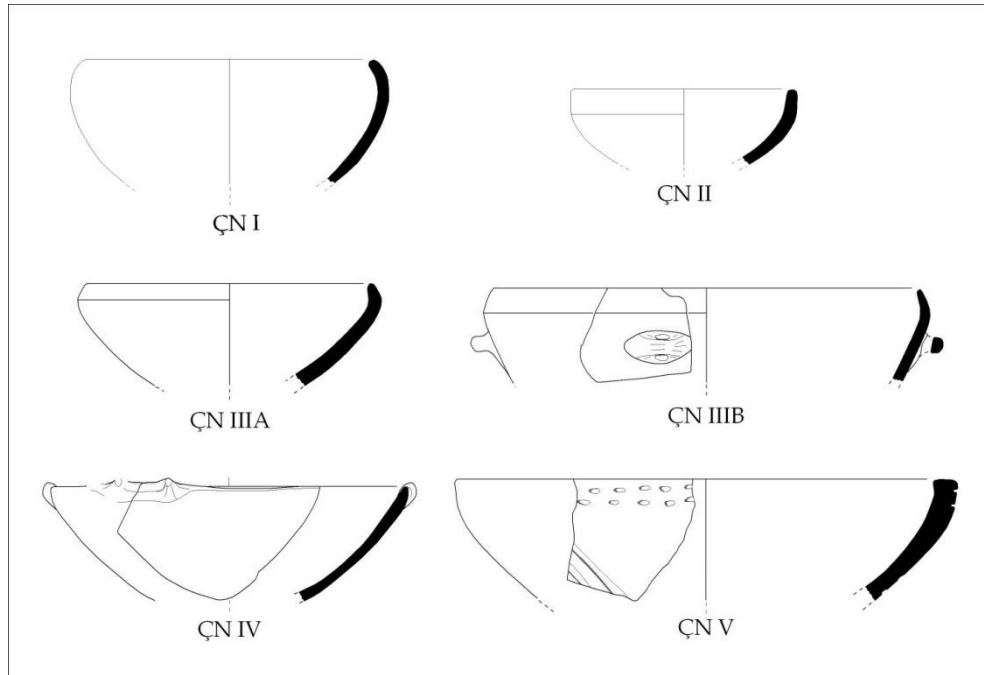


Şekil 43: Laodikeia ETÇ 2 Tabakasındaki Omurgalı ve İçe Doğru Kıvrılan Ağzılı Çanakların Oranı



Şekil 44: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 Tabakasındaki Çanak Tiplerinin Oransal Dağılımı

ETÇ 2 tabakasındaki çanaklar, 5 ana tip altında (ÇN I-V) değerlendirilmiştir (Şek. 43-45).



Şekil 45: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 Çanak Tipleri

#### 1.5.2.2.2.1. İçe Doğru Kıvrılan Ağızlı Çanak (ÇN I)

Bu çanak grubu basit profilli olup ağız kenarı hafifçe içe doğru kıvrıktır. Bunlar düz dipli ya da kaidelidir. Kaideli örneklerin tamamı 4. Tabaka'ya, diğer bir deyişle, ETÇ 2'ye aittir.

İçe doğru kıvrılan ağızlı çanaklar, 4. Tabaka'da %62 gibi bir oranla en yaygın çanak grubunu oluştururlar. ETÇ 3 tabakalarında bu oran giderek düşmektedir (Şek. 43-44).

İçe doğru kıvrılan ağızlı çanakların farklı astar renklerinde örnekleri mevcuttur (Şek. 46). Bunlar, genellikle kalın astarlı ve perdahlı mal grupları ile temsil edilmektedir. İçe çekik ağızlı çanakların, yapım tekniği saptanabilen örneklerinin tamamı el yapımıdır. Bu sebeple, bu tipin profilleri kendi içinde de bazı küçük farklılıklar içerir.



Şekil 46: 4.Tabakaya Ait ÇN IB Tipi Çanak Örneği

Bu tip çanaklar içinde, iki alt tipin varlığından söz edilebilir (ÇN IA ve ÇN IB). İlk grup (ÇN IA), ince cidarlı, belirgin bir şekilde içe doğru kıvrılan ağız kenarına sahip örneklerden oluşmaktadır (Lev 1: 3-9; 2; 3: 1-3). Ağız çapı ortalaması 21 cm olan grupta, 14-26 cm arasında değişebilen bir ağız çapı aralığı mevcuttur [ $\bar{X} \pm (SS)_{cm} = 21,2 (\pm 4,6)_{cm}$ ]. Cidar kalınlığı ortalaması ise 0,6 cm olup en incesi 0,3 cm en kalını 0,8 cm olarak ölçülebilmektedir [ $\bar{X} \pm (SS)_{cm} = 0,6 (\pm 0,1)_{cm}$ ]. Bu grup içerisinde, nadiren de olsa, beyaz boya ile oluşturulmuş çizgisel geometrik motifli bezeme söz konusudur (Lev.1:8). Bazı örnekler yatay kulplu (Lev. 2:4) ve tutamaklıdır (Lev. 3:1) örneklerin de olduğu görülmüştür. Ancak kulp ve tutamak uygulaması bu alt tip için karakteristik değildir.

İkinci grupta ise (ÇN IB), ağız kenarı hafifçe içe doğru kıvrılmakta olup cidarlar öncekine göre daha kalındır (Lev. 3: 4-6, Lev. 4-6). Ağız çapı ortalaması yaklaşık 20 cm olan grupta en küçük örnek 12 cm, en büyük örnek 31 cm ağız çapına sahiptir [ $\bar{X} \pm (SS)_{cm} = 19,8 (\pm 4,5)_{cm}$ ]. Cidar kalınlığı ortalaması ise 0,8 cm olup cidar kalınlıkları 0,7-1,0 cm arasında değişmektedir [ $\bar{X} \pm (SS)_{cm} = 0,8 (\pm 0,1)_{cm}$ ]. Bu alt tipe ait örneklerde, farklı astar renkleri (kırmızı, siyah, kahverengi) üzerine uygulanmış beyaz boya bezeme (Lev. 4:4, Lev. 5: 1,4,7) görülebilmektedir. Bir örnekte yatay kulp (Lev. 5: 4), bir örnekte de (Lev. 5: 8) yatay ip delikli tutamak mevcuttur. ÇN IB grubunda, yatay çubuk biçimli tutamağın yanı sıra (Lev.6:5), üzeri bir dizi kabara ile bezenmiş yatay tutamaklara (Lev. 6: 2-4) da rastlanılmaktadır.

İçe doğru kıvrılan ağızlı çanakların kaideli örneklerinin (Lev.4) tamamı ÇN IB grubuna aittir. Kaidesi de tespit edilebilen 2 örnekte de, kaide üzerinde çukurcuklardan oluşan bezemeler mevcuttur (Lev. 4:4-5). Bu çukurcuk bezemeler, parça halinde

bulunan kaidelerden de bilindiği üzere, genelde üçerli gruplar oluşturmaktadır. ÇN IB alt tipi ETÇ 2 tabakaları için tipiktir; ETÇ 3 tabakalarında örneğine rastlanmamıştır.

İçe doğru kıvrılan ağızlı çanaklar, Laodikeia'nın tüm ETÇ tabakalarında varlığını sürdürmektedir. Gerek bezeme özellikleri, gerekse kaideli oluşları dikkate alındığında, ÇN IB alt tipinin, ETÇ 2 geleneğini en iyi yansıtan grup olduğu söylenebilir. Bu alt tip, ETÇ 3 tabakasında ortadan kalkmaktadır. 2. ve 3. tabakalarda, içe doğru kıvrılan ağızlı çanaklara ait olabilecek kaideler de yok denecek kadar azalmaktadır.

#### Karşılaştırma:

İçe doğru kıvrılan ağızlı çanaklar, Erken Tunç Çağı'nda geniş bir yayılım alanına sahiptir ve Güneybatı Anadolu'da da bu dönemde en sevilen çanak tiplerindedir. Troia'da Blegen tarafından A16 adıyla sınıflandırılmış olan<sup>94</sup> içe doğru kıvrılan ağızlı çanakların, Beycesultan'da da ETÇ'nin tüm tabakalarında örnekleri mevcuttur<sup>95</sup>. Beycesultan'da içe doğru kıvrılan ağızlı çanaklar, J. Mellaart tarafından omurgalı çanaklarla aynı tip altında sınıflandırılmıştır.

J. Mellaart, bu tipin alçak kaideli örneklerinin Güneybatı Anadolu ETÇ 2 dönemi için çok karakteristik bir form olduğunu ifade etmektedir<sup>96</sup>. Beycesultan ETÇ 2 tabakalarındaki örnekler de, Kandilkırı ile benzer şekilde genellikle siyah astarlı ve perdahlı mal içerisinde yer almaktadır<sup>97</sup>. Ancak bu tipin Beycesultan XV. Tabaka örnekleri için tipik olan, boynuz biçimli çıkıntılara sahip ip delikli büyük tutamaklara Laodikeia'da hiç rastlanmamıştır. Bu çanaklar, Beycesultan XIII. Tabaka'ya kadar yaygın şekilde kullanılmaya devam edilmiştir<sup>98</sup>. Söz konusu tipin, Liman Tepe'de Erken Tunç Çağı boyunca en yaygın çanak tipi olduğu ifade edilmektedir ve tüm örnekleri astarlı ve perdahlı gruplar içerisinde yer almaktadır<sup>99</sup>. Liman Tepe örnekleri üzerlerinde görülen çeşitli tutamak biçimleri açısından Laodikeia-Kandilkırı örneklerinden farklılık gösterirler.

<sup>94</sup> C. Blegen, *Troy I*, Fig. 129.

<sup>95</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, Sheet 3: 2.

<sup>96</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 141, Shape 1.

<sup>97</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 141.

<sup>98</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 173.

<sup>99</sup> Vasıf Şahoğlu, *Liman Tepe Erken Tunç Çağı Seramiğinin Ege Arkeolojisindeki Yeri ve Önemi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2002, s. 64-66, Lev. 96: Çanak Tip 6.

ÇN IB alt tipine ait bir örnek (Lev. 4:4), kaidesinde bulunan üçlü gruplar halindeki oluk bezeme açısından, Beycesultan XIV. Tabaka'daki bir çanakla benzeşir<sup>100</sup>. Ağız kenarı mat beyaz boya bezemeye sahip çanaklar, özellikle Beycesultan XVI. Tabaka için oldukça tipik olup<sup>101</sup>, Kandilkırı'ndaki alçak kaideli bir örnekle (Lev. 4:3) bezeme biçimi ve motifler açısından da benzeşmektedirler. Ancak Beycesultan örneklerinin hemen hepsi omurgalıdır. Beycesultan XV. Tabaka'da bu tipin beyaz boyalı örnekleri ortadan kalkarken, kaideler yükselir ve kaide üzerinde sıklıkla yatay ve dikey oluk bezemelere rastlanmaya başlanır<sup>102</sup>. Çanıklara ait alçak kaideler üzerindeki oluk bezemeler açısından bazı Kandilkırı örnekleri (Lev. 4: 3-4) Beycesultan XV. Tabaka örnekleri ile yakından benzeşir.

İçe doğru kıvrılan ağızlı çanaklarda, Laodikeia'da olduğu gibi iki alt tipin varlığına, Karataş-Semayük'te de Eslick tarafından dikkat çekilmektedir. ÇN IB tipi ile paralel olan örnekler, Karataş'ta da ETÇ 1 ve 2 tabakalarında ele geçirilmiştir ve ETÇ 3'te ortadan kalkarak yerini ÇN IA ile paralel gruplara bırakmaktadır<sup>103</sup>.

#### 1.5.2.2.2. Dik Yükselen Ağızlı, Omurgalı Çanak (ÇN II) (Lev.7, 8:1-3)

ÇN II tipi altında değerlendirilen çanaklar, konik gövdeli olup ağız kenarı altında belli belirsiz bir omurgaya sahiptir ve ağız hafif dışa dönüktür. Bu tipe ait eldeki tam profil veren tek örnek (Lev. 7:1) kaidelidir. Ortalaması yaklaşık 22 cm olan ağız çapı, 12-30 cm arasında değişir [ $\bar{X} \pm (SS)_{cm} = 21,8 (\pm 5,0)_{cm}$ ]. Cidar kalınlık ortalaması 0,7 cm olan grubun cidar kalınlıkları 0,4 cm ile 1,1 cm arasında değişmektedir [ $\bar{X} \pm (SS)_{cm} = 0,7 (\pm 0,2)_{cm}$ ]. ÇN II, 4. Tabaka'daki çanakların %14'lük bir kısmını oluşturmaktadır (Şek. 43-44).

Bu tipin bazı örneklerinde, yatay çubuk tutamaklar söz konusudur (Lev. 7:1,7), Bir örnekte kulp (Lev.7: 6), iki örnekte ise kabara veya basit tutamalara (Lev. 7: 3, Lev. 8:3) rastlanmıştır. Bezemeli bir örnekle karşılaşılmasıdır.

<sup>100</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, Fig. P.36: 2.

<sup>101</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 141. Fig. P.22: 10- 13-15.

<sup>102</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 153, Fig. P27-28.

<sup>103</sup> Christine Eslick, *Elmalı-Karataş V. The Early Bronze Age Pottery of Karataş: Habitation Deposits*, Bryn Mawr 2009, s. 12-13, Pl. 5: BL26, BL 28.

### Karşılaştırma:

Beycesultan'da J. Mellaart tarafından ETÇ 2 formları arasında Tip 3 (*bowl with vertical rim*) olarak sınıflandırılmış olan bu çanak tipi<sup>104</sup>, Beycesultan'da XVI-XIII. tabakalarda görülmektedir<sup>105</sup>. J. Mellaart da bunun, aslında omurgalı çanakların bir türevi olduğunu ifade etmektedir. Çivril'de ETÇ 2'ye tarihlendirilen yüzey malzemesi içerisinde de bu tipin örneklerine rastlanmıştır<sup>106</sup>. J. Mellaart, Beycesultan'da çok yaygın olmayan dik yükselen ağızlı, omurgalı çanakların, Acıpayam-Yeşilova yöresi için karakteristik olduğunu ve bunların bazılarının alçak kaideli olabileceğini ifade etmektedir<sup>107</sup>. J. Mellaart'ın görüşünü doğrulayacak şekilde, bu tipin alçak kaideli tam bir örneği Laodikeia-Kandilkırı 4. Tabakada ele geçirilmiştir (Lev. 7:1). Ancak Laodikeia-Kandilkırı örneklerinin hiçbirinde, Acıpayam yöresindeki benzer beyaz boya bezemeye rastlanmamıştır.

### **1.5.2.2.3. Omurgalı Çanak (*Antisplash/Carinated Bowl*) (ÇN III) (Lev. 8:4-6, Lev. 9)**

Bu tipe giren çanaklar, ağız kenarı altında bir omurga içerir. Bu omurga bazı örneklerde fazla belirgin olmadığı gibi bazılarında da oldukça keskindir. Ağız kenarları basittir. Dibi de korunmuş olan elimizdeki tek örnek düz diplidir. Ancak, bu tipin çağdaş yerleşmelerdeki paralellerinden de yola çıkarak -içe kıvrılan ağızlı çanaklarda olduğu gibi- bu tipin de kaideli örneklerinin olabileceği sonucuna varabiliriz. 4. Tabaka'da ele geçirilen ve çanaklara ait olduğu bilinen kaidelerin bir kısmı da omurgalı çanaklara ait olabilir. Omurgalı çanakların tüm çanaklar içerisindeki oranı %16'dır (Şek. 43-44).

Omurgalı çanaklar, iki alt tip altında değerlendirilmiştir. Söz konusu alt tiplerin tabakalara göre farklı oranlarda temsil edildiği izlenimi edinilmesinden dolayı, bunların ayrı ayrı ele alınmasının daha uygun olacağı sonucuna varılmıştır. İlk grupta (ÇN IIIA) omurga ağız kenarının hemen altında yer alır ve cidar omurgalı kısımda

<sup>104</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, Sheet 4: Shape 3.

<sup>105</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 143, Sheet 5.

<sup>106</sup> Fulya Dedeoğlu, *Neolitik Çağdan Erken Tunç Çağ Sonuna Kadar Yukarı Menderes Havzası: Kültürel, Sosyal ve Ekonomik Süreç*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, İzmir 2010, s. 420-421, 444, 452-453, Lev. 21b: 5, 12 (Hasan höy.), Lev. 28b: 4, 7, 9 (İkiz Höy 2), Lev. 30b: 16-17; Lev. 31c: 3 (Doğu Şahan).

<sup>107</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 143.

kalınlaştırılmıştır. Diğer bir deyişle, ağız kenarıyla omurga arasındaki mesafe çok azdır. Bu alt tipin ağız çapı ortalaması yaklaşık 18,5 cm'dir ve ağız çapı 16-22 cm arasında değişmektedir [ $\bar{X} \pm (SS)_{cm} = 18,3 (\pm 2,2)_{cm}$ ]. Cidar kalınlığı ortalaması 0,8 cm'dir [ $\bar{X} \pm (SS)_{cm} = 0,6 (\pm 0,0)_{cm}$ ]. Örneklerinin bazıları üzerinde dikey ip delikli, basit tutamaklara rastlanan bu alt tip (Lev. 9: 2-3), 4. Tabaka'da, tüm çanaklar içerisinde %14 oranında temsil edilmektedir.

İkinci alt tipte (**ÇN IIIB**) ise ağız kenarı ile omurga arasındaki mesafe daha fazladır. Dolayısıyla omurga daha belirgindir ve bu kısımda cidar diğerine oranla daha incedir. Tüm çanaklar içerisinde bu grubun oranı yalnızca %2'dir. 4. Tabaka'da bir örnek (Lev. 9:5), dikey ip delikli, ince bir yatay tutamağa sahiptir.

Aşağıda, ETÇ 3 kap tipleri içerisinde de ele alınacağı gibi, daha sonraki tabakalarda, ÇN IIIA'nın oranı azalırken, ÇN IIIB oransal olarak artmaktadır. Diğer bir deyişle, ETÇ 3 içlerine doğru çanakların omurgaları giderek daha aşağıya çekilmekte ve cidarlar incelmektedir.

#### Karşılaştırma:

Diz dipli ya da kaideli, omurgalı çanaklar, Batı Anadolu ETÇ'de özellikle de bu dönemin ilk yarısında en sevilen çanak tiplerinden birini oluşturur. Beycesultan'da bu tipin yüksek kaideli ve bazen bezemeli örnekleri XVI. Tabaka'da yaygındır. Beycesultan'da ETÇ 2-Tip 1 olarak sınıflandırılmış olan bu tipin XVI. Tabaka örneklerinin büyük kısmı siyah astarlı ve perdahlı mallar içerisinde yer almaktadır<sup>108</sup>. Ancak bu tipin, Beycesultan ETÇ 2-Tip 2 olarak tanımlanan grubu düz diplidir ve yerleşmede en yaygın çanak grubunu oluşturur.

Troia'da Blegen tipolojisinde A12 çanakları olarak bilinen bu grup, Troia I'in ilk evresinden itibaren görülür<sup>109</sup>. İlk grubun, Troia II'deki örneklerini, Troia I'den gelen bir geleneğin devamı olduğu Blegen tarafından ifade edilmektedir. Söz konusu tipin Troia V'e kadar kullanımda olduğu belirtilmektedir<sup>110</sup>. Troia'da kaideli ve omurgalı çanakların kaidelerinin ajurlu örnekleri tipik olup Blegen tipolojisinde A13 olarak bilinen bu grup I. yerleşmenin erken-geç evrelerinde görülür<sup>111</sup>.

<sup>108</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 141, Sheet 4: 1.

<sup>109</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 57.

<sup>110</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 226.

<sup>111</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 57.

Omurgalı çanakların hem düz dipli hem alçak kaideli örnekleri, Yortan A grubu seramiği içerisinde de görülmektedir<sup>112</sup>. Alaşehir-Gavurtepe’de de bu tipin çeşitli örnekleri bulunmaktadır<sup>113</sup>.

Yukarıda ÇN I tipiyle ilgili karşılaştırmalar sırasında da değinildiği gibi, omurgalı çanaklar Beycesultan’da içe doğru kıvrılan ağızlı çanaklarla aynı tip altında değerlendirilmiştir<sup>114</sup>. Beycesultan XVI-XIII. tabakalarında yaygın olan omurgalı çanakların, Laodikeia-Kandilkırı (Lev. 9:3) ile benzer şekilde, düz dipli örneklerinin yanı sıra alçak kaideli örnekleri de mevcuttur. Bu tipin hem düz dipli hem kaideli örnekleri, Samos Heraion I. Tabaka’da, siyah astarlı ve perdahlı mal içerisinde bulunmuştur<sup>115</sup>. Samos’taki çanakların formu ve mal gruplarının yanı sıra bu tip çanaklara ait olduğu anlaşılan, yatay oluk bezemeli alçak kaideler de Laodikeia-Kandilkırı ile benzeşmektedir.

ÇN IIIA alt tipinin, oldukça kısa omurgalı ve geniş ağız çapına sahip, kırmızı perdahlı tek bir paraleline, Karataş-Semayük I. Tabaka’da rastlanmış olup bundan başka bir örnekten söz edilmemektedir<sup>116</sup>. Kısa omurgalı bu tek örnek hariç, tipik omurgalı çanaklara, Semayük’te VI. Tabaka’dan itibaren rastlanmış ve sonraki tabakalarda da örnekleri görülmüştür<sup>117</sup>. Omurga dönüşü biraz daha keskin örneklere, Aphrodisias Pekmez VI. Tabaka’da rastlanmıştır<sup>118</sup>. Omurgası daha yumuşatılmış ve Kandilkırı ile daha yakından benzeşen, ip delikli tutamaklı, gri perdahlı bir örnek ise Aphrodisias Pekmez IVd-IVb tabakası buluntuları arasında yer almaktadır<sup>119</sup>.

Söz konusu tipin çeşitli alt tiplerine, Karaoğlan Mevkii ETÇ 2 tabakalarında da rastlanılmıştır<sup>120</sup>. Ancak Kandilkırı’nda, Karaoğlan’daki gibi ağız kenarından dik yükselen yatay kulplara rastlanmamıştır.

Kandilkırı IIIA alt tipi ile benzeşen örnekler, Liman Tepe’de LMT A VI-1 ve LMT A V/2-3 tabakalarında görülmektedir<sup>121</sup>. IIIB alt tipinin Liman Tepe’deki

<sup>112</sup> T. Kâmil, Yortan Cemetery, s. 25-26, Fig. 23-24.

<sup>113</sup> Recep Meriç, “1987 Yılı Alaşehir Kazısı”, *10. KST-1*, 1989, s. 157-158, Res. 5; Recep Meriç, “1988 Yılı Alaşehir Kazısı”, *11. KST-1*, 1990, s. 179-180, Res. 7.

<sup>114</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. Sheet 4: Shape 1-2.

<sup>115</sup> Vladimir Milojevic, *Samos Band I, die prahistorische Siedlung unter dem Heraion. Grabung 1953 und 1955*, Bonn 1961, s. 39, 41, Taf 46: 8-25.

<sup>116</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 9, Pl. 9: BL 1; Pl.16: KT 31.

<sup>117</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 12, Pl. 5: BL25, Pl. 48:KT 452.

<sup>118</sup> M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, Fig. 405: 33, 36-37. Söz konusu tabaka genel itibarıyla Erken Tunç çağı başına tarihlendirilmiş olmakla beraber, bu tabaka buluntuları içerisinde tek ilmik kulplu tankard gibi Geç ETÇ 2’den daha erken olmayacak örneklerin de görülmesi, bu tabaka verilerinin karışık nitelikte olabileceğini akla getirmektedir.

<sup>119</sup> M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, s. 566, Fig. 407: 8.

<sup>120</sup> A. Topbaş vd., “Salvage Excavations of the Afyon” s. 40, Fig. 17: 7-8.; 38:25.a



benzerleri ise LMT VI ve V tabakalarında yaygındır<sup>122</sup>. Liman Tepe örnekleri Kandilkırı örneklerine benzer şekilde, sıklıkla koyu astarlı ve parlak perdahlı gruplar içerisinde yer alırken, bunların üzerlerinde görülen farklı formlardaki tutamaklara Kandilkırı'nda rastlanmamaktadır. Ulucak Höyük'te de omurgalı çanakların hem kısa<sup>123</sup>, hem de uzun omurgalı<sup>124</sup> örnekleri mevcut olup bu çanaklar koyu gri, kahve ve siyah astarlı örneklerle temsil edilmektedir<sup>125</sup>.

#### 1.5.2.2.2.4. Basit Profilli Yayvan Çanak (ÇN IV) (Lev. 10:1-3)



Şekil 47: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 Tabakasından ÇN IV Tipi Çanak Parçası

Çok az sayıda örnekle temsil edilen bu çanak grubu, sığ konik gövdeli olup hafif içbükey bir profile sahiptir. Ağız çapları 20-22 cm arasında değişir. Bu tipe ait 2 örnekte ağız kenarının hemen üzerinde, iki adet küçük kabara ile oluşturulmuş boynuzcuk biçimli kabartma bezeme yer alır (Şek.47).

#### Karşılaştırma:

J. Mellaart, ÇN IV tipi çanakların, Tefenni yöresi için tipik olduğunu ve Yukarı Menderes'te az miktarda bulunduğunu ifade etmektedir<sup>126</sup>.

<sup>121</sup> V. Şahoğlu, *Liman Tepe Erken Tunç Çağı*, s. 62, Lev. 95, Çanak Tip 5b.

<sup>122</sup> V. Şahoğlu, *Liman Tepe Erken Tunç Çağı*, s. 63-64, Lev. 95: Çanak Tip 5c.

<sup>123</sup> Eşref Abay vd., "Ulucak Höyük Kazıları 1998", 21. KST-1, 2000, Çiz. 2:b, d, f

<sup>124</sup> E. Abay vd. "Ulucak", Çiz. 2:c, e.

<sup>125</sup> E. Abay vd. "Ulucak", 362-363.

<sup>126</sup> J. Mellaart, "Report on a Survey", s. 189-199, Bowl Type 3, 224: 246-247, 249-250.

#### 1.5.2.2.2.5. Hafif İçe Dönük, Düz Kesilmiş Ağzılı Sığ Çanak (ÇN V) (Lev. 10:4-7)

Tamamı ETÇ 2'ye tarihlendirilen bu tip yalnızca 5 örnekle temsil edilmektedir. Ağız hafif ie çekilmiş ve düz kesilmiştir (Lev. 10: 4-7). Tüm örneklerin ortak noktası, dışta ağız kenarının hemen altında, iki sıra halinde çentik bezemenin yer almasıdır. Örneklerden birinde (Lev. 10: 5, Şek. 129), bu bezemenin altında, çapraz 2 sıra oluk bezeme vardır. Bir diğesinde ise yine çentik sırasının altında ip delikli bir tutamak bulunmaktadır. Bu tutamağın yanında da iki dikey yivle sınırlandırılmış alanın ortasına bir hat şeklinde uygulanmış sokma bezeme yer almaktadır. Ele geçirilen örneklerden 4 tanesi kırmızı astarlı, bir tanesi de siyah astarlıdır ve bunların tamamı parlak perdahlıdır.

#### Karşılaştırma:

Kandilkırı ÇN V tipi çanakların birebir benzerine bugüne değin rastlanmamıştır. Buna karşın, ağız kenarının biçimi ve bir örnekte (Lev. 10:7) görülen farklı formdaki ip delikli tutamağın paralelleri, Aydın-Hamidiye yüzey malzemesi arasında, kırmızı astarlı örneklerle temsil edilmektedir<sup>127</sup>.

#### 1.5.2.2.3. Tankard (TK) (Lev. 19)

Batı Anadolu Erken Tunç Çağı için çok belirleyici formlardan biri olan tankardlara, Laodikeia'da tüm tabakalarda rastlanmıştır. Bu form yerleşmede farklı mal grupları ile temsil edilmektedir. ETÇ 2 örnekleri Kırmızı ve Kahverengi Astarlı ve Perdahlı Maldan oluşur. İte, ağız kenarı altında bant-astar uygulamasına rastlanmıştır. Kırmızı astarlı tankard parçalarında, zaman zaman kabın iç yüzünün siyah olduğu dikkat çekmektedir.

4. Tabaka'nın en geç mezarlarıyla ilişkili olarak az sayıda tankard parçası tespit edilebilmiştir. Tüm ya da tüme yakın bir örnek bulunamamıştır. Ele geçirilen parçalardan, bir grubun gövde üzerine oturtulmuş bir ilmik kulba sahip olduğu anlaşılmaktadır (Lev. 19: 1-3).

<sup>127</sup> Ankara İngiliz Arkeoloji Enstitüsü Seramik Koleksiyonu.

Hafifçe dışa açılan, basit ağız kenarlı ve ağız kenarının hemen altından çıkan kulba sahip tankardların da 4. Tabaka'da mevcut olduğu Lev. 19: 4-7'deki örneklerden anlaşılabilmiştir.

İki örnek ise (Lev.19: 8-9), mahmuz kulplu olmaları sebebiyle diğerlerinden ayrılmaktadır. Bu örneklerden, birbirine yakın durumda ele geçirilen 2 tanesi aynı kaba ait olabilir; dolayısıyla bunlar çift kulplu olmalıdır. Ancak bunları tankard tipi altında ele alınıp alınmayacakları tartışmalıdır.

#### Karşılaştırma:

Tek kulplu tankardlar, Batı Anadolu'nun genelinde ETÇ 2'nin sonlarına doğru görülmeye başlanır. Tankard tipine Beycesultan'da ilk olarak XIIIa tabakasında rastlanmıştır. Buradaki örneğin kulp kısmı korunmadığından tam formu bilinmemektedir; kırmızı astarlı ve ağız kenarı içi bant-astarlıdır<sup>128</sup>. Tek ilmik kulplu, kırmızı astarlı tankardlar, Tavas-Karahisar buluntuları arasında<sup>129</sup> ve Aphrodisias Akropol VI. Tabaka'da da ele geçirilmiştir<sup>130</sup>. Bu tipin dışı kalın kırmızı astarlı içi siyah örneklerine Aphrodisias'ta hem Akropol'de hem Pekmez'de rastlanmıştır<sup>131</sup>.

Tankard tipi kaplar, Karataş'ta ilk kez V:3 tabakasında ortaya çıkmış olup buradaki örneklerde, ağız kenarı içerisinde bant astar uygulamasına rastlandığı, bazı örneklerin dışı kırmızı-içi siyah renkte olduğu da bilinmektedir<sup>132</sup>. Karataş'ta tabakası belirlenemeyen tankard örnekleri arasında, ETÇ 2 geleneğini yansıtan, kırmızı alacalı astarlı (*mottled*), gövde üzerinde tek ilmik kulpa sahip örnekler de dikkat çekicidir<sup>133</sup>. Söz konusu örneklerin kulpları yuvarlak kesitlidir. Yüne bu tipin çok karakteristik bir örneği, Iasos mezarlığında ölü hediyesi olarak görülmüştür<sup>134</sup>. Damlıboğaz<sup>135</sup> ve Kumyer<sup>136</sup> mezarlıklarında da tek kulplu tankard örnekleri bulunmuştur.

<sup>128</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 177, 179, Fig. P.46:2.

<sup>129</sup> Serap Yaylalı, Engin Akdeniz, "Aphrodisias Müzesi'ndeki Karahisar Buluntuları", *Olba*, VI, 2002, s. 9, Lev. 3: 9-12.

<sup>130</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1967", s. 59-60.

<sup>131</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1968 and 1969", s. 138, Fig. 4.

<sup>132</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 25, 158, Pl.9: JR 52, Pl.

<sup>133</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 198, Pl.67, Pl. 93:KA 462, KA 485.

<sup>134</sup> P. Pecorella, *La Cultura Preistorica*, s. 46-47, Fig. 2: 14-15, 129, 198.

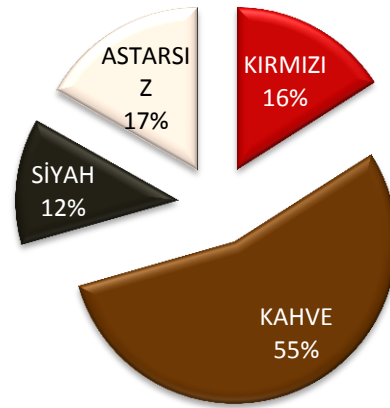
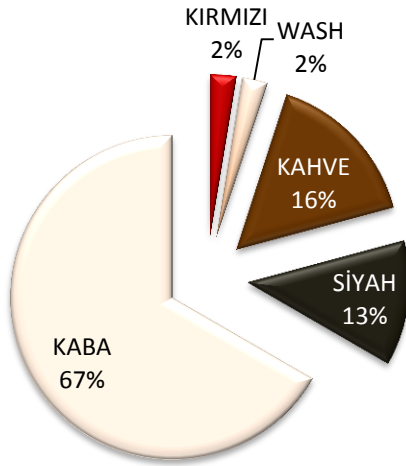
<sup>135</sup> E. Gülseven, *Milas Müzesi Eski Tunç Çağı*, s. 22.

<sup>136</sup> Onur Kara, *Karia Bölgesi Tunç Çağı Yerleşimler*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Konya 2013, Lev. 66 b-c.

Tek ilmik kulplu tankardların gri bir örneği de Bakla Tepe mezarlığında ele geçirilmiştir<sup>137</sup>. Tek kulplu tankardların, hem ilmik kulplu, hem de ağız kenarından çıkan kulba sahip örnekleri, Rutter tarafından, Ayia Irini III. tabakasındaki Lefkandi I grubu seramiğinin karakteristik formları arasında değerlendirilmektedir<sup>138</sup>.

Bu tipe, Küllüoba'da da ETÇ 2 sonunda rastlanmaktadır<sup>139</sup>; Kanlıgeçit'te<sup>140</sup> de benzer örnekler söz konusudur.

#### 1.5.2.2.4. Çömlek (ÇÖ) (Lev. 11-18)



Şekil 48: ETÇ 2 Tabakasındaki Çömleklerin Ana Mal Gruplarına Göre Dağılımı

Şekil 49: ETÇ 2 Tabakasındaki Çömleklerin Astar Renklerine Göre Dağılımı

Laodikeia-Kandilkırı'nda 4. Tabaka'ya ait çömleklerin, tüm formların %26'sını oluşturdukları ve en yaygın kap formu olduğu anlaşılmaktadır. Bu formun önemli bir kısmının kaba mallardan oluştuğu anlaşılmaktadır (Şek. 48-49). Siyah ve Kahverengi

<sup>137</sup> Vasif Şahoğlu, "Crossing Borders: the Izmir region as a Bridge between the East and West during the Early Bronze Age", *Proceedings of the 7th, 8th and 9th International Workshops Athens 1997-1999*, (Ed. C. Gillis vd.), 2008, s. 157, 172, Fig. 3.

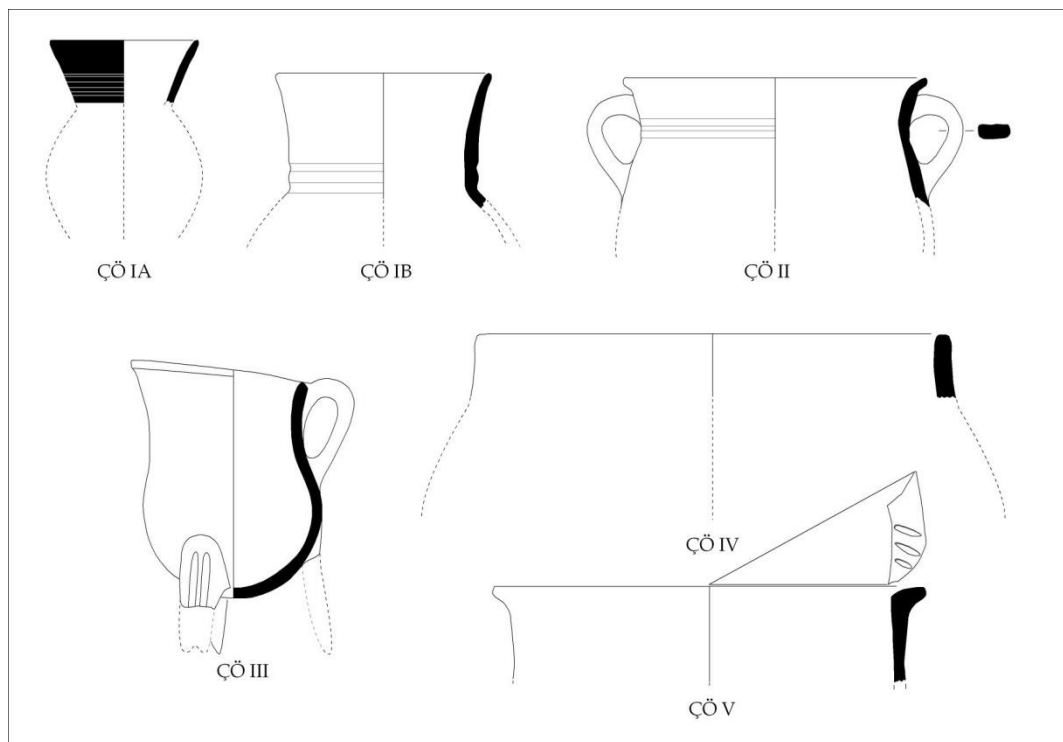
<sup>138</sup> Jeremy B. Rutter, *Ceramic Change in the Aegean Early Bronze Age. The Kastri Group, Lefkandi I, and Lerna IV, A Theory concerning the Origin of Early Helladic III Ceramics*, Los Angeles 1979, s. 1, Fig. 1: 3-4.

<sup>139</sup> Turan Efe, Deniz Ş.M. Ay-Efe "Küllüoba: İç Kuzeybatı Anadolu'da Bir İlk Tunç Çağı Kenti. 1996-2000 Yılları Arasında Yapılan Kazı Çalışmalarının Genel Değerlendirmesi", *TÜBA-AR*, IV, 2001, s. 51, Çiz. 4: f.

<sup>140</sup> Mehmet Özdoğan, Özgür Yılmaz, "Pottery Appendix", *Die frühbronzezeitliche Siedlung von Kanlıgeçit bei Kırklareli: Ostthrakien während des 3. Jahrtausends v.Chr. im Spannungsfeld von anatolischer und balkanischer Kulturentwicklung* (ed. M. Özdoğan, H. Parzinger), Darmstadt 2012, Fig. 126.

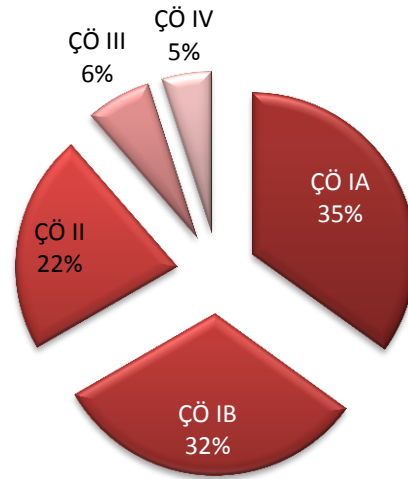
Astarlı ve Parlak Perdahlı mal grupları da bu formun kayda değer oranda temsil edildiği diğer mallardır. Biçimsel olarak bakıldığında tamamı “çömlek” olarak adlandırılan grubun içerisinde, Mal Gruplarının da işaret ettiği üzere, işlevsel olarak iki farklı grup söz konusudur. Bu grupların işlevleri ile ilgili görüşlere “Seramiğin Genel Değerlendirmesi” başlığı altında yer verilmiştir.

Kaba ve ince mallar bir arada değerlendirildiğinde, en yaygın yüzey rengi %55 oranıyla kahverengidir. Bunun yanı sıra kırmızı astarlı, siyah astarlı ve astarsız örnekler de mevcuttur.



Şekil 50: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ2 Çömlek Tipleri

Temel Tipolojik farklılıklardan yola çıkılarak, 4. Tabaka’da beş ana çömlek tipi tespit edilmiştir (Şek. 50).



Şekil 51: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2  
Çömlek Tiplerinin Oransal Dağılımı

#### 1.5.2.2.4.1. Dar Boyunlu Çömlek (ÇÖ I) (Lev. 11-13)

Bu forma (ÇÖ I) ait tümlenebilen bir örnek ele geçirilememiştir. Boyun ya keskin bir şekilde dışa dönmektedir, ya da silindirik boyunlu ve hafif dışa çekik dudaklıdır. Eldeki örneklerden formun küresel gövdeli olduğu anlaşılmaktadır. Genellikle basit ağız kenarına sahip olan bu tipin bazı örneklerinde ağız kenarının hafifçe dışa doğru kalınlaştırılmış olduğu da görülmektedir.

Yukarıda da değinildiği üzere, Boyunlu Çömlek adı altında gruplandırılan kaplar içerisinde, iki farklı tip olduğunun altını çizmek gerekir. Biçimsel olarak oldukça benzer olmakla beraber, ait oldukları Mal Gruplarının farklılığı sebebiyle, iki alt tipin belirgin olarak farklı işlevlere sahip olduğunu düşünülmektedir.

Tüm çömleklerin %35'ini oluşturan ilk alt tip (ÇÖ IA), dar boyunlu, ince cidarlı, astarlı ve parlak perdahlı örneklerden oluşmaktadır (Şek.50-51, Lev. 11). Bunların bazısının yiv bezemeli olduğu anlaşılmaktadır. Daha geniş bir boyuna sahip olan ikinci grup ise (ÇÖ IB), bazen astarsız olarak perdahlanmıştır veya bazen yüzeyi yalın olarak bırakılmıştır. Astarlı örnekler nadiren görülmektedir. Hamur ise kabadır. Ele alınan çömleklerin %32'lik kısmı söz edilen kaba çömleklerden oluşmaktadır. İki alt tipin farklı işlevleri olabileceği konusundaki görüşler, aşağıda “Seramiğin Genel Değerlendirmesi” başlığı altında tartışılacaktır.

ÇÖ IA olarak tanımlanan çömleklere bakıldığında, bunların çoğunluğunun (%48) Kahverengi Astarlı ve Parlak Perdahlı olduğu görülmektedir. Bunu %35 ile siyah astarlı ve parlak perdahlı örnekler takip eder. Kırmızı astarlı örnekler de %17'lik orana sahiptir. Örneklerin tamamı astarlı ve çoğunlukla parlak perdahlıdır. ÇÖ IA grubunu temsil eden Mal Gruplarına ait bazı düz dip parçaları, bu gruptaki örneklerin düz dipli olabileceğini düşündürmektedir.

ÇÖ IA alt tipine giren örneklerin ortalama ağız çapı yaklaşık 10,5 cm olup en dar ağız 9,5 cm, en geniş ise 12 cm olarak saptanmıştır [ $\bar{X} \pm (SS)_{cm} = 10,7 (\pm 0,9)_{cm}$ ]. Ağız kenarının biraz altında, bazıları dolgu bezemeli olan yatay yivler söz konusudur (Lev. 11: 2-5,11). Bir örnekte bu bezeme zikzaklar biçiminde uygulanmıştır (Lev. 11: 1).

ÇÖ IB olarak adlandırılan grubun tüm örnekleri Kaba Mal Grubu ile temsil edilmektedir (Lev. 12-13). Bunların %65'ine perdah uygulanmıştır. Yüzey renklerinin %52'si kahverengi, %13'ü ise kırmızıdır. Bazı örnekler ince bir astara sahiptir; bazılarının yüzeyi ise astarlanmadan perdahlanmıştır. Astarsız ve perdahsız olanların oranı %33'tür.

Bu alt tipe (ÇÖ IB) ait ağız çapı ortalaması yaklaşık 15 cm olup ağız çapları 11-24 cm arasında değişmektedir [ $\bar{X} \pm (SS)_{cm} = 14,8 (\pm 2,3)_{cm}$ ]. Ölçülen cidar kalınlıklarının ortalaması ise 0,6 cm'dir [ $\bar{X} \pm (SS)_{cm} = 0,6 (\pm 0,1)_{cm}$ ]. Bu grubun bazı örneklerinde ağız kenarından ya da biraz altından başlayan ve omuza birleşen dikey şerit kulplar söz konusudur. Bu kulpların bazıları dikey olukludur (Lev. 13: 6).

#### Karşılaştırma:

ÇÖ IA alt tipi ile benzeşen, astarlı-perdahlı mallar ile temsil edilen ve üzerinde sıkça çizi bezeme bulunan örnekler, Beycesultan XVI. Tabaka için oldukça karakteristiktir<sup>141</sup>. Beycesultan örnekleri de Laodikeia-Kandilkırı'ndakilere benzer şekilde konik boyunlu<sup>142</sup> ya da dışa açılan boyunludur<sup>143</sup>. Bu alt tipin paralellere, Karataş I-V:3 tabakalarında da rastlanmıştır. Karataş'ta da bu tip üzerinde zaman zaman dikey kulplara rastlanmakta olup bunların, Kandilkırı örneklerine benzer şekilde üzerlerinde en sık rastlanan bezeme çizi bezemedir<sup>144</sup>. Bazı Karataş örneklerindeki<sup>145</sup> boyun üzerinde yer alan, yatay çizgiler arasındaki basit geometrik motiflerden oluşan

<sup>141</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 143.

<sup>142</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. Fig. P.22: 5.

<sup>143</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. Fig. P 25: 19.

<sup>144</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 20, Pl. 7: JR 4.

<sup>145</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 78, 115, Pl. 23: KT 65, KA138, Pl. 36: KT 592

çizi bezeme, Kandilkırı örnekleriyle (Lev. 11:1-3) yakından benzeşir. Karataş örnekleri de astarlı ve perdahlı mallar ile temsil edilmektedir; Kandilkırı ÇÖ IA örnekleriyle hem mal hem bezeme açısından benzeşirler.

Yortan A grubu içerisinde yer alan ve T. Kâmil tarafından *Shape II* olarak adlandırılmış çömlekler, Yortan için oldukça karakteristiktir<sup>146</sup>. Bu tipin bazı örnekleri Kandilkırı ÇÖ IA örnekleriyle, hem gövde formu, hem koyu renk astarlı ve perdahlı oluşları hem de bezeme açısından benzeşmektedir. Ancak Yortan örneklerinin tamamı küçük üçayaklıdır. Laodikeia'da ise bu tipe ait olabilecek kısa boylu üçayakların neredeyse hiç örneği bulunmamaktadır.

Bu tipin, gövdesi üzerinde çapraz bant biçiminde biçiminde çizi bezemeye sahip örnekleri Demircihöyük için karakteristiktir<sup>147</sup>. Bunların benzerlerine Küçükhöyük mezarlığında da rastlanmıştır<sup>148</sup>. Gövde formu olarak Kandilkırı örnekleriyle benzerlik sunsalar da, bu grup Demircihöyük çevresine özgüdür.

ÇÖ IB alt tipine benzeyen, görece daha büyük boyutlu örneklerin paralelleri, Karataş'ta I-VI:1 tabakalarında görülmüştür<sup>149</sup>. Liman Tepe'de ise V. Tabaka'nın tipik çömlek formları arasındadır<sup>150</sup>.

#### 1.5.2.2.4.2. Geniş Boyunlu ve Dışa Açılan Ağızlı Çömlek (ÇÖ II) (Lev. 14-15)

Bu grup içerisinde yer alan çömlekler, küresel gövdeli, geniş boyunlu olup bunların ağız kenarı hafifçe dışa doğru açılmaktadır (Şek. 50). Dip kısmı korunan tek örnek üçayaklıdır. Bu tipe ait çömlekler, genellikle boyun ortasından çıkıp omuza bağlanan 2 dikey kulba sahiptirler. Ancak yatay kulplu (Lev. 14:1) ya da tutamaklı (Lev. 15: 3) örneklere de rastlanır. ETÇ 2'de tüm çömlekler içinde %22 oranında temsil edilen bu grubun bütün örnekleri kaba mal ile temsil edilir. Bunun bir kısmı astarsız ve perdahsız kaba mal, bir kısmı da ince kahverengi astarlı kaba mal içinde yoğunlaşmaktadır.

<sup>146</sup> T. Kâmil, Yortan Cemetery, s. 29-30, Fig. 25-27.

<sup>147</sup> Turan Efe, "Demircihöyük ve Küllüoba İTÇ I-II Katlarında Ele Geçirilmiş Olan Bir Grup Boyunlu Çömlek", *Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu'na 65. Yaş Armağanı. Eurgetes.* (Ed. İ. Delemen vd.), İstanbul 2008, s. 413-420.

<sup>148</sup> Gülsün Gürkan, Jürgen Seeher, "Die Frühbronzezeitliche Nekropole von Küçükhöyük bei Bozüyük", *Istanbul Mitteilungen*, 41, 1991, s. 80, Abb.7:1.

<sup>149</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 24, Pl. 9: JR 45.

<sup>150</sup> V. Şahoğlu, Liman Tepe Erken Tunç Çağı, s. 100-101, Lev. 102: Çömlek Tip 4b.



Geniş boyunlu çömlekler üzerinde de oluk bezemeye rastlanmaktadır. Boyunda tek ya da birden fazla yatay oluklar en yaygın olandır. Bunun yanında kulplar üzerinde birbirine paralel olan yatay, dikey ya da çapraz oluk bezemeler mevcuttur. Malzeme içinde, kaba mal ile temsil edilen oluk bezemeli bazı kulp parçalarının bu tip çömleklere ait olması olasılığı yüksektir.

Bu tipe ait ağız çapı ortalaması yaklaşık 23,5 cm'dir [ $\bar{X} \pm (SS)_{cm} = 23,3 (\pm 4,9)_{cm}$ ]. Cidar kalınlığı ortalaması ise 0,8 cm'dir [ $\bar{X} \pm (SS)_{cm} = 0,8 (\pm 0,3)_{cm}$ ].

#### Karşılaştırma:

Laodikeia-Kandilkırı örnekleriyle oldukça benzeşen geniş boyunlu ve boyunda tek sıra yatay oluk bezemeye sahip, kahve astarlı kaba mal grubuna ait bir örnek, Çivril yüzey malzemesi içerisinde yer almaktadır<sup>151</sup>. Karataş-Semayük'te, ETÇ 1 tabakasında Eslick'in JR 32 tipi içindeki II. Tabaka'ya ait örnek<sup>152</sup>, hem gövde formu, hem kahverengi astarlı oluşu hem de boyundaki yatay oluk bezemeler açısından, Kandilkırı örnekleri ile yakından benzeşmektedir. Söz konusu formun, Karataş V:1 tabakasında da örnekleri mevcuttur. Buradaki kırmızı astarlı bir örneğin, omuz üzerinde 4 adet, küçük, dikey şerit kulbu mevcuttur<sup>153</sup>. Dikey şerit kulpların, bu tip çömleklerde kullanılması da Karataş ve Kandilkırı örnekleri arasındaki benzerliklerdendir. Karataş II-V:3 tabakalarında görülen ve Eslick'in JR 42 olarak sınıfladığı çömlek grubu da<sup>154</sup> form açısından ÇÖ II ile benzer özellikler gösterir.

ÇÖ II tipi çömleklerin boyun ve ağız biçimleri açısından oldukça yakın benzerleri Karaoğlan Mevkii geç ETÇ 2 seramiği içerisinde mevcuttur<sup>155</sup>.

#### **1.5.2.2.4.3. Yükselen Ağzılı Üçayaklı Çömlek (ÇÖ III) (Lev. 16, Lev. 17:1)**

“S” profilli ve hafif dışa açılan yükselen ağız kenarlı bu tipin tümlenebilen bütün örnekleri üçayaklıdır (Şek. 50). Gövde ile boyun arasındaki geçiş keskin değildir. Ağız kenarının kemen altından başlayan dikey kulp omuza birleşir. İki yanda ise küçük boyutlu, ip delikli tutamaklar yer alır. Bu tip üzerinde, kabarlara da rastlanmaktadır.

<sup>151</sup> F. Dedeoğlu, *Neolitik Çağdan Erken Tunç Çağ Sonuna Kadar*, Lev. 18a: 5 (Çivril Höy.).

<sup>152</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 22, 86, Pl. 8: JR 32, Pl. 24: KT 253.

<sup>153</sup> Eslick, 2009, 128, Pl.41: KA 941.

<sup>154</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s.24, Pl. 9: JR 42.

<sup>155</sup> A. Topbaş vd., “Salvage Excavations of the Afyon” Fig. 49: 94-95.

Genelde yassı bir kesite sahip olan uçayaklar ve kulplar üzerinde, sık sık oluk bezeme görülür.

Bu tipin tüm örnekleri, Kaba Mal Grupları ile temsil edilmektedir. Bunlar genel olarak astarsız ve perdahsızdır. Bazı örneklerde astarsız zemin perdahlanmıştır.

Az örnekle temsil edilen bu grup, tüm çömlüklerin yalnızca %6'sını oluşturmaktadır. Ancak, küçük parçaların bu tipe ait olup olmadığı her zaman anlaşılammıştır. Dolayısıyla bu tipin malzeme içindeki oranı saptanandan daha yüksek olabilir.

Yükselen ağızlı çömlüklere yalnızca 4. Tabaka'da rastlanmıştır. Bu tipe ait, ETÇ 2 mezarlarıyla ilişkili olduğu düşünülen, sığ bir çukur içerisinde, çakıl taşları üzerine yerleştirilmiş olarak bulunan bir örnek (Lev. 16:2), karşıdan bakıldığında, ön taraftaki iki kabara, iki yandaki ip delikli tutamaklar ve uçayaklar ile beraber, stilize edilmiş bir kadın formunu çağrıştırmaktadır. Bu durum, yükselen ağızlı çömlüklerin, ritüel faaliyetlerle ilişkili ikincil bir işlevinin de olabileceğini düşündürmektedir.

#### Karşılaştırma:

Üçayaklı çömlüklere, ETÇ'de Batı Anadolu'da pek çok yerleşmede rastlanmaktadır. Bunlar, Beycesultan'da ETÇ I'de yalnızca XVIII. Tabaka'da görülmüş olup ETÇ I'deki tip, düz bir ağıza sahiptir<sup>156</sup>. Yükselen ağızlı örnekler ise Laodikeia'da olduğu gibi Beycesultan'da da ETÇ 2 tabakalarına (XVI-XIII) özgüdür<sup>157</sup>. Beycesultan'da Tip 20 olarak adlandırılan grubun ayakları, Laodikeia örneklerine benzer şekilde, yassı kesitli ve geniştir. Tip 23 olarak adlandırılan ve XV. takada görülen grup ise sivri, konik ayaklıdır<sup>158</sup>.

Aphrodisias Pekmez'den ETÇ 2'ye tarihlendirilen bir örnek<sup>159</sup>, ağız ve gövde özellikleri açısından Kandilkırı tipiyle benzer olmakla beraber, yuvarlak kesitli ve bezemesiz uçayakları farklılık göstermektedir.

Laodikeia-Kandilkırı için karakteristik olan bu tipin en yakın benzeri olarak gösterilebilecek tek örnek, Denizli-Kocabaş yüzey malzemesi içerisinde yer alır<sup>160</sup>. İnce kahverengi astarlı kaba mal grubuna ait olmasının yanı sıra, bu örneğin boynu üzerindeki tek sıra yatay oluk bezeme, Kandilkırı örnekleriyle oldukça benzeşmektedir.

<sup>156</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, Sheet 3: 27.

<sup>157</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, Sheet 4: 20, 23.

<sup>158</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, Sheet 6: 31.

<sup>159</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1967", s. 63, Fig. 40; M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, s. 400, Fig. 337.

<sup>160</sup> Ankara İngiliz Arkeoloji Enstitüsü Seramik Koleksiyonu.

Üçayaklı çömleklerin Karataş'ta yerleşim katlarında tam bir örneği bulunmamakla beraber, üçayak parçaları ilk kez II. Tabaka'da ele geçirilmiştir. Ancak çömleklere ait üçayakların Karataş'ta V:1-V:3 tabakalarında yoğunlaştığı ifade edilmektedir<sup>161</sup>. Kandilkırı ÇÖ II tipinin hem gövde formu, hem de yassı kesitli ayakları, Bademağacı ETÇ 2 tabakasında ele geçirilen bir örnekle benzeşmektedir<sup>162</sup>. Ancak Bademağacı örnekleri<sup>163</sup>, ağzın belli belirsiz yükselmesi, ayakların daha iri, kaba ve bezemesiz olması bakımından Laodikeia-Kandilkırı örneklerinden kısmen ayrılmaktadır.

Blegen tarafından D24 olarak sınıflandırılan üçayaklı çömlekler Erken Troia I'den itibaren görülmektedir<sup>164</sup>. Üçayaklı çömleklerin Liman Tepe VI-V. Tabaka örnekleri<sup>165</sup>, yuvarlak kesitli ve dışa açılan ayakları ve düze yakın ya da çok az yükselen ağızları ile, Laodikeia-Kandilkırı örneklerinden ziyade Kıyı Ege yerleşmelerinkileri anımsatmaktadır. Yükselen ağızlı üçayaklı çömleklere, Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ne satın alma ile kazandırılmış olan Kula kökenli bir malzeme içerisinde de rastlanmıştır<sup>166</sup>. Bu grup, astarsız ve perdahsız mallardan oluşmakta olup boyun geçişi daha keskindir ve boyunda dikey kabartma bezemelere sahiptir. Ayak ve kulplarda bezeme bulunmamaktadır. Yassı kesitli ayaklar, Kandilkırı'nda da görülür.

#### **1.5.2.2.4.4. Basık Geniş Boyunlu, Küresel Gövdeli Çömlek (ÇÖ IV) (Lev. 17:2-3)**

Fazla belirgin olmayan geniş, basık bir boyun ve küresel bir gövde içeren ve kaba mal ile temsil edilen bu çömlek tipi (Şek 50), Laodikeia'da tüm tabakalarda görülür; ancak fazla yaygın değildir. 4. Tabaka'da tüm çömleklerin %6'lık kısmını oluşturan söz konusu tipin bezemeli örneği ele geçirilememiştir.

<sup>161</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 34, Pl. 11: BS7.

<sup>162</sup> R. Duru, "Bademağacı 2000 ve 2001", s. 563, Lev. 41: 3, Lev. 42:4.

<sup>163</sup> R. Duru, "Bademağacı 1999", s.588, Lev. 14:3.

<sup>164</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 57.

<sup>165</sup> V. Şahoğlu, Liman Tepe Erken Tunç Çağı, s. 103-104, Lev. 104: Çömlek Tip 10.

<sup>166</sup> Oğuz Bostancı vd., "Erken Tunç Çağı Anadolu Ticaret Ağına Yeni Bir Katkı: Kula Bölgesinden Bir Grup Erken Tunç Çağı Seramiği", *Anadolu Medeniyetleri Müzesi 2005 Yıllığı*, 2006, s. 226, 232-233, Lev. I-VI.

Karşılaştırma:

Bu tipin benzerleri, Karataş IV-V:1 tabakalarında, Eslick tarafından JR 26 olarak sınıflandırılmış grup içerisinde görülmektedir<sup>167</sup>.

**1.5.2.2.4.5. Keskin Bir Şekilde Dışa Dönen Ağızlı Çömlek (ÇÖ V) (Lev. 18)**

İncelenen tüm seramik içinde, bu tip sadece 4. Tabaka'da ele geçirilen iki örnekle temsil edilmektedir. Ağız kenarının dışa dönen düzletilmiş üst yüzeyinde yer alan oluk bezeme bu tipin karakteristik özelliğidir (Şek. 50; Lev. 18:1-2). Her iki örnek de Kaba Mal Grubuna aittir.

Karşılaştırma:

Bu tip çömleklerin, hem ağız kenarının keskin bir biçimde dışa dönüşü, hem de ağız üzerindeki bezeme açısından çok yakın benzerleri Karataş'ta mevcuttur. Eslick, JR 47 olarak sınıfladığı bu tipin, IV-V:2 tabakalarında görüldüğünü ifade etmektedir<sup>168</sup>. Özellikle Karataş'ta tabakası belirlenemeyen seramik içerisinde yer alan iki örnek<sup>169</sup>, formlarının yanında bezeme ve motifler açısından da Kandilkırı örnekleriyle çok yakından benzeşir. Karataş örneklerinin en büyük farkı ise Kırmızı ya da Siyah Perdahlı malla temsil edilmeleridir.

Gövde formu hakkında kesin bilgi sahibi olunamayan bu formun ağız kenarının biçimi ve dudak üzerindeki oluk bezeme, Beycesultan'da J. Mellaart tarafından "*flower pot*" olarak adlandırılan ve XVI-XIV. tabakalarda görülen grupla benzeşmektedir<sup>170</sup>. Tefenni ve Yeşilova yörelerinde, yüzey malzemesi arasında rastlanan benzer parçalarda, ağız kenarı üzerinde paralel diyagonal çizgiler ve svastika motifleri görülmektedir. J. Mellaart, bu tipin örneklerine Kusura, Isparta ve Dinar yöresinde de rastlandığını belirtmektedir<sup>171</sup>.

<sup>167</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 22, Pl.8: JR 26.

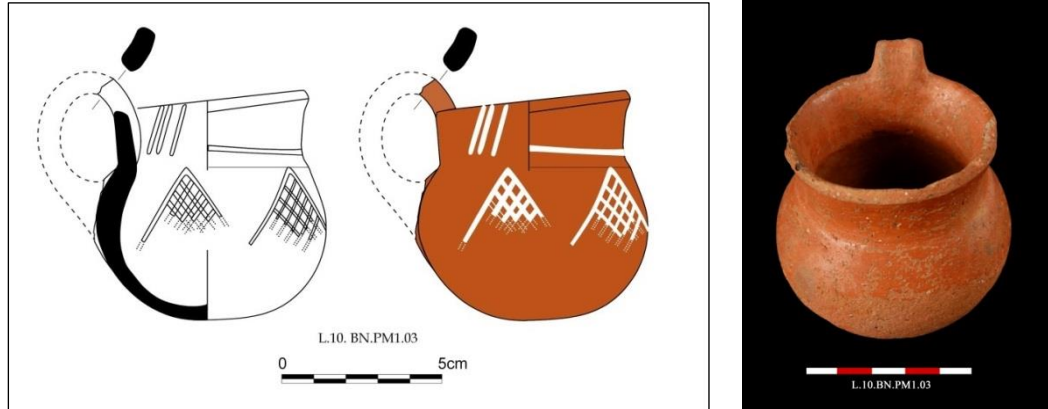
<sup>168</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 24, 146, Pl. 46: KT 394.

<sup>169</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 207-208, Pl. 67: KT 488, KT 498.

<sup>170</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 149, Fig. P.26: 13-14.

<sup>171</sup> J. Mellaart, "Report on a Survey", s. 212, Fig. 231-232.

### 1.5.2.2.5. Yükselen Ağızlı Fincan



Şekil 52: ETÇ 2 Mezarı İçerisinde Bulunmuş Olan Yükselen Ağızlı Fincan

ETÇ 2 tabakalarında yükselen ağızlı fincan olarak sınıflandırılabilir tek örnek, bir mezar içerisinde ele geçirilmiştir. Hafif yükselen ağızlı, “S” profilli ve küresel gövdeli örneğin, ağız kenarından yükselen tek bir dikey kulbu vardır (Şek. 52). Somon kırmızısı astarlı ve perdahlı yüzey üzerinde beyaz boya bezeme yer alır. Bu bezeme gövdede yan yana yerleştirilmiş ve iki taraftan sınırlandırılmış içi taramalı üçgen alanlardan oluşur. Ayrıca, kabın boynunu dolanan tek yatay bir şerit yer alır. İçte, boyun kısmında da üçerli gruplar halinde düzenlenmiş, diyagonal çizgiler bulunmaktadır.

### 1.5.2.2.6. Testi (Lev. 20-21)

Testiler, tüm tabakalarda oldukça az sayıda örnekle temsil edilmektedir. Bu forma ait oldukları kesin olarak anlaşılabilen parçaların 4. Tabaka’daki oranı %2’yi geçmemektedir.

Ağız kısmı korunmadığı takdirde, bir parçanın testiye ait olup olmadığını saptamak hemen hemen imkânsızdır. Dolayısıyla, bu formun çanak çömlek içinde temsil edildiği oranı gerçeğe yakın bir şekilde ortaya koymak mümkün değildir. En azından, testilerin malzeme içinde fazla temsil edilmediği genellemesini yapabiliriz. 4. Tabaka’da mezarların içine konulan örneklerin yanında, mezarın üzerini örten tören toprağı içinde de testilere ait parçalara rastlanmıştır.

#### 1.5.2.2.6.1. Gaga Ağızlı Testi (Lev. 20: 2-5; Lev. 21)

4. Tabaka'ya ait bir çukur içerisinde, ağız ve boyun kısımları korunmuş durumda bulunmuş olan iki gaga ağızlı testi parçası, tipolojik açıdan birbirlerine benzemektedir (Lev. 20:2-3). Dışa doğru hafifçe açılan ağıza sahip olan testilerden birinin boyun kısmında insan yüzü yer alır. Saç ve göz detayları dolgu bezemeli yivlerle, burun ve kulaklar plastik olarak belirtilmiştir. Diadem, kolye ve küpe de konsantrik daire motiflerinden oluşan baskı bezeme ile betimlenmiştir. İki testi de koyu renk astarlı ve perdahlıdır<sup>172</sup>.

Bir pithos mezar (L13.PBM.M1) içerisinde tüm olarak ele geçirilmiş dört ayaklı testi, hafif yükselen bir gaga ağıza sahip olup burma kulplu ve üzeri boya bezemelidir (Şek. 53, Lev. 20: 4). Oldukça küçük boyutlu olan ayaklardan, arkadaki iki tanesi birbirine yakın olarak yerleştirilmiştir. Gövde üzerinde ip delikli tutamaklar bulunmaktadır. Üzerinde, grimsi kahve üzerine koyu gri çizgilerle yapılmış çizgisel motifli bir boya bezeme vardır. Bu örnek, bu tür bezemenin Kandilkırı'ndaki tek örneğini oluşturmaktadır.



L.13.PBM.PM01.01

Şekil 53: Laodikeia-Kandilkırı 4. Tabakadan Boya Bezemeli, Dört Ayaklı Testi

<sup>172</sup> Bu testilerin, buldukları kontekstler ve işlevleri hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz.: Umay Oğuzhanoglu, "Laodikeia Erken Tunç Çağı 2 Mezarlığından".

4. Tabaka'da, sivri gaga ağızlı testilere ait bazı parçalar da mevcuttur (Şek. 54-55, Lev. 21: 1-4). Bunlar üzerinde burma kulplara rastlanabildiği gibi, testilere ait olduğu anlaşılan bazı kulp parçaları üzerinde, tek sıra oluk bezeme de görülmüştür.



Şekil 54: 4. Tabakaya Ait Gaga Ağızlı Testi Parçası

Mezarlardan birinin üzerinde ele geçirilen bir ağız ve boyun parçasından, 4. Tabaka'da kesik gaga ağızlı testilerin varlığı anlaşılmıştır (Lev. 21:5). Bu parça bir Gri Seramik örneğidir.



Şekil 55: 4. Tabakadan Gaga Ağızlı Testi Parçası

#### Karşılaştırma:

Dört ayaklı, boya bezemeli örneğin, form olarak oldukça benzer ancak daha dar boyunlu bir örneği, Tavas-Karahisar buluntuları arasında yer almaktadır<sup>173</sup>. Üçayaklı olan Karahisar örneğinde, burma kulp ağızdan değil boyundan çıkmaktadır. Burma kulplu, sivri gaga ağızlı örneğin (Şek 54) benzerlerine ise Beycesultan'da XV. ve XIV. tabakalarda rastlanmaktadır<sup>174</sup>.

<sup>173</sup> S. Yaylalı, E. Akdeniz, "Aphrodisias Müzesi'ndeki Karahisar ", s.10-12, Fig. 20.

<sup>174</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, Fig. P.31: 2,4; P.39: 4.

Kesik gaga ağızlı testiler, ETÇ'de Batı Anadolu'nun büyük bir kesiminde görülmektedir. Beycesultan'da ETÇ I tabakalarından (XIX. Tabaka'da) itibaren görülen bu tip<sup>175</sup>, ETÇ 2'de yaygınlaşmaktadır<sup>176</sup>. Troia'da B15 olarak sınıflanan tipteki kesik gaga ağızlı testiler I. Tabaka'nın tüm evrelerinde mevcuttur<sup>177</sup>. Afyon'da Karaoğlan Mevkii'nde az sayıda görülen kesik gaga ağızlı testiler, Kaklık Mevkii mezarlarının ise en sevilen testi tipini oluşturmaktadır<sup>178</sup>. Bu tip, Liman Tepe'de LMT B V tabakasında görülmektedir<sup>179</sup>.

### 1.5.2.2.6.3. Testicik (Lev. 20:1)



Şekil 56 Laodikeia-Kandilkırı 4. Tabakaya Ait Bir Mezarla Bağlantılı Olarak Ele Geçirilen Dört Ayaklı Testicik

Mezar buluntusu olarak ele geçirilmiş ve testicik olarak tanımlanabilecek siyah astarlı ve parlak perdahlı bir örnek, dört ayaklı (AY IA), burma kulplu ve oluk bezemelidir. Üzerinde çapraz paralel hatlar biçiminde oluk bezeme mevcuttur. Siyah Astarlı ve parlak perdahlı örnek mezar buluntusudur. (Şek. 56, Lev. 20:1)

#### Karşılaştırma:

Acıpayam Yassihöyük II'de tespit edilen bir testicik, Laodikeia'daki 4 ayaklı örneğe çok yakından bezemektedir<sup>180</sup>. Benzerlikler arasında 4 ayaklı olmaları, arkadaki 2 ayağın birbirine çok yakın yerleştirilmesi, ağzın hafif yayvan olması ve kulpun

<sup>175</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, Sheet 3: 17.

<sup>176</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. Sheet 4: 10.

<sup>177</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 57.

<sup>178</sup> A. Topbaş vd., "Salvage Excavations of the Afyon" s. 40.

<sup>179</sup> V. Şahoğlu, *Liman Tepe Erken Tunç Çağı*, s. 89, Lev. 99: Testi Tip 5.

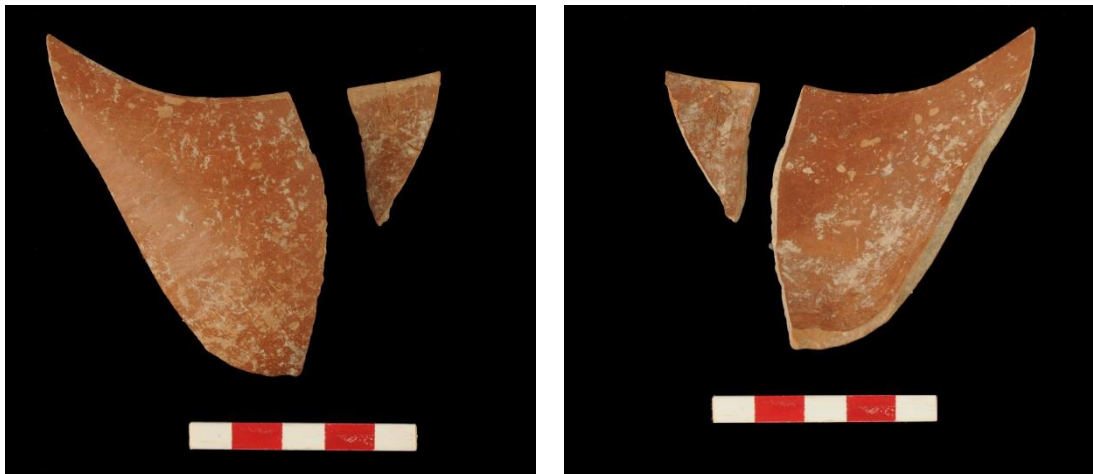
<sup>180</sup> J. Mellaart, "Report on a Survey", s. 212, 233, Fig. 362.



burmalı oluşu gibi özellikler sayılabilir. Acıpayam örneğinde de oluk bezeme mevcuttur. Bu örnekle, gövde formu ve üzerindeki paralel diyagonal hatlar açısından benzeşen bir örnek de Bademağacı yerleşmesinde ele geçirilmiştir<sup>181</sup>. Ancak Bademağacı'ndaki örnek, Kandilkırı 4. Tabaka örneğinden farklı olarak yuvarlatılmış düz dipli ve kabartma bezemelidir. Üzerindeki diyagonal hatlı oluk bezeme ve burma kulbu açısından benzer olan, ancak kesik gaga ağızlı ve yuvarlak dipli oluşu ile farklılık gösteren bir örnek, Yortan A Grubu içerisinde yer almaktadır<sup>182</sup>.

#### 1.5.2.2.7. Sos Kabı

Literatürde “Sos Kabı (*Sauce Boat*)”olarak bilinen kaplara ait bir örnek de Laodikeia'da ele geçirilmiştir. 4. Tabaka'da, mezarlık alanında, özellikle ETÇ 2'nin geç evresine tarihlendirilen 2 pithos mezarın bulunduğu alanda tespit edilen örnek, kırmızı astarlı, perdahlı ve oldukça ince cidarlıdır (Şek. 57).



Şekil 57: Laodikeia-Kandilkırı 4. Tabakada Ele Geçirilen Sos Kabına Ait Parçalar

#### Karşılaştırma:

Sos kabı (*sauceboat*) olarak bilinen kaplar, Erken Hellas II döneminden itibaren Kıta Yunanistan'da ve hemen bunu takiben Kykladlarda üreilmeye başlar; Erken Hellas III boyunca da varlığını sürdürür<sup>183</sup>. Oldukça ince cidarlı oluşu ve yüksek ısıda fırınlanması bu tip için karakteristiktir. Bunların yüzeyleri bazen Erken Hellas *urfirnis*

<sup>181</sup> Refik Duru, Gülsün Umurtak, “Bademağacı Kazıları 2004, 2005 ve 2006 Yılları Çalışma Raporu”, *Bellekten*, LXXII/263, 2008, s. 207-208, Lev. 40:e.

<sup>182</sup> T. Kâmil, Yortan Cemetery, s. 18, Fig. 45:162.

<sup>183</sup> Oliver Dickinson, *The Aegean Bronze Age*, Cambridge 1994, s. 104-105.

yöntemiyle astarlanmış, bazen de düz ve tek renk bir astar uygulanmıştır<sup>184</sup>. Hem formu, hem de kulplarının iki yanında görülen, perçinleri taklit eden plastik çıkıntılar, bunların metal örneklerin taklidi olarak üretildiğini göstermektedir.

Söz konusu kaplara ait Anadolu'da çok az sayıda örnek mevcuttur. Bunlardan en fazla sayıda ve en iyi tanımlanabilenler Liman Tepe'de LMT A V.3-2 ve LMT B VI-1 tabakalarında ele geçirilmiştir. Liman Tepe örnekleri siyah ve kırmızının tonlarında, *urfirnis* astarlıdır. Yüzeyde belirgin fırça izlerinin seçilebildiği bu mal grubunun en tipik özelliklerinden biri hamurun belirgin bir öze sahip olmasıdır<sup>185</sup>. Liman Tepe örnekleri, mal grupları açısından Kandilkırı örneğinden farklıdır. Liman Tepe'de bu tipe ait *urfirnis* astarlı çok sayıdaki parçanın, aynı atölyenin üretimi olması gerektiği öne sürülmüştür<sup>186</sup>. Liman Tepe'deki örneklerden en bütüncül olanı, Troia A6 tipi çanakların yoğun olduğu bir tabakada ele geçirilmiştir. Diğer örnekler de genel olarak ETÇ 1 ve 2'nin erken evrelerine aittir<sup>187</sup>. Bu bağlamda, bunların ait oldukları kontektler, ETÇ 2 sonuna ait bir depozitte tespit edilen Kandilkırı örneğinden erkendir. Liman Tepe'de sos kaplarının bir de kireçtaşından yapılmış örneği mevcuttur<sup>188</sup>.

Troia II hazine buluntuları içinde yer alan altından yapılmış "sos kabı" için M. Mellink, *depas* ile sos kabının karışımı yorumunu getirmektedir<sup>189</sup>. Zira bu örnekte, sos kaplarında genelde arka kısımda görülen tek yatay kulptan farklı olarak, iki yanda birer adet dikey kulp bulunmaktadır.

Bu sos kabının *urfirnisli* paralellere, Tiryns<sup>190</sup> ve Zygouries<sup>191</sup>'tekiler örnek verilebilir. Sos kapları, Keos Ayia Irini II. Tabaka'da ele geçirilmiştir ve bunlar Anadolu'lu özellik gösteren seramiğin ortaya çıktığı III. Tabaka'da kullanımdan kalkmıştır<sup>192</sup>.

<sup>184</sup> O. Dickinson, *The Aegean Bronze Age*, s. 105.

<sup>185</sup> V. Şahoğlu, *Liman Tepe Erken Tunç Çağı*, s. 94-96, V. Şahoğlu, "Crossing Borders", s. 100, Fig. 3:a-d, Fig. 10-11.

<sup>186</sup> V. Şahoğlu, "Crossing Borders", s. 100.

<sup>187</sup> V. Şahoğlu, "Crossing Borders", s. 100.

<sup>188</sup> Vasıf Şahoğlu, "Interregional Contacts Around the Aegean During the Early Bronze Age: New Evidence from the Izmir Region", *Anadolu/Anatolia*, 27, 2004, s.102, Fig. 5.

<sup>189</sup> Machteld J. Mellink, "Early Bronze Age Developments and Rivalries in Anatolia. From Troy inland and overseas", *Scienze dell'antichità. Storia, archeologia, antropologia*, 6-7, (1992-93), 1993, s. 438.

<sup>190</sup> Kurt Müller, *Tiryns. Die Ergebnisse der Ausgrabungen des Instituts vierter Band. Die Urfirniskeramik*, München 1938, Abb. I: 1-3, II:7.

<sup>191</sup> Carl W. Blegen, *Zygouries. A Prehistoric Settlement in the Valley of Cleonae*, Cambridge 1928, s. 90-91, Fig. 79-80.

<sup>192</sup> J. Rutter, *Ceramic Change*, s. 4.

### 1.5.2.2.8. Minyatür Kap (MÇ) (Lev. 54-55)

Minyatür kaplara ait parçalar, Laodikeia’da tüm tabakalarında ele geçirilmiştir. Bunlar bir tip birliği göstermemektedir.

Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 tabakasında, iki farklı mezar içerisinde ölü hediyesi olarak bulunmuş olan iki örnek (Lev. 54), 3 çömlekten oluşan kompozit (çoklu) kaplar biçimindedir. Gövdeleri birbirine bitleştirilmiş olan bu kaplar, kulplarla da birbirlerine tutturulmuştur. İki örnek de düşük ısıda pişirildiğinden kırılığandır. Bu yüzden bir tanesi (Lev. 51:1), tümlenebilmiştir; diğesinde ise (Lev. 54:2) önemli eksikler vardır.

İki kap da koyu astarlı ve perdahlı olup üzerlerinde dolgu bezeme söz konusudur. Çömlekçiklerden bir tanesi, diğeri ikisinden daha büyüktür. Hem kapların hem de şerit kulpların üzerinde bezeme söz konusudur.

ETÇ 2’ye tarihlenen diğeri çömlekçik parçaları üzerinde, yiv ve boya bezemeler görülmektedir (Lev. 55: 1-2, 4). 4. Tabaka’daki bezemesiz örneklerden biri (Lev. 55: 3), boyunsuzdur. Üzerinde bezeme bulunmayan örneğin, bir adet, üçgen biçimli, dikey ip delikli tutamağı korunabilmiştir. Yiv bezemeli bir örnekte de (Lev. 55: 4) dikey ip delikli bir makara tutamak bulunmaktadır.

#### Karşılaştırma:

Sepet kulplu, çoklu kompozit kaplara mezar buluntusu olarak Yortan’da A grubu içerisinde rastlanmaktadır<sup>193</sup>. Yortan örneklerinde, kabı oluşturan bölmelerin birbirleriyle eşit büyüklükte olmadıkları ifade edilmektedir. Bu özelliğin yanı sıra, çömlekçiklerin formu, sepet kulp, gövde üzerindeki zikzak motifleri gibi özellikler, Laodikeia-Kandilkırı örnekleriyle yakından benzeşmektedir. Bu tipin koyu astarlı, perdahlı ve bezemeli örneklerine, Beycesultan’da ETÇ I’de (XIX ve XVII. tabakalarda) rastlanmış olup bunlar J. Mellaart tarafında “Yortan Pyxis”i olarak adlandırılmışlardır<sup>194</sup>. Kompozit kapların ikili bir örneği, Tavas-Karahisar buluntuları arasında yer almaktadır<sup>195</sup>. Yine bu merkezde bulunan üçlü Kompozit kaplar da vardır<sup>196</sup>. Ancak Karahisar üçlü kapları, üç adet küçük çanakçıktan oluşmaları ve uçayak üzerinde durmaları açısından, Laodikeia-Kandilkırı örneklerinden tamamen

<sup>193</sup> T. Kâmil, Yortan Cemetery, s. 46, Fih. 74, Pl. Xv.

<sup>194</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, Sheet 3: 22.

<sup>195</sup> S. Yaylalı, E. Akdeniz, “Aphrodisias Müzesi’ndeki Karahisar ”, s.17-18, Fig. 40.

<sup>196</sup> S. Yaylalı, E. Akdeniz, “Aphrodisias Müzesi’ndeki Karahisar ”, s.17-18, Fig. 38\*39.

ayrılmaktadır. Karataş'ta III ve V:1 tabakalarında sepet kulplu kompozit kapların ikili ve üçlü örnekleri, siyah ve gri astarlı olarak mevcuttur<sup>197</sup>.

Liman Tepe'de üçlü bir örneğe ait olduğu anlaşılan siyah astarlı tek bir parça, LMT B V-2 tabakasına aittir ve bu örnek hem form, hem de mal grubu açısından Kandilkırı örnekleriyle paraleldir. Söz konusu örnek üzerindeki zikzak motifli çizi bezeme de Laodikeia-Kandilkırı örnekleriyle benzeşmektedir; ancak farklı olarak Liman Tepe'deki örnekte zikzakların arası noktalarla doldurulmuştur. Şahoğlu, söz konusu örneğin Kykladlar ve Kıta Yunanistan'daki bazı çizi bezemeli pyxisler ile ilişkili olduğunu, ancak kulpları açısından bu örneklerden kısmen ayrıldığını ifade etmektedir<sup>198</sup>. Bademağacı'nda bulunmuş olan, sepet kulplu ikiz kompozit kap, koyu renk astarlı ve dolgu bezemelidir. Bu bezeme biçiminin yerleşme için yaygın olmadığına dikkat çekilmektedir<sup>199</sup>. Chios Emporio I. Tabaka'daki ikili örnek, çizi bezemeli ve küçük üçayaklıdır<sup>200</sup>.

Troia I'de görülen Blegen D31 tipi kompozit kaplar, gerek ikili olmaları, gerek silindirik gövdeleri, gerekse de kapağın bağlanması için gövdeye, dibe ve ağız kısmına yakın açılmış olan delikler açısından, Kandilkırı örneklerinden oldukça farklı bir görünüm sergilemektedir<sup>201</sup>.

<sup>197</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 28, 96, 98, Pl. 11: MU1, MU3, Pl. 32: KA 355, KT 268.

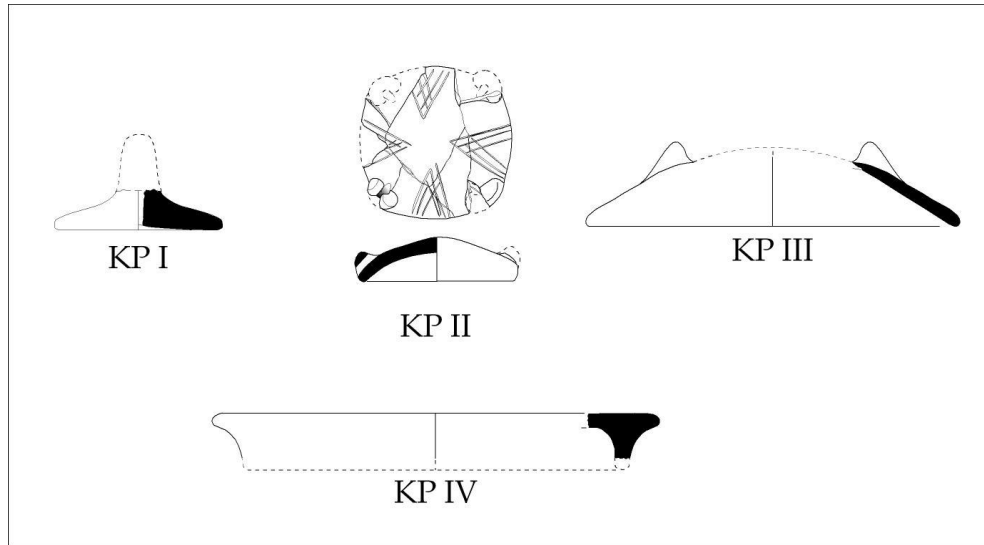
<sup>198</sup> V. Şahoğlu, "Interregional Contacts", s. 102, Fig. 4b, Fig. 15.

<sup>199</sup> Refik Duru, *MÖ 8000'den MÖ 2000'e Burdur-Antalya Bölgesi'nin Altıbin Yılı*, Antalya 2008, s.175, Res. 349.

<sup>200</sup> S. Hood, *Excavations in Chios*, s. 522.

<sup>201</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 76, Fig. 265: 16.

### 1.5.2.2.9. Kapak (KP) (Lev. 57-58)



Şekil 58. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 Kapak Tipleri

Laodikeia-Kandilkırı ETÇ tabakalarında, kapaklara ait parçalar tüm kap formları içinde sadece %1 gibi küçük bir oranda temsil edilir. Bunlardan 4. Tabaka'da ele geçirilenler dört tip altında değerlendirilmiştir (Şek. 58).

#### 1.5.2.2.9.1. Tutamaklı Düz Kapak (KP I) (Lev. 57: 1-2)

Bu tipe giren örnekler, 8-9 cm çapında olup tutamaklıdır. Kırık olmasına rağmen, benzerlerinden yola çıkarak bu tipin tutamağının uca doğru hafifçe incelmiş ve küt bir şekilde sonlandığı söylenebilir (Şek. 58). Ele geçirilen örnekler Kaba Mal Grubu ile temsil edilmektedir.

#### Karşılaştırma:

Söz konusu tip, Troia'da Blegen tarafından D14 olarak tanımlanmış olup Troia I ve II. yerleşmelerde neredeyse tüm evrelerde görülür<sup>202</sup>. Ancak Laodikeia-Kandilkırı örneklerinde, Troia'daki örneklerde olduğu gibi bir ip deliği bulunmamaktadır. Bu tipin

<sup>202</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 57, 225.

gövdesi üzeri delikli bir örneği Karatay-Karhane Höyük'te yüzey malzemesi içerisinde bulunmuştur<sup>203</sup>.

#### 1.5.2.2.9.2. İp Delikli Tutamaklı Kubbeli Kapak (KP II) (Lev. 57:3)

Tek bir örnekle temsil edilen ve kabaca, kare şeklinde olan KP II tipi, köşelerde 4 ip-delik tutamak içerir ve bunların arasında da çizi bezeme olarak uygulanmış dört üçgen yer alır (Şek. 58). Bu örnek, Kahverengi Astarlı Mal Grubu içerisinde yer almaktadır. Dış yüzü parlak perdelidir. Bu kapak bir pyxis'e ait olmalıdır.

#### Karşılaştırma:

Kandilkırı KP II tipi, Yortan'da, T. Kâmil tarafından A Grubu seramiği içinde değerlendirilen Form V, Tip B olarak tanımlanan tipe aittir<sup>204</sup>. Bunların, Yortan için tipik olan kısa boyunlu çömlekçiklere ait olmaları gerektiği ifade edilmektedir<sup>205</sup>. Bu tip kapakların Troia I'de yalnızca erken evreden gelmektedir (Blegen tip D11)<sup>206</sup>. Liman Tepe'de LMT B V-3a tabakasında tespit edilen bir örnek, hem form, hem ip delikli tutamakların biçimi, hem de bezeme açısından Kandilkırı örneği ile benzerdir. Liman Tepe'deki örnek gri seramik grubuna aittir ve ithal olabileceği belirtilmiştir.<sup>207</sup> Bakla Tepe'de de benzer bir örnek ele geçirilmiştir<sup>208</sup>. Tam durumda ele geçirilememesine karşın, KP II ile benzer olduğu anlaşılan çizi bezemeli örneklerle, Chios Emporio II'de rastlanmıştır<sup>209</sup>. Chios-Dotia'dan bir örnek<sup>210</sup>, gerek bezeme ve motif, gerekse ip delikli tutamaklar açısından benzer olmakla beraber, yarım küre biçiminde olmasıyla kısmen ayrılmaktadır. Ancak bu örneğin, boyunlu, ip delikli tutamaklı ve kaideli bir pyxis üzerinde bulunması ise bu tip kapakların ait olduğu kap formlarının tanınması açısından önemlidir.

<sup>203</sup> Hasan Bahar, Özdemir Koçak, *Eskiçağ Konya Araştırmaları 2 (Neolitik Çağ'dan Roma Dönemi Sonuna Kadar)*, Konya 2004, s. 15, 112, Çiz. 13:5.

<sup>204</sup> T. Kâmil, Yortan Cemetery, s. 34, 91, Fig. 34.

<sup>205</sup> T. Kâmil, Yortan Cemetery, s. 34, 91, Fig. 34.

<sup>206</sup> C. Blegen vd., *Troy I*, s. 57, 74, Pl. 231: 33.162. Thermi I'de de benzerleri bilinmektedir (Jean-Louis Huot, *Les céramiques monochromes lissées en Anatolie à l'époque du bronze ancien*, Paris 1982, s. 133:3168, Lev.223)

<sup>207</sup> V. Şahoğlu, Liman Tepe Erken Tunç Çağı, s. 111, Lev. 107: Kapak Tip 6b.

<sup>208</sup> Hayat Erkanal, Turhan Özkan, "1995 Bakla Tepe Kazıları", *18. KST-I*, 1997, s. 268, Res. 6.

<sup>209</sup> S. Hood, Excavations in Chios, s. 456, Fig. 205: 1600-1601.

<sup>210</sup> S. Hood, Excavations in Chios, Pl. 3:9.

### 1.5.2.2.9.3. Kabaralı Kubbeli Kapak (KP III) (Lev. 57: 4-9)

Bu tip kapaklar, konik görünümlü gövdeleri üzerinde üçgen ya da düğme biçimli bir kabaraya sahiptirler (Şek. 58). Çapları 20 cm'yi bulabilmektedir. Bu tipin tüm örnekleri, 4. Tabaka'da ele geçirilmiş olup tamamı Perdahlı Mal Gruplarına aittir. Az sayıdaki örnek ve ait oldukları Mal Grupları, bu tipin ETÇ 2'ye ait olabileceğini düşündürmektedir. Bu tip örnekler, 4. Tabaka'da bulunan, 14-16 cm çapa sahip, astarlı ve Perdahlı Mal Grupları içinde yer alan ÇÖ I tipi boyunlu çömleklere ait olabilir.

#### Karşılaştırma:

KP III tipine gövde formu açısından benzeyen kapaklara, Karataş'ta IV. Tabaka ve sonrasına ait olabilecek dolgularda rastlanmış olup<sup>211</sup> buradaki örnekler, kırmızı astarlı ve perdahlı olmaları açısından da Kandilkırı ile benzerdir. Ancak zaman zaman sepet kulplu olan Karataş örneklerinde, Laodikeia'da görülen kabara biçimli tutamlara rastlanmaz. Karataş örneklerinde zaman zaman sepet kulplu görülmektedir. Laodikeia-Kandilkırı örneklerinin, kahverengi perdahlı, yakın bir benzerine Chios-Emporio V. Tabaka'da<sup>212</sup> rastlanmış olup bu tipin Emporio I tabakasından da örneklerinin bulunduğu bilinmektedir<sup>213</sup>. Bu tipin konik veya düğme biçiminde kabara sahif örneklerine Çumra-Kızılhöyük yüzey malzemesi içerisinde rastlanmıştır<sup>214</sup>.

### 1.5.2.2.9.4. Dışa Taşkın Kenarlı Silindirik Kapak (KP IV) (Lev. 58:3)

Bu tipe ait örneklerin, kısa, geniş, silindirik bir gövdesi vardır. Kapağın üst kısmı, pervaz şeklinde dışa doğru çıkıntı yapmaktadır. Bu tip kapak, geniş boyunlu çömleklere ait olmalıdır.

#### Karşılaştırma:

KP IV tipi içindeki örneklerin paralelleri, Karataş'ta II-V:2 tabakaları arasında görülmektedir; Eslick, söz konusu tipin V. Tabaka örneklerinin, öncekilere nazaran daha kısa gövdeli olduğunu ifade etmektedir<sup>215</sup>. Bu bağlamda, Laodikeia-Kandilkırı

<sup>211</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 28, Pl. Pl. 11: LD 5

<sup>212</sup> S. Hood, *Excavations in Chios*, s. 475, Fig. 212: 1850

<sup>213</sup> S. Hood, *Excavations in Chios*, s. 564, Fig. 252: 2591-2593.

<sup>214</sup> H. Bahar, Ö. Koçak, *Eskiçağ Konya Araştırmaları*, s. 14-15 112, Çiz. 13: 2-3.

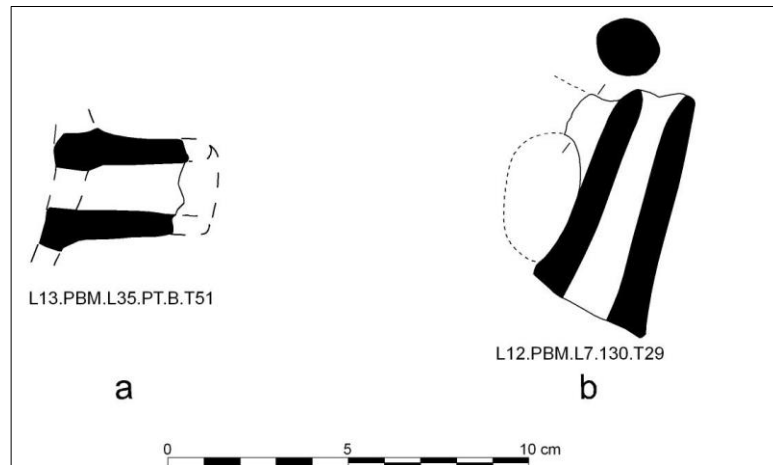
<sup>215</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 27, 129, Pl.11: LD 1, Pl. 43: KT 310.

örnekleri Karataş V örnekleri ile daha çok benzeşmektedir. Samos Heraion II. Tabaka'ya ait bir örnek, form olarak Kandilkırı örneklerinin yakın benzeridir<sup>216</sup>. Samos Heraion'da bu tipin, yuvarlak kesitli ve çapraz sepet kulplara sahip olan tam bir örneği, volüt biçimli tutamaklara sahip, iri bir boyunlu çömlekle bağlantılı olarak ele geçirilmiştir<sup>217</sup>. Bu tip, Troia'da Blegen tarafından D2 olarak tanımlanmıştır ve IIg tabakasından gelmektedir<sup>218</sup>.

#### 1.5.2.2.10. Emzik

Laodikeia'da 4. Tabaka'da 2 emzik parçası ele geçirilmiştir. Bunlardan biri kabaca silindirik olup (Şek. 59:a), Kaba Mal Grubu ile temsil edilmektedir. Parça üzerinde, emziğin ait olduğu kabın korunmuş olan iç yüzeyi iyi düzeltilmemiştir ve perdahsızdır; dolayısıyla bu emzik kapalı bir forma ait olmalıdır.

İkinci örnek ise (Şek. 59:b), emzik kulplu bir testiye ait olabilir. Söz konusu parça, olasılıkla gaga ağızlı bir testiye ait kulplu parçası ve kulbun içerisinde yer alan uzun, silindirik bir emzik deliğinden oluşmaktadır.



Şekil 59: Laodikeia-Kandilkırı 4. Tabakaya Ait Emzik Parçaları

#### Karşılaştırma:

Emzik kulplu testiler, Beycesultan'da J. Mellaart tarafından ETÇ 2 tipleri arasında, Tip 11 olarak sınıflandırılmıştır ve XVI-XIV. Tabakalarda görülmektedir<sup>219</sup>.

<sup>216</sup> V. Milojevic, *Samos Band I*, s. 42, Taf. 36:11.

<sup>217</sup> Hans P. Isler, "An Early Bronze Age Settlement on Samos", *Archaeology*, Vol. 26/3, 1973, s. 172.

<sup>218</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 225.

<sup>219</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, Sheet 4:11.



Bu tipin kökeni Burdur-Isparta yöresi olmalıdır<sup>220</sup>. Bu bölgede söz konusu tipe özellikle Kuruçay 1-2. tabakalarda<sup>221</sup> ve Harmanören Mezarlığı'nda rastlanmıştır<sup>222</sup>. Yine Kuruçay'dan tanınan bir testi tipinde ise emzik kulp gövdeden dik bir şekilde çıkar ve bunun karşısına, testinin boynundan çıkan bir kulp daha eklenmiştir<sup>223</sup>. Laodikeia-Kandilkırı örneği bu iki tipe de ait olabilir.

---

<sup>220</sup> Tahsin Özgüç, *Ön Tarih'te Anadolu'da Ölü Gömme Adetleri*, Ankara 1948, s. 411; Üstün-Türkteki 2012, Tablo 3.

<sup>221</sup> R. Duru, *Kuruçay Höyük II*, s. 68, Dizin 5: Tip 18, Lev. 122:2.

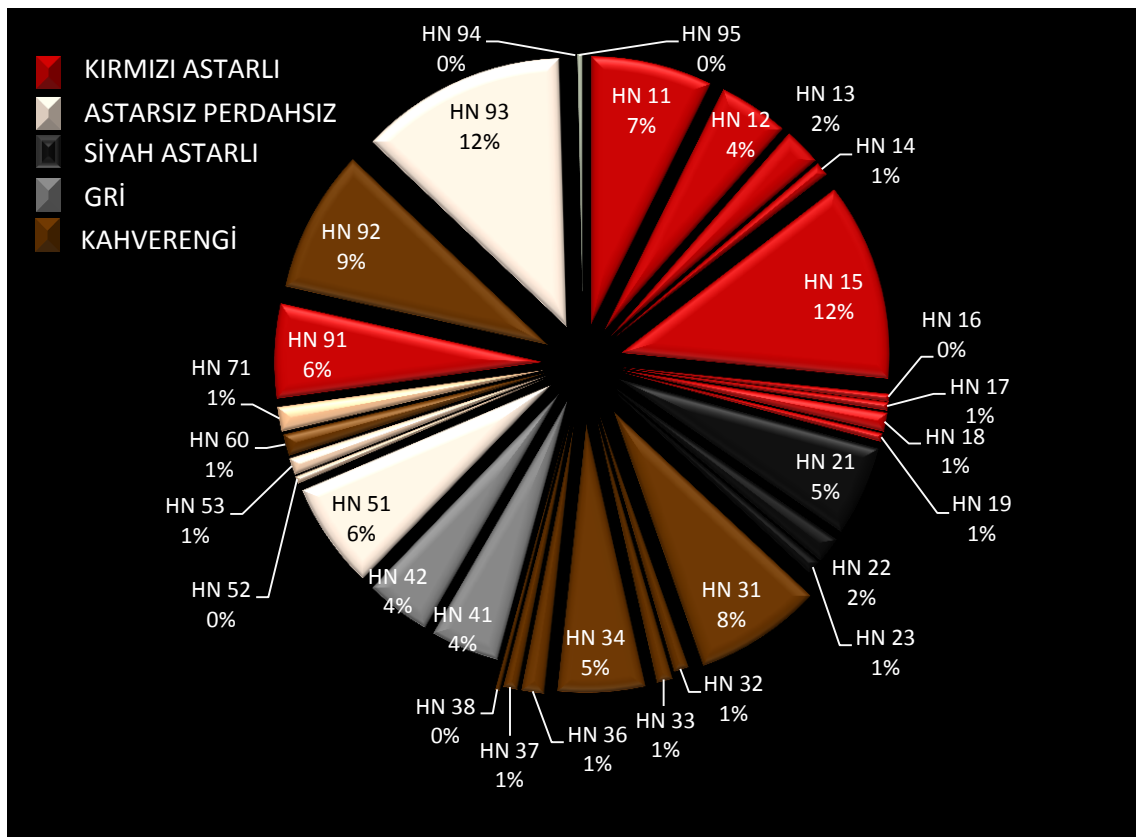
<sup>222</sup> İlhan Ünlüsoy, "Isparta İli Atabey İlçesi Harmanören (Göndürle) Kurtarma Kazısı 1989-1991", 3. *Müze Kurtarma Kazıları Semineri*, 1993, Res. 23, Çiz. 7b. Söz konusu örnek, Isparta Müzesi tarafından yürütülen kazılarda bulunmuş ve Ünlüsoy tarafından (Ünlüsoy, 1993: Res. 23, Çiz. 7b) yayınlanmıştır. Ancak bu yayında, kabın çizimi yapılırken, yalnızca yarısının kesiti alınmış ve kulp kısmının kesitine yer verilmemiştir. Bu nedenle çizimde kulpun emzik deliği içerip içermediği anlaşılamamaktadır. Isparta Müzesi'nde teşhirde yer alan gri renkli bu testinin emzik kulplu olduğu anlaşılmıştır.

<sup>223</sup> R. Duru, *Kuruçay II*, s. 68, Dizin 5: Tip 19.

### 1.5.3. Laodikeia-Kandilkırı Erken Tunç Çağı 3 (3-2. Tabaka) Seramiği

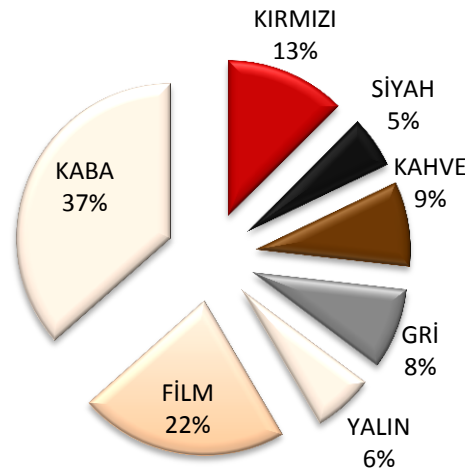
#### 1.5.3.1. Mal Grupları

Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 tabakalarında, ETÇ 2 için tipik olan Mal Gruplarının azalarak da olsa devam ettiği anlaşılmaktadır. Buna karşın Yalın Mal ve Film Astarlı Mal, ETÇ 3'te ilk kez görülmektedir.



Şekil 60: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Tabakası Mal Grupları Dağılımı (HN=Hamur Numarası. Hamur Numaraları için bkz. Ek.1)

ETÇ 3 seramiğinin yüzey renkleri içerisinde ilk sırayı kırmızının aldığı dikkat çekmektedir. Hem Kaba Malın, hem Film Astarlı Malın yüzey renkleri arasında kırmızı renk yaygındır (Şek. 60-61).



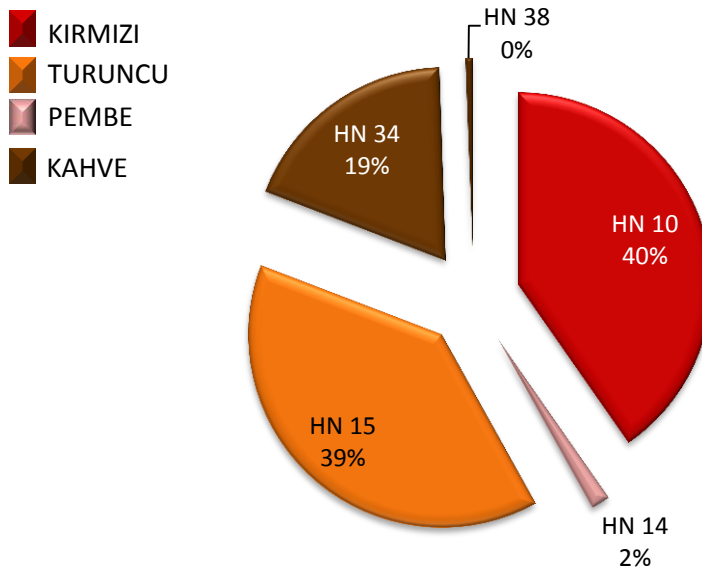
Şekil 61: Laodikeia-Kandilı ETÇ 3 Ana Mal Grupları

#### 1.5.3.1.1. Film Astarlı (*Wash*)<sup>224</sup> Mal Grubu

Laodikeia-Kandilı ETÇ 3 seramiğinin en yaygın Mal Gruplarından biri Film Astarlı (*wash*) Mal'dır. Söz konusu mal grubuna ait örneklerin, yüzeyleri sulandırılmış bir kille astarlanmıştır. Perdahsız bırakılmış yüzeyde astar zaman zaman saydam bir görünüm kazanmıştır.

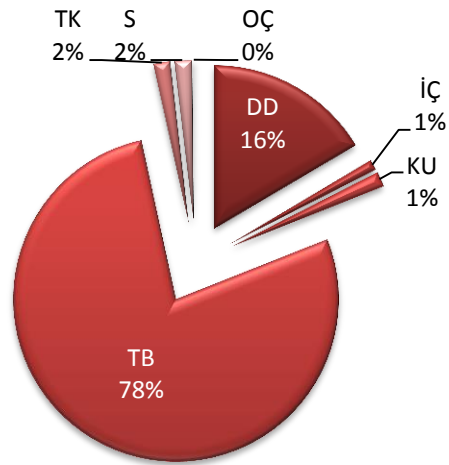
Laodikeia-Kandilı ETÇ 3 mimarisiyle bağlantılı malzeme içerisinde Film Astarlı alların oranı %25'tir. Bu grup, ince ve orta nitelikli malların %36'sını oluşturmaktadır. Astar renkleri esas itibariyle üç ana grup oluşturur: Turuncu ve pembeye çalan açık kırmızı renk (%39) ve parlak kırmızıdan vişne çürüğüne kadar değişen kırmızının daha koyu tonları (%40) en yaygın olanlardır. Ayrıca, koyu kahverengi (%19) film astarlı grup da mevcuttur (Şek.62, 65-67).

<sup>224</sup> İngilizce *Wash* sözcüğü ile tanımlanan, oldukça sulu, ince ve yarı saydam astarlar için, T. Ökse Türkçe yayınlarda *Boya Banyo*, *Boya Astar*, *Çimdirmeye* gibi ifadelerin kullanıldığını belirtmektedir (Ökse, 1999: 29:344). Bu ifadeyi, Blegen Troia'da A2 tabaklarının astarlı örneklerinde görülen astar için kullanmıştır (Blegen vd., 1950: 226) Güneybatı Anadolu seramiği için ise ilk kez J. Mellaart kullanmıştır (Mellaart, 1954: 211; Lloyd, Mellaart, 1962: 199-200). Yakın tarihli çalışmasında M. Türkteki (2012: 56), bu tür astar için "Film Astar" ifadesini kullanmıştır. Burada da aynı terim kullanılmıştır. Herhangi bir karmaşayı önlemek için de bazen parantez içinde, daha yaygın olarak kullanılan *wash* sözcüğüne de yer verilmiştir.



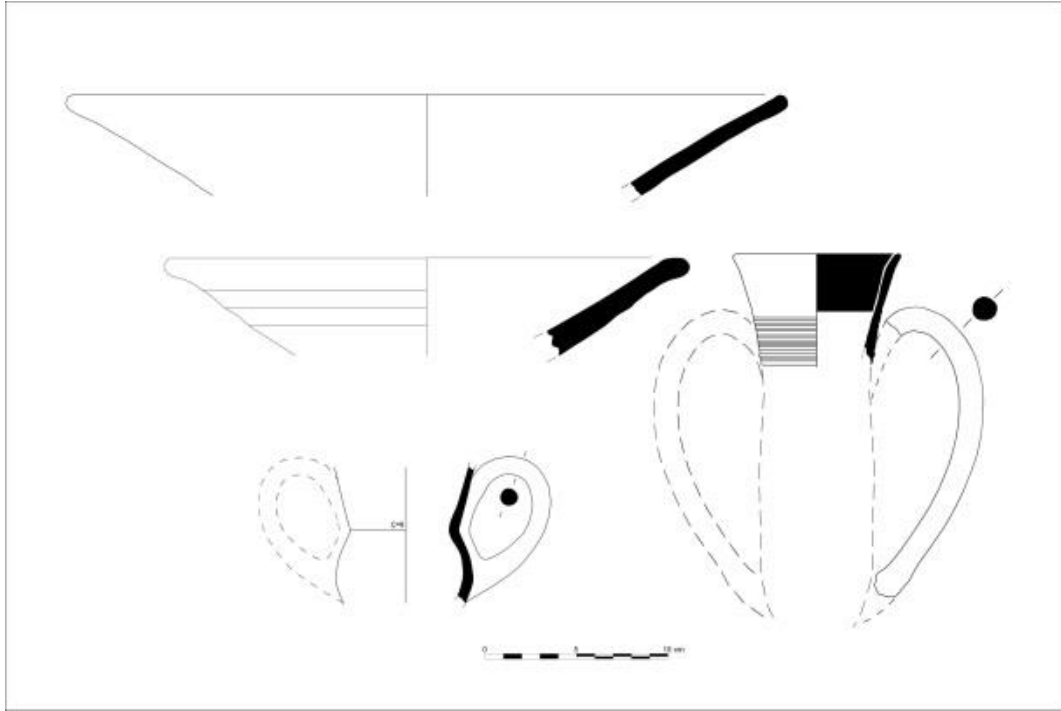
Şekil 62: Laodikeia-Kandilkırı ETC 3 Seramiği Film Astarlı (*Wash*) Örneklerinin Hamur Grupları ve Astar Renklerine Göre Dağılımı

Laodikeia-Kandilkırı Film Astarlı Mal Grubunun hamur renkleri içinde bej ve açık kahverengi çoğunlukta olup devetüyünün tonları da oldukça yaygındır. Genelde temiz ve pekişmiş hamur içinde sıklıkla gri mika ve sarı mika içerir; zaman zaman kum katkıya da rastlanmaktadır. Pişme iyi olup özlü hamurlara çok az rastlanmaktadır. Hamur orta sert veya serttir; kırıklar düzgündür. Yüzey perdahlı değildir. Kapların dış yüzeyinin düzeltilmesi sırasında kullanılan olasılıkla tarak biçimli objenin yaş kil üzerinde bıraktığı izler bu mal grubu için karakteristiktir. Yalnızca Kahverengi Film Astarlı örneklerin çok az bir kısmında (HN 38 olarak adlandırılan grup) yüzey iyice düzeltildikten sonra film astar uygulanmıştır.



Şekil 63: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Film Astarlı Mal (*Wash*) Mal Grubu İçerisindeki Kap Formlarının Oransal Dağılımı

Film Astarlı Mal Grubu ile temsil edilen formlar, sınırlı bir repertuara sahiptir (Şek. 63-64). Söz konusu repertuarda, çark yapımı tabaklar %78’lik bir oranla ilk sırayı almaktadır (Şek. 63). Bu tabaklara ait olduğu bilinen düz dipler ise yine bu parçalar içerisinde %16’lık bir kısmı oluşturmaktadır. Dolayısıyla, tabakların oranının %78’den daha yüksek olması olasılığı vardır. Bunu takip eden form tankardlar ve “S” profilli çanaklardır ki bunların oranları, tabaklara nazaran oldukça düşüktür. Toplamda %1’lik oranla temsil edilen dikey kulplar ise tankardların oranını ile birlikte değerlendirilebilir. Zira, söz konusu mal grubu içerisinde saptanabilen, kulplu tek formu tankardlar oluşturmaktadır. İçe doğru kıvrılan ağızlı çanaklar, yok denecek kadar az (%1) temsil edilmektedir. Bunların yanında, istatistiksel olarak %1’lik bir oranın dahi altında kalmasına karşın, 2. Tabaka’da ele geçirilen yivli bir depasın da bu mal grubu içerisinde yer aldığını vurgulamak gerekir.



Şekil 64: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Film Astarlı Mal (*Wash*) Mal Grubunun Karakteristik Formları



Şekil 65: 3. Tabakaya Ait Çarkta Yapılmış Turuncu Film Astarlı Seramik Örneği



Şekil 66: 3. Tabakaya Ait Çarkta Yapılmış Kırmızı Film Astarlı Seramik Örneği



Şekil 67: 3. Tabakaya Ait Çarkta Yapılmış Kahverengi Film Astarlı Seramik Örneği

### Karşılaştırma:

Beycesultan'da da soluk kırmızı/pembe, devetüyü, kırmızı ya da kahverengi tonlarında astarlı örneklerinin olduğu bilinen bu uygulama, yerleşmenin ETÇ 3 tabakaları için karakteristiktir<sup>225</sup>.

Troia'da da bazı çark işi tabakların film astara sahip olduğu ifade edilmektedir<sup>226</sup>. Bu mal grubuna, Eskişehir yöresinde de rastlanmaktadır. ETÇ 3'te ortaya çıkan bu grubun, tabak formlarıyla temsil edildiği ve çark işi malzemenin sevilen mal gruplarından olduğu ifade edilmektedir<sup>227</sup>. Aynı yörede söz konusu mal grubunun ETÇ 3B (Geçiş Dönemi) içerisinde de sürdüğü, Bahçehisar seramik örneklerinden anlaşılmıştır<sup>228</sup>.

Yortan C Grubu mallar, ince cidarlı, iyi pişirilmiş olup T. Kâmil'in tanımından anlaşıldığı üzere, bazıları film astarlı olmalıdır<sup>229</sup>. Chios-Emporio'da I. Tabaka'da ilk kez ortaya çıkan çark yapımı malların, bir kısmının normal astarlı, bir kısmının ise ince astarlı ve perdahsız olduğu ifade edilmektedir. Film astarlı olması gereken ince astarlılar, tabak ve tankard formlarıyla temsil edilmeleri açısından da Laodikeia-Kandilkırı film astarlı seramiği ile benzerlik gösterirler. Emporio'daki söz konusu örneklerin, çoğunluğu oluşturan kırmızı astarlılar yanında, Laodikeia'ya benzer şekilde kahverenginin tonlarında örneklerinden de söz edilmektedir<sup>230</sup>.

<sup>225</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 199-200

<sup>226</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 226.

<sup>227</sup> Murat Türkteki, "Batı ve Orta Anadolu'da Çark Yapımı Çanak Çömleğin Ortaya Çıkışı ve Yayılımı", *MASROP E-Dergi*, 7, 2012, s. 56.

<sup>228</sup> Turan Efe, "Early Bronze Age III Pottery from Bahçehisar: The Significance of the Pre-Hittite Sequence in the Eskişehir Plain, Northwestern Anatolia", *AJA*, 98, 1994, s. 7-8.

<sup>229</sup> T. Kâmil, *Yortan Cemetery*, s. 19.

<sup>230</sup> S. Hood, *Excavations in Chios*, s. 545.

Lefkandi I tabakasında ele geçirilen “bezemesiz, çark yapımı seramik”, Anadolu kökenli olarak yorumlanmıştır. Lefkandi I seramiğinin büyük çoğunluğunun çarkta yapıldığı ve kırmızı/kahve film astarlı olduğu belirtilmektedir<sup>231</sup>.

### 1.5.3.1.2. Kırmızı Astarlı Mal Grubu

Kalın astarlı mallar, kullanılan astarın kalınlığı ve uygulanan perdah ile Film Astarlı Maldan belirgin şekilde ayrılmaktadır. Kalın astarlı grupların, tüm seramiğin %55'ini oluşturduğu görülmektedir. İnce ve orta nitelikli malların ise %40'ı kalın astarlıdır.

Kalın astara sahip gruplar içinde ilk sırayı, tüm ETÇ 3 seramiği içinde %16 oranında temsil edilen Kırmızı Astarlı Mal almaktadır (Şek. 69-70). Bu mal, çoğunlukla perdahlı olup hamurları ince ve orta nitelikte olabilmektedir. Hamur renkleri devetüyünün tonlarında, kahverengi ya da pembemsi renklerdedir. Hamur genel olarak temiz ve homojen görümlü olup kil içindeki gri mika yanında en yoğun görülen katkı maddesi beyaz renkli çok ince taşçıklar ya da ince kireç parçacıklarıdır. Bu mal grubu ile temsil edilen kaplar zengin bir formlar çeşitliliğine sahiptir ve bunların çoğunun elde şekillendirildiği düşünülmektedir. Ancak astarın kalın bir şekilde uygulanmış olması ve hemen her zaman yüzeyin perdahlanması, bazı parçalarda çark izlerinin tespitini olanaksız kılmaktadır.

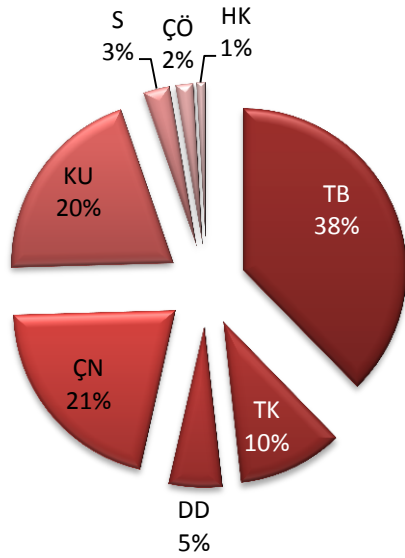
Kırmızı Astarlı Mal Grubu içerisindeki formlara bakıldığında (Şek. 68), ilk sırayı tabaklar almaktadır. Bunların bir kısmı çark yapımı, bir kısmı el yapımıdır. Film Astarlı tabaklarla tipolojik açıdan benzer geleneği yansıtmaktadırlar.

Kırmızı Astarlı seramik örnekleri içerisinde %21'lik oranla ikinci grubu çanaklar oluşturmaktadır. Bunlar içerisinde omurgalı çanakların oranı çok az olup bunlar çoğunlukla içe doğru kıvrılan ağızlı çanaklardan oluşmaktadır.

---

<sup>231</sup> J. Rutter, *Ceramic Change*, s. 4.

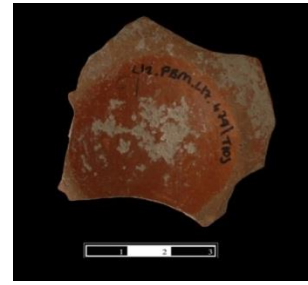




Şekil 68: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ3 Kalın Kırmızı Astarlı Seramik Örneklerinin Form Gruplarına Göre Oransal Dağılımı



Şekil 69: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ3 Kalın Kırmızı Astarlı Seramik Örneği



Şekil 70: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ3 Kalın Kırmızı Astarlı Seramik Örneği

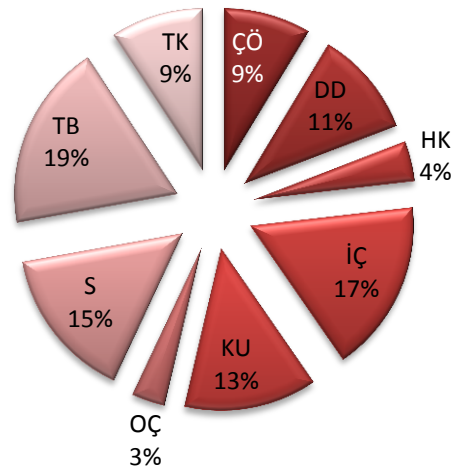
Oransal olarak tabakların ardından gelen form tankardlardır. Söz konusu grubun %10'u tankardlardan oluşur. Bu gruba ait profil veren parçaların %20'sini kulplar oluşturur (Şek. 68). Çömleklere kırmızı astarlı seramik içinde nadiren rastlanmıştır. Çanaklarda ise kulp kullanımının çok nadir olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla, çoğunluğunu dikey kulpların oluşturduğu bu parçaların önemli bir kısmının tankardlara ait olduğu düşünülmelidir.

### 1.5.3.1.3. Kahverengi Astarlı Mal Grubu

Kahverengi Astarlı Mal, %11'lik bir oranla, kalın astarlı gruplar içinde ikinci sırayı oluşturmaktadır. Kahverengi Astarlı Mal grubunun hamur renkleri, turuncumsu kahverengi ile koyu kahverengi arasında değişen tonlara sahiptir. Hamur genelde temiz ve gözeneksiz olup içerisinde mika yanında çok ince beyaz taşçık katkıya da zaman zaman rastlanmıştır. Yüzeyler sıklıkla perdahlı olup perdah bazen parlak olabilmektedir. Bu mal grubuna ait örneklerin büyük ölçüde el yapımı olduğu görülmektedir. Mal grubunun form repertuarı farklı tiplerden oluşmaktadır. Kahverengi malın, ETÇ2

tabakasına oranla, ETÇ 3 tabakalarında popülarlığını kısmen kaybettiği görülmektedir. Kaba Mal değerlendirme dışında bırakıldığında, 4. Tabaka'da ince malların %30'unu Kahverengi Astarlı Perdahlı Mal oluşturur; bu oran 3 ve 2. tabakalarda ortalama %11'e düşmektedir. Ancak bu oranlarda, yerleşim alanı ile mezarlık alanının verilerinin karşılaştırıldığını unutmamak gerekir<sup>232</sup>.

ETÇ 2'nin kahverengi tonlarında alacalı astarlı ve perdahlı örnekleri, ETÇ 3'te de devam etmektedir. Ancak, özellikle "S" profilli çanaklar üzerinde görülen, daha mat bir perdaha sahip, kısmen sabunsu yüzeyle, daha açık bir astar rengine sahip olan alt grup (HN 32), ETÇ 3'e özgüdür. Söz konusu bu alt grup, hem formlar hem de yüzey dokusu açısından, aşağıda sözü edilecek olan Gri Mal ile birlikte gelişmiş olmalıdır.



Şekil 71: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Kahverengi Astarlı Mal Grubunun Kap Formlarına Göre Oransal Dağılımı

Kahverengi astarlı mal grubu ile temsil edilen formlar ETÇ 3'de aynı şekilde devam etmektedir; ancak tabak ve "S" profilli çanakla bu grubun yeni formları olarak karşılaşılmaktadır (Şek. 71).

Kahverengi Astarlı Mal Grubu içinde yer alan tabaklar, aslında Kahverengi Film Astarlı grupla benzer özellikleri yansıtır. Ancak buradaki örneklerin bir kısmı el yapımıdır ve astar biraz daha kalındır.

"S" profilli çanaklar ise Gri Maldan sonra en çok Kahverengi Astarlı ve perdahlı gruplarla temsil edilmektedir. Formu saptanabilen kahverengi Astarlı ETÇ 3

<sup>232</sup> Bu konu aşağıda "1.5.8. Seramiğin Genel Değerlendirmesi" bölümünde ele alınmıştır.

seramiğinin %15'lik bir kısmını "S" profilli çanaklar oluşturmaktadır. Özellikle yukarıda da söz edildiği gibi, bu form, mat perdahlı, sabunsu yüzeyle, iyi pişmiş, temiz hamurlu mal grubu için oldukça karakteristiktir.

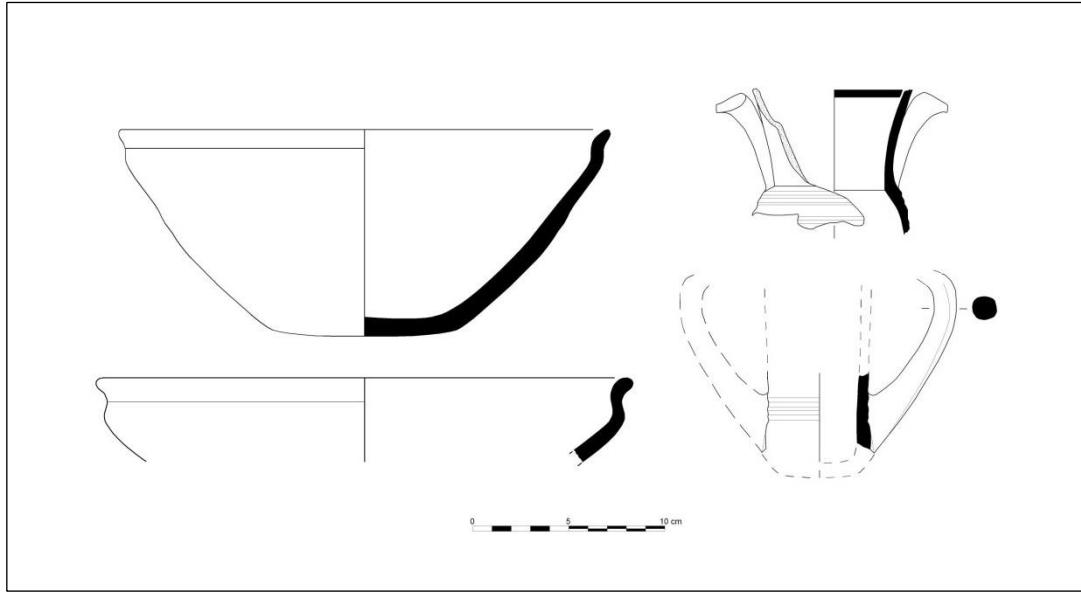
"S" profilli örnekler dışında kalan çanakların %17'si iç doğru kıvrılan ağızlı, %3'ü de omurgalıdır.

#### 1.5.3.1.4. Gri Mal Grubu

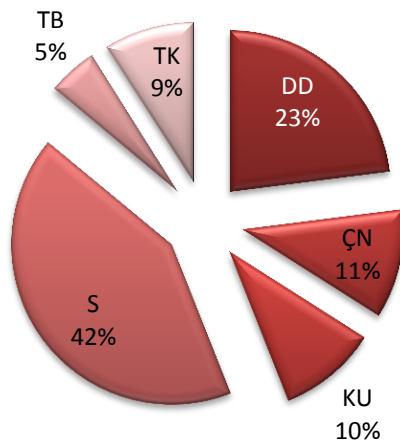
Gri seramik, Batı Anadolu'da farklı bölgelerde ve dönemlerde zaman zaman ortaya çıkan bir mal grubunu oluşturmaktadır. Bu mal grubunun özellikle pişirme sürecinin farklı aşamalarına hâkimiyeti ve iyi çömlekçilik bilgisi gerektirdiği, pek çok uzman tarafından kabul edilmektedir. Laodikeia-Kandilı ETÇ 3 tabakalarında Gri Malın %8 gibi azımsanamayacak bir oranla temsil edildiği anlaşılmaktadır. Pişme durumu çoğunlukla iyidir. Hem hamur hem de astar gri mika içermektedir. Bu, mikanın katkı maddesi olarak hamur içine bilinçli şekilde eklendiği tek mal grubudur. Ayrıca ince kireç parçacıkları ya da çok ince beyaz taşçık katkı da söz konusudur. Astar, bu malın hemen hemen yarısında siyah veya koyu gri iken, geri kalan diğer yarısında ise açık gri ve tonlarındadır.

Gri Mal içerisinde en yaygın ve belirleyici kap tipi, profil veren parçaların %42'sini oluşturan "S" profilli çanaklardır (Şek. 72-73). Profilli parçaların %23'ünü oluşturan düz diplerin bir bölümünün de bu çanaklara ait olduğu düşünüldüğünde, gerçek oranın daha da fazla olduğu varsayılabilir. Diğer çanak tiplerinin (omurgalı ve içe doğru kıvrılan ağızlı) toplam oranı %11'dir (Şek. 74).

Bunların ardından en popüler kap formu, %9 oranla temsil edilen tankardlardır. Tankardların bu grup içindeki örnekleri de yatay yivli olabilmektedir. Profilli parçaların %10'unu oluşturan kulpların tamamı dikey kulplardır. Her ne kadar, "S" profilli çanaklardan 2 tanesi üzerinde, ağızdan çıkan yatay kulpların izine rastlandıysa da, kulp parçaları arasında yatay kulp bulunmamıştır. Bu bağlamda, eldeki Gri Mal Grubu içindeki kulp parçalarının ait olabileceği tek form tankarddır. Bu durum, gri seramik içinde tankardların oranının %9'dan fazla olabileceği izlenimini vermektedir.



Şekil 72: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Seramiği Gri Mal Grubunun En Belirleyici Kap Formları



Şekil 73: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Gri Seramiğinin Formlara Göre Oransal Dağılımı

Şekil 74: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Gri Seramik Örnekleri

#### Karşılaştırma:

Beycesultan'da Gri Seramik ETÇ 2 tabakalarında bulunurken, Erken Tunç Çağı 3'te yerleşmede bu gelenek ortadan kalkar ve VIa tabakasına kadar da yeniden görülmez<sup>233</sup>. Aphrodisias'ta, Erken Tunç Çağı 2 ve 3'te az miktarda Gri Mal örneğinin

<sup>233</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 200, 229; J. Huot, *Les céramiques monochromes*, s. 119-120.

varlığından söz edilmiştir<sup>234</sup>. Gri seramiğin parlak yüzeyli bir grubunun, Aphrodisias Akropol VI. Tabaka'da varlığı bilinmektedir<sup>235</sup>. Harmanören mezarlığında ETÇ 2 seramiği içinde gri örnekler söz konusudur<sup>236</sup>. Oran olarak yoğunluğu bilimemle beraber, bu bölge için lokal olduğu düşünülen, oluklu, emzik kulplu testi gibi formların gri örnekleri, yörede lokal bir gri seramik üretiminin olduğunu göstermektedir. Harmanören mezarlığında ETÇ 3'e tarihlendirilen seramik arasında da gri örneklerin bulunduğu anlaşılmaktadır<sup>237</sup>.

French, Gri Malın Çaltılar ETÇ 2 seramiği içerisindeki varlığından söz etmektedir<sup>238</sup>. Buradaki örnekler içerisinde, bu yöreye özgü lokal bir uygulama olarak nitelendirilebilecek gri seramik üzerine beyaz boya bezeme de söz konusudur.

Liman Tepe'de Gri Mal ETÇ 2'den itibaren kullanılmaya başlanmıştır<sup>239</sup> ve burada da MÖ 2. binyıl boyunca kullanılmıştır. Bu mal İzmir yöresinde, özellikle depas ve tankard tipi kaplarla temsil edilmektedir<sup>240</sup>. Larisa *Period 2*'de Orta Tunç Çağı'na geçiş malzemesi içinde gri seramik örneklerine rastlanmıştır<sup>241</sup>. Panaztepe'de de aynı dönemde görülen ve bu mal ile temsil edilen "S" profilli çanaklar da, Laodikeia-Kandilkırı örnekleriyle benzeşmektedir<sup>242</sup>. Bakla Tepe Erken Tunç Çağı II-III mezarlığında çark yapımı örneklere en sık gri mallar içinde rastlanmıştır<sup>243</sup>.

Blegen'in Troia II'de varlığından söz ettiği 3 farklı gri maldan, üçüncü grup olarak tanımladığı mikalı gri grup, Laodikeia-Kandilkırı Gri Seramiği ile benzer olmalıdır<sup>244</sup>. Bu mal grubunun Troia örnekleri içerisinde sepet kulplu çaydanlık, depas, kapak gibi, Laodikeia-Kandilkırı repertuarıyla da örtüşen formlar sayılmaktadır. Bunun yanında bu malın bazı örnekleri elde, bazıları da çarkta yapılmıştır. İnce nitelikli

<sup>234</sup> M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, s.307.

<sup>235</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1967", s. 59-60.

<sup>236</sup> İ. Ünlüsoy, "Isparta İli Atabey İlçesi", Res. 23, Çiz. 7b; Mehmet Özsait, "1999-2000 Yılları Harmanören (Göndürle Höyük) Mezarlık Kazısı", 23. KST-1, s. 329.

<sup>237</sup> M. Özsait, "1998 Yılı Harmanören", s. 373, Res. 6.

<sup>238</sup> David H. French, "Pre-Hellenistic Pottery of Seki-Çaltılar Area", *The Balboursa survey and settlement in Highland Southwest Anatolia. 2. The Balboursa survey: detailed studies and catalogues*, (Ed. J. J. Coulton), London 2012, s. 8, Fig. 11.5: 2-5.

<sup>239</sup> V. Şahoğlu, Liman Tepe Erken Tunç Çağı, s. 54

<sup>240</sup> Ayşegül Aykurt, "Batı Anadolu'da Gri Seramiğin Kökeni ve Gelişimi", *Batı Anadolu ve Doğu Akdeniz Geç Tunç Çağı Kültürleri Üzerine Yeni Araştırmalar*, (Ed. Erkanal-Öktü A., vd.), Ankara 2008, s. 12-16; U. Oğuzhanoglu 2008, *Panaztepe*, s.47-48.

<sup>241</sup> Johannes Boehlau, Karl Schefold, *Larisa am Hermos. Die Ergebnisse der Ausgrabungen 1902-1934. Band I: Die Bauten*, Berlin 1940, s. 21.

<sup>242</sup> U. Oğuzhanoglu 2008, *Panaztepe*, s. 47-48, Lev. 5: 3-5.

<sup>243</sup> Vasif Şahoğlu, "Liman Tepe and Bakla Tepe: New Evidence for the Relations Between the Izmir Region, the Cyclades and the Greek Mainland during the Late Fourth and Third Millenia BC." H. Erkanal vd. (Ed.). *Proceedings of the International Symposium The Aegean in the Neolithic, Chalcolithic and Early Bronze Age: 13th-19th October 1997-İzmir: Bildiriler*, Ankara 2008, s. 491.

<sup>244</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 220.

ve perdahlı olan bu grup ilk kez Ila'da ortaya çıkıp Troia III'te de karakteristik korumuştur<sup>245</sup>.

Ancak hem kronolojik olarak, hem de form repertuarı açısından, Kandilkırı ile en yakından benzeşen gri seramik grubu Samos Heraion'dakidir. Bu yerleşmede de, Gri Mal Laodikeia'da olduğu gibi içe doğru kıvrılan ağızlı ya da "S" profilli çanaklarla temsil edilmektedir<sup>246</sup>. Hood, Chios-Emporio'da gri seramiğin X. Tabaka'dan itibaren görüldüğünü ve tüm örneklerin ithal olması gerektiğini ifade eder<sup>247</sup>.

Kıta Yunanistan'da Erken Hellas III'te görülen ince nitelikli gri mallar, çoğunlukla çarkta şekillendirilmiştir. Bu mallar içinde ikinci en yaygın formu, Anadolu kökenli bir tip olan tankardların çeşitli varyasyonlarının oluşturması<sup>248</sup>, bu mal grubunun belki de Anadolu etkisiyle Kıta Yunanistan'da ortaya çıkmış olabileceğini düşündürmektedir.

İçbatı Anadolu'ya bakıldığında, Gri Mal, Afyon yöresindeki Karaoğlan ve Kaklık mevkilerinde, Geç ETÇ 2 ve ETÇ 3'te az oranda temsil edilmektedir<sup>249</sup>. Afyon Müzesi'ndeki Kusura kökenli seramik arasında gri mal ile temsil edilen depas ve tankard<sup>250</sup>, bu malın tipik formlarının bu yörede de aynı olduğunu doğrulamaktadır.

Tarsus'ta gri seramik ilk kez Erken Tunç Çağı III tabakalarında ele geçmiştir. Buradaki gri seramik (*grey ware* olarak adlandırılmıştır), astarlı ve astarsız olmak üzere iki grupta toplanmıştır<sup>251</sup>.

### 1.5.3.1.5. Siyah Astarlı Mal Grubu

ETÇ 3 tabakalarına gelindiğinde; ETÇ 2 geleneğini sürdüren Siyah Astarlı ve Parlak Perdahlı Malın oldukça azaldığı, ancak yine de varlığını sürdürdüğü dikkat çekmektedir (Şek. 76).

Bununla birlikte, ETÇ 3 tabakalarında, Siyah Astarlı Malın yeni bir alt grubunun ortaya çıkmıştır. Söz konusu yeni grup, genelde bej, turuncumsu ya da devetüyü hamurludur; dolayısıyla ETÇ 2'nin Siyah Astarlılarına göre daha açık hamur renklerine

<sup>245</sup> J. Huot, *Les céramiques monochromes*, s. 118, C. Blegen vd., *Troy. The Third, Fourth, and Fifth*, s. 19.

<sup>246</sup> V. Milojevic, *Samos Band I*, s. 40, Taf. 38: 32-53.

<sup>247</sup> S. Hood, *Excavations in Chios*, s. 434.

<sup>248</sup> Jeremy B. Rutter, "Fine Gray-burnished Pottery of the Early Helladic III Period: the Ancestry of Gray Minyan", *Hesperia*, 52, 1983, s. 329

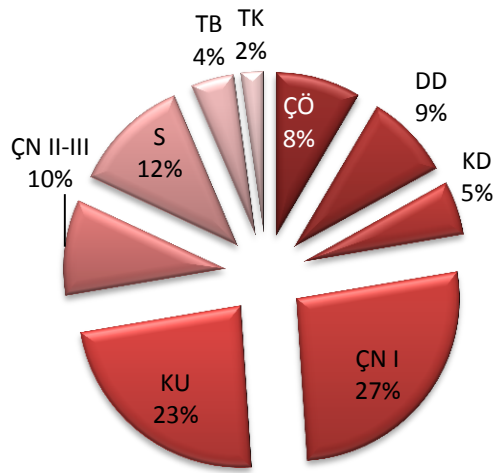
<sup>249</sup> A. Topbaş vd., "Salvage Excavations of the Afyon" s. 39.

<sup>250</sup> A. Topbaş vd., "Salvage Excavations of the Afyon" s. 42.

<sup>251</sup> J. Huot, *Les céramiques monochromes*, s. 122

sahiptir. Genel olarak bu mal grubu, yüzeylerinin kalın astarlı, mat, perdahsız ve bezemesiz oluşu ile ETÇ 2'nin siyah astarlı örneklerinden belirgin biçimde ayrılmaktadır. ETÇ 3'te yeni ortaya çıkan Siyah Astarlı Malın (HN. 23), hamur renkleri farklı olmasına karşın, bunların yüzey işleme açısından daha çok Gri Malla benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır.

İstatistiksel olarak, Kaba Mal değerlendirilmeye alınmadan, diğer mal grupları arasındaki dağılımına bakıldığında, Siyah Astarlı Malın 4. Tabaka'da %38'lik bir orana sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu oranın 3 ve 2. tabakalar genelinde %9'a gerilediği görülmektedir



L12.PBM.84

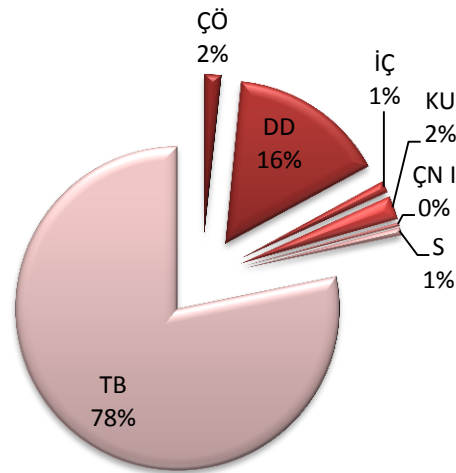
Şekil 75: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Siyah Astarlı Mal Grubunda Görülen Formların Oransal Dağılımı

Şekil 76: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Tabakalarından, ETÇ 2 Geleneğini Sürdüren Siyah Astarlı Mala Bir Örnek

Siyah Astarlı ETÇ 3 seramiği içinde ilk sırayı %47 oranıyla çanaklar almaktadır (Şek. 75). Bunların çoğunu içe doğru kıvrılan ağızlı çanaklar (%27), daha az bir kısmını da "S" profilli (%12) ve omurgalı çanaklar (%10) oluşturmaktadır. Form veren parçaların %5lik kısmını oluşturan kaideler de omurgalı veya içe doğru kıvrılan ağızlı çanaklara ait olmalıdır. Siyah Astarlı örnekler içinde çok az da olsa tabak ve tankardlara da rastlanmıştır.

### 1.5.3.1.6. Yalın Mal Grubu (*Plain Ware*)<sup>252</sup>

İngilizce'deki karşılığı "*Plain Ware*" olan Yalın Mal, Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 tabakalarında % 7 oranında temsil edilmektedir. Hamur rengi bej, açık kahverengi ve pembemsi devetüyünden kahverengi ve turuncumsuya kadar değişen çeşitli tonlardadır. Yüzey astarsızdır. Bazen yüzeyin sert bir cisimle düzeltildiği veya nadiren ıslak sıvazlandığı anlaşılmaktadır.



Şekil 77: Yalın Mal Grubuna Ait Kap Formlarının Oransal Dağılımı

Yalın Mal Grubu içinde farklı alt gruplar da söz konusudur. Turuncu ve devetüyü tonlarında hamura sahip olan yoğun mikalı gruplar, yerleşmede en yoğun orana sahiptir. Buna karşın, özellikle krem-sarı tonlarında değişen, oldukça az bir oranla temsil edilen grup, bölgeye ithal edilmiş olmalıdır.

<sup>252</sup> Yalın Mal ya da İngilizce'deki karşılığıyla *Plain Ware* tanımlaması, astarsız ve perdahsız, ince-orta nitelikli malları ifade etmek için kullanılmıştır. Söz konusu grup, yerleşmede ETÇ 2'den itibaren görülen Astarsız-Perdahsız Kaba Mal ile karıştırılmamalıdır. "Yalın Mal" tanımlaması, bu çalışmada, çömlekçi çarkının kullanımıyla bağlantılı olarak ortaya çıkan ve yaygınlaşan, özellikle tabakların yapımında tercih edilen ve ETÇ 3 için tipik olan mal grubunu (HN: 51-53) ifade etmek için kullanılmıştır.





Şekil 78: Yalın Mal Grubuna Ait Tabak Parçaları

Yalın Mal Grubu çok sınırlı sayıda formla temsil edilmektedir. Formu belirlenebilen parçaların %78'i tabaklara aittir (Şek. 77-78); %16'lık oranındaki düz diplerin de önemli bir kısmı tabaklara aittir. Dolayısıyla Yalın Malın, büyük oranda tabaklarla temsil edildiği açık bir şekilde anlaşılmaktadır.

#### Karşılaştırma:

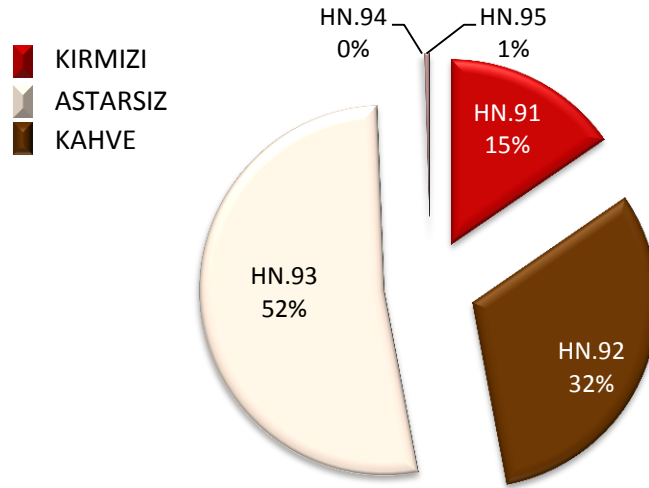
Troia II tabakasında Yalın Mal, çark yapımı seramiğin en belirleyici mal grubudur. Buradaki örnekler üzerindeki çark yivlerinin belirgin olduğu belirtilmektedir<sup>253</sup>. Laodikeia-Kandilkırı örneklerine benzer şekilde, Troia'da da TB IV tipi tabaklara benzeten A2 tabakları için karakteristiktir. Ancak Troia'da bu malın form repertuarı, Laodikeia'ya göre çok daha çeşitlidir. Küllüoba'da ise ilk kez IVA evresinde el yapımı örneklerde görülen bu mal, Troia'ya benzer şekilde ETÇ 3 boyunca çark yapımı tabakların üretiminde yoğun olarak tercih edilmiştir<sup>254</sup>.

#### **1.5.3.1.7. Kaba Mal Grubu**

Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 tabakalarında söz konusu olan mal grupları arasında ilk sırayı %37'lik bir oranla Kaba Malın aldığı görülmektedir. Söz konusu durum, mekânların domestik işlevi ile açıklanabilir.

<sup>253</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 221-222.

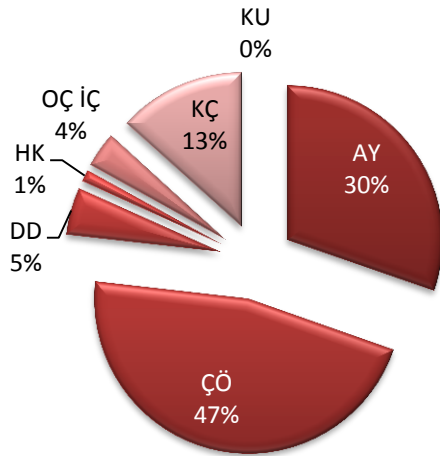
<sup>254</sup> Murat Türkteki, *Batı ve Orta Anadolu'da Çark Yapımı Çanak Çömleğin Ortaya Çıkışı ve Yayılımı*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 2010, s. 140; M. Türkteki, "Batı ve Orta Anadolu'da Çark", s. 55.



Şekil 79: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Kaba Malının Astar Renklerine Göre Oransal Dağılımı

Kaba Mal Grubu içerisinde yer alan seramik örnekleri, hamur özellikleri açısından birbirlerine benzemekle beraber, astar ve perdah özellikleri bakımından çeşitlilik göstermektedir (Bkz. Ek 1, Hamur No 91-95). Kaba Mal Grubunda, kil genel olarak gri mika barındırmaktadır; katkı olarak ise taşçık, bitki ve kuvars ilk sıraları almaktadır. Kaba Malın %52'si astarsız ve perdahsız örneklerden oluşmaktadır (Şek.79-81). Yüzeylerinin bazen ıslak sıvazlanarak düzeltildiği görülmektedir. Kaba Mal içinde en yoğun ikinci grubu %32'lik oranla Kahverengi Astarlılar oluşturur; bunu da %15'lik oranla kırmızı astarlılar takip eder. Her iki grup da çoğunlukla perdahlıdır. Kaba Mal içindeki diğer gruplar %1 ve daha az oranlarda temsil edilmektedir.

Kaba Mal içindeki form dağılımı, ETÇ 2 tabakasındakinden pek farklı değildir. Form veren seramik parçalarının %36'sı çömleklere ait olup %23'ü ise büyük çoğunluğu çömleklerin ayaklarına aittir (Şek. 80). Bu bağlamda, ETÇ 3 tabakalarında da Kaba Mal Grubunun en sevilen form grubunu üçayaklı çömlekler oluşturmaktadır. Söz konusu mal grubuna ait tipler içerisinde, ETÇ 3'de görülen tek yenilik Dışa Açılan Ağızlı Derin Çömlek (ÇÖ VII) grubunun ortaya çıkmasıdır. %10'luk bir grubu oluşturan bu çömlek tipi, Kaba Mal ve ETÇ 3 tabakası için oldukça belirleyicidir.



Şekil 80: Kaba Mal Grubuna Ait Parçaların Formlara Göre Dağılımı



Şekil 81: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Astarsız Kaba Mal Grubuna Ait Bir Örnek

Kaba Mal içinde çok az sayıda içe doğru kıvrılan ağızlı veya omurgalı çanak ve kaide örneği bulunmaktadır. Bu mal grubu içerisindeki kulpların tamamı olasılıkla çömleklere aittir.

### 1.5.3.1.8. İthal Mal Grupları

#### 1.5.3.1.8. 1. Parlak Kırmızı Astarlı ve Perdahlı Mal (*Red Coated Ware*)

Laodikeia’da ETÇ 3 seramiği içerisinde, ithal olduğu anlaşılan en önemli grup, Kırmızı Astarlı Mal içinde yer alan, tüm mal grupları arasında %1’den daha az bir oranla temsil edilen Parlak Kırmızı Astarlı ve Perdahlı Mal Grubudur (HN: 16, *Red Coated Ware*). Bu grubun astar ve perdah özellikleri, diğer kırmızı astarlı gruplardan tamamen farklıdır. Kiremit rengi ve kırmızı arasında geçişler gösteren kalın bir astar üzerine çok parlak bir perdah uygulanmıştır. Bu yüzey özelliği, söz konusu mal grubuna ait parçaları, bezemesiz olsalar dahi kolayca ayırt edebilmelerini sağlamaktadır (Şek. 82-83). Ele geçirilen örnekler el yapımı ve ince cidarlı olup orta sert bir hamura sahiptir. Kırmızı Astarlı ve parlak perdahlı seramik üzerinde, seçilmiş olan bazı alanlar astarsız ve perdahsız şekilde, hamur renginde bırakılmış ve bu kesimlere oldukça ince bir çizgi bezeme uygulanmıştır. İnce cidarlı olan bu parçalarda, içi taranmış baklava motifleri

görülebilmektedir. Motif sıklıkla çizgilerle sınırlandırılmış, içi taramalı alanlardan oluşur (Lev. 87: 4-13).



Şekil 82: Parlak Kırmızı Astarlı Saklı Astar Bezemeli Mal Grubuna Ait Seramik Örnekleri

#### Karşılaştırma:

Parlak Kırmızı Astarlı ve Perdahlı Mal Grubu, ilk olarak Troia II mal grupları arasında Blegen tarafından “kırmızı, bazen gri özlü, çoğunlukla mikalı ve nadiren taşçık katkılı, sert ve pekişmiş hamurlu, kalın astarlı ve parlak perdahlı” olarak tanımlanmıştır<sup>255</sup>. Bu mal, Laodikeia’ya yakın yerleşmeler arasında, Afyon’da Kaklık Mevkii mezarlarından tanınmaktadır<sup>256</sup>. Söz konusu mezarlıkta, bu mal grubundaki seramik örneklerinin bazılarının çarkta şekillendirildiği belirtilmektedir<sup>257</sup>. Sarı tarafından, “Yukarı Sakarya Grubu”nun karakteristik mal gruplarından olduğu belirtilen bu malın öncülerinin (*Proto-Red Coated Ware*), ETÇ 2’de yine Eskişehir-Afyon yöresinde ortaya çıktığının altı çizilmektedir<sup>258</sup>. Bu mal grubunun, iç kesimlerde ortaya

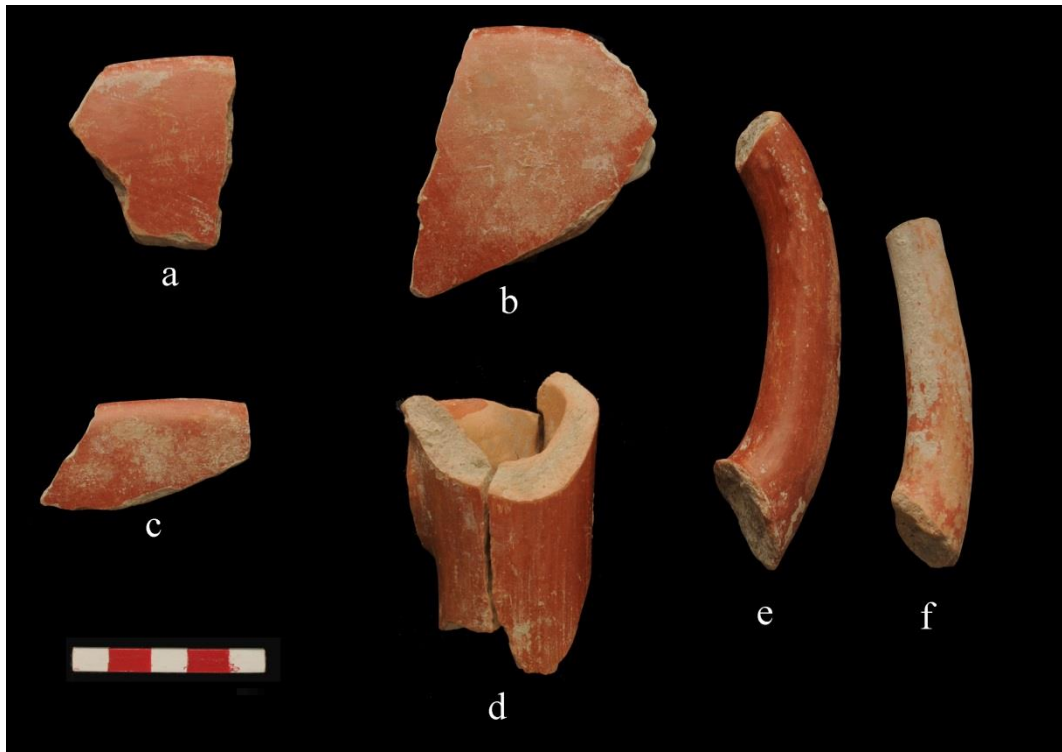
<sup>255</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 221.

<sup>256</sup> A. Topbaş vd., “Salvage Excavations of the Afyon” s. 39.

<sup>257</sup> A. Topbaş vd., “Salvage Excavations of the Afyon” s. 42. Ancak söz konusu örnekler üzerinde yeniden inceleme yapan Prof. Dr. T. Efe, bu parçaların aslında el yapımı olabileceği kanaatinde olduğunu ifade etmektedir (Sözlü görüşme).

<sup>258</sup> Deniz Sarı, “İlk Tunç Çağı ve Orta Tunç Çağı’nda Batı Anadolu’nun Kültürel ve Siyasal Gelişimi”, *MASROP E-Dergi*, 7, 2012, s. 169.

çıkıp, buradan kıyı bölgelere yayıldığı düşünülmektedir<sup>259</sup>. T. Efe tarafından, *Red Coated* malın, ETÇ 3 başından itibaren Küllüoba'da<sup>260</sup> ve Eskişehir yöresinde<sup>261</sup> görüldüğü ifade edilmektedir. Bu özellikler Laodikeia'daki ithal örneklerle de benzeşmektedir. T. Efe, genel olarak Batı Anadolu ETÇ 3 kültürünü tanımlayan öğelerin, Troia'dan Kütahya/Afyon bölgesine uzanan iç kesimde oluştuğunu ifade ederken, bu öğelerin arasında *Red Coated* malı da saymaktadır<sup>262</sup>. Küllüoba'da *Red Coated ware*, IID tabakasından sonra kullanımdan kalkmaktadır<sup>263</sup>.



Şekil 83: Parlak Kırmızı Astarlı. Saklı Astar Bezemeli Mal Grubuna Ait Seramik Örnekleri

<sup>259</sup> A. Topbaş vd., “Salvage Excavations of the Afyon” s. 46.

<sup>260</sup> T. Efe, D. Ay-Efe “Küllüoba: İç Kuzeybatı Anadolu’da”, s. 51-52.

<sup>261</sup> T. Efe, “Early Bronze Age III Bahçehisar”, s. 8.

<sup>262</sup> Turan Efe, Ahmet İlaslı, “Pottery Links Between the Troad and Inland Northwestern Anatolia during the Trojan Second Settlement”, *V. La Rosa, Poliochni e l’antica eta del bronze nell’ege settentrionale*, (Ed. Dumas C. G.), Athens 1997, s. 605.

<sup>263</sup> Turan Efe, Murat Türkteki, “The Stratigraphy and Pottery of the Period Transitional into the Middle Bronze Age at Küllüoba (Seyitgazi, Eskişehir)”, *Anatolia Antiqua XIII*, 2005, s.125.

### 1.5.3.1.8.2. Mika Astarlı Mal Grubu

Batı Anadolu'nun başka yerleşimlerinden de tanınan, ancak özellikle Orta ve Geç Tunç Çağları'nı anımsatan Gümüş Mika Astarlı (*Silver Wash*) ve Altın Mika Astarlı (*Gold Wash*) Mal Gruplarının, sayılı örnekle de olsa Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 seramiği içinde temsil edildiği görülmüştür (Şek. 84-85). Oldukça az sayıda örneğin var olması, bunların ithal olarak Laodikeia'ya gelmiş olabileceğini akla getirmektedir. Ancak bu mal gruplarının ilk hangi bölgede görüldüğü konusunda elimizde kesin bir bilgi bulunmadığından, bunların ithal olmaları durumuna şimdilik şüphe ile bakılmalıdır.



Şekil 84: Gümüş Mika Astarlı Mal



Şekil 85: Altın Mika Astarlı Mal

#### Karşılaştırma:

Laodikeia'nın yakın çevresinde, Gümüş Mika Astarlı Mal'ın en yakın benzeri, Beycesultan XIII. Tabaka'daki tek parçada görülmüştür. Bu örneğin ait olduğu mal grubu, J. Mellaart tarafından "*silvery gray ware*" olarak adlandırılmıştır<sup>264</sup>. Orijinali Ankara İngiliz Arkeoloji Enstitüsü'nde incelenmiş olan parça, hem astarı hem de formu<sup>265</sup> açısından Laodikeia-Kandilkırı örnekleri ile önemli benzerlikler göstermektedir. Beycesultan'da ETÇ'de Altın Mika Astarlı Mal'ın iki örneğinden biri X. Tabaka'dan gelen ilmik kulplu fincan<sup>266</sup>, diğeri de VI. Tabaka'dan ele geçirilmiş olan depastır<sup>267</sup>. Liman Tepe'de Altın Mika Astarlı Mal'a V. Tabaka'da rastlanmıştır<sup>268</sup>.

<sup>264</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 175: Shape 8a, Fig. P.45: 17.

<sup>265</sup> Söz konusu parçanın formu ile ilgili tartışmaya ETÇ 2 formları arasında, Tankard başlığı altındaki karşılaştırmalar kısmında yer verilmiştir.

<sup>266</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 209.

<sup>267</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 233.

<sup>268</sup> Hayat Erkanal vd., "2001 Yılı Liman Tepe Kazıları", 24. *KST-1*, 2003, s., 429, Res. 8.

ETÇ'de az sayıda örneği bulunan her iki mal grubu da MÖ 2. Binyılda yaygınlaşmaktadır<sup>269</sup>. Bu malın özellikle Beycesultan ve Çürüksu (Lykos) Ovası GTÇ kültürü için çok karakteristik olduğu da belirtilmelidir<sup>270</sup>.

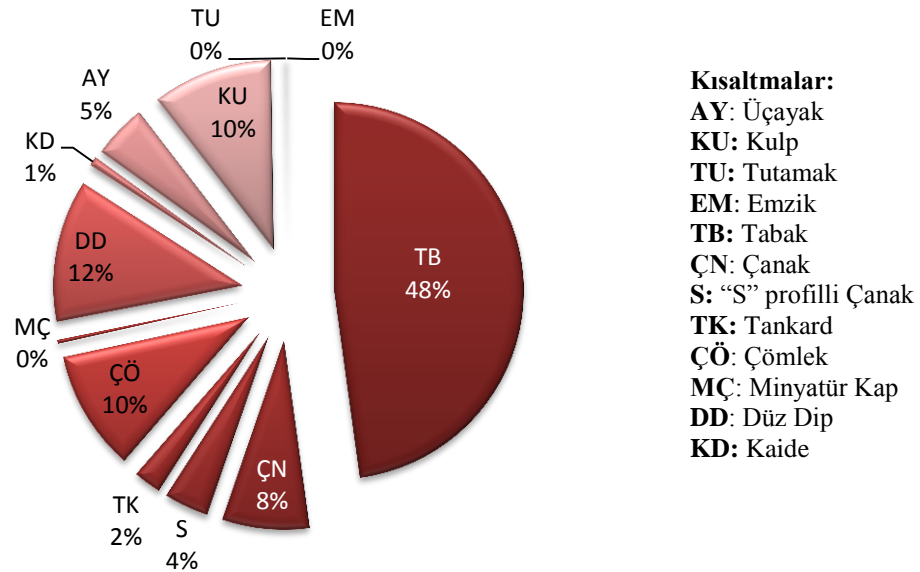
---

<sup>269</sup> James Mellaart, Murray, A. *Beycesultan Vol. III. Late Bronze Age and Phrygian Pottery and Middle And Late Bronze Age Small Objects*, London 1995, s. 103, Map 3.

<sup>270</sup> E. Konakçı, *Büyük ve Küçük Menderes Havzalarındaki*, s. 251-255, 500-506.

### 1.5.3.2. Kap Formları

Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 seramiği içerisindeki kap formları tabak, çanak, çömlek, tankard ve az sayıda depas parçalarından oluşmaktadır (Şek. 86). Söz konusu dönemde, seramikte çömlekçi çarkının yoğun şekilde kullanılmış olmasına da koşut olarak, yeni formların ortaya çıktığı görülmektedir. Bununla beraber, özellikle eski mal gruplarının ve formların ETÇ 2'den sürdüğü anlaşılmaktadır.



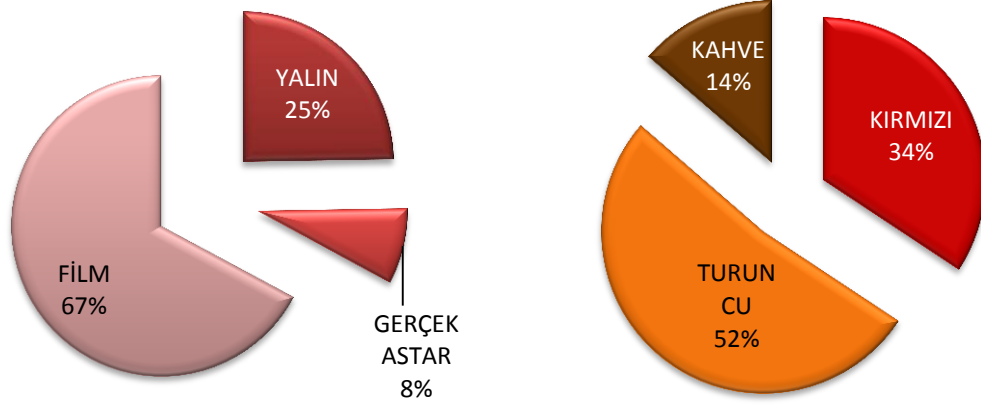
Şekil 86: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 (3-2. Tabaka) Kap Formlarının Oransal Dağılımı

#### 1.5.3.2.1. Tabak (TB) (Lev. 22-33)

Tabak, Laodikeia'da özellikle ETÇ 3 tabakaları için yaygın kap formudur (Şek. 86). Bu form, formu belirlenebilen parçaların %48'ini oluşturmaktadır; 3. Tabaka'da %61'lik, 2. Tabaka'da ise %43'lük bir oranla temsil edilmektedir. 3 ve 2. tabakalardaki örneklerin önemli bir kısmı çark yapımıdır.

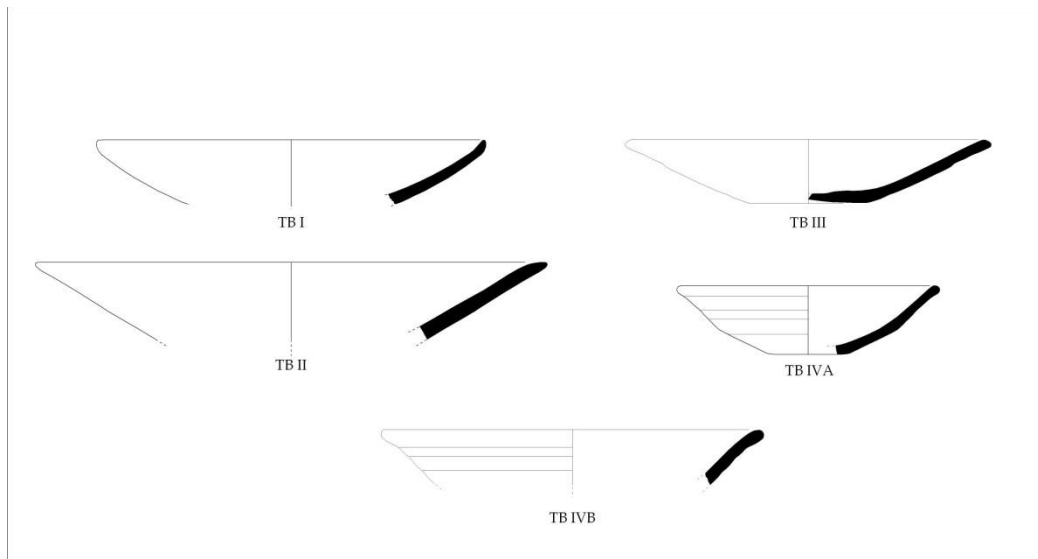
ETÇ 3 tabakaları % 67 oranında Film Astarlı Mal ile temsil edilmektedir (Şek. 87). Film Astarlı örnekler içinde, en yaygın astar rengini %52 oranıyla turuncu oluşturur. Bunu, %34'lük oranla kırmızı ve %14'lük oranla da kahverengi olanlar izlemektedir (Şek. 88). Tabakların %8'i kalın astarlıdır ve el yapımı olanların hemen hepsi bu grup içinde yer almaktadır. Bu formun %25'i ise Yalın Mal ile temsil edilmektedir.





Şekil 87: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Tabakalarındaki Tabakaların Özelliklerine Göre Oransal Dağılımı

Şekil 88: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Tabakalarındaki Film Astarlı Tabakaların Astar Renklerine Göre Oransal Dağılımı



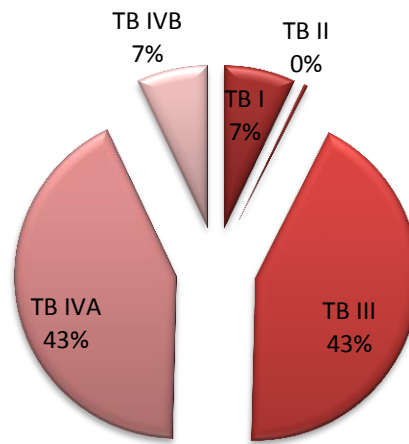
Şekil 89: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Tabakaları Tabak Tipleri

Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 tabakalarında ele geçirilen çanaklar, profillerindeki bazı farklılıklar göz önünde tutularak 4 ana tip altında değerlendirilmiştir (Şek. 89).

### 1.5.3.2.1.1. El Yapımı, İçe Doğru Hafif Çekik Ağızlı Tabak (*Troia A1Tabağı*)<sup>271</sup> (TB I) (Lev. 22:1-5, Lev. 30: 1-3)

Laodikeia’da ETÇ 2’nin geç bir evresinde kullanılmaya başlandığı anlaşılan, hafif içe doğru kıvrılan ve yuvarlatılmış ağız kenarlı tabaklar, ETÇ 3 tabakalarındaki tabakların %7’lik bir bölümünü oluşturur (Şek. 89-90). Bu tipe ait tüm örnekler elde yapılmıştır. TB I tipi tabakların kalın kırmızı Astarlı, kırmızı Film Astarlı ve gri örnekleri mevcuttur.

Söz konusu tipin ölçülebilen ağız çapı ortalaması yaklaşık 30,5 cm’dir [ $\bar{X} \pm (SS) \text{cm} = 30,6 (\pm 1,5) \text{cm}$ ].



Şekil 90: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Tabak Tiplerinin Oransal Dağılımı

### 1.5.3.2.1.2. El Yapımı, Dışa Doğru Düz Bir Şekilde Açılan Profilli Tabak (*Troia A1Tabağı*) (TB II) (Lev. 22:2)

Laodikeia’da 3. Tabaka’ya ait tek bir örnekle temsil edilen ve literatürde “Troia A1 Tabağı” olarak bilinen bu tip, ağza doğru giderek incelen ve dışa doğru düz bir şekilde açılan bir profile sahiptir (Şek. 89). Kandilkırı’nda bulunan örneğin ağız çapı 44 cm’yi bulmaktadır ve kalın kırmızı astarlıdır.

<sup>271</sup> Literatürde “Trojan Plates” olarak da tanımlanan grubun, Troia üretimi olduğu düşünülmemekle beraber, sözü edilen tabak grubunun net bir şekilde tanımlanabilmesi için bu ifadeye de yer verilmesi uygun görülmüştür.

### Karşılaştırma (TB I ve TB II):

Kandilkırı TB I ve II tipleri olarak sınıflandırılan tabaklar, literatürde Troia A1 tabağı olarak bilinmektedirler. Blegen, az örnekle temsil edilmekle beraber, bu tipin Troia I'in tüm evrelerinde görüldüğünü belirtmektedir<sup>272</sup>. Bunlar astarlı ve perdahlı gruplar ile temsile edilmektedir. Troia II'de de genel olarak el yapımı örneklerle süren bu tip, “düz profilli ve basit ağız kenarlı olarak” tanımlanmaktadır<sup>273</sup>. Blegen tarafından Troia I'deki A1 formundan gelişerek sürdüğü ifade edilen bu tip, Troia II'de Parlak Kırmızı Perdahlı örnekler yanında Gri Mal ile de temsil edilmektedir ve bu tipe ait yüzlerce parçanın varlığından söz edilmektedir.

TB I ile yakından benzeşen, kırmızı astarlı ve perdahlı örnekler, Elmalı-Karataş VI:1 tabakasında bulunmuştur<sup>274</sup>. Bunlara form olarak çok benzeyen ancak çarkta üretildiği ifade edilen, pembemsi hamurlu yalın bir örnek de Bademağacı'nda tespit edilmiştir<sup>275</sup>.

TB II örneklerinin benzerleri de Karataş VI:1 tabakasında görülür<sup>276</sup>. Söz konusu örneklerin, elde, şerit tekniğiyle yapıldığı, bazılarının ise çarkta tamamlanmış olabileceği ifade edilmiştir<sup>277</sup>. Kırmızı astarlı tabaklar, Aphrodisias Akropol VI. Tabaka'da görülmüştür<sup>278</sup>.

### **1.5.3.2.1.3. Konik Gövdeli Tabak (Troia A2 Tabağı) (TB III) (Lev.23-24, 30:4-7, 31)**

Dışa doğru düz bir şekilde açılan profilli, yuvarlatılmış ya da hafif eğik kesilmiş ağız kenarlı ve düz dipli olan bu TB III tipine ait tabaklar, yukarıdaki gruplara göre daha derindirler (Şek 89). Bu gruba ait örneklerin önemli bir kısmı –TB IV grubunda olduğu gibi- çarkta şekillendirilmiştir (Şek 91). 3. ve 2. tabakalardaki oranları birbirine oldukça yakın olan bu tip, tüm tabaklar içerisinde %43'lük bir orana sahiptir.

<sup>272</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 57.

<sup>273</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 224.

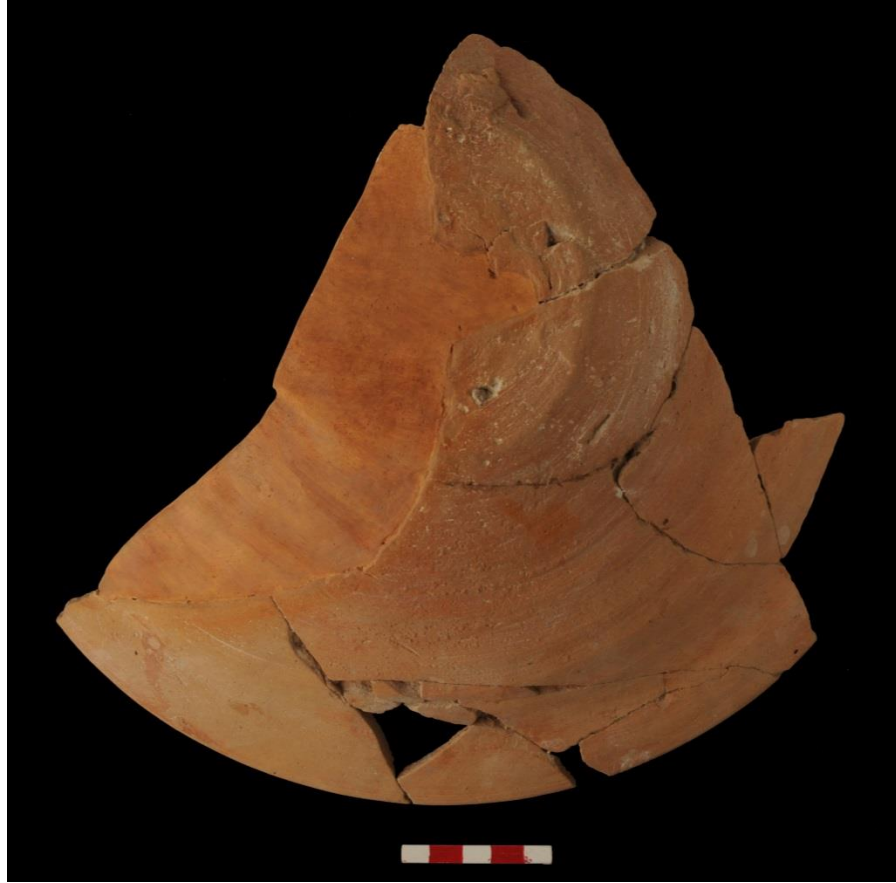
<sup>274</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 14, Pl. 5: BL41.

<sup>275</sup> Duru 2002, 563, Lev. 43:1,

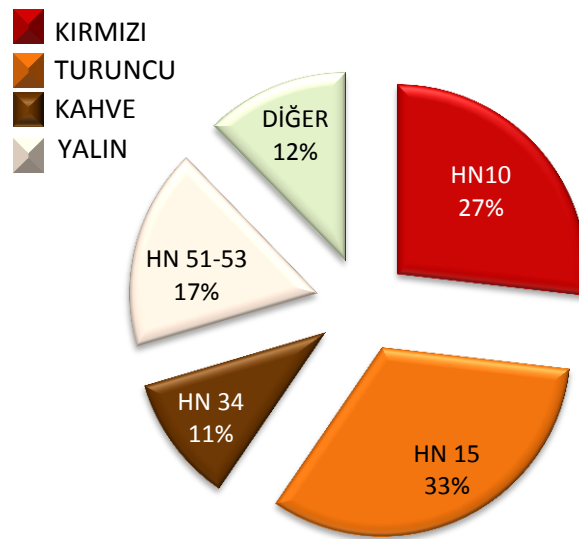
<sup>276</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 14, Pl. 5: BL42.

<sup>277</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 14.

<sup>278</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1967", s. 59-60; B. Kadish, "Aphrodisias 1968 and 1969", s. 137, Fig. 39.



Şekil 91: Laodikeia-Kandilkırı 2. Tabakaya Ait Bir Çark Yapımı Tabak



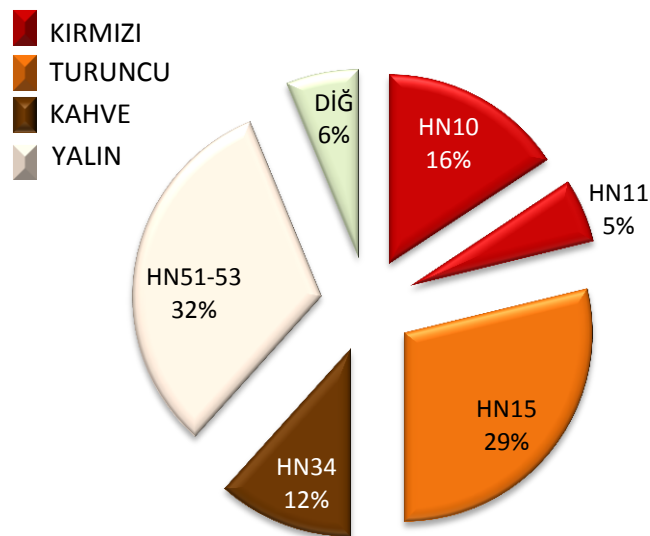
Şekil 92: TB III Tipi Tabakların Ait Oldukları Mal Gruplarına Göre Oransal Dağılımı

TB III grubu tabakların %71'i Film Astarlı, %17'si Yalın Mal ve %12'si de diğer mal grupları ile temsil edilmektedir. Film Astarlı gruplar içinde en yaygın astar rengi turuncu olup bunu kırmızı ve kahverengi film astarlılar takip etmektedir (Şek. 92).

Bu formun ağız çapı 20-33 cm arasında değişmektedir ve ağız çapı ortalaması 28,5 cm'dir [ $\bar{X} \pm (SS)_{cm} = 28,5 (\pm 4,6)_{cm}$ ]. Cidar kalınlığı ise 0.6-1.1 cm arasında değişir; cidar kalınlığı ortalaması ise 0,8 cm'dir [ $\bar{X} \pm (SS)_{cm} = 0,8 (\pm 0,1)_{cm}$ ].

#### 1.5.3.2.1.4. Dışa Açılan Ağızlı Tabak (Troia A2 Tabacağı) (TB IV) (Lev. 25-29, 32-33)

Düz dipli ve basit ağız kenarlı olan TB IV grubundaki tabakları, yukarıdaki konik gövdeli gruptan ayıran en belirgin özellik, gövdenin basık küresel bir görünümde olması, ağız kenarı altında bir girinti yapıp, hafifçe dışa açılan, yuvarlatılmış ya da dışa doğru sivriltilmiş, basit ağız kenarı ile sonlanmasıdır (Şek. 89).



Şekil 93: TB IV Tipi Tabakların Ait Oldukları Mal Gruplarına Göre Oransal Dağılımı

Dışa Açılan Ağızlı Tabak grubu, 3. ve 2. tabakaların genelinde tüm tabaklar arasında %50'lik bir oranla en yaygın tabak tipini oluşturmaktadır. Mal grupları açısından değerlendirildiğinde, TB IV tipi, bir önceki tip gibi büyük ölçüde Film Astarlı örneklerden oluşmaktadır. %56'sı Film Astarlı, %32'si yalın Mal Grupları içerisinde yer alan tabaklarda, en yaygın Film astar rengi turuncudur (Şek. 93). Ancak, burada

dikkat çekici olan, yukarıdaki TB III grubunda %17 olan yalın Astarlı örnek oranının, bu grupta %32 olarak temsil ediliyor olmasıdır. Diğer bir deyişle, bu tip Laodikeia'nın ETÇ 3 Yalın Malın sevilen tabak biçimlerinden biridir.

Bu tip içerisinde iki alt tipten söz edilebilir. İlk grubun (**TB IVA**) dış yüzeyine, tarak benzeri bir alet ile daha düz bir görünüm kazandırılmıştır. Ancak, ikinci alt tipte (**TB IVB**) olasılıkla çarkın yarattığı tur olukları ya da şerit yöntemiyle üretilirken kullanılan parçaların birleşme yerleri tam düzeltilmeden bırakılmış, bu durum da tabağın dış yüzeyine geniş ve seyrek, yatay yivli bir görünüm kazandırmıştır. Olasılıkla teknik bir farklılıktan kaynaklanan bu durum, tabakalara ya da Mal Gruplarına göre herhangi bir değişikliğe işaret etmiyor gibi görünmektedir.

Bu tipin ağız çapı, 22 cm'den 32 cm'ye kadar bir aralığa sahiptir ve ölçülen ağız çaplarının ortalaması yaklaşık 27 cm'dir [ $\bar{x} \pm (SS)_{cm} = 26,8 (\pm 3,0)_{cm}$ ]. En incesi 0,7 cm, en kalını 1 cm olarak ölçülen cidar kalınlıklarının ortalaması ise 0,7 cm'dir [ $\bar{x} \pm (SS)_{cm} = 0,7 (\pm 0,1)_{cm}$ ].

#### Karşılaştırma (TB III ve TB IV):

Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 tabakalarında ele geçirilen çark işi tabaklar, bu çalışmada TB II ve TB IV olarak iki ayrı tip atında toplanmışsa da, Troia'da Blegen tipolojisinde bu iki tip de Troia A2 tabakları içerisinde yer almaktadır. Blegen, Troia IIB tabakasında ortaya çıkan bu tipin, IIB-c evrelerindeki erken örneklerinin kalın cidarlı, IId-g evresindeki geç örneklerinin daha ince cidarlı ve daha küçük boyutlu olduğu ifade edilmektedir<sup>279</sup>. Ağız kenarı dışa doğru açılan ve dış yüzleri oluklu görünüme sahip olan bu tabaklar, ağız kenarlarına göre bazı farklılıklar gösterebilmektedir. A2 tabakları IIB ve c evrelerinde neredeyse her zaman Yalın Mal Grubunda iken, bunların II d-g evrelerinde Kırmızı Film Astarlı örnekleri de mevcuttur<sup>280</sup>.

Bu tipin Beycesultan'daki en erken örneği, XIIIa tabakasındaki kırmızı film astarlı, çark yapımı tek bir tabak parçası mevcuttur<sup>281</sup>. XIIc tabakasındaki tek örnek<sup>282</sup> çark yapımı ve kırmızı film astarlı; X ve IX. tabakalardaki çok az sayıda örnek ise yalındır<sup>283</sup>. Film Astarlı olan örneklerin yerleşme için nadir olduğu kazı başkanı

<sup>279</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 225-226.

<sup>280</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 225-6.

<sup>281</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 177, 179, Fig. P. 46:6.

<sup>282</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 201, Fig. P. 47:1.

<sup>283</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 207, 211, Fig. P. 50:1-2, Fig. P. 52:1-2

tarafından belirtilmektedir<sup>284</sup>. Daha sonra tabakalarda ise bu tipin örneği bulunmamaktadır. Beycesultan, IX. Tabaka örnekleri, profilin düz oluşu açısından Laodikeia-Kandilkırı TB III örneklerine daha çok benzemekle birlikte, profillerinin daha yatık olması bakımından kısmen ayrılmaktadırlar<sup>285</sup>. Beycesultan XII. Tabaka'daki örnek ise Kandilkırı TB IV ile benzeşen bir forma sahiptir<sup>286</sup>. Hem film astarlı hem yalın örneklerin bulunması açısından Beycesultan, Laodikeia-Kandilkırı ile benzer özellik gösterse de, tabaklar Laodikeia-Kandilkırı'na kıyasla çok daha az sayıdadır.

B. Kadish, çarkta yapılmış, devetüyü hamurlu ve kırmızı astarlı tabakların Aphrodisias-Akropol IV-V. tabakalarda görüldüğünü ifade etmektedir<sup>287</sup>. M. Joukowsky ise kırmızı astarlı ve çark yapımı olduğunu belirttiği tabakların, Akropol VI-V tabakalarına ait olduğunu belirtmektedir<sup>288</sup>. Ancak burada sözü edilen, olasılıkla TB II grubu ile paralel olan el yapımı tabaklardır. Zira yayınlanan örneklerden biri, üzerinde belirgin astar izleri içermektedir ve boyut ve form olarak da el yapımı örneklerle benzerlik göstermektedir<sup>289</sup>. Aynı yayının katalog kısmında, çarkta yapıldığı ifade edilen ve form olarak TB III tipi ile tam bir paralellik gösteren bir örneğin ise VII. Tabaka'dan geldiği belirtilmektedir<sup>290</sup>. Ancak bu tarihlendirmeye şüphe ile yaklaşmak gerekir. Yine M. Joukowsky, film astarlı, pembemsi hamurlu, çark yapımı bir örneği, Aphrodisias-Pekmez IVe-V tabakası seramiği içinde değerlendirmektedir<sup>291</sup>. Hangi evreye ait olduğu net olarak belirtilmemiş olmasına karşın, Pekmez V seramiği genel olarak ETÇ 2'ye işaret ettiğinden, bu örneğin IVe tabakasına ait olması beklenmelidir.

Kandilkırı TB III tipi tabakların paralellere, Karataş'ta V:3-VI:1 tabakalarında, Kırmızı Astarlı Mal içerisinde rastlanmıştır. Çoğunlukla el yapımı olan grupta çark yapımı örnekler de mevcuttur<sup>292</sup>. Kandilkırı TB IV tipinin yakın paralelleri, Eslick tarafından Karataş-Semayük'te BL46 ve BL47 olarak sınıflandırılmıştır<sup>293</sup>. Pembemsi yalın maldan, çark yapımı örnekler Bademağacı'nda da ele geçirilmiştir<sup>294</sup>.

<sup>284</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 201.

<sup>285</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, P.52: 1-2.

<sup>286</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 201, P.47:1.

<sup>287</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1967", s. 61 (Sözü edilen seramiğin orijinaleri görülememiş olmakla beraber, tanımlamadan bunların film astarlı olabileceği düşünülmüştür).

<sup>288</sup> M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, s. 389, 582, Fig.423:13.

<sup>289</sup> M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, Fig. 322, Fig. 419:3.

<sup>290</sup> M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, Fig. 582, Fig. 419:15.

<sup>291</sup> M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, s. 566, Fig. 407: 10.

<sup>292</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s.14, Pl. 5: BL43.

<sup>293</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 14, Pl. 5: BL46, BL47.

<sup>294</sup> R. Duru, "Bademağacı 2000 ve 2001", s. 563, Lev 45 (üst).

Çark işi tabaklar Samos Heraion II ve III. tabakalarda görülmektedir<sup>295</sup>. Samos'ta II. Tabaka'da görülmeye başlanan tabaklar<sup>296</sup>, Kandilkırı örneklerinin yakın benzeridir.

Liman Tepe'de LMT B IV-2 tabakasinda çark işi tabakların görüldüğü bilinmektedir<sup>297</sup>. Chios Emporio'da bu tipe I. Tabaka'da rastlanmaktadır<sup>298</sup>. Rutter, Keos-Ayia Irini III tabakasinda ele geçirilen Lefkandi I grubu seramiğinin belirleyici formları arasında, bir kısmının çarkta yapılmış olduğunu ifade ettiği, tabak/sıg çanak formunu sıralamaktadır<sup>299</sup>. J. Caskey, bunların kırmızı ya da kahverengi astarlı olduğunu belirtmektedir<sup>300</sup>. Ayia Irini örneklerinden bazıları<sup>301</sup> Kandilkırı TB I grubu ile, bazıları<sup>302</sup> ise TB III grubu ile daha benzeşmektedir.

İç bölgelere gelindiğinde, çark yapımı tabakların oldukça yoğun temsil edildiği yerleşmelerden biri de Küllüoba'dır<sup>303</sup>. Bu yerleşmede ilk kez ETÇ 2 sonunda, olasılıkla Troia A2 tabaklarının öncüsü olan, benzer formdaki el yapımı tabaklar ortaya çıkar<sup>304</sup>. Küllüoba III. Tabaka'da yaygın olan çark işi tabakların, II. Tabaka'da C evresine kadar azalarak sürdüğü, bu evreden sonra ortadan kalktığı ifade edilmektedir<sup>305</sup>. Çark yapımı tabakların film astarlı örnekleri, Eskişehir yöresinde, Çukurhisar seramiği içinde de bulunmaktadır<sup>306</sup>. Kaklık Mevkii'nde ele geçirilenler ise Yalın Mal ile temsil edilen örneklerdir<sup>307</sup>.

<sup>295</sup> V. Milojevic, *Samos Band I*, s. 45, Taf. 29.

<sup>296</sup> V. Milojevic, *Samos Band I*, s. 43, Taf. 44: 1, Taf. 46: 5-7.

<sup>297</sup> V. Şahoğlu, Liman Tepe Erken Tunç Çağı, s. 66, Lev. 97: 6643\_1; 14191/9.

<sup>298</sup> S. Hood, Excavations in Chios, s. 555, Fig. 247: 2522-2530, Pl. 107: 2616, 2528, 2524; Pl. 108: 2526,

<sup>299</sup> J. Rutter, *Ceramic Change*.

<sup>300</sup> John L. Caskey, "Investigations in Keos II: A Conspectus of the Pottery", *Hesperia*, 41, 1972, s.370, Fig. 6: C3-5, C34, Plate 81: C31, C36.

<sup>301</sup> J. Caskey, "Investigations in Keos II", Plate 81: C31.

<sup>302</sup> J. Caskey, "Investigations in Keos II", Plate 81: C36.

<sup>303</sup> T. Efe, A. İlaşlı, "Pottery Links Between", s. 605, Pl. III: 1-3; T. Efe, D. Ay-Efe "Küllüoba: İç Kuzeybatı Anadolu'da", s. 52, Res. 22

<sup>304</sup> M. Türkteki, "Batı ve Orta Anadolu'da Çark", s. 52, Res. 3.

<sup>305</sup> T. Efe, M. Türkteki, "The Stratigraphy and Pottery", s.127; Fatma Şahin, *Küllüoba Höyüğü Orta Tunç Çağı'na Geçiş Dönemi (Übergangsperiode): Mimari ve Çanak Çömlek*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 2013, s. 59-61.

<sup>306</sup> T. Efe, "Early Bronze Age III Bahçehisar", s. 10, Fig. 6: 14-15.

<sup>307</sup> A. Topbaş vd., "Salvage Excavations of the Afyon" s. 73, Fig. 58: 158-159.

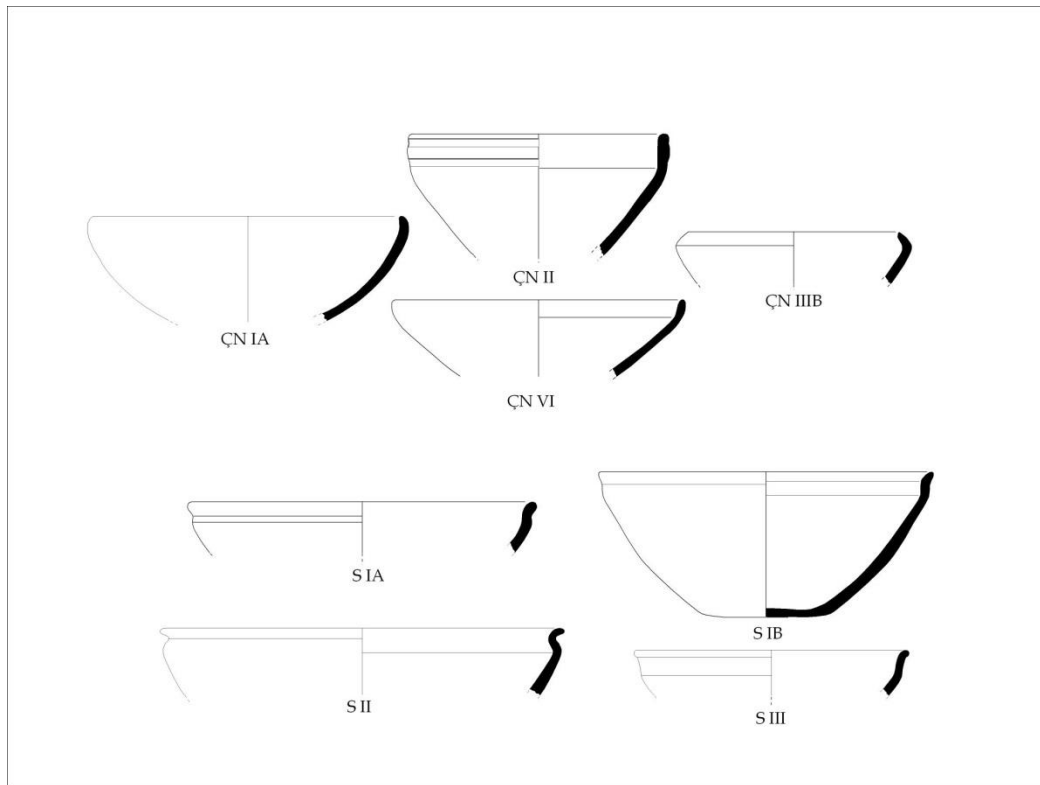


### 1.5.3.2.2. Çanak (ÇN, S)

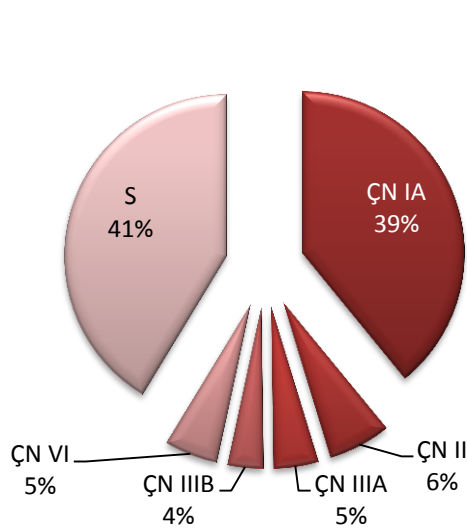
Laodikeia ETÇ 3'te, çanaklar, 3. Tabaka formlarının %17'sini, 2. Tabaka'da ise %35'ini oluşturmaktadır.

İçe çekik ağızlı ve omurgalı çanak tipleri (ÇN I-VI), ETÇ 3 tabakalarında, genel olarak ETÇ 2 tiplerinin devamı niteliğindedir. Ancak bazı alt tipler ortadan kalkar ve bazı yeni alt tipler ortaya çıkar (Şek. 94-96).

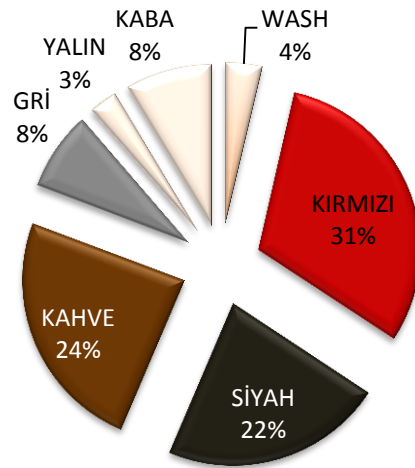
Tüm formlar içerisinde, omurgalı ve içe doğru kıvrılan ağızlı çanakların oranı ETÇ 2'ye göre azalmıştır. ETÇ 2 'de tüm kap formlarının %16'sını çanaklar oluştururken, ETÇ 3'te çanakların oranı %12'ye gerilemiştir. Bunun %8'lik kısmını omurgalı ve içe doğru kıvrılan ağızlı çanaklar oluşturmaktadır. ETÇ 3 çanak repertuarındaki en büyük yenilik ise "S" profilli çanakların ortaya çıkmasıdır. ETÇ 3'te bu form özellikle Gri Mal ile temsil edilmektedir.



Şekil 94: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Tabakaları Çanak Tipleri



Şekil 95: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Çanaklarının Tiplere Göre Oransal Dağılımı



Şekil 96: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 İçe Doğru Kıvrılan Ağzılı ve Omurgalı Çanaklarının (ÇN) Ana Mal Gruplarına Göre Oransal Dağılımı

#### 1.5.3.2.2.1. İçe Doğru Kıvrılan Ağzılı Çanak (ÇN I) (Lev. 34: 1-5)

ETÇ 2’de olduğu gibi, ETÇ 3 tabakalarında içe doğru kıvrılan ağzılı ve omurgalı çanakların en popüler tipi ÇN I grubudur (Şek. 95).

Söz konusu tipin, ETÇ 2’de görülen, daha kalın cidarlı ve kaideli olan IB alt tipinin ETÇ 3 tabakalarında kullanımdan kalktığı anlaşılmaktadır. ETÇ 3 tabakalarında, astarlı ve Perdahlı Mal Grupları içerisinde, diğer bir deyişle çanaklara ait olabilecek kaide sayısının yok denecek kadar azalmış olması da, kalın cidarlı, kaideli, içe doğru kıvrılan ağzılı ÇN IB tipinin kullanımdan kalkmasıyla ilişkili olmalıdır.

ETÇ 2’deki gelenekle uyumlu şekilde, ETÇ 3 ÇN I grubu çanakların %77’si kalın astarlı ve Perdahlı Mal Grupları içerisinde yer almaktadır. Kırmızı, kahverengi ve siyah astarlı ve perdahlı örneklerin varlığı devam etmektedir. Kırmızı astarlı örnekler, ETÇ 2’ye göre oransal olarak artmış gözükmektedir. Mal grupları açısından tek yenilik, içe doğru kıvrılan ağzılı çanakların da gri Mal Grubunda üretilen örneklerinin ortaya çıkmasıdır.

ETÇ 3’te de bu grupta kulp ve tutamak yaygın olarak görülmez ancak yatay kulplar nadiren de olsa mevcuttur (Lev. 34: 2). Bu tipe ait parçalar üzerinde bezemeye rastlanmamıştır.

### Karşılaştırma:

Yukarıda ETÇ 2 örneklerinin tanıtıldığı bölümde karşılaştırmalara yer verilmiş olan ÇN IA alt tipinin kullanımının, başka yerleşmelerde de Kandilkırı'ndaki gibi ETÇ 3'te de devam ettiği anlaşılmaktadır. Bu duruma örnek olarak Karataş-Semayük'te VI:1 tabakasındakiler gösterilebilir<sup>308</sup>. Bu tipin kırımızı astarlı ve içe çekik dipli örnekleri, Kaklık Mevkii ETÇ 3 mezarlarında da tespit edilmiştir<sup>309</sup>.

#### **1.5.3.2.2.2. Dik Yükselen Ağzılı, Omurgalı Çanak (ÇN II) (Lev. 34:6-7, 35:1-7)**

ETÇ 2'nin önemli çanak tiplerinden olan dik yükselen ağzılı, omurgalı çanaklar, ETÇ 3'te de sürer (Şek. 94). Çoğunlukla kalın astarlı ve perdahlı olan bu çanakların 2. Tabaka örneklerinin bazılarında (Lev. 34:7, Lev. 35:1), ağız kenarının altında 2 sıra yatay oluk bezeme söz konusudur. 3. Tabaka'da yalnızca bir örnekte, ise ağız kenarı altına tırnak baskısını anımsatan sıra halinde çentikler şeklinde uygulanmıştır (Lev. 37:2).

#### **1.5.3.2.2.3. Omurgalı Çanak (*Carinated/Antisplash Bowl*) (ÇN III) (Lev. 35:8-9; Lev. 36)**

ETÇ 2'de tüm çanaklar içinde %16 oranında temsil edilen omurgalı çanakların oranı ETÇ 3'te %9'a gerilemiştir. ETÇ 3'te hem kısa, kalın omurgalıların (ÇN IIIA), hem de ince uzun omurgalıların (ÇN IIIB) üretimi devam etmektedir. Ancak bu iki alt tipin omurgalı çanaklar içindeki dağılımına bakıldığında, kısa kalın omurgalı örnekler oransal olarak azalırken, ince uzun omurgalıların arttığı gözlenmiştir. Diğer bir deyişle, ETÇ içerisinde, Laodikeia'da omurgalı çanakların omurga kısımları giderek daha ince ve uzun bir görünüm kazanmaktadır.

Bir örnek üzerinde, ağız kenarında iki adet ince uzun, kabara biçimli çıkıntı yer alır (Lev. 36: 4). Diğer bir örnek üzerinde ise yatay kulp kalıntısı vardır (Lev. 36: 6)

### Karşılaştırma:

Yukarıda ETÇ 2 seramiği içerisinde karşılaştırmalarına yer verilen omurgalı çanakların, ETÇ 3'te Kandilkırı'nda olduğu gibi başka yerleşmelerde de kullanılmaya

<sup>308</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 11, Pl. 5: BL28, BL 29.

<sup>309</sup> A. Topbaş vd., "Salvage Excavations of the Afyon" s. 66,69, Fig. 52: 122, Fig. 54: 134-135.

devam edildiği bilinmektedir. Buna örnek olarak, Karataş-Semayük<sup>310</sup>, Chios Emporio I<sup>311</sup>, dekilerin yanı sıra Troia V'e kadar kullanılmaya devam eden omurgalı çanaklar verilebilir<sup>312</sup>.

#### 1.5.3.2.2.4. Hafifçe İçe Dönük Ağzılı Çanak (ÇN VI) (Lev. 37)

İçe çekik ağzılı çanaklar içerisinde, ETÇ 3'te ilk kez görülmeye başlanan tek tip ÇN VI grubudur (Şek. 94). Söz konusu çanaklarda, profil hemen ağız kenarı altında dikey yükselerek belli belirsiz bir omurga oluşturur ve yuvarlatılmış bir dudakla son bulur. Bu tip tabaklar, elde yapılmış TB I grubu tabakların profillerine oldukça benzer bir profile sahiptirler; ancak bunlar tabaklara göre daha dar ve derindir. Profilleri ve ağız şekilleri ise TB I grubununkilerle hemen hemen birebir benzerdir. 3. ve 2. tabakalara özgü olan bu tip, oransal olarak çok azdır ve eldeki örneklerin tamamı Gri Mal grubu ile temsil edilmektedir.

#### Karşılaştırma:

Kandilkırı ÇN VI tipi çanaklarının paralellere, Beycesultan'da, ilk kez ETÇ I'de (XIX-XVII. Tabakalar) rastlanmakta<sup>313</sup> ve bu tip varlığını XI. Tabaka'da da sürdürmektedir<sup>314</sup>. J. Mellaart, bu örnekleri de Beycesultan ETÇ 3a Tip 4 çanakları ile aynı grupta değerlendirmiştir. Ancak bazı örnekler, Laodikeia'da söz edilen bu grup gibi oldukça dik bir profil içermektedirler<sup>315</sup>.

ÇN VI içindeki örnekleriyle form olarak benzeren, ancak kırmızı astarlı bir örnek, Karaoğlan Mevkii'nde, konteksti tam belli olmasa da olasılıkla ETÇ 2'nin geç evresine ait örnekler arasında yer almaktadır<sup>316</sup>.

<sup>310</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 11, Pl. 5: BL25, Pl. 50 :KT 472.

<sup>311</sup> S. Hood, *Excavations in Chios*, s. 55, Fig. 243-244.

<sup>312</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 226.

<sup>313</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, Sheet 3: 4.

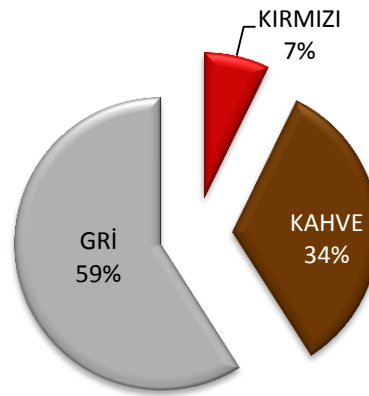
<sup>314</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, Sheet 4: 20.

<sup>315</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 201.

<sup>316</sup> A. Topbaş vd., "Salvage Excavations of the Afyon" s. 48, Fig. 38: 23.

### 1.5.3.2.2.5. "S" profilli Çanak (S) (Lev. 38-42)

"S" profilli çanaklar, Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 seramiği içerisinde temsil edilmemektedir. ETÇ 3'te kullanılmaya başlanan "S" profilli çanaklar, 3. Tabaka'da, tüm çanakların %36'sını oluştururken bu oran 2. Tabaka'da %50'ye ulaşmaktadır.



Şekil 97: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Tabakalarındaki "S" Profilli Çanaklarının Astar Renklerine Göre Dağılımı

Gri Mal'ın "S" profilli çanaklar için çok karakteristik olduğunu yukarıda vurgulanmıştır (Şek. 97). Bunun doğal sonucu olarak, 2. Tabaka'da, Gri Maldaki artış aynı şekilde "S" profilli çanaklarda da izlenmektedir. 2. Tabaka'da, "S" profilli çanakların %59'u Gri Mal ile temsil edilmektedir. Geri kalan kısmın %34'ü kahverengi astarlı, %7'si ise kırmızı astarlıdır.

Ağız kenarı ve gövde üzerindeki dönüşün keskinliğindeki farklılıklardan yola çıkarak, "S" profilli çanaklar 3 alt tipte (**SI**, **SII**, **SIII**) toplanmıştır. Bu 3 alt grubun da oranları birbirine yakındır. ETÇ 3 tabakalarında ele geçirilmiş olan "S" profilli çanaklar içinde **SI** alt tipi %35, **SII** %64 oranında temsil edilmektedir. **SIII** tipine ait ise sadece iki örnek ele geçirilmiştir.

"S" profilli çanakların hepsi düz diplidir ve derinlikleri de birbirine yakındır. Gri Mal grubuna ait çok sayıda dip parçasının da bu tip çanaklara ait olduğunu söylenebilir. Bu formun alt tiplerinin oluşturulmasında sadece "S" profillerindeki farklılıklar dikkate alınmıştır. İlk tipe (**SI**) ait "S" profilli çanaklar, hemen ağız kenarının altında kısa bir "S" profil oluşturur. Dışta "S" profile denk gelen kısım yatay bir oluk şeklindedir. Ağız kenarlarındaki farklılıklara göre söz konusu grup, SIA ve SIB olmak üzere iki alt tip

altında toplanmıştır. Bunlardan **SIA** ağız kenarı yuvarlatılmış olanları, **SIB** ise ağız kenarı inceltilmiş ve yukarı kalkık olanları temsil etmektedir. Bu tipin 2. Tabaka'ya tarihlenen bir örneğinin (Lev. 39:9), ağız kenarından yükselen yatay kulplu olduğu anlaşılmaktadır.

İkinci gruptaki "S" profilli çanakların (**SII**) birinciden en temel farkı, bunların daha uzun ve belirgin bir "S" profile sahip olmalarıdır (Şek. 98). Profil derin bir "S" çizer; ancak, dönüşler keskin değildir. Ağız kenarı yuvarlatılmıştır. Bir örneğin (Lev. 38:5), ağız kenarı üzerinde yatay bir kulp içerdiği anlaşılmaktadır.



Şekil 98: Çarkta Yapılmış, Kahverengi Astarlı, "S" Profilli Çanak Örnekleri

"S" profilli çanakların alt tiplerinin, 3 ve 2. tabakalara göre dağılımına bakıldığında, ağız kenarı uca doğru incelen, hafif "S" profilli SIB grubu 3. Tabaka'da en karakteristik alt tip iken, daha belirgin "S" profilli ve ağız kenarları yuvarlatılmış olan SIA ve SII tiplerinin 2. Tabaka'da daha yaygın hale geldiği görülmektedir. Dolayısıyla, 2. Tabakada "S" profiller belirginleşmiş ve ağız kenarları yuvarlatılmıştır (Tablo 10).

	SIA	SIB	SII
3	%34	%43	%23
2	%39	%34	%27

Tablo 10: "S" profilli Çanak Alt Tiplerinin 3 ve 2. Tabakalara Göre Dağılım Yüzdeleri

**S III** tipine ait Laodikeia'da sadece 2. Tabaka'da, Gri Mal ile temsil edilen iki örnek ele geçirilmiştir (Lev. 42:4). Bunların her ikisi de en son tabakaya aittir. Söz konusu tipi, yumuşak dönüşlü profillere sahip olan diğer "S" profilli çanaklardan ayıran

en önemli özellik, profilin keskin bir dönüş yaptıktan sonra dudağı oluşturmak üzere dışa doğru yay çizerek açılmasıdır.

"S" profilli çanakların ağız çapları 20-30 cm arasında değişir. Ağız çapı ortalaması da 27 cm'dir [ $\bar{X} \pm (SS)_{cm} = 26,9 (\pm 2,9)_{cm}$ ]. Bu tip çanakların cidar kalınlığı ortalaması ise 0,6 cm'dir. [ $\bar{X} \pm (SS)_{cm} = 0,6 (\pm 0,1)_{cm}$ ]

#### Karşılaştırma:

Huot, Anadolu'da "S" profilli çanakların yaygın olarak ele geçtiği bölgeleri, Orta Anadolu'nun kuzeybatısı, Eskişehir yöresi ve Beycesultan çevresi olarak gruplamıştır<sup>317</sup>. S profilli çanakların en yoğun şekilde temsil edildiği yerleşme Beycesultan'dır. İlk kez XII. Tabaka'da görülen "S" profilli çanakların Laodikeia'daki SI ve SII tipleriyle benzeşen örnekleri XII-VII. tabakalarda görülmektedir<sup>318</sup>. J. Mellaart, bu tipin metal taklidi olabileceğinden söz etmektedir<sup>319</sup>. Beycesultan XII-XI. tabakalarda, "S" profilli çanaklar en yaygın çanak formunu oluşturur ve çoğunluğu çark yapımıdır. Beycesultan "S" profilli çanakları ile Kandilkırı örnekleri arasındaki en büyük fark ise Kandilkırı'ndaki çanakların büyük ölçüde Gri Mal ile temsil edilmesi, Beycesultan örneklerinin ise kırmızı astarlı olmasıdır. Beycesultan XII-XI. Tabakaları olasılıkla Kandilkırı 2. Tabakadan daha geç bir sürece aittir. Dolayısıyla bu durum yöresel farklılıklardan kaynaklanabileceği gibi dönemseller bir farklılığa da işaret edebilir. Çivril Ovası'nda, Beycesultan dışındaki höyüklerde, yüzey malzemesi arasında, bu tipin cidarı ağza doğru incelen ve sivrilen, kırmızı astarlı örneklerine rastlanmıştır<sup>320</sup>.

S profilli çanakların SIA alt tipiyle benzeşen gri bir örneği, Aphrodisias Pekmez Tabaka V-IVe seramiği arasında rastlanmıştır<sup>321</sup>. Kahverengi perdahlı "S" profilli çanakların, hem form hem mal grubu açısından çok yakın benzeri Acıpayam Yassıhöyük'te bulunmaktadır<sup>322</sup>.

Bu tip çanaklara, Karataş-Semayük'te VI:1 tabakasinda rastlanmış olup V. Tabaka'ya ait olabileceği düşünülen bazı örneklerden de söz edilmektedir. Bu yerleşmede, hem SI hem de SII tiplerinin benzerleri ele geçirilmiştir. Ancak bunların

<sup>317</sup> J. Huot, Les céramiques monochromes, Carte 2.

<sup>318</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 201, 207, 211, 215, 219: Shape 2.

<sup>319</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 201.

<sup>320</sup> J. Mellaart, "Report on a Survey", s. 223, Fig. 223-224.

<sup>321</sup> M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, s.546, Fig. 407:1.

<sup>322</sup> Ankara İngiliz Arkeoloji Enstitüsü Seramik Koleksiyonu.

çaplarının en çok 18-19 cm olduğu ifade edilmiştir<sup>323</sup>. Bu bağlamda, Karataş-Semayük örneklerinin, Laodikeia-Kandilkırı örneklerine göre daha küçük boyutlu olduğu anlaşılmaktadır. Karataş'taki tüm örnekler el yapımıdır.

“S” profilli çanakların, Laodikeia-Kandilkırı ile benzer çok sayıda gri örneği Samos-Heraion'da görülmektedir. Söz konusu tipin, Kandilkırı ile benzeşen yumuşak profilli örnekleri olduğu gibi, özellikle III ve V. Tabaka'da sert dönüşlere sahip keskin profilli örnekleri de bulunmaktadır<sup>324</sup>. Heraion III. Tabaka'da bu tipin kırmızı astarlı örneklerinden de söz edilmektedir<sup>325</sup>. III. Tabaka'dan itibaren ağız kenarı üzerinden yükselen yatay kulplar görülmektedir<sup>326</sup>.

Chios-Emporio I. Tabaka'da ortaya çıkan “S” profilli çanaklar<sup>327</sup>, düz dipli ve konik yükselen gövde biçimlerinin yanı sıra yuvarlatılmış ağız kenarları açısından da Laodikeia-Kandilkırı örnekleriyle benzeşmektedir. Buradaki örnekler, sabunsu yüzeyle ve siyah astarlı olarak tanımlanmakta olup olasılıkla, koyu gri/siyah astarlı gri mal örnekleri ile benzeşiyor olmalıdırlar. Kandilkırı SIII tipinin paraleli olan tek bir örnek, Chios-Emporio I. Tabaka'da mevcuttur<sup>328</sup>. S IA alt tipi ile yakından benzeşen ve Gri Mal içerisinde yer alan örneklere, Panaztepe'de Erken Tunç Çağı 3B seramiği arasında rastlanmıştır<sup>329</sup>.

“S” profilli çanaklar Troia'da Blegen tarafından A21 olarak sınıflandırılmış olup ilk kez IIB tabakasında görülmeye başlar<sup>330</sup>. Bu tipin kırmızı astarlı örnekleri yanında, Laodikeia'ya benzer şekilde gri örnekleri de mevcuttur. A21 tipi çanak örneklerine, Korfmann kazılarında Troia II-III olarak adlandırılan tabakalar içerisinde de rastlanmıştır<sup>331</sup>. T. Efe, “S” profilli çanakların, Demircihüyük bölgesinde geliştiğini ve bölgeler arası ilişkiler sonucunda güneye ulaştığını ifade eder<sup>332</sup> ve bunların Eskişehir yöresinde de ETÇ'de giderek daha keskin profillere sahip olduğunu belirtir<sup>333</sup>. Bu bölgede, Aharköy ve Bahçehisar'da toplanan ve ETÇ 3'ün geç evresini yansıtan “S” profilli çanakların tümü, Laodikeia-Kandilkırı örneklerine göre çok daha

<sup>323</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 13, Pl. 5: BL33, BL35.

<sup>324</sup> V. Milojevic, *Samos Band I*, s. 40, Taf. 38: 43-53, III. tabaka örnekleri: Taf. 42: 1-4, Taf. 45: 7-18.

<sup>325</sup> V. Milojevic, *Samos Band I*, s. 40, Taf. 41: 8.

<sup>326</sup> V. Milojevic, *Samos Band I*, s. 44, Taf. 43: 43-44.

<sup>327</sup> S. Hood, *Excavations in Chios*, s. 554, Fig. 247: 2517.

<sup>328</sup> S. Hood, *Excavations in Chios*, Pl. 107: 2625.

<sup>329</sup> U. Oğuzhanoglu 2008, *Panaztepe*, s. 62-63, Lev. 5: 3-5.

<sup>330</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 227-228, Table 12, Fig. 412: 1-2; Fig. 413: 22.

<sup>331</sup> Manfred Korfmann, “Troia 1992 Kazı Çalışmaları”, XV. *KST-1*, 1994, Res. 21 (sol-üst)

<sup>332</sup> T. Efe, “Early Bronze Age III Bahçehisar”, s. 23.

<sup>333</sup> T. Efe, “Early Bronze Age III Bahçehisar”, s. 10.



keskin dönüşlere ve inceltmiş ağız kenarına sahiptir<sup>334</sup>. Burada sözü edilen “S” profilli çanaklar, kırmızı astarlı olmaları açısından da Laodikeia-Kandilkırı örneklerinden ayrılırlar. S III tipinin benzerlerine, Eskişehir yöresinde Bahçehisar seramiğinde Yalın Mal ile temsil edilen, çark işi bir örnekte rastlanmıştır<sup>335</sup>.

### 1.5.3.2.3. Tankard (TK) (Lev. 43-45)

Her ne kadar tankard tüm seramik formları içerisinde %2’lik bir orana sahip olsa da ETÇ 3 tabakaları için oldukça belirleyici bir formdur. ETÇ 3’te Kırmızı ve Kahverengi Astarlı ve Perdahlı Mal yanında, Kırmızı ve Turuncu Film Astarlı Mal ile de temsil edilmektedir. Özellikle Kırmızı Astarlı ve Film Astarlılar, sık sık, içte ağız kenarı altında bant-astar içerirler.



Şekil 99: Laodikeia-Kandilkırı 2. Tabakaya Ait Çift Kulplu Tankard

Tankardların bir grubu da Gri Mal Grubu ile temsil edilmektedir. Gri örneklerin tamamı 2. Tabaka’dan gelmektedir. Mal Grupları bölümünde de ifade edildiği gibi, Gri Mal 2. Tabaka için belirleyici niteliktedir. Gri tankardların gövdesi üzerinde bazen

<sup>334</sup> T. Efe, “Early Bronze Age III Bahçehisar ”, Fig. 14: 53-57.

<sup>335</sup> T. Efe, “Early Bronze Age III Bahçehisar ”, s. 30, Fig. 9: 30.

yatay oluk bezeme yer almaktadır (Şek 101, Lev. 43:2). Film Astarlı bazı tankardlar çarkta şekillendirilmiştir (Şek. 98-99).



Şekil 100: Laodikeia-Kandilkırı 2. Tabakaya Ait Tek Kulplu Tankard



Şekil 101: 2. Tabakaya Ait Gri, Oluk Bezemeli Tankard Parçası

ETÇ 2’de görülen, ağız kenarından çıkan ve omuza birleşen kulba sahip örnekler de ETÇ 3’te de devam eder (Lev. 45:1). En yaygın olan grup, boynun dip kısmından başlayarak boyna bitştirilmiş olarak yükselen, sonra da omuza inen, yuvarlak kesitli

kulplar içerir (Lev. 45: 1-7). Bunlar tek (Şek.100) ya da çift kulplu (Şek.99) olabilmektedir.

Bunların yanında, ETÇ 3'te, tankard formu altında incelenebilecek boyunlu bir kap parçasından da söz etmek gerekmektedir. Bu kap boyunun ortasından başlayıp omuza inen bir ya da karşılıklı iki yuvarlak kesitli ve mahmuzlu kulba sahiptir (Lev. 45:9). Örnek, yukarıda ETÇ 2'de sözü edilen örnekleriyle oldukça benzer olup tek farklılık kulplarının daha küçük olmasıdır.

#### Karşılaştırma:

ETÇ 2 sonunda ortaya çıkan tankardlar, ETÇ 3'te de Güneybatı Anadolu'da çok yoğun olarak kullanılmaya devam edilmiştir. Tek kulplu tankardların hem gövde üzerindeki ilmik kulplu örnekleri, hem de boyun dibinden ya da ağız kenarından çıkıp karın üzerine bağlanan kulplu örnekleri kullanılmaya devam edilmiştir. İlmik kulplu örneklerin ETÇ 3'te, içte ağız kenarı altında, bant-astar bulunan örneklerine Kaklık Mevkii ETÇ 3 mezarlarında rastlanmıştır<sup>336</sup>. Bunların Ayia Irini III tabakasında tespit edilen örnekleri, ince cidarlı ve dışa açılan ağızlı, bazen içe çekik düz diplidir<sup>337</sup>. Buradaki örnekler siyah ya da kırmızı perdahlı mal grupları içerisinde yer almaktadır.

Boyundan çıkıp gövdeye bağlanan tek kulplu tankardların bir benzeri Aphrodisias Müzesi'nde sergilenmekte olup söz konusu örnek siyah astarlıdır ve boyunda yatay hatlardan oluşan çizi bezeme yer alır. Bu görüntüsüyle Karataş-Semayük'te bulunan ithal örnekle<sup>338</sup> yakından benzeşmektedir. Söz konusu örnek Antalya Müzesi'nde sergilenmekte olup kulbu köşeleri yuvarlatılmış dikdörtgen bir kesite sahiptir. Çarkta şekillendirilmiş olan Karataş örneği gri hamurlu ve gri astarlıdır; yüzeyi perdahlıdır. Hamur yoğun mikalıdır. İçte, ağız kenarı altında bant-astar mevcuttur. Bu tankard gerek hamur ve astar özellikleri, gerekse formu açısından Kandilkırı örnekleriyle benzeşmektedir. Aynı tipte gri tankardlara Tavas-Karahisar buluntuları arasında da rastlanmaktadır<sup>339</sup>. Buradaki tankardların bazıları<sup>340</sup>, boyun kısımlarındaki yivler açısından da Laodikeia'daki yivli örneklerle benzeşmektedir.

<sup>336</sup> A. Topbaş vd., "Salvage Excavations of the Afyon" s. 69, Fig. 52: 125-126, Fig. 54:137.

<sup>337</sup> David E. Wilson, Mary Eliot, "Ayia Irini, Period III: The Last Phase of Occupation at the E.B.A. Settlement", *The Prehistoric Cyclades: Contributions to a workshop on Cycladic chronology*, (Ed. J. A. Macgillivray, vd.), Edinburgh 1984, s. 78, Fig. 1: a,c-d.

<sup>338</sup> M. Mellink, "Karataş-Semayük 1963 ", s 276, dn. 25, pl.78, fig. 9.

<sup>339</sup> S. Yaylalı, E. Akdeniz, "Aphrodisias Müzesi'ndeki Karahisar ", s. 7-8, Lev. 2.

<sup>340</sup> S. Yaylalı, E. Akdeniz, "Aphrodisias Müzesi'ndeki Karahisar ", s. Lev. 2:1-2.

Boyundan tek kulplu tankardların paralelleri arasında Liman Tepe'deki LMT B V-1 tabakasına ait siyah perdahlı bir örnek<sup>341</sup> ile Samos Heraion II. Tabaka'da bulunanlar sayılabilir<sup>342</sup>. Kandilkırı'nda bulunan, ağız kenarından başlayarak yükselen, yuvarlak kesitli kulplara sahip örneklerin (Lev. 43:3) yakın benzerleri, Karataş'ta tabakası saptanamayan örnekler arasında mevcuttur<sup>343</sup>. Söz konusu örnekler kırmızı astarlı ve ağız kenarı içinde bant-astarlıdır. Kandilkırı'nda bulunan yivli gri tankard (Şek. 75), boyundan çıkıp gövdeye bağlanan tek kulplu Bakla Tepe örneği<sup>344</sup> ile yakından benzeşmektedir. Bakla Tepe'de tankard ve depas tipi kaplar için gri malın karakteristik olduğu bilinmektedir<sup>345</sup>. Ağızdan ya da ağız kenarı altından çıkan tek kulplu tankardlar, Şahoğlu tarafından yapılan tankard tipolojisinde, Tip 1a ve 1b olarak sınıflandırılmıştır<sup>346</sup>. Alt tiplerle ilgili herhangi bir farktan söz edilmeksizin genel olarak Tip 1 olarak adlandırılan tankardların, bu formun en erken örnekleri olduğu ifade edilmiştir<sup>347</sup>. Batı Anadolu'nun kıyı ve iç kesimlerinde görülen bu tipin, Ege'nin geri kalanında örneğinin bulunmadığına dikkat çekilmektedir<sup>348</sup>.

Çift kulplu tankardlara gelindiğinde; bunların Karataş'ta ilk kez VI:1 tabakasında ortaya çıktığı görülmektedir<sup>349</sup>. Bu örnekler içinde, dışı kırmızı içi siyah olanlar olduğu gibi gri hamurlu ve siyah astarlı bir örnek de söz konusudur. İki farklı mal grubunda da ağız kenarının içinde bant-astar uygulamasından söz edilmektedir. Kandilkırı'ndaki iri çift kulba sahip örnekler, Karataş dışında Kanlıgeçit'te KG2a/b tabakasında<sup>350</sup> ve Bakla Tepe mezarlığında da ele geçirilmiştir<sup>351</sup>. İnce cidarlı, dışı açılan ağızlı örneklerin de Bakla Tepe'de paralelleri mevcuttur<sup>352</sup>. Bakla Tepe örnekleri, kırmızı film astarlı ya da kahverengi astarlı-perdahlı mal içerisinde yer almaktadırlar. Çift kulplu tankardların çark yapımı örneklerine, Yortan C Grubu içerisinde

<sup>341</sup> V. Şahoğlu, Liman Tepe Erken Tunç Çağı, s. 79, Lev. 98: Tankard Tip 1, Vasif Şahoğlu, "Erken Tunç Çağında Anadolu Ticaret Ağı ve İzmir Bölgesi", *I-II. Ulusal Arkeolojik Araştırmalar Sempozyumu*, (Ed. Z. Çizmeli vd.), Ankara 2004, s., 251, Res. 2c.

<sup>342</sup> V. Milojevic, *Samos Band I*, s. Taf 21: 1, Taf. 47: 6.

<sup>343</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 209, Pl. 67: KT 546.

<sup>344</sup> V. Şahoğlu, "Erken Tunç Çağında Anadolu Ticaret", s. 250, Res. 1b.

<sup>345</sup> V. Şahoğlu, "Crossing Borders", s. 157.

<sup>346</sup> Vasif Şahoğlu, "The depas and Tankard Vessels", *ARCANE Interregional*, Vol. I: Ceramics, (Ed. M. Lebeau), Brepols 2014, Fig. 4: 1-3.

<sup>347</sup> V. Şahoğlu, "The depas and Tankard", s. 304.

<sup>348</sup> V. Şahoğlu, "The depas and Tankard", s. 304.

<sup>349</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 25, 169, Pl. 9: JR 52 ve JR 53, Pl. 52, Pl. 86: KA 160, KA 332.

<sup>350</sup> Monika Ambronn, "Die frühbronzezeitliche Keramik aus den Grabungen 1994-1998", *Die frühbronzezeitliche Siedlung von Kanlıgeçit bei Kırklareli. Ostthracien während des 3. Jahrtausends v. Chr. im Spannungsfeld von anatolischer und balkanischer Kulturentwicklung* (Ed. M. Özdoğan, H. Parzinger), Darmstadt 2012, s. 60, Abb. 102:2.

<sup>351</sup> V. Şahoğlu, "Erken Tunç Çağında Anadolu Ticaret", s. 250, Res. 1a.

<sup>352</sup> V. Şahoğlu, "Crossing Borders", s. 156-157, 172, Fig. 2b-c.

rastlanmaktadır<sup>353</sup>. Tankardlar, Chios-Emporio’da ilk kez I. Tabaka’da ortaya çıkmıştır. Bu tabakada, ağız kenarının iç kısmında bant-astara sahip olan parçaların yanı sıra, çift kulplu olduğu anlaşılan örnekler de mevcuttur<sup>354</sup>. Bu örneklerin bazıları film astarlıdır. Blegen tarafından Troia’da A43 olarak sınıflanan çift kulplu tankardların, IIa-c tabakalarında mevcut olup olmadığı kesin olarak bilinmemektedir; ancak devamındaki IId-g katlarında oldukça karakteristik bir tiptir<sup>355</sup>.

Kandilkırı’nda tankard başlığı altında ele alınan mahmuz kulplu kapların benzerlerine, az da olsa rastlanmaktadır. Bu tür, kulpları daha küçük olan, boyun dibinden çıkan kulplara sahip, yatay oluk bezemeli ve siyah perdahlı bir çift kulplu tankard, Kaklık Mevkii ETÇ 3 mezarları içerisinde ele geçirilmiş ve hafirler tarafından ETÇ 2 geleneğini yansıtan bir mala sahip olduğu ifade edilmiştir<sup>356</sup>. Aslında, Laodikeia’daki grubun en yakın benzeri, Beycesultan XIIIc tabakadadaki, “*Silvery Grey Ware*” ile temsil edilen bir parçadır<sup>357</sup>. Beycesultan örneği dışında, bu tipin bir benzeri de Liman Tepe’de V. Tabaka’da ele geçirilmiştir. Söz konusu örnek, üçayaklı olup gövdesi süzgeçlidir ve iki adet mahmuz kulba sahiptir<sup>358</sup>. Gri mal grubu içerisindeki kap, “süzgeçli maşrapa” olarak tanımlanmıştır. Bu form, üçayaklı ve gövdesinin süzgeçli oluşu haricinde, Laodikeia örneklerine yakından benzemektedir.

#### 1.5.3.2.4. Depas (DP) (Lev. 46)

Laodikeia-Kandilkırı Erken Tunç Çağı 3 tabakalarında, elde depas tipi kaplara ait çok az örnek bulunmaktadır. Bunların hiçbiri tümlenebilir durumda değildir.

2. Tabaka’ya ait olan örneklerden biri (Lev. 46:1) turuncu Film Astarlı, diğeri kırmızı astarlı, bir tanesi de gridir. Bir örneğin yüzeyi oldukça aşındığından, ait olduğu mal grubu hakkında kesin bir şey söylemek mümkün değildir.

<sup>353</sup> T. Kâmil, Yortan Cemetery, s. 50, Fig. 79: 269, 271.

<sup>354</sup> S. Hood, Excavations in Chios, s. 556, Fig. 248: 2532, 2534-2535.

<sup>355</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 225.

<sup>356</sup> A. Topbaş vd., “Salvage Excavations of the Afyon” s. 69, Fig. 53: 133.

<sup>357</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 175, Fig. P.45: 17. Söz konusu parça, J. Mellaart tarafından yayınlanırken, dişli çark biçiminde kulplara sahip olan testiciklere benzetildiğinden, çizimde bu şekilde bir testi ağız olarak tamamlanmıştır. Ancak orijinali Ankara İngiliz Arkeoloji Enstitüsü’nde incelenen parçanın, ağız kenarının korunmadığı, yalnızca bir kulp ve boyun parçasından ibaret olduğu gözlemlenmiştir. Bu bağlamda söz konusu parça, Laodikeia’da örnekleri tespit edilen tankard formu ile benzeşmektedir ve bu biçimde tümlenmelidir.

<sup>358</sup> H.Erkanal vd., “2001 Yılı Liman Tepe ”, s. 429, Res. 8.

Turuncu Film Astarlı olan örneğin, ağız parçası ve kulplardan birinin tamamına yakını korunmuş olması sebebiyle, form özellikleri hakkında daha çok fikir sahibi olunabilmiştir. Oldukça ince cidarlı olan bu depasın ağız çapı 9 cm'dir. İçte, ağız kenarı bant-astarlıdır. Dışta, ağız kenarı altında 9 sıra yatay ince yiv yer almaktadır.

Bir diğer depas parçası, kabın dibe yakın bir bölümüne aittir. Gri hamurlu örneğin koyu gri bir astarı vardır. Kulbun bağlantı yerinde, 3 sıra yatay, ince yiv sırası korunmuştur (Lev. 46:2).

Bu forma ait eldeki örneklerden -kırmızı astarlı bir dip parçası hariç- diğerleri elde yapılmıştır.

#### Karşılaştırma:

Laodikeia'daki depas örnekleri, yakın zamanda Şahoğlu tarafından önerilen, depas tipolojisinde Tip 1a olarak adlandırılan grup içerisinde yer almaktadır<sup>359</sup>. Söz konusu çalışmada, bu tipin Kıyı Ege'de ve Doğu Ege Adalarında daha yaygın olmakla beraber, Kıta Yunanistan, Kykladlar, Orta Anadolu, Kuzey Levant ve Orta Fırat'a kadar yayılan geniş bir alanda örneklerinin bulunduğu ifade edilmektedir<sup>360</sup>.

Laodikeia'daki yivli depas, Beycesultan IX. Tabaka'da ele geçirilen örneklerle kısmen benzeşmektedir<sup>361</sup>. Ancak Beycesultan örnekleri, bodur ve halka dipli örneklerdir. Buna karşın, Laodikeia örneğinin bir kulbu tama yakın korunduğundan, uzun gövdeli bir örnek olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, Beycesultan örnekleri kalın kırmızı astarlı iken, Laodikeia-Kandilkırı örneği film astarlıdır ve ağız kenarı içinde bant astar uygulaması vardır. Ankara İngiliz Arkeoloji Enstitüsü'nde korunan ve yazar tarafından incelenen Beycesultan örneklerinde, hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra yivlerin de çok daha keskin olduğu ve sert bir cisimle açıldığı görülmektedir. Bu bağlamda, birbirine benzer gibi görünen iki örnek grubu arasında detaylarda bakıldığında belirgin farklılıklar söz konusudur. Laodikeia-Kandilkırı örneğinin, hem mal grubu açısından hem de formu açısından, Beycesultan örneklerinden daha erken olduğu düşünülebilir. Depas, Beycesultan'da da Laodikeia'daki gibi nadir görülen bir formdur.

<sup>359</sup> V. Şahoğlu, "The depas and Tankard ", s., 292, Fig. 3:1-3.

<sup>360</sup> V. Şahoğlu, "The depas and Tankard ", s., 298,

<sup>361</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 213, Fig. P.52: 17, 20-21.

Aphrodisias Akropol’de ele geçirilen depaslar<sup>362</sup> farklı özellikler göstermektedir. Uzun gövdeli, dışa açılan ağızlı bir örneğin ağız kenarı içinde bant astar mevcuttur. Yine uzun boylu olan bir örnek yiv bezemelidir; geriye kalan ve en yoğun grubu oluşturan örnekler ise bodur ve bazen halka diplidir. Bu özellikleri bakımından, hiçbir alt tip Laodikeia-Kandilkırı örnekleri ile benzerlik göstermemektedir.

Karataş’ta da depaslara ait çok az sayıda örnek mevcuttur. Tabaka içerisinde ele geçirilen tek örnek VI:2 tabakasına aittir ve bundan hareketle diğer parçaların da bu tabakaya ait olabileceği ifade edilmiştir<sup>363</sup>. Bunlardan ikisi Gri Mal grubunun örneklerindedir ve biri oluk bezemelidir<sup>364</sup>. Üçüncü örnek ise<sup>365</sup>, yine gri hamurlu olup siyah astarlı ve perdahsız oluşu ile Kandilkırı Hamur No: 41 ile yakından benzeşmektedir. Düz dipli, çark işi bir depas parçası da, Bademağacı’nda ele geçirilmiştir<sup>366</sup>.

Silindirik gövdeli bezemesiz depaslar, Samos Heraion III. ve IV. tabakalarda görülmektedir<sup>367</sup>. Liman Tepe’de silindirik gövdeli, iki adet gri depas LMT V-1a tabakasına tarihlendirilmiştir<sup>368</sup>. Alt yarısı korunmuş düz dipli depas<sup>369</sup>, gri seramiğin tipik bir örneğidir. Keos Ayia Irini III. Tabaka’dan gelen örnekler de siyah astarlı ve perdahlıdır<sup>370</sup>.

Troia’da depaslara (A45) ilk olarak IIc tabakasında rastlanır. IIc-g evreleri için çok karakteristik olan bu form<sup>371</sup>, bunu takip eden Troia III ve IV’te azalarak da olsa devam eder<sup>372</sup>. İçbatı Anadolu’nun kuzey kesiminde, ETÇ 3’ün erken evrelerinden gelen depaslar, Küllüoba örneklerinden de tanındığı üzere, çoğunlukla sivri dipli olup hafif bir içbükey gövde profiline sahiptirler<sup>373</sup>.

<sup>362</sup> Mellink 1968, Fig. 3; B. Kadish, "Aphrodisias 1967", Pl. 23-25, Fig. 7-8, 13, 15; M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, s. 390-391, Fig. 323-324.

<sup>363</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 27, Pl. 10: OJ 4.

<sup>364</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 209, Pl. 569: KT 532, KT 545.

<sup>365</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 176, Pl. 53: KT 533, PL. 97:d.

<sup>366</sup> R. Duru, "Bademağacı 2000 ve 2001", s. 563, Lev.43:6.

<sup>367</sup> V. Milojcic, *Samos Band I*, s. 44, Taf. 28:7, Taf. 47: 7.

<sup>368</sup> V. Şahoğlu, *Liman Tepe Erken Tunç Çağı*, s. 84, Lev. 100.

<sup>369</sup> V. Şahoğlu, "Interregional Contacts", s. 103, Fig. 6a.

<sup>370</sup> J. Caskey, "Investigations in Keos II", s. 373, Fig. 7: C 47-48, Plate 80: C 47-48.

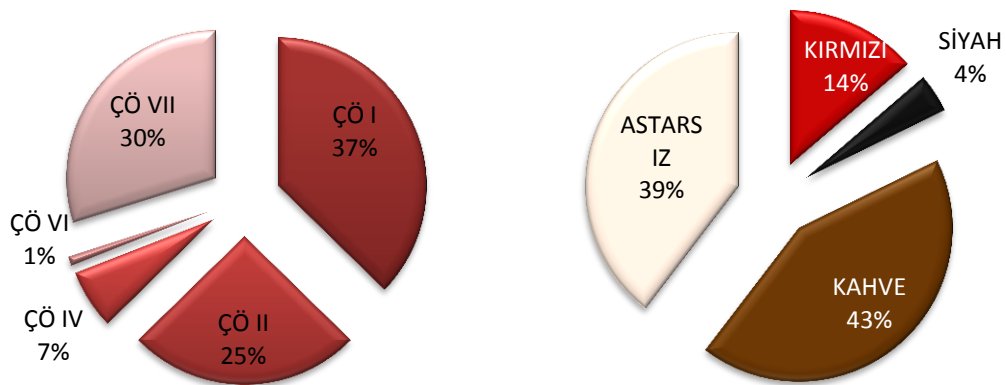
<sup>371</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 225.

<sup>372</sup> C. Blegen vd., *Troy. The Third, Fourth, and Fifth*, s. 26, 127.

<sup>373</sup> T. Efe, D. Ay-Efe "Küllüoba: İç Kuzeybatı Anadolu’da", Çiz. 4: a-d.

### 1.5.3.2.5. Çömlek (ÇÖ)

Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 seramiğine ait, formu tespit edilebilen tüm örnekler içinde, çömlekler 3. Tabaka'da %10, 2. Tabaka'da ise %19 oranında temsil edilmektedir. Bunların bir kısmı, ETÇ 2'den aynı şekilde devam etmektedir. Ancak ETÇ 3 tabakalarında, yükselen ağızlı üçayaklı çömlekler ele geçirilememiştir.



Şekil 102: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Tabakalarına Ait Çömlek Tiplerinin Oransal Dağılımı

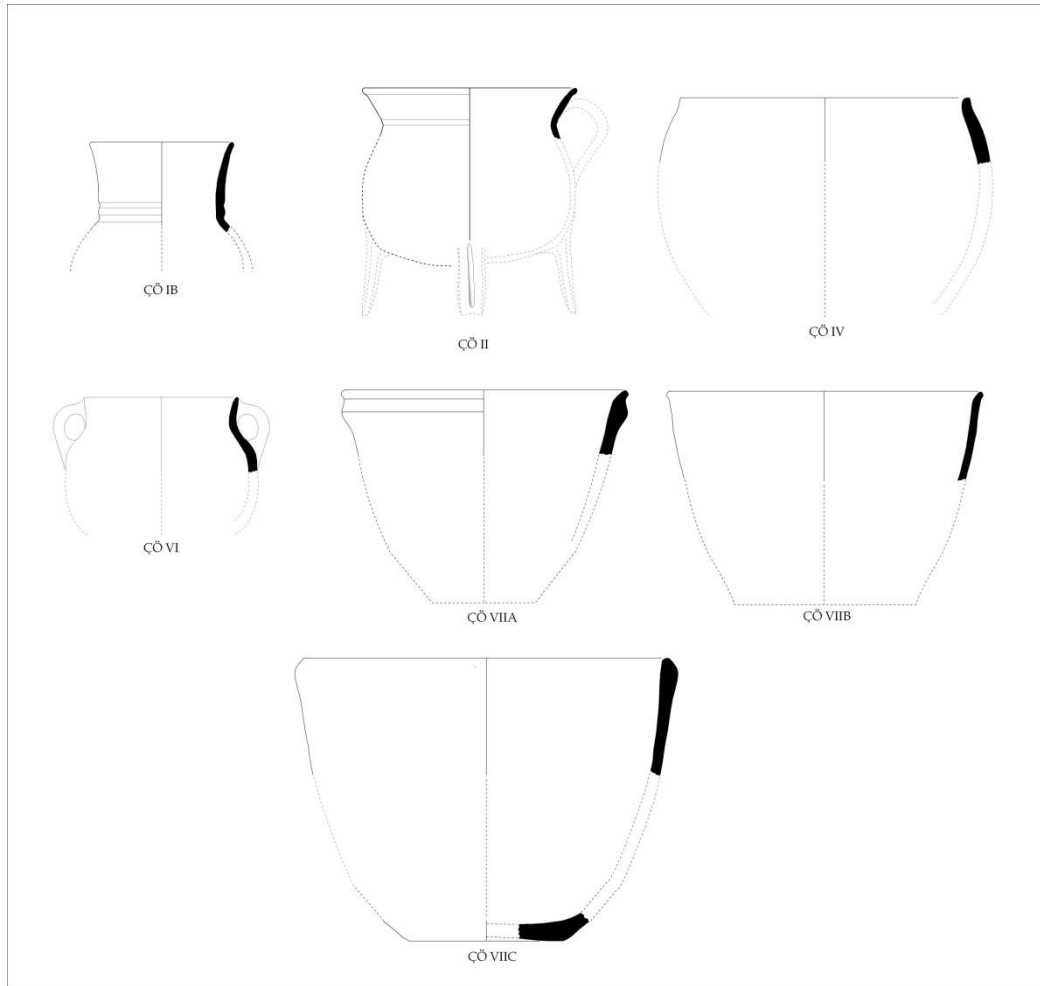
Şekil 103: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Tabakalarında Bulunan Çömleklerin Astar Renklerine Göre Oransal Dağılımı

Dışa Doğru Açılan Ağızlı Çömlek (ÇÖ VII) ETÇ 3'te ortaya çıkar ve bu dönem için oldukça belirleyicidir (Şek. 102, 104).

ETÇ 3 tabakalarındaki çömleklerin %83'ü Kaba Mal ile temsil edilmektedir. Astar renkleri arasında ilk sırayı kahverengi almaktadır (Şek 103). Özellikle Kaba Mal Grubu içerisinde, oldukça ince Kahverengi Astarlı örnekler, en karakteristik mal grubunu oluşturur. Bunu %39' oranıyla Astarsız ve Perdahsız Kaba Mal takip etmektedir. İki mal grubu da, ETÇ 2'den fazla bir değişiklik olmadan sürer.

3 ve 2. tabakalara ait çömleklerde 5 ayrı tip saptanmıştır (Şek. 104).





Şekil 104: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Tabakaları Çömlek Tipleri

#### 1.5.3.2.5.1. Dar Boyunlu Çömlek (ÇÖ I) (Lev. 47: 1-4)

Dar boyunlu çömlekler (ÇÖ I), ETÇ 2’de olduğu gibi, ETÇ 3’te de yaygın şekilde kullanılmaya devam edilmiştir (Şek. 104). Tüm çömlek tiplerinin %37’sini oluşturan dar boyunlu çömlekler, hem astarlı ve perdahlı ince mallarla (ÇÖ IA), hem de kaba malların bir grubuyla (ÇÖ IB) temsil edilmektedir. ETÇ 3 örneklerinde de bazen boyunda yatay oluk bezeme yer almaktadır (Lev. 47:2).

#### **1.5.3.2.5.2. Dışa Doğru Açılan Ağızlı, Geniş Boyunlu Çömlek (ÇÖ II) (Lev. 47:5-7; 48:1-4)**

Tüm çömlüklerin %25'ini kısmını oluşturan bu grup, tip özellikleri bakımından ETÇ 2 tabakalarındakiilerden pek farklı değildir (Şek 104). Bu tipin de boyunda bazen tekli yatay oluk bezeme yer almaktadır (Lev. 47:7, Lev. 48: 4).

Bu tipin en sık Kahverengi Astarlı Kaba Mal Grubu ve Astarsız Perdahsız Kaba Mal Grubu ile temsil edilmektedir. Her ne kadar, ETÇ 3 tabakalarında bu tipin tüm ay da tüme yakın bir örneği bulunmasa da, ele geçirilen çok sayıdaki uçayak, bu tipe ait olmalıdır. Buna gerekçe olarak, bu tip çömlükler ve ayaklar için aynı mal grubunun karakteristik olması ve ETÇ 2'de bu tipe ait çömlüklerin uçayaklarının korunmuş olarak ele geçirilmesi gösterilebilir. Ayrıca, ETÇ 2'de uçayaklı olduğu bilinen ÇÖ III grubu yükselen ağızlı testilerin ETÇ 3'te saptanamaması da bu dönemde ele geçirilen tüm uçayakların ÇÖ II grubu çömlüklere ait olabileceği olasılığını artırmaktadır.

#### **1.5.3.2.5.3. Basık Geniş Boyunlu, Küresel Gövdeli Çömlek (ÇÖ IV) (Lev. 48:5)**

ETÇ 2 için daha karakteristik olan bu tip, ETÇ 3'te sadece %7 oranında temsil edilmektedir (Şek. 104). Eldeki örneklerin tamamı Kaba Mal Grubuna aittir.

Karataş VI:1 tabakasında ele geçirilen siyah astarlı bir örnek<sup>374</sup>, Kandilkırı örnekleriyle form açısından yakından benzeşmektedir.

#### **1.5.3.2.5.4. Geniş Boyunlu, Kulplu Çömlek (ÇÖ VI) (Lev. 49:1-2)**

Bu grupta geniş boyun hafifçe dışa doğru açılmaktadır. Hemen ağız kenarı altından başlayan ve omuza inen karşılıklı iki kulplu vardır (Şek. 104). Eldeki örnekler şerit kulpludur. Tamamı 2. Tabaka'da ele geçirilmiş olan çok az sayıdaki örnek, Astarsız Perdahsız Kaba Mal Grubu ile temsil edilmektedir.

<sup>374</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 22, 172, Pl. 52: KT 505.

### 1.5.3.2.5.5. Dışa Doğru Açılan Geniş Ağızlı Çömlek (ÇÖ VII) (Lev. 49:3-6; 50-52)

Bu tip (ÇÖ VII) ilk kez ETÇ 3 tabakalarında görülür. Düz dipli olan tip, dışa doğru düz bir şekilde açılır; bazen de hafif dışbükey profillidir (Şek. 104). Ağız kenarı bazen dışa doğru hafif açılmaktadır. Farklı ağız kenarı şekilleri olabilmektedir.

3 ve 2. tabakalarda tüm çömlek formları içinde %30 oranıyla bu tip en yaygın ikinci çömlek tipini oluşturmaktadır. Bazı örneklerde yüzeyde çok ince bir astar söz konusudur. Bazılarında ise yüzey astarlanmaksızın doğrudan perdahlanmıştır. Astarlı örneklerin tamamında yüzey rengi kahverengidir. Ancak bu çömlek tipinin büyük çoğunluğu (%60) astarsız ve perdahsız kaba mal ile temsil edilir. Bazı örneklerde, dış yüzey herhangi bir işleme tabi tutulmadığı halde, iç yüzeyin perdahlandığı görülür.

Bu tipe giren kapların hamuru oldukça kabadır ve bunlar elde kabaca şekillendirilmişlerdir. Dolayısıyla, ağız parçalarının duruşlarının ve çaplarının saptanmasında zorluklar yaşanmıştır.

Bu çömlek grubunun ölçülebilen ağız çapı ortalaması yaklaşık 33 cm'dir ve saptanabilen en büyük çap 48 cm'yi bulmaktadır [ $\bar{X} \pm (SS)_{cm} = 32,8 (\pm 8,3)_{cm}$ ]. Cidar kalınlığı ortalaması ise 1,1 cm'dir [ $\bar{X} \pm (SS)_{cm} = 1,1 (\pm 0,1)_{cm}$ ]. Bu ölçülerden de anlaşılacağı üzere, çömlek tipleri içinde en büyük boyutlu grubu ÇÖ VII oluşturmaktadır.

ÇÖ VII tipi çömlekler, üç alt tip altında incelenmiştir. İlk alt tip (ÇÖ VIIA), hafifçe dışa dönük ağızlıdır ve dışta ağız kenarının altında kabı dolanan yatay bir sırt vardır. İkinci alt tipteki çömleklerde (ÇÖ VIIB), ağız kenarı, belirgin bir şekilde dışa dönüktür.

En yaygın alt tip olan ÇÖ VIIC'de ise kalınlaştırılmış olan ağız kenarı dışta eğik kesilmiştir. Bu alt tipe ait bazı örneklerde, ağız kenarının altına dikey kulp-tutamak yerleştirilmiştir (Lev. 50: 5, Lev. 52:4).

#### Karşılaştırma (Çömlekler):

ETÇ 2 için karakteristik olan ÇÖ I ve ÇÖ II tipi çömlekler, Karataş'ta da VI:1 tabakasında kullanılmaya devam edilmiştir<sup>375</sup>. Üçayaklı çömleklerin Beycesultan X-VI. Tabaka örnekleri, Kandilkırı ETÇ 3 örneklerine benzer şekilde düz ağızlı olup yassı kesitli ayaklara sahiptir<sup>376</sup>.

<sup>375</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 22, 24, Pl. 5: JR32, Pl. 52: KT 473; Pl. 9: JR 45.

<sup>376</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. Sheet6: 31.

Kandilkırı ÇÖ VI tipi ile hem gövde formu hem de kulplar açısından benzeşen bazı örneklere, Karataş V. Tabaka'da rastlanmaktadır<sup>377</sup>. Ancak Karataş örnekleri, Kandilkırı'na göre daha erkendir.

Kandilkırı ÇÖ VII tipi olarak sınıflandırılan ve bu yerleşmede ETÇ 3'e özgü olan çömleklerin en yakın benzerlerine Troia'da rastlanmaktadır. Troia C21 tipi bu örnekler, düz ya da yuvarlatılmış düz dipli olup ağız kenarının altında 4 dikey kulba sahiptir. İlk kez Troia IIa'da görülen bu tipin, II d-g tabakalarında yoğunlaştığı ifade edilmektedir<sup>378</sup>. VIIC alt tipinin tam paraleli, Troia'da IId tabakasında<sup>379</sup>, II e-g tabakalarında<sup>380</sup> ve Blegen tarafından C21 tipi içerisinde değerlendirilmiş olan bir örnekte görülebilmektedir. Troia örnekleri de Kaba Mal Grubu içerisinde yer almaktadır.

### 1.5.3.2.6. Testi

#### 1.5.3.2.6.1. Gaga Ağızlı Testi (Lev. 53)

Laodikeia'da ETÇ 3'te de testilere ait olduğu saptanabilen parça sayısı azdır. Gaga ağızlı testi örnekleri, Astarsız Kaba Mal ile temsil edilmektedir.

#### 1.5.3.2.6.2. Matara Gövdeli Testi (?)

3. Tabakaya ait, çarkta şekillendirilmiş, matara gövdeli bir kaba ait parçanın, bu dönemdeki paralellerinden yola çıkarak bir testiye ait olabileceği düşünülmüştür. Kırmızı astarlı ve perdahlı olan bu parçanın, iç yüzünde belirgin çark izleri görülebilmektedir (Şek. 105). Dış yüzey ise düz ve pürüzsüzdür. Sözü edilen parça, ETÇ 3'te Batı Anadolu'da görülen, matara gövdeli testi formunda bir kaba ait olmalıdır.

#### Karşılaştırma:

Bu tür testilerin Karataş'taki kırmızı astarlı ve perdahlı bir örneği VI:1 tabakasında ele geçirilmiştir<sup>381</sup>. Mezarlıktan ele geçen tam durumdaki diğer bir örnek

<sup>377</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 26, Pl. 10: JR 62.

<sup>378</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 235, Fig. 400

<sup>379</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 290, Fig. 413: 51.

<sup>380</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 348, Fig. 414: 33.

<sup>381</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 19, Pl. 7: JG35, Pl. 51, Pl. 85: KA424

ise kesik gaga ağızlıdır<sup>382</sup>. Matara gövdeli, ince uzun boyunlu ve kesik gaga ağızlı, gri hamurlu ve el yapımı bir örneğe, Yortan C grubu içerisinde rastlanmıştır<sup>383</sup>. Küllüoba ETÇ 3 tabakalarından bir örnek de kırmızı astarlı ve çark yapımıdır<sup>384</sup>. Bu tipte bir testiye ait olabilecek gövde parçası, Keos Ayia Irini III. Tabaka'da, Lefkandi I grubu içerisinde sınıflandırılan seramik örnekleri arasında yer almaktadır<sup>385</sup>. Aynı buluntu grubuyla çağdaş bir örnek de, Eğriboz (Euboea) adasındaki Manika mezarlığında bulunmuştur<sup>386</sup>.



Şekil 105: Kandilkırı 3. Tabakada Ele Geçirilen Matara Gövdeli Kaba Ait Parça

### 1.5.3.2.7. Çaydanlık

Düz dipli ve küresel gövdeli olduğu anlaşılan tek çaydanlık parçası, 3. Tabaka'da ele geçirilmiştir (Şek. 106-107). Emziğin ucu kırıktır. Batı Anadolu'daki benzer örneklerden yola çıkılarak, bunun sepet kulplu bir çaydanlığa ait olması imkan dâhilindedir.

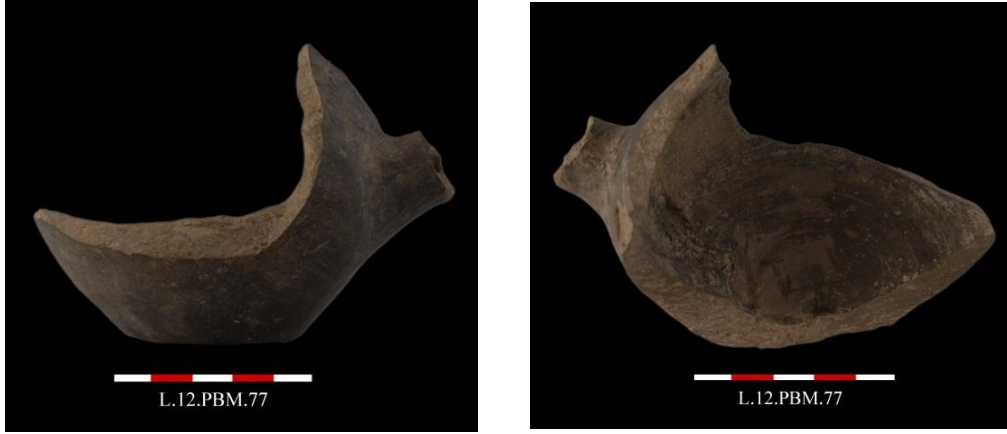
<sup>382</sup> M. Mellink, "Karataş-Semayük 1963 ", s 276, Fig. 29.

<sup>383</sup> T. Kâmil, Yortan Cemetery, s. 51, Fig. 82: 282.

<sup>384</sup> M. Türkteki, "Batı ve Orta Anadolu'da Çark ", s. 58, Res. 4.

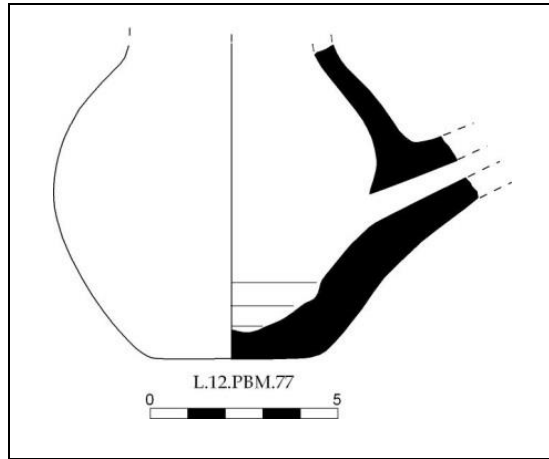
<sup>385</sup> J. Caskey, "Investigations in Keos II ", J. Rutter, *Ceramic Change*, s. 4.

<sup>386</sup> Rytter 1979, 4.



Şekil 106: 3. Tabakada Bulunan Çaydanlık Parçası

İçte oluk şeklinde gayet belirgin çark izleri vardır. Yüzeydeki gri astarın uygulanış şekli ve aynı zamanda bu formun Laodikeia’da başka bir örneğinin bulunamaması, bu parçanın ithal olabileceğini akla getirmektedir.



Şekil 107: 3. Tabakada Bulunan Çaydanlık Parçası

#### Karşılaştırma:

Söz konusu örnek, Troia’da Blegen tarafından B9 olarak sınıflandırılmış olan, sepet kulplu, boyunlu, çaydanlık tipi kapların benzeri olabilir. Troia’da bu tip II d-g tabakalarında görülür<sup>387</sup>. IIg tabakasındaki bir örnek “mikalı gri mal grubuna” aittir ancak bu örneğin yapım tekniği belirtilmemiştir.

<sup>387</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 232, 307, Fig. 378: 36.847.

### 1.5.3.2.8. Minyatür Kap (MÇ) (Lev. 56)

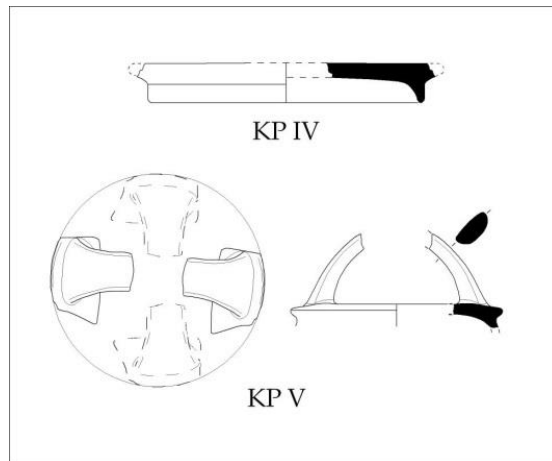
3 ve 2. tabakalara ait az sayıdaki minyatür kap, çömlekçik olarak adlandırılabilir formalara sahiptir.

Hafif “S” profilli bir örnek üzerinde (Lev. 56: 1) hilal biçimli bir tutamakçık vardır. Bir örnek (Lev. 56: 2) yatay yivlidir. Diğer bir örnek üzerinde ise dikey ip delikli makara kulp vardır (Lev. 56: 4)

### 1.5.3.2.9. Kapak

3 ve 2. tabakalarda, kapaklara ait olduğu anlaşılan az sayıda örnek bulunmaktadır. Bunlar içerisinde iki ana tip belirlemek mümkün olmuştur (Şek. 81).

#### 1.5.3.2.9.1. Dışa Taşkın Kenarlı Silindirik Kapak (KP IV) (Lev. 58:1-2)



Şekil 108: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Tabakalarında Görülen Kapak Tipleri

KP IV olarak adlandırılmış olan kapakların, 4. Tabaka'da kullanılmaya başlandığından yukarıda söz edilmişti. Bu tipe ait 3. Tabaka'da iki örnek ele geçirilmiştir. Bunlardan biri Kırmızı Astarlı Kaba Mal, diğeri ise siyah Perdeli Mal Grubu ile temsil edilmektedir.

### Karşılaştırma:

KP IV tipiyle paralel kapakların Karataş'ta ETÇ 2 tabakalarında yakın benzerleri bulunmakta olup bunlardan yukarıda Kandilkırı 4. Tabaka örnekleri anlatılırken söz edilmiştir. Samos Heraion'da da benzer kapakların çeşitli örnekleri ele geçirilmiştir<sup>388</sup>. Bu tip kapaklar, Troia'da Blegen tarafından D2 olarak tanımlanmıştır ve IIg tabakasında görülmüştür<sup>389</sup>.

### **1.5.3.2.9.2. Kulplu Silindirik Kapak (KP V) (Lev. 58:4-6)**

Bu grupta yer alan kapaklar, form açısından KP IV ile benzeşmekle beraber, yassı kesitli kulplara sahip olmaları itibariyle, bir önceki gruptan ayrıldıkları görülmektedir (Şek. 108). Bu tipe ait olduğu eldeki üç örnek de 3. Tabaka'ya aittir; ancak bunların hiçbiri tüm değildir. Çağdaş yerleşmelerde görülen paralellerinden yola çıkılarak, bu tip kapakların tek kulpu ya da çapraz kesişen çift kulplu oldukları tahmin edilebilmektedir.

### Karşılaştırma:

Söz konusu grubun, tümlenebilen örneği olmaması sebebiyle, sepet kulplu mu yoksa çapraz kulplu mu olduğu anlaşılamamıştır. Bu tipin gövde formuna benzeyen, çapraz kulplu kapaklara Beycesultan'da XII-VI. tabakalarda rastlanmıştır<sup>390</sup>. Ancak farklı olarak, Beycesultan'daki örneklerin kulpları yuvarlak kesitlidir. Kandilkırı KP V tipine benzer, dar ve uzun gövdeli, tek sepet kulplu bir örnek, Aphrodisias Akropol'de Geç ETÇ 3 tabakasında ele geçirilmiştir<sup>391</sup>.

Karataş'ta bu tip çapraz sepet kulplu kapaklara, II. Tabaka'dan itibaren rastlanmaktadır<sup>392</sup>. Kulpların şerit biçimli olması açısından, Laodikeia örneklerinin benzerleri, Samos III. Tabaka'ya ait "Magazin" içerisinde ele geçirilmiştir<sup>393</sup>. Bu tipin Samos'ta gri seramik içerisinde de bir örnek bulunmaktadır<sup>394</sup>.

<sup>388</sup> V. Milojcic, *Samos Band I*, Taf. 46: 1-3.

<sup>389</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 225.

<sup>390</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, Sheet6: 20.

<sup>391</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1968 and 1969", s. 138, Fig. 29, 41.

<sup>392</sup> C. Eslick, *Karataş V*, Pl. 28: KA 287, Pl. 70: KA 458.

<sup>393</sup> V. Milojcic, *Samos Band I*, s. 48, Taf. 17:2, Taf. 43: 19.

<sup>394</sup> V. Milojcic, *Samos Band I*, s. 48, Taf. 39:7.



Kandilkırı örnekleri, Troia'daki D3, D7 ya da D8 tipleriyle benzerlik gösterir<sup>395</sup>. D3 tipi örneklerde kulplar yuvarlak kesitlidir. Buna karşın, Laodikeia-Kandilkırı örneklerine benzer yassı kulplar, kapağın üstünde çapraz birleşen kulba sahip D7 ve D8 tiplerinde görülmektedir. Bu bağlamda, Laodikeia-Kandilkırı örneklerinin D7 ve D8 tipleri ile paralellik gösterdiğini söyleyebiliriz. Söz konusu tipler Troia II f-g tabakalarında görülmektedir<sup>396</sup>.

Bu tipin, daha dar ve uzun örnekleri, Liman Tepe'de LMT B V-2 ve V-1b tabakalarında ele geçirilmiştir. Çapraz sepet kulplu ve kulpların birleşme yerinde makara biçimli bir çıkıntıya sahip olan örneklere (Troia D7 ve D8 tipleri), Chios Emporio I tabakasında rastlanmıştır<sup>397</sup>.

#### 1.5.3.2.10. Emzik

ETÇ 3'e tarihlendirilen 2 adet emzik örneği bulunmaktadır. Bunlardan biri, 2. Tabaka'ya ait, basit, silindirik formlu bir emzik olup Kaba Mal Grubuna aittir.

Diğer örnek ise yukarıda tanımlanan ve ithal olabileceği düşünülen çaydanlık üzerinde yer almaktadır.

#### 1.5.4. Dip, Kaide ve Üçayaklar (4-2.Tabakalar)

Parça ve tüm olarak ele geçirilmiş kapların %48'i düz dipli, %38'i üçayaklıdır; %14'ü ise halka dipli veya kaidelidir. Dipler tabakalara göre istatistiksel olarak değerlendirildiğinde; kaideli kapların ETÇ 2'de daha yoğun olduğu, üçayakların tüm tabakalarda görüldüğü, düz diplerin ise ETÇ 3 tabakaları için tipik olduğu söylenebilir (Tablo 11).

	Düz Dip	Kaide	Üçayak <sup>398</sup>
4. Tabaka	%12	%29	%59
3. Tabaka	%68	%5	%27
2. Tabaka	%63	%7	%33

Tablo 11: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ Tabakalarında Bulunan Dip, Kaide ve Üçayak Parçalarının Tabakalara Göre Oransal Dağılımı

<sup>395</sup> C. Blegen, *Troy I*, s.

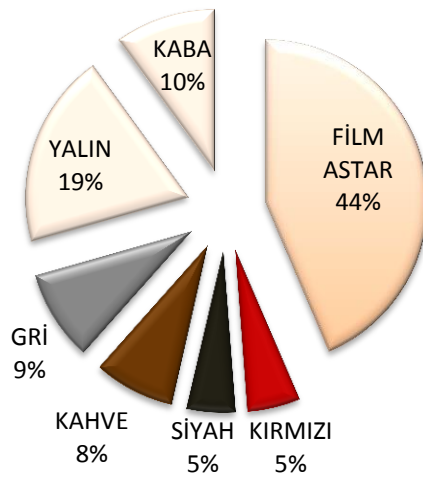
<sup>396</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 225.

<sup>397</sup> S. Hood, *Excavations in Chios*, Pl. 111: 2595-2596.

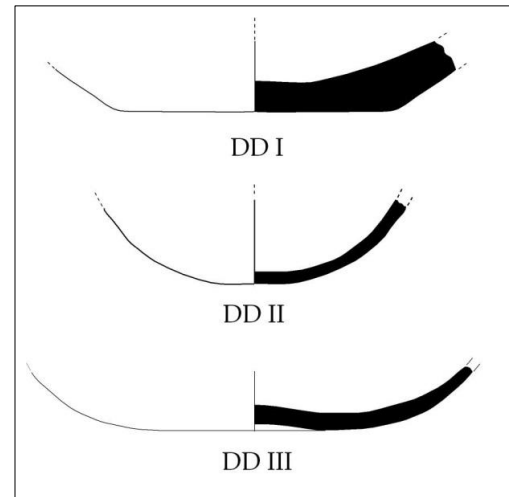
<sup>398</sup> Aynı kaba ait olduğu anlaşılabilen örnekler, istatistiksel olarak 1 adet olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, ayak sayısı, üçayaklı kap sayısını ifade etmektedir.

### 1.5.4.1. Düz Dip (DD) (Lev. 59-60)

Düz dipler, yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere, 4. Tabaka'da oldukça adır; buna karşın 3 ve 2. tabakalarda yaygınlaşan bir gruptur. 3 ve 2. tabakalarda ele geçirilen düz diplerin büyük çoğunluğu çarkta yapılmış tabaklara ait dip parçalarıdır. Dolayısıyla, ETÇ 3 tabakalarında, düz diplerdeki bu artış, tabakların kullanılmaya başlanması ile ilişkili olmalıdır.



Şekil 109: Düz Diplerin Ana Mal Gruplarına Göre Oransal Dağılımı



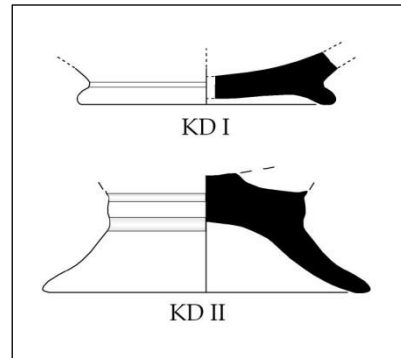
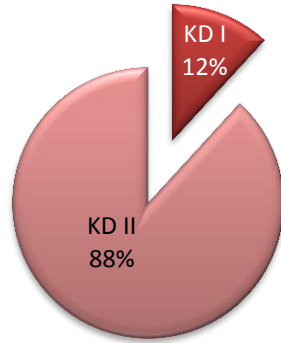
Şekil 110: Düz Diplere Ait Alt Tipler

Düz diplerin ait olduğu mal gruplarına bakıldığında (Şek. 109), eldeki düz diplerin %44'ü Film Astarlı (*wash*), %19'u ise Yalın Mal ile temsil edilmektedir. Bu değerler, tabakların temsil edildiği mal gruplarıyla da uyusmaktadır. Bunun dışındaki gruplara bakıldığında, Kaba Malın ardından, %9'luk oranla Gri Mal gelmektedir. Söz konusu düz dipler ise 2. Tabaka'da yoğunlaşan profilli çanaklara ait olmalıdır. 3 ve 2. tabakalara ait düz diplerin önemli bir kısmı çark yapımı kaplara aittir.

Düz dipler 3 tip altında toplanmıştır (Şek. 110). **DD I** olarak sınıflandırılmış olan Basit Düz Diplerin çap ortalaması 8,5 cm'dir. Diğer tipler Yuvarlatılmış Düz Dipler (**DD II**) ve İçe Çekik Düz Dipler (**DD II**) olarak ayrılmıştır. Bu iki grup da, basit düz diplere göre çok daha az örnekle temsil edilmektedir. Astarlı ve Perdahlı Mal Grubu ile temsil edilen düz diplerin büyük kısmı DD II ve DDIII gruplarına aittir. Söz konusu özellik, bu dip tiplerinin testi ve İnce Mal Grubundaki çömeleklere (ÇÖ IA) ait olması gerektiğini düşündürmektedir.

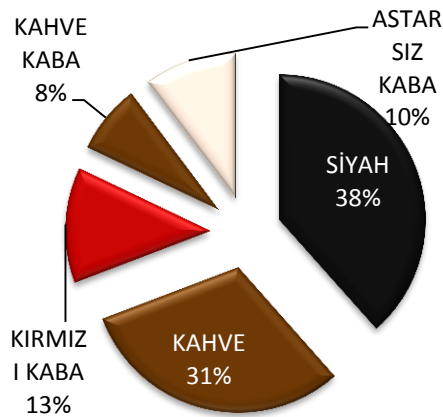
### 1.5.4.2. Kaide (KD) (Lev. 61-62)

Öncelikle, Laodikeia-Kandilkırı ETÇ seramiği içerisinde, hem halka diplerin hem de alçak kaidelerin az sayıda örnekle temsil edildiğini vurgulamak gerekir. Halka Dipler (**KD I**), hem ETÇ 2 hem ETÇ 3 tabakalarında görülürken, Alçak Kaidelere (**KD II**) ait tüm parçalar, bir örnek dışında, 4. Tabaka'da tespit edilmiştir.



Şekil 111: Kaidelerin Alt Tiplere Göre Oransal Dağılımı Şekil 112: Kaide Tipleri ve Alt Tipleri

Halka Dipler (**KD I**), kaideler grubunun %13'lük bir dilimini oluşturmaktadır (Şek. 111-112, Lev. 61: 1-5). Söz konusu örneklerin, minyatür çömlek, testi, çömlek ve çanak gibi farklı tiplere ait olabildiği görülmüştür. Bunlar, ait oldukları kap formuyla bağlantılı olarak da farklı mal grupları ile temsil edilmektedirler.



Şekil 113: Alçak Kaidelerin (KD II) Ana Mal Gruplarına Göre Oransal Dağılımı

Alçak kaidelerin (**KD II**) tümünün çanaklara ait olduğu düşünülmektedir. Hem tümlenebilen çanak örnekleri, hem de kaidelerin ait oldukları Mal Grupları bu fikri desteklemektedir. Kaidelerin önemli bir bölümü siyah perdahlı (%38) ve Kahverengi Perdahlı (%31) gruplar içinde yer almaktadır (Şek. 113). Yukarıda “Çanak” başlığı altında ÇN IB ve ÇN II olarak gruplandırılmış tiplerin ETÇ 2 örneklerinin bir kısmının alçak kaideli olduğu ve Mal Grupları açısından KD II grubu ile uyduğu görülmektedir.

Kaidelerin %69’lık bölümü bezemesizdir (Lev. 61: 6-17) Geriye kalan kısmı oluşturan örnekler üzerinde farklı bezemelere rastlanmıştır. Bezemeli kaide örneklerinin %18’lik kısmında genellikle tek bir yatay yiv bezeme yer alır. Bu bezeme bazen dolgulu dur (Lev. 62: 1-2). Bezemeli örneklerinin %41’ini oluşturan bir diğer grupta ise kaide üzerinde, bir ya da birkaç sıra halinde yatay oluk bezeme yer alır (Lev. 62: 3-5).

Yine %41’lik bir orana sahip son bezemeli grupta, kaide üzerinde parmakla basılarak oluşturulmuş oval ya da yaprak biçimli çukurcuklar yer alır (Lev. 62: 6-11) . Tümlenebilen örneklerden anlaşıldığı kadarıyla, bu çukurcuklar bazen üçerli gruplar halinde düzenlenmiştir. Profilleri tümlenebilen bazı çanaklardan anlaşıldığına göre, çukurcuk bezemeli kaidelerin, içe doğru kıvrılan ağızlı çanaklara (ÇN IB) ait olduğu söylenebilir. Bu tip bezemelere sahip kaidelerin tüm örnekleri 4. Tabaka’da bulunmuştur.

#### Karşılaştırma:

Karataş’ta alçak kaidelere II-V:3 arasındaki tabakalarda rastlanmış ve bunların çoğunlukla çanaklara ait olduğu belirtilmiştir<sup>399</sup>. Aphrodisias’taki yatay oluk bezemeli, gri astarlı bir örnek<sup>400</sup>, Laodikeia’daki yatay oluk bezemeli örneklerle (Lev. 62:4) form ve bezeme açısından yakından benzeşmektedir. Siyah Perdahlı ve bezemesiz alçak kaidelerin yanı sıra yatay oluk bezemeli kaidelerin benzerleri en yoğun olarak Samos-Heraion I Tabaka’da ele geçirilmiştir<sup>401</sup>. Liman Tepe’de oldukça yaygın olan bu kaide tipi, çanakların hemen her tipinde görülmektedir<sup>402</sup>.

<sup>399</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 34: BS 3.

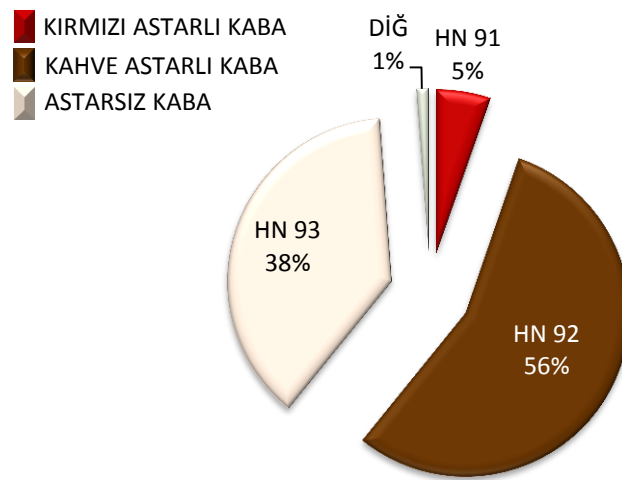
<sup>400</sup> M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, s. 605, Fig. 436: 38.

<sup>401</sup> V. Milojevic, *Samos Band I*, s. 41, Taf. 28: 10-12, Taf. 35: 56, 58, 87, Taf. 36: 7, Taf. 38: 13.

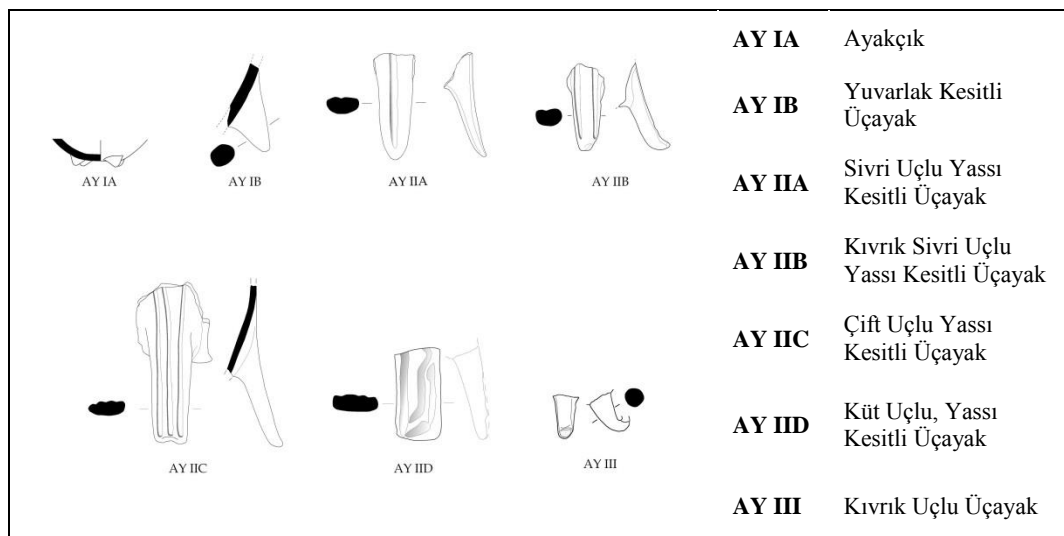
<sup>402</sup> V. Şahoğlu, *Liman Tepe Erken Tunç Çağı*, s. 127, Lev. 111: Tip 5b.

### 1.5.4.3. Üçayak (AY) (Lev. 63-70)

Üçayaklar Kandilkırı seramiğinde bütün tabakalar için karakteristiktir. Ele geçirilen üçayakların neredeyse tamamının, tam örneklerle ve mal gruplarına bakılarak, çömeleklere ait olduğu anlaşılmaktadır. Çanak ya da testi formundaki kaplara ait olma olasılığı bulunan üçayakların sayısı oldukça sınırlıdır.



Şekil 114: Üçayakların Ait Oldukları Mal Gruplarına Göre Oransal Dağılımı



Şekil 115: Üçayak Tipleri ve Alt Tipleri

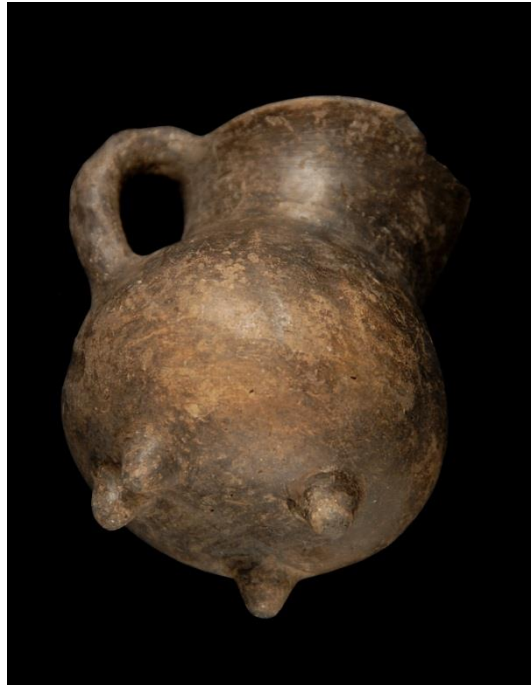
Kaba Mal Grupları ile temsil edilen üçayaklar içerisinde, en yoğun grup (%56) Kahverengi Astarlı Kaba Mal Grubudur. Bunu %38 oranıyla Astarsız ve Perdahsız Kaba Mal izlemektedir (Şek. 114). Laodikeia'da tüm tabakalarda temsil edilen üçayaklar, ETÇ 2'de formu belirlenebilen parçaların %19'unu oluştururken 3. Tabaka'da bu oran %4 ve 2. Tabaka'da %6'dır.

ETÇ tabakalarında tespit edilen üçayaklar, biçimlerine göre farklı tipler altında değerlendirilmiştir (Şek.115).

#### 1.5.4.3.1. Yuvarlak Kesitli Ayak ve Ayakçık (AY I) (Lev.63:1-6, 67:1-2)

Genelde yuvarlak ya da oval bir kesite sahip olan, üzerinde bezeme görülmeyen üçayaklar, AY I grubu içerisinde değerlendirilmiştir. Biçimsel ve işlevsel farklılıklar dikkate alınarak yuvarlak kesitli ayaklar içerisinde, iki alt tip oluşturulmuştur.

**AY IA** olarak adlandırılan alt tip; kısa, yuvarlak ya da küt uçlu küçük ayakları içerir. Testicik ya da çömlekçik formundaki kaplarda görülen bu alt tip, kapların altına 3 ya da 4 adet yerleştirilmiştir (Lev. 63: 1-3, Şek. 116).



Şekil 116: Altında AY IA Tipi Ayakçıklar Bulunan, 4. Tabakaya Ait 4 Ayaklı Testicik

Diğer alt grup ise (**AY IB**) yuvarlak kesitli ve ucu sivri örneklerden oluşmaktadır (Lev. 63: 4-6; 67: 1-2,). Bu tip içerisindeki bazı örneklerin, kalın astarlı ve perdahlı olmaları sebebiyle, çanaklara ait olabileceği düşünülmüştür. Tüm üçayaklar içerisinde bu grup yalnızca % 4 gibi küçük bir oranla temsil edilmektedir. Söz konusu gruba ait örnekler 4. ve 2. tabakalarda ele geçirilmiştir.

#### 1.5.4.3.2. Yassı Kesitli Üçayak (AY II)

Laodikeia-Kandilkırı seramiğinin en karakteristik unsurlarından bir tanesi, yassı kesitli, uzun üçayaklardır. Tüm tabakalarda çok sayıda örneği ele geçirilmiştir. AY II tipi içindeki üçayakların tümü, Kaba Mal ile temsil edilmektedir. Bunun %56'sını Astarsız ve Perdahsız Kaba Mal, %38'ini Kahverengi Astarlı ve Perdahlı Kaba Mal, %5'ini ise Kırmızı Astarlı ve Perdahlı Kaba Mal oluşturmaktadır.

AY II tipinin tüm örnekleri çömleklere ait olmalıdır. Uzun ve yassı formlu bu üçayaklar, biçimlerine göre 4 alt tipe ayrılmıştır (Şek. 115). Kazı sırasında, kırık durumda ele geçirilen örneklerin, uç kısmının nasıl sonlandığı kesin olarak tespit edilemese de, tüm durumdaki örneklerden yola çıkılarak alt tiplerin tespiti mümkün olmuştur. İlk alt tip (**AY IIA**), tek bir sivri uca sahiptir ve üçayakların en yaygın ikinci alt tipini oluşturur (Şek. 117). AY IIA, ETÇ 2'de ortaya çıkmakla beraber, ETÇ 3'te yaygınlaşmaktadır. İkinci alt tipe giren örnekler ise (**AY IIB**), ilk alt tipin ucu hafifçe kıvrık biçimde yapılmış olan türüdür. AY IIA alt tipine oldukça benzemesine karşın, AY IIB'nin ayrı bir alt tip olarak ele alınmasının nedeni, kronolojik olarak farklı bir gruba işaret ettiğinin düşünülmesidir. Yalnızca 2 örnekle temsil edilen bu alt tip, ETÇ 3 tabakalarında gözlemlenebilmiştir. Bu konu, aşağıda "Seramiğin Genel Değerlendirmesi" bölümünde ele alınmıştır.

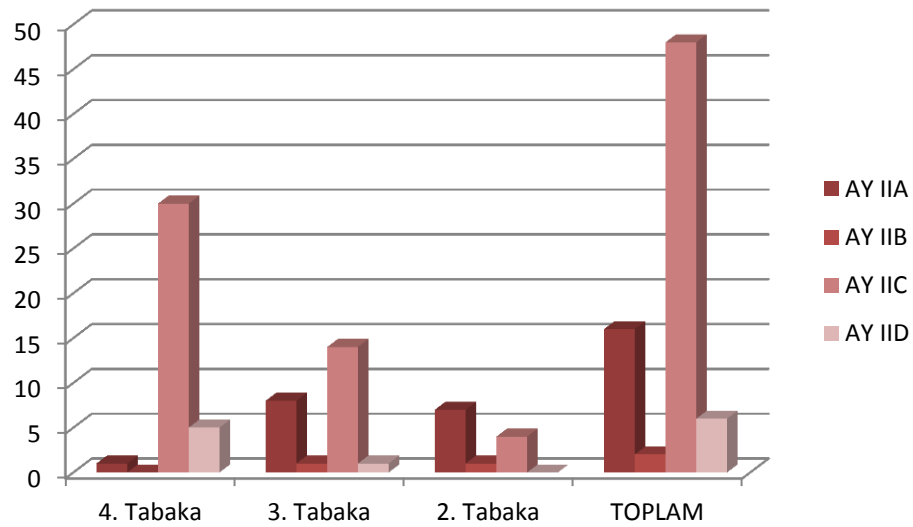
**AY IIC** olarak adlandırılan alt tip, uzun ve yassıdır; uç kısım çatallanarak iki sivri uçla sonlanır. Bu grup, yassı üçayaklar içerisinde en yaygın alt tipi oluşturmaktadır ve en yoğun olarak ETÇ 2'de görülmektedir (Şek. 117). Son alt tip ise (**AY IID**), küt ve düz bir uçla sonlanmaktadır. Bu grup, en az rastlanan alt tip olup tüm örnekleri ETÇ 2'ye tarihlenmektedir.

Uzun ve yassı üçayaklar, Laodikeia-Kandilkırı Erken Tunç Çağı seramiğinin en karakteristik seramik özelliklerinden birini oluşturur. Bu grubun en dikkat çeken

özelliklerinin başında, üzerlerinde yer alan oluk bezemeler gelmektedir. Bu bezemeler, genelde, üçayak boyunca uzunlamasına uygulanmış tek, çift ya da üç sıra oluk biçimindedir (Tablo 12). Yassı üçayakların tüm alt tiplerinde oluk bezeme görülmüştür. ETCÇ 2’de ayaklar üzerinde çift ya da 3 sıra oluk bezeme daha yaygınken ETCÇ 3 örneklerinde daha çok tek sıra oluk görülmüştür. Yassı üçayakların %55’inde tek, %26’sında iki, %7’sinde ise 3 sıra oluk bezeme saptanmıştır. AY IIID alt tipini oluşturan, %2’lik bir orana sahip az sayıdaki örnekte ise dalgalı hat, düzensiz diyagonal çizgiler gibi değişik motifler halinde uygulanmış oluk bezemeye rastlanmaktadır.

TEK OLUKLU		ÇİFT OLUKLU			ÜÇ OLUKLU
Tek Uçlu	Çift Uçlu	Tek Uçlu	Tek Kıvrık Uçlu	Çift Uçlu	Çift Uçlu
% 55		%36			%7

Tablo 12: Laodikeia-Kandilkırı Erken Tunç Çağı Üçayaklarının Üzerinde Görülen Oluk Bezemeler ve Oranları



Şekil 117: Laodikeia-Kandilkırı Erken Tunç Yassı Kesitli Üçayakların Alt Tiplerinin Tabakalarda Göre Dağılımı



### 1.5.4.3.3. Kıvrık Uçlu Üçayak (AY III) (Lev. 70:6)

Bu tip Laodikeia'da 2. Tabaka'da ele geçirilmiş olan tek bir örnekle temsil edilmektedir. Kısa olan bu ayağın ucu dışa doğru kıvrıktır. Uç kısım kırıktır. Batı Anadolu'da ETÇ 3A'da ortaya çıkan ve volüt bezemenin öncüsü niteliğinde olan bu ayak tipi kronolojik açıdan önemlidir.

#### Karşılaştırma (Üçayak):

AY IA alt tipinin benzerine, Karataş yerleşim katlarında, tabakası belirlenemeyen malzeme arasında, kapalı bir kabın dip kısmında rastlanmıştır. Bu tip ayaklara IV-VI:1 tabakalarında rastlandığı ifade edilmektedir<sup>403</sup>. Beycesultan'da bu tip ayakçıklar, üçayak biçiminde XV. Tabaka testilerinde görülmektedir<sup>404</sup>. AY IB tipi ayaklar, Liman Tepe'de kaba malların yanı sıra perdahlı mal grupları içinde yer alır ve sıklıkla çanaklar ve çömlekler üzerinde görülür<sup>405</sup>. AY IB tipinin, kaba mallar ile temsil edilen, uca doğru sivrilen biçimdeki örneklerine, Troia'da da rastlanmaktadır<sup>406</sup>. Yine buna benzer üçayaklara, Çivril yüzey malzemesi içerisinde de mevcuttur<sup>407</sup>.

Üçayaklı pişirme çömlüklerine, Beycesultan'da ilk kez X. Tabaka'da yaygın bir form olarak rastlanmıştır. Ancak J. Mellaart, özellikle oluk bezemeli ayakların, Beycesultan'da ETÇ 2'den devam eden bir özellik olduğunu ifade etmektedir<sup>408</sup>. Kandilkırı IIA alt tipinin, çift sıra oluklu örneklerinin benzeri Beycesultan'da XIII<sup>409</sup> ve XII<sup>410</sup>. tabakalarda görülmüştür. Laodikeia'daki örneklerden biri (Lev. 66:1) 21,5 cm'ye varan uzun boyuyla dikkat çeker. Beycesultan'da bu tip ayaklardan birinin uzun boyuna dikkat çekilmektedir<sup>411</sup>. IID alt tipine benzer, zikzak motifli oluk bezeme içeren dikdörtgen formlu ayaklara Beycesultan'da da rastlanmaktadır.<sup>412</sup> Beycesultan örnekleri Laodikeia'daki paralellere göre çok daha kalın ve kabadır. AY II D tipinde, üzerinde dikey ve dalgalı hatlardan oluşan oluk bezemeye sahip bir üçayak parçası da Çivril yüzey

<sup>403</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 34, Pl. 11: BS 10, PL. 67: KT 410.

<sup>404</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, Fig. P. 31: 4-5.

<sup>405</sup> V. Şahoğlu, *Liman Tepe Erken Tunç Çağı*, s. 128, Lev 111: Tip 6.

<sup>406</sup> C. Blegen, *Troy I*, Fig. 235: 25-29, Fig. 242: 13-23.

<sup>407</sup> F. Dedeoğlu, *Neolitik Çağdan Erken Tunç Çağ Sonuna Kadar*, s. 374, Lev. 2d:11, Çivril Yassihöyük.

<sup>408</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 211, Form 31.

<sup>409</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 177, P.46:11.

<sup>410</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 177, Fig. P.46: 11.

<sup>411</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 177, P.46:11.

<sup>412</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 177, P.46:12.

malzemesi içerisinde mevcuttur<sup>413</sup>. Aynı tipin, üzeri karmaşık motifli oluk bezemeli bir örneği de Baklan yüzey araştırması sırasında ele geçirilmiştir<sup>414</sup>. AY IID tipi ile paralel bir örnek, Yeşilova yüzey malzemesi içerisinde yer almaktadır<sup>415</sup>. Söz konusu örnek üzerinde, çarpı motifli oluk bezeme mevcuttur. AY IIA alt tipinin, tek sıra oluk bezemeye sahip, astarsız ve perdahsız ya da kahverengi astarlı kaba örneklerine Çivril yüzey malzemesi içerisinde rastlanmıştır<sup>416</sup>. Her ne kadar uç kısmı 3 çıkıntılı olsa da, AY IIC alt tipini anımsatan, üzerinde 2 sıra dikey hat arasında dalgalı hatlar şeklinde oluk bezeme içeren bir örnek, Yeşilova yüzey malzemesi içerisinde yer almaktadır<sup>417</sup>.

Yassı kesitli üçayakların, ucu hafif yuvarlatılmış ya da düz kesilmiş örneklerine Aphrodisias Akropol XII-VIII. tabakalar arasında rastlanmıştır<sup>418</sup>.

Üçayaklara, Karataş yerleşim katlarında ilk kez III. Tabaka'da rastlanmış olmakla beraber, Laodikeia için tipik olan yassı kesitli ayakların paralelleri ilk kez V:1 tabakasında görülmüştür. Çömleklere ait olduğu belirtilen bu tip ayakların, V:1-3. tabakalarda yoğun olduğu ve üzerlerinde oluk bezemeye sıkça rastlandığı belirtilmektedir<sup>419</sup>. AY IIA alt tipine benzer olabilecek, tek dikey oluklu bir örnek, Karataş'ta tabakası belirlenemeyen seramik içerisinde mevcuttur<sup>420</sup>. V:3 tabakasından bir örnek ise<sup>421</sup>, uç kısmında yer alan hafif çıkıntılar ve üzerindeki 3 sıra dikey oluk ile AY IIC alt tipiyle benzeşir. V:1 tabakasında tespit edilen başka bir üçayak<sup>422</sup>, AY IID alt tipine benzer şekilde sonlanmakta olup üzerinde 2 sıra dikey oluk bezeme bulunmaktadır. Söz konusu üçayakların bir kısmı, kahve astarlı ve perdahsız mal içerisinde yer almaları açısından da Kandilkırı ile benzeşmektedir.

Troia'da AY II B tipine benzer, dışa doğru kıvrılan uç kısma sahip ayaklara, IIA tabakasında rastlanmıştır. Ancak bunlar Laodikeia-Kandilkırı örneğine göre daha uzundur<sup>423</sup>. AY III tipine benzer üçayağa sahip, tek kulplu bir çömlek, Kaklık Mevkii mezarlığında ele geçirilmiş olup ETÇ 3 ortasına tarihlendirilmiştir<sup>424</sup>.

<sup>413</sup> F. Dedeoğlu, *Neolitik Çağdan Erken Tunç Çağ Sonuna Kadar*, s. 405, Lev. 12e: 19 (Değirmen).

<sup>414</sup> F. Dedeoğlu, *Neolitik Çağdan Erken Tunç Çağ Sonuna Kadar*, Lev 48c: 9.

<sup>415</sup> J. Mellaart, "Report on a Survey", s. 214, Fig. 212.

<sup>416</sup> F. Dedeoğlu, *Neolitik Çağdan Erken Tunç Çağ Sonuna Kadar*, Lev. 3c: 10 (Ören), Lev. 33a: 12 (Savran).

<sup>417</sup> J. Mellaart, "Report on a Survey", s. 214, Fig. 213.

<sup>418</sup> M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, s. 578, 580, Fig. 421: 27-28, 34.

<sup>419</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 34, Pl. 11: BS 7.

<sup>420</sup> C. Eslick, *Karataş V*, Pl. 67: KT 487.

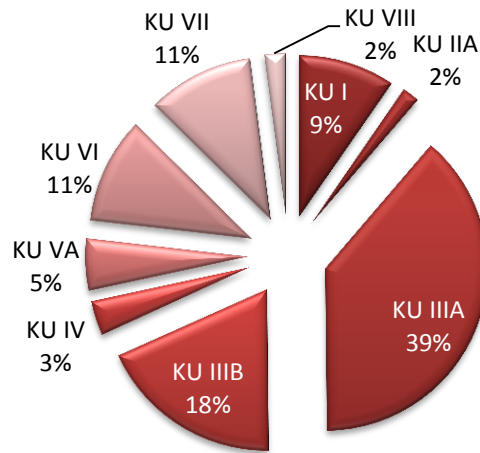
<sup>421</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 158, Pl. 49: KT 530.

<sup>422</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 128, Pl. 42: KT 307.

<sup>423</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 271, Fig. 371: 13.

<sup>424</sup> A. Topbaş vd., "Salvage Excavations of the Afyon" s. 73, Fig.57: 151.

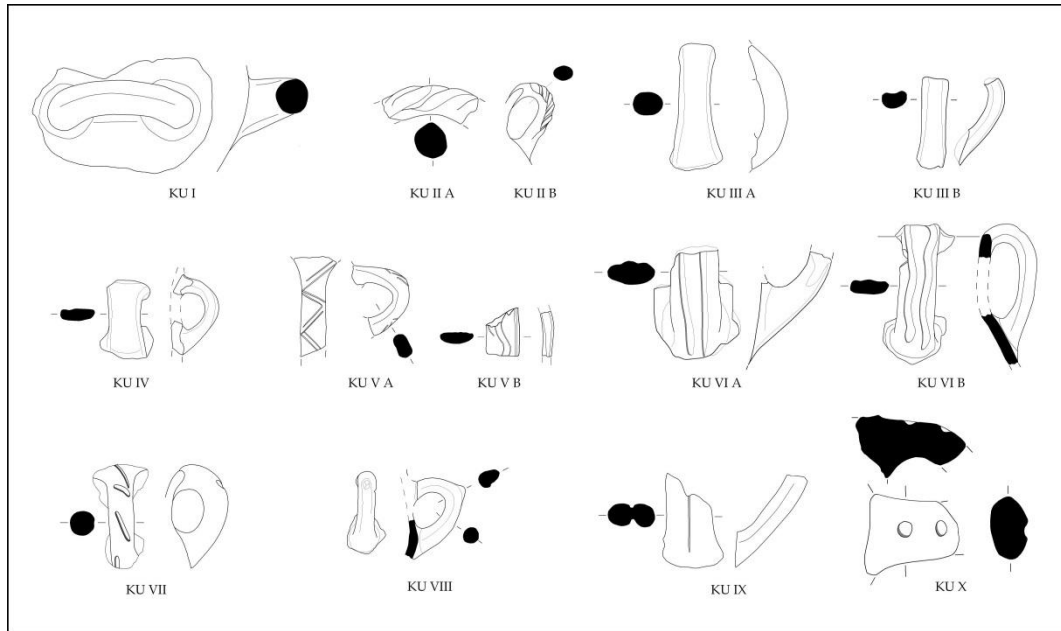
### 1.5.5. Kulplar (4-2. Tabakalar)



Şekil 118: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ Seramiğindeki Kulp Tiplerinin Tüm Oransal Dağılımı

Laodikeia’da tüm tabakalarda, parçalar halinde ele geçen kulpların tabakalara göre istatistiksel değerleri, mal grupları ve kap formlarıninkilerle uyum içindedir Genel olarak çömlek ve testi tipi kaplarla ilişkilendirilebilen kulpların, çok azının çanaklara ait olduğu görülmüştür.

Çanaklarda, daha çok tutamakların tercih edildiği anlaşılmaktadır. Bugüne değin yapılan kazılarda, çok az sayıda çanak parçası üzerinde kulp kopuntu yüzeyi kesin olarak belirlenebilmiştir. Bunlardan 4. Tabaka’ya tarihlenen iki örnekten birinde yatay kulp bağlantısının izi yer almaktadır. ETÇ 3 katlarına ait olan “S” profilli çanak örneklerinden 2 tanesinde de yatay kulp çıkışı korunmuştur.



Şekil 119: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ Seramiği Kulp Tipleri

Tip No	Tanım	Tabakalar		
		4	3	2
<b>KU I</b>	Yatay Kulp	X	X	X
<b>KU II A</b>	Burma Kulp (Yatay)	X	X	X
<b>KU II B</b>	Burma Kulp (Dikey)	X	X	X
<b>KU III A</b>	Bezemesiz Dikey Kulp (Yuvarlak Kesitli)	X	X	X
<b>KU III B</b>	Bezemesiz Dikey Kulp (Böbrek Kesitli)	X	X	X
<b>KU IV</b>	Bezemesiz Şerit Kulp	X		X
<b>KU V A</b>	Çizi Bezemeli Dikey Kulp	X	X	X
<b>KU V B</b>	Çizi Bezemeli Şerit Kulp	X	X	X
<b>KU VI A</b>	Oluk Bezemeli Dikey Kulp	X	X	X
<b>KU VI B</b>	Oluk Bezemeli Şerit Kulp	X	X	X
<b>KU VII</b>	Çentik Bezemeli Dikey Kulp	X	X	X
<b>KU VIII</b>	Mahmuz Kulp	X		
<b>KU IX</b>	İkiz Kulp		X	
<b>KU X</b>	Pithos Kulbu	X	X	X

Tablo 13: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ Seramiği Kulp Tipleri, Tanımları ve Tabakalarda Görülme Durumları

Kulp parçalarının ait oldukları mal grupları değerlendirildiğinde, bunların çoğunlukla Kaba Mal Grubu ya da kalın astarlı ve perdahlı mallar ile temsil edildikleri anlaşılmaktadır. Diğer bir deyişle, Film Astarlı ya da Yalın Mal içerisinde yer alan kulpların sayısı oldukça azdır. Bunun nedeni, sözü edilen mal gruplarının, daha çok üzerlerinde hiçbir zaman kulp bulunmayan tabak formuyla temsil edilmesidir. Film Astarlı grup içerisindeki kulp parçaları da daha çok tankardlara aittir.

Laodikeia-Kandilkırı ETÇ seramiği için oluk bezeme oldukça yaygın bir geleneği oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra, yiv ve dolgu (inkrüste) bezemelere de zaman zaman rastlanmaktadır. Değerlendirilen kulp parçalarından %40'ı bezemelidir. Bu tür bezemelerin farklı örnekleri kulplarda da görülmektedir. Özellikle üçayaklar üzerine uygulanan, tek, çift ya da üç sıra olabilen oluk bezemeler, kulplar üzerinde de görülmektedir. Bu oluk bezemeler bazen çizgisel, nadiren de dalgalı hat biçiminde olabilmektedir.

Kulplar, öncelikle kap üzerine yerleştiriliş biçimine göre yatay ve dikey olarak, daha sonra da ise kesitlerinin biçimi dikkate alınarak 9 ana tipe ve bazı alt tiplere ayrılmıştır (Şek. 118-119, Tablo 13).

Tablo 8'de de açıkça görüldüğü gibi, kulp tipleri KU VIII ve tek örnekle temsil edilen KU IX dışında, tüm tabakalarda hemen hemen benzer şekilde temsil edilmektedir.

Tüm tabakalar birlikte değerlendirildiğinde, örneklerin %88'i dikey kulp parçalarıdır. Yatay kulpların oranı ancak %11'dir. Oldukça az örnekle temsil edilen yatay kulpların, istisnai örnekler dışında, tamamı ETÇ 3 tabakalarında tespit edilmiştir.

#### **1.5.5.1. Yatay Kulp (KU I) (Lev. 71: 1-8)**

Hem kapalı hem açık kaplar üzerinde kullanılmış olan yatay kulplar, genel olarak yuvarlak kesitlidir (Şek. 119). Ele geçirilen örnekler içinde, çok azı çanak tipi kaplara ait olup diğer örnekler -ait oldukları Mal Grupları da dikkate alındığında- çömleklere ait olmalıdır.

#### **1.5.5.2. Burma Kulp (KU II) (Lev. 71:9-10; 72: 1-4)**

Az sayıda örnekle temsil edilen burma kulpların yatay örneklerinin (**KU IIA**) boyutları ve ait oldukları mal grupları dikkate alındığında, bunların çanaklara ait oldukları söylenebilir. Dikey burma kulplar (**KU IIB**) ise testi tipi kaplarda kullanılmışlardır. Burma kulplar, tüm kulp parçaları içerisinde %2lik bir orana sahiptir (Şek. 119).

### 1.5.5.3. Bezemesiz Dikey Kulp (KU III) (Lev. 72: 5-11; 73: 1-4)

**Dikey kulplar** çok daha fazla sayıda örnekle temsil edildiğinden, pek çok alt tip içermektedir. Ancak en yoğun grubu yuvarlak ya da oval kesitli, bezemesiz örnekler (**KU IIIA**) oluşturmaktadır (Lev. 72: 5-11). Basık ve böbrek kesitli olanlar ise (**KU IIIB**), en yaygın ikinci gruptur (Lev. 73: 1-4).

Bezemesiz dikey kulplar, tüm tabakalarda ele geçirilen kulp parçalarının %57'sini oluşturmaktadır. Bunların çoğunluğu yuvarlak kesitli olup böbrek kesitli örnekler daha azdır.

### 1.5.5.4. Bezemesiz Şerit Kulp (KU IV) (Lev. 73: 5-6)

Az sayıda örneğe sahip olan bezemesiz şerit kulplar, farklı Mal Grupları içerisinde örneklere sahiptir. Bunlar, kulplar içinde %3'lük bir oranı oluşturmaktadırlar.

### 1.5.5.5. Çizi Bezemeli Dikey Kulp (KU V) (Lev. 73: 7-11)

Bu tür kulpların daha çok yuvarlak kesitli örnekleri görülmekle birlikte (**KU VA**), şerit kulplarda da benzer bezemelere rastlanmıştır (**KU VB**) (Şek. 119). Astarlı perdahlı mallar içinde örnekleri bulunmakla birlikte, Astarsız Perdahsız Kaba Malda da bu tip bezemeli kulplar mevcuttur. Kulp üzerindeki yiv bezeme, bazen basit, tek sıra bir çizgiden ibaretken, bazı örneklerde zikzak veya dalgalı hat motifleri de mevcuttur. Çizi bezeme uygulanmış kulpların oranı, tüm kulplar içinde %5'tir.

### 1.5.5.6. Oluk Bezemeli Dikey Kulp (KU VI) (Lev. 74; 75: 1-6)

Laodikeia-Kandilkırı seramiği içerisinde en sevilen bezeme çeşidi olan sade oluk bezemelere, üçayaklı kapların ayakları yanında, kulplarda da sıklıkla rastlanmaktadır (Şek. 119). Bezemeli kulpların %27'si oluk bezemelidir. Bunlar, genelde kulbu boylu boyunca uzunlamasına kat eden tek, iki ya da üç sıra dikey oluk biçimindedir. Bazen bunların dalgalı hatlar biçiminde uygulandığı da görülür.

Oluk bezemeli kulpların yuvarlak kesitli (**KU VIA**) örnekleri yanında, şerit kulp biçiminde (**KU VIB**) yapılmış örnekleri de vardır.

Bu grup, hem ait oldukları Mal Grupları, hem de çömlekler içerisinde kulbu korunmuş örneklerden anlaşıldığı kadarıyla, çömleklerle ilişkili bir gruptur. Oluk bezemeli kulplar, özellikle üçayaklı çömlekler üzerinde, oluk bezemeli ayaklarla uyum içerisinde sıkça kullanılmışlardır.

#### **1.5.5.7. Çentik Bezemeli Dikey Kulp (KU VII) (Lev. 75: 7-11)**

Bu kulp üzerinde, birbirine paralel kısa çizgiler halinde oluşturulmuş çentik bezeme mevcuttur (Şek. 119). Dikey kulplar içinde %11'lik bir oranı oluşturan bu bezeme çeşidi, genelde çömlek kulplarında tercih edilmiştir.

#### **1.5.5.8. Mahmuz Kulp (KU VIII) (Lev. 76: 1-3)**

Dikey kulplar içerisinde, kronolojik bir ipucu verecek nitelikte görünen az sayıdaki gruptan biri mahmuz kulplardır. Özellikle, tankardların ETÇ 2 sonunda ortaya çıkan bir grubuyla ilişkili oldukları anlaşılan bu kulplarda, kulpun üst kısmına gelen kesimde mahmuz şeklinde bir çıkıntı yer almaktadır (Şek. 119). Tüm örnekler perdahlı mal ile temsil edilmektedir. Tamamı ETÇ 2'ye tarihlenen örnekler, tüm kulplar içinde yalnızca %2'lik bir kısmı oluşturmaktadır.

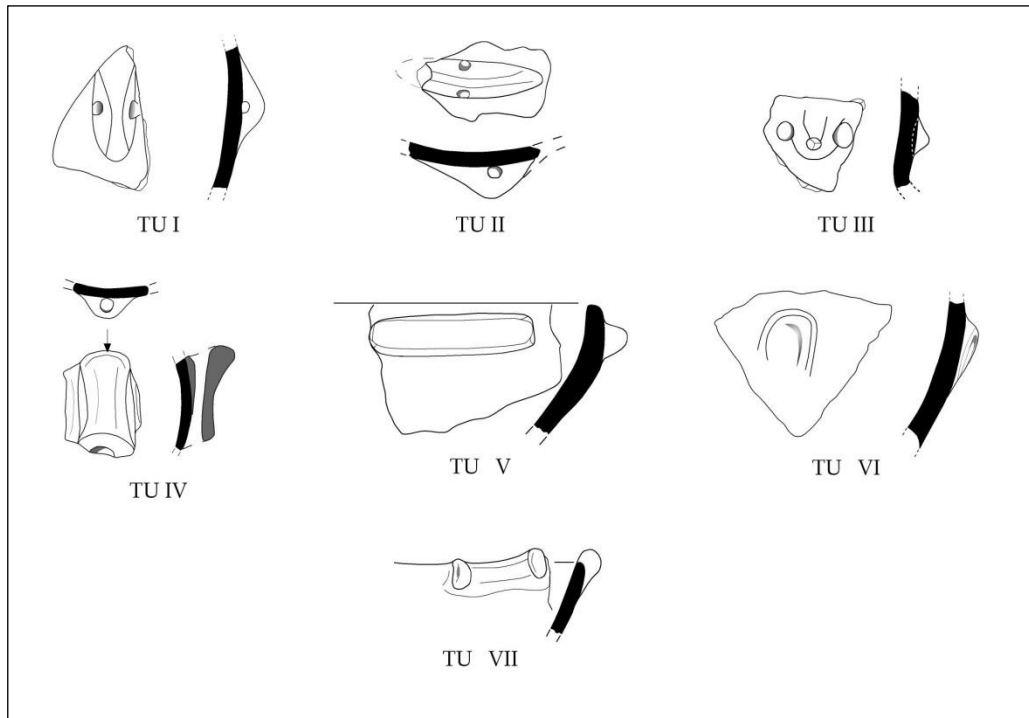
#### **1.5.5.9. İkiz Kulp (KU IX) (Lev. 76:4)**

Kandilkırı'nda tek bir örnekle temsil edilen bu kulp tipi, iki kulpun yan yana getirilip birbirlerine yapıştırılması sonucu oluşturulmuştur (Şek. 119). Söz konusu örnek, ithal olduğu düşünülen bir mal grubu ile temsil edilmektedir; dolayısıyla, ikiz kulpların yerleşmenin seramik geleneğinde karakteristik olmadığı söylenebilir.

#### **1.5.5.10. Pithos Kulbu (KU X) (Lev. 76: 5-8)**

Pithoslara ait iri boyutlu dikey kulplara farklı şekillerde, 4. Tabaka'ya ait pithos mezarların yanı sıra, diğer tabakalarda da parçalar halinde rastlanmıştır. Pithos kulpları üzerinde oluk bezeme ve çukurcuk şeklindeki parmak baskı bezemeler sevilen uygulamalardandır (Şek. 119).

### 1.5.6. Tutamak (TU) ve Kabara (KB) (4-2.Tabakalar) (Lev. 77-80)



Şekil 120: Laodikeia-Kandilkırı Erken Tunç Çağı Seramiğinde Görülen Tutamak Tipleri

Laodikeia-Kandilkırı seramiği üzerinde, farklı kap formlarında farklı tutamak tipleri görülmüştür (Şek. 120). Bununlar birlikte, tutamakların Laodikeia-Kandilkırı seramiğinde karakteristik bir uygulama olmadığına altını çizmek gerekir. Tutamak ve kabara grubu altında değerlendirilen, tüm kapların ya da seramik parçaları üzerindeki örneklerin bir kısmı, işlevsel olmaktan ziyade, bezeme amaçlı unsurlardır.

Yalnızca tutamak kısmı ya da kabarası korunmuş seramik parçalarının yanı sıra, tama yakın örneklerdeki tutamak detayları da ele alınarak, 7 ana tutamak tipi tespit edilmiştir.

#### 1.5.6.1. İp Delikli Tutamak (TU I-TU II) (Lev. 77)

Tutamaklar arasında en çok örneğe sahip grup ip delikli tutamaklardır. Bunların bir kısmı yatay ip delikli (TU I) (Lev. 77: 1-6), diğer bir grubu ise dikey ip deliklidir (TU II) (Şek. 120, Lev. 77: 7-13). Yatay ip deliğine sahip tutamaklara, çoğunlukla içe doğru kıvrılan ağızlı çanaklarda (ÇN I) rastlanmaktadır. Kaba Mal ile temsil edilen örneklere ise çömlerlerde ve gaga ağızlı bir testide rastlanılmıştır.



Dikey ip delikli tutamakların (TU II) çoğu örneği de yine içe doğru kıvrılan ağızlı çanaklara (ÇN) aittir. Bunların yanı sıra, 4. Tabaka'ya ait bir kapakta da 4 adet ip delikli tutamak mevcuttur (Lev. 77: 13).

Eldeki ip delikli tutamak örneklerinin neredeyse tamamı ETÇ 2'ye aittir. Ancak örnek sayısının çok az olması sebebiyle, bu durumun kronolojik bir anlam taşıyıp taşımadığı anlaşılamamıştır.

#### **1.5.6.2. Yalancı İp Delikli Tutamak (TU III) (Lev. 78: 1-2)**

Ön görünüşleri ip delikli tutamaklarla benzer olmasına karşın, söz konusu grupta, tutamak üzerinde delikler açılmaya başlanmış ancak gerçekte delik oluşturulmamıştır (Şek. 120). Bu tipteki örneklerden biri, bir dikey kulp üzerine eklenmiştir (Lev. 78:1). Kaba Mal Grubu ile temsil edilen ve olasılıkla bir çömleğe ait bir parça üzerinde de benzeri bir kulp görülmektedir (Lev. 78:2).

#### **1.5.6.3. Makara Tutamak (TU IV) (Lev. 78: 3-5)**

Laodikeia-Kandilkırı ETÇ seramiği içinde çok az örnekle temsil edilen makara tutamakların tamamı dikey duruşludur (Şek. 120). Bunlardan bir tanesi, ETÇ 2'ye tarihlendirilen, pyxis benzeri bir kap üzerinde bulunmaktadır (Lev. 78:3). ETÇ 3'e tarihlenen iki örnekte ise dikey tutamağın üst kısmı kulakçık biçiminde dışarı doğru çıkıntı yapmaktadır (Lev. 78:4-5).

Makara tutamak örneklerinin tamamı, kalın astarlı ve perdahlı mal grupları ile temsil edilmektedir.

#### **1.5.6.4. Çubuk Biçimli Tutamak (TU V) (Lev. 78: 6-7)**

Yatay, çubuk biçimli tutamalara, çanaklar üzerinde iki örnekte rastlanmıştır (Şek. 120). Bir örnekte (Lev. 78:7), ortası yatay olarak delinmeye başlanmış ancak gerçek bir delik açılmadan, tünel kulp görünümünde bırakılmıştır.

### 1.5.6.5. At Nalı Biçimli Tutamak (TU VI) (Lev. 78: 8-11)

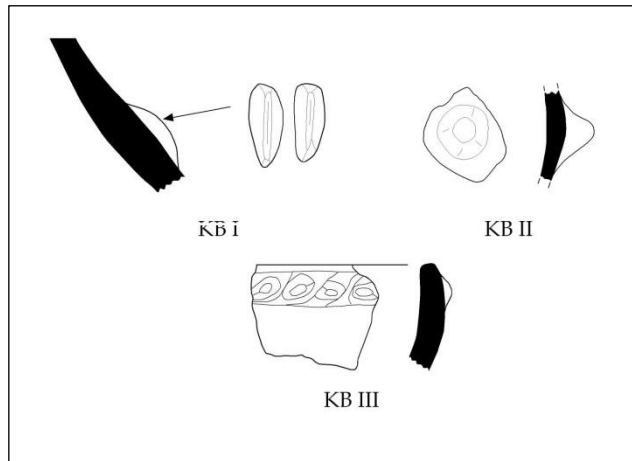
Her iki dönemde de rastlanan bu tipin çok az örneği vardır ve bunlar genelde küçük boyutlu kaplar üzerinde görülmüştür. At nalı biçimli tutamaklardan bir tanesinde (Lev. 78: 10), dikine açılmış bir ip deliği mevcuttur.

### 1.5.6.6. Boynuzcuk Biçimli Tutamak (TU VII) (Lev. 79: 1-2)

Laodikeia-Kandilkırı ETÇ seramiği içerisinde yalnızca 3 örneği bulunan bu tutamaklar, çanağın ağız kenarına yerleştirilmiş, iki küçük konik biçimli çıkıntı görünümündedir (Şek. 120). TU VIII grubundaki örnekler, işlevsel olmaktan ziyade, bezeme amaçlı olarak yapılmış olmalıdırlar. Eldeki örnekler ETÇ 2 tabakasına ait olup kalın kırmızı astarlı ve Perdahlı Mal Grubu içerisinde yer almaktadırlar.

### 1.5.6.7. Kabara (KB) (Lev. 79: 3-11; 80)

Laodikeia-Kandilkırı ETÇ seramiğinde, kabara lar çanak ve çömlekler üzerinde bezeme amaçlı uygulanmışlardır (Şek. 121). Bunlar, astarlı ve perdahlı ince Mal Gruplarına ait olabildiği gibi, astarsız ve perdahsız kaba mallara ait örneklerde de görülebilmektedir.



Şekil 121: Laodikeia-Kandilkırı Erken Tunç Çağı Seramiğinde Görülen Kabara Tipleri

Oval formulu, ince-uzun çıkıntılar halinde uygulanmış ikiz örnekler (**KB I**), bir çanağın ağız kenarında, bir çömleğin de omuz kısmında rastlanmıştır (Lev. 79: 3-4).

Tek başına kullanılmış olan kabaralar, çoğunlukla tepesi yuvarlatılmış konik biçimli çıkıntılardır (**KB II**). Ayrıca, düğme biçimli olanlar da vardır. Konik formlu, tekli kabaralar, özellikle çömlekler üzerinde, oluk bezeme ile bir arada uygulanmıştır. Bu tip kabaraların, insan biçimli olduğu düşünülen bazı parçalarda (Lev. 80: 2-4) göz ya da göğüsleri betimlediği söylenebilir. Kabaralar, diğer taraftan, ETÇ 2'ye tarihlendirilen KP III tipi kapaklarda (Lev. 80: 1) bir çeşit tutamak işlevi görmüş olmalıdırlar. Ayrıca bunlar ikili ya da dördü sıralar halinde (**KB III**), çanakların ağız kenarının biraz altına uygulanmıştır (Lev. 80: 5-6).

#### Karşılaştırma (Kulplar ve Tutamaklar):

Oluk bezemeli şerit kulplar, Beycesultan seramiği için karakteristiktir. Bunlar XVI. Tabaka'dan itibaren özellikle ilmik kulplu çanaklarda görülmektedir<sup>425</sup>. XIII. Tabaka'da çömlek kulplarında da benzer örnekler mevcuttur<sup>426</sup>. 4 oluklu şerit kulplar, Çivril yüzey malzemesi içerisinde de görülmektedir<sup>427</sup>. Karataş'ta ise yerleşimin tüm katlarında (I-VI:1) şerit kulpların oluklu örneklerine rastlandığı ifade edilmektedir<sup>428</sup>. KU VIB tipinin, 3-4 sıra oluklu örnekleri, Samos Heraion I. Tabaka örnekleri içerisinde de mevcuttur<sup>429</sup>. Bu yerleşmede, Laodikeia-Kandilkırı örneklerinde olduğu gibi, olukların dalgalı hat biçiminde yapıldığı örnekler de görülmektedir<sup>430</sup>. Karaoğlan Mevkii'nde ilmik kulplu çanakların iri boyutlu bir örneği üzerinde<sup>431</sup>, Troia II'de C19 tipi çömleklerde de zaman zaman oluklu kulplar görülmektedir<sup>432</sup>. Bu tip kulpların, Liman Tepe'de yalnızca çömlekler üzerinde görüldüğü ve ilk kez LMT B IV-2 tabakasında ortaya çıktığı ifade edilmektedir<sup>433</sup>.

Karataş V:2 tabakadaki boyunlu bir çömleğin kulbu, KU VII tipi ile biçim ve bezeme açısından tamamen benzeşmektedir<sup>434</sup>. J. Mellaart, Milas yöresinde yüzey

<sup>425</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, Fig. P.24: 7-8, Fig. P.38: 15,17; Fig. P.43: 3-4.

<sup>426</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, Fig. P.46: 8.

<sup>427</sup> Dedoğlu 2010, 374, Lev. 2d:8, Çivril Yassihöyük.

<sup>428</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 35, Pl. 12: HD3.

<sup>429</sup> V. Milojcic, *Samos Band I*, s. 42, Taf. 28: 6,8, Taf. 35: 76.

<sup>430</sup> V. Milojcic, *Samos Band I*, s. 42, Taf. 35: 53.

<sup>431</sup> A. Topbaş vd., "Salvage Excavations of the Afyon" s. 51, Fig. 40:39.

<sup>432</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 294, Fig. 413: 50.

<sup>433</sup> V. Şahoğlu, *Liman Tepe Erken Tunç Çağı*, s. 119, Lev 109: Tip 10.

<sup>434</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 145, Pl. 46: KT 343.

malzemesi arasında da bir mahmuz kulp bir örneği yayınlamıştır<sup>435</sup>. Bir örnek de, Baharlar yüzey seramiği içerisinde yer almaktadır<sup>436</sup>.

TU I ve TU II tipi tutamlara Beycesultan XIII. Tabaka'da içe doğru kıvrılan ağızlı çanaklar üzerinde rastlanmaktadır<sup>437</sup>. Yine TU I'in, Kandilkırı'na benzer şekilde, içe doğru kıvrılan ağızlı çanaklar üzerindeki örneği, Samos Heraion I'de görülmektedir<sup>438</sup>. Üst kısmı kulakçık biçiminde dışa doğru çıkıntı yapan makara tutamlara, Troia'da C32 olarak sınıflandırılmış olan çömler üzerinde rastlanmaktadır. Söz konusu tip II c-g tabakalarında tespit edilmiştir<sup>439</sup>. Çubuk tutamaların paralelleri, Karataş V:1 tabakasında bulunmaktadır<sup>440</sup>. Beycesultan XVI. Tabakada bu tip tutamak omurgalı bir çanakta görülmektedir<sup>441</sup>. Liman Tepe'de çubuk biçimli yatay tutamalar, içe doğru kıvrılan ağızlı çanaklar üzerinde görülmüştür<sup>442</sup>. Chios-Emporio'da II. Tabaka'ya ait kısa omurgalı çanaklardan biri üzerinde, Laodikeia-Kandilkırı örneğindekiyle çok benzer bir çubuk tutamak söz konusudur<sup>443</sup>. TU VII tipinin paralelleri, Karataş'ta IV-V:1 tabakalarında görülmektedir<sup>444</sup>.

İçe doğru kıvrılan ağızlı çanak ve ağız kenarındaki kabaralar, Troia I'deki bazı çanaklarla<sup>445</sup> yakından benzeşmektedir. Yine kısa omurgalı bir çanak üzerinde, benzer tipte üçlü kabaralar, Chios-Emporio II. Tabaka'da görülmektedir<sup>446</sup>. ETÇ 2'ye tarihlendirilen, konik formlu, KP II tipi kapaklar üzerindeki kabaralar, belki de işlevsel amaçla yapılmış olan tek grubu oluşturmaktadır. Liman Tepe'de de çanakların ağız kenarının hemen altında yatay kabara sıralarına rastlanmaktadır<sup>447</sup>. Aphrodisias-Pekmez V-IVe tabakası seramiği içerisinde ağız kenarının altında yatay, dördü ve beşli kabara dizisi yer alan içe doğru kıvrılan ağızlı ve omurgalı çanak örnekleri bulunmaktadır<sup>448</sup>.

<sup>435</sup> J. Mellaart, "Report on a Survey", Fig. 334.

<sup>436</sup> Ankara İngiliz Arkeoloji Enstitüsü Seramik Koleksiyonu.

<sup>437</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, Fig. P.44: 16-20.

<sup>438</sup> V. Milojevic, *Samos Band I*, Taf. 28: 9.

<sup>439</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 225.

<sup>440</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 36, 29: Table 1.7, Pl. 12: HD 18:9.

<sup>441</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, Fig. P.23: 15.

<sup>442</sup> V. Şahoğlu, Liman Tepe Erken Tunç Çağı, s. 120, Lev. 110: Tip 5.

<sup>443</sup> S. Hood, Excavations in Chios, s. 537, Fig. 236: 2387.

<sup>444</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 66, 38: table 1.7, Pl. 12: HD 18:6.

<sup>445</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 78, Fig. 264: 16, 22.

<sup>446</sup> S. Hood, Excavations in Chios, s. 441, Fig. 198: 1506.

<sup>447</sup> V. Şahoğlu, Liman Tepe Erken Tunç Çağı, s. 132, Lev. 53: b, Lev. 114:s.

<sup>448</sup> M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, s. 564-565, Fig. 407: 7, 17.

### 1.5.7. Laodikeia-Kandilkırı Erken Tunç Çağı Seramiği Üzerinde Görülen Bezemeler (4-2. Tabakalar)

Laodikeia-Kandilkırı Erken Tunç Çağı 2 ve 3 seramiğinde, bezemenin oldukça az rastlanan bir uygulama olduğu dikkat çekmektedir. Bezeme tipleri içerisinde en yaygın olan oluk bezemedir ve bu oldukça sade motifler biçiminde uygulanmaktadır. Özellikle ETÇ 2 tabakasında yaygın olan yiv ve dolgu (*inkruste*) bezemenin yanı sıra beyaz boya bezeme de, az sayıda örnekle olsa da ETÇ 3 tabakalarında da görülmeye devam eder. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ seramiği içerisinde görülen bezemeler 5 ana grup altında değerlendirilmiştir.

#### 1.5.7.1. Boya Bezeme (Lev. 81)

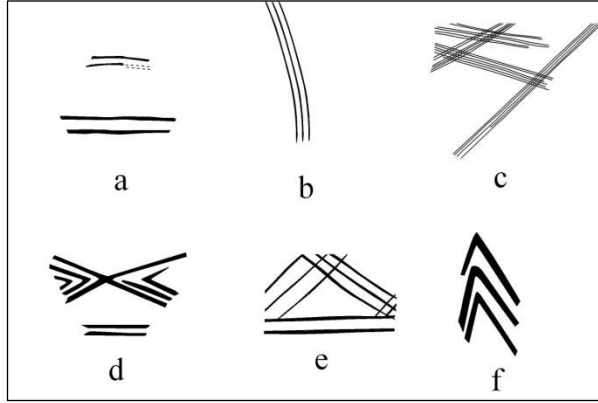
Laodikeia-Kandilkırı ETÇ seramiğinde boya bezeme, oldukça az örnekle temsil edilmektedir. Bunların içinde çok az sayıda parça ETÇ 3 tabakalarında ele geçirilmiş, diğer parçalar 4. Tabaka'da bulunmuştur. 4. Tabaka'daki boya bezemeli örneklerin bazıları mezarlar ya da mezarlarla ilişkili çukurlardan gelmektedir. Bunlar, çanak tipi kapların ağız kenarına uygulanabildiği gibi (Lev. 81: 1-5), testi ya da testicik tipi kaplarda da görülmüştür (Şek. 122).



Şekil 122: 4. Tabakadan Beyaz Boya Bezemeli Çanak Parçası

Gri astar üzerine koyu renkle uygulanmış bir örnek haricinde (Lev. 81: 8), tüm örnekler beyaz boyalıdır. Beyaz boya, siyah, kırmızı ya da kahverengi astar üzerine uygulanabilmektedir.

Boya bezemeli örneklerin motifleri arasında, dikey ya da yatay çizgiler ve çizgi grupları (a-b), çapraz çizgiler (c), iç içe baklava motifi (d), zikzak (e) ve iç içe açılı (f) motifleri görülmektedir (Şek. 123).



Şekil 123: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ Boya Bezemeli Seramik Örneklerinde Görülen Motifler

#### 1.5.7.2. Çizi ve Dolgu (İnkruste) Bezeme (Lev. 82; 83: 1-3)

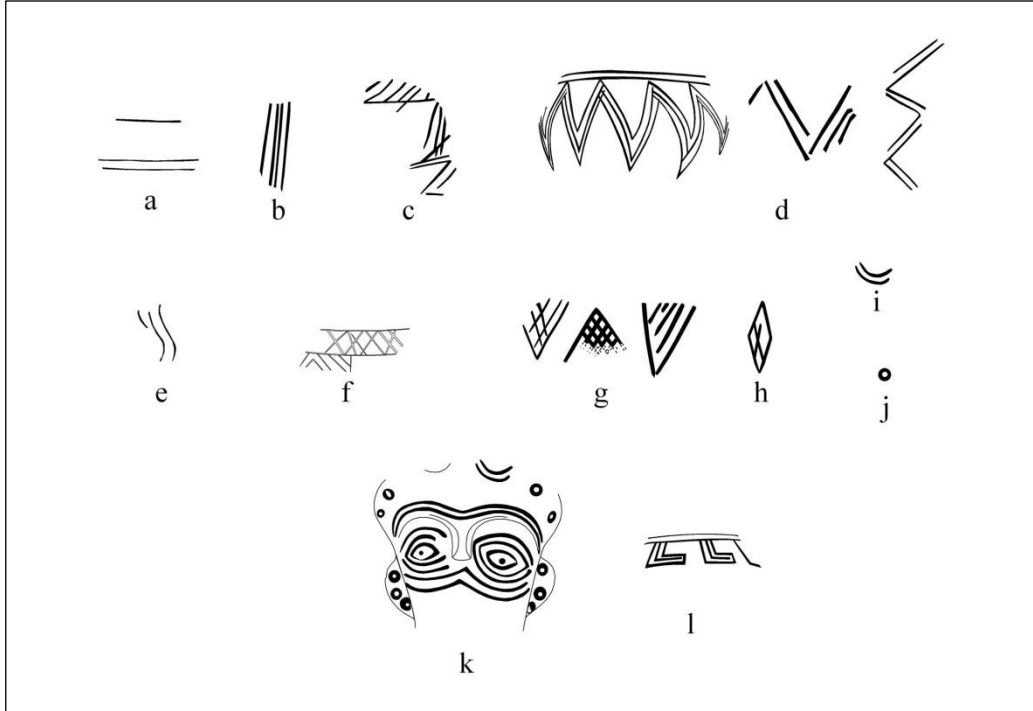
Çizi bezeme, boya bezemeye göre daha popüler bir bezeme çeşidi olup bazı örneklerdeki yivlerin içi macunla doldurulmuştur (dolgu/inkruste bezeme). Bu macun bazı örneklerde dökülmüş ya da yiv içinde kalıntısı korunmuştur. Bu nedenle, eldeki bazı yiv bezemeli örnekler de orijinalde dolgu bezekli olabilir. Yivler genelde oldukça incedir.

Astarsız ve Perdahsız Kaba Mal Grubu içerisindeki çok az sayıdaki yiv bezemeli örnek dışında, bu tür bezemelerin Siyah Astarlı ve Perdahlı Mal Grubuna özgü olduğunu söylemek mümkün olacaktır. Üstünde çizi ve dolgu bezeme görülebilen örneklerin çoğunluğu 4. Tabaka'ya ait olup bunlardan bazıları mezar eşyasıdır.

ÇÖ IA olarak sınıflandırılan, astarlı Perdahlı Mal Grupları içerisinde yer alan dar boyunlu çömleklerin boyun kısmında yiv bezemeye rastlanmaktadır (Lev. 82: 1-3). Ağırlıklı olarak 4. Tabaka'ya ait olan, siyah astarlı ve üzeri yiv bezemeli, kapalı kaplara

ait gövde parçalarının da bu tip çömlere ya da testilere ait olduğu düşünülmektedir (Lev. 82: 5-13).

Söz konusu bezeme içerisinde tespit edilen motifler yatay çizgi ya da çizgi grupları (a), dikey çizgi ya da çizgi grupları (b), çapraz çizgi grupları (c), zikzak (d), dalgalı hat (e), çarpı (f), içi taralı üçgen (g), baklava (h), hilal (i), daire (j), insan yüzü (k) ve köşeli çengel (l) olarak belirlenebilmiştir (Şek. 124).



Şekil 124: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ Yiv Bezemeli Seramik Örneklerinde Görülen Motifler

### 1.5.7.3. Oluk Bezeme (Lev. 83: 4-12; 84)

Laodikeia-Kandilkırı ETÇ seramiği içerisinde, önemli sayıda örnekle temsil edilen ve tüm tabakalarda en sevilen bezeme çeşidi oluk bezemedir. Bu bezeme, özellikle kapların üçayak, kaide ve kulpları üzerine uygulanmaktadır (Şek. 125). Kapalı kaplarda ise boyun ve gövde geçişinde yatay hatlar halinde uygulanan oluk bezemeye rastlanılmaktadır.

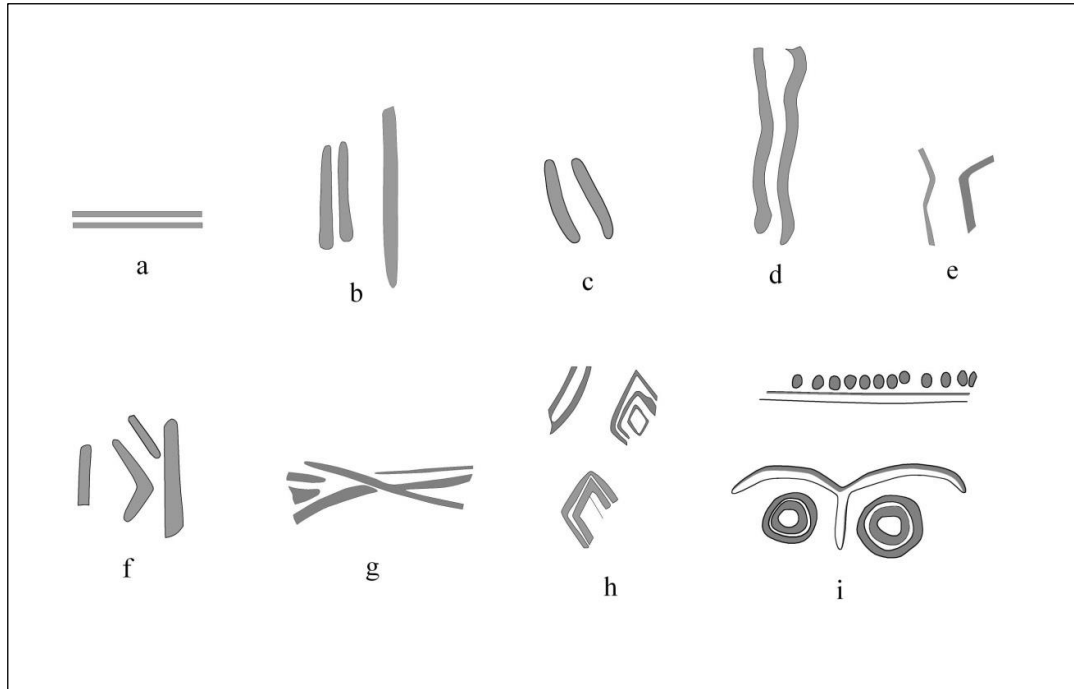
Söz konusu bezemenin en tipik özelliği, basit hatlardan oluşan sade motiflere sahip olmasıdır. Yukarıda da belirtildiği gibi, bu bezeme, kapların yüzeyinde geniş alanlarda değil, kulp-üçayak vb. dar yüzeylere uygulanmaktadır ve yüzeyde genelde sığ ve yumuşak geçişli oluklar biçiminde izlenmektedir. Yuvarlak ve yumuşak uçlu bir obje

ile kil yaşken oluşturulduğu anlaşılan oluk bezeme, 4. Tabaka'da hem astarlı ve perdahlı mallarda hem de kaba mallarla, 4 ve 3. tabakalarda ağırlıklı olarak kaba mallarla temsil edilmektedir.



Şekil 125: 4. Tabakadan Tek Sıra Yatay Oluk Bezemeli Bir Alçak Kaide

Oluk bezeme motifleri arasında yatay hat ve çizgi grupları (a), dikey hat ve çizgi grupları (b), yatay hat ve çizgi grupları (c), dalgalı hatlar (d), zikzak (e), içiçe aç (f), çarpı (g), içiçe baklava (h) şeklinde gruplandırılabilir (Şek. 126). Bu motiflerin yanı sıra, mezar pithoslarından bir tanesi üzerinde, kil yaşken parmakla oluşturulmuş bir insan yüzü tasviri (Şek. 126:i) görülmektedir.



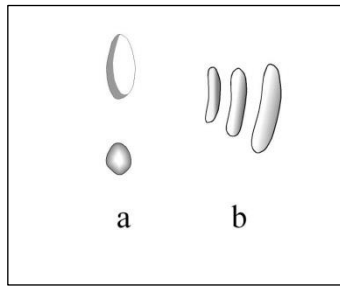
Şekil 126: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ Oluk Bezemeli Seramik Örneklerinde Görülen Motifler



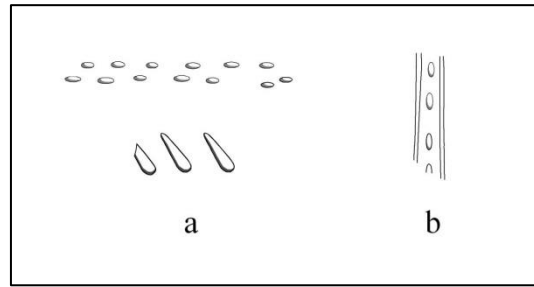
#### 1.5.7.4. Çukurcuk Bezeme (Lev. 85: 1-5)

Bu bezeme, görünüm açısından oluk bezemenin bazı unsurlarına oldukça benzemekle birlikte, uygulanış biçimi açısından farklılığı dikkate alınarak ayrı bir grup halinde değerlendirilen bir bezeme çeşidi çukurcuk bezemedir. Söz konusu bezeme, kil yaşken parmağın kile basılması ya da basılıp kilin bir yöne doğru çektirilmesi ile oluşturulmuş olmalıdır.

Bu bezeme, tek başına yuvarlak ya da oval bir çukurcuk biçiminde (Şek. 127: a), ya da üçlü çukurcuk grupları (Şek. 127: b) şeklinde görülebilmektedir. Çukurcuk bezemenin tekli örnekleri, kulplar üzerinde, özellikle de pithosların kulp ve boyunları üzerinde görülmektedir. Bazı pithoslarda bir hat halinde düzenlenmiş çukurcuk bezemeler de mevcuttur (Şek. 126:i). Üçlü, oval görünümlü uygulamalara ise özellikle alçak kaideler üzerinde rastlanılmaktadır. Bu tür kaideler 4. Tabaka'ya özgüdür.



Şekil 127: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ Çukurcuk Bezeme Motifleri



Şekil 128: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ Çentik Bezeme Motifleri

#### 1.5.7.5. Çentik Bezeme (Lev. 86: 1-5)

Sivri uçlu bir nesne ile, kap yaşken yüzeyine yapılan bu bezeme, astarlı ve Parlak Perdahlı Mal üzerinde yiv bezeme ile kombineli olarak uygulandığı gibi, Astarsız Perdahsız Kaba Mal üzerinde de görülmektedir (Şek. 128).

Çift sıra yatay hat halindeki çentik bezemeler, ÇN V grubu için karakteristiktir (Şek. 129). Bu grubun tüm örnekleri astarı ve parlak perdahlı mal grupları ile temsil edilmektedir.

Çentik bezeme, KU VIII tipi dikey kulplar için de oldukça tipiktir. Bu kulpların tüm örnekleri kaba mallar ile temsil edilir ve bunlar ETÇ 3 tabakalarına özgüdür.

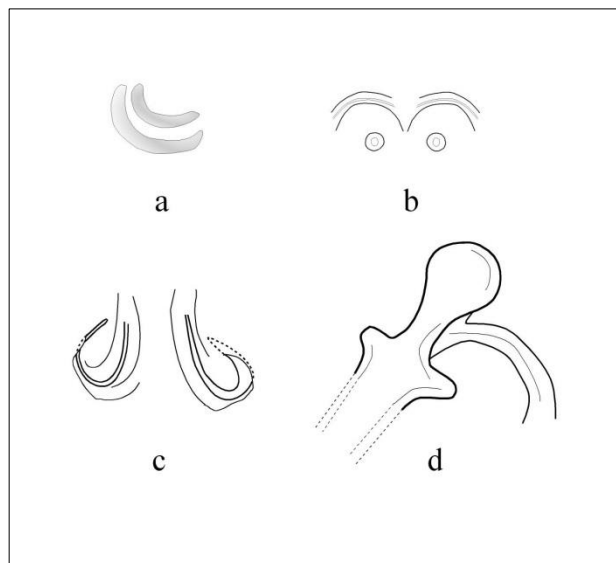
Çentik bezeme, yatay (a) ya da dikey hatlar (b) biçiminde düzenlenmiştir.



Şekil 129: 4. Tabakaya Ait ÇN V Tipi Çanak Üzerinde 2 Yatay Sıra Halinde Çentik Bezeme ve Diyagonal Oluk Bezeme

#### 1.5.7.6. Kabartma Bezeme (Lev. 86: 6-10)

Laodikeia-Kandilkırı seramiğinde nadiren görülen bu bezemeye sahip seramik parçalarından biri üzerinde iç içe geçmiş iki sıra hilal motifi (Şek. 130:a, Lev. 86: 6) vardır. Çömlek formunda bir kaba ait olduğu düşünülen bir tutamak parçası üzerinde ise (Lev. 86: 7, Şek. 130: c), boynuz benzeri volütler görülmektedir.



Şekil 130: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ Çukurcuk Bezemeli Seramik Örneklerinde Görülen Motifler

Bir pithos parçası üzerinde (Lev. 86: 8, Şek. 130:d, 131 a-b), olasılıkla bir hançerin kabza kısmı görülmektedir. Kabzanın ucu yuvarlak şekilde sonlanmaktadır. Kabartmada olasılıkla kemere bağlamak için kullanılan bir sap da görülmektedir.



Şekil 131a: Üzerinde Hançer Biçimli Kabartma Bulunan Pithos Parçası Şekil 131b: Hançer Biçimli Kabartmadan Detay

Kabartma bezeme, oluk ya da çizgi bezemeli bazı parçalarda ise insan yüzünün (Lev. 86: 9, Şek. 130:b) ya da insan gövdesinin (Lev. 86: 10-11) bazı detayların verilmesi için kullanılmıştır.

#### 1.5.7.7. Motifli Saklı Astar Bezeme<sup>449</sup> (Lev. 87: 4-13, Şek. 56)

Yukarıda, ETÇ 3 ithal Mal Grupları arasında söz edildiği üzere, parlak kırmızı Astarlı İthal Mal Grubu içerisindeki örneklerde Motifli Saklı Astar Bezeme görülmektedir. Bu teknikte, kap yüzeyini belli bir kısmı astarlanmadan, hamur renginde bırakılmış ya da astarı sıyrılmıştır. Astarsız bırakılan bölüme çok ince çizgiler şeklinde bezeme yapılmıştır. Söz konusu bezemeye ait net olarak tespit edilebilen tek motif içi taramalı baklava motifidir.

#### Karşılaştırma (Bezeme Biçimleri):

J. Mellaart, Güneybatı Anadolu seramiği içerisinde yaygın olan beyaz boya bezemenin, bölgenin kuzeyinde siyah, güneyinde kırmızı zemin üzerine uygulandığını

<sup>449</sup> Motifli Saklı Astar Bezeme/*Patterned Reserve-Slip Decoration* adlandırması, Batı Anadolu'da görülen saklı astarlı ve çizgi bezemeli gruplar için T. Efe tarafından önerilmiştir. Bu öneriyle Doğu Anadolu, Kilikya ETÇ'sindeki Saklı Astar Bezemelerle karışıklığın önüne geçilmiştir (Efe, 1986: 2).

tespit etmiştir<sup>450</sup>. Özellikle Acıpayam yöresinde, omurgalı çanakların ağız kenarının hemen üzerinde, zikzak motifleriyle karakterize olan, siyah ya da kahve astar üzerine beyaz boya bezeme görülmektedir<sup>451</sup>. Siyah üzerine beyaz boya bezemeli seramik, Aphrodisias Akropol'de VI. Tabaka'dan da bilinmektedir<sup>452</sup>.

Siyah astar üzerine beyaz boya bezemeye, Yortan A grubu içerisinde çeşitli kap formlarında rastlanmaktadır<sup>453</sup>. Bu bezeme, Iasos mezarlığında ele geçirilen gaga ağızlı testiler üzerinde de görülmüştür<sup>454</sup>. Liman Tepe'de beyaz boyama her zaman siyah astarlı mal üzerine uygulanmıştır ve bu yerleşmede zikzak motifi çok yaygındır<sup>455</sup>. Troia I'de siyah üzerine beyaz boya bezemeli parça sayısının nadir olduğu ifade edilmektedir<sup>456</sup>.

Karataş'ta IV. Tabaka'dan itibaren siyah astar üzerine beyaz boya bezeme görülürken, V. ve VI. tabakalarda buna kırmızı astar üzerine beyaz boya bezemeli örnekler eklenmiştir. Çömlek, testi ve çanaklar üzerinde görülen beyaz boya bezemenin Karataş IV için en belirgin motifleri zikzak ve şevronlardır. Bir sonraki V:1 tabakasında konsantrik daire motifi görülmeye başlar. V:1 ve V:2 tabakalarında çapraz taramalar ve baklava motifleri yaygındır<sup>457</sup>. Bu bağlamda, Laodikeia-Kandilkırı örnekleri üzerindeki motifler, -konsantrik daireler hariç- Karataş ile yakından benzeşmektedir. Kırmızı astar üzerine beyaz boya bezemeli seramiğin, Karataş ile paralel örneklerine Çaltılar<sup>458</sup> ve Eceler'de yürütülen yüzey araştırmasında da rastlanmıştır<sup>459</sup>.

Kırmızı üzerine beyaz boya bezemeye, Afyon'da Karaoğlan Mevkii seramiği içinde çanak ve testiler üzerinde rastlanmıştır<sup>460</sup>. Kaklık Mevkii ETÇ 3 mezarlarında da bir gaga ağızlı testi üzerinde bu bezeme mevcuttur<sup>461</sup>. Beycesultan'daki tek örnek XIV. Tabaka'dan gelmektedir<sup>462</sup>. Kusura'da ise bu tür bezemeden hiç söz edilmemektedir.

<sup>450</sup> J. Mellaart, "Report on a Survey", s. 205.

<sup>451</sup> Ankara İngiliz Arkeoloji Enstitüsü Seramik Koleksiyonu, Acıpayam-Yassıhöyük örnekleri.

<sup>452</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1968 and 1969", s. 126.

<sup>453</sup> T. Kâmil, Yortan Cemetery, s. 16.

<sup>454</sup> P. Pecorella, *La Cultura Preistorica*, s. 104, Fig. 3: 23-24.

<sup>455</sup> V. Şahoğlu, Liman Tepe Erken Tunç Çağı, s. 129, Lev 113: 1-j.

<sup>456</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 79, Fig. 243: 1-9.

<sup>457</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 51-52.

<sup>458</sup> David H. French, "Pre-Hellenistic Pottery of Seki-Çaltılar Area", *The Balboura survey and settlement in Highland Southwest Anatolia. 2. The Balboura survey: detailed studies and catalogues*, (Ed. J. J. Coulton), London 2012, s. 4.

<sup>459</sup> Örneklerin orijinallerini görmemi sağlayan Dr. Alan Greaves'e teşekkürlerimi sunarım.

<sup>460</sup> A. Topbaş vd., "Salvage Excavations of the Afyon" s. 41, Fig. 41: 50-52.

<sup>461</sup> A. Topbaş vd., "Salvage Excavations of the Afyon" s. 66, Fig. 51:111.

<sup>462</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. P. 38:1.

Çizi bezemeye Karataş'ta yerleşim katlarının hepsinde rastlanmaktadır. Ancak dolgu bezemenin az olduğu ve ETÇ 3'e doğru da giderek azaldığı ifade edilmektedir<sup>463</sup>. Hem çizi hem dolgu bezeme, Liman Tepe'de VI. Tabaka'dan itibaren var olmakla beraber, bunun özellikle V. Tabaka'nın ikinci yarısında yoğunlaştığı ifade edilmiştir<sup>464</sup>. İnküste bezemeye Yortan A grubu içerisinde farklı kap formları üzerinde rastlanmaktadır. T. Kâmil, Yortan'daki bu bezemede kullanılan macunun, olasılıkla kireçtaşının toz haline getirilip suyla karıştırılmasıyla oluşturulduğunu öne sürmektedir<sup>465</sup>.

Oluk bezemeye Karataş'ta<sup>466</sup> da tüm tabakalarda rastlanmıştır. Bunun, Karataş II-III. tabakalarda, özellikle astarsız-perdahsız çömlüklerin boynunda tek bir yatay çizgi biçiminde ve kulplarında tek bir dikey çizgi biçiminde uygulanmış olması da Kandilkırı örnekleri ile yakın benzerliğe işaret etmektedir. Karataş'ta çeşitli mal grupları ile temsil edilen bu bezeme, IV. Tabaka'dan itibaren dikey ve yatay çizgi grupları ile yine dikey ve yatay zikzak grupları biçiminde uygulanmıştır. Bu bağlamda daha sonraki tabakalarda da, Karataş ve Kandilkırı oluk bezemeli örnekleri arasında benzerliklerin sürdüğü anlaşılmaktadır.

Karataş'ta çukurcuk bezemeye V:2 tabakasında rastlanmıştır<sup>467</sup>.

Diyagonal hatlardan oluşan çentik bezeme, Karataş'ta IV-VI:1 tabakalarda görülmektedir<sup>468</sup>. Üzerinde çentik bezeme bulunan Kandilkırı çanaklarının tam benzeri bulunamamıştır. Buna karşın, bu tür 2 paralel hat halinde uygulanmış çentik bezeme, Yeşilova malzemesi arasında ve J. Mellaart tarafından *stand* olarak sınıflandırılan gruba ait parçalar üzerinde görülmektedir<sup>469</sup>.

T. Efe, Motifli Saklı Astar Bezemenin ETÇ 1 örneklerinin örneklerinin Beycesultan çevresinde görüldüğünü ifade etmiş ve ETÇ 3'te geniş bir alanda paralellerinin varlığını ortaya koymuştur<sup>470</sup>. Yine T. Efe, bazı örneklerde, bezemeli bölümdeki astar kalıntılarında yola çıkarak, kap astarlandıktan sonra, bezeme yapılacak alanın sıyrılarak rezerve hale getirildiğini ifade etmektedir<sup>471</sup>. Laodikeia-Kandilkırı örneklerinde de, hem bezeme alanlarının sınırlarının düzensiz bir görünüm

<sup>463</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 46-47.

<sup>464</sup> V. Şahoğlu, Liman Tepe Erken Tunç Çağı, s. 130-131.

<sup>465</sup> T. Kâmil, Yortan Cemetery, s. 17.

<sup>466</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 50-51.

<sup>467</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 50-51, Motif 121 ve Motif 149.

<sup>468</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 51, Table 1.11, Motif DC 94.

<sup>469</sup> J. Mellaart, "Report on a Survey", s. 213, Fig. 384- 385.

<sup>470</sup> Batı Anadolu'daki "Motifli Saklı Astar" örnekleri için Turan Efe, "Patterned Reserve Slip Decoration in the Early Bronze Age of Western Anatolia", *Anatolica XIII*, 1986, s. 2-16.

<sup>471</sup> T. Efe, "Patterned Reserve Slip", s. 5.

sunması, hem de astar izlerinin zaman zaman çizi bezemeli alanlara yayılması sebebiyle, burada da benzer bir uygulamanın yapıldığını düşündürmektedir.

Her ne kadar bu uygulamanın kökeni olarak Beycesultan çevresi görülse de, ETÇ 3'te bu seramiğin İçbatı Anadolu'nun kuzey kesimlerinde daha yoğun olduğu anlaşılmaktadır. Eskişehir yöresinde, ETÇ 3'ün geç dönemlerinde de motifli saklı astar bezeme görülmektedir<sup>472</sup>.

### 1.5.8. Seramiğin Genel Değerlendirmesi

Laodikeia-Kandilkırı Erken Tunç Çağı seramiği, üç ayrı tabakadan gelmektedir. Daha önce de değinildiği üzere, ETÇ 2'ye tarihlendirilen 4. Tabaka ile ETÇ 3'e tarihlendirilen 3.Tabaka arasında kronolojik bir boşluk olduğu düşünülmektedir; 2. Tabaka ise 3. tabakayı kesintisiz olarak takip etmektedir.

Seramiğe mal grupları açısından bakıldığında, gerek mezarlık ve gerekse yerleşim alanından elde edilen verilerden, yerleşimde her iki dönemde de kaba malların en büyük grubu oluşturduğu görülmektedir. İlk bakışta, işlevsel açıdan iki farklı gruba işaret ettiği düşünülebilecek mezarlık seramiği ile yerleşim alanı seramiğinin birbiriyle karşılaştırılmasının yanıltıcı olduğu düşünülebilir. Buradaki çalışmanın başında da bu durum sorgulanmıştır. Ancak, yerleşim ve mezarlıkta kullanılan seramiğin birbirinden bağımsız olarak üretilen 2 grup olmadığı ve birbirleriyle karşılaştırılmalarının yanlış sonuç vermeyeceği şu verilerle anlaşılmıştır:

- Mezarlık ve yerleşim seramiğinde görülen kap formları oldukça benzerdir.

- Yerleşimle ilgili olduğu düşünülebilecek Kaba Mallar ve günlük kullanım kapları, mezarlık alanında da yoğun olarak temsil edilmektedir.

-Mezarlarla ilişkili olduğu düşünülebilecek bazı özel işlevli kaplar, yerleşme alanında da temsil edilmektedir.

Bu bağlamda, seramik geleneğindeki devamlılık ya da değişimlerin tespiti amacıyla, mezarlık ve yerleşim alanlarına ait seramik grupları birbiriyle karşılaştırılmış ve değerlendirmeler yapılmıştır.

<sup>472</sup> T. Efe, "Early Bronze Age III Bahçehisar ", s. 13, Fig. 8; Turan Efe, Deniz Ş. M. Ay-Efe, "Eskişehir Bölgesinin İlk Tunç Çağı'na Özgü Geriye Yatık Boyunlu Gaga Ağızlı Testileri", *Özsait Armağanı* (Ed. H. Şahin, E. Konyar ve Gürkan Ergin), İstanbul 2011, s. 177-186.

### 1.5.8.1. Mal Grupları

Laodikeia-Kandilkırı ETÇ seramiğinin yüzey renklerinde kırmızı ve kahverenginin ağırlıkta olduğu bir durumdan söz etmek mümkündür. ETÇ 2’de kırmızı ve kahverengi seramiğin yaklaşık aynı oranlarla ilk sırada yer aldığı, siyah perdahlı grubun ise bunu izlediği görülmektedir.

	ETÇ 2 (%)	ETÇ 3 (%)
KIRMIZI/TURUNCU	29	36
KAHVERENGİ	32	25
SİYAH	19	6
GRİ	3	8
YALIN	-	6
ASTARSIZ KABA	17	19

Tablo 14: Seramik yüzey renklerinin dönemlere göre oranları

ETÇ 3’e gelindiğinde ise üç yüzey rengi de devam etmekle beraber, kırmızı ve tonlarının baskın renk haline geldiği dikkat çekmektedir. Bunun yanında gri mallar yaygınlaşmakta ve yalın mallar ortaya çıkmaktadır (Tablo 14).

ETÇ 2 seramiğinde perdah yaygın bir uygulama olup Kaba Malın da sık sık perdahlandığı görülmektedir. Bazı gruplar oldukça parlak perdahlıdır. Kaba çömler üzerinde de, astarsız zemin üzerine perdah uygulaması yaygındır. ETÇ 3’te perdahlı seramik oranının azaldığı dikkat çekmektedir.

ETÇ 3’te ETÇ 2 Mal Gruplarının hiçbirinin tamamen ortadan kalkmadığı görülmektedir. İlk kez ortaya çıkan Film Astarlı malların ve yalın malların toplam oranının %32 olduğu görülmektedir. Bu iki mal grubu içindeki örneklerin önemli bir kısmı çark yapımıdır. Söz konusu grupların form repertuarı da oldukça sınırlıdır. Özellikle yalın mallar neredeyse tümüyle tabaklardan oluşmaktadır. Film Astarlı Mal, tabakların yanı sıra az da olsa tankardlar ve çanaklarla da temsil edilmektedir. Diğer bir deyişle, ETÇ 3’te ortaya çıkan bu iki mal grubunun, doğrudan çömlerçi çarkının kullanımıyla bağlantılı olduğunu söylemek mümkündür.

Seramiğin hamuru hemen her zaman yoğun mikalıdır. Sıklıkla ince beyaz taşçık katkıya rastlanmıştır. Bunları kuvars ve bitki katkı takip etmektedir. Taşçık ve kuvars

sıklıkla bir arada bulunurken, bu iki katkı çoğunlukla bitkisel katkılarla aynı anda kullanılmamıştır.

ETÇ 2 tabakasına ait örneklerin pişme durumlarının, Mal Gruplarına göre farklılıklar gösterdiği dikkat çekmektedir. Siyah ve kahverengi perdahlı gruplarda pişme derecesinin düşük olduğu görülmektedir. Buna karşın kırmızı örnekler daha iyi pişmiştir. Bu durum, siyah astarlı seramiğin pişirme teknolojisiyle ilişkili olabilir. ETÇ 3'e gelindiğinde, tüm mal gruplarının iyi pişirildiği ve yüzeyde renk alacalanmasının bulunmadığı dikkat çekmektedir.

ETÇ 2 tabakasının perdahlı mallarında, özellikle de Kahverengi Perdahlı Mal üzerinde, perdahlama işlemi sırasında yüzeyde oluşan renk dalgalanması biçimindeki izlere sıkça rastlanmaktadır. Kahverengi örneklerde kahverenginin çeşitli tonlarında görülen bu yatay renk alacalanmaları, siyah perdahlı örneklerde grinin tonları biçiminde olabilmektedir. ETÇ 3'te azalarak devam eden astarlı-perdahlı Mal Gruplarında benzeri uygulamalar olsa da, ETÇ 3 seramiğinin genelinde perdah uygulaması yaygın değildir. Özellikle Film astarlı mallarda ve yalın mallarda, yüzeyde herhangi bir perdah işlemine genellikle rastlanmamaktadır.

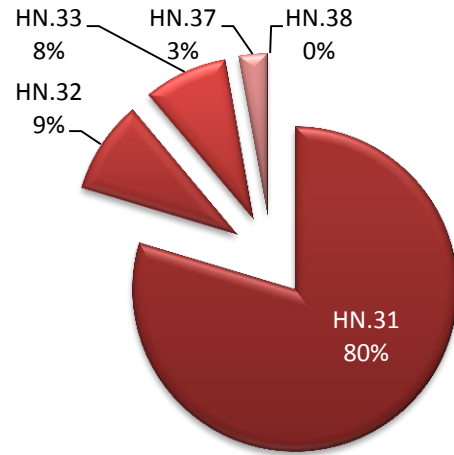
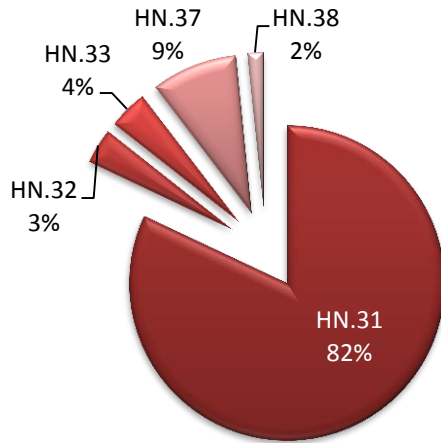
ETÇ 2'nin siyah ve kahverengi perdahlı seramiğinin formlarına bakıldığında, çanakların ilk sırayı aldığı görülmektedir. Aynı gruplar içerisinde kaideler de yoğundur. İçe doğru kıvrılan ağızlı ya da omurgalı, siyah ya da kahverengi perdahlı ve kaideli çanaklar, 4. Tabaka için belirleyici formlar arasında sayılabilir. Ancak bu çanakların düz dipli örnekleri de bilinmektedir. Kırmızı astarlı ve perdahlı ETÇ 2 seramiğinin de en sevilen formu çanak olmakla beraber, bu grupta kaidelere nadiren rastlanmıştır.

ETÇ 2'nin siyah perdahlı seramiği, özellikle ince mallarla temsil edilmektedir. Tüm seramik içindeki oranı %19 olan bu grup, -kaba mallar haricinde- astarlı ve perdahlı malların %38'ini oluşturmaktadır.

Kahverengi Astarlı seramik örnekleri içerisinde, parlak perdahlı, ETÇ 2 geleneğini sürdüren mallar (HN.31) ETÇ 3'te de devam etmektedir. Bu gruba ait kap formlarının da, ETÇ 3'te de çok büyük değişiklik olmadan sürdüğü görülmektedir. ETÇ 2'de ortaya çıkan, parlak perdahlı Kahverengi Astarlı grubun (HN.31), ETÇ 3'te 3 ve 2. tabakalarda, tüm kahverengi gerçek astarlı mallar arasındaki oranı %80'dir. Söz konusu mal grubu, yerel geleneğin öğelerini en iyi yansıtan gruplardandır ve ETÇ 3 ile gelen yeni etkilere fazla maruz kalmadığı anlaşılmaktadır. Bu sebeple, yerel gelenekteki sürekliliğin izlenmesi açısından önem taşımaktadır. Kahverengi astarlı ancak daha ince hamurlu, yüzeyi mat ve pürüzsüz olan yeni bir alt grup (HN.32 ve HN.33), ETÇ 3'te



söz konusu mal grubunun alt grupları içerisinde dikkat çekmektedir ve bu grubun oranı, 2. Tabaka'da artmaktadır (Şek. 132-133). Söz konusu bu yeni alt grubun formları içerisinde, ETÇ 3 için tipik “S” profilli çanaklar yer almaktadır. Bu yeni grup, Kahverengi Astarlı seramik geleneğinden çok gri mallardan etkilenmiş ve o grupla beraber gelişmiş gözükmektedir. Diğer bir deyişle, kahverengi astarlı malların bu yeni alt grubu, hamur, teknik ve form özellikleri açısından, Gri Mal ile benzeşmektedir.



Şekil 132: 3. Tabakadaki Kahverengi Astarlı Mal Gruplarının Dağılımı

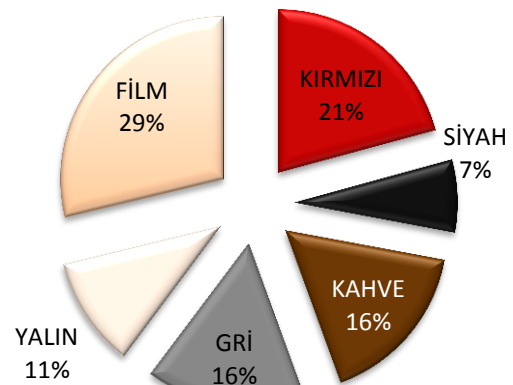
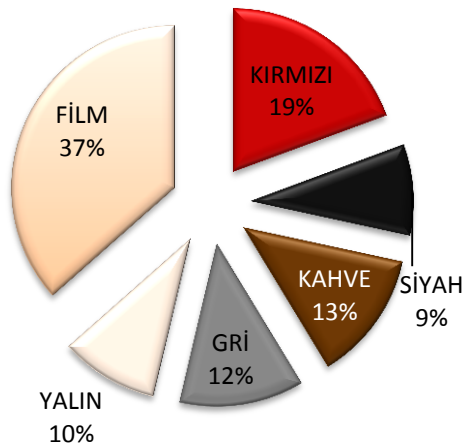
Şekil 133: 2. Tabakadaki Kahverengi Astarlı Mal Gruplarının Dağılımı

Laodikeia'da gri seramik ilk kez ETÇ 2'de ortaya çıkar; ancak miktarı henüz çok azdır. ETÇ 3'te bunun oranı belirgin bir şekilde artar. 3. Tabaka'da, ince Mal Grupları içinde gri seramik oranı %12 iken, 2. Tabaka'da bu oran %16'ya kadar yükselmektedir.

Gri seramiğin en tanımlayıcı kap formu olan “S” profilli çanaklar, söz konusu mal grubu içerisinde yer alan seramik parçalarının %42'lik bir kısmını oluşturur. Form veren seramik parçalarının içinde %23'lük orana sahip olan düz diplerin de önemli bir kısmı bu tip çanaklara ait olmalıdır. Diğer bir deyişle, gri seramik içinde, “S” profilli çanakların oranı %42'yi de geçebilir.

Gri seramik, özellikle 2. Tabaka'nın en ayırt edici mal grubudur. Gri seramiğin 3 ve 2. tabakalardaki oransal değişimi, Film Astarlı mallarla zıt bir görünüm arz eder (Şek. 134-135, Tablo 15). 3. Tabaka'da %37 olan Film Astarlı malların oranı 2. Tabaka'da %29'a düşmektedir. Diğer bir deyişle, ETÇ 3 içinde, gri mallar giderek

artarken Film Astarlı malların ise azaldığı gözlemlenmektedir. Sözü edilen iki mal grubuna ait en belirgin kap formları olan tabak ve “S” profilli çanakların oranları da tabakalar arasında benzeri değişimi göstermektedir. ETÇ 3 içerisinde, Film Astarlı malların en belirgin formu olan tabaklar, oran olarak azalırken, gri seramik için tipik olan “S” profilli çanakların arttığı görülmektedir. Bu forma ait bazı örneklerin çarkta üretilmiş olması da, bunların kısmen tabakların yerini aldıkları şeklinde yorumlanabilir.



Şekil 134: Laodikeia-Kandilkırı 3. Tabaka Ana Mal Grupları (Kaba Mal Hariç)

Şekil 135: Laodikeia-Kandilkırı 2. Tabaka Ana Mal Grupları (Kaba Mal Hariç)

	Gri Seramik (%)	Film Astar (%)	Tabak (%)	“S” profilli Çanak (%)
3. Tabaka (ETÇ 3)	8	26	48	4
2. Tabaka (ETÇ 3)	13	18	43	11

Tablo 15: Gri Seramik ve Film Astarlı mal Grupları ile Bu Gruplarla İlişkili Tabak ve “S” profilli Çanakların 3. ve 2. Tabakalardaki Oransal Değişimleri<sup>473</sup>

Laodikeia’da Asopos Tepesi olarak adlandırılan mevkide OTÇ ve GTÇ tabakalarında tespit edilen birkaç parça haricinde, gri mallara neredeyse hiç rastlanmamış olması<sup>474</sup>, bu mal grubunun yerleşmede devamlılığından söz edilemeyeceğini göstermiştir.

<sup>473</sup>Tabak ve “S” profilli çanak oranları ile gri ve Film astarlı Mal Gruplarının oransal kıyaslamalarının aynı örnek grubu üzerinden yapılması amacıyla, tabloda Mal Gruplarının oranı, yalnızca ne tür kaplara ait olduğu anlaşılabilen profilli seramik örneklerine göre hesaplanmıştır.

<sup>474</sup> E. Konakçı, *Büyük ve Küçük Menderes Havzalarındaki*, s. 234-238, 485-489.

Gri Seramik çeşitli dönemlerde Batı Anadolu'nun farklı yörelerinde görülmektedir<sup>475</sup>. ETÇ 2'den itibaren İzmir Bölgesi'nde de kullanımı bilinmektedir<sup>476</sup>. İzmir Bölgesi'nde gri seramiğin özellikle tankard ve depas tipi kaplarla ilişkili olarak görülmesi, Laodikeia'da da bu tip kapların gri seramik ile temsil edilen örneklerinin varlığı açısından benzeşmektedir. Beycesultan'da ise Erken Tunç Çağı I'den itibaren varlığı bilinmekte olan gri seramik, ETÇ 2'de ve ETÇ 3'ün geç evresinde de varlığını sürdürür. Yukarıda sözü edildiği üzere, gri seramiğin Laodikeia'daki en karakteristik kap formu s profilli çanaklardır. Aykurt, İzmir yöresinde ETÇ'den OTÇ'ye geçiş döneminde, gri seramiğin formları arasında s profilli çanakların ortaya çıktığını ifade etmektedir. Buna karşın, Laodikeia'da ETÇ 3'ün daha erken bir evresinde, s profilli çanakların gri seramikle ilişkili olarak yoğun biçimde kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Bugüne kadar sadece bir örnekle temsil edilen Sarı Mika Astarlı (*gold wash*) ve 6-7 örnekle temsil edilen Gri Mika Astarlı (*silver wash*) seramik grupları, oransal olarak değilse de bölgenin seramik geleneği açısından önemli bir ipucu niteliğindedir. Sarı Mika Astarlı seramik, Laodikeia'da Geç Tunç Çağı'nın en tanımlayıcı ve yaygın mal gruplarından<sup>477</sup>. Söz konusu mal grubu içerisinde yer alan bir örneğe de, Liman Tepe V. Tabaka'da rastlanmıştır<sup>478</sup>.

Kesin olarak ithal olduğu bilinen, Parlak Kırmızı Perdahlı ve Motifli Saklı Astar Bezemeli Mal Grubu (*Red Coated Ware*), 3 ve özellikle 2B tabakasından gelmektedir. Oldukça parlak perdahlı ve üzerinde rezerve olarak bırakılmış alanlara işlenmiş geometrik motifli çizi bezeme ile karakterize olan bu grubun oranı %1'in altındadır.

### 1.5.8.2. Formlar

Laodikeia-Kandilkırı ETÇ seramiği içerisinde belirlenen kap formları içerisinde, Çanaklar, Tabaklar ve Çömlekler en sık görülen formlardır. ETÇ tabakalarına bakıldığında, 4. Tabaka'daki formların %35'ini, 3. Tabaka'dakilerin % 17'sini, 2. Tabaka'dakilerin ise yine %35'ini çanakların oluşturduğu görülmektedir.

Kandilkırı yerleşmesindeki çanaklar, genel tipolojik özelliklerine göre, içe doğru kıvrılan ağızlılar, omurgalılar ve "S" profilliler olmak üzere 3 ana gruba ayrılabilir. Tüm

<sup>475</sup> Gri seramiğin adlandırması, kökeni ile ilgili tartışmalar ve Batı Anadolu'daki kronolojik gelişimi hakkında detaylı bilgi için bkz.: A. Aykurt, "Batı Anadolu'da Gri Seramiğin".

<sup>476</sup> A. Aykurt, "Batı Anadolu'da Gri Seramiğin", s. 13.

<sup>477</sup> E. Konakçı, *Büyük ve Küçük Menderes Havzalarındaki*, s.500-506.

<sup>478</sup> H. Erkanal vd., "2001 Yılı Liman Tepe", 429, Res. 8.

tabakalarda, çanak tipleri içinde içe doğru kıvrılan ağızlı çanaklar %50 ile en sevilen grubu oluşturmaktadır. Bunun ardından %36 oranıyla “S” profilli çanaklar gelmektedir. Omurgalı çanaklar ise %14 oranıyla 3. sırada yer almaktadır. Çanaklar 4. Tabaka’da, içe doğru kıvrılan ağızlı ve omurgalı olmak üzere iki ana gruptan oluşurken, buna ETÇ 3’te “S” profilli çanaklar eklenmektedir (Tablo 16).

	İçe Doğru Kıvrılan Ağızlı	Omurgalı	“S” profilli
4. Tabaka (ETÇ 2)	%75	% 25	%0
3. Tabaka (ETÇ 3)	%50	% 14	%36
2. Tabaka (ETÇ 3)	%36	% 14	%50

Tablo 16: Ana Çanak Tiplerinin Tabakalara Göre Oransal Dağılımları

Çanakların tabakalara göre dağılımında ise içe doğru kıvrılan ağızlı çanaklar 4. Tabaka’da %75 oranıyla en yaygın çanak grubunu oluşturmaktadır. 3. Tabaka’da bu oran %50’ye, 2. Tabaka’da ise %36’ya düşmektedir. Tüm tabakalardaki içe doğru kıvrılan ağızlı çanakların %32’si Kahverengi, %27’si Siyah, %23’ü ise Kırmızı Astarlı ve Perdahlı Malla temsil edilmektedir. Diğer mal grupları içerisinde de az da olsa örnekleri olmasına karşın, içe doğru kıvrılan ağızlı çanakların astarlı ve perdahlı mallar için çok karakteristik olduğu söylenebilir.

Omurgalı çanakların neredeyse tamamı (%96) astarlı ve Perdahlı Mal Grupları içerisinde yer almaktadır. Yüzey renkleri arasında siyah, %33’lük oranla ilk sırada yer alırken, bunu sırasıyla kırmızı (%29) ve kahverengi (%22) izlemektedir. “S” profilli çanaklar ise diğer çanak tiplerinden farklı olarak, az sayıdaki istisnai örnek dışında, astarlı ve perdahlı mallarla temsil edilmezler.

Çanak tiplerinin tabakalara göre oranlarına bakıldığında, 4. Tabaka’nın iki ana grubunu oluşturan içe doğru kıvrılan ağızlı ve omurgalı çanak grupları, 3 ve 2. tabakalarda oransal olarak azalırken, “S” profilli çanaklar 3. Tabaka’da ortaya çıkıp 2. Tabaka’da giderek daha yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Benzer bir durum, sözü edilen çanak gruplarının en yoğun olarak dâhil oldukları Mal Gruplarının oranlarında da izlenebilmektedir. İçe çekik ağızlı ve omurgalı çanaklardan oluşan grup, hemen her zaman kahverengi, siyah ya da kırmızı perdahlıdır. “S” profilli çanaklar ise çoğunlukla gri malların, bazen de mat Kahverengi Astarlı malların belirgin kap tipidir.

Laodikeia-Kandilkırı ETÇ seramiğinde, çanak ve tabakların tabakalara göre oranları birbirlerinden etkilenmiş görülmektedirler (Tablo 17).

	TABAK (%)	ÇANAK (%)
4. Tabaka (ETÇ 2)	7	35
3. Tabaka (ETÇ 3)	61	17
2. Tabaka (ETÇ 3)	43	35

Tablo 17: Tabak ve Çanak Oranlarının Tabakalara Göre Dağılımı

Bu tabloda, tüm çanak tiplerinin toplam sayısı üzerinden elde edile oranların tabakalara göre dağılımı, tabakların oranı ile karşılaştırmalı olarak görülebilmektedir. 4. Tabaka'da yüksek olan çanak oranı, 3. Tabaka'da çark işi tabakların yoğun kullanımı nedeniyle düşmüştür, 2. Tabaka'da ise hem tabak oranının azalması hem de "S" profilli çanakların popülerlik kazanması sebebiyle yeniden artmıştır. Bu durum, 3. Tabaka'da ilk kez ortaya çıkan ve çok önemli bir oranda üretildiği anlaşılan tabakların, işlev olarak kısmen çanakların yerini almış olmasıyla ilişkili olmalıdır. Buna karşın, 2. Tabaka'da "S" profilli çanakların (S) yoğunlaşması, çanakların oranını yeniden %35'e yükseltmiştir.

3 ve 2. tabakaların en karakteristik formu olan tabakların önemli bir kısmı çarkta yapılmıştır. Buna karşın ETÇ 2'de var olan el yapımı tabaklar (TB I-II) da kullanılmaya devam edilmiştir. Çark yapımı tabakların tamamına yakını Film Astarlı (%67) ya da yalın mallar (%25) ile temsil edilmektedir. Bunlar içerisinde en yaygın grup, ağza doğru dik ve düz bir profille yükselen gruplar (TB III) olmakla beraber, ağız kenarı altında hafif içbükey bir profile sahip olan dışa açılan ağızlı tabaklar da yaygındır (TB IV) (Tablo 18).

	3. TABAKA	2. TABAKA
EL YAPIMI (TB I-II)	% 6	% 5
DÜZ PROFİLLİ (TB III)	% 44	% 45
DIŞA AÇILAN AĞIZLI (TB IVA)	%43	% 42
DIŞA AÇILAN AĞIZLI, YİVLİ (TB IVB)	% 7	% 8

Tablo 18: ETÇ 3 Tabak Tiplerinin Tabakalara Göre Oransal Dağılımı

Tankardlar, 4. Tabaka'da yalnızca 10-12 parça ile temsil edilirken, 3 ve 2. tabakalarda tüm formların %3'ünü oluşturmaktadır. Ancak bunların özellikle 3 ve 2. tabakalarda, tüm evrelerde ve her *locus* içerisinde örneklerine rastlanmıştır. Diğer bir deyişle, bu formun ETÇ 3 için karakteristik bir kap formu olduğu söylenebilir. 3 ve 2. Tabakalarda, hem tek kulplu hem çift kulplu tankardların çarkta şekillendirilmiş, Film Astarlı örnekleri mevcuttur. Kalın Astarlı ve ince cidarlı örnekler ise elde şekillendirilmiştir. Depas formunun ise çok az sayıda örneği bulunmakta olup bunun Laodikeia-Kandilkırı ETÇ seramiği için yaygın bir kap formu olmadığı kesin olarak söylenebilir.

Laodikeia-Kandilkırı ETÇ seramiğinde, 4. Tabaka'daki örneklerin %26'sı, 3. Tabaka'dakilerin %10'u, 2. Tabaka'dakilerin ise %19'u çömleklerden oluşmaktadır. 4. Tabaka, mezarlık alanından tanınıyor olmasına karşın, çömleklerin en yoğun olduğu evredir. Çömleklerin oranlarındaki bu değişim, üçayaklı kapların kullanımında da benzer şekilde gözlenebilmektedir.

Boyunlu çömlekler içerisinde, işlevsel olarak iki farklı gruptan söz etmek mümkündür. Bu iki grup, ÇÖ IA ve ÇÖ IB alt tipleri altında değerlendirilmiştir. İlk grup parlak perdahlı bir yüzeye sahiptir. Bunların, ince cidarlı ve 10-12 cm arasında çapa sahip olmaları itibariyle, kolayca taşınabilecek boyutta oldukları düşünülmektedir. Bu grubun, pişirme işlevine hizmet ettiği düşünürece her hangi bir sebep yoktur ve boyut olarak depolamayla ilişkili olmaları da beklenemez. Yerleşme katlarında ele geçirilen testi biçimli kapların azlığı düşünüldüğünde, bu tip çömleklerin sıvı taşıma/servisi amacıyla kullanılmış oldukları varsayılabilir. Boyun kısmında çapı 6-7 cm'ye kadar düşmüş olabilecek bu kapların, kulpsuz örneklerinin, boyun kısmından tek elle tutularak kullanılması da mümkündür. Dış yüzlerinin bazen bezemeli ve her zaman parlak perdahlı olması da, bunların sofraya kabı olarak kullanılmış olabileceklerini akla getirmektedir.

Boyunlu çömlekler içerisinde, biraz daha geniş boyunlu olabilen ikinci grup ise form olarak değerlendirildiğinde, ilk gruba benzerdir; ancak tüm örnekleri Kaba Mal Grubunda yer almaktadır. Kaba çömlekler, tüm çömlekler içerisinde %71lik grubu oluşturur.

Kaba Çömlekler içerisinde yer alan diğer örneklere bakıldığında, Mal Grupları ve tümlenebilen örneklere göre, bunların çoğunun üçayaklı olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda bunların öncelikle pişirme amaçlı oldukları anlaşılmaktadır. Özellikle domestik işlevli ETÇ 3 kontektlerinden elde edilen seramik örnekleri arasında üçayaklı

çömleklere ait ayakların yoğunluğu, söz konusu grubun pişirme kabı işlevini pekiştirmektedir. Olasılıkla, pişirme ihtiyacının hemen tamamı bu üçayaklı çömleklere gerçekleştirilmiştir. Üçayaklı çömlekler, şüphesiz tüm tabakalarda en popüler çömlek tipidir. Bunların yükselen ağızlı örnekleri ise (ÇÖ III), ETÇ 2 için tanımlayıcı bir gruptur.

Dışa doğru açılan ağızlı çömlek (ÇÖ VII) olarak da sınıflanan kapların tam bir örneği tespit edilememiştir. Buna karşın, Troia C21 tipi ile yakından benzerlik göstermesi sebebiyle bir tamamlama yapma olanağı vardır. ETÇ 3 tabakalarında tespit edilmiş olan bu kap grubu, depolama ile ilişkili olmalıdır. Kaba niteliği, yüzeylerinin astarlı ve perdahlı olmaması, genelde yanık izlerine rastlanmaması, kolayca taşınamayacak ölçülerde olmaları gibi özellikler nedeniyle, bu grubun kuru malzemeleri saklamada kullanılmış olabileceği önerilebilir. Mekânlar içerisinde belli miktarda pithos parçalarına da rastlanmıştır. Ancak pithosların mekân içerisinde depolama amaçlı kullanıldığına dair kesin bir kanıtta kazılarda henüz rastlanmamıştır. Bu da depolamanın daha küçük ölçekli olarak yapılmış olduğunu akla getirmektedir.

Seramik örnekleri içerisindeki, dip, kaide ve üçayak parçalarının oranı da, yukarıda varılan bazı sonuçları desteklemektedir. Tabakların ortaya çıkışı ile beraber, düz diplerin oranı giderek artmış, kaide ve üçayakların oranında ise 3 ve 2. tabakalarda giderek düşüş görülmüştür. Üçayaklı kaplara ait ayaklar, oransal olarak azalsa da her tabakada tespit edilmiştir. 4. Tabaka'dan beri az bir orana sahip olan kaideli kapların, özellikle de kaideli çanakların, ETÇ 3'te neredeyse kullanımdan kalkmış olduğundan söz edilebilir. Laodikeia'da üçayaklı çömlekler üzerinde yapılan tipolojik ve oransal değerlendirme, bölge için oldukça karakteristik olan bu formun bazı detaylarının kronolojik olarak bir anlam ifade edebileceğini de ortaya koymuştur. Özellikle yassı kesitli ve üzerinde oluk bezeme olan bu çömlek ayakları, bölge için oldukça karakteristik ve belirleyici bir özelliktir. Üçayak tiplerinin, tabakalara göre dağılımlarını özetlemek gerekirse, bunların belli kronolojik ipuçları verdiğini söylemek yerinde olacaktır. Öncelikle, oluk bezemeli ve özellikle de tek oluklu üçayakların en yaygın grup olduğu yukarıda ifade edilmişti. Ancak çift ve 3 oluklu örneklerin ve karmaşık oluk bezemeli örneklerin, büyük ölçüde 4. Tabaka'da söz konusu olduğu, sonraki tabakalarda bunların yerini tek olukluların aldığını söylemek mümkündür. Bununla beraber, çift oluklu çift uçlu örnekler ise yine ETÇ 2 tabakası için belirleyici gözükmektedir. Buna karşın, uca doğru kıvrılan AY IVB ve AY VII tipi üçayaklar ise yalnızca ETÇ 3 tabakalarında mevcuttur.

Tüm tabakalarda tespit edilen kulplar arasında, yatay kulplar oldukça azınlıktadır. Kulpların büyük kısmı dikey yerleştirilmiştir. Tutamaklar da oldukça az sayıdadır. Kulplu ya da tutamaklı çanakların, ETÇ 2 ve 3'te Lykos Vadisi geleneğinin tipik bir unsuru olmadığı açıkça söylenebilir. Çömleklere ait olan kulplarda, üçayaklarda olduğu gibi oluk bezemelere rastlanabilmektedir. Diğer dikey kulplar, testi ve tankardlara aittir.

### 1.5.8.3. Bezeme

Laodikeia-Kandilkırı ETÇ seramiği içerisinde, bezemenin çok yaygın bir gelenek olmadığı anlaşılmaktadır. Bezeme tipleri arasında, boya, yiv/dolgu, kabartma, çentik ve çukurcuk gibi farklı teknikte örnekler mevcuttur. Tüm bezeme tipleri arasında, en yaygın olan oluk bezemedir.

Bezemeli gövde parçalarının oranı, tüm seramik içerisinde %1'i geçmemektedir. Buna karşın bezemeli kulp, kaide ve üçayaklar dikkate alınırca, tüm seramik parçaları içerisinde bezemeli örneklerin genel oranı %11 olmaktadır. Bunun çok büyük kısmını, üçayaklar ve kulplar üzerindeki oluk bezemeler oluşturmaktadır. Özellikle oluk bezemelerin, çömleklere üzerinde daha sık görülmektedir. Oluk bezeme, hem ETÇ 2 hem ETÇ 3 seramiğinde görülmektedir.

Tüm bezeme tiplerindeki motiflere genel olarak bakıldığında, bunların en sık yatay ve dikey hatlar biçiminde uygulandığı görülmektedir. Bunun yanı sıra, dalgalı hat, çapraz hatlar, iç içe açılı, zikzak, çarpı, baklava, üçgen gibi motifler de farklı bezeme tekniklerinde uygulanmıştır. Basit geometrik motiflerin yanında, az sayıda da olsa figüratif örnekler de mevcuttur. Bunlar arasında, hem yiv/dolgu (*inkruste*) ve oluk hem de kabartma bezeme olarak uygulanmış az sayıdaki insan yüzü betimlemeleri dikkat çekicidir.



#### 1.5.8.4. Karşılaştırma ve Tarihleme

##### ETÇ 2 Seramiği:

Yukarıdaki karşılaştırmalarda değinildiği üzere, Laodikeia-Kandilkırı Erken-ETÇ 2 seramiği, farklı yörelerle çeşitli benzerlikler göstermektedir. Öncelikle en yakınındaki yerleşmelere değinilecek olursa, Kandilkırı 4. Tabaka çanak çömlek bağlamında Beycesultan XVI-XIV. tabakaları ile birçok ortak özellik içerir. Buna karşın, Beycesultan'da bu tabakalar için karakteristik olan, çanaklar üzerindeki boynuzlu ip delikli tutamaklar, ağız kenarından yükselen yatay burgu kulplar ve üzeri kabartılı tünel kulpların Kandilkırı'nda hiç örneği bulunmamıştır. Yine olasılıkla çevre kültür bölgeleriyle iletişim sonucu Beycesultan'da görülen Kusura çanakları ve Kusura fincanları da Beycesultan'dan daha güneye, Çürüksu (Lykos) Ovası'na ulaşmamış görülmektedir. Kandilkırı 4. Tabaka ile Aphrodisias Akropol VIII-VII. tabakaları arasında saptanan ortak seramik özellikleri de bu tabakaların çağdaş olabileceğini göstermektedir. Bunlar arasında özellikle, Laodikeia için çok karakteristik olan yükselen ağızlı üçayaklı çömleklerin Aphrodisias'ta da görülmesi<sup>479</sup> bu paralelliğe önemli bir kanıt olarak gösterilebilir. Ancak gerek Beycesultan'da gerekse Aphrodisias'ta, oluk bezemeli ve özellikle de üçayakları üzerinde oluk bezemeler bulunan çömlekler, Kandilkırı'na göre sayıca çok azdır. Hem Çivril Ovası'nda<sup>480</sup>, hem de Aphrodisias'ta görülen siyah üzerine beyaz boya bezemeli seramik<sup>481</sup> geleneği, olasılıkla Laodikeia'da da olduğu gibi Menderes Vadisi'nin etkisiyle, kıyı kesimle kurulan iletişimin bir sonucu olarak bu yörelere ulaşmıştır. Çivril Ovası'ndan Acıpayam'a kadar uzanan ve batıda ise Ege kıyısına kadar oldukça yaygın olan en karakteristik seramik özelliklerinden biri de, siyah perdahlı, zaman zaman alçak kaideli ve boya bezemeli örnekleri de bulunan omurgalı çanaklardır. Menderes Vadisi'nin önemli bir iletişim yolu olduğuna dair, yukarıdakilere ek olarak bir gösterge de, Kandilkırı 4'te görülen oluk bezemeli kulpların ve yatay oluklu alçak kaidelerin yakın benzerlerinin Samos Heraion I. Tabaka'da<sup>482</sup> görülmesidir. Denizli yöresi ile Samos-

<sup>479</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1967", s. 63, Fig. 40; M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, s. 400, Fig. 337.

<sup>480</sup> J. Mellaart, "Report on a Survey", s. 205.

<sup>481</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1968 and 1969", s. 126.

<sup>482</sup> V. Milojevic, *Samos Band I*, s. 41, Taf. 28: 10-12, Taf. 35: 56, 58, 87, Taf. 36: 7, Taf. 38: 13.

Heraion seramiği arasındaki benzerliklere, ilk olarak J. Mellaart tarafından dikkat çekilmiştir<sup>483</sup>.

Acıpayam, oldukça az araştırılmış olmasına karşın, J. Mellaart tarafından toplanmış veriler, Kandilkırı yerleşmesinde tespit edilen seramik geleneğinin, sözü edilen bölgeyle de yakın bir bağlantısının olabileceğinin ipuçlarını vermektedir. Çivril Ovası için yaygın bir tip olmayan, ancak Acıpayam için de çok karakteristik olan dik yükselen ağızlı, omurgalı çanaklar<sup>484</sup>; beyaz boya bezemenin hem siyah hem kahverengi astar üzerine uygulanması ve dört ayaklı testicikler<sup>485</sup>, Acıpayam Ovası ile Kandilkırı seramiği arasındaki önemli benzerliklerdir.

Kandilkırı'nın güney ve güneydoğu yönünde, daha uzak kesimlerle de bağlantılı olabileceği, Karataş-Semayük yerleşmesiyle olan bazı paralelliklerden anlaşılmaktadır. J. Mellaart'ın Tefenni yöresi için tipik olduğunu belirttiği<sup>486</sup>, ağız kenarı üzerinde yalancı makara kulplar bulunan basit profilli çanakların, az sayıda örnekle de olsa Laodikeia'da temsil edildiği (ÇN VI) anlaşılmıştır. Karataş'ın IV-V:2 tabakalarında yoğun şekilde görülen kırmızı astar üzerine boya bezemeli seramik geleneğinin<sup>487</sup> etkisinin, kuzeyde Çürüksu (Lykos) Ovası'na kadar ulaşmış olduğu, Kandilkırı kazıları sonucunda anlaşılmış bulunmaktadır.

Geç-ETÇ 2'ye gelindiğinde; seramikte Batı Anadolu'nun diğer kesimlerinde görülen bazı değişimler, Kandilkırı'nda da izlenebilmiştir. Beycesultan XIII, Aphrodisias Akropol VI ve Karataş V:3 tabakalarıyla çağdaş olan bu evrede, tek kulplu ve ağız kenarının içinde bant-astar bulunan tankardların ve bunlarla beraber el yapımı Troia A1 benzeri tabakların ortaya çıktığı görülmektedir. Laodikeia'da bu evrede ele geçirilmiş olan bir Sos Kabı parçası ve ETÇ 2 geneline ait Melos kökenli obsidyen, bu ilişkilerin, deniz aşırı bağlantılarının bulunduğu, daha geniş bir ağın parçası olduğunu düşündürmektedir. Söz konusu sos kabı parçası, bugüne değin Batı Anadolu sahil kesiminin en doğusunda bulunmuş olan örneği oluşturmaktadır.

<sup>483</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 181.

<sup>484</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 143.

<sup>485</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, Fig. 362.

<sup>486</sup> J. Mellaart, "Report on a Survey", s. 189-199, Bowl Type 3, 224: 246-247, 249-250.

<sup>487</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 51-52.

### ETÇ 3 Seramiği:

Güneybatı Anadolu'nun ETÇ 3 kronolojisiyle ilgili, çözümlenmesi gereken bazı önemli sorunlar vardır. Bu sorunların temelinde, ETÇ 3'ün erken evresini oluşturan, Beycesultan XIII. ve XII. tabakalar arasındaki *hiatus*<sup>488</sup> yatmaktadır. Kapsamlı olarak araştırılmamış olan Karataş VI:1-2 katları bu boşluğa denk gelmelidir. Dolayısıyla, yukarıda ele alınan karşılaştırmalar doğrultusunda, Karataş VI:1-2 ile çağdaş olduğunu düşündüğümüz Laodikeia'da 3 ve 2. Tabakaları da aynı şekilde Beycesultan XIII-XII. Tabakaları arasındaki bu boşluğa tarihlendirilmelidir.

Kandilkırı 3-2. tabakaların, Beycesultan XII. Tabaka'dan daha erken olması gerektiğine dair kanıtlar şu şekilde sıralanabilir: Beycesultan XII. Tabaka'da A2 tabakalarının az miktarda temsil edilmesi; kantharosların<sup>489</sup> (*goblet*) düz dipli ve sığ gövdeli örnekleri ile, keskin gövde profilli ve düzleştirilmiş bir ağız kenarına sahip "S" profilli çanakların; yırtmaç ağızlı testi<sup>490</sup>, askos<sup>491</sup>, yonca ağızlı testi<sup>492</sup> gibi formların ortaya çıkması<sup>493</sup>. Aynı tabakalarda gri seramiğe rastlanmaması da J. Mellaart tarafından şaşırtıcı olarak yorumlanmaktadır<sup>494</sup>. Beycesultan XII-X. tabakaların burada sıralanan seramik özelliklerine Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 tabakalarında rastlanmamaktadır. Kandilkırı'nın ETÇ 3A formları ise Film Astarlı Mal ve Gri

<sup>488</sup> M. Mellink, "Anatolian Chronology", s. 216, Table 3.

<sup>489</sup> "*Kantharos*" adlandırması, bu çalışmada birden fazla tip için kullanılmıştır. Bu tiplerden ilki, Beycesultan'da XII. Tabaka'dan itibaren görülen (Lloyd, Mellaart, 1962: 201, tip 9), ağız kenarından çıkıp, yükseldikten sonra gövde üzerine bağlanan çift kulplu çanaklardır. İkinci tip ise bunlardan daha sonra ortaya çıkan daha uzun gövdeli ve halka dipli örneklerin (Lloyd, Mellart, 1962: 209, 217, Tip 23 ve 37) tümüdür. Mellart, Tip 37'yi kantharos, diğer grupları "çift kulplu kadeh" biçiminde adlandırmıştır. Bazı uzmanlar, Melaaart'ın kadeh formu için "*goblet*" ifadesini kullanmıştır (Sarı, 2012: 181; Şahin, 2013: 71). Sözlük anlamıyla Türkçe'ye "kadeh" olarak çevrilen "*goblet*" sözcüğünün Merriam-Webster sözlüğünde (<http://www.merriam-webster.com/dictionary/goblet>, 04.07.2015) "kulpsuz, yüksek ayaklı içki kabı" olarak tanımlandığı görülmektedir. Aynı *goblet* ifadesi, İzmir yöresinde MÖ 2. binyılda Gri Seramiğin sevilen formu olan alçak kaideli, keskin gövde profilli iri çanaklar için kullanılmıştır (Günel, 1999: 66, Lev. 146-147). Üstelik Günel tarafından adlandırılan örneklerin bir kısmı yatay kulplara, bir kısmı gövdede küçük dikey kulplara sahiptir. Buna karşın Beycesultan örneklerinin, en karakteristik özelliği, yukarıda sözü edilen her 3 tipte de, ağız kenarından çıkan iri, dikey kulplardır. Bu özellik ise "kantharos" formunun en önemli karakteristiğidir. Üstelik Klasik Arkeoloji terminolojisinden alıntılanan "kantharos"un, Geometrik Dönem'den itibaren hem düz dipli, hem de kaideli örnekleri bulunmaktadır (Williams, 1985: fig. 25f, 79a; Coldstream, 2003: 3, fig. 2d). Bu bağlamda Beycesultan'daki örneklerin tamamı *kantharos* olarak tanımlanabilir ve yazar tarafından da bu tiplerin birbirlerinden gelişmiş en azından etkilenmiş oldukları düşünülmektedir. Bu tipin Beycesultan'daki gelişimine, aşağıda "2.3. Güneybatı Anadolu Erken Tunç Çağı 2 ve 3 Seramiği" başlığı altında değinilmektedir.

<sup>490</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, Sheet 6: 27.

<sup>491</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, Sheet 6: 35.

<sup>492</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, Sheet 6: 28-29. Yonca ağızlı testilere (B24) Troia'da ilk kez II f-g tabakalarında rastlanmaktadır (Blegen vd., 1950: 225).

<sup>493</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 201.

<sup>494</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 200.

Seramikle temsil edilmektedir. Bu bağlamda, Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 tabakaları, Beycesultan XIII. Tabaka'dan sonra ve XII. Tabaka'dan önceye tarihlendirilmelidir.

Beycesultan XIII. Tabaka'da ilk kez ortaya çıkan çanak çömlek özelliklerinin Lykos Ovası'ndaki gelişimi, Laodikeia-Kandilkırı verilerinden yola çıkarak Tablo 19'da gösterilmiştir.

	<u>Beycesultan XIII ve Kandilkırı 4. Tabaka sonu</u>	<u>Kandilkırı 3</u>	<u>Kandilkırı 2</u>	<u>Beycesultan XII-X</u>
	<b>ETÇ 2 Sonu</b>	<b>ETÇ 3A</b>		<b>ETÇ 3B (erken)</b>
TANKARD	Tek ilmik kulplu tankard (Ağız kenarı içinde bant-astar)	-Tek kulplu tankardların ağız ve boyundan kulplu, film astarlı, çark işi örneklerinin ortaya çıkışı - Çift kulplu tankardların ve bunların çark işi, film astarlı örneklerinin ortaya çıkışı		-Tankard tipinin ortadan kalkıp yerini olasılıkla goblet/kantharos tipi kaplara bırakması
DEPAS		Yivli depasların hem gri hem film astarlı, uzun gövdeli örneklerinin ortaya çıkışı		Yivli depasların bodur, halka veya kalınlaştırılmış düz dipli örneklerinin ortaya çıkışı
		İthal "red coated" mal?	İthal "red coated" mal	Askos, yırtmaç ağızlı testi, yonca ağızlı testi gibi yeni formlar
TABAK	El yapımı tabak formu	Çark yapımı, film astarlı tabakların en yaygın olduğu dönem	Çark işi tabaklar devam eder.	Çark işi tabaklar oldukça azalır
"S" PROFİLLİ ÇANAK		S profilli gri çanakların yumuşak profilli ilk örnekleri	Hem yumuşak hem keskin "S" profilli gri çanakların en popüler olduğu evre. Bunların kahve ve kırmızı astarlı örnekleri de nadiren bulunur.	Keskin "S" profilli çanakların en popüler olduğu ve açık renk astarlı mallarla temsil edildiği dönem
GRI MAL	Gri mal az	Gri malın yaygınlaşması	Gri malın en popüler olduğu evre	Gri malın kullanımdan kalkması
FİLM ASTAR		Film astarlı malın en popüler olduğu dönem		Film astarın seyrek olarak devam ettiği dönem

Tablo 19: Laodikeia ve Beycesultan tabakalarının seramik özelliklerinin kronolojik olarak karşılaştırması

3. ve 2. tabakalarda, Kandilkırı'nda oldukça çok sayıda çark yapımı Troia A2 tabağına rastlanmıştır ve bunlar büyük oranda Film Astarlı mal grubu içerisinde yer almaktadır. Ancak belli oranda da olsa Yalın Mal'ın da bu yerleşmede tanındığı anlaşılmaktadır. Yukarıda da değinildiği üzere, olasılıkla 4. Tabaka ile 3. Tabaka arasındaki kısa kronolojik boşluk, çark teknolojisinin ve Yalın Mal kullanımının Denizli yöresine ilk ulaştığı evreye işaret etmektedir. Hemen bunu takiben, 3. Tabaka, bazıları

çark yapımı olan çift kulplu tankardların ve çok az örneği bulunan depasların ortaya çıktığı, olasılıkla ilk ithal Parlak Kırmızı Astarlı ve Perdahlı Mal (*red coated*)'ın yerleşmeye gelmeye başladığı, “S” profilli gri çanakların ilk örneklerinin görüldüğü evreyi oluşturur. 2. Tabaka’da ise çark yapımı tabakların ve Film Astarın popülerliği kısmen azalırken, “S” profilli gri çanaklar oldukça yaygınlaşır. Hem Parlak Kırmızı Astarlı ve Perdahlı Mal (*red coated*)’ın, hem de Yalın Mal ve çark teknolojisinin ETÇ 3 başında bulunduğu yöreler dikkate alındığında, söz konusu etkinin Çürüksu (Lykos) Ovası’na kuzeyden, Afyon-Dinar yoluyla gelmiş olabileceği akla gelmektedir. Bu tür bir etkileşimin karşılığı olarak, Karaoğlan ve Kaklık Mevkii’nde az miktardaki Gri Mal’ın varlığı<sup>495</sup> gösterilebilir. Söz konusu gelişmelerin ilk gez görüldüğü Kandilkırı 3. Tabaka’nın, depas, çift kulplu tankard ve Parlak Kırmızı Astarlı ve Perdahlı Mal (*red coated*)’ın bir arada görüldüğü<sup>496</sup> Küllioba IIIB tabakası ile çağdaş olması gerektiği düşünülebilir.

ETÇ 3’te Samos-Heraion ile Kandilkırı arasındaki benzerlikler de dikkat çekicidir. Film Astarlı tabaklar, bunları takiben görülen “S” profilli gri çanaklar, Samos Heraion II-III. tabakaları ile Kandilkırı 3-2. tabakaları arasındaki önemli benzerliklerdendir.

ETÇ 3B için karakteristik olan *bead-rim* çanakların, üzeri kabartma dalgalı hat(bıyık) motifli erken örneklerine Laodikeia’da hiç rastlanmamıştır. Bu tip Beycesultan IX-VII. tabakalarda tipiktir<sup>497</sup>. Bu bağlamda Kandilkırı’ndaki iskânın, ETÇ 3B’den önce sona ermiş olduğu açıktır.

<sup>495</sup> A. Topbaş vd., “Salvage Excavations of the Afyon” s. 39.

<sup>496</sup> D. Sarı, “İlk Tunç Çağı ve”, s. 181.

<sup>497</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, Sheet 6: 36.

## 1.6. Laodikeia-Kandilkırı Erken Tunç Çağı Küçük Buluntuları

Laodikeia-Kandilkırı buluntularına, hammaddeleri açısından bakıldığında, pişmiş toprak örneklerin ilk sırayı aldığı dikkat çekmektedir. Bunlar büyük ölçüde ağırlık ve ağırşaklardan oluşmaktadır. Diğer yandan, yontmataş aletler de yoğun olarak temsil edilen bir gruptur. Bu iki malzeme grubuna, tüm tabakalarda ve pek çok farklı kontekste (evsel mekân içi, çukur, mezar içi, mezar çevresi vb.) rastlanmaktadır. Bunların yanında, 2. Tabaka evleri içerisinde sürtmetaş aletler de tespit edilmiştir. Topuz başı, sap delikli balta, bileği taşı gibi diğer taş aletler, az örnekle temsil edilmektedir. Büyük kısmı 2. Tabaka'dan gelen metal buluntular çoğunlukla iğnelerden oluşmaktadır. Kemik aletler ise çok az sayıda örnekle temsil edilmektedir.

Bu bölümde sözü edilen buluntuların detaylı değerlendirmesi, farklı bir teknik çalışma ve bilgi gerektirmektedir. Bunun yanında, bu buluntuların bazılarının geniş bir coğrafyaya yayılmış olmaları nedeniyle, analogi çalışmasının aşağıda ele alınandan daha geniş bir alanı kapsayacak şekilde yapılması gerektiğinin de kabul edilmesi gereklidir. Ancak, burada mümkün olduğunca buluntuların tipolojik özellikleri ve işlevleri ele alınmıştır. Karşılaştırmalara daha ziyade konunun anlaşılmasına katkıda bulunduğu durumlarda yer verilmiştir. Bununla, Kandilkırı mezarlık ve yerleşim alanı hakkında, genel çerçevenin oluşmasına katkıda bulunacak verileri ortaya koymak amaçlanmıştır. Şüphesiz, araştırmalar ilerledikçe, bazı gruplarla ilgili veriler daha çok önem kazanabilir. Bu sebeple, ileride bu grupların yeniden, daha detaylı çalışmalarla ele alınması, yeni sonuçları ortaya koyabilecektir.

### 1.6.1. Erken Tunç Çağı 2 (4.Tabaka) Küçük Buluntuları

ETÇ 2'ye ait oldukça sınırlı sayıdaki küçük buluntular mezarlar ve mezarlıkla bağlantılı çukurlar içerisinde ele geçirilmiştir. Bunlar arasında yontmataş aletler, ağırlıklar ve ağırşaklar en çok örnekle temsil edilen gruplardır.

#### 1.6.1.1. Ağırlık (Tezgâh Ağırlığı) (AĞ)

4. Tabaka'ya ait tüm verilerin mezarlık alanıyla ilişkili olması sebebiyle, tezgâh ağırlıkları oldukça sınırlı sayıdadır.

Bunların tamamının seramik örneklerine ait gövde parçalarının şekillendirilmesiyle oluştuğu görülmektedir. Bunlar, genellikle kaba ve kapalı kaplara ait kırık gövde parçalarının kenarlarının düzeltilerek, yuvarlatılmalarıyla şekillendirilmiştir. Söz konusu örneklerin bazılarında (Lev. 88) deliğe rastlanmazken (AĞ I), bazılarının (Şek. 136, Lev. 89) merkezinde (AĞ II) bir delik yer almaktadır.



Şekil 136: Kandilkırı 4. Tabakaya Ait AĞ II Tipi Tezgâh Ağırlığı

Bu tür buluntulara, kazılarda sıklıkla rastlanmakta ve genelde işlevleriyle ilgili kesin önerilerde bulunulamamaktadır. Aphrodisias'ta çeşitli tabakalardaki örneklerden, deliksiz olanlar “disk”, delikli örnekler ise “delikli disk” olarak adlandırılmıştır<sup>498</sup>. Bu objelerin, Aphrodisias'taki 525 örneğinden %59'unun tek bir deliğe sahip olduğu belirtilmekte ve kullanım amaçlarıyla ilgili herhangi bir öneri sunulmamaktadır. Ancak Schliemann'ın bu tür disklerin delikli örneklerinin bir ağırşak biçiminde kullanılmış olabileceği yönündeki görüşü hatırlatılmaktadır<sup>499</sup>.

Troia'da hem Schliemann hem de Blegen kazılarında, seramik gövde parçası üzerinde şekillendirilmiş “disk”lerin, Troia I'den başlamak üzere tüm tabakalarda yüzlerle ifade edilebilecek sayıya ulaştığı belirtilmektedir<sup>500</sup>. Deliksiz örneklerin paralelleri, Samos Heraion I ve III. seramiği arasında mevcuttur<sup>501</sup>. Aynı yerleşmenin V.

<sup>498</sup> M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, s. 381, Fig. 399: 35-36, 46-47; Fig. 405: 46-49, Fig. 406: 17-19.

<sup>499</sup> M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, s. 381.

<sup>500</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 49, Fig. 221: 33-157, 33-160- 33-161, Fig. 237: 25-26.

<sup>501</sup> V. Milojevic, *Samos Band I*, Taf. 35: 46,55, Taf. 37: 28, Taf. 43: 16, 45.

tabakası içerisinde delikli örneklerin bir benzeri yayınlanmıştır<sup>502</sup>. Chios Emporio’da da delikli ve deliksiz diskler olarak sınıflandırılan bu örneklere VII-II. tabakalar arasında rastlanmaktadır<sup>503</sup>. Her iki tipin Laodikeia’da MÖ 2. binyılda da kullanılmaya devam edildiği, Asopos Tepesi’nde bulunan çok sayıdaki örnekten anlaşılmaktadır<sup>504</sup>. Asopos Tepesi’ndeki deliksiz örnekler, E. Konakçı tarafından kapak olarak değerlendirilmiştir<sup>505</sup>; delikli örneklerin ise bazılarının tezgâh ağırlığı bazılarının ağırşak biçiminde kullanılmış olması gerektiği belirtilmiştir<sup>506</sup>.

Söz konusu diskler, dikey tezgâhlarda, çözüğü ipine bağlanarak, ipin gergin durmasını sağlamış olmalıdırlar. Tütüncüler, Liman Tepe Orta Tunç Çağı ağırlıklarının çoğunluğunun kırık seramik parçalarının delinmesiyle elde edildiğini belirtmektedir<sup>507</sup>. Erkanal tarafından da, Liman Tepe’de Erken Tunç Çağı I’e tarihlendirilen uzun evlerden biri içerisinde bulunan bu tür örneklerin, hem delikli hem deliksiz olanları tezgâh ağırlığı olarak değerlendirilmiştir<sup>508</sup>.

Laodikeia-Kandilkırı’ndaki bu örneklerin tezgâh ağırlığı olarak kullanılmış olabileceğine dair bir diğer arkeolojik veri de, yerleşmede başka tipte herhangi bir ağırlığa rastlanmamış olmasıdır. Delikli örneklerin birkaç tanesi bir araya getirilerek çözüğü ipine bağlanmış olmalıdır. Deliksiz örneklerin ise delinmek için hazırlanmış tezgâh ağırlığı taslakları olduğu düşünülebilir. Diğer yandan, birkaç tanesi bir araya getirilip, çözüğü ipinin boştaki alt ucunun, bunların çevresinden dolanmasıyla kullanılmış olmaları da mümkündür.

### 1.6.1.2. Ağırşak (AŞ)

Laodikeia-Kandilkırı’nda tüm tabakalara ait ağırşakların toplam sayısı 20’yi geçmemektedir ve bunların tamamı pişmiş topraktan yapılmıştır. Tüm tabakalardaki ağırşaklar içinde 2 ana tip tespit edilmiştir. AŞ I, küresel gövdeli; AŞ II ise çift konik gövdeli örneklerle temsil edilmektedir. Bunlar, gövdelerinin basıklığına göre alt tiplere ayrılmıştır.

<sup>502</sup> V. Milojevic, *Samos Band I*, Taf. 39:24, Taf. 44: 23.

<sup>503</sup> S. Hood, *Excavations in Chios*, s. 634, Pl. 132: 30-41.

<sup>504</sup> E. Konakçı, *Büyük ve Küçük Menderes Havzalarındaki*, s. 311, 316, Lev. 85, 128, 134, 149.

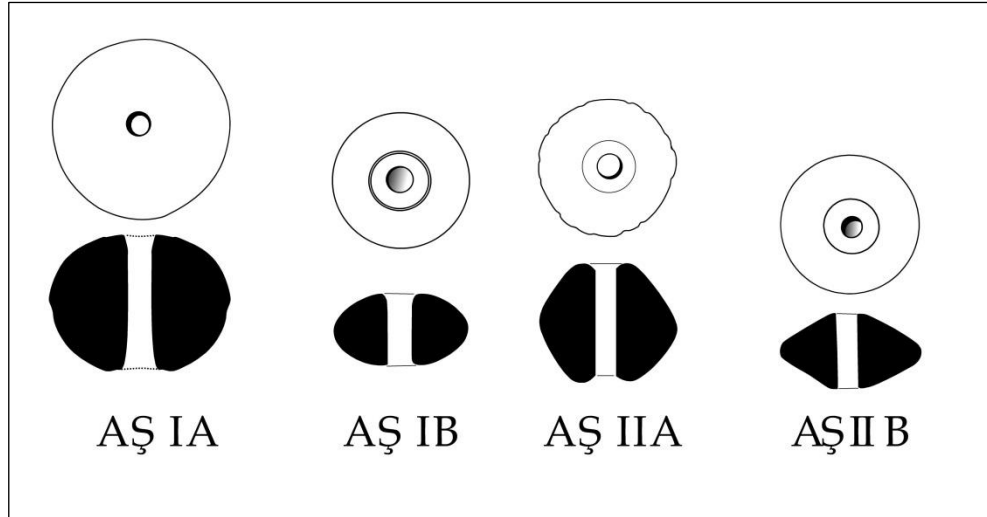
<sup>505</sup> E. Konakçı, *Büyük ve Küçük Menderes Havzalarındaki*, s. 311.

<sup>506</sup> E. Konakçı, *Büyük ve Küçük Menderes Havzalarındaki*, s. 316.

<sup>507</sup> Özlem Tütüncüler, “MÖ 2. Bin Liman Tepe Dokuma Aletleri”, *Anadolu/Anatolia Ek Dizi No.1*, 2004, s. 289.

<sup>508</sup> Hayat Erkanal vd., “Liman Tepe 2008 Yılı Kara Kazıları”, 31. KST-4, 2010, s. 350, Çiz. 2.





Şekil 137: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 ve 3 Ağırşak Tipleri

4. Tabaka'da ağırşaklar, mezarların içinde ele geçirilmiş olan 5 örnekten oluşmaktadır (Lev. 90). Bu örneklerden bir tanesi, iyi korunmuş durumdaki bir mezarda, iskeletin ense kısmında bulunmuştur. 4. Tabaka örneklerinin bir tanesi AŞ IA (Lev. 90: 1), diğerleri AŞ IIA alt tipi altında incelenmiştir (Lev. 90: 2-6).

Küresel formlu örnek üzerinde çentik bezeme yer almaktadır (Lev. 90:1). Çift konik formlu olan örneklerden yalnızca bir tanesi bezemesizdir (Şek. 3:A, Lev.90:3). Çift konik formlu örneklerden bir tanesinde paralel dalgalı hatlar (Şek. 3:C, Lev.90:5), diğerinde iç içe aç motifleriyle doldurulmuş baklava motifi yer almaktadır (Şek. 3:B, Lev. 90:4).

Simetrik çift konik formlu<sup>509</sup> ağırşaklara, pek çok Erken Tunç Çağı yerleşmesinde, özellikle de dönemin ilk yarısı içerisinde sıklıkla rastlanmaktadır. Hem form hem de bezeme açısından, Kandilkırı ETÇ 2 ağırşaklarının çok yakın benzerleri Aphrodisias Akropol örnekleri içerisinde bulunmaktadır<sup>510</sup>. Laodikeia'daki içi taramalı baklava motifli örnek (Şek. 138: B), Aphrodisias<sup>511</sup> ve Tavas<sup>512</sup> örnekleriyle form ve bezeme açısından birebir benzeşmektedir. Bu tipin bezemeli ve bezemesiz örnekleri, Tavas-Karahisar malzemesi içerisinde de bulunmaktadır<sup>513</sup>. Beycesultan'da ETÇ 1 ve 2

<sup>509</sup> ETÇ 3'ün geç evrelerinde, Batı Anadolu'nun çeşitli yerleşmelerinde, çift konik gövdeli olup gövdesinin üst kısmı alt kısmına göre çok daha kısa olan asimetrik çift konik gövdeli ağırşaklar görülmektedir. Laodikeia'da konteksi bilinmeyen ve bu çalışmada ele alınmayan tek bir örnek haricinde, tüm çift konik formlu ağırşaklar simetrik.

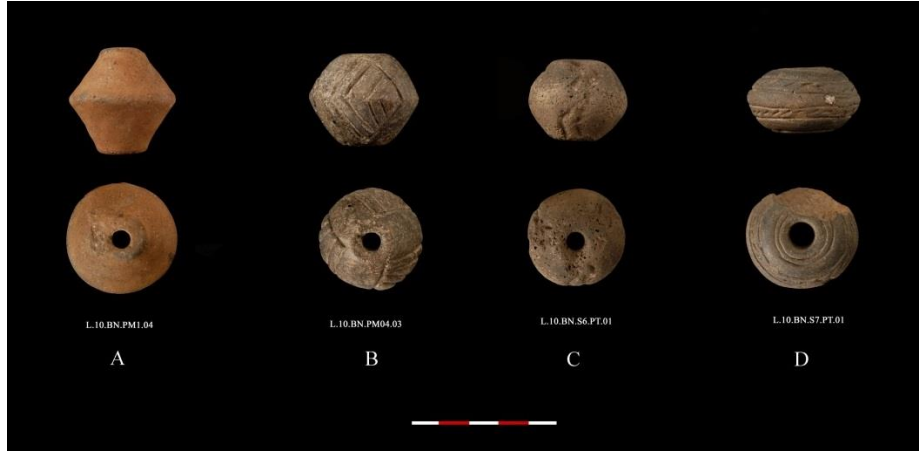
<sup>510</sup> M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, s. 375-378, Fig. 313: 1, 3, 13,16.

<sup>511</sup> M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, Fig. 313: 16.

<sup>512</sup> J. Mellaart, "Report on a Survey", s. 216, Fig. 474.

<sup>513</sup> S. Yaylalı, E. Akdeniz, "Aphrodisias Müzesi'ndeki Karahisar", s. 17-18, Fig. 55, 63, 69.

tabakalarında yaygın olan simetrik çift konik gövdeli ve iki yarısı da bezemeli ağırşaklar, ETÇ 3'te ortadan kalkmaktadır<sup>514</sup>.



Şekil 138: Kandilkırı 4. Tabaka AŞ IIA Tipi Ağırşak Örnekleri

Çift konik formlu ağırşaklar, Troia'da I. Tabaka'nın en sevilen tipini oluşturmakta ve II. Tabaka'da da kullanılmaya devam edilmektedir<sup>515</sup>. Chios Emporio'da VI-I. tabakalarda bulunmaktadır<sup>516</sup>. Thermi'de çift konik formlu ve bezemeli ağırşakların özellikle I-III. tabakalarda yaygın olduğu belirtilmektedir<sup>517</sup>. Üzerinde genelde geometrik motifli çizi ve dolgu bezemeler bulunan bu tipin Samos Heraion'daki bir örneğinde görülen motif, türünün nadir örneklerindedir<sup>518</sup>.

Çift konik formlu, bezemeli ağırşakların Laodikeia'daki gibi ölü hediyesi olarak kullanımına, çeşitli Batı Anadolu mezarlıklarında (örn. Küçükhöyük<sup>519</sup>, Ahlatlı Tepecik ve Eski Balıkhan<sup>520</sup>, Yortan<sup>521</sup>) rastlanmaktadır.

<sup>514</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 277, Fig. F.5.

<sup>515</sup> C. Blegen, *Troy I*, Fig. 128: Tip 15, Table 5, Table 11.

<sup>516</sup> S. Hood, *Excavations in Chios*, s. Fig. 286- 287: C9.

<sup>517</sup> Winifred Lamb, "Excavations at Kusura AfyonKarahisar", *Archaeologia*, Vol. 86, 1936, s.161-162, Fig. 47: 1-20.

<sup>518</sup> H. Isler, "An Early Bronze Age Settlement", s.174.

<sup>519</sup> G. Gürkan, J. Seeher, "Die Frühbronzezeitliche Nekropole", s.94, Abb.24-25.

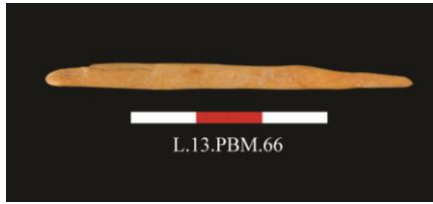
<sup>520</sup> Jeffrey Spier, "Prehistoric and Protohistoric Periods", *Sardis from Prehistoric to Roman imesults of the Archaeological Explortion of Sardis 1958-1975*, (Ed. G. M. A. Hanfmann), London 1983, s. 18.

<sup>521</sup> T. Kâmil, *Yortan Cemetery*, s. 21, Fig. 86: 308-314.

### 1.6.1.3. Kemik Alet

Laodikeia-Kandilkırı'nda kemik aletlere nadiren rastlanmıştır. Az sayıda örneğin tamamı 4. Tabaka'ya aittir. Bu örneklerden üç tanesi olasılıkla kemik iğnelere ait parçalardır<sup>522</sup> (Şek. 139-140, 142:1-3).

Son örnek ise işlevi tam olarak anlaşılammış bir alettir (Şek. 6, 7:4). Kusura B tabakasında, genel form özellikleri bakımından bu aletle benzerlik gösteren bir örnek Lamb tarafından “tarak” olarak tanımlanmıştır<sup>523</sup>. Yine tarak olarak tanımlanan ve bir tanesi Laodikeia örneği ile kısmen benzeşen iki kemik obje, Troia IId tabakasında ele geçirilmiştir<sup>524</sup>. Ancak hem Troia hem Thermi örneklerinde görülen dişler, Laodikeia örneğinde görülmemektedir. Bu, dişleri körelmiş bir tarak ya da spatula benzeri bir alet olarak tanımlanabilir.



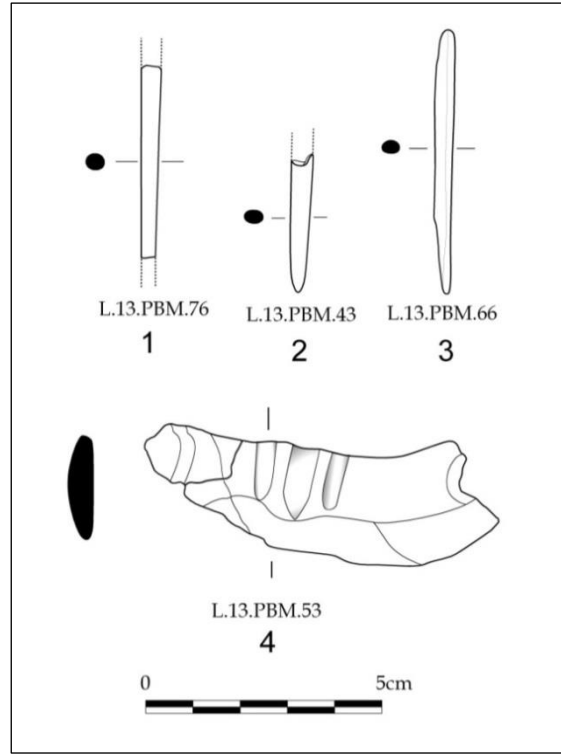
Şekil 139: Kemik İğne Parçası



Şekil 140: Kemik İğne Parçası



Şekil 141: Kemik Alet (?) Parçası



Şekil 142: 4. Tabakaya Ait Kemik Buluntular

<sup>522</sup> Söz konusu örneklerin gövde çapı 0.4 ile 0.6 cm arasındadır. Yerleşmedeki ağırşakların delik çapları 0.5 ile 0.9 cm arasında değişmektedir. Bu veriden de yola çıkılarak, Laodikeia Kazı Başkanı Prof. Dr. Celal Şimşek, bunların iğ olarak kullanılmış olabileceğine dikkat çekmiştir (Kişisel görüşme).

<sup>523</sup> W. Lamb, “Excavations at Kusura” 1936, s.54, Fig. 24:1.

<sup>524</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 216, Fig. 265: 36.293, 37.33.

### 1.6.1.4. Yontmataş Alet

Yontmataş aletler Kandilkırı'nda tüm tabakalarda ele geçirilmiştir. Söz konusu aletler bu tabakalara ait; konut, mezar, çukur gibi farklı kontekstlerden gelmektedir.

Yontmataş alet endüstrisinin Yazarın uzmanlık alanına girmemesi sebebiyle, bu çalışmada, taş aletlerin teknolojik ve tipolojik özellikleri konusunda ayrıntılı bir çalışma yapılmamıştır. Ancak alet tipleri ve kontekstleri bağlamında, konu ile ilgilenenlere veri sağlamak amacıyla, burada kısaca yontmataş aletlerin tanıtılmasıyla yetinilmiştir.

Kandilkırı yontmataş aletlerinin hammaddesi obsidyen (Lev. 92, Şek. 143) ve çakmaktaşıdan (Lev. 93) oluşmaktadır. Buradaki obsidyen örneklerden 4 tanesi üzerinde kaynak analizi çalışması yapılmış, bunlardan birinin Nenezi Dağ, 3 tanesinin ise Melos kökenli olduğu anlaşılmıştır<sup>525</sup>.



Şekil 143: Laodikeia-Kandilkırı 4. Tabakaya Ait Obsidyen Örnekler

<sup>525</sup> Celal Şimşek vd. "Analyses of Origin for the Obsidian Found at Asopos Hill, Laodikeia" *Laodikeia Çalışmaları 3, 10. Yılında Laodikeia (2003-2013 Yılları)*, (Ed. C. Şimşek), İstanbul 2014, Table 3.

### 1.6.1.5. Metal İğne ve Alet (?)

4. Tabaka'ya ait bugüne değin 3 adet metal iğne ele geçirilmiştir (Lev. 94:1). Renkleri ve korozyon durumları göz önüne alınarak, bu iğnelerin bakır alaşımlarından yapılmış olduğu düşünülmüştür; ancak bileşimleri hakkında gerekli analizler henüz yapılmamıştır. Parça halinde bulduklarından, bunların ait oldukları iğne tipleri belirlenememiştir. İğne tiplerini aşağıda Erken Tunç Çağı 3 örneklerinin tanıtıldığı bölümde ele alınmıştır.



Şekil 144: 4. Tabakaya Ait Alet (?)

4. Tabaka'ya ait buluntular arasında bir örnek, yassı bir alettir (Şek. 144, Lev. 94:2). Kırıldıktan sonra uç kısmı gövde üzerine kaynamış durumda ele geçirilmiş ve korozyonu kısmen temizlenmesine karşın bu şekilde korunmuştur. İki parça, birbirine eklendiğinde, aletin toplam uzunluğu 8,2 cm'ye ulaşmaktadır. Söz konusu örnek, 4. Tabaka'ya ait pithos mezarlardan birini örten tören toprağı içerisinde bulunmuştur. Bu nedenle bu objenin, mezar üzerine bilinçli şekilde kırılarak bırakılmış olduğu düşünülebilir.

### 1.6.1.6. Diğer Taş Buluntular



Şekil 145: Kandilkırı 4. Tabakadan Sap Delikli Balta Parçası



Şekil 146: Kandilkırı 4. Tabakadan Topuz Başı Parçası

4. Tabaka'ya ait taş buluntular arasında, iki adet sap delikli balta parçası ve bir adet topuz başı parçası dikkat çekmektedir (Şek. 145-146). Sap deliklerinin iç kısmında matkap yivleri izlenebilmektedir.

Sap delikli taş baltalar ve topuz başları, Erken Tunç Çağı'nda hemen hemen her yerleşmede ele geçirilen buluntu gruplarındandır. Tüm paralelleri burada sayılmayacak olsa da, Kusura'da<sup>526</sup>, Kuruçay ETÇ tabakalarında<sup>527</sup>, Beycesultan ETÇ tabakalarında<sup>528</sup>, Aphrodisias Akropol I ve IV-V. tabakalarda<sup>529</sup>, Tavas-Karahisar'da<sup>530</sup>, Thermi'de I-V. tabakalarda<sup>531</sup>, Küçükhöyük mezarlığında<sup>532</sup> benzerlerine rastlanmıştır.

<sup>526</sup> W. Lamb, "Excavations at Kusura" 1936, s.45-47, Fig. 21 6-8, Fig. 22.

<sup>527</sup> Duru 1996, Lev. 177.

<sup>528</sup> Mellaart 1962, 271, Fig. F.3: 1-4, 7.

<sup>529</sup> M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, s.228-229, Fig. 252: 4, 6, 17.

<sup>530</sup> S. Yaylalı, E. Akdeniz, "Aphrodisias Müzesi'ndeki Karahisar", s., 25-26, Fig. 147-149.

<sup>531</sup> Winifred Lamb, *Excavations at Thermi in Lesbos*, Cambridge 1936, s. 182-185, Fig. 53-54.

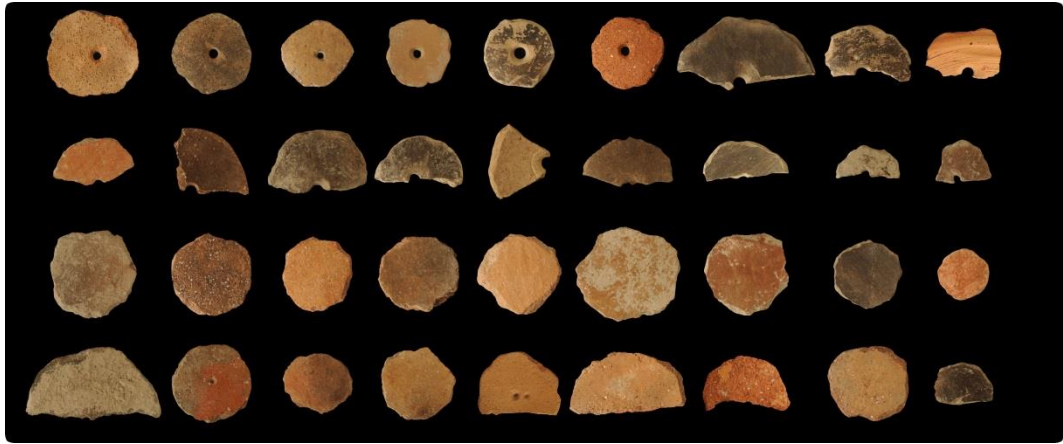
<sup>532</sup> G. Gürkan, J. Seeher, "Die Frühbronzezeitliche Nekropole", s.92, Abb. 26.

### 1.6.2. Erken Tunç Çağı 3 (3. ve 2. Tabakalar) Küçük Buluntuları

#### 1.6.2.1. Ağırlık (Tezgâh Ağırlığı) (AĞ)

ETÇ 3 tabakalarında, evsel kontekstler söz konusu olması nedeniyle, çok sayıda tezgâh ağırlığı ele geçirilmiştir (Şek. 147, Lev. 88-89). 2A tabakasına ait, Mekân 4'ün güney duvarında yoğunlaşan bu tip ağırlıklar, burada bir tezgâhın bulunmuş olabileceğini düşündürmektedir.

Söz konusu ağırlıkların tamamı, 4. Tabaka'da olduğu gibi, seramik örneklerine ait gövde parçalarının kenarlarının düzeltilmesi ile oluşturulmuştur ve bunların yine deliksiz (AĞ I) ya da delikli (AĞ II) örnekleri bulunabilmektedir. Ağırlıkların tipleri, karşılaştırmalar ve kullanım biçimleri hakkındaki görüşlere, yukarıda ETÇ 2 ağırlıklarının tanıtıldığı bölümde yer verilmiştir.



Şekil 147: Laodikeia-Kandilkırı Tezgâh Ağırlıklarından Örnekler

#### 1.6.2.2. Ağırşak (AŞ)

Laodikeia-Kandilkırı ağırşaklarının tamamına yakını, 3. ve 2. tabakalarda ele geçirilmiştir. Bunların ölçülerine genel olarak bakıldığında, gövde çaplarının ortalama 3,5 cm [ $\bar{X} \pm (SS) \text{cm} = 3,5 (\pm 0,36) \text{cm}$ ]; yüksekliklerinin ortalama 2,3 cm [ $\bar{X} \pm (SS) \text{cm} = 2,34 (\pm 0,65) \text{cm}$ ], delik çaplarının ise ortalama 0,6 cm [ $\bar{X} \pm (SS) \text{cm} = 0,67 (\pm 0,12) \text{cm}$ ] olduğu görülmüştür.

3 ve 2. tabakalarda bulunan ağırşaklar, gövde formlarına göre 2 tip altında değerlendirilmiştir (Şek. 137; Lev. 91). İlk tip (AŞ I) küresel gövdeli örneklerden oluşmaktadır. Az sayıda örnekle temsil edilen bu tipin, gövdesi şişkin ya da basık

olabilmektedir (Lev. 91:1-2). Tüm tiplerin bezemeli örnekleri mevcuttur; ele geçirilen ağırşak örneklerinin büyük çoğunluğu da bezemelidir. Ağırşaklar üzerinde, çizgi/dolgu, oluk ve çentik bezemeler tespit edilmiştir. Çizgi/dolgu bezemeli örneklerde görülen motifler, çapraz çizgi grupları, iç içe yay, dalgalı hat, açığı ve yıldız motiflerinden oluşmaktadır. Oluk bezemeli örneklerde ise dalgalı hat ve baklava motifi görülmüştür.

AŞ I tipi, Troia'da Tip 1 olarak sınıflandırılmıştır ve Troia I'den itibaren çok yaygın olmamakla beraber, çeşitli tabakalarda görülmektedir. AŞ II grubu, Troia'da Tip 22 olarak sınıflandırılmıştır<sup>533</sup>; Troia I tabakasında örneği bulunmamış, ilk kez Troia II d tabakasında bulunmuştur. Bu tipin Troia'daki örnekleri de, Laodikeia örneği gibi bezemesizdir<sup>534</sup>. Chios-Emporio'daki tek örnek I. Tabaka'ya aittir<sup>535</sup>.

Çift konik gövdeli ikinci tip ise (AŞ II) diğerlerine göre daha fazla sayıdaki örnekle temsil edilmektedir. Bu tipin gövde formları, iki alt tip halinde ele alınmıştır. İlk alt tip (AŞ IIA), ETÇ 2'den beri tanınan tipik çift konik gövdeli örneklerden; ikinci alt tip ise (AŞ IIB), basık çift konik gövdeli örneklerden oluşmaktadır. AŞ IIA alt tipinin benzerlerinden, yukarıda ETÇ 2 örnekleri tanıtılırken söz edilmiştir. M. Mellink, AŞ IIB tipiyle paralel olan Semayük ağırşaklarının (*flat lentoid*), ETÇ 3 tabakaları için karakteristik olduğuna dikkat çekmektedir<sup>536</sup>. İlk kez Beycesultan XIII. Tabaka'da ortaya çıkan<sup>537</sup> bu tipin, Aphrodisias Akropol I-II. tabakalarda<sup>538</sup> ve Tavas-Karahöyük'te<sup>539</sup> de paralelleri bulunmuştur. Bu tip, Troia'da Tip 20 olarak sınıflandırılmış olup<sup>540</sup> Troia I erken evreden itibaren çeşitli tabakalarda görülmektedir<sup>541</sup>. Bezemeli bir örnek ise Iig tabakasında bulunmuştur<sup>542</sup>. Thermi IV<sup>543</sup>, te de benzer örnekler mevcuttur.

Aphrodisias<sup>544</sup> ve Tavas-Karahöyük örnekleri üzerindeki 3 grup halinde düzenlenmiş içiçe yay motiflerinden oluşan çizgi bezeme, Kandikırı L13.PBM.94 örneğinkiyle (Lev. 91:6) birebir benzeşmektedir.

<sup>533</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 29, Fig. 128: 22.

<sup>534</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 217, Table 11.

<sup>535</sup> S. Hood, *Excavations in Chios*, s. Fig. 287: D15, Fig. 286.

<sup>536</sup> Machteld J. Mellink, "The Prehistoric Sequence of Karataş-Semayük", 6. *KST*, 1984, s.105.

<sup>537</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, Fig. F.5: Level XIII:4.

<sup>538</sup> M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, Fig. 312: 6.

<sup>539</sup> S. Yaylalı, E. Akdeniz, "Aphrodisias Müzesi'ndeki Karahisar", s. 21, Fig. 64-65.

<sup>540</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 29, Fig. 128: 20.

<sup>541</sup> C. Blegen, *Troy I*, Table 5, Table 11.

<sup>542</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 252, Fig. 368: 37.702.

<sup>543</sup> W. Lamb, *Excavations at Thermi*, s. 162, Fig. 46:1.

<sup>544</sup> M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, Fig. 312: 6.



### 1.6.2.3. Yontmataş Alet

Kandilkırı 3. ve 2. tabakalara ait çok sayıda yontmataş alet ele geçirilmiştir. Ancak yukarıda da değinildiği gibi, bu buluntu grubunun teknolojik ya da tipolojik detaylarına yer verilmeyecektir.

Elde edilen aletlerin büyük çoğunluğu farklı renklerde çakmaktaşıdan yapılmıştır ve dilgilerden oluşmaktadır (Şek. 148). 2A tabakasına ait mekânlar içerisinde aletlerin yanında üretim artığı parçalara da rastlanmıştır. Bu durum, taş alet üretiminin farklı mekânlarda gerçekleştirilmiş domestik bir faaliyet olduğunu düşündürmektedir.

Çakmaktaşı aletlere göre çok daha az sayıda örnekle temsil edilen diğer grup obsidyen aletlerdir. Bunların sayısı az olduğu gibi, bunlara ait üretim artığı parçalarının sayısı da oldukça azdır.

Dilgi parçalarının korunan uzunlukları 3,3 cm [ $\bar{X} \pm (SS) \text{cm} = 3,28 (\pm 1,20) \text{cm}$ ], genişlikleri ortalama 1,5 cm [ $\bar{X} \pm (SS) \text{cm} = 1,56 (\pm 0,5) \text{cm}$ ], kalınlıkları ise ortalama 0,5 cm [ $\bar{X} \pm (SS) \text{cm} = 0,5 (\pm 0,2) \text{cm}$ ] olarak ölçülebilmektedir.



Şekil 148: Kandilkırı Çakmaktaşı, Obsidyen ve Kuvars Buluntularından Örnekler

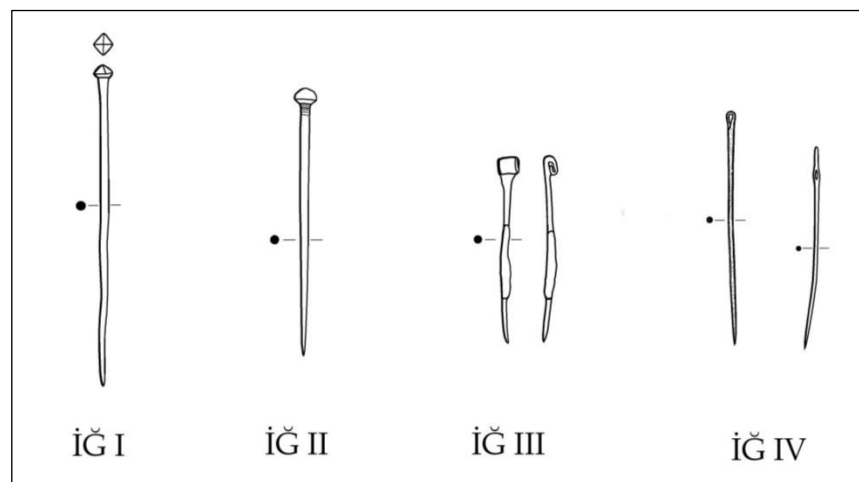
	Çakmaktaşı	Obsidyen
Uzunluk (Korunan-Ortalama)	$\bar{X} \pm (SS)_{cm} = 3,8 (\pm 1)_{cm}$	$\bar{X} \pm (SS)_{cm} = 2,28 (\pm 0,73)_{cm}$
Genişlik (Ortalama)	$\bar{X} \pm (SS)_{cm} = 1,7 (\pm 0,4)_{cm}$	$\bar{X} \pm (SS)_{cm} = 1,2 (\pm 0,4)_{cm}$
Kalınlık (Ortalama)	$\bar{X} \pm (SS)_{cm} = 0,5 (\pm 0,1)_{cm}$	$\bar{X} \pm (SS)_{cm} = 0,4 (\pm 0,2)_{cm}$

Tablo 20: Çakmaktaşı ve Obsidyen Kesicilerin Ölçüleri

Çakmaktaşı ve obsidyenden yapılmış aletlerin boyutları birbiriyle kıyaslandığında (Tablo 20), çakmaktaşı dilgilerin obsidyen örneklerden daha iri olduğu dikkat çekmektedir. Lamb da Kusura'daki obsidyen bıçakların her zaman küçük hatta zaman zaman minyatür olduklarını vurgulamaktadır<sup>545</sup>. Söz konusu durum, yerleşmeye ithal olarak getirilen obsidyenin daha az bulunması ve daha iktisatlı kullanılmasıyla ilişkili olmalıdır.

#### 1.6.2.4. Metal İğne (İĞ)

Kandilkırı yerleşmesindeki ETÇ 3 metal buluntularının -bir örnek (Lev. 94:1) hariç- tamamı 2A tabakası evleriyle bağlantılı olarak ele geçirilmiştir. Metal buluntular üzerinde henüz bir kimyasal analiz yapılmamıştır. Buna karşın renk, doku ve korozyon özellikleri dikkate alındığında, bunların bakır alaşımlarından yapılmış olmaları büyük bir olasılıktır.



Şekil 149: Laodikeia-Kandilkırı Metal İğne Tipleri

<sup>545</sup> Lamb 1936a,43.

ETÇ 3 tabakalarında bulunan 18 örnekten oluşan metal iğneler, 4 tip altında ele alınmıştır (Şek. 149). Tüm tiplerin gövdesi, yuvarlak bir kesite sahiptir. Bunların gövde uzunlukları ortalama 7,7 cm [ $\bar{X} \pm (SS) \text{cm} = 7,7 (\pm 1,75) \text{cm}$ ], gövde çapı ise ortalama 0,4 cm'dir [ $\bar{X} \pm (SS) \text{cm} = 0,4 (\pm 0,2) \text{cm}$ ].

4 iğne tipinden ilk 3 tanesi, elbise ve saç için kullanılmış olması gereken “süs iğneleri”nden, son tip ise dikiş iğnelerinden oluşmaktadır. Bu tiplerden ilki (**İĞ I**), eşkenar dörtgen ya da kare tabanlı bir piramit şeklinde baş kısmına sahiptir (Şek. 15:A-B, Lev. 94: 3-6). Bu tipin paralelleri, Batı Anadolu’da Beycesultan XVII<sup>546</sup>, Küçükhöyük mezarlığı<sup>547</sup>, Küllüoba<sup>548</sup>, Bademağacı<sup>549</sup>, Chios-Emporio V<sup>550</sup>, Bakla Tepe<sup>551</sup>, Liman Tepe<sup>552</sup>, Yortan<sup>553</sup> ve Alaşehir-Gavurtepe<sup>554</sup> gibi pek çok merkezde görülmektedir. İĞ I grubu Troia tipolojisinde Tip 4 olarak adlandırılmıştır ve ilk kez IIg tabakasında tespit edilmiştir<sup>555</sup>. Bu tipin Orta Anadolu’da da paralelleri mevcuttur<sup>556</sup>.

İkinci tip (**İĞ II**) küre biçimli bir baş kısmına sahip örneklerden oluşmaktadır. Bu tipin benzeri Beycesultan XII. Tabaka’da<sup>557</sup> mevcuttur. Yine bu tipin baş kısmı, Thermi I-IV tabakasındaki bazı örneklerle<sup>558</sup> benzeşmekte olup Thermi örneklerinde, baş kısmının hemen altında, gövdeye geçişteki kazıma çizgiler görülmemektedir.

Üçüncü tip (**İĞ III**), tek örnekle temsil edilmektedir (Lev. 95:1). Bu örnekte, baş kısmı yassılatılmış ve kendi üzerine kıvrılarak bir rulo yapılmıştır. Bu tipin benzeri Beycesultan XIV. ve VI. tabakalarda<sup>559</sup> görülmüştür; Stronach’ın, OTÇ ve GTÇ tabakalarının en yaygın iğne tipi olduğunu vurguladığı bu iğne tipinin<sup>560</sup>, Thermi I-V.

<sup>546</sup> David Stronach, “Metal Objects”, Beycesultan I (S. Lloyd, J Mellaart), London 1962, s. 289, Fig. F.11: 1.

<sup>547</sup> G. Gürkan, J. Seeher, “Die Frühbronzezeitliche Nekropole”, s.88, Abb. 22:1.

<sup>548</sup> Erkan Fidan, *İç Batı Anadolu Orta Tunç Çağı Öncesi Metal Eserleri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2005, s. 84.

<sup>549</sup> R. Duru, *MÖ 8000’den MÖ 2000’e*, s. 176, Res. 351.

<sup>550</sup> S. Hood, *Excavations in Chios*, s. 658, Fig. 195: 2.

<sup>551</sup> Levent Keskin, *İzmir Bölgesi Maden İşçiliği: Başlangıcından MÖ III. Binyıl Sonuna Kadar Madeni Eser Üretimi ve Ticareti*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2009, s. 66.

<sup>552</sup> L. Keskin, *İzmir Bölgesi Maden İşçiliği*, s. 66.

<sup>553</sup> T. Kâmil, *Yortan Cemetery*, s. 21, Fig. 88: 333.

<sup>554</sup> R. Meriç, “1987 Yılı Alaşehir”, s. 157-158, Res. 4.

<sup>555</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 27, Fig. 15: 5, Table 8, Fig. 358: 37.752, 37.747, 36.243.

<sup>556</sup> Detaylı karşılaştırma için E. Fidan, *İç Batı Anadolu Orta Tunç Çağı Öncesi*, s. 84; Keskin 2009, 66; Yılmaz 2009, 346-347.

<sup>557</sup> D. Stronach, “Metal Objects”, s. 289, Fig. F11: 3.

<sup>558</sup> W. Lamb, *Excavations at Thermi*, s. 166, Fig. 48a: 31.53.

<sup>559</sup> D. Stronach, “Metal Objects”, s. 290, Fig. F11: 4-5.

<sup>560</sup> D. Stronach, “Metal Objects”, s. 290, dn. 5.

tabakalarda<sup>561</sup>, Samos Heraion'da<sup>562</sup>, Chios Emporio'da<sup>563</sup>, Küllüoba'da<sup>564</sup> da benzerlerinin bulunduğu gibi yayılım alanının Anadolu dışına da taşıdığı bilinmektedir<sup>565</sup>.

Son tip iğneler (**İĞ IV**) dikiş iğneleridir. Üç örnekte, iğnenin baş kısmında (Şek. 15: F-G, Lev. 95:2-4); bir örnekte ise (Şek. 150: H, Lev. 95:5) başın biraz altında iğne gözü bulunmaktadır. Bu iki tipin de, çok geniş bir alanda paralelleri mevcuttur<sup>566</sup>. Her iki örneğin de benzerlerine Kusura A'da<sup>567</sup>, Troia'da<sup>568</sup>, Küllüoba'da<sup>569</sup>, Küçükhöyük mezarlığında<sup>570</sup> rastlanmaktadır. Baş kısmı gözlü örnekler, Bakla Tepe'de GKÇ ve ETÇ I'de<sup>571</sup> Beycesultan'da Geç ETÇ 2 ve ETÇ 3 tabakalarında<sup>572</sup>, Bademağacı'nda<sup>573</sup>, Thermi'de tüm katlarda temsil edilmektedir<sup>574</sup>. Gözü başın biraz altında bulunan örnekler Chios Emporio I. Tabaka'da<sup>575</sup> ve Bakla Tepe ETÇ 2/3 mezarlığında<sup>576</sup> da ele geçirilmiştir.

Metal iğnelerin tamamı evsel dolgulara aittir. Bunlardan en azından İĞ I, II ve III tiplerinin, elbise iğnesi olarak, kumaşı tuturmada kullanılmış olabileceği düşünülebilir. Zira boyları ve kalınlıkları, saç iğnesi olarak kullanılmaya elverişli görünmemektedir. Buna karşın ortası delikli olan İĞ IV grubu ise dikiş iğnesi gibi kullanılmış olmalıdır.

<sup>561</sup> W. Lamb, Excavations at Thermi, Fig. 48b: 32.15.

<sup>562</sup> V. Milojevic, *Samos Band I*, s. 53, Taf. 50: 6.

<sup>563</sup> S. Hood, Excavations in Chios, s. 659: Type 4, Fig. 295:5.

<sup>564</sup> E. Fidan, *İç Batı Anadolu Orta Tunç Çağı Öncesi*, s. 86.

<sup>565</sup> Bu tiple ilgili detaylı karşılaştırma için E. Fidan, *İç Batı Anadolu Orta Tunç Çağı Öncesi*, s. 86-87; Derya Yılmaz, *MÖ III. Binde Batı ve Orta Anadolu Kültürel İlişkileri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2009, s. 348-349.

<sup>566</sup> E. Fidan, *İç Batı Anadolu Orta Tunç Çağı Öncesi*, s. 45-47.

<sup>567</sup> W. Lamb, "Excavations at Kusura" 1936, s.39, 65, Fig. 18:2-3.

<sup>568</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 27, Fig. 125: "Needles", Fig. 215: 36-417.

<sup>569</sup> E. Fidan, *İç Batı Anadolu Orta Tunç Çağı Öncesi*, s. 45-47.

<sup>570</sup> G. Gürkan, J. Seeher, "Die Frühbronzezeitliche Nekropole", s.88, Abb.22: 13-15.

<sup>571</sup> L. Keskin, *İzmir Bölgesi Maden İşçiliği*, s.61.

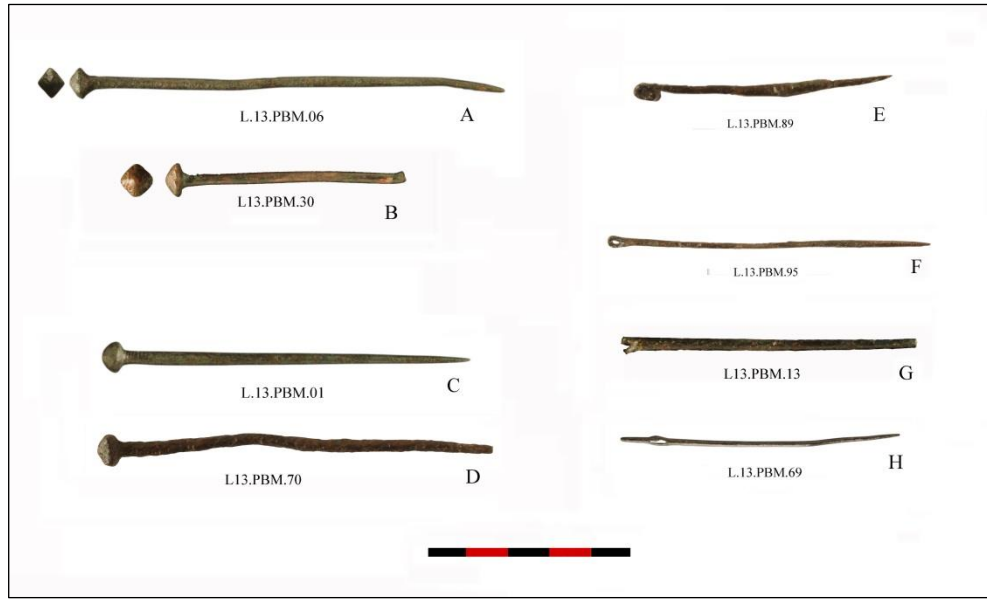
<sup>572</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 292, Fig. F.11: 10-16.

<sup>573</sup> R. Duru, *MÖ 8000'den MÖ 2000'e*, s. 176, Res. 351.

<sup>574</sup> W. Lamb, Excavations at Thermi, Fig. 48b: 29.1.

<sup>575</sup> S. Hood, Excavations in Chios, s. 660, Fig. 295:7.

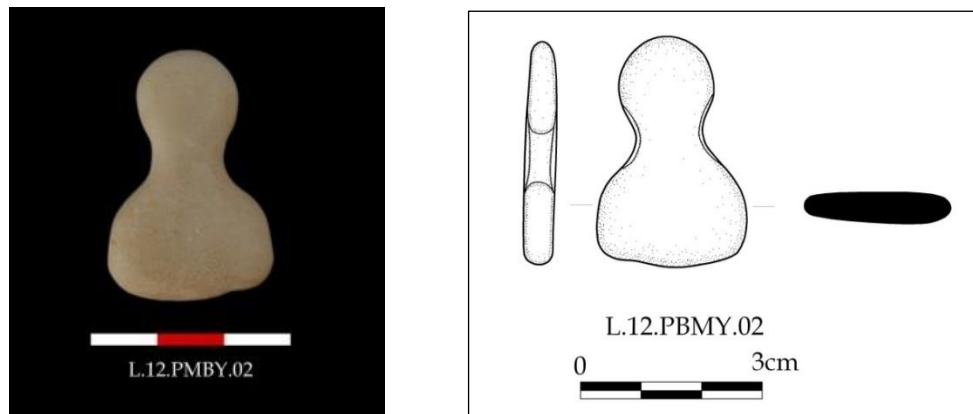
<sup>576</sup> L. Keskin, *İzmir Bölgesi Maden İşçiliği*, s.62.



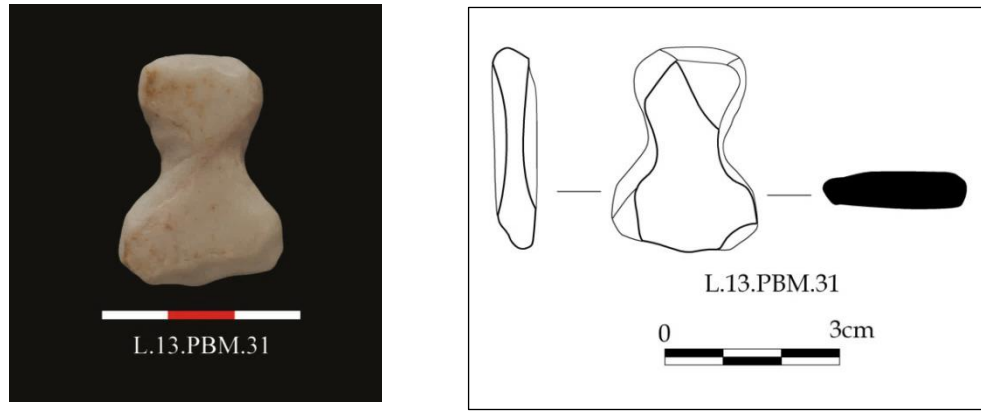
Şekil 150: Laodikeia-Kandilkırı 2. Tabaka Metal İğne Örnekleri

### 1.6.2.5. İdol

Kandilkırı'nda bugüne kadar ele geçirilen az sayıdaki idolün tamamı ETÇ 3'e aittir. Örneklerden bir tanesi, bir seramik parçasının kenarlarının şekillendirilmesiyle elde edilmiş olup diğer örnekler beyaz renkli mermerdendir. Tipolojik açıdan tüm örnekler tek bir tipi yansıtmaktadır. İki yandan birer küçük girinti ile oluşturulmuş olan gövdenin üst kısmı, alt kısmına göre daha dar görünümündedir. İdollerin üzerinde herhangi bir detay işlenmemiştir. Bir örnek oldukça iyi düzeltilmiş ve perdahlı bir yüzeye sahipken (Şek. 151), diğer örnekler (Şek. 152) daha kaba işlenmiştir.



Şekil 151: 2A Tabakasına Ait (?) Mermer İdol



Şekil 152: 2A Tabakasına Ait Mermer İdol

Batı Anadolu’da pek çok yerleşmede paralelleri bulunan bu idoller, Troia’da Tip 3 olarak sınıflandırılan grupta benzeşmektedir ve bu tipe Troia I Yerleşmesi’nden itibaren rastlanmaktadır<sup>577</sup>. Şekil 16’da görülen, özenli işlenmiş örneğinin yakın benzerleri, Troia IIg tabakasında<sup>578</sup>, Samos-Heraion’da<sup>579</sup>, Liman Tepe ETÇ 2 yerleşmesinde<sup>580</sup>, Kusura C’de<sup>581</sup> ele geçirilmiştir. Aynı örnekle (Şek. 16), gövde formu açısından yakından benzeşen kırık bir örnek, yine Aphrodisias Akropol I. Tabaka örnekleri içerisinde mevcuttur<sup>582</sup> ancak Aphrodisias’taki bu idol gövdesi, Kusura tipi idoller arasında sınıflandırılmıştır. Aphrodisias Akropol I ve II. tabakalarda da bu tip idollere rastlanmıştır<sup>583</sup>. Ancak Aphrodisias örneklerinde, idollerin alt ve üst yarısı aynı boyuttayken, Laodikeia örnekleri, baş kısmının gövdeye göre daha küçük olmasıyla bunlardan kısmen farklıdır. Gövdesi yuvarlak bir örnek, Aphrodisias Müzesi’nde bulunan Karahisar kökenli buluntular arasında yer almaktadır<sup>584</sup>.

#### 1.6.2.6. Diğer Taş Buluntular

Erken Tunç Çağı 3 tabakalarına ait diğer taş buluntular arasında, çeşitli boyutlardaki öğütme taşlarından oluşan sürtmetaş aletler yer almaktadır. Bunların bazıları 2A tabakasına ait evlerin tabanları üzerinde, *in situ* durumda bulunmuştur.

<sup>577</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 27-28, 44, Fig. 127: 3:E-G.

<sup>578</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 368, Fig. 360: 36.469.

<sup>579</sup> V. Milojevic, *Samos Band I*, s. 55, Taf. 34: 5.

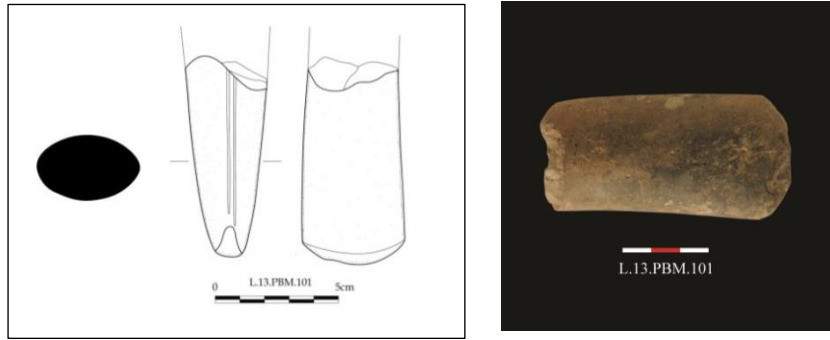
<sup>580</sup> Hayat Erkanal, “1996 Liman Tepe Kazıları”, *19. KST-I*, 1998, s. 383-384, Res. 2.

<sup>581</sup> H. Hamdi Ekiz, “Kusura İdoller”, *22. AST-I*, 2005, s. 166, Res. 146.

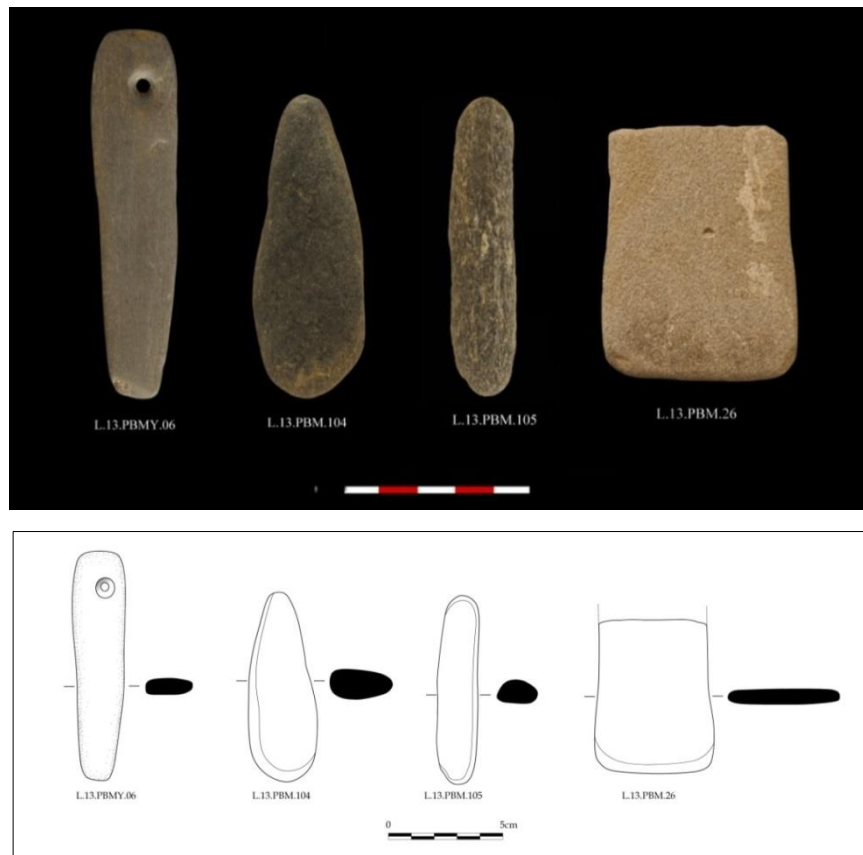
<sup>582</sup> M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, s.215, Fig. 236.

<sup>583</sup> M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, s.212-213, Fig. 224-225.

<sup>584</sup> E. Akdeniz, “Erken Tunç Çağı’na”, s. 11, Katalog No.7.



Şekil 153: 2.Tabakaya Ait Taş Balta Parçası



Şekil 154: Kandlıkırı ETÇ 3 Bileği Taşı Örnekleri

Bunlara ek olarak, yine 2. Tabaka'ya ait olduğu anlaşılan bir adet taş balta parçası, oldukça iyi perdahlanmış olup olasılıkla sap delikli bir örneğe aittir (Şek. 153). Baltanın üst kısmında iki sıra ince çizgi ile oluşturulmuş sade bir bezeme yer almaktadır.

ETÇ 3 tabakalarında ele geçirilen taş buluntular arasında bileği ve perdah taşları da yer almaktadır (Şek. 154). Bunların önemli kısmı koyu renkli şistten yapılmıştır. İnce uzun, trapez formulu bir örnek üzerinde ip deliği de korunmuştur. Beycesultan GKÇ

tabakalarında<sup>585</sup>, Tavas-Karahisar'da<sup>586</sup> ele geçirilenlerle; Kusura'da tabakası belirlenemeyen örnekler<sup>587</sup>, Kuruçay ETÇ tabakaları'nda<sup>588</sup> ve Karataş V. Tabaka'da<sup>589</sup> bulunan örnekler sayılabilir. Bu tip bileği taşlarının, Laodikeia'da MÖ 2. binyılda da varlığını sürdürdüğü, Asopos Tepesi buluntularından anlaşılmaktadır<sup>590</sup>.

---

<sup>585</sup> Mellaart 1962, 269, Fig. F2: 2.

<sup>586</sup> S. Yaylalı, E. Akdeniz, "Aphrodisias Müzesi'ndeki Karahisar", s. 27, Fig. 164.

<sup>587</sup> W. Lamb, "Excavations at Kusura" 1936, s. Fig. 12:28-29; Winifred Lamb, "Excavations at Kusura Afyon Karahisar: II", *Archaeologia*, Vol. 87, 1937, s. 268, Fig. 26: 8-9.

<sup>588</sup> Duru 1996, Lev. 175: 6

<sup>589</sup> Machteld J. Mellink, "Excavations at Karataş-Semayük in Lycia, 1965", *AJA*, 70, 1966, s. 252, Pl. 62, Fig. 38-39.

<sup>590</sup> E. Konakçı, *Büyük ve Küçük Menderes Havzalarındaki*, s. 313, Lev. 124: 6-7.



## 2. GÜNEYBATI ANADOLU ERKEN TUNÇ ÇAĞI

### 2.1. Güneybatı Anadolu Erken Tunç Çağı Mimarisine Genel Bir Bakış

Güneybatı Anadolu’da kazısı yapılan merkez oldukça az olup bunların yalnızca bazılarında kayda değer mimari kalıntılara ulaşılabilmektedir. Bu bağlamda, bütüncül bir değerlendirme yapabilmek için, Erken Tunç Çağı’nın tamamına ait yerleşim kalıntıları değerlendirmeye alınmıştır. Bazı mimari özelliklerin nasıl ortaya çıktığı konusuna açıklık getirebilmek için, zaman zaman bir önceki Geç Kalkolitik Dönem mimarisi de konu edilmiştir.

#### 2.1.1. Yerleşmeler ve Tabakalanma

Aşağıda öncelikle, mimarisi ele alınan bölge yerleşmeleri kısaca tanıtılmıştır.

##### **Beycesultan**

Konumu: Denizli ilinin Çivril ilçesinde yer alan Beycesultan höyüğü, doğu ve batı olmak üzere çift koniye sahiptir. S. Lloyd ve J. Mellaart, Menderes Nehri’nin eski bir kolunun höyüğü doğu yönden kuşattığını belirtmektedir<sup>591</sup>.

Kazılar: Birinci dönem kazılar S. Lloyd ve J. Mellaart başkanlığında 1954-1959 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. İkinci dönem kazılar ise Eşref Abay başkanlığında 2007 yılından itibaren yapılmaktadır<sup>592</sup>.

Tabakalanma: Höyüğün stratigrafisi esas olarak batı koni üzerindeki S, SX ve A olarak adlandırılan açmalarda sondaj mahiyetinde yapılan çalışmalarla tespit edilebilmiştir<sup>593</sup>.

<sup>591</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 9-11.

<sup>592</sup> Eşref Abay, Fulya Dedeoğlu, “Beycesultan 2007-2008 Yılları Kazı Çalışmaları Ön Raporu”, *Arkeoloji Dergisi*, XIII, 2009, s. 53-80.

<sup>593</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 9-11.

<u>Tabakalar</u>	<u>Dönem</u>
XL-XX	Geç Kalkolitik
XIX-XVII	ETÇ 1
XVI-XIII	ETÇ 2
XII-VI	ETÇ 3
V-I	OTÇ-GTÇ

### **Karataş-Semayük**

**Konumu:** Antalya'nın Elmalı ilçesinde yer alan Karataş-Semayük yerleşmesinin merkezinde yaklaşık 100 m çapındaki oldukça küçük boyutlu "merkezi höyük" yer almaktadır. Yerleşim ve mezarlık alanları ise sözü edilen küçük höyüğün çevresindeki alanlara yayılmaktadır. Yalnızca ETÇ tabakalarının bulunduğu yerleşimin deniz seviyesinden genel yükseltisi 1125-1135 m kadardır<sup>594</sup>. Yerleşim ana kayanın yer yer engebeler gösterdiği bir alanın üzerine kurulmuştur ve anakaya üzerindeki kültür dolgusunun kalınlığı çok fazla değildir. Söz konusu alan uzun süre tarım arazisi olarak kullanılmıştır<sup>595</sup>.

**Kazılar:** Yerleşmede ve mezarlıkta sistemli kazı çalışmaları 1963-1974 yılları arasında M. Mellink başkanlığında yürütülmüştür.

#### Tabakalanma<sup>596</sup>:

<u>Tabakalar</u>	<u>Dönem</u>
VI 1-2	ETÇ 3
V-IV	ETÇ 2
III-I	ETÇ I

### **Bademağacı**

**Konumu:** Antalya'nın Bademağacı Beldesinin 2.5 km kuzeyinde yer alır. Höyüğün konisi 210x110 m ölçülerinde olup kültür katlarının kalınlığı 9 m'dir. ETÇ yerleşmesi höyüğün tüm yüzeyini kaplamaktadır ve bu döneme ait 3 yapı katının varlığı tespit edilmiştir<sup>597</sup>.

**Kazılar:** 1993-2010 yılları arasında R. Duru başkanlığında yürütülmüştür. Ana topırağa inilerek yerleşimin Erken Neolitik Çağ'da başladığı anlaşılabilmektedir.

<sup>594</sup> J. Warner, *Elmalı-Karataş II.*, s.5-6.

<sup>595</sup> J. Warner, *Elmalı-Karataş II.*, s.5-6.

<sup>596</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s.227, Table 13.1.

<sup>597</sup> R. Duru, *MÖ 8000'den MÖ 2000'e*, s. 17-9.

Tabakalanma<sup>598</sup>:

<u>Tabakalar</u>	<u>Dönem</u>
EN I-II	Erken Neolitik
GN 1/2	Geç Neolitik
?	Erken Kalkolitik
?	Geç Kalkolitik
İTÇ II/1-3	ETÇ 2
OTÇ/1-2	OTÇ
Kilise	Erken Hristiyanlık

**Kuruçay**

Konumu: Burdur-Tefenni-Denizli yolu üzerinde yer alan Kuruçay höyüğü, Burdur Gölü'ne yaklaşık 2-3 km mesafededir<sup>599</sup>.

Kazılar: R. Duru başkanlığında 1978-1988 yıllarında kazılmıştır<sup>600</sup>.

Tabakalanma<sup>601</sup>: Ana toprağa kadar inilmiş ve höyükte iskânın Erken Neolitik Çağ'da başladığı anlaşılmıştır.

<u>Tabakalar</u>	<u>Dönem</u>
1-2	ETÇ 2
3-6	Geç Kalkolitik
7-10	Erken Kalkolitik
11	Geç Neolitik
12-13	Erken Neolitik

**Hacılar Büyük Höyük**

Konumu: Burdur'un 27 km güneybatısında, Hacılar Köyü yakınında yer almaktadır.

Kazılar: 2011 yılından beri G. Umurtak başkanlığında yürütülmektedir.

Tabakalanma<sup>602</sup>: Son yıllarda başlanan, Hacılar Büyük Höyük'teki kazılar, yerleşmenin Erken Kalkolitik Çağ dışında, Erken Tunç Çağı'nın tüm evrelerinde iskân edilmiş olduğunu göstermiştir<sup>603</sup>. Yerleşmede iyi durumda korunmuş şekilde araştırılabilen mimari kalıntılar ETÇ 1'e tarihlendirilmiştir.

<sup>598</sup> R. Duru, *MÖ 8000'den MÖ 2000'e*, s. 18.

<sup>599</sup> R. Duru, *MÖ 8000'den MÖ 2000'e*, s. 13-5.

<sup>600</sup> R. Duru, *MÖ 8000'den MÖ 2000'e*, s. 13.

<sup>601</sup> R. Duru, *MÖ 8000'den MÖ 2000'e*, s. 13.

<sup>602</sup> G. Umurtak, R. Duru, "Hacılar Büyük Höyük", s. 3.

<sup>603</sup> G. Umurtak, R. Duru, "Hacılar Büyük Höyük", s. 1-3.

<u>Tabakalar</u>	<u>Dönem</u>
?	ETÇ 3
İTÇ II/1-3	ETÇ 2
İTÇ I/1	ETÇ 1
?	Erken Kalkolitik

### **Aphrodisias**

Konumu: Aydın iline bağlı Karacasu ilçesi sınırları içerisinde yer alan Aphrodisias, Dandalas Vadisi'nin doğu sınırında bulunmakta ve kentin kuzeydoğusunda Babadağ yer almaktadır. B. Kadish, söz konusu dağın yamaçlarının hem doğal mermer kaynağı oluşturduğunu, hem de yıl boyunca süren bir doğal temiz su kaynağı alanı olduğunu ifade etmektedir<sup>604</sup>.

Kazılar: Aphrodisias antik kentindeki sistemli kazılar 1960 yılında K. Erim başkanlığında başlatılmış ve bu kazılar çerçevesinde antik kent içindeki prehistorik kalıntıların da incelenmesi sağlanmıştır<sup>605</sup>. Bu doğrultuda özellikle 1967-72 yıllarında B. Kadish; 1973-74 yıllarında R. Marchese yürütülen kazılar Akropol ve Pekmez alanlarında erken kalıntılara ulaşılmasını sağlamıştır; bu kazıların verileri 1975-83 yıllarında M.S. Joukowsky tarafından değerlendirilmiştir<sup>606</sup>.

Tabakalanma: Aphrodisias antik kentinde, hem Akropol hem de Pekmez olarak bilinen 2 ayrı höyükte, ETÇ kalıntıları mevcuttur. Kentin geç dönem surlarıyla çevrili olan alanı içerisinde, güneyde Kuşkalesi, güney-güneydoğuda Akropol, ve akropolün biraz doğusunda yer alan Pekmez'de, kısıtlı açmalarda çalışılmış ve her üçünde de Erken Tunç Çağı'na ait izlere rastlanmıştır. Akropol'de A ve B sektörleri olarak adlandırılmış olan dik yamaçlara sahip çift koniden daha yüksek olanı, mevcut ova seviyesinden 24 m yüksekliktedir. Geç Neolitik'ten başlayarak çeşitli aralıklarla iskân edildiği düşünülen yerleşmede, ETÇ tabakaları "Bronze Age 1-4" evreleri ile tanımlanmıştır<sup>607</sup>. Akropol'ün güneybatısına açılan ve Açma 3 olarak adlandırılan alanda Erken Tunç Çağı'na ait mimari katlara ulaşılmıştır<sup>608</sup>. B. Kadish tarafından

<sup>604</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1967", s. 49.

<sup>605</sup> Kenan T. Erim, "Aphrodisias Results of the 1967"; Kenan T. Erim, "Aphrodisias Results of the 1968 Campaign", *TAD*, XVII/1 (1967), 1968, s. 43-50.

<sup>606</sup> M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, s. 35.

<sup>607</sup> M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*.

<sup>608</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1967", s. 53.

oluşturulan tabakalaşmada, Aphrodisias Akropoldeki I-XI. tabakalar ETÇ 2 ve 3'e tarihlendirilmiştir. Söz konusu tabakalar Pekmez Tepe'de IV d-VI tabakaları ile çağdaş olarak ifade edilmiştir<sup>609</sup>. Akropol'de 1969 yılında kazılan ve Açma 4 ve 5 olarak adlandırılan alanlarda yürütülen kazılarda açığa çıkarılan yapılardan Complex E olarak tanımlanan tabakanın Geçiş Evresi'ne ait olduğu anlaşılmaktadır<sup>610</sup>.

Tabakalar<sup>611</sup>:

<u>Akropol</u>	<u>Pekmez</u>	<u>Dönem</u>
I-III	I-III	Hellenistik-Türk Dönemi
A 2-4	IVa	Geç Tunç Çağı
A 1 A-D	IV b-c	Orta Tunç Çağı
E I-V	IVd	ETÇ 3
VI	IVe?	ETÇ 2
VII-XI	V-VI	
?	VII-VIII	Geç Kalkolitik

### 3. 1. 2. Genel Yerleşim Planları

Güneybatı Anadolu'da Erken Tunç Çağı bağlamında henüz kazısı yapılmış merkez sayısı yok denecek kadar az olması, genel yerleşim planlarının detaylı bir şekilde incelenmesinin önündeki en önemli engeli oluşturur. Ayrıca bu kazıların bazıları genel yerleşim konseptinin anlaşılmasına olanak vermeyecek biçimde sondaj niteliğinde yapılmıştır. Örneğin, bölgenin kuzey kesiminde, Batı Anadolu'nun en büyük yerleşmelerinden bir olan Beycesultan'da, ETÇ mimarisi yalnızca birkaç derinlik açmasında, oldukça dar bir alanda araştırılmıştır. Buna karşın, Karataş-Semayük ve Bademağacı yerleşmelerinde ETÇ yatay olarak araştırıldığından, mimari ile ilgili daha somut ve detaylı bilgilere ulaşılabilmektedir.

Güneybatı Anadolu'nun kuzey kesiminde, ETÇ yerleşim dağılımları açısından detaylı veriler Çal, Çivril ve Baklan ovalarındaki yüzey araştırması sonuçlarına

<sup>609</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1968 and 1969", s. 123, Ill. 2.

<sup>610</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1968 and 1969", s. 134.

<sup>611</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1968 and 1969", s. Ill. 2.

dayanmaktadır. Dedeoğlu<sup>612</sup> ve Abay<sup>613</sup> tarafından yürütülen çalışmaların sonucunu özetlemek gerekirse: Çal, Çivril ve Baklan ovalarında, ETÇ'nin başlangıcında yerleşmelerin Kalkolitik Çağ'akıyasla sayıca arttığı gözlemlenmiştir. Bu artış, ETÇ 2 içerisinde de devam etmektedir. Bu süreçte, "kale yerleşmesi" olarak tanımlanan yeni bir yerleşim tipinin de ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Yaklaşık 2 hektalık alana yayıldığı ve bir surla çevrelendiği ifade edilen bu kale yerleşimleri, vadilerin yamaçlarında konumlandırılmıştır. ETÇ 3'e gelindiğinde ise, söz konusu bölgede yerleşim sayısının belirgin biçimde azaldığı görülmektedir. Bununla beraber, iskânın devam ettiği bazı yerleşimlerin, geniş yüzölçümüne sahip olduğuna da dikkat çekilmektedir. Bu durum, ETÇ 2'de oluşan güvensiz ortam sonucunda, nüfusun ETÇ 3'te daha geniş ve merkezi yerleşimlere yönelmesiyle açıklanmıştır<sup>614</sup>.

Erken Tunç Çağı'nın biraz öncesine bakıldığında, yörede, Geç Kalkolitik Çağ genel yerleşim planlarıyla ilgili fikir verebilecek tek yerleşim yeri Kuruçay'dır. Kuruçay 6A yerleşmesinde, birbirine yakın konumlandırılmış evlerin, dıştan bazı düzenlemelerle koruma altına alınmış olduğu görülmektedir. Ancak söz konusu tabakada gözlemlenen yerleşim düzeni, daha sonraki tabakalarda sürdürülmemiştir. Sözü edilen yerleşim planında, bitişik evlerin arka duvarlarının, doğal bir çevre duvarı biçiminde düzenlendiği, evlerin arasındaki boşlukların ise söz konusu çevre duvarının devamlılığını sağlayacak şekilde, ek duvar örülmesiyle kapatıldığı görülmektedir. Çevrili alanın yaklaşık ölçüleri 65x45 m olarak ifade edilmektedir<sup>615</sup>.

Erken Tunç Çağı'nın tüm evreleri boyunca iskân görmüş olan Karataş-Semayük, yörede yerleşim planı hakkında en iyi verilerin edinildiği merkezdir. Burada, yaklaşık 100 m çapında ve ova seviyesinden yüksekliği 3-4 m olan "merkezi höyük"<sup>616</sup> üzerinde, özel işleve sahip olduğu düşünülen merkezi bir yapı yer almaktadır. Söz konusu yapıyı çevreleyen karmaşık savunma sisteminin dışında, üzerinde bulunduğu höyüğün güney yamaçlarının da çeşitli evrelerde iskân amacıyla kullanıldığı anlaşılmaktadır. Ancak nüfusun önemli kısmını barındıran yapılar ve yerleşime ait mezarlık alanları, höyüğün çevresindeki düzlük kesimde yer almaktadır. Diğer bir

<sup>612</sup> F. Dedeoğlu, *Neolitik Çağ'dan Erken Tunç Çağ Sonuna Kadar*, s. 277-301, Fig. 177-179; Fulya Dedeoğlu, "Yukarı Menderes Havzası Bölgesel Yerleşim Analizi: Erken Tunç Çağı'nda Sosyo-ekonomik Örgütlenmedeki Değişim ve Dönüşüm Süreçleri", *Tematik Arkeoloji Serisi 1. Yerleşim Sistemleri ve Mekân Analizi* (Ed. Ö. Çevik, B. Erdoğan), İstanbul 2014, s. 19-42.

<sup>613</sup> Eşref Abay, "Preliminary Report on the Survey Project of Çivril, Baklan and Çal Plains in the Upper Meander Basin, Southwest Anatolia", *Ancient Near Eastern Studies*, 48, 2011, 1-87.

<sup>614</sup> E. Abay, "Preliminary Report on the Survey Project", s.23-26; F. Dedeoğlu, "Yukarı Menderes Havzası Bölgesel Yerleşim Analizi", s. 23-24, 27-28.

<sup>615</sup> R. Duru, *MÖ 8000'den MÖ 2000'e*, s. 123.

<sup>616</sup> M. Mellink, "Karataş-Semayük 1963", s. 271.

deyişle, özel işlevli yapı kompleksi farklı plan anlayışıyla, yerleşmede merkezi bir konuma sahiptir.

Karataş-Semayük ETÇ 1 yerleşmesine ait en erken ev kalıntıları, merkezi kompleksin yakınına inşa edilmiş olan yuvarlak kulübelerdir<sup>617</sup>. Bunlar, Merkezi Kompleksi çevreleyen *palisadın* net olarak dışında yer almaktadırlar. Söz konusu yapıların Merkezi Kompleks'le ilişkili bir işlevinin olup olmadığı net olarak anlaşılammıştır. Bu evreye ait olduğu bilinen bir grup mezar içerisinde, yerleşmede tek örnekle temsil edilen taş örgü sandık mezar da yer almaktadır. III. Tabaka'ya ait bir yapı duvarının söz konusu mezarın üzerinde yer alması, mezarın I/II. Tabaka'ya tarihlendirilmesi gerektiğini göstermektedir<sup>618</sup>. ETÇ 2, Karataş-Semayük IV. Tabaka ile temsil edilmektedir. Söz konusu tabaka, merkezi höyükte neredeyse tamamen aşınmış ve yok olmuş durumdadır. Ancak merkezi komplekse ait çevre duvarında, güney ve doğu yamaçta yapılan bazı düzenlemeler, kompleksin IV. Tabaka ile çağdaş süreçte de kullanımda olduğunu göstermektedir. Höyüğün yamaçlarında ise bu evreye tarihlenen çeşitli yapıların varlığı saptanmıştır. Yamaçlarda IV. Tabaka'ya ait olan, ancak belirli bir yapıyla doğrudan bağlantısı olmadığı görülen açık ateş yakma alanları tespit edilmiştir. Söz konusu ocakların bazılarının uzun süre kullanım gördüğü anlaşılmaktadır. Merkezi kompleksin girişine yakın durumda bulunan bu ortak kullanım alanının farklı işlevlere sahip olabileceği düşünülmektedir. İlk kazılarda burasının endüstriyel bir alan olduğu düşünülse de<sup>619</sup>, söz konusu görüşe yeterince kanıt bulunamadığı belirtilmiştir. Bu kesimin bir toplanma ve/veya tören alanı olabileceği de öne sürülmektedir. Merkezi höyüğün kuzeybatısında da önceki evreye ait evlerin terk edildiği belirtilmektedir. Kuzey kesimde ise yerleşim olabileceğine dair bazı ipuçlarının varlığından söz edilmektedir. 35/37 no.lu açmaların bulunduğu kesim, bu dönemde tamamen mezarlığa ayrılmıştır. Mezarların bazıları önceki dönem evlerinin kalıntıları üzerine açılmıştır.

V. Tabaka'da, yerleşmenin daha geniş bir alana yayıldığı ve daha yoğun bir yapılaşmanın ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Merkezi höyüğün kuzeybatısında geniş bir alan iskân edilirken, ilk kez doğu ve güneydoğuda da konutlara rastlanmıştır. Bu evrede kültürel gelişimde herhangi bir kesinti ya da sapma söz konusu değilken, seramikte görülen bazı köklü değişikliklerin ise (tek kulplu tankardların ve ilk çark işi seramik

<sup>617</sup> J. Warner, *Elmalı-Karataş II.*, s.169-174.

<sup>618</sup> J. Warner, *Elmalı-Karataş II.*, s.171.

<sup>619</sup> J. Warner, *Elmalı-Karataş II.*, s.171, dn. 7.

örneklerin ortaya çıkışı) V:3 tabakasında konut içi malzemede gözlemlenebildiği ifade edilmektedir<sup>620</sup>. VI. Tabaka'ya ait mezarlar ele geçirilememiştir. V. Tabaka'da konutlara ayrılan alan, VI. Tabaka'da da aynı amaçla kullanılmıştır<sup>621</sup>.

	Mezarlığın Konumu (Merkezi höyüğe göre buldukları yön)	Yerleşim Alanının Konumu (Merkezi höyüğe göre buldukları yön)
I-III. Tabakalar	Güneybatı	Güneybatı ve Kuzeybatı
IV. Tabaka	Kuzeybatı	Güneydoğu
V. Tabaka	Güneybatı ve Güneydoğu	Batı, Kuzeybatı, Doğu

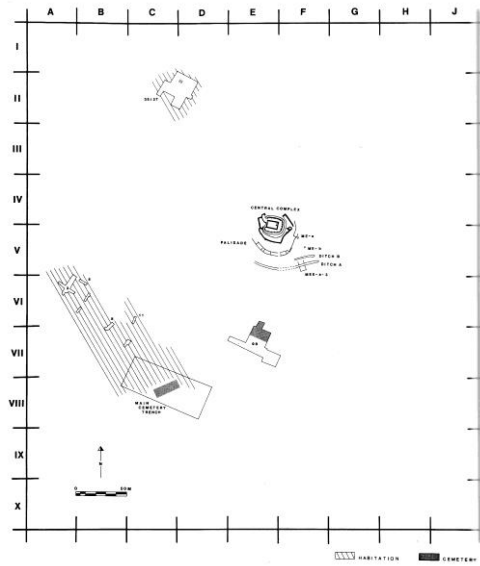
Tablo 21: Karataş-Semayük'te Mezarlık ve Yerleşim Alanlarının Tabakalara Göre Konumları

Tüm bu tabakalara denk gelen süreçte, mezarlık ve yerleşim alanlarının yatay olarak yer değiştirdiği görülmektedir (Şek. 155-158, Tablo 21). Özetlemek gerekirse; merkezi yapının en iyi korunduğu I-III. tabakalarına denk gelen süreçte, güneybatıda mezarlık alanı mevcuttur. Merkezi höyükten güneybatı ve kuzeybatıya doğru ise yerleşim alanı belirlenebilmiştir. Bunun ardından gelen IV. Tabakada, mezarlık olarak kullanılan alanın, daha önce evlerin inşa edildiği kuzeybatıdaki kesime kaydırıldığı görülmektedir. Höyüğün hemen güneydoğusundaki tarlalarda ise IV. Tabaka iskânı söz konusudur. V. Tabakada, düzlükteki yerleşmenin, önceki evrelere göre, çok daha geniş bir alana yayıldığından söz edilebilir. Merkezi höyüğün kuzeybatı, kuzeydoğu ve güneydoğu kesimlerine yayılmış olan yerleşimin yanı sıra, I-III. tabakalara ait mezarlık alanının da yeniden mezarlık olarak kullanıldığı görülmektedir. Güneybatıdaki en büyük ve ana mezarlık alanının yanı sıra, höyüğün güney ve güneydoğusunda da başka mezarlık bölgelerinin varlığı söz konusudur. Güneydoğudaki mezarlık bölgesi, yerleşim alanının kenarında yer alır; hatta bunlar kısmen iç içe geçmiş durumdadırlar.

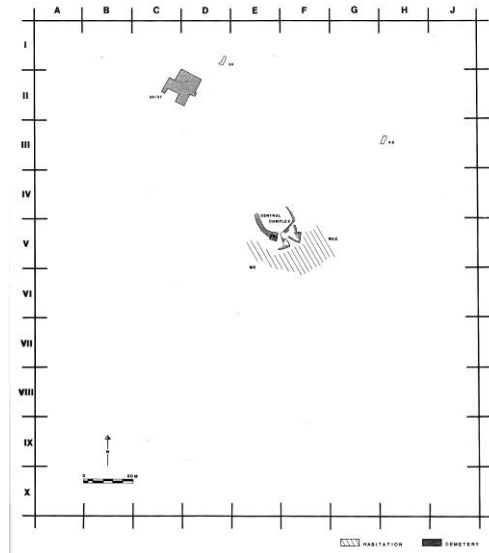
<sup>620</sup> J. Warner, *Elmalı-Karataş II.*, s.172-3.

<sup>621</sup> J. Warner, *Elmalı-Karataş II.*, s.173-174.

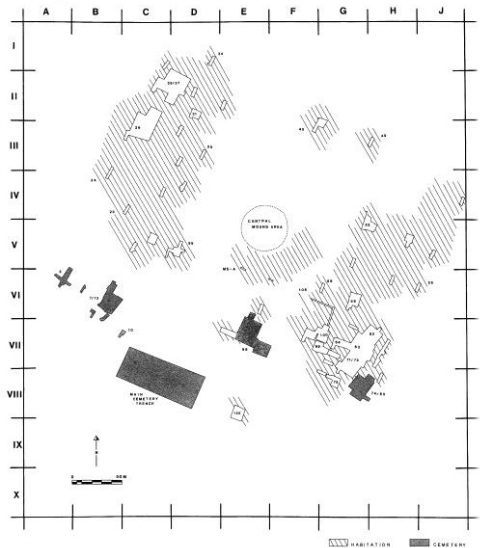




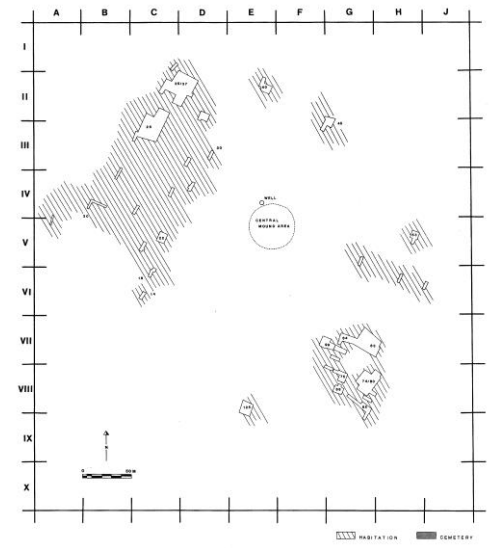
Şekil 155: Karataş I-III. Tabakaları Yerleşim Planı (Warner 1994, Pl.8).



Şekil 156: Karataş IV. Tabaka Yerleşim Planı (Warner 1994, Pl.9).



Şekil 157: Karataş V. Tabaka Yerleşim Planı (Warner 1994, Pl.10).



Şekil 158: Karataş VI. Tabaka Yerleşim Planı (Warner 1994, Pl.11).

(Mezarlık alanları gri dolguyla, yerleşim alanları çapraz taramayla gösterilmektedir)

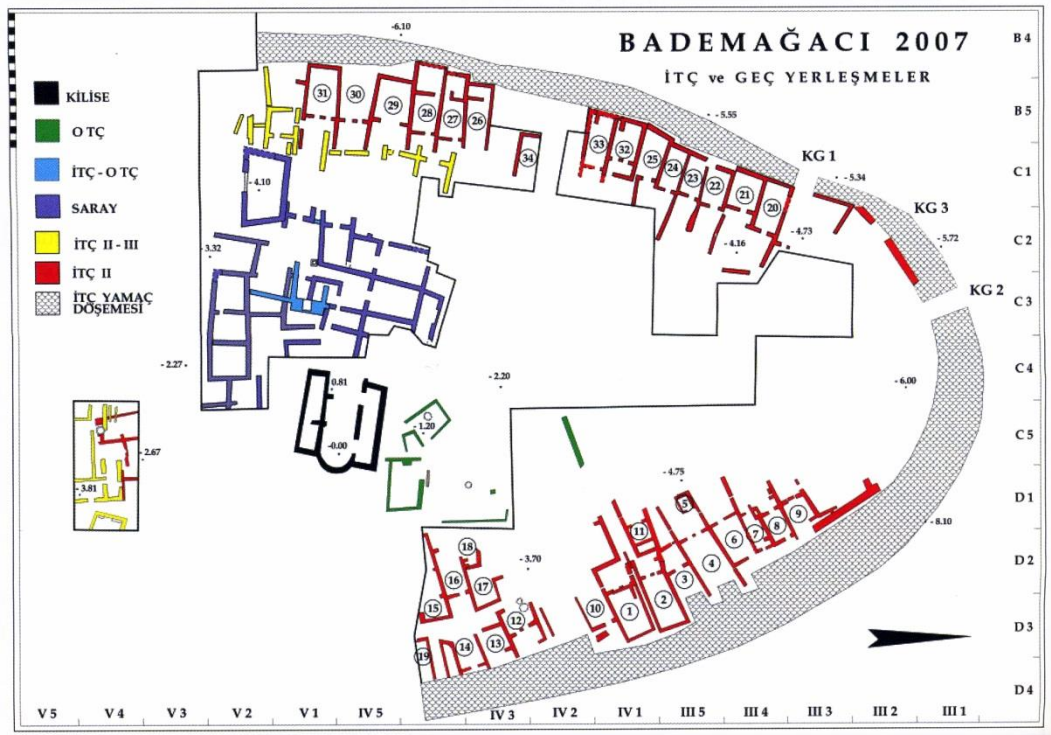
Karataş'ta merkezi höyüğün çevresinde III-VI. tabakalara ait yerleşim alanlarında, aralarında geniş boş alanlar bulunan, birbirine paralel megaronlar söz konusudur<sup>622</sup>. Aşağıda detaylı bir şekilde ele alınacağı gibi, bu evlerin bağımsız olarak inşa edilmelerinin gerisinde yatan en önemli neden olarak, bu evlerin beşik çatılı olması gösterilebilir.

Hacılar Büyük Höyük'te iyi korunmuş olan ETÇ 1 mimarisine bakıldığında, buradaki genel yerleşim modeli, Umurtak ve Duru tarafından "testere dişli kalın bir dış

<sup>622</sup> J. Warner, *Elmalı-Karataş II.*, s.Pl. 22.

*duvar (sur) ve ona içten bitleştirilmiş odalar dizisi*” biçiminde tanımlanmıştır<sup>623</sup>. Yerleşmenin, bu çevre duvarının dışında kalan alanda devam etmediği anlaşılmıştır<sup>624</sup>. Girişleri höyüğün merkezine doğru bakan bu mekânlardan, güneydeki ikisinin giriş kısmına yakın yerde, 3 adet dairesel planlı yapı bulunmaktadır<sup>625</sup>. Bu savunma sisteminin çevrelediği alanın merkezinde, saray ve tapınak gibi önemli yapıların bulunabileceği ileri sürülmüştür<sup>626</sup>. Höyüğün merkezi kısmının, ETÇ 2 ‘de en az iki evreli bir iskâna sahne olduğu belirtilmektedir<sup>627</sup>. Ancak bu kesimdeki yapı kalıntılarının iyi korunmamış olması sebebiyle, yerleşim planı hakkında fikir sahibi olunamamıştır.

Bademağacı’nda da, Hacılar Büyük Höyük ile kısmen benzer bir yerleşim düzeninden söz edilebilir. ETÇ 2 yerleşmesinin etrafı, hafif meyilli bir *glacis* ile çevrilidir. Oval şekilli olan yerleşme, dışta yan yana, birbirlerine bitişik olarak inşa edilmiş uzun evler içerir. Bunlar müstakil duvarlara sahip olduğu gibi, yan duvarların ortak olarak kullanıldığı durumlar da söz konusudur (Res.159). Dıştaki bu ev sırasının içinde kalan merkezi alanda, çok mekânlı başka bir yapı kompleksi yer almaktadır<sup>628</sup>.



Şekil 159: Bademağacı Yerleşim Planı (Duru 2008, Res. 292)

<sup>623</sup> Gülsün Umurtak, Refik Duru, “Yeniden Hacılar. Hacılar Büyük Höyük Kazıları 2011-2012”, *Arkeoloji ve Sanat* 142, 2013, s. 8.

<sup>624</sup> G. Umurtak, R. Duru, “Hacılar Büyük Höyük”, s. 9, Res. 11.

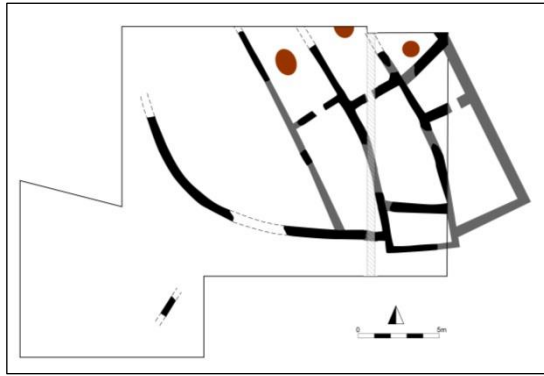
<sup>625</sup> G. Umurtak, R. Duru, “Hacılar Büyük Höyük”, s. 7.

<sup>626</sup> G. Umurtak, R. Duru, “Hacılar Büyük Höyük”, s. 17.

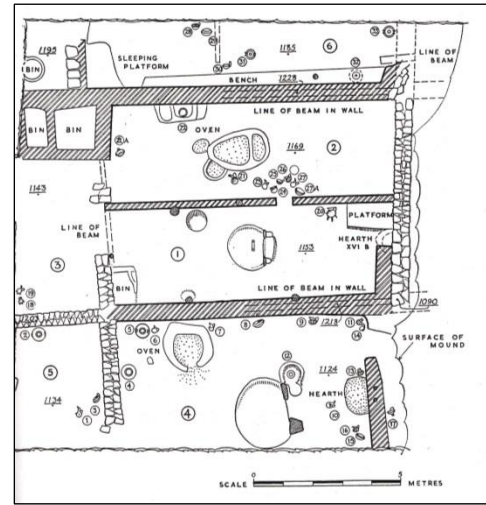
<sup>627</sup> G. Umurtak, R. Duru, “Yeniden Hacılar”, s. 6, Res. 7-8.

<sup>628</sup> R. Duru, *MÖ 8000’den MÖ 2000’e*, Res. 311.

Küçük alanlarda kazılmış olmalarına rağmen, Laodikeia-Kandilkırı ve Beycesultan'da da benzeri mimari anlayıştan söz edilebilir. Bu yerleşmelerde de bitişik olarak yerleştirilmiş, zaman zaman ortak duvarları kullanan uzun evler ya da megaronlar söz konusudur (Şek. 160-161). Laodikeia'da, bitişik uzun evlerin yer yer zikzaklar oluşturan arka duvarları, aynı zamanda yerleşmenin etrafında bir çevre duvarı işlevi görmüş olabilir.



Şekil 160: Laodikeia 2. Tabaka Yerleşim Planının Şematik Çizimi (Gri bölümler tamamlamadır)



Şekil 161: Beycesultan XVI. Tabaka Yapıları (Lloyd ve Mellaart 1962, Fig. 10)

### 2.1.3. Çevre Duvarı ve Savunma Sistemleri

Kuruçay Geç Kalkolitik tabakalarında, yerleşmenin en dıştaki sırasını oluşturan bitişik evler ve bunların kenarında açıklık kalan kısımların da bir duvar sırası ile kapatılması sonucu, yerleşme korumaya alınmış olmalıdır. Duru, söz konusu yerleşime 3 kapı aralığıyla girilebildiğini ifade etmektedir<sup>629</sup>. İki ev arasındaki boş alan veya sokağın iki uçtan payandalarla daraltılması sorucunda oluşturulmuş çift kapılı bir giriş düzenlemesi açığa çıkarılmıştır. Oluşan kapı açıklıklarının ahşap kapılarla örtüldüğüne dair kanıtlar ele geçirilmiştir<sup>630</sup>. 4. Tabaka'da da olası bir çevre duvarından söz edilmektedir<sup>631</sup>.

<sup>629</sup> R. Duru, *MÖ 8000'den MÖ 2000'e*, Res. 240.

<sup>630</sup> R. Duru, *MÖ 8000'den MÖ 2000'e*, Res. 243.

<sup>631</sup> R. Duru, *MÖ 8000'den MÖ 2000'e*, Res. 256.

Beycesultan'da, S. Lloyd ve J. Mellaart'a göre, Geç Kalkolitik çağın son evrelerinden itibaren (XXIV-XX) bir sur mevcuttur<sup>632</sup>. Sur olarak tanımlanan duvar, kuzeydoğu-güneybatı doğrultulu olup kerpiç bloklarla<sup>633</sup> örülmüştür. Beycesultan'da, ETÇ tabakalarının “megaron planlı tapınaklar” olarak adlandırılan yapılarının yönü kuzeydoğuya doğru olup dış kenarları bir “çevre duvarı”na bitişiktir. Söz konusu çevre duvarı 1.30 m kalınlıktadır ve olasılıkla çıkıntılı bir kuleye (*buttress*) sahiptir<sup>634</sup>. XIX. Tabaka'da yer alan çevre duvarının moloz taşlardan örülmüş temel kısmının kalınlığı 1.25 m'dir. Duvar, gelişkin bir ahşap iskelete sahiptir. Çevre duvarının açığa çıkarılan kısmının iki ucunda da burç ya da kule olabilecek çıkıntılar mevcuttur<sup>635</sup>. Ancak bunların planları, kazılmamış alanda kaldıkları için planları tam olarak görülememektedir. S. Lloyd, gerek Kalkolitik ve gerekse de ETÇ çevre duvarının konumundan yola çıkarak, bunların yalnızca batı koniyi çevrelemiş olabileceği kanısına varmıştır<sup>636</sup>.

Hacılar Büyük Höyük ETÇ 1 yerleşmesinde, testere dişi görünümlü olan çevre duvarı ve buna içten bitleştirilmiş yapıların varlığından yukarıda söz edilmişti. Yerleşmenin tamamını çevreleyecek biçimde kavis yapan bu sistemde, yerleşmeye giriş ana bir kapı yapısından sağlanmaktadır. Evlerin kalınlaştırılmış arka duvarlarının oluşturduğu bu çevre duvarı, yer yer 1.30 m kalınlıktadır ve yaklaşık 1.80 m yüksekliğe kadar taş örgüyle inşa edilmiştir. Duvarın, taş örgüden sonra kerpiçle devam etmiş olabileceği ifade edilmektedir<sup>637</sup>. Kapı yapısının (BK) açıklığı 4 m'dir ve iki yanda dikdörtgen formlu birer kule ile desteklenmiştir<sup>638</sup>. Plan olarak bir megarona benzeyen bu giriş yapısının uzunluğu 9.10 m'dir. Çevre duvarına bitişik evlerin boyutları, kapı yapısından uzaklaştıkça küçülmekte ve biçimleri de değişmektedir<sup>639</sup>.

Bademağacı'nda, oval görünümlü ETÇ 2 yerleşmesini çevreleyen bir taş döşeli yamaç (*glacis*) varlığından yukarıda söz edilmiştir (Şek. 5). Söz konusu rampanın iç yüzü, bitişik durumdaki dikdörtgen yapıların arka duvarlarının oluşturduğu çevre duvarı ile sınırlandırılmaktadır. Söz konusu iç sınırın, belli bölgelerde ek bir çevre duvarı ile desteklendiği düşünülmektedir. Yamaçtaki taş döşemede bırakılan bazı açıklık alanların,

<sup>632</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 18.

<sup>633</sup> Kerpiçin kalıplara döküldükten sonra güneşte kurutulmuş şekli, İngilizce terminolojide “mudbrick” olarak ifade edilmektedir. Bunun Türkçe karşılığı olarak “kerpiç blok” tanımlaması tercih edilmiştir. Çünkü Türkçe tuğla denilebilmesi için, pişirme/fırınlama yapılmış olması gerekmektedir.

<sup>634</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 18.

<sup>635</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 27-8, Fig.7.

<sup>636</sup> . Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 18.

<sup>637</sup> G. Umurtak, R. Duru, “Yeniden Hacılar”, Res.15.

<sup>638</sup> G. Umurtak, R. Duru, “Yeniden Hacılar”, s. 13, Res.16.

<sup>639</sup> G.Umurtak, R. Duru, “Hacılar Büyük Höyük”, s. 4, Res.3-4.

yerleşimin ana girişleri olduğu anlaşılmaktadır. Tespit edilen 3 giriş de kuzeybatıda yer almaktadır. Taş döşemenin genişliği 4-7 m arasında değişmektedir. Eğimi bazı kesimlerde 15° olup bazı kesimlerde 0° olmaktadır. Söz konusu döşemenin savunma amaçlı olamayacağı açıktır. Hafirlerin, bu rampanın işleviyle ilgili görüşü ise Bademağacı'nın çukur bir alanda, olasılıkla eski bir göl çanağında yer alması sebebiyle, yamaç döşemesinin su baskınlarına karşı korunması amacıyla yapılmış olduğu yönündedir<sup>640</sup>. Döşemenin iç yüzünde, yerleşimin kuzeydoğu kesiminde tespit edilebilmiş olan çevre duvarının korunan kısmı 0.85-0.90 m kalınlıkta ve 1 m yüksekliktedir. Benzer bir duvara kuzey kesimde de rastlanmış olup bunun 1 m kalınlıkta olduğu ifade edilmiştir. Çevre duvarına ait olabilecek kalıntılar, yerleşmeyi çevreleyen ev sıralarının kesintiye uğradığı bölümlerde tespit edilmiştir. Hafirlerin durumla ilgili varsayımı, kuzeydeki bu kesime bilinçli olarak konut yapılmadığı, bu alanın bir giriş avlusu oluşturulmak amacıyla boş bırakıldığı yönündedir. Ev sıraları bu alanda devam etmemektedir; dolayısıyla, kesintiye uğramış olan, evlerin dış duvarlarının oluşturduğu doğal koruma, bu kesime bir duvar inşa etmek suretiyle sağlanmış olmalıdır. Bu giriş avlusunun, hayvan sürülerinin yerleşme içerisinde barındırıldıkları alan da olabileceği öne sürülmüştür<sup>641</sup>.

*Glacis*'ye kuzeydoğu yönden dayandırılmış olan, megaronumsu görünümlü başka bir yapının, bir arka duvara sahip olmaması sebebiyle bir kapı/geçiş olarak kullanılmış olduğu düşünülmüştür (Doğu Kapı Binası). Diğer yapılardan farklı olarak, söz konusu yapının çatı seviyesine kadar taştan inşa edildiği tahmin edilmektedir. Yapının bir köşesinde yer alan, 1.70x3.0 m ölçülerindeki hücre görünümlü bölmenin de kapıya ait gözcü odası olabileceği ifade edilmiştir<sup>642</sup>. Bu yapının yakın bir benzerine batı yamaç üzerinde de rastlanmış ve bu da "Batı Kapı Binası" olarak tanımlanmıştır.

#### 2.1.4. Yapı Tipleri

Beycesultan'da Kalkolitik tabakalar oldukça sınırlı bir alanda araştırılmış olduğundan, yapıların planları tam olarak anlaşılamamaktadır. Buna karşın, evlerin ince-uzun, dikdörtgen planlıdır. İçinde ocak ve kil kutuların yer aldığı ana odanın uzunluğu kazılan örneklerde 4-5 m kadardır. XXXV. ya da XXIX. tabakalardaki yapılarda görülen, yapının uzun duvarına çok yakın ya da bitişik durumdaki ikinci duvar

<sup>640</sup> R. Duru, *MÖ 8000'den MÖ 2000'e*, Res. 311.

<sup>641</sup> R. Duru, *MÖ 8000'den MÖ 2000'e*, s.155, Res. 313.

<sup>642</sup> R. Duru, *MÖ 8000'den MÖ 2000'e*, s.155, Res. 314.

sırası, bazı evlerin müstakil duvarlara sahip olduğunu akla getirmektedir<sup>643</sup>. XXIV. Tabaka'da, uzun, dikdörtgen yapı içinde, aynı eksende uzanan en az iki dikdörtgen biçimli odanın, iki *anta*<sup>644</sup> duvarı ile sonlandığı görülmektedir<sup>645</sup>. Söz konusu yapı, Beycesultan ETÇ megaronlarının öncülü olabilir.

Beycesultan'da X. Tabaka'ya kadar, kazılmış olan yapılarda, sundurması tam olarak açığa çıkarılmış örnek bulunmadığından, S. Lloyd, megaron ifadesini ilk kez Beycesultan'ın X-VIII. tabakalarında görülen yapılar için kullanmıştır<sup>646</sup>. Erken Tunç Çağı'nın daha eski tabakalarındaki yapıların bir kısmı kazılmayan alanda kalmaktadır. Ancak özellikle XV. Tabaka yapılarının<sup>647</sup>, megaron olarak tanımlanan daha geç örneklerle çok benzer olduğu söylenebilir. X-VIII. tabakalara ait 3 yapı, Megaron A, B ve C olarak adlandırılmışlardır. Ana odalarının 5X10 m ölçülerinde olduğu düşünülen yapılardan biri yangın sonucu terk edilirken diğer ikisi kullanılmaya devam edilmiştir<sup>648</sup>.

Karataş-Semayük'te, merkezi höyüğü çevreleyen iskân alanındaki konutların hepsinin müstakil duvarlı bağımsız yapılar olduğu görülmektedir (Şek. 162). III. Tabaka'dan itibaren görülen dikdörtgen planlı, 1-2 odalı yapıların uzunlukları 6.25-13.55 m, genişlikleri ise 3.5-8.20 m arasında değişmektedir. Bunların çoğunluğu 7.0-10.0x4.0-6.0 m aralığında sınıflandırılmaktadır. Bir ya da iki odaya sahip yapıların genişlik ve uzunluk oranları 1:1.5 ile 1:3 arasında değişmektedir<sup>649</sup>. Karataş-Semayük yerleşmesini oluşturan bu yapıların çoğu megaron olarak adlandırılmıştır<sup>650</sup>. Megaronun ön bölme duvarının ortasından girilen ve boyutları 3.05x4.14 ile 5.35x8.90 m arasında değişen ana oda, yemek, uyumak vb. günlük işlerin görüldüğü bir alan olarak yorumlanmıştır. Bu odanın Bazı örneklerde merkezde bir ocak yer almaktadır. *Antaları* arasında kalan giriş odasının üstünün sundurma çatı ile kapatıldığı anlaşılmaktadır. Söz

<sup>643</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, Fig. 4-5.

<sup>644</sup> *Anta* (çoğulu *antae*), kapının iki yanında bulunan dikme ya da payanda biçimli taşıyıcı elemanlar için kullanılmaktadır. Türkçe yayınlarda bazen *anta* bazen *ante* biçiminde kullanılmakta olan terim, burada tekil hali olan "*anta*" şeklinde kullanılacaktır.

<sup>645</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, Fig. 6.

<sup>646</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 58.

<sup>647</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, Fig.13.

<sup>648</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 59-62.

<sup>649</sup> J. Warner, *Elmalı-Karataş II.*, s.135.

<sup>650</sup> J. Warner, *Elmalı-Karataş II.*, s.137. Megaron sözcüğünün kullanımı ile ilgili farklı tartışmalar söz konusudur (Darcque 1990, 21-23, dn. 15-17; J. Warner, *Elmalı-Karataş II.*, s.136, dn. 1). Genel olarak uzun, dikdörtgen planlı, giriş kısmındaki iki *anta* arasında kalan bir ön odası/ön avlusu (sundurma) bulunan ve olasılıkla bu ön kısmı bir sundurma çatı ile kapatılmış yapılar için kullanılmaktadır. Ilyada ve Odyssea'da Homeros tarafından farklı anlamlarda kullanılmış olan terim, Myken sarayının ana odasının planını tanımlamak için kullanılmıştır. Odyssea'da (XVI,341) Türkçe'ye "ayrıldı konaktan ve avludan" ifadesinde konak olarak çevrilmiştir; bu söz öbeğinden bir konak ve bunun ötündeki avludan söz edildiği anlaşılmaktadır.

konusu alan, J. Warner tarafından çeşitli işlerin yürütülmesi ve depolama için uygun bir alan olarak yorumlanmıştır<sup>651</sup>. Az sayıda örnekte, sundurmanın ön tarafının da paravan benzeri zayıf bir duvarla yarıya kadar kapatıldığı görülmektedir.

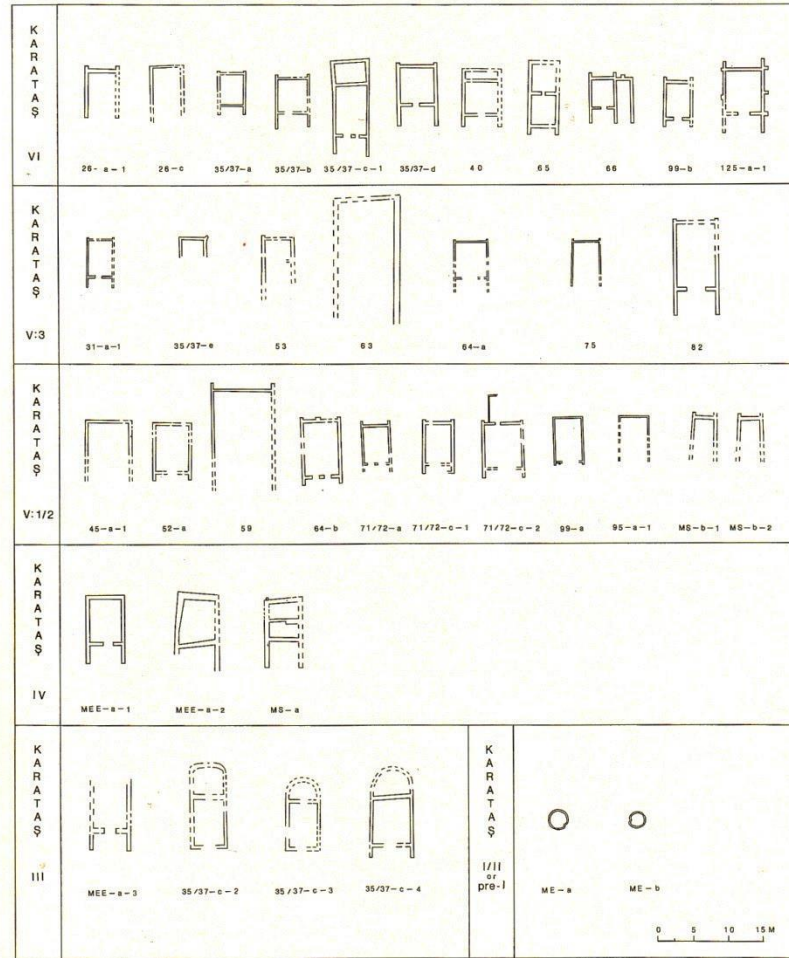
Bazı megaronlarda, ana odanın arkasında bölme duvarıyla ek bir oda oluşturulmuştur. Bu şekilde oluşturulan arka odaların bir kısmında, *in situ* durumda çömlek ve pithoslara rastlanmıştır. Söz konusu odalara geçiş, çoğunlukla ana odadan sağlanırken, bazı örneklerde giriş belirlenememiştir. IV. Tabaka megaronları, derin bir sundurmaya sahiptirler ve bu tabakada arka odaya rastlanmamıştır<sup>652</sup>. V. Tabaka'da yerleşmenin tüm yapılarında megaron plan görülmektedir. Arka odaya nadiren rastlanırken, arka tarafta da *anta* yer alabilmektedir. En düzenli ve sağlam megaronlara VI. Tabaka'da rastlanmıştır<sup>653</sup>.

Karataş-Semayük yerleşmesinde, megaronların yanında ikinci konut tipi olarak apsidal evlerden söz edilmektedir. J. Warner, apsidal yapıların temelde megaron planı ile benzer olduğunu altını çizmektedir. Aynı aks üzerinde sıralanmış olan odalar serisinde, megaronlardaki gibi sundurma bulunabilmektedir. En geride yer alan arka oda ise bir apsisle sonlanmaktadır. Megaronlara kıyasla daha az sayıda olan apsisli yapılar, Karataş-Semayük'ün III. tabakasında açığa çıkarılmıştır. Bu yerleşmede az sayıda örnekle temsil edilen bir diğer yapı tipi de çukur tabanlı yuvarlak yapılardır. Merkezi Komplekse yakın konumda bulunan söz konusu yapılar, I/II. tabakalara (ya da biraz öncesine) tarihlendirilmiştir.

<sup>651</sup> J. Warner, *Elmalı-Karataş II.*, s.137.

<sup>652</sup> J. Warner, *Elmalı-Karataş II.*, s.156-7.

<sup>653</sup> J. Warner, *Elmalı-Karataş II.*, s.156-7.



Şekil 162: Karataş'ta Tabakalara Göre Konut Planları (Warner 1994, Fig. 17)

Hacılar Büyük Höyük ETÇ 1 yapılarının, yerleşimin merkezine bakan kesiminde birer sundurmaları vardır. Açığa çıkarılan evlerin tamamı, yan duvarları ortak kullanmaktadır. Çevre duvarını oluşturan evlerin arka duvarları, surdaki dişleri oluşturabilmek amacıyla bazen yan duvarlara açıyla yerleştirilmiştir. Bu tür durumlarda, megaronun ana odası düzgün bir dikdörtgenden ziyade yamuk biçimini almıştır (Örn. K4-5, K11 olarak adlandırılan yapılar)<sup>654</sup>. Tüm yapıların, ön cephelerinde *antalar* tespit edilmiştir. Kapı Yapısı'ndan (BK) uzaklaştıkça, evlerin boyları giderek küçülmektedir<sup>655</sup>. Evlerin duvarlarının büyük ölçüde taşla örüldüğü ve bunların zaman zaman 1.90 m yüksekliğe kadar korunduğu görülmüştür.

Bademağacı ETÇ 2 yerleşiminde, yapıların çoğunluğu megaron biçimli, bazıları ise dikdörtgen, uzun evler görünümündedir. Bu tür yapılar kazı ekibi tarafından

<sup>654</sup> G.Umurtak, R. Duru, "Hacılar Büyük Höyük", Res.4.

<sup>655</sup> G.Umurtak, R. Duru, "Hacılar Büyük Höyük", s. 4.



megaronumsu olarak tanımlanmıştır<sup>656</sup>. Bazıları tek ana odaya sahipken, 2 odalı örnekler de mevcuttur. Evler bitişik olarak inşa edilmiş olup zaman zaman uzun duvarlar ortak kullanılmıştır. Bazı örneklerde ise müstakil duvarların varlığı görülebilmektedir. Kapı açıklığını oluşturan duvarların ortasında yer alan, bir taş kümesi görünümündeki kaidenin, kapının lentosunu taşıma amaçlı olduğu ifade edilmektedir<sup>657</sup>.

Aphrodisias'ta ETÇ'nin son evresine tarihlendirilebilecek iki yapının planı hakkında fikir sahibi olmak mümkün olmuştur<sup>658</sup>. Bir ana oda ve bir sundurmaya sahip olduğu görülen söz konusu yapıların oturma alanı 58 ve 69 m<sup>2</sup> olarak hesaplanmıştır<sup>659</sup>. Bunların birinde, ana odanın merkeze yakın kesiminde yuvarlak planlı bir ocak yer almaktadır. Yapılar trapezoid bir görünüme sahiptir. Birbirine yakın konumda, radyal şekilde duran yapıların<sup>660</sup> arka duvarları arasında kalan açıklık, kısa bir duvar ile birleştirilmiştir. Söz konusu durum, yapıların daha karmaşık bir komplekse ait olabileceklerini akla getirmektedir. Ancak bunların radyal şekilde yerleştirilmiş bağımsız bir yapılar silsilesinin parçası oldukları da düşünülebilir.

Aphrodisias Akropol Açma 3'te tespit edilen, I. tabaya ait yapının planını, kazılan kesiminden yola çıkarak anlamak tam olarak mümkün değildir<sup>661</sup>. Aynı alanda yer alan ve bir yangın geçirdiği anlaşılan II. Tabaka yapısının çok az bir kısmı kazılabılmıştır. Buna karşın yapının en azından 3 odası olduğu tespit edilebilmiştir<sup>662</sup>. 2 ve 3 no.lu odaların oluşturduğu kesim, ilk bakışta megaron benzeri bir yapıyı anımsatsa da planla ilgili kesin bir şey söylemek zordur. Söz konusu yapıda, özellikle 3 no.lu odanın yanık tabanı üzerinden ele geçirilen tam ya da tama yakın seramik örneklerinden yola çıkarak yapının tarihlendirilmesiyle ilgili bir kanıya varmak mümkündür. Taban üzerinde ve "ocak" içerisinde ele geçirilen çizi bezemeli askos, düz dipli bodur depas ile, kaideli, kırmızı astarlı ve içte ağız altında bant-astarlı, başka bir depas<sup>663</sup>, yapının ETÇ 3'e tarihlendirilmesini mümkün kılmaktadır. Çark işi bodur bir depas ile kırmızı

<sup>656</sup> R. Duru, *MÖ 8000'den MÖ 2000'e*, Res. 299.

<sup>657</sup> R. Duru, *MÖ 8000'den MÖ 2000'e*, Res. 197.

<sup>658</sup> M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, s. 171.

<sup>659</sup> B. Perello, *L'architecture domestique*, s. 196.

<sup>660</sup> M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, Fig. 189.

<sup>661</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1967", s. 54, Ill. 6.

<sup>662</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1967", s. 56, Ill. 7.

<sup>663</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1967", s. Pl. 23-25, Fig. 7-8, 13.

astarlı ve oluk bezmeli başka bir depas<sup>664</sup> ise 3 no.lu mekânın, 2 no.lu mekâna geçişi sağlayan kapı açıklığına yakın kesimde, birbirlerine yakın durumda ele geçmiştir<sup>665</sup>.

II. Tabaka'ya ait, 4 odalı başka bir yapı kalıntısı da (*Structure II*) Açma 4 olarak adlandırılan kesimde açığa çıkarılmıştır (Şek. 163). Kazılan alanın sınırlı olması sebebiyle, tam olarak planı anlaşılammış olan yapının, kuzeydeki iki odasının (Oda 1 ve 3) bir kapı açıklığıyla birbirine bağlandığı görülmektedir. Güneyde yer alan "Oda 2"nin bir kesimi, duvarlarla ayrılarak Oda 4 oluşturulmuştur. Bu tabakadaki diğer yapıda olduğu gibi, bu yapı da yangın geçirmiştir. İçerisinde ele geçen buluntulardan yola çıkarak, bunun domestik işlevli olduğu yorumu yapılmıştır<sup>666</sup>. Oda 2 ve 3 olarak adlandırılan alanların, avlu benzeri açık mekânlar olabileceği de belirtilmektedir<sup>667</sup>. Oda 3'ün en azından bir bölümünün depo olarak kullanılmış olduğu, içinde tahıl kalıntıları barındıran haznelere anlaşılmıştır. Yapının güney duvarı, yukarıda söz edilen Açma 3 içerisindeki *Structure I* yapısının kuzey duvarına paralel olup arada müşterek bir duvar mevcut değildir. Yapının güney duvarına bağlanan iki duvar, Oda 4'ü çevrelemekte ve söz konusu küçük mekânı 2 no.lu odadan ayırmaktadır. 4 no.lu mekânın doğu duvarının dış yüzüne dayandırılmış, çeyrek daire planlı bir bölme söz konusudur<sup>668</sup>. 1. no.lu oda içerisinde ele geçen seramik örnekleri büyük boyutlu bir matara, matara gövdeli bir gaga ağızlı testi, çift kulplu ve kaideli bir bodur depas, çift kulplu bir tankarddan oluşmaktadır.

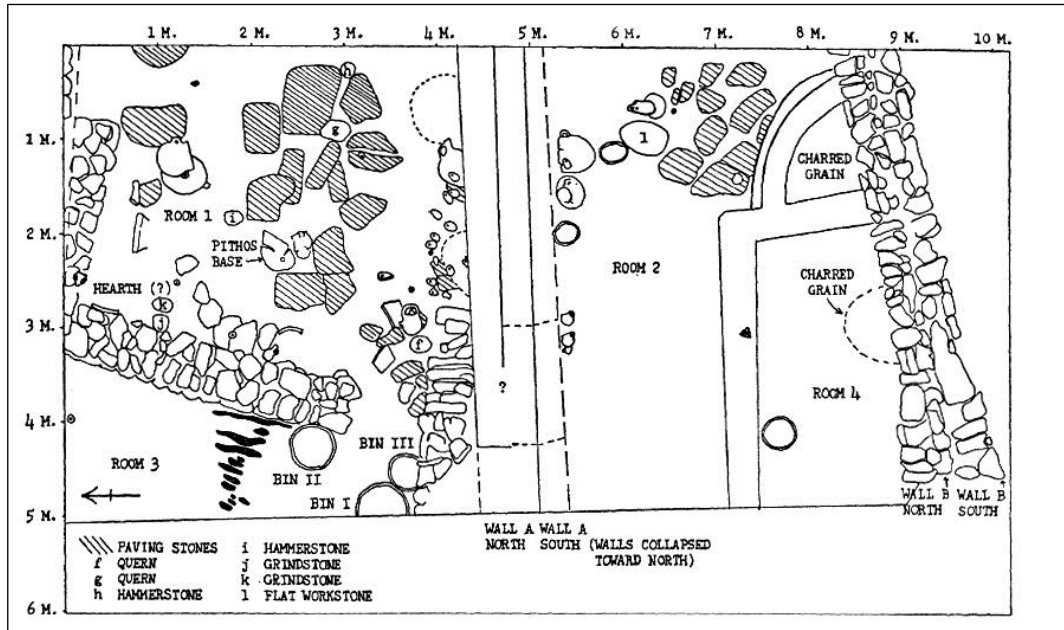
<sup>664</sup> Machteld J. Mellink, "Archaeology in Asia Minor", *AJA*, 72, 1968, Fig. 3.

<sup>665</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1967", s. Pl. 25, Fig. 15.

<sup>666</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1968 and 1969", s. 135-6, III. 11.

<sup>667</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1968 and 1969", s. 136.

<sup>668</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1968 and 1969", s. 136.



Şekil 163: Aphrodisias Akropol II. Tabakaya Ait Yapı Kalıntıları (Kadish 1971, Ill.11)

Aphrodisias Akropol’de II. Tabaka yapılarının altında, IV ve V. tabakalarda daha erken bir yapı grubu mevcuttur. Söz konusu yapılarının yalnızca bir kısmı kazılmıştır. IV. Tabaka’ya ait olanların 2 evreli olduğu (IVa ve IVb) belirtilmektedir. İrili ufaklı plaka taşlarla döşenmiş, avlu olduğu düşünülen alanın daha sonra yeniden düzenlendiği ve avlunun güneybatısına yeni bir oda/bölme eklendiği anlaşılmaktadır. Yapının büyük bir bölümünde kuvvetli yangın izleri söz konusudur<sup>669</sup>. Bu yapıyla bağlantılı olarak gri malların ve kırmızı astarlı tabakların varlığından söz edilmektedir. IV. Tabaka’nın altında, V. Tabaka çok kısıtlı alanda araştırılabilmektedir ve IV. Tabaka kalıntılarının çoğunun VI. Tabaka’nın üzerine oturduğu anlaşılmıştır. VI. Tabaka’da, devetüyü hamurlu, kırmızı astarlı tabaklar ve tek kulplu tankardlar ele geçirilmiştir.

Aphrodisias Açma 4 ve 5 kazılarında, yukarıda söz edilen I. Tabaka’ya ait duvarların bir kısmını yeniden kullanılmıştır. Ancak yönleri ve planları farklı olan yapı kalıntıları “Tabaka E” olarak adlandırılmıştır. Sözü edilen yapı ile bağlantılı olarak ele geçen seramik örnekleri arasında kabartma “bıyık” motifli çanak parçası ve kabartma olarak işlenmiş hilal biçimli tutamağın, bu tabakada ilk kez ortaya çıktığından söz edilmektedir<sup>670</sup>. Buradan bir önceki evreye ait olduğu anlaşılan I. Tabaka’da ve ondan sonra gelen Tabaka E’de ele geçirilen seramik örneklerinin, önceki tabakalardan belirgin olarak ayrıldığı ifade edilmektedir. Söz konusu tabakalar içerisinde volüt

<sup>669</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1967", s. 59-60.

<sup>670</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1968 and 1969", s. 134.

ayaklı bir kabın ve 4 akıtacaklı çömleğin varlığı bilinmektedir<sup>671</sup>. Bu durum I. Tabaka ve Tabaka E'nin Orta Tunç Çağı'na Geçiş Dönemi'ne tarihlenmesini mümkün kılmaktadır.

### 2.1.5. Özel İşlevli Yapılar

#### 2.1.5.1. Dini (?) Yapılar

Güneybatı Anadolu'da dini işlevli olduğu düşünülen yapılardan biri, Geç Kalkolitik Çağ'da Kuruçay 6. Tabaka'da ortaya çıkarılmıştır. Tapınak olarak tanımlanan bu yapı dikdörtgen planlı olup kerpiç duvarları üzerinde kalın bir sıva mevcuttur. Düz damlı olduğu düşünülen yapıda, daha sonra iptal edilmiş olan bir de pencere açıklığı saptanmıştır. Bu yapıya bitişik durumdaki başka bir mekânın da tapınak tarafından kullanılan depo odası olabileceği ifade edilmiştir. Taban üzerindeki düzenlemeler yapıyı yerleşmedeki diğer evlerden ayırmaktadır. Merkezde yuvarlak tablalı ve arka kısmında dikdörtgen bir panel (stel?) bulunan açık bir ocak yer almaktadır. Bunun hemen arkasında ahşap bir dikme vardır. Yapının bir köşesinde kubbeli bir fırın, onun hemen karşı köşesinde de başka bir ocak yer almaktadır. Söz konusu üç iç mimari ögenin ortasında ise kenarları içe kıvrılmış olarak düzenlenmiş bir kil tabla söz konusudur. Mekânın tabanı üzerindeki kül tabakasının, hasır bir taban örtüsünün kalıntısı olabileceği ileri sürülmüştür<sup>672</sup>.

Hacılar Büyük Höyük ETÇ 1 savunma duvarına bitişik olan G3 ve G4 evlerine ait kapıların hemen önünde, iki yerden kapı açıklığına sahip olan 3 adet yuvarlak planlı yapı tespit edilmiştir. Bunlardan birinin çapı 4.5 m, bir diğerininki 3.70 m olarak ölçülmüştür. Birinin tabanı beyaz sıvalıdır. Bu yapıların yakın çevresi taş döşelidir. Bunların doğusunda, evlerde kullanılan taş cinslerinden daha farklı bir taştan şekillendirilmiş olan iki adet stel bulunmuştur. Bunlardan biri 0.90, diğeri 0.50 m yüksekliğindedir<sup>673</sup>. Yuvarlak yapılar, taş döşeli alan ve stellerin işlevi hakkında kesin görüş belirtilmemekle beraber, bunların dini işlevlerinin olabileceği öne sürülmektedir.

Benzer şekilde "Tapınak" olarak adlandırılan bir diğer yapı da Kuruçay 3. Tabaka'ya aittir<sup>674</sup>. Burada da dikdörtgen planlı bir yapı söz konusudur. Yapı içerisinde

<sup>671</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1968 and 1969", s. 135.

<sup>672</sup> R. Duru, *MÖ 8000'den MÖ 2000'e*, Res. 244-7.

<sup>673</sup> G. Umurtak, R. Duru, "Hacılar Büyük Höyük", s. 6-7, Res. 7-9.

<sup>674</sup> R. Duru, *MÖ 8000'den MÖ 2000'e*, Res. 259-261.

özel mekân içi taşınmaz iç mimari öğelerin olduğu ana odadan, küçük iki yan odaya ulaşılmaktadır. Küçük odaların tapınakta görevli kişilere ait olabileceği ifade edilmektedir. Yapıya bitişik durumda inşa edilmiş ancak müstakil duvarlara sahip diğer yapı ise tapınağa ait depo olarak tanımlanmıştır. Ana oda kare planlıdır. Depo olarak yorumlanan yapı içerisinde çok sayıda iri pithos, çömlek ve farklı işlevli olabilecek seramik örneğinin ele geçtiği belirtilmektedir. Yapının güney duvarına bitişik durumda bulunan dikdörtgen planlı tablanın, üzerinde ateş yakmak için kullanıldığı görülmektedir. Bunun hemen arkasında, duvara bitişik şekilde, panel benzeri dikdörtgen bir düzenleme yer almaktadır. Bunun batı kesiminde iki kanal ve bir ocak söz konusudur. Ana odanın tabanındaki ince yanık tabaka, 6. Tabaka tapınağındakine benzer şekilde bir hasır örtünün kalıntısı olarak değerlendirilmiştir<sup>675</sup>.

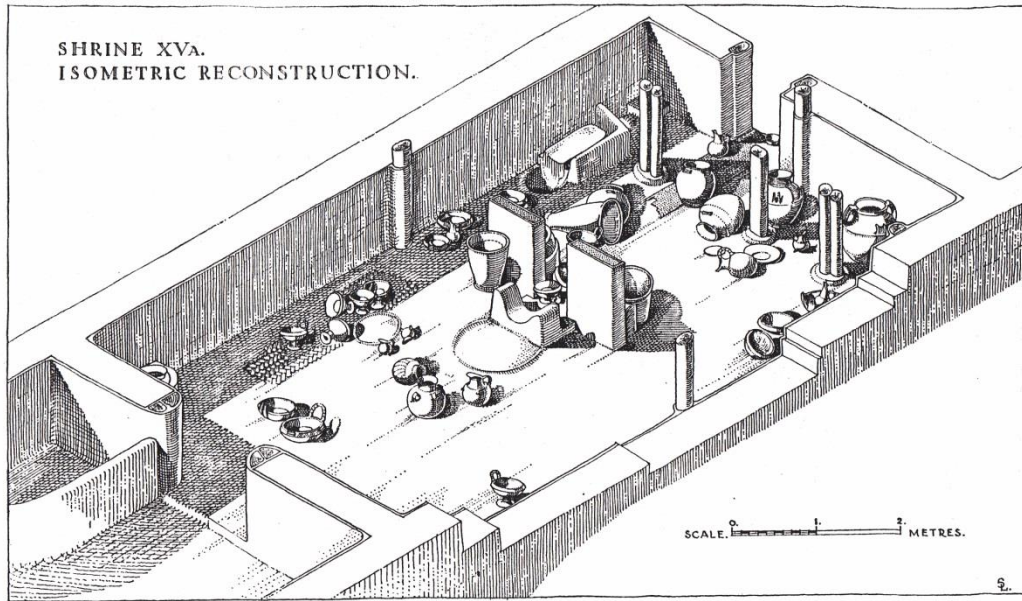
Erken Tunç Çağı'nda Güneybatı Anadolu'da tapınak (*Shrine*) olarak adlandırılmış olan yapılar en iyi Beycesultan'dan bilinmektedir ve bunlar iç düzenlemeleri açısından, yukarıda tanıtılan Kuruçay örneğiyle de bazı benzerlikler taşımaktadır. S. Lloyd, Beycesultan XVII-XIV. tabakalarda açığa çıkarılan ETÇ'nin *Shrine*'lerinin<sup>676</sup> -XVII. Tabaka'daki ilk öncül örnek hariç- ikiz, uzun dikdörtgen yapılar olduklarını söylemektedir. Bunlar, bazen bitişik duvarlı olup bazen de aralarında yer alan yan odalarla birbirlerinden ayrılmışlardır. Girişler batıda yer alır. Doğu cepheler olasılıkla "sura" dönüktür. Yapı içine bir çeşit sundurmadan girilmekte, sonra dikdörtgen ana odaya ve oradan da arka taraftaki "rahip odası" olarak adlandırılmış odaya geçilmektedir. Çoğu örnekteki ortak özellik, ana aks üzerine yerleştirilmiş "kompozit sunak"tır. Bunun arka kısmında, kilden yapılmış, sıvalı ikiz steller mevcuttur. XV. Tabaka'daki *Shrine A* içindeki stellerin yükseklik ve genişlikleri 70x15 cm ve 65x15 cm olarak ölçülmüştür<sup>677</sup>. Bunların hemen altına ise kilden boynuz biçimli çıkıntılar yerleştirilmiştir. Stellerin arka kısmında çoğunlukla yere sabitlenmiş biçimde sıvı depolama kapları yer alır<sup>678</sup>. Diğer kaplar stellerin önüne veya çevresine yerleştirilmiştir. Stellerin önünde,  $\frac{3}{4}$  daire biçiminde bir tabla yer almaktadır. Bu tabla üzerinde, daha küçük bir küllük bölümü yer alır. Mekânlarda görülen diğer iç mimari öğeler arasında, içlerinde tahıl kalıntılarına rastlanan kil kutular, kül dolgululu ocaklar, duvarlar boyunca yerleştirilmiş sekiler ve yuvarlak planlı fırınlar en başta gelir (Şek. 164).

<sup>675</sup> R. Duru, *MÖ 8000'den MÖ 2000'e*, Res. 259-261.

<sup>676</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 29-32.

<sup>677</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 40.

<sup>678</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 29.



Şekil 164: Beycesultan XVA Tabakasına Ait Yapımın Restitüsyon Önerisi (Lloyd ve Mellaart 1962, Fig. 16)

*Shrinelerin* yalnızca bazılarında izlenebilen iki özellikten biri, stellerin önünde tek başına duran bir ahşap direk (*post*) ya da dikme (*pillar*),<sup>679</sup> diğeri de duvara bitişik konumda bulunan, kurbanla ilişkili olduğu anlaşılan küçük ölçekli “kan sunağı”dır. İki *Shrineda*, kutsal alanın stellerin gerisinde kalan kısmı, ikiz ahşap dikmeler vasıtasıyla bölünmüştür. Bu dikmeler olasılıkla hasır bir paravanı desteklemektedir. Bu paravanın zemine düşmüş kalıntılarında hasır izleri tespit edilmiştir. Söz konusu paravan tarafından oluşturulan arka küçük bölme, rahip için ayrılmış özel alan olmalıdır. Stellerin tam korunmuş örneği ele geçmemiş olduğundan, üst kısımlarının nasıl sonlandığıyla ilgili öneriler varsayımdan öteye gitmemektedir. S. Lloyd, ritüel sırasında, steller arasından geçirilen sununun, arka odada bekleyen rahibe ilettiği öne sürmektedir. XV. Tabaka’da, stellerin arkasında yer alan sunu kaplarının/alanlarının biri sıvı, diğeri katı sunular için olmalıdır. Bu sunu alanları bazen kil sıvalı haznelere görünümünde olup XIV. Tabaka *Shrine A* yapısındaki bir örnekte tahliye kanalının yer alması, söz konusu haznenin, sıvı sunumu için kullanılmış olabileceğini göstermektedir<sup>680</sup>. Tapınaklar içine yapılmış, yuvarlak kesitli silme ile çevrili tablalar, sunuların bırakılacağı alanları belirlemiş olmalıdır. Bazı durumlarda bunların çevresi hasırla kaplanmıştır.

<sup>679</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 31.

<sup>680</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 50.

Duvarların içyüzü boyunca yerleştirilmiş ve üzerleri sıvanmış ahşap dikmeler, büyük olasılıkla çatı hatıllarını taşıyıcı işlev görmekteydiler. Söz konusu dikmelerle ilgili başka bir yorum ise bunların daha eski bir ahşap mimari geleneğin devamı olabileceğidir<sup>681</sup>.

XVII. Tabaka'da "ilk dini yapılar", yukarıda tanımlanan dini yapıların en erken örneğini oluşturur<sup>682</sup>. Her ne kadar bu tür yapılar, ETÇ 2 tabakalarında görülen tipik formuna kavuşmasa da, bazı temel elemanların yapıda yerini aldığı söylenebilir ve bunlar şu şekilde sıralanabilir: Güneyden giriş ve sundurma bölümü, dikdörtgen biçimli ana oda, sunakların ilk örneği kabul edilebilecek, ana odada yer alan bir kül çukuru ve gerisinde yer alan ancak formu tam anlaşılabilen kil çıkıntılar, "rahip odası"na bırakılmış özel buluntular (minyatür kaplar, 13 adet mermer idol, 4 adet perçin delikli küçük hançer, 5 adet bakır iğne, toplamda 50 boncuktan oluşan 2 kolye, barbotin ve balık kılıçığı bezemeli kaplar)<sup>683</sup>.

S. Lloyd, XVI. Tabaka'da ilk kez yan yana çifte tapınakların inşa edildiğini ifade etmektedir<sup>684</sup>. Uzun, dikdörtgen bir plana sahip olan bu yapılar, XVI. Tabaka'da aralarındaki ortak duvarı paylaşırken XV. Tabaka örnekleri müstakil duvarlara sahiptir. Ana odada yer alan ocaklar benzer görünümündedir. Duvarlara bitişik kil kutular, kerpiç bloklarla örülerek oluşturulmuş kutu depolar, sekiler, kenarları silmeli sunu tablaları ve taban üzerindeki testi ve çanakların ağırlıkta olduğu kaplar, *Shrine* olarak adlandırılan yapılar silsilesinin ortak ya da en azından çok benzer işlevlere sahip olduğunu açıkça göstermektedir. Ancak hem mimari olarak konumlandırılışları, hem yapılara farklı yönlerden yapılmış eklentiler, bunların "çifte tapınak"lardan ziyade daha geniş bir yapı kompleksinin parçası olabileceğini düşündürmektedir. Duvarlarda sıkça yapılan eklemeler, söz konusu komplekslerin ihtiyaca göre büyütüldüğü izlenimini vermektedir.

XIII. Tabaka'da tapınakların bulunduğu alan yeniden düzenlenmiş ve öncekilerden daha farklı bir görünüme sahip olmuştur. Ancak bu yeni yapıların dini bir işleve sahip olup olmadığı konusunda net bir veri olmadığı ifade edilmektedir. Çifte tapınak ve ortasındaki mekânlar, yan yana 3 ayrı yapı görünümü almış ve duvarlar önceki tabakalardakilerden daha incedir<sup>685</sup>.

<sup>681</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 32.

<sup>682</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 29.

<sup>683</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 31-33.

<sup>684</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 36.

<sup>685</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 56.

Seyitömer’de açığa çıkarılan, megaron planlı yapı, yerleşmenin merkezinde tek başına, bağımsız olarak konumlandırılmıştır ve içerisinde farklı libasyon kapları ele geçirilmiştir<sup>686</sup>. Söz konusu yapı, plan ve işlev açısından Beycesultan örnekleriyle benzeşmektedir.

Karataş-Semayük’te kısmen korunmuş olan Ev (?) 63 olarak adlandırılmış olan yapının işlevi kesin olarak anlaşılamamıştır. Yapıya ait 18 m uzunluğunda, bir yüzü belirli aralıklarda yapılan payandalarla desteklenmiş uzun bir duvar açığa çıkarılmıştır. Bu duvarla kesişen 8.20 m uzunluktaki başka bir duvarın, yapıya ait çevre duvarı olabileceği söylenmektedir. Uzun duvarın güneyinde depolama kaplarına ait parçalar tespit edilmiştir. Sözü edilen duvarların çevrelemiş olduğu düşünülen alan içinde, merkezi bir konumda yer alan 1.5x2.10 m ölçülerindeki dikdörtgen formlu mimari öge, uzun duvara benzer şekilde doğu-batı doğrultuda uzanmaktadır. Omuzları üzerinde dört adet akıtacağı bulunan ve özel işlevli olabilecek kabın kaidesi de yapı içindeki bu dikdörtgen kısımda ele geçmiştir. Ancak, söz konusu bu iki yapı kalıntısının çağdaş olup olmadığı netleştirilememiştir<sup>687</sup>.

### 2.1.5.2. İdari (?) Yapılar

Kuruçay’da Geç Kalkolitik Çağ’a tarihlenen 5-6. Tabakalara ait yerleşmenin merkezinde 2 adet dikdörtgen mekân ortaya çıkarılmıştır. “Bey’in Evi/Rezidans” olarak adlandırılmış olan bu yapıların, planları ve iç mimari öğeleri bakımından diğer yapılardan pek farklı olmadıkları belirtilmektedir<sup>688</sup>. Söz konusu yapıların özel işlevli olduğunun düşünülmesinin gerisinde yatan tek neden, bunların yerleşmede merkezi bir konuma sahip olmalarıdır.

Erken Tunç Çağı’nda, Güneybatı Anadolu yerleşmelerinde bugüne kadar açığa çıkarılmış, en bilinen merkezi yapı Karataş-Semayük’te yer almaktadır. Yerleşmenin tam merkezinde yer alan bu yapı, I. Tabaka’da, öncelikle kabaca doğu-batı ekseninde uzandığı söylenebilecek dikdörtgen planlı tek bir yapının inşası ile ortaya çıkmıştır (Şek. 165). Bu ana dikdörtgen oda dıştan dışa 10.75x7.20 m ölçülerindedir ve 0.80 m kalınlıktaki duvarları 1-1.50 m yüksekliğe kadar korunmuştur. Yapıya doğu ve batıdaki kısa kenarlardan 1.08 m genişliğindeki kapılarla girilmektedir. Duvarlar ve taban

<sup>686</sup> A. Nejat Bilgen vd., “Seyitömer Höyüğü 2009 Yılı Kazısı”, 32. *KST-1*, 2011, s. 372, Res. 8; A. Nejat Bilgen vd., “Seyitömer Höyük 2011 Yılı Kazısı Raporu”, 34. *KST-1*, 2013, s. 204-205, Plan 5.

<sup>687</sup> J. Warner, *Elmalı-Karataş II.*, s.70-1, 140-1, Pl.39, 171.

<sup>688</sup> R. Duru, *Kuruçay Höyük II*, s. 12.



sıvalıdır. Ana mekânın içinde yer alan çukurların, depolama işlevine sahip olduğu düşünülmüştür. Taban üzerinde 0.70-1.00 m çapa sahip olan çukurlar, taban altında 0.40-0.50 m kadar derine inmektedir<sup>689</sup>. Hemen sonra payandalı oval çevre duvarının sınırlandırdığı bir dış avlu buna eklenmiştir. Çevre duvarının iç kısmında 16 payanda mevcuttur. Bir sonraki aşamada, payandalı duvar, *pisé* olarak yapılmış, bitişik yeni çevre duvarlarıyla dıştan güçlendirilmiştir. Bu ek duvarların ilki 1-1.20 m, ikincisi 4-5 m kalınlıktadır. Bu aşamadan sonra, içteki ana savunma duvarına 7.5 m uzaklıkta, 0.80 cm kalınlıkta ve çamur sıvalı yeni bir çevre duvarıyla yapının etrafı bir kez daha çevrelenmiştir. Buna bağlı olarak arada yeni avlular oluşturulmuştur. Yeni bir oval formlu çevre duvarına sahip merkezi yapının güneyinde, çevre duvarının içinde basit bir rampa oluşturulmuştur. En dıştaki bu yeni duvarın dış kısmı güneyde ana kayaya oturmaktadır ve 0.50-0.70 m genişlikte payandalarla desteklenmiştir. Dışta oluşan bu yeni avlulardan, yapının ana odasına geçiş tespit edilememiştir. Rampayla yapının batısında yer alan bir dış avluya erişilmektedir. Rampanın doğu ucunda ise “kule” olarak tanımlanan küçük bir oda bulunmaktadır. Bu kule doğudaki başka bir dış avlunun içinde kalmaktadır. Bu merkezi yapı ve etrafındaki çevre duvarları ve avlular, ayrıca en dışta çift sıra şeklinde oluşturulmuş olan bir *palisad* ile çevrelenmiştir (Şek. 166). Bu *palisad* üzerinde bölme duvarlarıyla oluşturulmuş mekânlar, olasılıkla merkezi yapıya hizmet eden personele aitti. *Palisad*ın güneyinde, iki yapı arasından geçişi sağlayan çakıltaşı döşeli bir rampa, tüm kompleksin tek girişini oluşturmaktaydı<sup>690</sup>.

Yangınla sona eren I. Tabaka’dan sonra II. Tabaka’da merkezi kompleks yer yer tamir edilmiş ve önceki plana uygun olarak yeniden inşa edilmiştir. Ancak, merkezi yapı bu sefer daha kuvvetli bir yangınla kullanım dışı kalmıştır<sup>691</sup>.

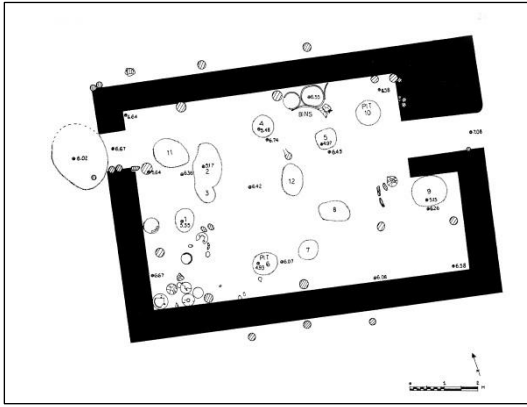
III. Tabaka’da, merkezi höyüğün tasarımında belirgin değişiklikler söz konusudur. Bu evrenin başında, önceki evreye ait mimari kalıntılar düzlenip tesviye edilmiştir. Bu evrenin yapıları oldukça aşınmış ve tahrip olmuştur. Güneydeki avluların farklı işlevlere sahip olacak şekilde yeniden düzenlendiği görülmektedir. Merkezi yapının yakınında yeni bir köy yerleşmesi de bu dönemde ortaya çıkar<sup>692</sup>.

<sup>689</sup> Machteld J. Mellink, “Excavations at Karataş-Semayük in Lycia, 1964”, *AJA*, 69, 1965, s. 245-248.

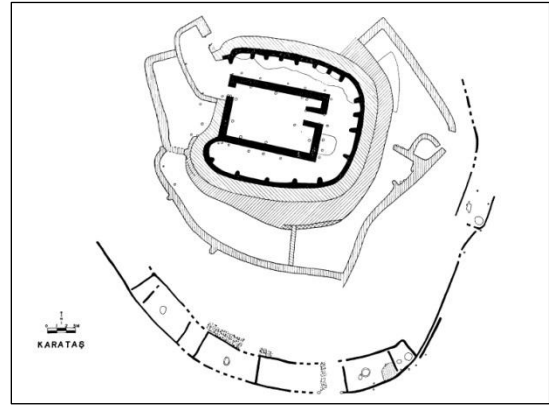
<sup>690</sup> M. Mellink, “Karataş-Semayük 1965”, s. 247-248.

<sup>691</sup> M. Mellink, “Karataş-Semayük 1965”, s. 249-250.

<sup>692</sup> M. Mellink, “Karataş-Semayük 1965”, s. 250-251; Mellink 1993, 441.



Şekil 165: Karataş'taki Merkezi Yapının Ana Odasının I. Tabakadaki Durumu (Mellink 1965a: III. 3)



Şekil 166: Karataş Merkezi Höyüğün Planı (Mellink 1974: III. 1)

Erozyon nedeniyle aşınmış olan IV. Tabaka'da, merkezi höyükte inşa edilen beyaz sıvalı yeni bir çevre duvarı, bu kesimde halen korunması gereken önemli bir yapının var olduğunu göstermektedir. Ancak tabakalar çok aşınmış olduğundan, höyüğün merkezindeki yapıların niteliği hakkında bir fikir edinilememiştir. Yeni oluşturulan çevre duvarlarının ana girişlerinde güney ya da güneydoğuya doğru kaymalar olsa da komplekse giriş genelde aynı kesimden sağlanmıştır. IV. Tabaka'nın erken evresinde, merkezi höyüğün sur dışında kalan güney ve güneydoğu yamaçları da iskân edilmiştir<sup>693</sup>. Güney yamaçta, trapez biçimli, dört odalı bir yapı açığa çıkarılmıştır<sup>694</sup>.

Güney yamaçtaki yapılanmalar ve doğu kesimde yer alan çakıltaşı döşeli rampa, merkezi höyükte V. Tabaka'nın varlığına işaret etmektedir. Söz konusu tabakanın alt evreleri (V:1-3) ise ancak mezarlık alanında saptanabilmiştir.

VI. Tabaka'ya ait tüm kalıntılar höyük üzerinden aşınmış olmakla birlikte, kuzey yamaçta daha erken tabakaların dolguları içine açılmış olan bir kuyu, merkezi höyükte yerleşmenin VI. Tabakada da devam ettiğini göstermektedir<sup>695</sup>.

Bademağacı'nda höyüğün merkezinde yer alan ve çok odalı bir yapı (en az 17), "saray" olarak nitelendirilmiştir<sup>696</sup>. Söz konusu yapının, ETÇ 2'de ve ETÇ 3'ün erken evresinde kullanılmış olduğu belirtilmektedir<sup>697</sup>. Komplekse ait odaların tamamına birbirlerinden geçilerek ulaşılabilir. Yapı içinde kayda değer bir iç mimari ögeye

<sup>693</sup> M. Mellink, "Karataş-Semayük 1965", s. 251.

<sup>694</sup> Machteld J. Mellink, "Excavations at Karataş-Semayük and Elmalı, Lycia, 1973", *AJA*, 78, 1974, s. 353, III. 2.

<sup>695</sup> J. Warner, *Elmalı-Karataş II.*, s.7-8.

<sup>696</sup> R. Duru, *MÖ 8000'den MÖ 2000'e*, Res. 304.

<sup>697</sup> Refik Duru, Gülsün Umurtak, "Bademağacı 2008 Yılı Kazıları/Excavations at Bademağacı in 2008", *ANMED Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri* 2009-7, 2009, s. 16.

rastlanmamış olup bazı odalarda *in situ* pithos ve çömlekler ele geçirilmiştir. Odalardan biri içerisinde 28 adet tüm kap ele geçmiştir<sup>698</sup>. Kapların testicik, gaga ağızlı testi, çift kulplu testi ve çömlek tipi kaplardan oluştuğu görülmektedir.

## 2.1.6. İç Mimari Öğeler

### 2.1.6.1. Ocaklar ve Fırınlara

Beycesultan Erken Tunç Çağı megaronları için oldukça karakteristik olan ocakların öncüllerine Geç Kalkolitik Çağ tabakalarında rastlanmıştır. XXXI. Tabaka'daki örnek, yuvarlak formlu ve tabanı oda zeminine göre hafifçe yükseltilmiş olup arkasında kil sıvalı iki adet dikme deliği bulunmaktadır. Ocak, dikdörtgen formlu ana odanın içinde, merkezi bir konumda yer almaktadır. Yuvarlak bölümün arka kısmı bir dikdörtgen stel ile sonlanmaktadır. Yuvarlak bölümün arka kısmı bir dikdörtgen panel/stel ile sonlandırılmaktadır. XXXIA evresinde, söz konusu panele bitişik durumda iki çukur içerisinde bir testi ve içi mercimek dolu bir çanak ele geçmiştir<sup>699</sup>. Kuruçay'da da bu tip yuvarlak tablalı ve arka kısmında bir panel (stel?) yer alan ocakların var olduğundan<sup>700</sup>, yukarıda “*Dini Yapılar*” başlığı altında söz edilmiştir. Bu tipin Beycesultan ETÇ tabakalarındaki örnekleri de yine yukarıda “*Dini Yapılar*” başlığı altında detaylı olarak tanıtılmıştır. Bu ocaklarda, yuvarlak biçimli tablanın hemen arkasında steller ve boynuz biçimli kil çıkıntılar bulunabilmektedir. Bunun hemen gerisinde ise sunu için yerleştirilmiş kaplar ya da kil hazneler yer almaktadır (Res.164).

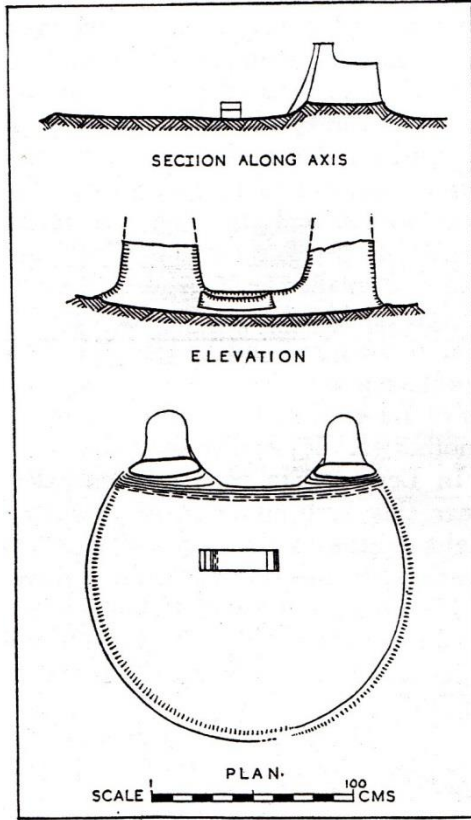
Karataş-Semayük'teki megaronların ana odalarının merkezinde sıklıkla bir ocak bulunmaktadır. Buna karşın bunun her konut için geçerli olduğundan söz edilmemektedir. Bu ocakların bir tarafının yarım daire biçiminde bir taş sırası ile çevrelendiği örnekler de mevcuttur. Bir grup megaronda ise sundurma kısmında ocak bulunmaktadır. Yapıların dışında da ocakların olduğu bilinmektedir<sup>701</sup>.

<sup>698</sup> R. Duru, *MÖ 8000'den MÖ 2000'e*, Res. 305-306

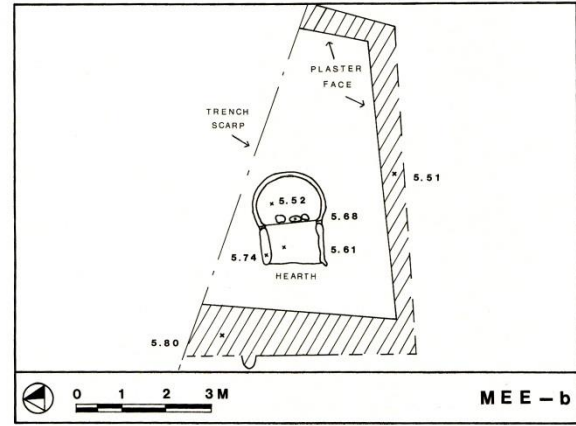
<sup>699</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 23.

<sup>700</sup> R. Duru, *MÖ 8000'den MÖ 2000'e*, Res. 244-7.

<sup>701</sup> J. Warner, *Elmalı-Karataş II.*, s.139 185.



Şekil 167: Beycesultan XVI. Tabakaya Ait Bir Ocak (Lloyd ve Mellaart 1962, Fig. 11)



Şekil 168: Karataş-Semayük MEE Alanından Bir Ocak (Warner 1994, Pl. 62, 145)

M. Mellink tarafından, Karataş-Semayük'te merkezi höyüğün güneydoğusunda ortaya çıkarılan dikdörtgen planlı ve duvarları beyaz sıvalı, *pisé* bir yapı içerisinde tespit edilen ocağın, yukarıda sözü edilen Beycesultan örnekleri ile benzerliğine dikkat çekilmiştir<sup>702</sup>. Söz konusu ocak, yuvarlak ve yükseltilmiş bir tabla, dairesel bir küllük kısmı ve bunun gerisindeki dikdörtgen bir platformdan oluşmaktadır. Dikdörtgen platformun kenarları kısa bir silmeyle çevrelenmiştir<sup>703</sup>. (Şek. 164, 167, 170). Karataş ve Beycesultan'daki bu ocakların benzerleri, Seyitömer'de de görülmektedir<sup>704</sup>. Karataş-Semayük'te MEE olarak adlandırılan alanda, güneydoğu kesimlerde olduğu gibi pek çok açık ateş alanına rastlanmıştır. Bu kesimlerde aşırı pişmiş pithos parçalarının da bulunmasından, bunların pithos pişirmek için kullanılmış olduğu düşünülmüştür<sup>705</sup>. V:3 tabakasına ait açık bir alanda, çapı 3.20 m'yi bulan bir fırın ortaya çıkarılmıştır. Boyutlarından dolayı bu fırının pithos ya da büyük boyutlu çömlek

<sup>702</sup> Machteld J. Mellink, "Excavations at Karataş-Semayük and Elmalı, Lycia, 1971", *AJA*, 76, 1972, s. 157.

<sup>703</sup> M. Mellink, "Karataş-Semayük 1971", s. 157.

<sup>704</sup> A. Nejat Bilgen, *Seyitömer Höyük 2013 Yılı Kazı Raporu*, Kütahya 2013, s. 71, Res. 596.

<sup>705</sup> M. Mellink, "Karataş-Semayük 1971", 157.

fırınlamak için kullanılmış olabileceği ifade edilmektedir<sup>706</sup>. Bu ölçüde geniş bir çapa sahip en az 7 adet fırın, Kumyeri mezarlığının kenarında da açığa çıkarılmıştır<sup>707</sup>. Bunlardan birinin ölçüleri 3.25x2.70 m olup kenarlarının kerpiç bloklarla örüldüğü anlaşılmıştır. İçlerinde tespit edilen seramik örnekleri, bunların mezarlık alanıyla kısmen çağdaş olduklarını göstermiştir. J. Warner, Karataş örneğinde, fırın duvarının tam bir kubbe oluşturacağı gibi bunun yarıya kadar örülmüş olabileceğini de ifade etmektedir<sup>708</sup>. Kumyeri örneklerinde de, kesin olarak bir kubbe tespit edilememiştir. Dolayısıyla, bunların yarıya kadar örülmüş olmaları da mümkündür. Zira fırın içerisindeki molozun miktarı, kubbeli bir fırından çıkacak olan molozdan daha az görünmektedir<sup>709</sup>.

Aphrodisias Akropol II. Tabaka'ya ait *Structure I* yapısının 3 no.lu odasında, 0.60 m çapında, taşlarla çevrelenmiş bir ocak tespit edilmiştir. Bunun, kalıcı bir ocağın ziyade basit, belki de geçici bir ateş alanı olduğu ifade edilmektedir. Bu alanda, bir askos, bir depas ve pişmemiş kilden 3 adet oval formlu tezgah ağırlığı ele geçmiştir. Yine aynı ocağın yakınında, taban üzerinde, üzerinde baskılar yer alan ve işlevi kesin olarak anlaşılamayan kilden bir küre mevcuttur<sup>710</sup>. Aynı yapının 1 no.lu odasında, tabanı odanın taban seviyesinden daha alçakta yer alan ve çevresi taş ve pithos parçalarıyla sınırlandırılmış başka bir ocak mevcuttur. Ocakla duvar arasında kalan dar alanda bir adet de düz dipli, bodur depas ve içinde bir ağırşak ele geçmiştir<sup>711</sup>.

### 3.1.6.2. Sekiler-Platformlar

Beycesultan'da değişik tabakalara ait yapılarda sekilere rastlanmaktadır (Şek. 169). XXXIA tabakasına ait evin ana odasının hem kuzey hem doğu duvarı boyunca uzanan bir seki mevcuttur. XXVII'deki yapının güney duvarına bitleştirilmiş olan seki ise küçük, dikdörtgen biçimlidir. XXIV. Tabaka yapısında, ilk dikdörtgen mekânın sol uzun kenarında, buradan ulaşılan ikinci uzun, dikdörtgen odada ise iki uzun kenar boyunca sekiler yer almaktadır. S. Lloyd<sup>712</sup>, ilk odadakini seki, ikinci odadakileri ise “*sleeping platforms*” olarak adlandırmıştır. Beycesultan'da seki ve platformlar, bazen

<sup>706</sup> J. Warner, *Elmalı-Karataş II.*, s.187 Pl. 101.

<sup>707</sup> A. Tırpan, Z. Gider “Lagina ve Börükçü 2009 ”.

<sup>708</sup> J. Warner, *Elmalı-Karataş II.*, s.187.

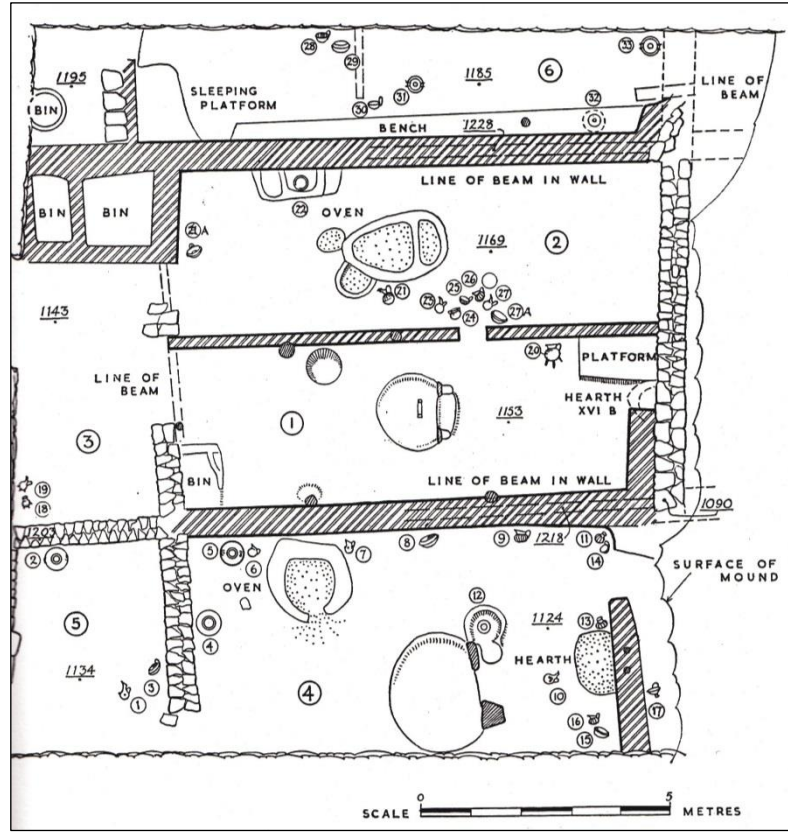
<sup>709</sup> Bu gözlemler, yazarın fırınların kazısı sırasında yaptığı gözlemlere dayanmaktadır. Bu alanda kazılara kısa süreli de olsa katılmamı sağlayan Prof. Dr. Ahmet Tırpan ve Prof. Dr. Bilal Söğüt'e teşekkür ederim.

<sup>710</sup> B. Kadish, “Aphrodisias 1967 ”, s. 56.

<sup>711</sup> B. Kadish, “Aphrodisias 1967 ”, s. 58.

<sup>712</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 25-6.

uzun duvarlar boyunca ince-uzun biçimli, bazen de yapıların köşelerinde kare ya da dikdörtgen biçimlidir.



Şekil 169: Beycesultan XVI. Tabakaya Ait Mekânların İç Düzenlemesi (Lloyd ve Mellaart 1962, Fig. 13)

Karataş-Semayük megaronlarında, iç mimari öğelere pek fazla rastlanmaz<sup>713</sup>. Birkaç konut içerisinde, kısmen korunmuş seki/platform kalıntılarından söz edilmektedir.

Aphrodisias'ta Akropol II. Tabaka Yapı II'nin (*Structure II*) 1 no.lu odasında, taban üzerindeki bir kesimde yoğunlaşan iri ve orta boyutlu yassı taşların üzeri koyu kırmızı bir kil tabakası ile kaplanarak sıkıştırılmış ve bu şekilde, ışık gibi kullanılan bir seki oluşturulmuştur. Söz konusu ışığın çevresinde ezgi ve öğütme taşları ele geçirilmiştir.

<sup>713</sup> J. Warner, *Elmalı-Karataş II.*, s.139

### 2.1.6.3. Kil Kutular ve Mekân İçi Pithoslar

Beycesultan'ın iç mimari öğelerinden biri olan kil kutular, ilk kez XXXVII. Tabaka'da görülmektedir.<sup>714</sup> Bunlar genelde ocağın bulunduğu ana odada ve ocaklara yakın konumda yer alırlar. XXVII. Tabaka'daki örnek, mekân içinde küçük bir kutudan ziyade, yapının kısa kenarına dışarıdan eklenmiş, ayrı bir bölüm biçimindedir. Kerpiç bloklarla örülen bu kısmın içi özenli bir şekilde sıvanmıştır<sup>715</sup>.

Karataş-Semayük yerleşmesinde, kil kutu ve benzeri mekân içi sabit düzenlemelerin tam bir örneğine rastlanmamakla beraber, evlere ait enkazlar içerisinde kil kutulara ait olabilecek bazı parçalardan söz edilmektedir<sup>716</sup>. Ancak bunun yerleşmede yaygın olmadığı söylenebilir. Karataş yerleşim alanlarında, ev içinde ya da yakınındaki açık alanda, tabana sabitlenmiş durumda pithoslar sadece 3 örnekle temsil edilmektedir<sup>717</sup>.

Laodikeia 2A tabakalarında, yuvarlak formlu, çanak görünümünde iki adet kil hazne, duvar kenarında, taban üstüne sabitlenmiş şekilde bulunmuştur.

Aphrodisias Akropol II. Tabaka'ya ait *Structure I* yapısının A duvarı boyunca, iki pithos, 20 cm'lik kısmı tabana gömülü şekilde tespit edilmiştir (Şek. 170). Pithoslardan büyük olanı güneyden düzenli şekilde taşlarla çevrelenmiş ve pithosu çevreleyen bu taş sırası küçük bir duvar görünümünde güneydoğuya doğru devam ettirilmiştir. Söz konusu düzenlemenin işlevi tam olarak anlaşılamamıştır<sup>718</sup>. Bu Pithosun 95 cm'lik kısmı taban seviyesi üzerindedir<sup>719</sup>. Pithosların ikisinin içinde de dip kısmından yaklaşık 20 cm yüksekliğe kadar korunmuş olan karbonlaşmış tohumlar tespit edilmiştir. Pithoslar içindeki kalıntıların analizi, bunlarda arpa ve burçak depolandığını göstermiştir<sup>720</sup>. Küçük pithosun hemen yanında çift kulplu bir çömlek ile üçayaklı ve kapaklı bir boyunlu çömlek ele geçmiştir<sup>721</sup>. Söz konusu çömleğin yakınında, taban üzerinde 3 adet tezgâh ağırlığı bulunmuştur. Taban üzerinde ve yakınında yakında 3.5 cm çapında, bir adeti pişmiş topraktan diğerleri taştan

<sup>714</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 19.

<sup>715</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 25.

<sup>716</sup> J. Warner, *Elmalı-Karataş II.*, s.139.

<sup>717</sup> J. Warner, *Elmalı-Karataş II.*, s.185.

<sup>718</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1967", s. 58, III. 8.

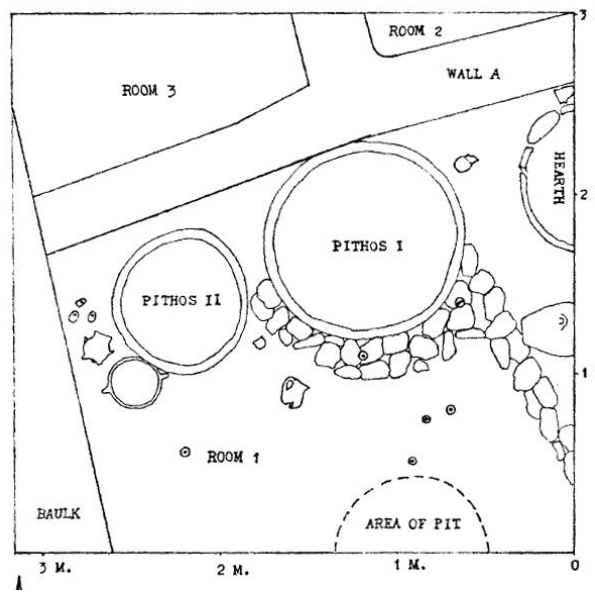
<sup>719</sup> Pithosun toplam yüksekliği 1.10 m, cidarı 5 cm olarak belirtilmektedir.

<sup>720</sup> M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, s.92.

<sup>721</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1967", s. 58, Pl.26; Fig. 20-21.

şekillendirilmiş diskler ele geçmiştir. Aynı taban üzerinden 4 tane de pişmiş toprak ağırşak mevcuttur<sup>722</sup>.

Aynı tabakaya ait, *Structure II* olarak adlandırılan yapıda, 1 no.lu oda içerisinde, tabana kısmen gömülü biçimde, sivri dipli bir pithosun kalıntıları mevcuttur. Bu odanın güney duvarına yakın kesimde, bir hat halinde sıralanmış, ip delikleri kuzeye bakar durumda tespit edilmiş olan ağırlıklar, bu kesimde bir dokuma tezgahının varlığını göstermektedir<sup>723</sup>. Bunun altında, IV. Tabaka'ya ait yapının avlusunda, yuvarlak planlı bir fırın mevcuttur. Fırının yakın çevresinde, taş döşeli taban üzerinde inkrüsteli bir ağırşak parçası, çaytaşından bir idol ve olasılıkla boncuk yapım aşamalarından birini gösteren taştan bir parça ele geçmiştir<sup>724</sup>.



Şekil 170: Aphrodisias-Akropol II. Tabakaya Ait Yapı İçinden Depolama Alanı(Kadish 1968, III.8)

Aynı yapıda, 4 no.lu oda olarak adlandırılan mekânın doğu duvarının dış yüzünde, 2 no.lu oda/avlu içerisinde yer alacak şekilde yerleştirilmiş, çeyrek daire planlı bir tahıl depolama bölmesi mevcuttur. Söz konusu mekânın tabanında karbonlaşmış tahıl kalıntıları belirlenmiştir<sup>725</sup>.

<sup>722</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1967", s. 58.

<sup>723</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1968 and 1969", s. 136.

<sup>724</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1967", s. 60.

<sup>725</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1967", s. 60.



#### 2.1.6.4. Çukurlar

Aphrodisias Akropol’de II. Tabaka *Structure II* yapısının 3 no.lu odasında (ki bu alanın bir odadan ziyade bir avlu da olabileceği ifade edilmektedir) taban üzerinde yuvarlak formlu çukurlar mevcuttur. İçleri çamur ve saman karışımı ile oluşturulmuş olan 3 adet çukurun tabanı ince bir kil ile sıvanmıştır. Söz konusu çukurları örten kil, yapının taban sıvası altına doğru gitmektedir. Çukurlar içerisinde karbonlaşmış tahıl kalıntılara rastlanmıştır. 3 no.lu oda içerisinde, doğu-batı doğrultulu olarak sıralanmış ahşap kalıntıları, söz konusu kesimin bir bölme ile ayrılmış olabileceğini düşündürmektedir<sup>726</sup>. 2 no.lu odanın güneybatı köşesinde ise tabanın 25 cm kadar altına inen konik bir çukur mevcuttur. Bu çukur içerisinde yer alan karbonlaşmış ve küllü dolgunun içerisinde tam durumda büyük bir mutfak çömleği ve uzun bir depas ele geçmiştir. Aynı çukurda bir dokuma tarağı sapı ve inkrüste bezemeli bir ağırşak bulunmuştur. Çukur içerisindeki dolguda kireçli beyaz sıva kalıntıları ve sarı killi sıva parçalarına rastlanmıştır. Kazı sırasında söz konusu kalıntılar, bir fırının yıkıntısına ait olabilecekleri biçiminde yorumlanmıştır<sup>727</sup>. I. Tabaka yapısının güneyinde ortaya çıkarılmış olan bir çukurda, üst üste farklı renklerde toprak katmanları tespit edilmiştir<sup>728</sup>.

Yukarıda da sözü edildiği gibi, M. Mellink tarafından, Karataş-Semayük Merkezi Yapı’da ana odanın tabanına açılmış olan, taban üzerinde 0.70-1.00 m çapa ve 0.40-0.50 m derinliğe sahip çukurların, depolama işlevine sahip olduğu düşünülmüştür<sup>729</sup>. Bunların dışında, yerleşim alanlarında, belli kesimlerde yoğunlaşmış şekilde çok sayıda çukur tespit edilmiştir. J. Warner, bu çukurların depolama amacıyla kullanılmış olduklarını ifade etmektedir<sup>730</sup>. Ancak bunların en azından bazılarının (Şek. 171) kültürel işlevi olabileceği akıldan çıkarılmamalıdır. Zira, içlerinde ritüel amaçlı kullanılmış olabilecek insan biçimli kapların bulunduğu benzer sığ çukurlara, Laodikeia-Kandilkırı 4. Tabaka mezarlık alanında da rastlanmıştır (Şek. 172)<sup>731</sup>.

<sup>726</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1968 and 1969", s. 136.

<sup>727</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1967", s. 57.

<sup>728</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1967", s. 55.

<sup>729</sup> M. Mellink, "Karataş-Semayük 1964", s. 245-248.

<sup>730</sup> J. Warner, *Elmalı-Karataş II.*, s.181-184, Fig. 18.

<sup>731</sup> U. Oğuzhanoglu, "Laodikeia Erken Tunç Çağı 2".



Şekil 171: Karataş-Semayük'ten Bir Çukur Örneği ve İçinde İnsan Yüzlü Bir Çömlek (Warner 1994, Pl. 81b)



Şekil 172: Laodikeia-Kandilkırı Mezarlık Alanında Yer Alan Bir Çukur Örneği ve İçinde Üçayaklı Bir Çömlek

### 2.1.7. Yapım Teknikleri ve Malzemeler

Kalkolitik ve Erken Tunç Çağı boyunca, ahşap destekli kerpiç mimarinin ağırlıkta olduğu dikkat çekmektedir. Aphrodisias Pekmez'de Geç Kalkolitik Dönem'e tarihlendirilmiş VII. Tabaka'ya ait duvarlarda, iri, dikdörtgen kerpiç bloklar kullanılmış olup taş temel bulunmamaktadır. Uzunluklarının 30 cm ile 1 m arasında değiştiği ifade edilen kerpiç blokların genişlikleri 34 cm, kalınlıkları da 6 cm olarak belirlenmiştir<sup>732</sup>. Kuruçay Kalkolitik Çağ yapılarında da düzenli örülmüş taş temel üzerinde kerpiç duvarlar görülmektedir<sup>733</sup>. Beycesultan Geç Kalkolitik Çağ tabakalaşmasının en erken evresinden itibaren taş temelsiz, sıvalı kerpiç duvarlar ve sıkıştırılmış toprak tabanlar mevcuttur. Kerpiç blok ölçülerinin, Geç Kalkolitik tabakalarda giderek küçüldüğü görülmektedir<sup>734</sup>.

Beycesultan'da kerpiç blokların boyutları tabakalara göre değişiklik göstermektedir. XV. Tabaka'daki *Shrine A*'da ölçülen kerpiç genişliği 55 cm olarak belirtilmektedir<sup>735</sup>. XIII. Tabaka'da kerpiç duvarların 40 cm'lik bir duvar kalınlığına sahip oldukları ve dolayısıyla bunların önceki evrelere göre biraz daha incelendiği görülmektedir<sup>736</sup>. VIII-X. tabakalarda, A, B ve C megaronlarının 60 cm kalınlıktaki kerpiç duvarları taş temel üzerine oturmaktadır<sup>737</sup>. VII-VI. Tabaka'ya ait yapıların

<sup>732</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1968 and 1969", s. 127-8.

<sup>733</sup> R. Duru, *MÖ 8000'den MÖ 2000'e*, Res. 249, 259.

<sup>734</sup> XXXVII-XXXII. tabakalar arasında 56x32x8 cm olarak ölçülen boyutlar, XXXII. Tabaka'da 34x27x6 cm, XXVII. Tabaka'da 32x32x7 ve 34x29x6 cm olarak ölçülmüştür (Lloyd ve Mellaart, 19-25).

<sup>735</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 40.

<sup>736</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 56.

<sup>737</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 58.

temelleri 50x30x9 cm ölçülerinde kerpiç bloklarla örölmüş ve ahşapla desteklenmiştir<sup>738</sup>.

Hacılar Büyük Höyük, ele alınan bölgede en sağlam durumdaki taş duvarların göröldüğü merkezdir. ETÇ 1 yapılarında duvarların taştan olduğu, ancak zaman zaman bunların üst kısımlarında kerpiç kullanılmış olabileceği ifade edilmektedir. Üzerlerinde dal izleri görölebilen kerpiç parçaları, bu görüşü desteklemektedir<sup>739</sup>.

Bademağacı ETÇ yapılarının tamamında taş temel mevcuttur. Yan yana yerleştirilmiş iki sıra taştan oluşun duvarların kalınlığı 0.30-0.40 m'dir. Bazı yapılarda taş örgünün yüksekliğinin 2 m'ye kadar ulaştığı ifade edilmektedir<sup>740</sup>.

Aphrodisias Akropol'de I. Tabaka yapılarında, 3 sıra taş temele rastlanmıştır. Taş örgüde, iri boyutlu taşların arasının daha küçük boyutlu taşlarla doldurulduğu görölmektedir. Söz konusu temelin üzerine, sarımsı-gri renkli kerpiç bloklar yerleştirilmiştir. Bu blokların ölçüsü 9x40x57 cm olarak belirtilmektedir<sup>741</sup>. Aphrodisias Akropol'de II. Tabaka yapısında kerpiçlerin yoğun saman katkılı olduğu görölmüş olup bunların boyutları 57x35x9 cm ve 31x60x10 cm olarak ölçölmüştür<sup>742</sup>. Kerpiç bloklar arasında ince bir kil harç izlenebilmektedir. Bu yapıdaki kerpiç duvarlara ait taş temel tek sıralı olup iki yandan da kerpiç duvarın yüzünü yaklaşık 5-10 cm geçecek kalınlıktadır. Bu yapının 2 no.lu odasının duvarlarının iç yüzünde beyaz sıva tespit edilmiştir. Kerpiç bloklardan bazıları üzerindeki çamur sıvanın 2-4 cm arasında kalınlığa sahip olduğu görölmüştür Mekânlar içinde tabanlarda gri renkli kil ve onun üzerinde 5- 10 cm arasında değişen bir karbonlaşmış tabakaya rastlanmaktadır. 1 ve 2 no.lu odalarının içinde yer yer taş döşeme görölmektedir<sup>743</sup>. 2 no.lu odanın taban üstünde, hasır izleri gözlenmiştir. Mekân içinde, üst örtüye ait olduğu düşünölen, dal izlerine sahip kerpiç parçaları da tespit edilmiştir<sup>744</sup>. IV. Tabaka'ya ait mimarinin kuzey duvarında taş temel kullanılmadan, bloklarla örölmüş bir kerpiç duvar söz konusudur. Kerpiç ölçüsü 35x11 cm olan duvarda bloklar arasında 1 cm kalınlıktaki gri kilden bir harç mevcuttur. Duvarın güney yüzü ise 2 cm kalınlıktaki bir çamur harçla sıvanmıştır<sup>745</sup>.

<sup>738</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 63-5.

<sup>739</sup> G. Umurtak, R. Duru, "Yeniden Hacılar", s. 14, Res. 23.

<sup>740</sup> R. Duru, *MÖ 8000'den MÖ 2000'e*, Res. 295.

<sup>741</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1967", s. 54.

<sup>742</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1968 and 1969", s. 136, Ill. 11.

<sup>743</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1968 and 1969", s. 136, Ill. 11.

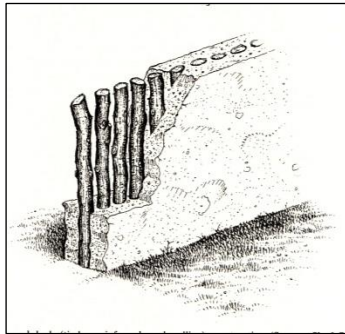
<sup>744</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1967", s. 56.

<sup>745</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1967", s. 59.

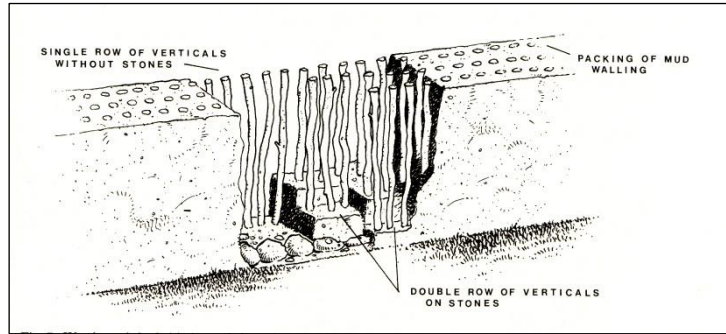
Aphrodisias'ta ETÇ tabakalarının en sonunda, Geçiş Dönemi'ne tarihlendirilmesi gereken Tabaka E'ye ait yapı kalıntısı, I. Tabaka duvarları üzerine oturmaktadır. Her ne kadar bu yapı farklı bir yönde inşa edilmiş olsa da önceki yapının bazı duvarlarının yeniden kullanıldığı ifade edilmektedir. Planı anlaşılmasayan yapıdan geriye kalanlar kil sıvalı taban ve kerpiçle karışık ahşap hatıl kalıntılardır<sup>746</sup>.

M. Mellink, Karataş-Semayük I-V. tabakalar hakkında yaptığı gözlemlerde, taş, kütük, kamış, farklı tipte toprak ve kil karışımları, moloz taşlar, anakayanın kırılmış parçaları, yanmış ve yeniden kullanılmış eski duvar parçaları ve pithos parçalarının, yerleşmedeki mimari malzemeleri oluşturduğunu ifade ederken, çamur sıva ve kireç sıva parçalarının da, duvarlarda kullanılmış olması gerektiğini belirtir<sup>747</sup>.

M. Mellink, Lycia'nın prehistorik yerleşimlerinde ahşabın yaygın kullanılmış olması sebebiyle, geriye oldukça az iz kalmış olabileceğinin altını çizmektedir. Bugün kereste için önemli bir orman kaynağı olan kıyı Lykia'da prehistorik iskânların tespit edilememesinde bu faktörün de etkili olabileceğini belirtmektedir<sup>748</sup>.



Şekil 173: Karataş-Semayük'ten Dal-Örgü Duvar Tümeleme Denemesi (Warner 1994, Fig. 6)



Şekil 174: Karataş-Semayük'ten Taş Sırası Üzerinde Dal Örgü Duvar Tümeleme Denemesi (Warner 1994, Fig. 7)

Karataş evlerinin çoğunda, kerpiç duvarların tabanında taş sıraları bulunmaktadır. Ancak bunların alışılmış taş temelden biraz daha farklı olduğu ifade edilmektedir. Duvarın en alt seviyesinde yer alan taş sırası, daha çok duvarın iskeletini oluşturan ahşapları sabitleyen ve sağlamlaştıran bir çerçeve görünümündedir. Gerçek anlamdaki taş temele, üzerlerinde kerpiç levhaların *in situ* olarak bulunduğu IV. Tabaka evlerinin temelleri örnek gösterilebilir. VI. Tabaka'da da kerpiç tuğla duvarlara ait

<sup>746</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1968 and 1969", s. 134.

<sup>747</sup> Machteld J. Mellink, "Building Materials in Early Bronze Age Karataş", *11. KST-I*, 1990, s.377.

<sup>748</sup> M. Mellink, "Karataş-Semayük 1963", s. 269 (*AJA* 68)

gerçek taş temeller söz konusudur<sup>749</sup>. Bu temellerin tek, çift ya da üç sıralı olarak inşa edilmiş örnekleri mevcuttur<sup>750</sup>.

J. Warner, Karataş-Semayük evlerindeki duvar örgü tekniklerini *wattle-and-daub*, *pisé*, *wattle-and-daub* ve *pisé* kombinasyonu, levha ve bloklarla örülmüş kerpiç ve ahşap duvarlar olmak üzere 5 grupta toplamaktadır (Şek. 173-174)<sup>751</sup>. Söz konusu terimler, farklı uzmanlarca duvar örgü tekniklerinin farklı alt tiplerini ifade etmek için kullanılabilir. Değınilen yayında yazar, *wattle-and-daub* tekniğini, zemine sabitlenmiş dikey ahşap sırasının iç ve dıştan kerpiç harcı ile kaplanması biçiminde ele almakta ve sözü edilen duvar örgüsünün “ahşap destekli kerpiç duvar” ya da “*pisé armé*” olarak da tanımlanabileceğini ifade etmektedir. Bazı durumlarda, duvarın iskeletini oluşturan ahşap dikmeler, anakaya içerisine açılan dikme deliklerine sabitlenmiştir. Bazı örneklerde ise doğrudan toprak içine dikilen ahşapların, herhangi bir taş sırası ya da temel olmaksızın, doğrudan kerpiç ile kaplanarak duvarın oluşturulduğu görülmektedir. Bazen, kerpiç duvar inşa edilmeden önce, yeri bir taş çerçeve ile belirlenmekte ve duvar bu alana inşa edilmektedir.

“*Pisé*” duvarlar 0.50 m ile 0.80 m arasındaki kalınlığa sahip yığma kerpiçten oluşur ve ahşap bir iskelete sahip değillerdir. Yerleşmede bu tür duvarların oldukça kötü korunmuş olması sebebiyle, kerpicin işlenme biçimi tam olarak belirlenememiştir. J. Warner<sup>752</sup>, kerpiçlerin yarı sert topraklar halinde getirilerek doğrudan inşa alanında şekillendirilmesi (*tauf*) ya da belli bir düzenek içerisinde gerçek “*pisé*” yöntemiyle sıkıştırılarak oluşturulması tekniklerinin ikisinin de uygulanmış olabileceğini ifade etmektedir. Her iki teknikte de duvarın belli kısmının inşa edilip, kurumması beklendikten sonra yeni bir kısmının yapılması gerekliliğı açıktır. *Pisé* duvarların bazılarında herhangi bir temel bulunmazken, çok az sayıdaki örnekte, taş temel üzerinde *pisé* kalıntıları saptanabilmiştir. *Pisé* mimarinin bir türevi de, yukarıda söz edildiğı gibi, çekirdeğı *wattle-and-daub* tekniğıyle örülmüş duvarın dıştan *pisé* ile desteklenmesi yöntemidir.

Kerpiç levha ve blokla örülmüş duvarların *in situ* tespit edilmiş örneğı çok azdır. Yalnızca VI. Tabaka’ya ait kalıntılar arasında dağınık durumda kerpiç bloklar bulunmuş olup bunların ölçüleri 0.40x0.30x0.09 ve 0.35x0.25x0.10 m’dir<sup>753</sup>.

<sup>749</sup> J. Warner, *Elmalı-Karataş II.*, s.141-2.

<sup>750</sup> J. Warner, *Elmalı-Karataş II.*, s.Fig. 5.

<sup>751</sup> J. Warner, *Elmalı-Karataş II.*, s.143-4.

<sup>752</sup> J. Warner, *Elmalı-Karataş II.*, s.143.

<sup>753</sup> J. Warner, *Elmalı-Karataş II.*, s.148.

Karataş-Semayük'teki ahşap yapıların varlığı kesin olarak bilinmemektedir. Depolama için kullanılmış olduğu düşünülen, yangın geçirmiş bir yapının kalıntıları, yapının dış duvarlarının tümünden ahşap olduğunu, içteki küçük bölmelerin ise *wattle-and-daub* tekniğiyle yapıldığını düşündürmektedir.

Karataş-Semayük megaronlarında, sıkıştırılmış kilden tabanlara rastlanmıştır<sup>754</sup>. Tabana düşmüş olan kerpiç parçalarının incelenmesi sonucu, bunların çatılarının nasıl kapatıldığına dair de bilgiler elde edilebilmiştir. Üst örtüde, taşıyıcı hatların yanı sıra, bunlara paralel ya da 90 derecelik açıyla yerleştirilmiş ve daha küçük dallarla oluşturulmuş bir örgü söz konusudur. Bu örgünün üstü toprakla örtüldükten sonra, üzerinin ikinci bir dal sırasıyla kaplanıp yeniden toprakla kaplandığı da görülmüştür<sup>755</sup>. Karataş-Semayük evlerinin içinde, çatıyı taşıyan dikmelere ait çok az ipucu mevcuttur. Bu durum, bu tür dikmelerin tamamen yok olmuş olmasından kaynaklanabilir. 1-2 yapı içinde dikme deliği olarak kullanılmış olabilecek taş düzenlemelere rastlanmışsa da, J. Warner bunların taştan olmayan örneklerinin tespit edilmesinin neredeyse olanaksız olduğunu ifade etmektedir. Ancak, eğer mekân içi dikmelerin mevcut olmadığı varsayılırsa, üst örtüyü taşımak için başka dikey desteklere ihtiyaç duyulacaktır. Evlerden birinin duvar temeli boyunca, belli aralıklarla mevcut olan taş payandaların böylesi bir işlevi olduğu düşünülebilir. Kazı ekibince, yakın çevredeki kırsal yerleşmelerden derlenen etnografik verilerde, söz konusu payandaların, taş levhalar üzerine oturtulmuş uzun dikmeleri taşıdığı örnekler mevcuttur. Benzer bir teknik Semayük evlerinde de kullanıldıysa arkada iz bırakmaması olasıdır. Aynı zamanda duvar içerisine yerleştirilmiş olan ahşap dikmelerin de bizzat çatıyı taşıma işlevlerinin olduğu anlaşılmaktadır<sup>756</sup>.

Çatıya ait kerpiç parçaları, üst örtünün beşik çatı biçiminde yapıldığına dair önemli bir kanıt oluşturmaktadır<sup>757</sup>. J. Warner bu durumu Karataş-Semayük'teki tüm megaronların bağımsız inşa edilmiş olmasının gerisinde yatan nedenlerden biri olarak göstermektedir. Etnografik verilerden, çevredeki kırsal yerleşmelerde beşik çatılı ahşap ve kerpiç karışımı evlerin mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Ancak apsisli evlerde, apsis bölümünün üzerinin nasıl örtüldüğüne dair kesin bir kanıt bulunamamıştır<sup>758</sup>.

<sup>754</sup> J. Warner, *Elmalı-Karataş II.*, s.139.

<sup>755</sup> J. Warner, *Elmalı-Karataş II.*, s.Fig. 9.

<sup>756</sup> J. Warner, *Elmalı-Karataş II.*, s.149-153.

<sup>757</sup> J. Warner, *Elmalı-Karataş II.*, s.Fig. 12.

<sup>758</sup> J. Warner, *Elmalı-Karataş II.*, s.153-154

## 2.1.8. Genel Değerlendirme

### 2.1.8.1. Höyükleşme ve Yatay Yer Değiştirme

Anadolu'nun prehistorik dönemlerinde höyükleşme tüm bölgelerde çok karakteristik bir özelliktir. Batı Anadolu Erken Tunç Çağı'nda da, Troia, Liman Tepe ve Beycesultan gibi uzun stratigrafi veren büyük höyük yerleşmeleri mevcuttur. Beycesultan, Güneybatı Anadolu'da höyükleşmenin en yoğun ve uzun süreli izlenebildiği tek merkezdir. Ayrıca bu yörede ETÇ'nin yoğun bir şekilde temsil edildiği çok sayıda höyüğün varlığı bilinmektedir.

Höyüklerde üst üste oluşan tabakalanma yanında, yerleşmelerin zaman zaman yatay olarak yer değiştirdiği de görülmektedir. Olasılıkla, höyüklerin yangın, deprem gibi doğal afetlere maruz kalması ve yerleşmelerin ömrünü tamamlaması vb. nedenlerle, yerleşmelerin tekrar inşa edilmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bazen, terk edilen bu yerleşmenin mimari kalıntılarının yıkılıp tesviye edilerek üzerine yeni yerleşmenin kurulması yerine, yakındaki başka bir yerde yerleşme gereği duyulmuştur. Bu tür yatay yer değiştirme hareketinin örnekleri Batı Anadolu'da Çeşme-Bağlararası<sup>759</sup>, Karataş-Semayük<sup>760</sup>, Kanlıgeçit<sup>761</sup>, Yeşilova<sup>762</sup> gibi yerleşmelerden bilindiği gibi, yukarıda sözü edildiği üzere, Laodikeia'da Kandilkırı ve Asopos Tepesi kazılarında da benzer bir durumla karşılaşmıştır. Karataş-Semayük, tek bir merkezi yapıyı barındıran mini bir höyüğün etrafında, her tabakada farklı bir konumda bulunan yerleşim ve mezarlık alanlarından oluşur. Hem mezarlık hem de yerleşim alanlarının, farklı tabakalarda yatay olarak yer değiştirdiği görülmektedir. Ancak, merkezi yapının bulunduğu mini höyük yerleşmenin çekirdeğini oluşturmakta ve birleştirici bir rol oynamaktadır.

Yerleşmenin öncekinin üzerine veya yakındaki boş düzlüğe kurulması şeklindeki bu iki seçeneğin her birinin avantajları ve dezavantajları mevcuttur.

<sup>759</sup> Vasıf Şahoğlu, "Çeşme-Bağlararası (2002-2005, 2009-)", *DTCF Arkeoloji Bölümü Tarihçesi ve Kazıları (1936-2011)*, (Ed. O. Bingöl vd.) Anadolu/Anatolia Ek Dizi III.2, Ankara 2012, s. 84.

<sup>760</sup> Karataş-Semayük'ün kuzeybatısında, yer alan Bağbaşı'nda, ETÇ öncesine ait yerleşim mevcuttur. Diğer bir deyişle, yerleşim, önce Bağbaşı'ndan güneydoğuya doğru kaydırılmış, burada da ETÇ boyunca merkezi höyük çevresinde yer değiştirmiştir.

<sup>761</sup> Mehmet Özdoğan vd., "Kırkırelili Höyüğü 1995 Yılı Kazısı", *18. KST-1*, 1997, s. 60. Aşağıpınar'da Neolitik Çağ'da başlayan yerleşme, Erken Tunç Çağı'na kadar Kanlıgeçit olarak adlandırılan kesime doğru yatay yer değiştirmiştir.

<sup>762</sup> Zafer Derin, Tayfun Caymaz, "İzmir Yeşilova Höyüğü 2011 Yılı Çalışmaları", *34. KST-1*, 2013, s. 119, Plan 1. Çağ ile Bizans Dönemi arasına denk gelen çeşitli dönemlerde iskân edilmiş olan yerleşmede, 5 farklı yerleşim alanı tespit edilmiştir.

Höyükleşme, önceki tabakalara ait yapıların temellerini ve sağlam duvarlarını yeniden kullanabilme şansını sağladığı gibi, enkazda bulunan her tür iyi durumdaki malzemeyi de (ahşap, kerpiç, taşlar gibi inşa malzemesi yanında sağlam kalan, seramik, ağırlık, ağırşak vb. taşınabilir malzeme) yeniden değerlendirebilmeyi sağlayabilir. Ancak burada, önceki enkazın kaldırılması ve yeniden kullanılacak alanın tesviye çalışmaları için fazladan işgücü gerekmektedir.

Yatay olarak yer değiştirme/yeniden kurma durumunda ise yeni bir düzlük alanın temiz ve kolay yerleşilir olma avantajları mevcuttur. Buna karşın inşa için gerekli tüm malzemenin bu alana nakledilmesi gereklidir.

İki farklı “yeniden yerleşme” biçiminin –höyükleşme ya da yatay yer değiştirme- hangi gerekçelerle tercih edilmiş olabileceği, tamamen ayrı bir çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Burada yalnızca, olası sebepler arasında, yukarıda sıralanan pratik sebeplerin yanında, yerleşim alanının sembolik anlamı, kaynakların yer değiştirmesi (eski su kaynağının kuruması vb.), mezarlık alanlarının yeri vb. diğer olası sebepler arasında sayılabilir.

### **2.1.8.2. Genel Yerleşim Planları ve Çevre Duvarları**

Kuruçay 6A tabakasının yerleşim planına bakıldığında, en azından Kalkolitik Çağ’ın geç evreleriyle beraber, bölgede, küçük ölçekli, kendi içine kapalı ve sınırları belirlenmiş olan bir yerleşim konseptinin var olduğu söylenebilir. Ancak bunun yörenin tüm yerleşimleri için bir model oluşturduğunu söylemek elbette olanaksızdır. Beycesultan’ın Kalkolitik tabakaları için bir çevre duvarının varlığından söz edilmişse de araştırmanın oldukça dar bir alanda yapılmış olması, söz konusu duvarın yerleşim alanını sınırlayan bir çevre duvarı olup olmadığı konusunda şüpheye sevketmektedir.

ETÇ’ye gelindiğinde ise Hacılar Büyük Höyük ve Bademağacı yerleşmelerinde, Kuruçay’dakine benzer bir şekilde, yerleşmenin etrafının sınırlandırıldığı anlaşılmaktadır. Çevre duvarının öncelikli işlevi, yerleşmeyi doğa olaylarından veya saldırılardan koruma olabilir. Ancak ikincil işlevi de, yerleşmenin sınırını belirlemek olmalıdır.

Güneybatı Anadolu ETÇ yerleşimleri için önerilen “sur”ların hiçbirinin gerçekten savunma amaçlı kullanılmış olduğuna dair kanıt bulunmamaktadır. Beycesultan’da ETÇ suru olarak önerilen duvarın, kalınlığının 1.25-1.30 m arasında



olması, bunun basit bir konut duvarı olmayıp, özel bir işleve sahip olabileceğini düşündürmektedir. Söz konusu duvarın, kule benzeri bir çıkıntıya sahip olduğu da ifade edilmektedir. Ancak bunun duvar üzerindeki bir dirseğe ait olması ihtimali de vardır. Diğer bir deyişle, söz konusu sistemin savunmayla ilgili olduğunu gösterecek kesin bir kanıt bulunmamaktadır. Batı koniyi çevrelediği belirtilen bu duvarın, teras duvarı benzeri bir fonksiyonu da olabilir. Aynı durum, Bademağacı yerleşmesinde de söz konusudur. Glacis'in iç kısmında kalan, 0.85-0.90 m arası kalınlıkta ve korunan kısımları bazen 1 m yükseklikte olan çevre duvarı, öncelikle sıra evleri arkadan sınırlandırmaktadır. Ancak burada da duvarın savunma amaçlı olduğuna dair yeterli veri bulunmamaktadır. Bu bağlamda, Hacılar Büyük Höyük ETÇ I çevre duvarı, bilinenler içinde en düzenli ve sağlam olanıdır. Kuruçay Kalkolitik, Hacılar Büyük Höyük ETÇ 1 ve Bademağacı ETÇ 2 yerleşmelerinin çevre duvarları üzerinde giriş kapıları tespit edilebilmiştir.

Yukarıdakilerin aksine, Karataş-Semayük'te, tarlalardaki konutların bulunduğu alanı çevreleyen bir duvara veya benzer bir mimari öğeye ulaşılammıştır. Ancak burada da, merkezi höyükte bir çevre duvarı söz konusudur. Çevre duvarının özellikleri ve işlevi yerleşmelerin ölçekleri ile de ilişkili olabilir. Örneğin, Beycesultan gibi büyük ölçekli ve uzun iskânlı bir yerleşmenin ETÇ genel planı, yukarıdakinin tam aksine, farklı bir model oluşturabileceği ve burada gerçek bir "sur"un var olabileceğini göz ardı etmemek gereklidir.

Özellikle Hacılar Büyük Höyük ETÇ 1 ve Bademağacı ETÇ 2 yerleşim planlarıyla, Korfmann tarafından Demircihöyük yerleşim planından ve bunun Anadolu'daki benzerlerinden yola çıkarak tanımlanan "Anadolu Yerleşim Planı"<sup>763</sup> arasında önemli benzerlikler söz konudur. Fidan<sup>764</sup> ise bu yerleşim planının İçbatı Anadolu'daki örneklerinin altını çizerek, "*İç Batı Anadolu Yerleşim Planı*" şeklindeki bir adlandırmanın daha yerinde olacağı görüşündedir. Bademağacı ile Demircihöyük genel yerleşim planları arasındaki en önemli farklılık, Bademağacı'nda merkezi avlunun depolama vb. ortak faaliyetler için değil, başka yapıların inşası için kullanılmış olmasıdır. Laodikeia-Kandilkırı 'nda ise henüz çok az bir alan kazılmış olmasına karşın, ilerleyen çalışmalar sonucunda, Anadolu Yerleşim Planı ile benzeşen bir planın bulunması çok şaşırtıcı olmayacaktır. Korfmann, gerek Aphrodisias Akropol II.

<sup>763</sup> Manfred Korfmann, *Demircihöyük: die Ergebnisse der Ausgrabungen 1975-1978*, Mainz am Rhein 1983, s. 222-241. Orijinal metinde "*anatolisches Siedlungsschema*" olarak anılmaktadır.

<sup>764</sup> Erkan Fidan, "Anadolu Yerleşim Planı Üzerine Yeni Bir Değerlendirme.", *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Dergisi XVII*, 2013, s. 117-118

Tabaka'daki, gerekse Karataş'ta merkezi höyüğün güneyindeki bitişik iki trapez planlı yapıyı, Demircihöyük'teki trapez formlu evlerle karşılaştırmaktadır<sup>765</sup>. Aphrodisias'ta açılan alanın küçük olması sebebiyle, genel yerleşim planının Anadolu Yerleşim Planı ile ilişkili olup olmadığı konusunda kesin bir yargıya varmak olanaklı değildir. Ancak Semayük'te, merkezi höyüğün güneydoğusundaki III. ve IV. Tabaka'ya ait kalıntılar, Korfmann'ın sözünü ettiği trapez biçimli yapılarla çağdaş, bağımsız yapıların ve bunlar arasındaki açık alanların varlığını göstermektedir<sup>766</sup>. Bunun ardından gelen V. ve VI. tabakalarda da, höyüğün çevresinde farklı alanlara yayılan bağımsız megaronların varlığı bilinmektedir<sup>767</sup>. Bu bağlamda, Karataş-Semayük'ün hiçbir tabakası, Anadolu Yerleşim Planı'na benzer bir genel yerleşim planı içermemektedir.

Bu iki yerleşim planı arasındaki farklılığın nedeni, yerleşimin alanını ve dağılımını belirleyen unsurların da farklı olması olabilir. Zira, Karataş'ta en baştan beri var olan bir merkezi höyük ve onun çevresinde ihtiyaca göre şekillenen ve örgütlenen bir yerleşim alanı mevcuttur. Oysaki Anadolu Yerleşim Planının uygulandığı yerleşmelerde, sıra evlerin oluşturduğu bir dış çember ve bunların arka duvarlarının oluşturduğu bir çevre duvarı, döşeme vb. unsurlar, yerleşimin yayılım alanını en baştan dıştan sınırlandırmaktadır. Bu bağlamda, bu iki yerleşme planının, farklı şekillerde gelişmiş olduğu izlenimi edinilmektedir.

### 2.1.8.3. Konut Planları

Güneybatı Anadolu konut planlarının, Batı Anadolu'nun geri kalan bölgeleriyle paralel bir gelişme gösterdiği söylenebilir. Yapıların planlarının genel olarak uzun ve dikdörtgen formlu olduğu görülmektedir. Bu plan, Geç Kalkolitik'ten itibaren var olup uzun süre de popülerliğini korumuş gözükmektedir. Uzun Ev, Megaron, Megaronumsu ya da radyal planlara uydurulmuş trapez biçimli yapıların tamamı aslında benzer ev tipinin türevleridir. Megaronların ayırt edici özelliği ön kısımlarında, uzun yan duvarların öne doğru uzatılması sonucu oluşturulmuş olan antaların sınırlandırdığı bir sundurma içermeleridir. Beycesultan Geç Kalkolitik tabakalarındaki uzun, dikdörtgen yapılara, sonradan eklenen antalarla oluşturulan örnekler, bu yerleşmede megaron planlı evlere geçiş sürecini yansıtıyor olabilir. Megaronlar için bir diğer tanımlayıcı unsur da,

<sup>765</sup> M. Korfmann, *Demircihöyük: die Ergebnisse*, s. 225-226.

<sup>766</sup> J. Warner, *Elmalı-Karataş II.*, s.Pl. 57.

<sup>767</sup> J. Warner, *Elmalı-Karataş II.*, s.Pl. 22.

dikdörtgen planlı, büyük bir ana odanın varlığıdır. Bu ana oda Beycesultan'da 5x10 m ölçülerine ulaşmaktayken Karataş'ta bunların en büyükleri 4x8.90 m ölçülerinde olabilmektedir. Diğer oda/odalar ile birlikte yapının toplam uzunluğunun 14 m'ye kadar ulaştığı görülmektedir. Bir apsisli kısa kenarla sonlanan yapılarda dahi, mevcut uzun, dikdörtgen ev formuna, kısa kenardan bir apsisin eklenmesiyle bu plana ulaşıldığı söylenebilir. Apsisli yapılar Karataş-Semayük'ten bilinmektedir. Mellink, Anadolu "megaron"larını Avrupa'nın uzun evlerinin lokal bir adaptasyonu olduğunu ve Karataş'ta bunların apsisli yapılarla bir arada görülmesinin de bu yapı tipinin Avrupa kökenli olabileceğini doğrular nitelikte olduğunu öne sürmektedir<sup>768</sup>. Laodikeia-Kandilkırı 2. Tabaka evlerinin kazılan kısımlarının uzunluğu 14 m.yi bulmaktadır.

Yapı tipleri birbirlerine benzemekle beraber, bunlar, yerleşim planına bağlı olarak, ya bağımsız yapılar biçimindedir ya da birbirlerine bitişik şekilde inşa edilmişlerdir. Karataş-Semayük haricinde, yapılar genelde bitişik inşa edilmiştir. Evlerin bağımsız veya bitişik inşa edilmiş olması, çatının beşik çatı veya düz dam olması ile ilişkili olabilir. Bitişik inşa edilmiş yapılarda, evlerin uzun yan duvarları bazen ortak kullanılmış, bazen de birbirine bitişik, bağımsız iki yan duvar inşa edilmiştir. Yerleşmelerde genelde bu iki türe de aynı evrelerde rastlanmıştır. Bitişik bağımsız duvarlar, her bir evin çatısının farklı yükseklikte olmasının bir sonucu olarak uygulanmış olabilir.

Aphrodisias'ta alanı ölçülebilen 2 yapının 58 ve 69 m<sup>2</sup> olduğu yukarıda belirtilmiştir. Diğer yerleşmelerdeki dikdörtgen yapılar da dikkate alındığında, Güneybatı Anadolu ETÇ yerleşmelerinde, evlerin kabaca 50-70 m<sup>2</sup>lik bir alana sahip olduğu söylenebilir.

B. Perello, Anadolu ETÇ mimarisi üzerine yaptığı çalışmasında<sup>769</sup>, Batı Anadolu'daki konutların, genel anlamda ince uzun, dikdörtgen bir plana sahip olduğuna dikkat çekmiştir. Bu çalışmada, megaronlar, uzun evler, çok mekânlı dikdörtgen planlı yapılar ve radyal olarak sıralanmış uzun dikdörtgen yapılar vb. tiplerin, Batı Anadolu ETÇ'si için karakteristik olduğu açık olarak görülmektedir. Sözü edilen yapılardan bazıları tek mekânlı olabildiği gibi çok mekânlı olanları da mevcuttur.

<sup>768</sup> Machteld J. Mellink, "Karataş and the Megaron Problem", *XII. KST-I*, 1991, s. 270.

<sup>769</sup> B. Perello, *L'architecture domestique*

#### 2.1.8.4. Özel İşlevli Yapılar

Erken Tunç Çağı'nda Batı Anadolu'da özel işlevli yapılardan söz edildiğinde, ilk sırada Beycesultan'da S. Lloyd ve J. Mellaart tarafından *Shrine* olarak adlandırılan yapılar gelmektedir. Bunlardaki, ocaklar, steller, boynuz biçimli kil çıkıntılar ve sunu alanlarından oluşan “kompozit sunak”lar, S. Lloyd tarafından, Girit'teki “*tree and pillar*” kültü ile karşılaştırılmıştır. İkiz *Shrine*lerden birinde sunağın önünde ahşap dikme bulunurken, diğesinde bulunmamaktadır. Ahşap dikmeye sahip olmayan örnekte “tanrıça” figürinlerinin bulunması ise bu çifte kutsal yapıların bir tanrı ve tanrıça çiftine ait olduğu fikrine destek olarak kabul edilmiştir. Stellerin önünde yer alan kilden yapılmış boynuz biçimli 2 çıkıntı ise Girit ve Ege'den tanınan örneklere benzer olarak değerlendirilmiştir<sup>770</sup>. Bu tür yapıların Beycesultan'da ETÇ sonrası tabakalarda da görüldüğü bilinmektedir. Bunların bir tanesi, yeniden başlatılan Beycesultan kazılarında, Geç Tunç Çağı tabakalarında ele geçirilmiş ve detaylıca araştırılmıştır<sup>771</sup>. Bu yapıların, aynı alanda yinelenerek inşa edilmesi, duvarlarının da çeşitli eklentilerle sağlamlaştırılmış olması, bu kesimin uzun süre aynı amaçla kullanıldığını düşündürmektedir. Özellikle Beycesultan XVII. Tabaka'daki yapıda, “rahip odası” diye adlandırılan arka bölmede, metal hançerler ve iğneler, çok sayıda boncuk ve ithal seramik örneklerinden oluşan buluntu topluluğu, “prestij nesnelere” olarak tanımlanabilecek bir gruptur ve yapıyı kullanan elitlerin varlığını akla getirmektedir. Karataş-Semayük'te, uzun, payandalı duvar, bunun yakınındaki platform ve bu alanda omuzdan 4 emzikli kabın bulunmuş olması, bu kesimde bir takım dini faaliyetlerin sürdürülmüş olabileceğini akla getirmektedir.

İdari işlevli olabilecek yapılardan en tanımlı olanı Karataş-Semayük'teki merkezi yapıdır. Uzun süre aynı yerde yeniden düzenlendiği ve kullanımda kaldığı anlaşılan ve diğer yapılardan ayrı olarak inşa edilmiş bu yapı, çevresindeki *palisad* ve rampalar ile de koruma altına alınmıştır. Gerek konumu, gerek çevresindeki düzenlemeler, söz konusu yapının merkezi ve özel bir işlevi olması gerektiğini düşündürmektedir. Bademağacı'ndaki merkezi yapı içerisindeki buluntu grupları, yapının özel işlevine dair kesin bir bilgi sunmamaktadır. Buna karşının, bu yapının

<sup>770</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 31, dn.4-8.

<sup>771</sup> Eşref Abay, Fulya Dedeoğlu, “Beycesultan 2011 Yılı Kazı Çalışması Raporu”, 34. *KST-1*, 2013, s. 221.

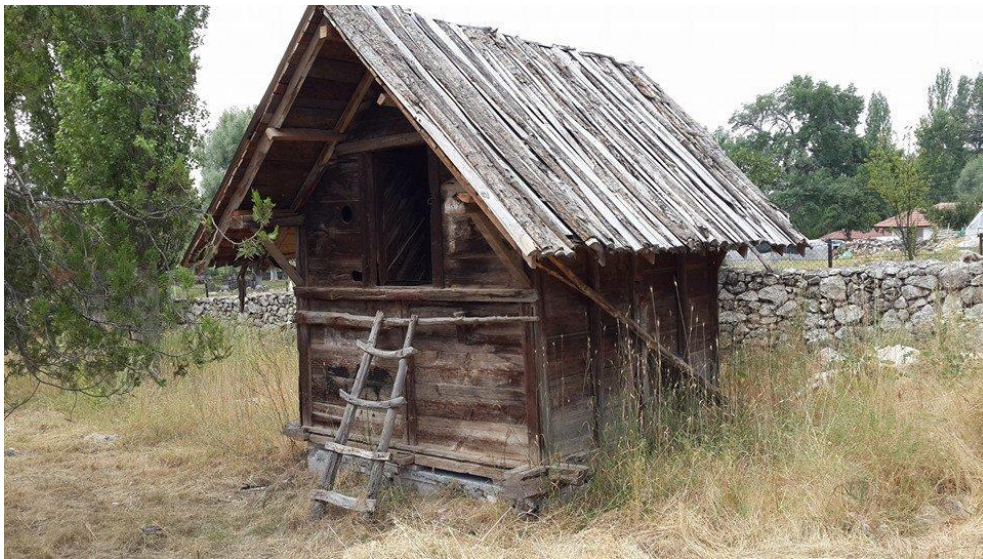
yerleşimi çevreleyen megaronlardan farklı bir plana sahip olması, ortadaki avluya bağlanan çok odalı plan içermesi ve merkezi bir konumunun söz konusu olması itibarıyla özel bir işleve sahip olduğu düşünülebilir.

### 2.1.8.5. İç Mimari Öğeler

Yapılar içerisindeki düzenlemelere bakılacak olursa, megaron planlı yapılarda ocaklar esas itibarıyla büyük, dikdörtgen ana odada yer almaktadır; ancak, bunlar bazen sundurmaya da inşa edilmiştir. Bunun yanında Karataş'ta açık alanlarda da ocakların varlığı tespit edilmiştir. Beycesultan'da görülen platformlu, arkası panelli, yuvarlak tablalı tipik ocaklar ilk kez Kalkolitik Çağ'da saptanmış ve bu gelenek Geç Tunç Çağı'na kadar sürmüştür. Beycesultan'da ritüellerle de bağlantılı olduğu düşünülen ve megaronlar içinde bulunan ocakların benzerlerine, Karataş ve Seyitömer'de de rastlanmıştır. Ancak bu tip ocakların öncüllerinin, Kuruçay'da daha erken tabakalarda mevcut olduğu ifade edilmelidir.

Aphrodisias ve Karataş-Semayük'te ocakların bir kenarının ya da tüm çevresinin taşla çevrelendiği görülmektedir. Kubbeli fırınların da Kuruçay Kalkolitik Çağ örneklerinden hareketle<sup>772</sup>, yörede bu dönemden itibaren bilindiği söylenebilir.

Mekânlar içerisinde seki/platform olarak adlandırılacak düzenlemeler, en erken tabakalardan itibaren Beycesultan için çok tipik bir uygulamadır. Karataş'ta ise bu tür iç mimari öğelerin çok nadir olduğu belirtilmektedir. Diğer yerleşmelerde bu tür bulgulara rastlanmamıştır.



Şekil 175: Fethiye-Çaltılar Köyü'nden Ahşap Bir Ambar (Fotoğraf: Umay Oğuzhanoglu)

<sup>772</sup> R. Duru, *MÖ 8000'den MÖ 2000'e*, Res. 252-4.

Mekânlardaki depolamayla ilgili düzenlemelere bakıldığında, farklı yerleşmelerde farklı uygulamalarla karşılaşmıştır. Beycesultan'da Kalkolitik tabakalardan itibaren, mekânlar içerisinde oluşturulmuş, kerpiç blokla örülmüş haznelere ya da kilden kutular çok yaygın bir uygulamadır. Karataş'ta ise bu tür düzenlemelerin bir gelenek olmadığı belirtilmektedir<sup>773</sup>. Merkezi yapıda, tabanın altına doğru derinleşen çukurların depolama amaçlı kullanıldığı anlaşılmıştır. Karataş'ta yerleşim alanında, bazı çukurların yanı sıra, enkazı oldukça dar bir alana yayılan, küçük ölçekli ahşap ve *pisé* duvarlar bulunmuş ve bunlar ambar olarak kullanılan basit kulübelere yorumlanmıştır<sup>774</sup>. Bu tip ahşap ambarlar, yörede hala kullanılmaktadır (Şek. 175). Aphrodisias'ta ise mekân içi depolama faaliyetleriyle ilişkili olarak, içinde tahıl bulunan, belli seviyeye kadar evlerin tabanın gömülü durumda pithoslara ve kil sıvalı çukurlara rastlanmıştır. Ele alınan yerleşmelerin çoğunda, su ihtiyacı yakında bulunan akarsudan karşılanmış olmalıdır. Karataş'ta, V. ve VI. tabakalarla çağdaş, yüzeyden 5 m derinliğe kadar inen 3 adet kuyu tespit edilmiştir<sup>775</sup>.

#### 2.1.8.6. Malzeme ve Teknik

Güneybatı Anadolu ETÇ mimarisinde kullanılan malzemelere bakıldığında, ilk sırayı kerpiç almaktadır. Çeşitli amaçlarla kullanılan ahşap ise ikinci sıradadır. Taş, genelde temellerde kullanılmıştır.

Kerpiç mimarinin Geç Kalkolitik Çağ örneklerinde, Aphrodisias-Pekmez ve Beycesultan'da, taş temelsiz kerpiç duvarlar görülmektedir. Duvar kalınlıkları 0.30-1.00 m arasında değişkenlik göstermektedir. Bu yerleşmelerde, söz edilen erken dönemden itibaren kerpiç blok kullanımına rastlanmaktadır. Erken Tunç Çağı'na tarihlenen kerpiç blokların kalınlıkları, tüm yerleşmelerde genel olarak 6-9 cm arasında değişmektedir.

ETÇ yerleşmelerinde, taş temel üzerine kerpiç duvarlı yapıların yaygın olduğu görülmekle beraber, Aphrodisias'taki verilerden taş temelsiz kerpiç duvar uygulamasının da sürdüğü anlaşılmaktadır. Bademağacı'nda tüm yapılarda taş temel söz konusudur. Yerleşime girişi sağlayan "kapı"larda ise tüm duvarın taş örgüye sahip

<sup>773</sup> Yapıların yıkıntıları arasında, bu tür düzeneklere ait olabilecek parçalara rastlanmışsa da yerleşme için yaygın bir uygulama olmadığı belirtilmektedir.

<sup>774</sup> M. Mellink, "Excavations at Karataş", *TAD* 16/1, s. 107; J. Warner, *Elmalı-Karataş II.*, s.184, Pl. 116.

<sup>775</sup> M. Mellink, "Karataş-Semayük 1963", s. 271; J. Warner, *Elmalı-Karataş II.*, s. 187.

olduğu görülmektedir. Kerpiç mimaride, bloklar dışında dal örgü ve *pisé* çeşitlemelerinin de kullanıldığı, özellikle Karataş örnekleri ile anlaşılmaktadır. Laodikeia’da da Karataş’la benzer duvar tekniklerinin kullanılmış olduğunu düşündüren veriler bulunmaktadır. Karataş’ta merkezi yapı hariç, VI. Tabaka’ya kadar kerpiç blok kullanımına rastlanmamıştır. M. Mellink, Lykia’nın yerel mimarisinin ahşap ağırlıkta olduğunu ve bu geleneğin modern ahşap tahıl ambarlarında sürmekte olduğunu ifade etmektedir. Ona göre, Karataş’ta kerpiç blok kullanımı, çevredeki diğer yerleşimlerle etkileşim sonucunda öğrenilmiş olmalıdır<sup>776</sup>. J. Warner da, Karataş merkezi yapısında en erken evreden itibaren kerpiç blokların kullanılmasını, yapının kamusal bir işlevinin olduğunun göstergesi olarak yorumlamaktadır<sup>777</sup>.

## 2.2. Güneybatı Anadolu Erken Tunç Çağı Mezarlıkları ve Ölü Gömme<sup>778</sup> Gelenekleri

### 2.2.1. Başlıca Mezarlık Alanları

Anadolu’nun pek çok bölgesinde olduğu gibi Güneybatı Anadolu’da da Erken Tunç Çağı’nda, yerleşim dışı mezarlık geleneğinin yaygın olduğu açıkça görülmektedir. Yörede yer alan, kazısı yapılmış mezarlık alanları arasında, Karataş-Semayük<sup>779</sup>, Harmanören-Göndürle<sup>780</sup>, Iasos<sup>781</sup>, Tavas-Karahisar<sup>782</sup>, Denizli-Akhan<sup>783</sup>, Yatağan-Kumyer<sup>784</sup> mezarlıkları sayılabilir. Muğla il sınırları içinde yer alan Küpasar<sup>785</sup> ve

<sup>776</sup> Machteld J. Mellink, “Building Materials”, s. 377.

<sup>777</sup> J. Warner, *Elmalı-Karataş II.*, s.178.

<sup>778</sup> Ölü gömme gelenekleriyle ilgili pek çok arkeolojik yayında, “gömü” sözcüğü hem mezar (örn. “Pithos gömüleri”) hem de mezar içerisine yerleştirilen bireyleri (örn. “tekli gömü”, “çoklu gömü”) ifade etmek için kullanılmaktadır. Ancak gömü sözcüğü, “Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük”te “*Toprak altına gömülerek saklanmış para veya değerli şeyler, defîne*” biçiminde tanımlanmaktadır. Arkeoloji literatüründe yaygın olarak kullanılmasına karşın, bu çalışmada “gömü” sözcüğüne yer verilmemiş, onun yerine mezar, mezar içerisine yerleştirilen bireyleri ifade etmekte de “gömme” (örn. “tekli gömme”, “çoklu gömme”) sözcüğü tercih edilmiştir.

<sup>779</sup> M. Mellink, “Karataş-Semayük 1964 “.

<sup>780</sup> Mehmet Özsait, “1997 Yılı Harmanören (Göndürle) Mezarlık Kazısı”, 20. *KST-1*, 1999, s. 467-483. Mehmet Özsait, "Les Fouilles du Cimetière de Göndürle Höyük à Harmanören.", *Anatolica*, XXIX, 2003, s. 87-102. Mehmet Özsait, “2003 Yılı Harmanören-Göndürle Höyük Mezarlık Kazısı”, 26. *KST-2*, 2005, s. 319-330.

<sup>781</sup> P. Pecorella, *La Cultura Preistorica*

<sup>782</sup> S. Yaylalı, E. Akdeniz, “Aphrodisias Müzesi’ndeki Karahisar”, s. 3, dn. 6.

<sup>783</sup> C. Şimşek, *Laodikeia*, s. 39, Res. 44.

<sup>784</sup> O. Kara, *Karia Bölgesi Tunç Çağı*, s. 54 vd.

<sup>785</sup> Eylem Kazıl, *Yatağan Ovası ve Çevresinin Arkeolojik Araştırması*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2004, s. 13; Serap Yaylalı, “Muğla Prehistoryası: Paleolitik Dönemden Erken Tunç Çağı Sonuna Kadar”, *Anadolu Arkeolojisine Katkılar: 65. Yaşında Abdullah Yaylalı’ya Sunulan Yazılar*, (Ed. Takaoğlu T.), İstanbul 2006, s. 8.

Yarbaşı mezarlıkları<sup>786</sup> da, kısa süreli kurtarma kazıları ile araştırılmıştır. Bunun yanında Milas Müzesi'nde bulunan ve Damlıboğaz<sup>787</sup> kökenli olduğu düşünülen buluntuların, bir mezarlık alanından geldiği düşünülmektedir. Yukarıda, bu çalışma kapsamında değerlendirilen Laodikeia-Kandilkırı Mezarlığı<sup>788</sup>, bilinen mezarlık alanlarına bir yenisini eklemiştir. Sagalassos çevresinde yürütülen yüzey araştırmalarında, ETÇ'ye tarihlenen farklı buluntu yerleri tespit edilmiş<sup>789</sup>, Gavur Evi Tepesi olarak adlandırılan alanda, ETÇ 2'ye ait bir mezarlık alanı saptanmıştır. Aynı mezarlık alanı OTÇ'de de kullanılmıştır<sup>790</sup>.

Yukarıda sayılan mezarlık alanları arasında, Karataş-Semayük haricinde, bu mezarlıklara ait yerleşimlerde kazı yapılmamıştır. Aphrodisias-Pekmez'de yapılan kazılarda, ETÇ 2 dönemine ait, VI. Tabaka'da bulunan yetişkin bir kadına ait<sup>791</sup> bir pithos mezar, bu alanın mezarlık alanı olarak kullanılmış olabileceğini akla getirmiştir<sup>792</sup>. Aphrodisias'ta Akropol'de bulunan çömlek mezar ise bir bebeğe aittir<sup>793</sup>. Başu doğuya yönlendirilmiş olan iskelet, üçayaklı bir çömlek içine yerleştirilmiştir<sup>794</sup>. Bazı mezarlıkların yerleşim alanları bilinmemektedir. Iasos'ta, antik kentin yayılım alanı içerisinde yer alan mezarlığın ait olduğu yerleşmenin<sup>795</sup>, yine antik kent içerisinde olması gerektiğini ifade eden Pecorella, Akropolün çeşitli kesimlerinde ele geçirilen seramik parçaları ve taş aletlerin bu duruma kanıt olduğunu belirtmektedir<sup>796</sup>. Kentin Roma Tiyatrosu civarında ve Doğu Kapısı yakınındaki Bazilika civarında da, Kalkolitik ve Erken Tunç Çağı kalıntıları tespit edilmiştir<sup>797</sup>. Yine önemli mezarlıklardan biri olan Harmanören yakınında yer alan Gündürle Höyük, olasılıkla bu mezarlığa ait yerleşim alanıdır; ancak burada kazı çalışması yürütülmemiştir.

Güneybatı Anadolu'da bazı önemli Erken Tunç Çağı yerleşimlerinin ise mezarlık alanları tespit edilememiş ya da kazılmamıştır. Yörede en uzun süreli

<sup>786</sup> Yusuf Boysal, "Lagina Kazıları", 8. *Türk Tarih Kongresi*, 1979, s. 389.

<sup>787</sup> E. Gülseven, *Milas Müzesi Eski Tunç Çağı*, s. 7-8.

<sup>788</sup> C. Şimşek, *Laodikeia*, s. 400-406.

<sup>789</sup> Marc Waelkens, vd., "The 1996 and 1997 Surveys in the Territory of Sagalassos", *Sagalassos V. Report on the Survey and Excavation Campaigns of 1996 and 1997*, (Ed. M. Waelkens, L. Loots), Leuven 2000, s. 156.

<sup>790</sup> Ralf Vandam vd., "The Bronze Age Cemetery of Gavur Evi Tepesi, Southwestern Turkey", *Anatolica*, XXXIX, 2013, 241-259.

<sup>791</sup> M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, Fig. 26.

<sup>792</sup> Erim 1968, 71; B. Kadish, "Aphrodisias 1968 and 1969", s. 126, M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, s.74-77.

<sup>793</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1967", s. 52.

<sup>794</sup> M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, s.121.

<sup>795</sup> P. Pecorella, *La Cultura Preistorica*, s. 11, fig. C-D.

<sup>796</sup> P. Pecorella, *La Cultura Preistorica*, s. 100.

<sup>797</sup> Nicoletta Momigliano, *Bronze Age Carian Iasos. Structures and Finds from the Area of The Roman Agora (c. 3000-1500 BC.)*, Roma 2012, s. XIV, 7-8.



tabakalaşmaya sahip yerleşme olan Beycesultan'ın ETÇ mezarlık alanının yeri kesin olarak bilinmemektedir. Ancak, yeniden başlatılan Beycesultan kazılarında, höyüğün yaklaşık 300 m batısında pithosların bulunduğu bir mezarlık tespit edilmiştir ve açığa çıkarılan pithos mezarlar Orta Tunç Çağı'na tarihlendirilmiştir. Aynı kesim daha geç dönemlerde de mezarlık alanı olarak kullanılmıştır<sup>798</sup>. Bugün için Beycesultan'ın bilinen tek mezarlık alanı burasıdır.

Bademağacı ve Kuruçay yerleşmelerine ait mezarlık alanlarının da yeri saptanamamıştır. Kuruçay'da yerleşim içinde Erken Tunç Çağı'na tarihlendirilen 5 adet basit toprak mezar açığa çıkarılmıştır. Bunlardan bir tanesinde biri kadın ve biri de erkek olmak üzere, iki yetişkin bireye rastlanmıştır. Mezarlarla bağlantılı bir ölü hediyesi bulunmamıştır<sup>799</sup>. Bademağacı'nda yerleşmenin sınırları içerisinde iki adet çömlek mezar bulunmuştur. Bunlardan birinde 16 yaşlarında bir gencin gömüldüğü belirtilmektedir ve bu mezarda bireye ait bir de testicik ele geçirilmiştir<sup>800</sup>. Yukarıda tanıtılan Laodikeia ETÇ 2 mezarlığına ait yerleşimin yeri henüz belirlenememiştir. Aynı durum, ETÇ 3 yerleşmesinin mezarlık alanı için de geçerlidir. ETÇ 2 mezarlığının henüz çok kısıtlı bir bölümü kazılmıştır.

### 2.2.2. Mezarlıkların Konumu ve Düzeni

Batı Anadolu'nun genelinde olduğu gibi, Güneybatı Anadolu'da da Erken Tunç Çağı'nda yerleşim dışı mezarlık geleneği söz konusudur. Yerleşim alanına yakın kesimlerin, mezarlık olarak seçildiği anlaşılmaktadır. Perello, Batı Anadolu'daki yerleşmeler ile mezarlıkları arasındaki mesafenin yaklaşık olarak 200 ile 500 m arasında değiştiğine ve bunun kolayca ulaşılabilecek yürüme mesafesinde olduğuna dikkat çekmektedir<sup>801</sup>. Pecorella, Kyklad etkisinin yoğun olarak izlenebildiği Iasos'ta, mezarlık alanı olarak düz bir alanın tercih edildiğini, buna karşın Kykladlar'daki mezarlıkların genel olarak eğimli arazilerde yer aldığını ifade etmektedir<sup>802</sup>. Doumas, Pelos-

<sup>798</sup> E. Abay, F. Dedoğlu, "Beycesultan 2007-2008 ", 59-60, Fig. 22-23.

<sup>799</sup> R. Duru, *MÖ 8000'den MÖ 2000'e*, s.161, Res. 327.

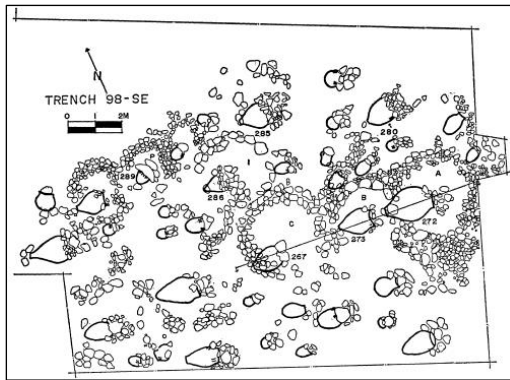
<sup>800</sup> R. Duru, *MÖ 8000'den MÖ 2000'e*, s.161, Res. 328-329.

<sup>801</sup> Berangere Perello "Emplacement et organisation de l'espace funéraire en Anatolie occidentale au Bronze ancien (IIIe millénaire)", *2èmes Rencontres d'archéologie de l'IFEA: Le Mort dans la ville Pratiques, contextes et impacts des inhumations intra-muros en Anatolie, du début de l'Age du Bronze à l'époque romaine.*, Nov 2011, (Ed. Henry O.), İstanbul, 2011, s. 35-36.

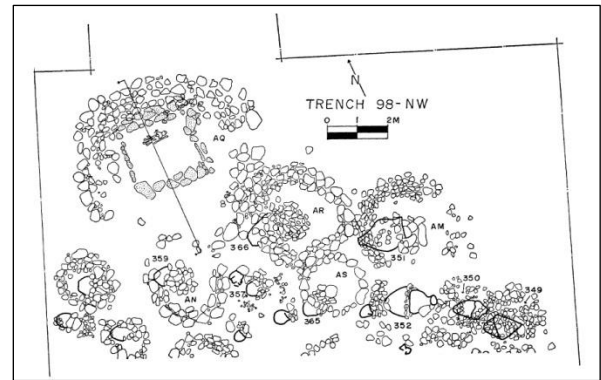
<sup>802</sup> P. Pecorella, *La Cultura Preistorica*, s. 102.

Lakkoude grubu mezarlıkların küçük ölçekli olduğunu, Iasos'takine benzer geniş alanlı mezarlıkların ise Keros-Syros kültürü için karakteristik olduğunu ifade etmektedir<sup>803</sup>.

Bölgenin en detaylı kazılmış ve yayınlanmış mezarlık alanları Karataş-Semayük yerleşmesine aittir. Yerleşmenin her aşamasında, mezarlık olarak seçilen kesim aynı kalmamıştır. Diğer bir deyişle, yerleşimin farklı evreleriyle çağdaş olarak mezarlık alanı da yatay olarak yer değiştirmiştir. Perello, Karataş mezarlık alanlarının, yerleşim seviyesine göre yaklaşık 4-5 m daha yüksekte yer aldığına dikkat çekmektedir<sup>804</sup>. Benzer bir seviye farkının, Demircihöyük yakınında, doğal bir yükseltinin üzerinde yer alan Sariket mezarlığında da söz konusu olduğunu belirtmektedir.



Şekil 176: Karataş-Semayük Mezarlığında, 98-SE Açmasında Pithos Mezarlar ve Taş Çevrikler (Mellink 1969a, Ill. 1)



Şekil 177: Karataş-Semayük Mezarlığında, 98-NE Açmasında Pithos Mezarlar ve Kuzeybatıda Taş Sanduka Mezar (Mellink 1969a, Ill. 3)

Karataş-Semayük'te, 98 no.lu açmada yer alan pithoslarla bağlantılı olarak, mezarlık yüzeyinde çapı 1 m ile 6.50 m arasında değişen ve mezarların yerini belirten yüzey işaretleri olduğu anlaşılan<sup>805</sup> taş "çevrik"ler<sup>806</sup> açığa çıkarılmıştır. Pithos, zemine yerleştirilip, üstü toprakla örtüldükten sonra oluşan tepcecik, düzenli bir taş sırası ile çevrilmiştir<sup>807</sup>. Mezarlık yüzeyinde oluşturulan bu taş çevrikler, pithosun ağız seviyesinden yaklaşık 0.25 ila 1 m daha yukarıda yer almaktadır<sup>808</sup> (Şek. 176). 37 no.lu açmada, mezarlar üzerindeki taş çevriklerden bir tanesi 8 m çapındadır<sup>809</sup> (Şek. 177). Taş çevriklere bazen doğudan bir giriş açılmıştır<sup>810</sup>. Mezarlığın kullanım yüzeyinin

<sup>803</sup> Christos Doumas, *Early Bronze Age Burial Habits in the Cyclades*, Göteborg 1977, s. 70.

<sup>804</sup> B. Perello "Emplacement et organisation de l'espace funéraire", s. 36.

<sup>805</sup> Machteld J. Mellink, "Excavations at Karataş-Semayük 1968", *TAD* 17/2, 1969, s. 145.

<sup>806</sup> Çevrik sözcüğü T.Yıldırım tarafından Resuloğlu mezarlığında ele geçirilen pithos mezarları çevreleyen ve aynı amaçla inşa edildiği anlaşılan halka duvarlar için kullanılmıştır (Yıldırım ve Ediz 2007, 213; Yıldırım ve İpek 2010, 525.) Burada da bu ifadenin kullanılması uygun görülmüştür.

<sup>807</sup> Mellink 1993, 441.

<sup>808</sup> M. Mellink, "Excavations at Karataş-Semayük in Lycia, 1968", *AJA*, 73, 1969, s. 319; M. Mellink, "Karataş-Semayük 1968", *TAD*, s.145.

<sup>809</sup> Machteld J. Mellink, "Excavations at Karataş-Semayük 1967", *TAD*, 16/1, 1968, s.108.

<sup>810</sup> M. Mellink, "Karataş-Semayük 1967", s.107-108.

seviyesi, taş çevriklerin bulunduğu seviyeden anlaşılmaktadır<sup>811</sup>. M. Mellink, bu taş çevriklerin bir çeşit *pisé* ya da dal örgü düzeneğin temeli olabileceğini; ancak bunlar yangın geçirmediğinden bu üst yapıya ait herhangi bir izin korunmamış olduğunu öne sürmektedir<sup>812</sup>. Bazı durumlarda, pithosun ağzına yakın olan taş yığınının, taş çevrik seviyesinde, yüzeyden kısmen görünür durumda olduğu belirtilmektedir<sup>813</sup>. Bu da mezar yerinin işaretlenmesine yardımcı olmaktadır. Çocuk mezarlarında çevriklere nadiren rastlanmaktadır<sup>814</sup>. Bu tür mezarlar genelde ana çevriklerin arasında kalan boş alanlara yerleştirilmektedir: Bu durum, çocuk mezarlarında ikincil gömme uygulamasının bulunmayışına bağlanmıştır<sup>815</sup>.

Karataş mezarlığındaki mezarların dağılımına bakıldığında, bunların belli bir düzene sahip olduğu ve genelde birbirleriyle çakışmadığı görülmektedir. Ayrıca mezarlarda, çoklu gömmeler de mevcuttur. Mezarların taş çevriklerle çevrilmesi uygulamasının, mezarlık düzeninin sürdürülmesinde ve ikincil gömmeler için mezarların yerinin doğru şekilde tespit edilmesinde önemli rol oynamış olduğu anlaşılmaktadır. Bu uygulamanın, Bademağacı'nda yerleşmenin üst kesimlerinde yer alan bir çömlek mezarda da mevcut olduğu belirtilmektedir<sup>816</sup>. Bunun yanı sıra, farklı mezar tiplerinin bir arada bulunduğu Çorum-Resuloğlu Mezarlığı'nda bu taş çevriklerin paralelleri, yalnızca pithos mezarlarla bağlantılı olarak görülmektedir<sup>817</sup>. T. Yıldırım'ın aktardığı üzere, Kalinkaya mezarlığında da bu uygulamanın bir örneği bulunmaktadır<sup>818</sup>. M. Mellink, taş çevriklerin bulunmadığı örneklerde, ahşaptan bir mezar işaretinin de kullanılmış olabileceğini öne sürmektedir<sup>819</sup>.

Mezar yerlerinin işaretlenmesiyle ilgili olarak, Güneybatı Anadolu mezarlıklarında başka uygulamaların da söz konusu olduğu anlaşılmaktadır. Tamamına yakını pithos gömmelerden oluşan Harmanören'de, Karataş'takilere benzer taş çevrikler görülmez. M. Özsait, pithosların ağzı kapatıldıktan sonra üzerlerine bir taş kümesinin yığıldığını ifade etmektedir<sup>820</sup>. Bu mezarlıkta, mezarların ağız bölümlerine, kapak

<sup>811</sup> M. Mellink, "Karataş-Semayük 1967", 107.

<sup>812</sup> Machteld J. Mellink, "Excavations at Karataş-Semayük in Lycia, 1967", *AJA*, 72, 1968, s. 257.

<sup>813</sup> M. Mellink, "Karataş-Semayük 1968", s. 319-320.

<sup>814</sup> M. Mellink, "Karataş-Semayük 1968", *TAD*, s. 145.

<sup>815</sup> M. Mellink, "Karataş-Semayük 1968", *AJA*, s. 320.

<sup>816</sup> Refik Duru, Gülsün Umurtak, "Bademağacı Kazıları, 2004", 27. KST-2, 2006, s. 439-440; R. Duru, *MÖ 8000'den MÖ 2000'e*, s.161, Res. 328-329.

<sup>817</sup> Tayfun Yıldırım, Önder İpek, "2008 Yılı Resuloğlu Eski Tunç Çağı Mezarlık Kazısı", 31. KST-3, 2010, s. 25.

<sup>818</sup> T. Yıldırım, Ö. İpek, "2008 Yılı Resuloğlu", s. 25.

<sup>819</sup> M. Mellink, "Karataş-Semayük 1964", s. 241.

<sup>820</sup> M. Özsait, "Les Fouilles du Cimetière", s. 87.

taşının çevresine, orta veya iri boy taşlarla bir yığın oluşturulduğu dikkat çekmektedir. Bu yığınların amacı da yine pithosun yerini kolay bulabilmek olmalıdır. Ancak bazı mezarların birbiriyle çakışması, her zaman mezarların yerlerinin bulunamadığını göstermektedir<sup>821</sup>. Mezarlığın uzun süre kullanılması nedeniyle, taş yığınları bir dönem sonra toprakla örtülmüş ve mezarların yeri seçilemez hale gelmiş olmalıdır. Bu nedenle özellikle, Orta Tunç Çağı'na Geçiş Dönemi'ne ait olması gereken pithoslar, Erken Tunç Çağı pithosları ile kesişmektedir.

Iasos'ta, mezarların düzenli bir dağılım göstermesi ve belli bir sisteme göre yerleştirilmesinden hareketle, Pecorella bunların yerlerinin bir şekilde işaretlenmiş olması gerektiğini ifade etmektedir<sup>822</sup>. Wheeler de, mezarların çizgisel hizalanışı ve aralarında düzenli boşlukların bırakılmasının, Iasos mezarlığının belli bir iç organizasyona sahip olduğunu gösterdiği görüşündedir<sup>823</sup>. Ancak, kazılar sırasında herhangi bir mezar işaretine rastlanmamıştır. M. Mellink'in, yukarıda sözü edilen "ahşap mezar işaretleri" önerisi<sup>824</sup>, Iasos mezarları için de geçerli olabilir. Doumas'ın aktardığı üzere<sup>825</sup>, Kyklad mezarlıklarında bazı yüzey düzenlemeleri, mezar işareti olarak kabul edilmiş ve mezar çevriklerinin kökeni olabileceği ifade edilmiştir. Bunlar basit kısa duvarlar görünümündedir. Doumas'a göre ise bunlar farklı mezar gruplarını birbirinden ayıran bölme duvarlardır<sup>826</sup> ve Kyklad mezarlıkları, konum, güvenlik, sosyal tabakalaşma ve kişilerin statüsü dikkate alınarak farklı bölümler içerecek şekilde organize edilmiştir<sup>827</sup>. Perello, Batı Anadolu'da, farklı mezar tiplerinin bir arada bulunduğu mezarlık alanlarında; özel bir konumu olan ve diğerlerine göre daha fazla önem verilmiş mezarların bulunduğu dair bir verinin henüz elde edilemediğine dikkat çekmektedir<sup>828</sup>.

<sup>821</sup> Daha önceki bir pithosun üzerine onu tahrip ederek oturan başka bir pithos mezar örneği için M. Özsaıt, "Les Fouilles du Cimetière ", s. 90, U6 mezarı.

<sup>822</sup> Paolo E. Pecorella, "L'Anatolia Occidentale, Le Isole e Iasos nel III Millennio", *Bolletino d'arte. Supplemento 31-32. Studi su Iasos di Caria. Ministero per i beni culturali e ambientali*, 1985, s. 23.

<sup>823</sup> Tamara S. Wheeler, "Early Bronze Age Burial Customs in Western Anatolia", *AJA* 78, 1974, s. 419.

<sup>824</sup> M. Mellink, "Karataş-Semayük 1964 ", s. 241.

<sup>825</sup> C. Doumas, *Early Bronze Age Burial*, s. 65-66.

<sup>826</sup> C. Doumas, *Early Bronze Age Burial*, s.65-66.

<sup>827</sup> C. Doumas, *Early Bronze Age Burial*, s.32-34, 70.

<sup>828</sup> B. Perello "Emplacement et organisation de l'espace funéraire", s. 40.

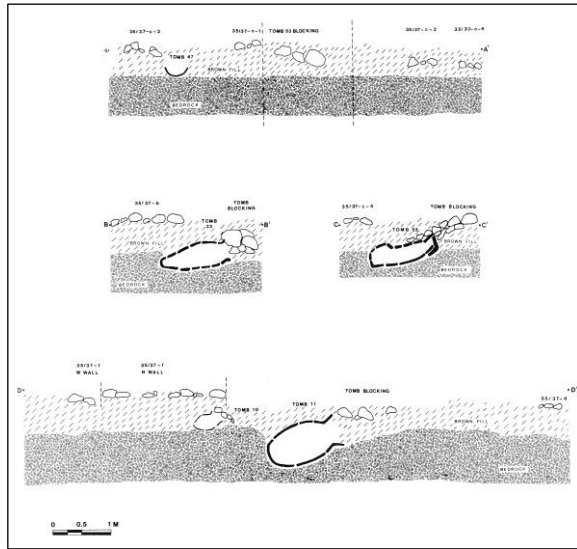
### 2.2.3. Mezar Tipleri

Güneybatı Anadolu'daki mezar tipleri, genel olarak bakıldığında, Batı Anadolu'nun geneliyle uyumlu bir görünüm sunmaktadır. En yaygın mezar tipi pithos olup taş sanduka ve basit toprak mezarlar bunu izleyen mezar tipleridir.

#### 2.2.3.1. Pithos ve Çömlek Mezar

Özgüç, Orta Anadolu'dan batıya doğru gidildikçe, pithos mezarlardan oluşan mezarlıkların arttığını ifade etmektedir<sup>829</sup>. Güneybatı Anadolu mezarlık alanlarında, Harmanören, Laodikeia, Karataş-Semayük, Kumyeri, Küpasar, Yarbaşı, Aphrodisias'ta, Sagalassos-Gavur Evi Tepesi'nde pithos mezarlar açığa çıkarılmıştır.

Özgüç, pithosların Anadolu'nun hâkim mezar tipi olduğunu ifade etmiştir<sup>830</sup> ve Kusura örneklerinden hareketle, pithos mezarları 3 farklı tip altında sınıflamıştır. Bunlardan ilki "gerçek küp mezar" olarak tanımlar. İkinci grup, iki yarım pithosun ağız ağıza eklenmesiyle ölünün örtülmesini içeren "sözde küp mezar"; son grup ise iri pithos parçasının üstünün iri çömlek parçalarıyla örtülmesinden oluşan tiptir<sup>831</sup>.



Şekil 178: Karataş-Semayük Mezarlığından Bazı Pithos Mezarlara Ait Kesit Çizimleri (Warner 1994, Pl. 23)



Şekil 179: Kos Asklopis'ten Pithos Mezar (Morricone 1950, Fig. 102)

<sup>829</sup> T. Özgüç, *Ön Tarih'te Ölü Gömme*, s. 21.

<sup>830</sup> T. Özgüç, *Ön Tarih'te Ölü Gömme*, 15.

<sup>831</sup> T. Özgüç, *Ön Tarih'te Ölü Gömme*, 16.

Karataş'ta, mezarlığın neredeyse tamamı pithos mezarlardan oluşur<sup>832</sup>. Pithoslar anakaya ya da ana toprak üzerine, ağzı dibine göre daha yüksekte kalacak biçimde, açılı olarak yerleştirilmiştir<sup>833</sup> (Şek. 178). Pithosun ağzı iki yandan taşlarla desteklenmiştir; bazen de boynun etrafı taşlarla bir duvar şeklinde örülmüştür ve bu duvar mezarlık yüzeyinde oluşturulmuş olan taş çevriğin yaklaşık olarak ortasına denk gelmektedir<sup>834</sup>. Tüm pithosların ağzı düzgün şekilde doğuya yönlendirilmiştir. M. Mellink, pithos ve çömlek mezarlarının ağızlarının farklı şekillerde örtülebildiğini belirtmektedir<sup>835</sup>. Büyük kaplara ait iri parçaların ya da çanakların, kapak olarak kullanılması yaygın bir uygulamadır. Daha az görülmekle beraber, taş levhalar da kapak olarak kullanılmıştır. Bebek mezarlarının ağızları ise taş ve seramik parçalarından oluşan karışık malzeme ile örtülmüştür ve bu durum çocuk mezarlarının ikincil gömmeler için yeniden açılmak niyetiyle yapılmadığı biçiminde yorumlamaktadır. Kapağın arkasında moloz taşlardan bir yığın oluşturulmuştur<sup>836</sup>.

Harmanören'de de bir örnek dışında mezarların tamamını oluşturan pithoslar, Karataş ile benzer özellikler göstermektedir. Pithosların ağızları doğu, kuzeydoğu ya da güneydoğuya bakmaktadır. Mezarların ağzı iri bir levha taşla ya da başka bir pithosla kapatılmıştır<sup>837</sup>. Kumyeri mezarlığında kazısı yapılan 99 mezarın tamamı pithos ve çömlüklerden oluşmaktadır. Ağızları doğuya doğru bakan mezarlar, Karataş'taki ve Laodikeia'daki gibi ana toprak içine yerleştirilmişlerdir<sup>838</sup>. Sagalassos-Gavur Evi Tepesinde tüm gömmelerin pithoslar içerisine yapıldığı ifade edilmektedir<sup>839</sup>. Yatağan-Küpasarı'da, dere taşlarıyla çevrelenmiş, ağzı doğuya bakan pithoslardan söz edilmektedir<sup>840</sup>. Burada da pithosların ağzının bir taş yığınıyla kapatıldığı ve boyları 0.50-1.00 m arasında değişen pithosların mevcut olduğu belirtilmiştir.

Kos'ta Asklopis'te denize bakan yamaçta açığa çıkarılmış olan iki adet pithos mezar<sup>841</sup>, olasılıkla Güneybatı Anadolu etkilerini gösterir (Şek. 179). Pithosların ağızları iri bir taşla örtülmüştür. Üçüncü bir mezar ise basit bir kaya oyuğu içerisine

<sup>832</sup> Machteld J. Mellink, "Report on the first campaign of Excavations at Karataş-Semayük September 15-November 17, 1963", *TAD*, 13/1, 1965, s. 97-8.

<sup>833</sup> Machteld J. Mellink, "Excavations at Karataş-Semayük 1967", *TAD*, 16/1, 1968, s. 107-108.

<sup>834</sup> M. Mellink, "Karataş-Semayük 1968", *TAD*, s. 145.

<sup>835</sup> M. Mellink, "Karataş-Semayük 1964", s. 241.

<sup>836</sup> M. Mellink, "Excavations at Karataş-Semayük 1967", *TAD*, s. 107-108.

<sup>837</sup> Ö. M. Özsaıt, "Les Fouilles du Cimetière", s. 87.

<sup>838</sup> Kara 2013, 52.

<sup>839</sup> R. Vandam vd., "The Bronze Age Cemetery", s. 245.

<sup>840</sup> Eylem Kazıl, *Yatağan Ovası ve*, s. 14; S. Yaylalı, "Muğla Prehistoryası", s. 8.

<sup>841</sup> Luigi Morricone, "Scavi e Ricerche a Co (1935-1943) Relazione Preliminare" *Bollettino d'Arte* 35, 1950, s. 324.

yerleştirilmiş tek bir bireyden oluşmaktadır. Ağzı doğuya dönük ve yatay bir biçimde yerleştirilmiş olmasından dolayı, bunun da tahrip olmuş bir çömlek mezar olması gerektiği öne sürülmektedir. Yine aynı yerleşmede, orta boy bir çömlek içinde, bakır bir alete ait yassı parçalar ve 2 adet de tüm kap ele geçmiştir. İçinde hiç iskelet kalıntısına rastlanmamasına karşın, ağzı doğuya dönük ve yatay bir biçimde yerleştirilmiş olmasından dolayı, bunun da bir çömlek mezar olması gerektiği belirtilmiştir<sup>842</sup>. Laodikeia’da da pithosların ağızları, iri yassı kapak taşlarıyla örtülmüştür. Pithosların boyun kısımları da iki yandan iri ve orta boy taşlarla desteklenmiştir. Bir çömlek mezarda ise mezarın ağzı çift sıra kerpiç blok ile örtülmüş, çömleğin iki yanı da kerpiç bloklarla desteklenmiştir. Bu örnekte hiç taş kullanılmamıştır.

Laodikeia-Kandilkırı mezarlığındaki “taş çevrili kompozit mezar” olarak tanımlanan örnek, Özgüç tarafından “sözde pithos mezar” olarak adlandırılmış<sup>843</sup> olan tiplerin bir türevidir. Burada, en az dört bireyin yer aldığı mezarda, iskeletlerin üzerleri farklı pithoslara ait iri parçalarla örtüldükten sonra, düzenli bir taş sırasıyla çevrenmiş, daha sonra da bunun üzeri bir taş yığınıyla örtülmüştür. Ölü hediyeleri ise mezarın hemen yanındaki bir çukur içerisine bırakılmıştır. Bu örneğin, Güneybatı Anadolu’da tam bir benzeri yoktur.

Mezar kabı olarak kullanılan pithos ve çömleklere form açısından bakıldığında, bunların da bazı ortak özellikler gösterdiği dikkat çekmektedir. Karataş pithosları, sivri dipli ve iri kulpludur. Mezarlıkta, küçük, orta ve büyük boy olmak üzere farklı ölçülerde pithoslar kullanılmıştır. Pithosların boyu 2.00 m’ye, çapı da 1.30 m’ye kadar varabilmektedir<sup>844</sup>. Aphrodisias Pekmez’deki mezar, sivri dipli olup gövdenin iki yanında üçer adet dikey kulba sahiptir<sup>845</sup>. Kumyeri’nde bazıları sivri dipli olan pithosların, iki yana yerleştirilmiş, genellikle üçer adet dikey kulbu mevcuttur<sup>846</sup>. Laodikeia-Kandilkırı pithosları da sivri diplidir; bazı örneklerde iki yanda dikey kulplar ve iri tutamaklar görülmektedir. Gerek dip gerekse kulp özellikleri açısından, Kandilkırı ile birebir benzeşen pithoslara Akhan Mezarlığı’nda<sup>847</sup> rastlanmaktadır. Sagalassos-Gavur Evi Tepesi’ndeki örneklerin de sivri dipli olanları vardır<sup>848</sup>. Kos’ta tespit edilen

<sup>842</sup> L. Morricone, “Scavi e Ricerche”, s. 324.

<sup>843</sup> T. Özgüç, *Ön Tarih’te Ölü Gömme*, 16.

<sup>844</sup> M. Mellink, “Report on the first season”, s. 97-8.

<sup>845</sup> M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, Fig. 26.

<sup>846</sup> O. Kara, *Karia Bölgesi Tunç Çağı*, s. 52.

<sup>847</sup> C. Şimşek, *Laodikeia*, s. 39, Res. 44.

<sup>848</sup> R. Vandam vd., “The Bronze Age Cemetery”, s. 245, 258, Fig 4,1; 5,3.

geniş ağızlı, kırmızı hamurlu olan iki adet pithostan birinin yüksekliği 1.27 m diğerininki 1.60 m'dir<sup>849</sup>.

Mezar pithosları üzerinde, zaman zaman çeşitli bezemeler de görülmektedir. Karataş'ta bir örneğin ağzı üzerinde bir damga mühür baskısı<sup>850</sup>, birinin boynunda rozetlerden oluşan bir friz, birinde ise insize olarak keçi, ağaç, gamalı haç ve ambar motifi vardır<sup>851</sup>. Harmanören mezarlığında, pithoslar üzerinde görülen bir uygulama da parmak baskısı ile oluşturulmuş bezemedir: Kabın omuz ve gövdesi üzerinde, genişçe bir alanı kaplayan, düzensiz parmak baskıları yer almaktadır<sup>852</sup>. Gavur Evi Tepesi'nde tüm gövde üzeri parmak baskısı bezemeli pithos örneği, Harmanören'den tanınan uygulamanın bir benzeridir<sup>853</sup>. Laodikeia'da parmak baskısına pithosların gövdesinde değil, boyun ve kulpları üzerinde, tek bir hat halinde dizilmiş çukurcuklar biçiminde rastlanmaktadır. Bezemeli pithosların en ilginç örneklerinden birini de, yine Laodikeia'da, üzerinde, oluk bezeme olarak uygulanmış şematik bir insan yüzü bulunan örnek oluşturmaktadır. Oluklar parmakla açılmıştır.

T. Özgüç, Kusura'daki mezar kaplarının, yerleşme içinde örneğine rastlanmadığına dikkat çekerek, bunların doğrudan mezar kabı olarak üretilmiş olabileceğini ifade etmektedir<sup>854</sup>. Karataş'ta bulunan mezar çömlekleri iki ya da dört dikey kulpludur<sup>855</sup>. Bebek/çocuk mezarı olan çömlekler, Elmalı için karakteristiktir; 4 dikey kulp üzerinde şevronlar ve kulplar arasında kalan bölümlerde kabartma olarak yapılmış konsantrik daire<sup>856</sup> ya da madalyon motifleri yer almaktadır<sup>857</sup>. M. Mellink, omuzları üzerinde dört adet dikey kulba sahip mezar çömleklerinin, yerleşmenin evsel kontekstlerinde de mevcut olduğunu; bunların olasılıkla kolay ve ucuz şekilde elde edilebilen bir seramik grubu olması itibarıyla, mezar çömleği olarak da kullanıldığını belirtmektedir<sup>858</sup>. Bu tipin boyları 0.75 m ile 1.20 m arasında değişebilmektedir<sup>859</sup>.

<sup>849</sup> L. Morricone, "Scavi e Ricerche", s. 324.

<sup>850</sup> M. Mellink, "Karataş-Semayük 1963", s. 275, Pl. 82, fig. 26.

<sup>851</sup> Machteld J. Mellink, (1965b). "Report on the first campaign of Excavations at Karataş-Semayük September 15-November 17, 1963", *TAD*, 13/1, 1965, s. 97-8.

<sup>852</sup> M. Özsaıt, "2003 Yılı Harmanören-Göndürle", s. 321, Res. 9.

<sup>853</sup> R. Vandam vd., "The Bronze Age Cemetery", s. 246, Fig. 6.

<sup>854</sup> T. Özgüç, *Ön Tarih'te Ölü Gömme*, 17.

<sup>855</sup> M. Mellink, "Report on the first season", s. 97-8.

<sup>856</sup> M. Mellink, "Karataş-Semayük 1968", *TAD*, s. 145.

<sup>857</sup> M. Mellink, "Excavations at Karataş-Semayük 1967", *TAD*, s. 108.

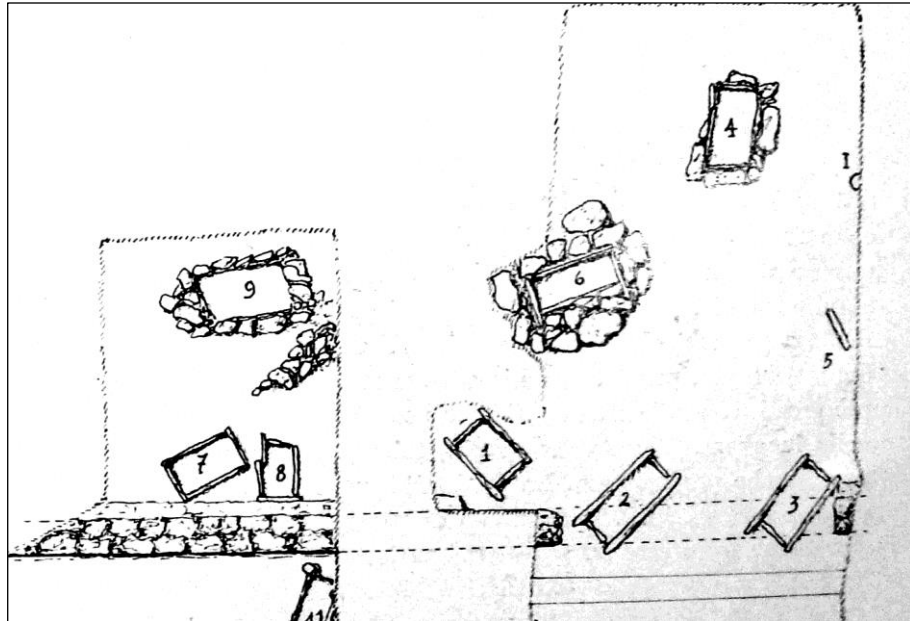
<sup>858</sup> M. Mellink, "Karataş-Semayük 1963", s. 273.

<sup>859</sup> M. Mellink, "Excavations at Karataş-Semayük 1967", *TAD*, s. 107-108.



### 2.2.3.2. Taş Sanduka Mezar

Pithos ve çömlükler dışındaki mezar tiplerinden birini, taş sanduka mezarlar oluşturur. Güneybatı Anadolu'da bu tipte çok sayıda mezarla temsil edilen önemli mezarlıklardan biri de Iasos'tur. Bunun yanında Cap Crio<sup>860</sup>, Stratonikeia<sup>861</sup> ve Harmanören'de<sup>862</sup> bu tipte mezarların az sayıda da olsa varlığı bilinmektedir.



Şekil 180: Iasos Mezarlığının Bir Bölümü ve Farklı Tiplerde Taş Sanduka Mezarlar (Levi 1963, Fig. 84'ten detay)



Şekil 181: Iasos Mezarlığından Dikdörtgen Biçimli Taş Sanduka Mezar (Pecorella 1984, Fig. 35)



Şekil 182: Iasos Mezarlığından Oval Biçimli Taş Sanduka Mezar (Pecorella 1984, Fig. 48)

Formunun basitliği nedeniyle, Özgüç, sanduka mezar geleneğinin çok geniş bir coğrafyada görüldüğünü ve doğrudan bir kültüre atfedilmesinin yanıltıcı olacağını

<sup>860</sup> J. Bent, "Discoveries in Asia Minor ", s. 82.

<sup>861</sup> Bu bilgiyi veren Kazı Başkanı Prof. Dr. Bilal Söğüt'e en içten teşekkürlerimi sunarım.

<sup>862</sup> M. Özsaıt, "Les Fouilles du Cimetière ", s. 87.

belirtmektedir<sup>863</sup>. Ancak Iasos mezarlığı, gerek mezar tipleri, gerekse içlerindeki buluntular bakımından, Anadolu mezarlıklarından çok Kyklad mezarları ile karşılaştırılmıştır<sup>864</sup> ve önemli benzerlikler gösterdiği anlaşılmıştır.

1984 yılı yayınına göre, Iasos'ta kazısı yapılan mezar sayısı 96 adettir<sup>865</sup>. Bunların bir tanesi hariç tamamı taş sanduka mezarlardır. Ancak bunlar, kendi içinde tipolojik farklılıklar gösterir (Şek. 180-182); çoğunlukla dikdörtgen ya da trapez formludurlar; az sayıda örnek ise oval ya da yarım daire biçimlidir. Bazıları kapaklı, bazıları da kapaksız olarak ele geçmiştir. Mezarların 4 tanesinde, iç kısmında bölme ya da seki benzeri küçük düzenlemeler yapılmıştır. Bunlar, tipolojik özellikleri açısından, Doumas'ın Kyklad mezarları ile yaptığı mezar sınıflandırmasında farklı tiplerle benzerlik göstermektedir. Özellikle dikdörtgen ve trapez olanlar, Doumas tarafından A grubu olarak sınıflandırılan<sup>866</sup> tipe girmektedir. Bu tip, Özgüç tarafından "gerçek sandık mezar" olarak adlandırılmıştır<sup>867</sup>. 37 numaralı mezar ise tam korunmamış olmakla beraber, Doumas'ın E tipi ile paralel olabilir. Doumas, Iasos'taki mezarlarda sıklıkla görülen, tabanın yassı taşlarla ya da çakıl taşı ile döşeli olmasının, Kykladlarda B tipi mezarlarda ve Keros-Syros evresinde tipik olduğunu belirtmektedir<sup>868</sup>.

Levi tarafından<sup>869</sup> Iasos mezarlarının, Kyklad mezarlarının prototipi olabileceği öne sürülmüştür. Doumas ise bunu öne sürebilmek için, Iasos'ta, Kykladlardaki bu tip mezarlardan daha eski bir malzemenin var olması gerektiğini vurgulamaktadır ve Iasos verilerinin çoğunun Keros-Syros kültürü ile paralel olduğunu belirtmektedir<sup>870</sup>. Doumas, Kykladlarda bu geleneğin kökenine işaret eden ipuçlarının mevcut olduğunu söylemektedir ve bununla bağlantılı olarak Kea-Kephala'da, Anadolu Geç Kalkolitik Çağı ile çağdaş olan Ege Son Neolitik Çağ (*Aegean Final Neolithic Age*) mezarlık alanının, Erken Kyklad mezarlıklarının kökeni olması gerektiğinin altını çizmektedir<sup>871</sup>.

Cap Crio'da var olduğundan söz edilen mezar da, taştan yapılmış dikdörtgen bir mezar biçiminde tarif edilmektedir<sup>872</sup>. Karia'nın daha iç kesimlerinde, Stratonikeia kazıları sırasında tesadüfen bulunmuş ve kısmen tahrip olmuş olan bir mezar ise Iasos'taki oval ya da yarım daire biçimli örneklerle benzer olmalıdır. Anakaya üzerinde

<sup>863</sup> T. Özgüç, *Ön Tarih'te Ölü Gömme*, 39-40.

<sup>864</sup> P. Pecorella, *La Cultura Preistorica*, s. 102.

<sup>865</sup> P. Pecorella, *La Cultura Preistorica*

<sup>866</sup> C. Doumas, *Early Bronze Age Burial*, s. 37-46.

<sup>867</sup> T. Özgüç, *Ön Tarih'te Ölü Gömme*, 31.

<sup>868</sup> C. Doumas, *Early Bronze Age Burial*, s. 68.

<sup>869</sup> D. Levi, "Le Due Primi Campagne", s. 565.

<sup>870</sup> C. Doumas, *Early Bronze Age Burial*, s. 68-9.

<sup>871</sup> C. Doumas, *Early Bronze Age Burial*, s. 69.

<sup>872</sup> J. Bent, "Discoveries in Asia Minor", s. 82.

yer alan mezar, dikey olarak yerleştirilmiş orta boy yassı taşlarla örülmüştür. Harmanören Mezarlığında da bir adet sanduka mezarın var olduğu ifade edilmektedir<sup>873</sup>.

Batı Anadolu'daki mezarlıklarda, bazen ayrıcalıklı bir bireye ait olabileceği düşünülen mezarlardan da söz edilmiştir. Bunlardan en belirgin olanı, Karataş'ta 8 m çapındaki en büyük taş çevrik (AQ Çevriği) içerisinde yer alan örnektir (Şek. 177). Çevrik içindeki mezar, M. Mellink tarafından "Yalancı Oda Mezar" (*pseudo-built tomb*)<sup>874</sup> olarak adlandırılmıştır. Aynı zamanda mezarlığın kuzey sınırını da oluşturan bu mezar<sup>875</sup>, dört tarafı moloz taşlarla örülmüş, kareye yakın dikdörtgen formudur<sup>876</sup>. Kuzey ve güney taraf diğerlerine göre daha kalın duvarlıdır. Mezarın birden fazla kullanım evresi olduğu anlaşılmıştır. Erken evreye ait ilk düzenlemede, dört adet dikme deliği mevcuttur. Bu deliklerin, ölünün üzerinin kapatıldığı ahşap bir düzenlemenin taşıyıcısı olduğu düşünülmüştür. M. Mellink, mezarın çevresindeki taşların yapısı ve düzenlemesine dayanarak, bunun üzerini örten bir beşik çatı olması gerektiğini öne sürmektedir<sup>877</sup>. Mezar hediyeleri arasında, gümüş parçaları ve altın bir disk yanında önemli metal silahlar da ele geçirilmiştir<sup>878</sup>. Bu mezarın iki düzenleme evresinde de, ayrıcalıklı bir kişiye ait olabileceğinden söz edilmektedir<sup>879</sup>. Bu tip mezarların Anadolu'da ve Kykladlar'da farklı örnekleri bulunmaktadır<sup>880</sup>.

### 2.2.3.3. Basit Toprak Mezar

Basit toprak mezarlar Güneybatı Anadolu mezarlıklarında, diğer mezar tiplerine göre daha az sayıda temsil edilir. Karataş'ta yetişkin bireylere ait, 2 adet basit toprak mezar tespit edilmiştir. Bu gömme biçiminin, yerleşme için istisna oluşturduğu ifade edilmektedir<sup>881</sup>. Bunlardan biri, evsel mekânlardan birindeki bir çukurun dibinde, sağ yanı üzerine yatırılmış biçimde bulunmuştur. Diğer örnek ise sol yanı üzerine hocker durumda, başı doğuya bakar biçimde yatırılmıştır<sup>882</sup>.

<sup>873</sup> M. Özsait, "Les Fouilles du Cimetière ", s. 87.

<sup>874</sup> M. Mellink, "Karataş-Semayük 1968", *AJA*, s. 324-325. "*pseudo-chamber tomb*" tanımlaması Kaklık Mevkii'nde yer alan benzer tipteki mezarlar için de kullanılmıştır (Topbaş vd., 1998: 33, 45).

<sup>875</sup> M. Mellink, "Karataş-Semayük 1968", *AJA*, s. 327.

<sup>876</sup> M. Mellink, "Karataş-Semayük 1968", *AJA*, s. III. 3.Pl. 75.

<sup>877</sup> M. Mellink, "Karataş-Semayük 1968", *AJA*, s. 325, Pl. 74, Fig. 18-20.

<sup>878</sup> M. Mellink, "Karataş-Semayük 1968", *AJA*, s. 325, Pl. 74, Fig. 18-20.

<sup>879</sup> M. Mellink, "Karataş-Semayük 1968", *AJA*, s. 326.

<sup>880</sup> Doumas (1977: 37-46) bu tipin Kyklad örneklerini, E grubu içerisinde tanımlar. Anadolu'da ise bu grubun Demircihöyük (Seeher, 2000: 22-23, Abb.9), Kaklık Mevkii (Topbaş vd. 1998, 33, 45) gibi çeşitli İç Batı Anadolu yerleşmelerinde paralelleri mevcuttur.

<sup>881</sup> Machteld J. Mellink, "Excavations at Karataş-Semayük in Lycia, 1966", *AJA*, 71, 1967, s. 256.

<sup>882</sup> M. Mellink, "Excavations at Karataş-Semayük 1966", s. 256.

Laodikeia’da mezarlığın batı kesiminde basit toprak mezarlar tespit edilmiştir. Bunlarda da yine bir yanları üzerine hocker ya da yarı-hocker olarak yatırılmış bireyler söz konusudur. Her iki örnekte de iskeletin baş kısmı kerpiç bloklarla desteklenmiştir.

Iasos mezarlığında yalnızca bir adet basit toprak mezar mevcuttur<sup>883</sup>. Pecorella, bu basit toprak mezarın kapak taşına sahip olması gerektiğini, ancak bunun korunmamış olabileceğini ifade etmektedir<sup>884</sup>. Tekli gömmeye sahip bu mezarda seramik dışında mezar buluntusuna rastlanmamıştır. Basit toprak ve üzeri taş örtülü örnek, Doulas’ın C ya da D tipleri ile benzeşmektedir<sup>885</sup>.

#### 2.2.4. Gömme Biçimleri

Güneybatı Anadolu ETÇ mezarlarında, ölülerin yatırılış biçimleri de benzer özellikler göstermektedir. Özellikle bireyin bir yanı üzerine ve hocker olarak yatırılması, tüm Batı Anadolu’da olduğu gibi bu bölgede de yaygın bir uygulamadır. Karataş pithos mezarlarında, iskeletler bazen sol bazen sağ yan üzerine yatırılmıştır<sup>886</sup>. Kumyeri’nde bunlar genel olarak hocker tarzda yatırılmış olmakla beraber, bazı örneklerin sırtüstü yatırılarak dizleri karnına çekik biçimde gömüldüğü belirtilmiştir<sup>887</sup>. Laodikeia mezarlığında da başı doğuya bakan iskeletler hocker ya da yarı-hocker durumdadır. Bir çocuk mezarında ise sırtüstü yatırılarak dizleri karna çekilmiş biçimdeki yatış pozisyonu tespit edilebilmiştir. Harmanören’de<sup>888</sup> ve Iasos’ta<sup>889</sup> iskeletler yine bir yanları üzerine ve hocker tarzda, başları doğuya bakar şekilde yatırılmıştır. Bu durum, Batı Anadolu mezarlıkları kadar Kyklad mezarlıklarıyla da ortak bir özelliktir<sup>890</sup>.

Karataş pithoslarında, tekli ya da çoklu gömmeler mevcut olup<sup>891</sup> bir pithostaki birey sayısı 1 ile 8 arasında değişebilmektedir<sup>892</sup>. İkincil gömmelerde, pithosun cidarları kırılıp birey yerleştirilmiş ve kırılan bölümler bazen farklı parçalarla restore

<sup>883</sup> P. Pecorella, *La Cultura Preistorica*, s. 91.

<sup>884</sup> P. Pecorella, *La Cultura Preistorica*, s., 91.

<sup>885</sup> C. Doulas, *Early Bronze Age Burial*, s. 37-46

<sup>886</sup> Machteld J. Mellink, “Excavations at Karataş-Semayük 1964”, *TAD*, 13/2, 1965, s. 49, M. Mellink, “Excavations at Karataş-Semayük 1966”, s. 256.

<sup>887</sup> O. Kara, *Karia Bölgesi Tunç Çağı*, s. 52.

<sup>888</sup> M. Özsait, “Les Fouilles du Cimetière ”, s. 87.

<sup>889</sup> P. Pecorella, *La Cultura Preistorica*, s., 23.

<sup>890</sup> C. Doulas, *Early Bronze Age Burial*, s. 68, Pecorella 1984, 102

<sup>891</sup> Mellink 1993, 441.

<sup>892</sup> M. Mellink, “Excavations at Karataş-Semayük 1964”, *TAD*, s.49.

edilmiştir<sup>893</sup>. Kumyeri pithoslarında da hem tekli hem de çoklu gömmeler söz konusudur<sup>894</sup>. Iasos'ta mezarların çoğunda tekli gömme söz konusudur; 10 mezarda ikili, 4 mezarda üçlü, birinde de dörtlü gömme mevcuttur<sup>895</sup>. Laodikeia'da, taş çevrili kompozit mezar olarak adlandırılan örnek içinde en az dört bireyin gömülmüş olduğu anlaşılmaktadır. Mezarların %30'luk bir kısmında ikincil gömmeden söz edilebilmektedir<sup>896</sup>. Kos'ta tespit edilen pithos mezarlardan birine 4 ve diğerine 3 adet birey gömülmüştür. Bir kaya oyuğu içerisindeki mezar ise tek bireye aittir<sup>897</sup>.

### 2.2.5. Ölü Hediyeeri

Güneybatı Anadolu mezarlıklarında, mezarların içi ve dışında olmak üzere iki farklı alanda ölü hediyeeri görülmektedir. Bu iki grup konumları dışında, bazı özelliklerle de birbirlerinden ayrılmaktadır. Karataş, Harmanören, Kumyeri gibi pithoslardan oluşan mezarlıklarda, mezar dışına bırakılan hediyeeri, genelde mezarın ağzını kapatan kapak taşının gerisine ya da taş yığınının arasına yerleştirildiği görülmektedir. Bu gruptaki hediyeeri yalnızca, ağızları yukarı bakacak tarzda yerleştirilmiş seramik örneklerinden oluşmaktadır<sup>898</sup>. Mezar içine bırakılan hediyeeri arasında ise seramik örneklerinin yanı sıra; ağırşak, idol, metal alet, silah, metal kap, topuz başı, taş balta, yontma taş alet ve takı gibi çok çeşitli buluntu grupları yer almaktadır.

Mezarlarla bağlantılı olarak ele geçirilen ölü hediyeeri içinde ilk sırayı seramik örnekleri almaktadır. Özgüç, mezarlara bırakılan kapların, genelde ağızları yukarı bakacak şekilde yerleştirildiğini, bunların içinde ölünün yemek ve içeceğinin bulunması gerektiğini belirtmektedir<sup>899</sup>.

Karataş'ta mezarlarda ele geçirilen seramik örnekleri genellikle küçük testi ve çömleklerdir<sup>900</sup>. Büyük boyutlu kaplara nadiren rastlanır. Karataş'ta ölü hediyeeri arasında büyük çanaklar bulunmaz; bunların yalnızca mezar kapağı olarak kullanıldığı

<sup>893</sup> M. Mellink, "Excavations at Karataş-Semayük 1964", *TAD*, s.49.

<sup>894</sup> O. Kara, *Karia Bölgesi Tunç Çağı*, s. 52.

<sup>895</sup> P. Pecorella, *La Cultura Preistorica*, s. 102.

<sup>896</sup> P. Pecorella, "L'Anatolia Occidentale", s. 23.

<sup>897</sup> L. Morricone, "Scavi e Ricerche", s. 324.

<sup>898</sup> M. Mellink, "Karataş-Semayük 1963", s. 273; 1965b, 97-8; İ. Ünlüsoy, "Isparta İli Atabey İlçesi", s.292; O. Kara, *Karia Bölgesi Tunç Çağı*, s. 53.

<sup>899</sup> T. Özgüç, *Ön Tarih'te Ölü Gömme*, 117.

<sup>900</sup> M. Mellink, "Report on the first season", s. 97-8.

görülmüştür<sup>901</sup>. French de, mezarlıklarda kapalı formların daha çok tercih edilmiş olduğunu belirtmektedir<sup>902</sup>. Karataş-Semayük mezarlarında ele geçirilen yerel seramik örnekleri içinde en karakteristik grubu, kırmızı perdah üzerine beyaz boya bezemeli testiler ve çömler oluşturmaktadır. Söz konusu grup, Elmalı bölgesinin tipik üretimidir. Beyaz boyalı siyah mal ise nadirdir. Pisidia bölgesinin çizi ya da oluk bezemeli koyu renkli çömleri de nadirdir. Tek kulplu tankardlara da mezarlarda rastlanabilmektedir<sup>903</sup>. Karataş'ta, istisnalar hariç çocuk mezarlarında ölü hediyesine rastlanmamaktadır<sup>904</sup>. Bu tür bir çocuk mezarında "Kusura tipi" idoller bulunmuştur<sup>905</sup>.

M. Mellink, günlük yaşam mekânlarında ele geçirilen seramiğin, form olarak oldukça benzeri olan küçük boyutlu örneklerinin, mezarlar için özel olarak üretildiğini ifade etmektedir<sup>906</sup>. Laodikeia'da mezarlıkta tespit edilen bazı testicikler ve minyatür kaplar, M. Mellink'in görüşünü destekler niteliktedir. Ancak Laodikeia'da bu mezarlarla çağdaş yerleşim alanı tespit edilemediği için, bu varsayımın doğruluğu sınınamamaktadır.

Karataş-Semayük mezarlarında, metal buluntular da ele geçirilmiştir. Bunların başlıcaları iğne, süs iğnesi (*toggle pin*), bilezik ve kolyeler, usturalar ve işlevi anlaşılamayan bazı parçalardır<sup>907</sup>.

Harmanören'de mezarlarla bağlantılı olarak ele geçirilen en yaygın kap formu, küçük ya da orta boy gaga ağızlı testilerdir<sup>908</sup>. Söz konusu testiler, genelde grimsi boz bir renge sahip olup üzerlerinde sıklıkla oluk bezemeye rastlanır. Oluk bezemeler dalgalı hat ya da zikzak motifli olabilmektedir. Yöre için oldukça karakteristik olan bu testiler, yukarı doğru kalkık bir gaga ağıza sahiptir. Çoğunlukla burma kulplu<sup>909</sup> olan bu tip testilerde, bazen emzik-kulplar da görülmektedir. Kulpların, gövdeye dikey olarak bağlanan bir çubukçukla ortadan ikiye ayrıldığı örneklerin<sup>910</sup> yanı sıra, karından çıkan süzgeçli emzikler de görülebilmektedir<sup>911</sup>.

<sup>901</sup> M. Mellink, "Karataş-Semayük 1963 ", s. 274.

<sup>902</sup> D. French, *Anatolia and the Aegean*, s.33.

<sup>903</sup> M. Mellink, "Karataş-Semayük 1964 ", *TAD*, s. 49.

<sup>904</sup> Machteld J. Mellink, "Excavations at Karataş-Semayük in Lycia, 1967", *AJA*, 72, 1968, s. 256.

<sup>905</sup> Machteld J. Mellink, "Excavations at Karataş-Semayük 1966", *TAD*, 15/2, 1968, s. 73.

<sup>906</sup> M. Mellink, "Excavations at Karataş-Semayük 1966", s. 253.

<sup>907</sup> M. Mellink, "Report on the first season", s. 97-8; Machteld J. Mellink "Excavations at Karataş-Semayük in Lycia, 1966", *AJA* 71, 1967, s. 254.

<sup>908</sup> M. Özsait, "Les Fouilles du Cimetière ", s. 91, Fig. 13.

<sup>909</sup> İ. Ünlüsoy, "Isparta İli Atabey İlçesi ", Res. 13, Çiz. 1b, 2a, 5a, 6a,

<sup>910</sup> İ. Ünlüsoy, "Isparta İli Atabey İlçesi ", Res. 19, Çiz.8,en üst.

<sup>911</sup> İ. Ünlüsoy, "Isparta İli Atabey İlçesi ", Çiz. 7b.

Harmanören mezarlık buluntuları arasında, Yortan geleneğini yansıttığı ifade edilen kaplar da bulunmaktadır<sup>912</sup>. Ünlüsoy<sup>913</sup>, Ormerod tarafından yayınlanan<sup>914</sup> ve Isparta’da Bozanönü ve Senirce kökenli olduğunu ifade ettiği kapların da, yine yöredeki Yortan tipi malzeme olduğunu belirtmektedir. Bunlar arasında en karakteristik olanları, dışa doğru pervaz biçiminde açılan dudaklı, dikey ip-delik tutamaklı, boyunlu çömleklerdir. Bunlar üzerinde ince inkrüste bezemeye rastlanmaktadır<sup>915</sup>. Harmanören ETÇ 3 dönemine ait bir depas yanında, matara gövdesi üzerinde spiral biçimli bezeme yer alan kesik gaga ağızlı testi de dikkat çekicidir<sup>916</sup>. Bunun dışında Harmanören Mezarlığında yine sıklıkla “Kusura tipi”<sup>917</sup> ve daha az sayıda olmak üzere “Troia tipi” mermer idoller<sup>918</sup> ile “Çaykenar tipi” pişmiş toprak idollere rastlanmıştır<sup>919</sup>.

Kumyeri mezarlığında da, mezarların hem içine hem de dışına bırakılan ölü hediyeleri mevcuttur. Dışarıya bırakılan hediyeler, pithosun ağzının hemen dışına yerleştirilmiştir<sup>920</sup>. Mezar dışı hediyeler arasında en tipik olanları amphoralardır. Mezarlar içerisinde “Yortan tipi” kapların bulunduğu bilinmektedir ve bunlar ithal olarak yorumlanmıştır<sup>921</sup>.

Iasos’taki mezarların, tipolojik açıdan Kyklad örnekleriyle yakından benzeştğine yukarıda değinilmişti. Mezarlar içerisindeki ölü hediyesi ise hem Anadolu hem de Kykladlar ile benzerlikler göstermektedir. Pecorella, mezarlar içerisindeki bazı buluntuların Erken Kyklad II örnekleri ile paralellik gösterdiğini ifade etmektedir<sup>922</sup>; bazı kapların ise Yatağan Ovası ile benzerliğine dikkat çekmektedir<sup>923</sup>. Pecorella, Iasos mezarlığı verilerinin, yerleşmenin yüzünün doğudan ziyade batıya, diğer bir deyişle, denize dönük olduğunu gösterdiğinden söz etmektedir<sup>924</sup>. Batı Anadolu’da başka örneği bulunmayan bazı Kyklad özellikli kapların yanında, dışı kırmızı ve içi siyah mal grubu içerisinde yer alan tek kulplu tankardlar, Iasos’ta olduğu kadar, Damlıboğaz ve Kumyeri’nde de çok sevilen ölü hediyeleri arasındadır.

<sup>912</sup> M. Özsait, "Les Fouilles du Cimetière ", s. 91.

<sup>913</sup> İ. Ünlüsoy, "Isparta İli Atabey İlçesi ", s.295.

<sup>914</sup> H. Ormerod, "Remains in South-Western".

<sup>915</sup> İ. Ünlüsoy, "Isparta İli Atabey İlçesi ", Res. 14-15.

<sup>916</sup> M. Özsait, "Les Fouilles du Cimetière ", Fig. 5-6.

<sup>917</sup> M. Özsait, "Les Fouilles du Cimetière ", Fig. 7.

<sup>918</sup> M. Özsait, "Les Fouilles du Cimetière ", Fig. 7.

<sup>919</sup> İ. Ünlüsoy, "Isparta İli Atabey İlçesi ", Res. 11, Çiz. 5d.

<sup>920</sup> O. Kara, *Karia Bölgesi Tunç Çağı*, s. 53.

<sup>921</sup> O. Kara, *Karia Bölgesi Tunç Çağı*, s. 194.

<sup>922</sup> P. Pecorella, *La Cultura Preistorica*, s. 104-105.

<sup>923</sup> P. Pecorella, *La Cultura Preistorica*, s. 104.

<sup>924</sup> P. Pecorella, *La Cultura Preistorica*, s. 101.

Özgüç mezarlar içerisinde mühürlerin bulunmamasına dikkat çekmiştir<sup>925</sup>. Massa ve Şahoğlu, Bakla Tepe ve Gavurtepe örneklerinin istisna teşkil edebileceğini ve dolayısıyla bu görüşün doğru olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir<sup>926</sup>. Bu durum Güneybatı Anadolu için de geçerlidir. Bunun yanında, mezarlarda, ağırşakların görülmesi, tüm Batı Anadolu için yaygın bir gelenektir.

Anadolu'da bazı mezarlıklarda hayvan kurbanına rastlanmaktadır. Bunların en bilineni şüphesiz Alacahöyük'tür<sup>927</sup>. Resuloğlu mezarlığında da, pithos mezarlar üzerine bırakılmış sığır başlarına rastlanmıştır<sup>928</sup>. Demircihöyük'te taş sanduka mezarların yakınında, bütün olarak gömülmüş sığırlar bulunmuştur<sup>929</sup>. Bu tür uygulamalarda sığırlara ait kalıntıların yaygın olduğu söylenebilir. Laodikeia'da pithosları örten tören toprağı içerisinde, büyükbaş hayvanlara ait olduğu anlaşılan iri çene parçalarına rastlanmıştır.

### 2.2.6. Antropolojik Çalışmalar

Güneybatı Anadolu ETC mezarlık alanlarında yürütülmüş antropolojik çalışmalar oldukça azdır. Bu açıdan en iyi incelenmiş mezarlık Karataş-Semayük'tür. Angel, Karataş mezarlığında, ortalama ömrü erkekler için 33 yıl, kadınlar için 31 yıl olarak belirlemiştir<sup>930</sup>. 55 yaş ve üstündeki birey sayısı da yine çok azdır. Boy ortalaması ise erkekler için 1.66, kadınlar için 1.54 m'dir<sup>931</sup>. İskeletlerin bir kısmında kafa yaralanmalarına rastlanmış ve bunlar Angel tarafından savaş izi olarak yorumlanmıştır<sup>932</sup>. Bir kadın kafatasında trepanasyon görülmüştür<sup>933</sup>.

İncelenen iskeletler içinde, yeni doğan ve 1 yaşına kadarki bebeklere ait iskeletlerin sayısı oldukça az olduğundan, Angel bunların kazılan mezarlık alanlarının

<sup>925</sup> T. Özgüç, *Ön Tarih'te Ölü Gömme*, 113.

<sup>926</sup> Michele Massa, Vasif Şahoğlu "Erken Tunç Çağı'nda Batı Anadolu'da Ölü Gömme Gelenekleri", *Karşıdan Karşıya: MÖ 3. Bin'de Kyklad Adaları ve Batı Anadolu*, (Ed. Şahoğlu V., vd.), İstanbul 2011, s. 168, dn.31.

<sup>927</sup> T. Özgüç, *Ön Tarih'te Ölü Gömme*, 118.

<sup>928</sup> Tayfun Yıldırım, "2006 Yılı Resuloğlu Eski Tunç Çağı Mezarlık Kazısı", 29. *KST-2*, 2008, s. 445, Res. 6.

<sup>929</sup> Jürgen Seher, *Die Bronzezeitliche Nekropole von Demircihöyük- Sariket. Ausgrabungen des Deutschen Archäologischen Instituts In Zusammenarbeit mit dem Museum Bursa, 1990-1991*, Tübingen 2000, s. 30-31, Abb.10.

<sup>930</sup> John Lawrence Angel "Human Skeletal Remains at Karataş", *AJA*, 70, 1966, s.255.

<sup>931</sup> J. L. Angel, "Human Skeletal", s. 255.

<sup>932</sup> John Lawrence Angel, "Human Remains at Karataş", *AJA*, 72, 1968, s. 262.

<sup>933</sup> J. L. Angel, "Human Remains", s 262.



dışında, başka bir yere gömülmüş olmaları gerektiğini ifade etmektedir<sup>934</sup>. Karataş'ta, yerleşim dışı mezarlıklarda 1 yaş altı bireylere çok az rastlanması, bunların yerleşme içine, hatta konutların taban altına gömülmüş olabileceğini akla getirir. T. Özgüç, Troia ve Thermi'de bebeklerin yerleşme içine gömüldüğüne dikkat çekmektedir<sup>935</sup>. Buna karşın, Karataş'ta kazılan konutlardan hiçbirinde bebek gömmesi bulunmamaktadır.

Özgüç, bebeklerin yerleşim içine gömüldüğü örneklerin yanı sıra, tamamının yerleşim dışı mezarlıklara gömüldüğü durumların da var olduğunu belirtmektedir<sup>936</sup>. M. Massa ve V. Şahoğlu, bebeklerin yerleşim dışı mezarlıklara gömülmemesinin, aile ile bebek arasındaki bağın, erken bebek ölümleri nedeniyle henüz tam oluşmadığı bir dönem olmasından dolayı, bu tür bir uygulamaya gidilmiş olabileceğini ifade eder. Bu varsayım ile ilgili olarak, Karataş'ta 1 yaşına gelmeden önceki ölümlerin %30 gibi bir orana sahip olduğunu ifade eder<sup>937</sup>.

Karataş-Semayük ETÇ 2 mezarlarının, kuzeybatı ve güneydoğuda iki farklı çekirdek halinde kümelendikleri dikkat çekmiştir. Bu iki farklı grup Bartel tarafından, 15 yaşından büyük bireylere ait kafatası verileri dikkate alınarak karşılaştırılmış ve bunların farklılık ifade ettiği belirtilmiştir<sup>938</sup>. Bartel, bu farklılığa gerekçe olarak, bu iki mezarlık alanının iki farklı sosyo-kültürel grup tarafından kullanılmış olabileceğini öne sürmektedir. Bu döneme ait yerleşmenin, merkezi höyüğe göre kuzeybatıda ve kuzeydoğuda olmak üzere iki farklı bölgede kümelenmiş olması ve bu iki kümenin mimari anlamda bazı detaylarda farklılık gösteriyor olması da bu görüşü destekleyen arkeolojik veriler olarak vurgulanmıştır<sup>939</sup>.

### 2.2.7. Genel Değerlendirme

Güneybatı Anadolu Erken Tunç Çağı mezarlıkları hakkında, yukarıda özetlenmeye çalışılan veriler sonucunda, birçok önemli özelliğin Batı Anadolu'nun diğer bölgelerinden de tanındığı görülmektedir.

<sup>934</sup> J. L. Angel, "Human Remains", s. 260.

<sup>935</sup> T. Özgüç, *Ön Tarih'te Ölü Gömme*, 20, dn. 70.

<sup>936</sup> T. Özgüç, *Ön Tarih'te Ölü Gömme*, 113-114.

<sup>937</sup> M. Massa, V. Şahoğlu "Erken Tunç Çağı'nda Batı Anadolu'da Ölü Gömme", s.165.

<sup>938</sup> Brad Bartel, "Collective Burial and Social Organization: A Multivariate Analysis of Human Population from Early Bronze Age Western Turkey" *Journal of Mediterranean Anthropology and Archaeology* 1981, 1, s. 3-21.

<sup>939</sup> B. Bartel, "Collective Burial" s. 3-21.

ETÇ’de Güneybatı Anadolu ve Batı Anadolu’nun geri kalan kısmındaki mezarlıklar karşılaştırıldığında, aşağıdaki ortak özelliklerden söz edilebilir:

- Farklı mezar tiplerinin bir arada bulunabildiği, pithosların çoğunlukta olduğu yerleşim dışı mezarlıklar,
- Ağzları dibe göre yüksekte kalacak biçimde açılı olarak yatırılmış, doğuya bakan ağız bir kapak taşı, başka bir pithos/çömlek, iri bir çanak, seramik parçaları ya da taş yığını ile kapatılmış pithoslar,
- Doğu-batı doğrultulu olarak uzatılmış mezarlar (Bütün mezar tipleri için geçerli),
- Bir yanı üzerine, başı doğuya bakar şekilde, hocker biçimli yatırılmış bireyler,
- Seramik örneklerinin ilk sırayı aldığı, metal alet ve süs eşyası, figürin, ağırşak ve az sayıdaki farklı grupta buluntulardan oluşan ölü hediyesi repertuarı.

Güneybatı Anadolu mezarlıklarında genel olarak mezarlıkların yerinin işaretlendiği görülmektedir. Mezarların genel dağılımı eşitlikçi bir görünüm sunmaktadır. Mezarlıkların belli bölümlerinde, özel mezar veya mezar gruplarının ya da tiplerinin yer aldığına dair bir veriden söz edilemez. Karataş mezarlığından anlaşıldığı üzere, özel kişilere ait olabilecek mezarların teknik ve buluntular açısından bazı farklılıklar gösterebileceği görülmüştür. Mezarlarda en yaygın ölü hediyesi seramiktir.

Bu genel özelliklerin yanında, detaya inildiğinde, Güneybatı Anadolu ETÇ mezarlarında, Batı Anadolu’nun genelinden kısmen ayrılan bazı yöresel farklılıklardan söz edilebilir. Karataş pithoslarının üzerinde görülen taş çevriklerin, en çok sayıda örnekle temsil edildiği bölgenin burası olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda bunun yöreye ait bir buluş olduğu düşünülebilir.

Batı Anadolu’nun kıyı kesiminde, ETÇ’nin özellikle ilk yarısında, güneye doğru inildikçe Kyklad ilişkilerine işaret eden arkeolojik verilerin sayısının arttığı görülmektedir. Bu durum, mezarlıklarla da doğrulanmıştır. Iasos, Batı Anadolu’daki, tamamı Kykladlarla oldukça yakından benzeşen, taş levhalarla yapılmış taş sanduka mezarlardan oluşan tek mezarlıktır. Yalnızca mezar tipleri değil, ölü hediyeleri de bu durumu desteklemektedir.

Güneybatı Anadolu Erken Tunç Çağı mezarlıklarında, bazı özel üretimlerden de söz edilebilir. Aphrodisias, Laodikeia, Akhan, Kumyeri gibi farklı merkezlerde tespit edilen sivri dipli ve iki yanda üçer ya da dörder adet dikey kulba sahip olan pithoslar - özellikle diplerine yakın yerde yer alan kulplara da bakıldığında- ev içinde kullanılmak

için oldukça elverişsizdir. Zira yerleşme içerisinde pithosların *in situ* tespit edildiği Aphrodisias Akropol II. Tabaka örneklerinden biri, ağza yakın küçük kulplu ve düzleştirilmiş diplidir<sup>940</sup>; VI. Tabaka örneği<sup>941</sup> ise kulpsuzdur. Aynı merkezde, mezarlık alanı ve yerleşme içinde kullanılan pithoslar form olarak birbirinden farklıdır. Bu bağlamda, iki yanda bir sıra halinde dikey kulplara sahip pithosların, mezarlıklar için özel olarak üretildiği düşünülmektedir. Bu tip pithosların, Batı Anadolu'nun başka kesimlerinde görülen örnekleri için de benzer durum söz konusu olabilir.

M. Mellink'in, Karataş mezarlarında, mezarlar için ölü hediyesi olarak özel üretilen seramik örnekleriyle ilgili tespitinden yukarıda söz edilmiştir. Yerleşmede kullanılan kapların küçük boyutlu örneklerinin, mezarlıklarda kullanıldığı durumlar söz konusudur. Güneybatı Anadolu mezarlıklarından dikkat çeken bir diğer durum da, bunların hemen hepsinde "Yortan seramiği" olarak tanımlanan kaplara az sayıda rastlanması ve bunların ithal olarak değerlendirilmesidir. Bu seramiğin, Batı Anadolu'nun orta kesimlerinde ise ölü hediyelerinin tamamını oluşturduğu görülmektedir. Dahası, bu seramiğin yerleşim katlarında da çok sayıda örnekle temsil edilmesi dikkat çekmektedir<sup>942</sup>. Bu bağlamda, Batı Anadolu'nun orta kesiminin karakteristiği olan bu seramiğin, Güneybatı Anadolu'da özellikle mezarlıklarda temsil edildiği akla gelmektedir. Bu varsayımı destekleyen bir veri de, Yatağan Ovası'ndan gelmektedir. Yukarıda sözü edildiği gibi, burada yer alan Kumyeri mezarlığında "Yortan tipi" seramiğe mezarlarda rastlanmıştır. Buraya oldukça yakın konumda yer alan ve Asar Höyük olarak adlandırılan yerleşim alanına bakıldığında; burada yüzeyden toplanan yüzlerce seramik parçası içerisinde, Yortan grubu ile paralellik gösteren tek parça bulunamamıştır<sup>943</sup>. Bu bağlamda, "Yortan Seramiği"nin Güneybatı Anadolu'nun güney kesimine çoğunlukla mezarlıklarda kullanılmak üzere "ithal edilmiş"<sup>944</sup> olabileceği düşünülebilir.

<sup>940</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1967", s. 58.

<sup>941</sup> M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, s. 99-100, Fig. 84.

<sup>942</sup> Buna en iyi örneklerden biri, son yıllarda, Yeşilova Höyüğü-Yassitepe olarak adlandırılan alanda (Derin, Caymaz, 2013) açığa çıkarılan ve ETÇ I yapıları içerisinde ele geçirilen seramiktir. Yortan Mezarlığı'nın çizi bezemeli, boyunlu ve kapaklı çömlekleri ya da uzun silindirik boyunlu iri çömlekleri gibi çok karakteristik bazı formları, burada yapılar içerisinde ele geçirilmiştir ve bunlar sayıca da azımsanamayacak sayıdadır. Söz konusu malzemeyi görmeme izin veren ve bilgilerini esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Zafer Derin'e teşekkürlerimi sunarım.

<sup>943</sup> Bu yerleşmeye ait yüzey malzemesi, Stratonikeia kazıları dâhilinde yürütülen araştırmalarda değerlendirilmiştir ve yayına hazırlanmaktadır.

<sup>944</sup> Burada "ithal edilmiş" ifadesi temkinli kullanılmaktadır. Zira bu kapların, bu tür seramiği üretmeyi bilen ustaların yöreye gelmesi sonucu lokal olarak üretilmiş olmaları da olasıdır.

Ölü hediyeleri mezarların hem içinde hem dışında bulunabilmektedir<sup>945</sup>. Pithosun ağzını kapatan taş kümesinin üzerine ya da kapak taşının hemen arkasına bırakılan mezar dışı hediyeler, yalnızca seramik örneklerinden oluşur. Bunların da genelde testi ve amphora gibi sıvı muhafaza edilen kaplar olduğu dikkat çekicidir. Bu durum, Harmanören, Kumyeri, Karataş, Laodikeia-Kandilkırı gibi farklı mezarlık alanlarında söz konusudur. Bu bağlamda, bu dış hediye grubu, mezarın içine bırakılanlardan farklı bir işleve sahip olmalıdır. Bunların, ölen kişinin öbür dünyadaki kullanımından ziyade, mezar kapatıldıktan sonra yürütülen bir çeşit ritüelle ilişkili olması gerektiği düşünülmelidir. Bu ritüel, ölünün ardından yapılan bir yeme-içme töreni ya da bir çeşit libasyon olabilir. Laodikeia’da, pithosların üzerini örten “tören toprağı”nda testilere ait parçalar yanında sığır kemikleri ve bazı çanak parçalarının bulunması da bu tür bir görüşün öne sürülmesinde etkili olmuştur.

Laodikeia’da mezarlık alanıyla bağlantılı olduğu düşünülen bazı sığ çukurlar tespit edilmiştir. Bunların en azından bazılarının ritüel amaçlı olabileceği, içlerinde bulunan insan tasvirli seramik örneklerinden yola çıkılarak öne sürülmüştür<sup>946</sup>. Yukarıda, “*Güneybatı Anadolu Erken Tunç Çağı Yerleşim Planları ve Mimarisi*” başlığı altında da değinildiği gibi, Karataş-Semayük’te de mezarlık alanında bulunan depolama çukurlarının en azından bir kısmının, çok sığ olmaları ve içlerindeki özel buluntular sebebiyle, sembolik bir anlamı olabileceği düşünülmüştür. Özgüç, Anadolu’daki mezarlıklarda törenlerin tekrar edildiğine ve yaşayanla ölü arasındaki bağın sürdürüldüğüne dair bir iz olmadığını belirtmektedir<sup>947</sup>. Ancak ilerleyen yıllarda mezarlıklarla bağlantılı özel işlevli çukurlarının varlığına dair yeni bulgular elde edilirse, mezarlık alanlarında süreklilik gösteren bazı törenlerin yapılıp yapılmadığı konusunda daha somut bilgilere ulaşılabilir.

<sup>945</sup> Bu özellik Batı Anadolu’nun Güneybatı Anadolu dışındaki bölgelerinde de karşılaşılan bir özelliktir. Bakla Tepe’de benzer bir durumun olduğu ifade edilmektedir (Erkanal, Özkan, 2000: 265).

<sup>946</sup> Umay Oğuzhanoglu, “Laodikeia Erken Tunç Çağı 2 Mezarlığından Bir Çukur ve Düşündürdükleri”, *Mustafa Büyükkolancı’ya Armağan/Studies in Honour of Mustafa Büyükkolancı*, (Ed. C. Şimşek vd.), İstanbul 2014, s.423-434.

<sup>947</sup> T. Özgüç, *Ön Tarih’te Ölü Gömme*, 116.

### 2.3. Güneybatı Anadolu Erken Tunç Çağı 2 ve 3 Seramiği

Bu bölümde, Güneybatı Anadolu Erken Tunç Çağı 2 ve 3 seramiği hakkında daha önceki çalışmalarda bilinenler ve Laodikiea-Kandilkırı kazılarında yeni elde edilen sonuçlar dikkate alınarak, mal grupları ve kap formları hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır. Ancak tez kapsamında tüm seramik gruplarına ve her kap formuna ayrı ayrı yer vermek mümkün değildir. Dolayısıyla burada daha ziyade, bölge çanak çömleğinin özellikleri ve kronolojisi ile ilgili önemli katkılarda bulunan çanak çömlek form ve özellikleri üzerinde durulmuştur.

#### 2.3.1. Erken Tunç Çağı 2 Seramiği

##### 2.3.1.1. Mal Grupları

Güneybatı Anadolu'nun büyük bölümünde, ETÇ 2 seramiğinin içinde kırmızı astarlı grupların yanı sıra, kahve ve siyah arasında değişen renklerde koyu yüzlü seramiğin bir arada mevcut olduğu dikkat çekmektedir.

Bu çalışmanın coğrafi kapsamının en kuzey sınırını oluşturan Beycesultan'ın ETÇ 2 seramiğinde, tabakalara göre astar renklerindeki gelişime bakıldığında, en erken evreden itibaren siyah ve kırmızı astarlı örneklerin mevcut olduğunu, dönemin sonunda doğru ise kırmızının tonlarının giderek baskın hale geldiği görülmektedir (Tablo 22).

Tabaka	Astar Renkleri
XVI	-Parlak Kırmızı -Siyah
XV	-Kırmızı -Kahverengi -Koyu Gri
XIV	-Koyu ve Açık Gri -Kahve -Siyah - Devetüyü
XIII	-Açık gri -Turuncu-sarı -Ara sıra siyah

Tablo 22: Beycesultan ETÇ 2 Tabakalarına Göre Seramiğin Astar Renkleri (Lloyd ve Mellaart 1962, 134-135'e göre hazırlanmıştır.)

Güneybatı Anadolu'da Menderes Vadisi'ne yaklaştıkça siyah perdahlı mal artarken, Batı Anadolu kıyısının orta kesimlerinde siyah mal en baskın grup halini alır<sup>948</sup>. Pisidia'da, kırmızı malların yanında grimsi-siyah malların da temsil edildiği

<sup>948</sup> Machteld J. Mellink, The Early Bronze Age in West Anatolia. (Ed. G. Cadogan), *The End of the Early Bronze Age in the Aegean*, Leiden 1986, s. 149.

görülmektedir. Lykia ve Karia’da ise kırmızı astarlı mal, tek başına en yoğun grubu oluşturur.

### 2.3.1.1.1. Kırmızı Astarlı ve Perdahlı Mal Grubu

Kırmızı Astarlı mal grupları, ETÇ 2’de, her seramik bölgesinde kırmızının çeşitli tonlarında görülmektedir (Tablo 23). Çalışmada ele alınan bölgelerde, kırmızı astarlı seramiğin ETÇ 2’de baskın grubu oluşturduğu anlaşılmaktadır.

Karia (Yatağan-Milas)	Elmalı ve Korkuteli	Denizli Çevresi
-Parlak, koyu kırmızı -Turuncumsu kırmızı/somon rengi	-Turuncumsu kırmızı/somon rengi -Koyu pembe (beyaz boya bezemeli)	-Turuncu -Koyu kırmızı/bordo

Tablo 23: Güneybatı Anadolu’da Farklı Bölgelerdeki Kırmızı Astar Renklerinin Tonları

Elmalı Ovası’nın, ETÇ 2 için en tipik mal grubu, kırmızı astarlı ve perdahlı mal grubudur. Yüzeyi pembe ile somon kırmızısı tonları arasında değişen Elmalı kırmızı malı, French’e göre Batı Anadolu Kırmızı Astarlı Seramiğinin bir türevidir<sup>949</sup>. El yapımı seramikten oluşan grup içerisinde hem günlük kullanım kaplarının hem de mezar kaplarının yer aldığı görülmektedir<sup>950</sup>. Söz konusu mal grubunda değerlendirilmesi gereken en tipik özelliklerden biri de, sıklıkla rastlanan beyaz boya bezemedir<sup>951</sup>. Özellikle mezar kabı olarak karşılaşılan testiler üzerinde, beyaz boya bezeme sevilen bir uygulamadır. Ancak yalnızca mezarlarda değil, yerleşim alanında da boya bezemeli seramiğin kullanıldığı bilinmektedir.

French, Çivril ETÇ 2 seramiği için de kırmızı astarlı ve perdahlı malların karakteristik olduğunu ifade etmiştir<sup>952</sup>. Buradaki grupların koyu kırmızı ya da turuncuya çalan tonlarda astarlı oldukları görülmektedir. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 2 seramiğinin de %29’u kırmızı astarlıdır. Bununla birlikte, özellikle Menderes Vadisi’ne yakın yerleşmelerde, kahverengi ve siyah astarlı seramiğinin oranının, kırmızı astarlı seramiğe yaklaşmış olduğu görülmektedir. Söz konusu durum, olasılıkla koyu renk

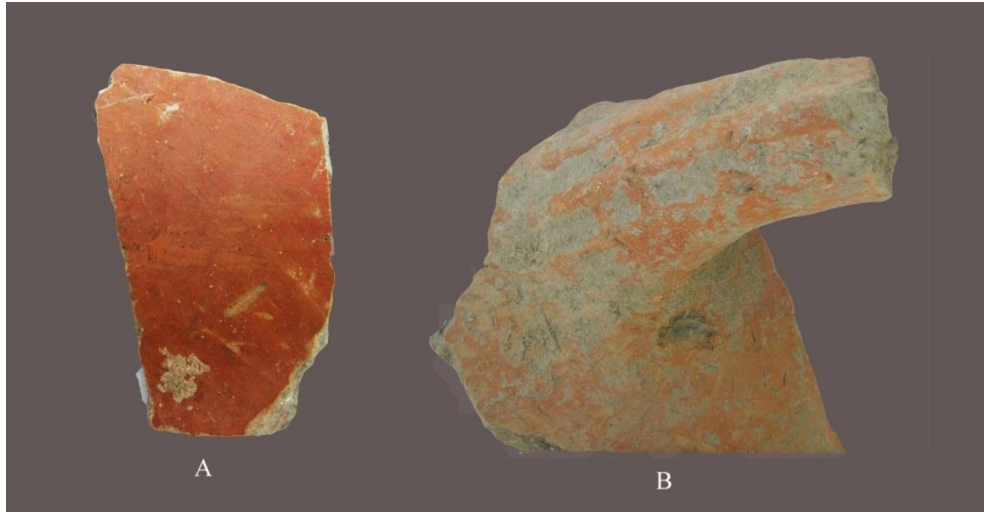
<sup>949</sup> D. French, *Anatolia and the Aegean*, s. 32.

<sup>950</sup> M. Mellink, “Karataş-Semayük 1963 “, s 275.

<sup>951</sup> M. Mellink, “Karataş-Semayük 1963 “, s 276.

<sup>952</sup> D. French, *Anatolia and the Aegean*, s. 30.

perdahlı seramiği yoğun kullanan kıyı kesim ile Menderes Vadisi yoluyla kurulan iletişimin bir sonucu olmalıdır. Bu konuya aşağıda daha detaylı değinilecektir.



Şekil 183: Yatağan Ovası Kırmızı (A) ve Somon Rengi (B) Mal Gruplarından örnekler (Fotoğraf: Stratonikeia Kazı Arşivi)

#### 2.3.1.1.2. Dışı Kırmızı-İçi Siyah Mal Grubu

Güneybatı Anadolu yerleşmelerinde, ETÇ 2 tabakalarında rastlanan kırmızı malların bazılarında, dış yüz koyu kırmızıdan turuncumsu kırmızıya kadar değişen renklerde astarlı ve parlak perdahlıyken, iç yüzün siyah renkte olduğu görülmektedir. Söz konusu özelliğe sıklıkla tek kulplu tankardlar üzerinde rastlanırken, bazen yatay kulplu çanaklarda da bu özellikle görülmektedir. Dışı kırmızı-içi siyah olarak yapılmış tankardların bazılarının ağız kenarı içinde bant-astar görülebilmektedir. Bu mal grubuna ait kaplar, genelde ince cidarlıdır.

Kabın içi ile dışı arasındaki renk farkı, fırınlama sırasında kabın ağzının aşağı gelecek şekilde yerleştirilmesinden ve dolayısıyla iç kısmının yeterli oksijen almamasından kaynaklanmış olmalıdır. Bu mal grubu, hem form ve hem de astar özellikleri açısından, aşağıda sözü edilen Alacalı Kırmızı Mal Grupları ile benzerlikler gösterir. Bu mal grubunun en yoğun görüldüğü bölge, Güneybatı Anadolu'nun güney kesimleridir. Iasos Mezarlığı<sup>953</sup>, Damlıboğaz<sup>954</sup>, Köyceğiz<sup>955</sup>, Yatağan-Kumyer

<sup>953</sup> P. Pecorella, *La Cultura Preistorica*, s. 105.

<sup>954</sup> E. Gülseven, *Milas Müzesi Eski Tunç Çağı*, s. 9.

<sup>955</sup> David H. French, "Early Bronze Age Pottery in Western Anatolia. A Summary 1970-1995", *Poliochni e l'antica eta' del Bronzo nell'Egeo settentrionale*, (Ed. Doumas C., vd.), Athens 1997, s. 584, fig. 12.

Mezarlığı<sup>956</sup>, Laodikeia-Kandilkırı 4. Tabaka, Karataş V:3<sup>957</sup> ve VI:1, Samos Heraion I<sup>958</sup> yerleşmelerinde, özellikle tankardlarla temsil edilmektedir.

### 2.3.1.1.3. Kırmızı Alacalı (*Mottled*) Astarlı Mal Grubu

Bu mal grubunun en önemli özelliği, turuncumsu kırmızı ile koyu kırmızı arasında değişen astarlı ve iyi perdahlı yüzey üzerinde, çeşitli büyüklüklerde siyah alacalanmaların söz konusu olmasıdır. Bazı örneklerde bunlar tamamen tesadüfi olarak oluşmuş gibi görünürken, diğer bazılarında bu siyah lekeler düzenli aralıklarla yer alması nedeniyle, bunların bilinçli olarak oluşturuldukları izlenimi edinilmektedir. Bu tür yüzey işleminin en iyi temsil edildiği kaplar, Damlıboğaz'dan gelmektedir ve bunlar Milas Müzesi'nde korunmaktadır. Dışı kırmızı içi siyah mal grubundaki gibi, bu grubun da en tipik kap formları yatay kulplu çanak ve tek kulplu tankardlardır<sup>959</sup>. Ancak Damlıboğaz'da bu yüzey özelliğine çanak<sup>960</sup>, kesik gaga ağızlı testi<sup>961</sup> gibi farklı kap formlarında da rastlanmıştır. Pecorella, Iasos mezarları içerisinde de bu malın varlığına dikkat çekmekte ve bu grubun Keros-Syros kültürü ile ilişkisine işaret etmektedir<sup>962</sup>. Iasos örnekleri de yatay kulplu çanaklar ve tek kulplu tankardlardan oluşmaktadır<sup>963</sup>. Karataş'ta bulunan dışı kırmızı içi siyah, tek kulplu tankardlardan iki tanesinde de yine benzer şekilde yüzey alacalıdır<sup>964</sup>. Müskebi'de, "Kocadon Kuyusu" olarak adlandırılan kuyunun açılması sırasında bulunan ETÇ kapları arasında de bu mal grubuna ait örnekler mevcuttur<sup>965</sup>. Vermeule, buradaki iki adet gaga ağızlı testinin, mal grubu açısından Erken Minos II Vasiliki grubu ile benzerliğine dikkat çekmektedir<sup>966</sup>.

Ege dünyasında alacalı (*mottled*) mal gruplarının en bilineni Vasiliki grubudur. Doğu Girit kökenli olduğu kabul edilen Vasiliki seramiği, Erken Minos IIA'da ortaya çıkar ve Erken Minos IIB'de yaygınlaşır<sup>967</sup>. Vasiliki seramiği, parlak bir astara ve bunun üzerinde bazen tesadüfi ve düzensiz benekler gibi görünen, bazen de belli bir motif

<sup>956</sup> O. Kara, *Karia Bölgesi Tunç Çağı*, s. Lev. 91 b-c.

<sup>957</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 25, 158, Pl.9: JR 52, Pl.

<sup>958</sup> V. Milojevic, *Samos Band I*, s. 39 (3. grup).

<sup>959</sup> E. Gülseven, *Milas Müzesi Eski Tunç Çağı*, s. Lev. 23b, Lev. 24a-b,

<sup>960</sup> E. Gülseven, *Milas Müzesi Eski Tunç Çağı*, s. Lev. 26b,

<sup>961</sup> E. Gülseven, *Milas Müzesi Eski Tunç Çağı*, s. Lev. 12a.

<sup>962</sup> P. Pecorella, *La Cultura Preistorica*, s. 105.

<sup>963</sup> P. Pecorella, *La Cultura Preistorica*, s. Fig. 1: 1-2; Fig. 2: 15.

<sup>964</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 198, Pl.67, Pl. 93:KA 462, KA 485.

<sup>965</sup> E. Vermeule, "The Early Bronze Age in Caria", s. 245, 248

<sup>966</sup> E. Vermeule, "The Early Bronze Age in Caria", s. 245.

<sup>967</sup> Colin Renfrew, *The Emergence of Civilisation. The Cyclades and the Aegean in the Third Millenium B.C.*, London 1972, s. 84-86.



oluşturacak şekilde düzenli görünümde siyah alacalı yüzeylere sahiptir. Vasiliki grubunun yapım tekniği üzerine yürütülen çalışmalar, astar içindeki yüksek potasyumun 800-865° C arasında parlak bir görünüm aldığını göstermiştir<sup>968</sup>. Pişme sırasında kabın yüzeyine temas etmesi sağlanan bir yakıt ya da başka bir kap ise yüzeydeki siyah alanları oluşturmaktadır.

Kırmızı astarlı ve alacalı seramiğin üretildiği bölgelerden biri de Kıbrıs'tır. Burada hem Philia seramiği içerisinde, hem de bunu takip eden dönemlerde, Kıbrıs'ın *Red Polished* olarak tanınan seramiğinin bir kısmı alacalı olarak üretilmiştir. Bilindiği üzere, Philia Kültürü, Kıbrıs'ın Geç Kalkolitik Çağ'dan Erken Tunç Çağı'na geçiş dönemine denk gelmekte ve yaklaşık olarak MÖ 3. binyılın 3. çeyreği içerisinde tarihlendirilmektedir<sup>969</sup>. Söz konusu kültürün, pek çok açıdan Anadolu Erken Tunç Çağı kültürleri ile benzerliğine farklı uzmanlar tarafından dikkat çekilmiştir<sup>970</sup>. Philia seramiği içerisinde, baskın astar rengi kırmızıdır ve bu kapların bazıları alacalıdır<sup>971</sup>. Yüzeyi alacalı çanak çömlek, adada Philia'yı takip eden Erken Kıbrıs Dönemi'nde de varlığını yaygın bir şekilde sürdürür ve özellikle Psematismenos Grubu ile kullanımı doruk noktasına ulaşır<sup>972</sup>.

Karataş-Semayük'te Karışık Dolgu (*Mixed Deposit*) içerisinde tespit edilmiş olan, basit profilli, tek yatay kulplu ve gövde ortasında akıtacaklı bir çanak<sup>973</sup>, form olarak Güneybatı Anadolu'da yaygın olmayan bir tipe işaret etmektedir. Eslick, bu kabın iç ve dışının kırmızı astarlı olduğunu ve üzerinde iri benekler halinde siyah

<sup>968</sup> Philip P. Betancourt, *Vasiliki Ware. An Early Bronze Age Pottery Style in Crete, Results of the Philadelphia Vasiliki Ware Project*, Göteborg 1979, s. 14-16; Philip P. Betancourt, *The History of Minoan Pottery*, New Jersey 1985, s. 46-47.

<sup>969</sup> Philia kültürünün tarihlendirmesi ile ilgili tartışmalar için Diane L. Bolger, "Early Red Polished Ware and the Origin of the 'Philia Culture'", *Cypriot Ceramics. Reading the Prehistoric Record* (Ed. J. A. Barlow, D. L. Bolger, B. Kling), Pennsylvania 1991, s. 29-36. Edgar Peltenburg, "Toward a Definition of the Late Chalcolithic in Cyprus: The Monochrome Pottery Debate", *Cypriot Ceramics. Reading the Prehistoric Record* (Ed. J. A. Barlow vd.), Pennsylvania 1991, s. 9-13.

<sup>970</sup> Porphurios Dikaios, "Recent Archaeological Research in Cyprus" *Atti del I° Congresso internazionale di preistoria e protostoria mediterranea*, Firenze 1950, s. 310-311; Edgar Peltenburg, "Toward a Definition of the Late Chalcolithic in Cyprus: The Monochrome Pottery Debate", *Cypriot Ceramics. Reading the Prehistoric Record* (Ed. J. A. Barlow vd.), Pennsylvania 1991, s. 9-20; D. Bolger, "Early Red Polished Ware", s. 9-13. Philia Kültürü hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Bazı uzmanlar bunun tümenden Anadolu'dan gelen yeni bir kültür ve yeni bir insan grubuna işaret ettiğini, bazı uzmanlarsa karşılıklı etkileşimin bir göstergesi olduğunu öne sürmektedir. Philia Kültürü'nün kökeni ve Anadolu bağlantıları hakkındaki tartışmaların kapsamlı ve güncel bir özeti için bkz. A. Bernard Knapp, *Prehistoric and Protohistoric Cyprus. Identity, Insularity, and Connectivity*, Oxford 2008, s. 103-130.

<sup>971</sup> D. Bolger, "Early Red Polished Ware", s. 32, Table 3.1: "Red Polished Ware with differential firing"

<sup>972</sup> David Frankel, "Colours and clouds of Bronze Age Cyprus", *Ceramics Technical*, No. 29, Nov 2009, s. 5-7.

<sup>973</sup> M. Mellink "Excavations at Karataş-Semayük in Lycia, 1965", Fig. 31'de plain ware olarak tanımlanmıştır.

alacaların yer aldığını ifade etmektedir<sup>974</sup>. Eslick de bu örneğin, Anadolu'ya yabancı olduğunu belirtip, bunu Ege dünyasından tanınan sos kapları ile ilişkilendirmiştir<sup>975</sup>. Bu örnekte yalnızca form değil, mal grubu özellikleri de bu tür bir ilişkinin varlığına kanıt olarak gösterilebilir.

#### 2.3.1.1.4. Siyah/Koyu Renk Astarlı ve Perdahlı Mal Grubu

Söz konusu mal grubu, ETÇ 2'de ele alınan bölgenin hemen hiçbir kesiminde tek başına baskın mal grubu değildir. Chios-Emporio<sup>976</sup>, Liman Tepe<sup>977</sup> gibi daha kuzeydeki kıyısız yerleşmelerde oldukça yoğun olan bu mal grubu, iç kesimlere ve güneye doğru gelindikçe yerini Kırmızı Astarlı mala bırakmaktadır.

Karataş-Semayük mezarlığında ele geçirilen seramik içerisinde, kırmızı astarlı seramiğe göre çok daha az bir oranda olmasına karşın, siyah ya da gri seramiğin de varlığı bilinmektedir<sup>978</sup>. M. Mellink, koyu renk astarlı ve bezemeli seramiğin, Göller Yöresi'ne ve Yortan grubuna benzerliğine dikkat çekmektedir<sup>979</sup>.

Karataş-Semayük'te, mezarlar içerisinde nadiren, siyah astar üzerine beyaz boya bezemeli örneklerden de söz edilmektedir<sup>980</sup>. Aynı durum yerleşme alanının seramiği için de geçerlidir. Bu mal grubunun çizi bezemeli örnekleri de oldukça enderdir<sup>981</sup>. Yerleşmedeki seramik içerisinde, grinin tonlarında astara sahip, üzerinde kabartma bezeme bulunan bazı testi formları bu mal grubu içerisinde değerlendirilmelidir<sup>982</sup>. Bu grup içinde, bir de askos yer almaktadır<sup>983</sup>.

French, Elmalı Ovası'nda siyah astarlı malların da var olduğunu ve ETÇ 2'nin erken evrelerinden oranının göreceli olarak daha fazla olduğunu belirtmektedir<sup>984</sup>. French, Çivril'de beyaz boyamanın yalnızca siyah astarlı seramik üzerinde görülebildiğini ifade etmektedir<sup>985</sup>. Koyu renk perdahlı seramik, Laodikiea-Kandilkırı

<sup>974</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 194 (KA 218), Pl. 58, Pl. 89:b.

<sup>975</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s. 222.

<sup>976</sup> S. Hood, *Excavations in Chios*, s. 432.

<sup>977</sup> V. Şahoğlu, *Liman Tepe Erken Tunç Çağı*.

<sup>978</sup> M. Mellink, "Karataş-Semayük 1963", s. 275-6; M. Mellink, "Karataş-Semayük 1964", s. 244.

<sup>979</sup> M. Mellink, "Karataş-Semayük 1963", s. 276.

<sup>980</sup> M. Mellink, "Karataş-Semayük 1964", s. 243, pl.60, fig.6.

<sup>981</sup> M. Mellink "Excavations at Karataş-Semayük in Lycia, 1965", s. 252.

<sup>982</sup> M. Mellink, "Karataş-Semayük 1964", s. 245, pl.62, fig.19-22.

<sup>983</sup> M. Mellink, "Excavations at Karataş-Semayük 1966", s. 253, pl.76, fig.12.

<sup>984</sup> D.French, *Anatolia and the Aegean*, s. 30.

<sup>985</sup> D.French, *Anatolia and the Aegean*, s. 30.

ETÇ 2’de görülür ve popülerliği azalmakla beraber ETÇ 3 tabakalarında da kullanılmaya devam eder.

### 2.3.1.1.5. *Barbotine Ware*<sup>986</sup>

Kap üzerinde kil yaşken oluşturulan, balık pulu ya da memecikler görünümünde çıkıntılardan oluşan bir kabartma bezeme ile karakterize edilen Barbotin Seramiğin Güneybatı Anadolu ETÇ seramiği içindeki en erken örnekleri Beycesultan’da ETÇ 1’den tanınmaktadır<sup>987</sup>. J. Mellaart, Beycesultan’da ETÇ 2 başında ortaya çıkan yeni kültürün kökeni üzerine görüşlerini sıralarken, Yortan’da ve Ovabayındır’da Barbotin tekniğinde bezeli testilerin bulunuşunu, karşılıklı ilişkilerin bir göstergesi olarak yorumlamaktadır<sup>988</sup>.

Barbotin seramiğin ait bir örneği Karataş-Semayük’te ele geçirilmiştir. Bu, pembemsi açık kırmızı astara ve devetüyü hamura sahip, s profilli ve tek kulplu bir minyatür çömlektir<sup>989</sup>. Bunun üzerindeki barbotin bezeme oldukça kaba olarak uygulanmıştır. M. Mellink, söz konusu örneğin, Beycesultan’ın ETÇ 1 tabakalarındaki gri-siyah renkli örneklerden farklı olduğunu ifade etmektedir ve bu örneğin İstanbul Arkeoloji Müzeleri’ndeki Burdur kökenli bir örnek ile paralellğine dikkat çekmektedir<sup>990</sup>. M. Mellink bu buluntulardan hareketle, Güneybatı Anadolu’nun kendi içinde farklı Barbotin Mal Grupları olabileceğine dikkat çekilmektedir.

M. Mellink’in tespitini destekleyen başka bir örnek de, Bademağacı’nda bulunmuş balık pulu bezemeli parçadır. Konteksti belirlenememiş olan ve enkaz içinde ele geçirildiği ifade edilen parça, ETÇ 2’ye tarihlendirilmiştir<sup>991</sup>.

### 2.3.1.2. Kap Formları

<sup>986</sup> Fransızca *barboter* (kille ya da çamurla kaplamak, sıvamak, astarlamak) sözcüğünden türetilmiş olan Barbotin, Ege dünyasında özellikle Girit’ten tanınan belli bir bezeme geleneğini adlandırmak için kullanılmaktadır. Kabın yüzeyine küçük kil parçacıklarının eklenmesiyle oluşturulan, bazen kabartılar bazen dikenimsi çıkıntılar biçiminde görülen bu bezeme, özellikle Orta Minos IB seramiğinin en karakteristik gruplarından. Bununla birlikte, bu bezemenin Girit’teki kökeninin Neolitik Çağ’a kadar indiği, özellikle Erken Minos III ile beraber de belirgin şekilde kullanılmaya başlandığı bilinmektedir (MacGillivray, 2007: 109).

<sup>987</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 127.

<sup>988</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 134.

<sup>989</sup> M. Mellink, “Karataş-Semayük 1963 “, s 276, pl. 82, fig. 28.

<sup>990</sup> M. Mellink, “Karataş-Semayük 1963 “, s 276, pl. 82, fig. 28.

<sup>991</sup> R. Duru, “Bademağacı 1999 ”, s.588 202, 208-209, Lev. 31:5, Lev. 38:4.

Bu bölümde, Güneybatı Anadolu Erken Tunç Çağı'nda görülen tüm kap formlarının ayrı ayrı tanıtılması amaçlanmamıştır. Bunun yerine burada, özellikle bu bölgenin yöresel çanak çömlek özelliklerinin saptanmasına katkıda bulunan ya da bölgenin çanak çömlek gelişim aşamaları ve bölgeler arası ilişkileri ile ilgili bilgi veren formlara yer verilmeye çalışılmıştır.

### 2.3.1.2.1. Çanak

Güneybatı Anadolu'da, alt bölgelere (*sub-regions*) göre çanak çömlek formlarının gösterdiği değişimlerle ilgili en kapsamlı yorum ve değerlendirmeler, yaptığı yüzey araştırmalarının sonuçlarından yola çıkarak J. Mellaart<sup>992</sup> tarafından ortaya konmuştur (Şek. 184). Bu çalışmalar French<sup>993</sup> tarafından daha da geliştirilmiştir. Ancak, bu tespitler yüzey malzemesi sırasında ele geçirilmiş çanak formuna dayanmaktadır. Diğer kap formları üzerinden aynı sonuçlara ulaşılamamıştır. Bu bağlamda, aşağıda, çanak tiplerinin yörelere göre gösterdiği değişimlerin, söz konusu araştırmacıların tespitleri doğrultusunda, genel bir özetinin verilmesiyle yetinilmiştir. Ayrıca, yeni kazılar ışığında konu üzerinde yapılmış güncel değerlendirmelere de yer verilmiştir.

#### 2.3.1.2.1.1. Basit Profilli Çanak

Basit profilli çanaklara, genel olarak Lykia ve Pisidia'da ETÇ 2'de yaygın olarak rastlanmaktadır. Güneybatı Anadolu'nun kuzeyine doğru gelindiğinde ise bu tip seyrekleşmektedir (Şek. 184 D, F).

Karataş-Semayük'te basit profilli çanakların bir kısmı kulpsuz ve tutamaksızdır. Bu çanaklarda, kırmızı astar üzerine beyaz boya bezemeye rastlanabilmektedir<sup>994</sup>. Ağız kenarı boyunca uygulanmış konsantrik yarım daire ya da iç içe açılı, bu bezemenin en sevilen motiflerini oluşturmaktadır. Bu yerleşmede, basit profilli çanakların ağız kenarının üzerinde makara kulba sahip örneklerine hem mezar kapağı olarak<sup>995</sup>, hem de yerleşim katlarında rastlanmaktadır<sup>996</sup>. Ağız kenarında veya ağız kenarının biraz altında

<sup>992</sup> J. Mellaart, "Report on a Survey", s. 205-206.

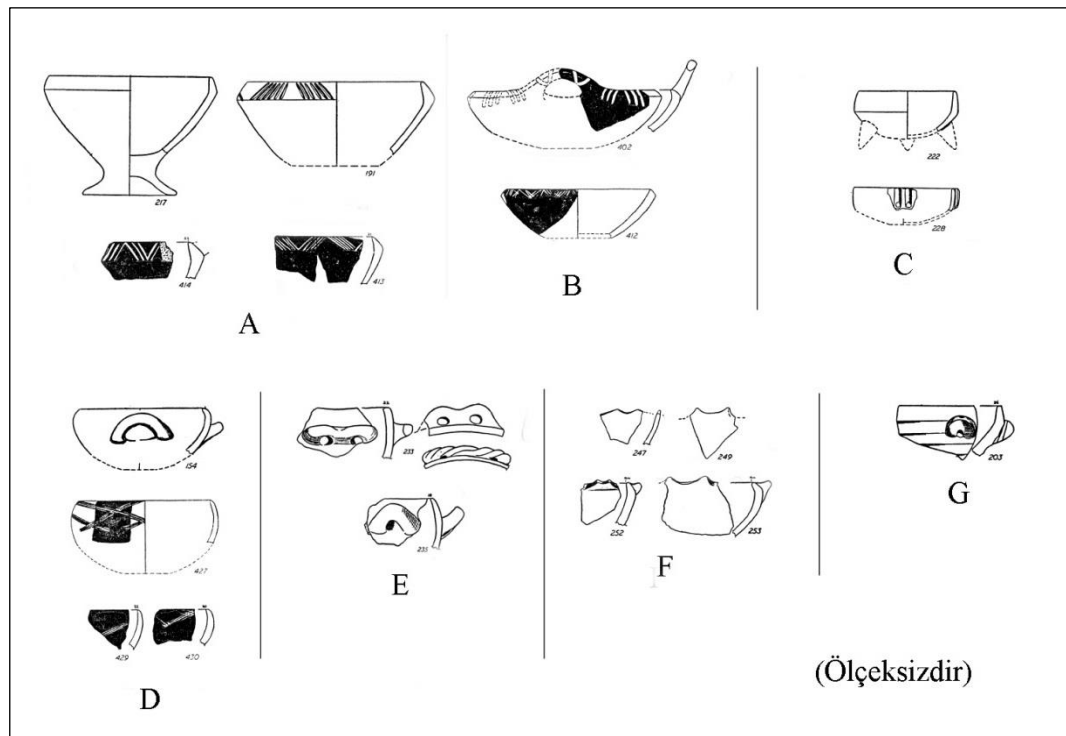
<sup>993</sup> D. French, "Prehistoric Sites".

<sup>994</sup> M. Mellink, "Excavations at Karataş-Semayük 1967", *AJA*, Fig. 39, 41.

<sup>995</sup> M. Mellink, "Excavations at Karataş-Semayük 1967", *AJA*, s. 255, Fig. 23, 25.

<sup>996</sup> C. Eslick, *Karataş V*, Pl. 34: KT 166, KT315.

makara kulplara sahip bu tip çanaklar, bir istisna hariç, yerleşmenin IV. tabakasında ortaya çıkmakta ve IV-V:1 tabakalarında yaygın olarak kullanılmaktadır; azalarak da olsa VI:1 tabakasına kadar kullanılmaya devam edildikleri ifade edilmektedir<sup>997</sup>. M. Mellink, bu tip çanakların kulbun ortası kabartmalı örneklerinin Göller Yöresi ile benzerliğine dikkat çekmiştir<sup>998</sup>. Bu tipin bazı örneklerinde makara kulp deliksizdir. Karataş-Semayük'te deliksiz makara kulplu basit profilli çanakların, kırmızı astar üzeri beyaz boya ile ağız kenarında konsantrik yarım daire motifli örnekleri de mevcuttur<sup>999</sup>. J. Mellaart da bu tip dudak üstündeki makara kulpların ve bunların ortası kabartmalı örneklerinin de Elmalı Ovası, Isparta ve Yeşilova yörelerinde yaygın olduğunu ifade etmektedir<sup>1000</sup>.



Şekil 184: J. Mellaart tarafından, Güneybatı Anadolu yüzey araştırmasında tespit edilen başlıca çanak tipleri (Mellaart 1954'ten alınarak düzenlenmiştir.)

Çürüksu (Lykos) Ovası ve Acıpayam çevresinde, basit profilli çanakların yaygın olmadığı anlaşılmıştır. Laodikeia-Kandilkırı 4. Tabaka seramiği içinde basit profilli çanaklara ait çok az sayıda örnek mevcut olup bunlardan bazılarında deliksiz makara kulp ya da bunların biraz daha dejenere olarak iki çıkıntı görünümünü almış örneklerine

<sup>997</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s.36 (HD 19).

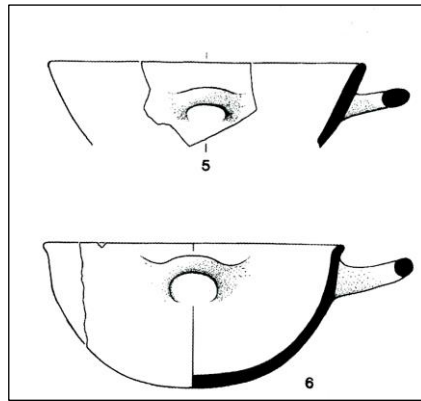
<sup>998</sup> M. Mellink, "Excavations at Karataş-Semayük 1967", *AJA*, s. 255.

<sup>999</sup> M. Mellink, "Excavations at Karataş-Semayük 1967", *AJA*, s. 249, Fig. 39.

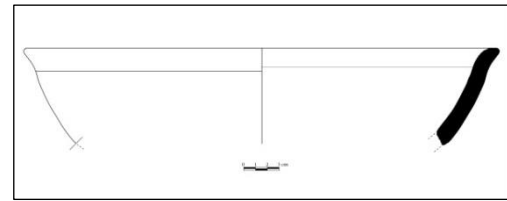
<sup>1000</sup> J. Mellaart, "Report on a Survey", s. 200-201: "ribbed trumpet lug"

rastlanmıştır (Lev.10:1-3). J. Mellaart, çanakların dudağı üzerinde bulunan bu tip deliksiz tutamakların, Özellikle Tefenni ve Elmalı yöreleri için karakteristik olduğunu ifade etmektedir<sup>1001</sup>. Bu tür tutamaklara bazen, omurgası dudağa yakın olan çanaklarda da rastlanabilmektedir. Laodikeia-Kandilkırı örnekleri de, yerleşmenin güneydoğu ile kurduğu ilişkilerle bağlantılı olabilir.

Bazen basit profilli, çoğunlukla ağız hafifçe dışarı açılan ve ağız kenarının biraz altına yerleştirilmiş, sıklıkla tek bir yatay kulba sahip çanaklar, özellikle Karia bölgesi ETÇ seramiği için karakteristik olan bu tip çanaklara Damlıboğaz<sup>1002</sup>, Kumyer<sup>1003</sup>, Köyceğiz<sup>1004</sup> ve Yatağan Ovası seramiği içinde yoğun olarak rastlanmaktadır. Bu çanaklar çoğunlukla dışı kırmızı içi siyah mal grubu ile temsil edilmektedir.



Şekil 185: Köyceğiz'den sanduka mezara ait ölü hediyelerinden 2 çanak (French, 1997: Fig. 12:5-6)



Şekil 186. Yatağan Ovası (Asarhöyük) Ağız Dışa Doğru Hafif Açılan Çanaklarından Bir Örnek (Stratonikeia Kazı Arşivi)

### 2.3.1.2.1.2. Omurgalı Çanak (*Carinated/Antisplash Bowl*)

J. Mellaart, omurgalı çanakların (Şek. 184A-B) Güneybatı Anadolu'da ETÇ 2'de, Yukarı Menderes, Tavas, Acıpayam ve Yeşilova yörelerinin en karakteristik çanak tipi olduğunu; Tefenni, Korkuteli ve Elmalı ovalarında ise görülmediğini ifade etmektedir<sup>1005</sup>. Buna karşın, omurgalı çanakların Elmalı Ovası'nda Karataş-Semayük'te

<sup>1001</sup> J. Mellaart, "Report on a Survey", s. 200-201, "scallop" ve "horned lugs (unperforated)" grupları; Fig. 246-251.

<sup>1002</sup> E. Gülseven, *Milas Müzesi Eski Tunç Çağı*, s. Lev. 28-29.

<sup>1003</sup> O. Kara, *Karia Bölgesi Tunç Çağı*, Lev. 51-b.

<sup>1004</sup> French 1997, Fig. 12:5-6.

<sup>1005</sup> J. Mellaart, "Report on a Survey", s. 198-199 (*inverted rim bowls*), S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 141.

de temsil edildiği, kazılar sonucunda anlaşılmıştır. Eslick, düz dipli ve omurgalı çanakların özellikle IV. Tabaka için karakteristik olduğunu ifade etmektedir<sup>1006</sup>.

Çivril Ovası'nın en karakteristik çanak formu, düz dipli ya da alçak kaideli, omurgalı çanaklardır. Bu çanaklarda, ağız kenarına oturtulmuş olan yatay ya da ilmik kulplar görülebilmektedir<sup>1007</sup>. French, Acıpayam yöresinin en tipik kap formunun, düz dipli ya da alçak kaideli omurgalı çanaklar olduğunu ifade etmektedir<sup>1008</sup>. Kahverengi ve siyah astarlı bu grup beyaz boyalı olup nadiren ilmik kulpludur.

KAİDELİ, OMURGALI ÇANAK (Mellaart, Tip 1) <sup>1009</sup>				
	XVI. Tabaka	XV. Tabaka	XIV. Tabaka	XIII. Tabaka
<b>Mal grubu</b>	Çoğunlukla siyah perdahlı, tek bir kırmızı örnek	Siyah, gri ve kahve perdahlı		
<b>Kaide</b>	Yüksekliği 4 cm'yi geçmez. Bazen ajurlu; küçük boyutlu örneklerde bazen oluklu	Yükseklik 5.5-6 cm'yi bulur. Ajurlu kaideler ortadan kalkar. Bunun yerine yatay, dikey ya da diyagonal hatlarla oluşturulmuş oluk bezemeler ortaya çıkar.	Ortalama 7 cm yükseklikte, bazen 9 cm'ye kadar ulaşan kaide. Çoğunlukla yatay oluklu	Kaide yüksekliği ortalaması 7.5 cm'ye ulaşır. Kaidelerde yatay oluklar var. Dikey oluklar ortadan kalkmış.
<b>Bezeme</b>	Ağız kenarında boya bezeme yaygın	Beyaz boya bezeme ortadan kalkar. Oluk bezeme yaygındır.		Kulp, kaide ve ağız kenarından oluk bezeme yaygındır.
<b>Kulp Tutamak</b>	Tel yatay kulplu örnekler ortaya çıkar ancak azdır. Boyalı örnekler genelde kulpsuzdur.	Abartılı çıkıntılara sahip boynuz biçimli tutamaklar ortaya çıkar. Ağız kenarından yükselen burma kulplar tipiktir.	Tek burma kulp yaygın, bunun üzerindeki ikiz kabara ise bu tabakaya özgü. Kulbun altında, gövde üzerinde bir kabara ya da çubuk biçimli kabartı mevcut.	Yüksek burma kulplar ortadan kalkar. Oluklu şerit kulp, omurga altında küçük dikey kulp ve ağız kenarında bozulmuş tünel kulp görülür.
DÜZ DİPLİ, OMURGALI ÇANAK (Mellaart Tip 2) <sup>1010</sup>				
	XVI. Tabaka	XV. Tabaka	XIV. Tabaka	XIII. Tabaka
<b>Mal grubu</b>	Kırmızı, nadiren zeytuni yeşil	Kırmızı, bazen kahve ya da siyah	Kahve ya da kızıl kahve astarlı	
<b>Kulp-Tutamak</b>	Ağız kenarı altında, üzeri kabartılı tünel kulp, ilmik kulp, çoğunlukla delikli olan çubuk tutamak, üzeri bezemeli hilal biçimli tutamaklar	Tünel kulplar, boynuzlu tutamaklar yaygın. Hilal biçimli tutamaklar azalır, çubuk tutamaklar ortadan kalkar.	Tünel kulplar ve dejenere olmuş tutamaklar (çubuk ya da kabara) yaygın	Ağız kenarında dejenere tutamaklar (kabara sıraları) ve ağız kenarı altında ip delikli tutamaklar yaygın
<b>Bezeme</b>			Ağız kenarında oluk bezeme	

Tablo 24: Beycesultan ETÇ 2 Omurgalı Çanaklarının Tabakalara Göre Özellikleri

<sup>1006</sup> C. Eslick, *Karataş V*, Table 15.1.

<sup>1007</sup> D. French, *Anatolia and the Aegean*, s. 30.

<sup>1008</sup> D. French, *Anatolia and the Aegean*, s.33.

<sup>1009</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 173.

<sup>1010</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 153, 163.

Omurgalı çanakların kronolojik gelişiminin Güneybatı Anadolu'da tabakalara bağlı olarak en iyi incelenebildiği yerleşme yeri Beycesultan'dır. Burada omurgalı çanakların kaideli ve düz dipli örnekleri, J. Mellaart tarafından 2 ayrı tip halinde ele alınmıştır<sup>1011</sup>. Bu tipin kulp, tutamak, bezeme, kaide vb. özellikleri tabakalara göre farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar Tablo 24'de özetlenmektedir.

Omurgalı çanakların, Beycesultan'daki gibi yatay burma kulplu örneklerine, Karataş-Semayük'te de rastlanmaktadır<sup>1012</sup>. Mellaart'ın yüzey araştırmalarında saptadığı omurgalı çanaklar arasında, omurgası ağza uzak (Şek. 184: A) ve yakın (Şek. 184: B) olan iki alt tipin varlığı ortaya konmuştur<sup>1013</sup>. Bu iki alt tip Laodikeia-Knadilkırı 4. Tabaka'da da saptanmıştır (Lev. 8:4-6, Lev. 9).

### 2.3.1.2.1.3. İçe Doğru Kıvrılan Ağızlı Çanak

İçe doğru kıvrılan ağızlı çanaklar, Güneybatı Anadolu'nun kuzey kesiminde ETÇ 2'de sevilen çanak tiplerindedir. J. Mellaart bu tipin farklı kulp, tutamak ve bezeme özelliklerine sahip türevlerinin Güneybatı Anadolu'nun tüm bölgelerinde bulunduğunu ifade etmektedir<sup>1014</sup>.

Bu tipe Beycesultan'da ETÇ 2'nin tüm tabakalarında rastlanmaktadır. Ancak özellikle XV. ve XIV. tabakalarda, içe doğru kıvrılan ağızlı çanakların üçayaklı ve ağız kenarından yükselen tek bir yatay kulba sahip örnekleri karakteristiktir<sup>1015</sup>. Bu tipin Beycesultan'daki örnekleri genelde turuncu ya da kırmızı astarlı olarak yapılmıştır. İçe doğru kıvrılan ağızlı çanaklar, Laodikeia-Kandilkırı'nda da sevilen bir tip olmakla beraber burada Beycesultan'daki gibi kulplu örnekler oldukça nadirdir. Laodikeia örnekleri kırmızı ya da siyah astarlı olup bazı örneklerde beyaz boya bezeme mevcuttur (Lev. 1-6).

Karataş-Semayük'te de bu tip çanaklara, ETÇ 2'nin tüm tabakalarında rastlanmıştır. V:2 tabakasında ise bunların içe doğru fazlaca kıvrılan daha kapalı bir alt tipi ortaya çıkmıştır<sup>1016</sup>. V:2-V:3 tabakalarında, söz konusu tip üzerinde beyaz boya bezeme görülür. Bu tipin IV. Tabaka'ya kadar olan örneklerinde, ilmik kulplar daha

<sup>1011</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 153, 163.173.

<sup>1012</sup> C. Eslick, *Karataş V*, Pl. 58: KT 185.

<sup>1013</sup> J. Mellaart "Report on a Survey2, s.198: Ia-b.

<sup>1014</sup> J. Mellaart, "Report on a Survey", s. 198-199.

<sup>1015</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 163, Sheet 4-5.

<sup>1016</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s.12-3, Pl. 5: BL 26, BL 28, BL29.



yaygınken IV. Tabaka'da özellikle yatay kulplar, ip delikli tutamaklar ve tünel kulplar popülerlik kazanır<sup>1017</sup>.

#### 2.3.1.2.1.4. Dik Yükselen Ağzılı, Omurgalı Çanak

J. Mellaart, dik yükselen ağzılı, omurgalı çanakların (Şek. 184C), Güneybatı Anadolu'da omurgalı çanaklardan sonra en yaygın ikinci çanak tipini oluşturduğunu belirtmektedir<sup>1018</sup>. Özellikle Y. Menderes, Tavas, Acıpayam, Yeşilova bölgelerinde yaygın olan bu tip, Laodikeia-Kandilkırı'nda da popülerdir; ancak Tefenni, Korkuteli ve Elmalı ovalarında görülmemektedir<sup>1019</sup>. Bu tip, Laodikeia-Kandilkırı'nda da sevilen bir çanak tipidir (Lev. 7, 8:1-3). Beycesultan'da XVI-XII. tabakalarda görülen<sup>1020</sup> ve çok yaygın olmayan bu çanaklar, çoğunlukla siyah ve mat beyaz boya bezemelidir. Nadiren kırmızı örnekleri de bulunan ve bazıları alçak kaideli olan<sup>1021</sup> bu tipin Beycesultan XV. Tabaka'dan itibaren azaldığı görülür<sup>1022</sup>. XV ve XIV'te bunların üzerlerinde farklı şekillerde çubuk tutamaklar ve hilal biçimli tutamaklar yer almaktadır<sup>1023</sup>. Çivril Ovası'ndaki başka merkezlerde de bu tipin örnekleri ele geçirilmiştir<sup>1024</sup>. Beycesultan XIV. Tabaka'daki bazı örneklerde, omurgalı çanaklarda görülenlere benzeyen, ağız kenarı altında başlayarak dik yükselen, iri bir burma kulp mevcuttur<sup>1025</sup>. Üzeri beyaz boyalı ya da oluk bezemeli olabilen bu tipin Beycesultan'daki iri yatay kulplu örnekleri, bu yerleşmeye özgü olmalıdır.

#### 2.3.1.2.1.5. Kusura Çanağı

Kusura'da çok sayıda örnekle temsil edildiğinden bu biçimde adlandırılan çanaklar, basit profilli olup ağız, bazen hafifçe içe doğru kıvrılır. Karakteristik özelliği ise çanağın dış yüzü boyunca uzanan yatay, sıg ve kalın oluklardır (Şek. 184G). Oluklar bazen ağız kenarının hemen altında iki sıra halindeyken bazen de tüm gövdeyi kaplar. J.

<sup>1017</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s.10: BL 6.

<sup>1018</sup> J. Mellaart, "Report on a Survey", s. 188-189 (*vertical rim bowl*).

<sup>1019</sup> J. Mellaart, "Report on a Survey", s. 188-189 ; S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 143.

<sup>1020</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 143, Sheet 5.

<sup>1021</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 143.

<sup>1022</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 153.

<sup>1023</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 155.

<sup>1024</sup> F. Dedeoğlu, *Neolitik Çağdan Erken Tunç Çağ Sonuna Kadar*, s. 420-421, 444, 452-453, Lev. 21b: 5, 12 (Hasan höy.), Lev. 28b: 4, 7, 9 (İkiz Höy 2), Lev. 30b: 16-17; Lev. 31c: 3 (Doğu Şahan).

<sup>1025</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 155, Fig. 29.

Mellaart<sup>1026</sup>, bu tipin Kusura, Dinar, Isparta, Yalvaç yörelerinde yoğun olduğunu, diğer bölgelerde ise nadiren görüldüğünü belirtmektedir. Bu tip Beycesultan'da XIV.<sup>1027</sup> tabakada ele geçirilmiştir<sup>1028</sup>. Bu tipin gövde üzerinde 2 ya da 3 oluk bulunan örnekleri, D. French tarafından Hoyran seramik grubunun tipik çanak formu olarak tanımlanmıştır<sup>1029</sup>. S. Üstün-Türkteki de Göller Yöresi yüzey seramiği içindeki örnekleri “Hoyran Tipi Kase” olarak adlandırmış ve Sultandağ seramik grubunda ortaya çıkarak Kusura etkisiyle batıya yayılmış olabileceğini öne sürmüştür<sup>1030</sup>.

### 2.3.1.2.2. Fincan

#### 2.3.1.2.2.1. İlmik Kulplu Fincan

Basit profilli, ilmik kulplu fincan ve çanaklar, Afyon-Eskişehir yörelerinin en karakteristik kap formları arasındadır<sup>1031</sup>. Demircihöyük seramiği içinde ETÇ 1'den itibaren oldukça sevilen bir form olarak yer almaktadır; ETÇ 2'de yaygın daha olmakla beraber ETÇ 3'te de varlığını korumaktadır<sup>1032</sup>. T. Efe, bu tipin Eskişehir bölgesinde geliştikten sonra diğer bölgelere yayılmış olması gerektiğini öne sürmektedir<sup>1033</sup>. İlmik kulplu fincanlar, Afyon yöresinde de çok sayıda örnekle temsil edilmektedir<sup>1034</sup>.

Güneybatı Anadolu'da ilmik kulplu fincanlara, Beycesultan ETÇ 2 tabakalarında rastlanmıştır (Mellaart ETÇ 2 Tip 6<sup>1035</sup>). Bunlar XVI. Tabaka'da siyah, kırmızı ya da devetüyü mallarla temsil edilmektedir; çoğunlukla düz, bazen de kabaralı, yivli ya da burma kulplara sahip olabilmektedir<sup>1036</sup>. Bunların bazılarında, kabın iç kısmında oluk bezeme mevcuttur. Beycesultan XV. ve XIV. tabakalardada, az sayıda gri ve siyah perdahlı örnekle temsil edilen bu tip<sup>1037</sup>, J. Mellaart tarafından Afyon yöresi ve

<sup>1026</sup> J. Mellaart, “Report on a Survey”, s. 179, 198-199,

<sup>1027</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 165, Fig. P.38:3.

<sup>1028</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 163.

<sup>1029</sup> D. French, *Anatolia and the Aegean*, s. 38.

<sup>1030</sup> Sinem Üstün-Türkteki, *Göller Bölgesi İlk Tunç Çağı 1-2 Çanak Çömleği*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 2012, s. 69.

<sup>1031</sup> J. Mellaart, “Report on a Survey”, s. 210.

<sup>1032</sup> T. Efe, *Demircihöyük. III*, s. 22-23; A. Topbaş vd., “Salvage Excavations of the Afyon” s. 44-45, D. Sarı, “İlk Tunç Çağı ve ”, s. 146.

<sup>1033</sup> T. Efe, *Demircihöyük. III*, s. 22-23.

<sup>1034</sup> Afyon yöresi yüzey araştırmasında toplanan malzemeyi inceleme şansı veren Prof. Dr. Özdemir Koçak'a teşekkürlerimi sunarım.

<sup>1035</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 143.

<sup>1036</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 143.

<sup>1037</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 151, 165.

Sultandağ örnekleriyle paralel olarak değerlendirilmiştir<sup>1038</sup>. Elmalı Karataş'ta da IV. Tabaka'ya kadar bu tip çok ender olarka temsil edilmektedir<sup>1039</sup>. Kuruçay'da da 2-1. tabakalarda ilmik kulplu fincanlara rastlanmaktadır<sup>1040</sup>. Aphrodisias'ta bu tipe ait olabilecek kaba nitelikli bir örnek, ETÇ 3 tabakalarından gelmektedir<sup>1041</sup>.

İçbatı Anadolu'da güneye ve batıya gidildikçe popülerliği azalan ilmik kulplu fincanlar, kıyı yerleşmelerde ise neredeyse hiç görülmemektedir. Afyon-Eskişehir bölgesinde, büyük ölçüde kırmızı astarlı mal grupları ile temsil edilen bu tipin, Beycesultan'da koyu renk astarlı gruplar içerisinde de yer alması, bölgesel bir uygulama olmalıdır. Laodikeia-Kandilkırı seramiği içerisinde ilmik kulplu fincana hiç rastlanmamıştır. Bu bağlamda, İçbatı Anadolu'da Menderes nehrinin bu tip fincanların yayılım alanı için –istisnalar hariç- bir sınır oluşturduğu düşünülebilir.

### 2.3.1.2.2.2. Kusura Fincanı

Kusura fincanları, yükselen ağızlı, “S” profilli ve tek dikey kulplu fincanlardır. Beycesultan'da XVI. Tabaka'da ortaya çıkan bu tipin bazı örneklerinde kulp burma ya da “dişli çark” biçimlidir<sup>1042</sup>. Beycesultan örnekleri hemen her zaman gri ya da siyah perdahlıdır. Gövde üzerinde oluk bezeme de oldukça yaygındır. Bu tip Beycesultan'da XV. Tabaka'da<sup>1043</sup> da varlığını sürdürür; XIV. Tabaka'da oldukça seyrekleşir<sup>1044</sup> ve XII. Tabaka'da yalnızca tek örnekle temsil edilir<sup>1045</sup>. J. Mellaart, Kusura B tabakası için tipik olan bu tip fincanların, Afyon yöresinde başka örneklerini de yayınlamıştır<sup>1046</sup>. Bu tipin de daha Büyük Menderes'ten daha güneye yayılmadığı söylenebilir.

### 2.3.1.2.3. Tankard

Güneybatı Anadolu'da, tankardların tek ilmik kulplu örneklerine, ilk kez ETÇ 2 sonunda rastlanmaktadır. Güneybatı Anadolu'nun hemen her kesiminde oldukça yaygın olarak görülmekte olan, kırmızı astarlı, bazen ağız kenarının içi bant-astarlı, bazen dışı

<sup>1038</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 143.

<sup>1039</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s.10, Pl. 72.

<sup>1040</sup> Duru 1996, Dizin 5: Tip 10.

<sup>1041</sup> M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, s. 396, Fig. 332.

<sup>1042</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 143, 145.

<sup>1043</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 155.

<sup>1044</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 165.

<sup>1045</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 175.

<sup>1046</sup> Mellaart 1954, 211, fig. 353-354.

kırmızı içi siyah olarak yapılmış tankardlar; Beycesultan XIIIa'da<sup>1047</sup>, Laodikeia-Kandikırı 4. Tabaka'da, Aphrodisias Akropol VI'da<sup>1048</sup>, Tavas Karahisar'da<sup>1049</sup>, Karataş V:3 tabakasında<sup>1050</sup>, Iasos mezarlığında<sup>1051</sup> ve Damlıboğaz'da<sup>1052</sup> ele geçirilmiştir. Göller yöresinde, geç ETÇ 2 tankardlarının, yukarıda sıralanan yerleşmelere kıyasla çok daha nadir olarak görüldüğü söylenebilir<sup>1053</sup>.

### 2.3.1.2.4. Amphora

D. Sarı, amphoraların Batı Anadolu'da, Troas ve İzmir çevresi hariç, ETÇ I'de yaygın bir form olduğunu, Güneybatı Anadolu'da ETÇ 2'de özellikle Karataş ve Bademağacı'nda yaygın kullanıldığını ifade eder<sup>1054</sup>. Karataş-Semayük'te amphora olarak tanımlanabilecek formlara en iyi örnek, Merkezi Kompleks'in II. Kat tabanı üzerinde ele geçirilmiştir ve yerel olarak tanımlanan "scored ware" içerisinde değerlendirilmiştir<sup>1055</sup>. Uzun, torba gövdeli bir amphora, yine VI:1 tabakası mekânlarından biri içinde ele geçirilmiştir<sup>1056</sup>. Yine amphora olarak sınıflandırılacak kaplar içinde, madalyon biçimli kabartma bezemeye sahip olanların, Elmalı Ovası'na özgü olmaları gerektiği M. Mellink tarafından ifade edilmektedir<sup>1057</sup>. Bunların bazıları, daha geniş boyunlu ve hafif dışa açılan ağızlıyken<sup>1058</sup>, bazılarının boyunları da şişe boynu gibi dar ve uzundur<sup>1059</sup>.

Amphoraların popüler olduğu kesimlerden biri de Karia Bölgesi'dir. Yuvarlak dipli ve küresel gövdeli amphoralara bu yörede Iasos<sup>1060</sup> ve Kumyer mezarlıklarında rastlanmıştır. Bu formdan Kandikırı'nda bugüne kadar yalnızca bir örnek ele geçirilmiştir<sup>1061</sup>.

<sup>1047</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 179.

<sup>1048</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1968 and 1969", s. 138, Fig. 4.

<sup>1049</sup> S. Yaylalı, E. Akdeniz, "Aphrodisias Müzesi'ndeki Karahisar", Lev. 3: Fig. 10-12.

<sup>1050</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s.25, Table 15:1;

<sup>1051</sup> P. Pecorella, *La Cultura Preistorica*, s. 46-47, Fig. 2: 14-15, 129, 198.

<sup>1052</sup> E. Gülseven, *Milas Müzesi Eski Tunç Çağı*, s. 22.

<sup>1053</sup> Göller Yöresi yüzey araştırmalarında ele geçirilen çok az sayıda örnek için S. Üstün-Türkteki, *Göller Bölgesi İlk Tunç*, s. 70, Lev.97; Yalvaç'tan bir örnek için Yılmaz 2009, 232, Lev. VIII:186; Yılmaz 2010, 54, Harita 2. Yalvaç'taki örnek form olarak Geç ETÇ 2 özelliklerini yansıtmaya karşın, çark yapımı olduğu belirtilerek ETÇ 3'e tarihlendirilmiştir.

<sup>1054</sup> D. Sarı, "İlk Tunç Çağı ve", s. 150.

<sup>1055</sup> M. Mellink, "Karataş-Semayük 1964", s. 249, pl.64, fig.29.

<sup>1056</sup> M. Mellink, "Excavations at Karataş-Semayük 1966", s. 261, fig. 43.

<sup>1057</sup> Mellink 1966, 254, pl.60, fig.22.

<sup>1058</sup> P. Pecorella, *La Cultura Preistorica*, s., Fig. 4: 26-27.

<sup>1059</sup> P. Pecorella, *La Cultura Preistorica*, s. Fig. 4: 28.

<sup>1060</sup> P. Pecorella, *La Cultura Preistorica*, s. 105.

<sup>1061</sup> Söz konusu örnek, 2014 yılında bulunduğundan bu çalışma kapsamında değerlendirilmemiştir.

### 2.3.1.2.5. Boyunlu Çömlek

İnce cidarlı, koyu renk perdahlı, küçük ya da orta boy olarak yapılmış, üzerinde sıklıkla çizi ya da dolgu bezemelere rastlanan boyunlu çömlekler, özellikle Yortan kültürünün oldukça karakteristik bir kap formu olarak tanınmaktadır<sup>1062</sup>.

Beycesultan'da, J. Mellaart tarafından Tip 25 olarak sınıflandırılan, omuz üzerinde ip delikli tutamaklara sahip boyunlu çömleklere ilk kez XV. Tabaka'da rastlanmıştır<sup>1063</sup>. J. Mellaart'a göre bu tipin siyah perdahlı örnekleri Yortan etkisinde iken, kahve perdahlı ve üçayaklı olmayan örnekler, bunların yöresel taklitleridir<sup>1064</sup>. XIV. Tabaka'da çok yaygındır<sup>1065</sup>. Bunlar, yerel seramikten farklı olarak dolgu ve oldukça ince cidarlıdır. Bu tipin benzerleri, Karataş-Semayük'ün IV-VI:1 tabakalarında ele geçirilmiştir<sup>1066</sup>. Bu kaplar için çok karakteristik olan, gövde üzerindeki dikey ip-delikli tutamalara, Karataş-Semayük'te de rastlanmaktadır<sup>1067</sup>. Boyunlu çömleklerin, Demircihöyük için çok karakteristik olan, Küçükhöyük ve Küllüoba'da da benzerleri bulunan tipi, tamamen bu yöreye özgü gibi görünmektedir<sup>1068</sup>.

Boyunlu çömlekler içerisinde bir diğer tip ise gövdesi çizi bezemeli, uzun silindirik ya da dışa açılan boyunlu örneklerle temsil edilmektedir. M. Mellink, Karataş-Semayük'te yerleşim içinde bulunan örnekleri, mezar çömlekleri ile paralel olarak değerlendirilmiştir<sup>1069</sup>. Omuz üzerinde 4 adet kulbu bulunan örneklerin gerek form gerekse bezeme açısından benzerlerine, Kıbrıs-Philia Kültürü'nde rastlanmaktadır (Şek. 187).

<sup>1062</sup> T. Kâmil, Yortan Cemetery, s. 29-30, Fig. 25-27.

<sup>1063</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 157.

<sup>1064</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 157.

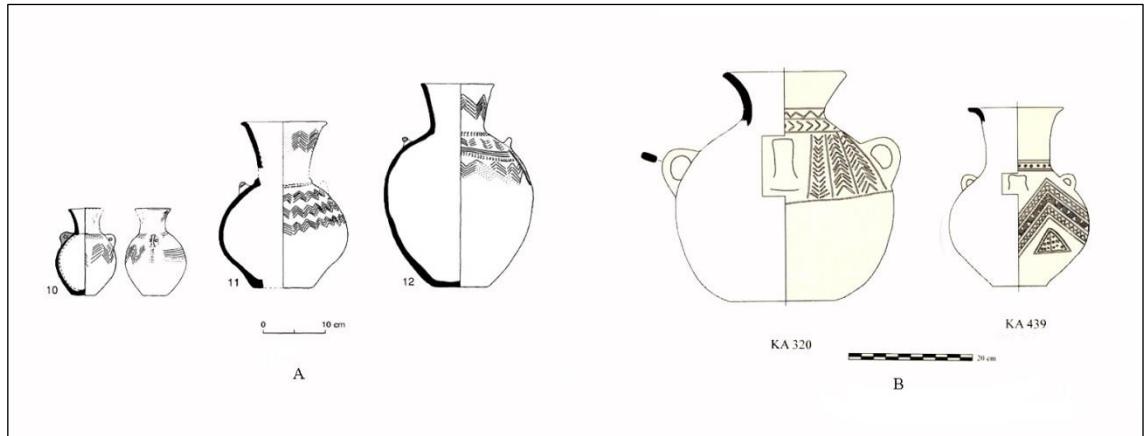
<sup>1065</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 167.

<sup>1066</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s.JR 48.

<sup>1067</sup> C. Eslick, *Karataş V*, Pl. 52: KA 590.

<sup>1068</sup> T. Efe, "Demircihöyük ve Küllüoba İTÇ I-II", s. 413-420.

<sup>1069</sup> M. Mellink, "Excavations at Karataş-Semayük 1966", s. 264, Fig. 49.



Şekil 187: A. Kıbrıs-Philia Kültürüne Ait Boyunlu Çömlekler (Webb ve Frankel 1999, Fig. 3: 10-12) B: Karataş-Semayük'ten Boyunlu Çömlekler (Eslick, 2009: Pl. 49: KA 320, KA 439)

### 2.3.1.2.6. Üçayaklı Çömlek

Üçayaklı çömleklerin, Güneybatı Anadolu'da ETÇ 1'den itibaren kullanılmakta olduğu anlaşılmaktadır. Bunlar ilk olarak Beycesultan XVIII. Tabaka'da<sup>1070</sup> ve Karataş II. Tabaka'da<sup>1071</sup> ele geçirilmiştir. ETÇ 2 tabakalarında da form varlığını sürdürür.

Üçayaklı çömleklerin ETÇ 2'de görülen bir tipi de, yükselen ağızlı örneklerden oluşmaktadır. Bu tip, Beycesultan'da XVI-XIII. tabakalarda<sup>1072</sup> ve Laodikeia-Kandilkırı 4. Tabaka'da ele geçirilmiş olup ETÇ 3'te ortadan kalkar. Yükselen ağızlı çömleklerin Aphrodisias<sup>1073</sup> ve Bademağacı<sup>1074</sup> örnekleri, bezemesiz olmaları ve kaba görünüşleriyle daha farklıdır.

Üçayaklı çömleklerin hem düz hem de yükselen ağızlı örneklerinde görülen yassı kesitli ve oluk bezemeli üçayaklar Denizli çevresinde çok yaygındır. Bu tip, genellikle tek dikey kulba sahip olup kulpta ve çömleğin boynunda da yatay bir oluk bezeme görülmektedir.

<sup>1070</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. sheet 3: 27.

<sup>1071</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s.34, Pl. 11: BS7.

<sup>1072</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. Sheet 4: 20, 23.

<sup>1073</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1967", s. 63, Fig. 40.

<sup>1074</sup> R. Duru, "Bademağacı 1999", s.588 588, Lev. 14:3.

### 2.3.1.2.7. Gaga Ağzılı Testi

Gaga ağzılı testiler, Batı Anadolu'nun genelinde olduğu gibi, güneybatıda da oldukça yaygındır. Beycesultan'da ETÇ 2'de en yaygın testi formu gaga ağzılı örneklerden oluşur. XVI. Tabaka'daki örnekler siyah ya da kahve perdahlıdır<sup>1075</sup>. XV. Tabaka'da bu yüzey renklerine devetüyü astarlı örnekler de eklenir<sup>1076</sup>. Kabaralar ve kulptaki yivler hariç genelde bezemesizdir. Ancak istisnai olarak bezemeli örnekler de görülebilmektedir<sup>1077</sup>. XIV. Tabaka'da gaga ağzılı testilerde ikiz burma kulp görülür<sup>1078</sup>. XIII. Tabaka'da sayıları azalır<sup>1079</sup>. Kandilkırı örnekleri de, Beycesultan'la benzer şekilde, burma kulplu örneklerin varlığını göstermiştir. Gaga ağzılı testilerin, kendine has, oldukça karakteristik tiplerle temsil edildiği bir kesim de Göller Yöresi'dir.

#### 2.3.1.2.7.1. Kesik Gaga Ağzılı Testi

Beycesultan'da kesik gaga ağzılı testilere, ETÇ 2 boyunca rastlanmaktadır. Ancak J. Mellaart bu tipin, güneybatıda, Kuzeypatı Anadolu'daki kadar yaygın olmadığı görüşündedir<sup>1080</sup>. Çoğunlukla siyah perdahlı olan bu tipin kırmızı astarlı örnekleri de mevcuttur. Kesik gaga ağzılı testilerin, Yortan ile paralel olarak değerlendirilen üçayaklı ve siyah perdahlı örnekleri ise yaygın olarak XIV. Tabaka'da ele geçirilmiştir<sup>1081</sup>. Kesik gaga ağzılı testilerin Kandilkırı 4. Tabakada bugüne değin tek bir örneği söz konusudur.

#### 2.3.1.2.7.2. Emzik Kulplu Gaga Ağzılı Testi

J. Mellaart, kulbunun içi tünel biçiminde boş bırakılarak yapılan emzik kulpu testilerin benzerlerinin, Anadolu'da "çam bardak" ya da "senek" olarak adlandırılan ahşap kaplarda görüldüğünü ve kulptaki emziğin su içme işlevi gördüğünü ifade

<sup>1075</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 145.

<sup>1076</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 157.

<sup>1077</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 157.

<sup>1078</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 167.

<sup>1079</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 175.

<sup>1080</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 157.

<sup>1081</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 167.

etmektedir<sup>1082</sup>. Bu tip, Beycesultan'da XVI-XIV. tabakalar arasında görülmüştür (Mellaart Tip 11)<sup>1083</sup>. Karataş-Semayük'te mezarda ele geçirilen bu tipe ait kırmızı astarlı bir örnek, M. M. Mellink tarafından Burdur örnekleri ile benzer olarak değerlendirilmiştir<sup>1084</sup>.

Bu tipin tüm durumdaki örneklerine Kuruçay 1-2. Tabakalarda<sup>1085</sup> ve Harmanören Mezarlığı'nda rastlanmıştır<sup>1086</sup>. Göller Yöresi'nde Burdur-Isparta grubu içerisinde örnekleri bulunan bu tipin Korkuteli-Sultandağ Grubu'ndan bir örneği bilinmemektedir<sup>1087</sup>.

### 2.3.1.2.7.3. Süzgeçli Testi

Omuz ya da karından çıkan, süzgeçli emziklere sahip testiler özellikle Göller Yöresi'nde sevilen bir formdur<sup>1088</sup>. Bunlar Karataş-Semayük'te yerel Elmalı kırmızı astarlı testileri üzerinde<sup>1089</sup> de az sayıda örnekle temsil edilmektedir. Eslick, süzgeçli emziklerin, özellikle IV. Tabaka için karakteristik olduğunu ifade etmektedir<sup>1090</sup>. Beycesultan'da ise XVI. Tabaka'da görülen süzgeçler, emziklerde değil, doğrudan gaga ağızlı testinin ağız kısmında yer almaktadır<sup>1091</sup>.

### 2.3.1.2.8. Sepet Kulplu Kompozit Kap

Yortan'dan<sup>1092</sup>, İzmir yöresinden<sup>1093</sup> ve Tarsus-Gölükule'den<sup>1094</sup> de tanınan, iki ya da üçlü, sepet kulplu kompozit kaplar, Güneybatı Anadolu'da ise Beycesultan ETÇ I

<sup>1082</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 147.

<sup>1083</sup> Llooyd ve Mellaart 1962, 167, Sheet 4: Shape 11.

<sup>1084</sup> M. Mellink, "Karataş-Semayük 1968", *AJA*, s. 321, Fig. 11.

<sup>1085</sup> Duru 1996, 68, Dizin 5: Tip 18, Lev. 122:2.

<sup>1086</sup> İ. Ünlüsoy, "Isparta İli Atabey İlçesi", Res. 23, Çiz. 7b. Söz konusu örnek, Isparta Müzesi tarafından yürütülen kazılarda bulunmuş ve Ünlüsoy tarafından (Ünlüsoy, 1993: Res. 23, Çiz. 7b) yayınlanmıştır. Ancak bu yayında, kabın çizimi yapılırken, yalnızca yarısının kesiti alınmış ve kulplu kısmının kesitine yer verilmemiştir. Bu nedenle çizimde emzik deliği görünmemektedir. Buna karşın, Isparta Müzesi'nde teşhirde yer alan gri renkli bu testinin emzik kulplu olduğu anlaşılmıştır.

<sup>1087</sup> T. Özgüç, *Ön Tarih'te Ölü Gömme*, 411; S. Üstün-Türkteki, *Göller Bölgesi İlk Tunç*, Tablo 3.

<sup>1088</sup> S. Üstün-Türkteki, *Göller Bölgesi İlk Tunç*, s. 78-79.

<sup>1089</sup> Machteld J. Mellink, "Excavations at Karataş-Semayük and Elmalı, Lycia, 1969", *AJA*, 74, 1970, s. 248, Fig. 20.

<sup>1090</sup> C. Eslick, *Karataş V*, Table 15:1.

<sup>1091</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 147, Fig. P. 28: 9-10.

<sup>1092</sup> T. Kâmil, Yortan Cemetery, s. 104-105, Fig. 74: 238.

<sup>1093</sup> S. Hood, Excavations in Chios, s. 522; V. Şahoğlu, "Interregional Contacts", s. 102, Fig. 4b, Fig. 15.

<sup>1094</sup> Hetty Goldman, *Excavations at Gözlü Kule, Tarsus. From Neolithic through the Bronze Age*, Vol I&II, Princeton 1956, Pl. 366: 621, 623.



tabakalarında<sup>1095</sup>, Karataş'ta II-V:1 tabakalarında<sup>1096</sup>, Tavas-Karahisar'da<sup>1097</sup> ve Laodikeia-Kandilkırı 4. Tabaka mezarlarında ele geçirilmiştir. Antalya Müzesi'nde sergilenmekte olan, bu tipte üçlü örnekler, söz konusu kapların kullanım alanının bu yöreye kadar ulaştığını göstermektedir.

### 2.3.2. Erken Tunç Çağı 3 Seramiği

ETÇ 3A, Güneybatı Anadolu'da oldukça az araştırılmış bir dönemdir. Bölgenin ETÇ kronolojisi için anahtar konumunda olan Beycesultan'da, XIII-XII. tabakalar arasında bir boşluğun bulunup bulunmadığı bugüne kadar hep tartışılmalıdır. Aphrodisias, Karataş-Semayük, Laodikeia-Kandilkırı ve Samos-Heraion, bu dönemin bölgede saptandığı diğer yerleşmelerdir. ETÇ 3B ise yine en iyi Beycesultan'dan tanınmaktadır ve Ege sahil kesiminde de bazı yerleşmelerde temsil edilmektedir.

#### 2.3.2.1. Mal Grupları

##### 2.3.2.1.1. Kırmızı Astarlı Mal Grubu

ETÇ 3'te Batı Anadolu'nun genelinde olduğu gibi, Güneybatı Anadolu'da da Kırmızı Astarlı malların baskın olduğu görülmektedir. Ele alının bölgenin güney kesimlerinde ETÇ'nin tamamında yaygın olan kırmızı astarlı mallar, ETÇ 3'te Menderes Vadisi ve kıyı kesimlerde de koyu renk astarlı seramiğin yerini neredeyse tamamen almıştır.

##### 2.3.2.1.2. Film Astarlı (*Wash*) Mal Grubu

Güneybatı Anadolu ETÇ 3 çark yapımı seramiğinin en karakteristik mal grubu, Film Astarlı (*wash*) mallardır. *Wash* sözcüğünü Blegen, Troia'da bulunana A2 tabakalarının astarlı örneklerini tanımlarken kullanmıştır<sup>1098</sup>. Mellaart ise önce ETÇ 2'nin geç evresinden itibaren yörede görülmeye başlanan tek ilmik kulplu, ağız

<sup>1095</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, Sheet 3: 22.

<sup>1096</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s.28, 96, 98, Pl. 11: MU1, MU3, Pl. 32: KA 355, KT 268.

<sup>1097</sup> S. Yaylalı, E. Akdeniz, "Aphrodisias Müzesi'ndeki Karahisar", s. 17-18, Fig. 40.

<sup>1098</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 226.

kenarının içinde bant-astar görülen tankardları tanımlarken<sup>1099</sup>, daha sonra ise Beycesultan'ın ETÇ 3 seramiğini adlandırırken bu ifadeye yer vermiştir<sup>1100</sup>.

Bugüne değin bu mal grubunun temsil edildiği yerleşmelerin başında Beycesultan gelmekteydi<sup>1101</sup>. Beycesultan'da XII. Tabaka'dan itibaren görülmeye başlanan bu mal grubunun, yörede ETÇ 3'ün daha erken bir evresinde ortaya çıktığı, Laodikeia-Kandilkırı verilerinden anlaşılmıştır. Film Astarlı Mal Grubunun, güneyde Elmalı Ovası'na kadar uzandığı bilinmektedir<sup>1102</sup>. Antalya Müzesi'nde sergilenmekte olan çift kulplu, çark yapımı bir tankard, bu grubunun tüm özelliklerini yansıtmaktadır. Troia<sup>1103</sup>, Küllüoba<sup>1104</sup> ve Bahçeşisar<sup>1105</sup> seramiği içinde, ETÇ 3'ün çeşitli evrelerinde film astarlı malın varlığından söz edilmektedir. Batı Anadolu'da Yortan C grubu<sup>1106</sup> ve Chios-Emporio I. Tabaka<sup>1107</sup> seramiği içerisinde de mevcut olan bu mal grubunun Denizli çevresinde çok yoğun olarak üretildiği ve bu bölgeden uzaklaştıkça miktarının azaldığı anlaşılmaktadır.

Bu mal grubunun en karakteristik formu Troia A2 tabaklarıdır. Bunun yanı sıra ETÇ 3'ün erken evrelerinden itibaren, tankard ve depaslar için de film astarın tercih edildiği Laodikeia-Kandilkırı örnekleri sayesinde net olarak anlaşılmıştır.

### 2.3.2.1.3. Yalın Mal Grubu

Çömlekçi çarkının kullanımına paralel olarak yaygınlaşan ve Batı Anadolu'nun farklı kesimlerinden tanınmaktadır. Bu mal grubunun, görüldüğü tüm yörelerde en fazla Troia A2 tabakları ile temsil edilmektedir<sup>1108</sup>. Troia II'den itibaren görülen<sup>1109</sup> mal grubunun, Küllüoba'da IVA evresinde ortaya çıktığı ve ETÇ 3 boyunca çark yapımı

<sup>1099</sup> J. Mellaart, "Report on a Survey", s. 211.

<sup>1100</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 199-200.

<sup>1101</sup> Lloyd ve Mellaart 1962: 199-200

<sup>1102</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s.160.

<sup>1103</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 221-223. M. Türkteki'nin aktardığına göre, Blegen tarafından "Red Coated" mal Grubu içinde değerlendirilen malzemenin bir kısmı Film Astarlı olmalıdır (Türkteki, 2010: 216, dn. 723.).

<sup>1104</sup> M. Türkteki, "Batı ve Orta Anadolu'da Çark", s. 56.

<sup>1105</sup> T. Efe, "Early Bronze Age III Bahçeşisar", s. 7-8.

<sup>1106</sup> T. Kâmil, Yortan Cemetery, s. 19.

<sup>1107</sup> S. Hood, Excavations in Chios, s. 545.

<sup>1108</sup> Carl W. Blegen vd., *Troy. The Third, Fourth, and Fifth Settlements*. Vol. II, New Jersey 1951, s.; Armağan Öktü, *Die intermediäre-Keramik in Kleinasien*, Berlin 1973, s.

102-104; J. Huot, *Les céramiques monochromes*, s. 118; M. Türkteki, "Batı ve Orta Anadolu'da Çark", s. 56.

<sup>1109</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 221-222.

seramik için tercih edildiği ifade edilmektedir<sup>1110</sup>. Anadolu'da pek çok farklı yörede görülen<sup>1111</sup> Yalın Mal üzerine M. Türkteki tarafından yapılan kapsamlı değerlendirmede, Denizli çevresi söz konusu mal grubunun dağılım alanının dışında bırakılmıştır<sup>1112</sup>. Ancak Kandilkırı kazılarında elde edilen yeni veriler, ETÇ 3 tabakalarında söz konusu malın %7'lik bir orana sahip olduğunu göstermiştir. Bunların bir kısmının ya da tamamının ithal olduğu düşünülebilir. Bununla birlikte, çarkta üretimi öğrenmiş olan çömlekçilerin, komşu bölgelerde üretilmekte olan bu mal grubunu görüp öğrenerek yerel üretime dâhil ettiğini düşünmek daha olasıdır.

#### 2.3.2.1.4. Gri Mal Grubu

Batı Anadolu'nun genelinde, Gri Seramik ya da Gri Astarlı Seramik biçiminde adlandırılmış olan ve birbirlerinden oldukça farklı özelliklere sahip seramik grupları mevcuttur. Bu çalışma içerisinde, gerek yukarıda Laodikeia-Kandilkırı mal gruplarının tanıtıldığı bölümde ve gerekse bu bölümde, “gri seramik” ifadesi özel bir grup için kullanılmaktadır. Bu seramik türünde, hamur oldukça temiz ve homojen görümlü ve her zaman grinin çeşitli tonlarındadır. Oldukça iyi arıtılmış kil içerisinde çoğunlukla katkı maddesi görülmez. Hem hamurda hem astarda mikaya rastlanır. Yüzeydeki astar renkleri de siyahtan açık griye kadar değişen tonlardadır. Yüzey bazen perdahsız bazen perdahlıdır. Ancak bu kapların yüzeyinde, diğer koyu astarlı ve perdahlı mal grupların bazılarında görülen, sert cisimle yapılmış ve yüzeyde belirgin dikey ya da yatay izler bırakan perdahlama işlemine rastlanmaz. Genellikle oldukça iyi pişirilmiş olduklarından, kazıda bulunan parçalar düzgün kırık yüzeylerine sahiptir. Söz konusu mal grubu, özellikle kıyı kesimde MÖ 2. binyıl yerleşmelerinde görülen Gri Mal ile oldukça benzer bir görünüm segilemektedir.

Batı Anadolu'da Gri Seramiğin ETÇ 2'de de var olduğu anlaşılmaktadır. Harmanören mezarlığında, oluk bezemeli testilerin bazılarının bu mal ile temsil edildiği

<sup>1110</sup> M. Türkteki, *Batı ve Orta Anadolu'da*, Tez, s., 140; M. Türkteki, “Batı ve Orta Anadolu'da Çark”, s.55.

<sup>1111</sup> J. Huot, *Les céramiques monochromes*, s. 118; A. Öktü, *Die intermediate-Keramik*, s. 102-104, Taf. 59; Winifred Orthmann, *Frühe Keramik von Boğazköy aus den Ausgrabungen am nordwesthang von Büyükkale*. Berlin, 1963, s. 13; Erich F. Schmidt, *The Alishar Hüyük. Seasons of 1928 and 1929*. Chicago 1932, s. 45, Fig. 49.

<sup>1112</sup> M. Türkteki, “Batı ve Orta Anadolu'da Çark”, Harita 3.

dikkat çekmektedir<sup>1113</sup>. Kandilkırı'nda ise ETÇ 2 tabakasında %3 oranında Gri Mal saptanmıştır.



Şekil 188: Laodikeia-Kandilkırı'ndan Gri Seramik Örnekleri

Güneybatı Anadolu'da bu mal grubunun ETÇ 3'te en yoğun olarak bulunduğu merkez bugün için Laodikeia-Kandilkırı'dır. Buna kaşın, yöredeki farklı merkezlerde ve müzelerde, özellikle depas ve tankard tipi kapların gri mal grubunda yer aldığı bilinmektedir. Yukarıda, Laodikeia-Kandilkırı mal gruplarının tanıtıldığı bölümde, gri seramikle ilgili karşılaştırmalara detaylı şekilde yer verilmiştir. J. Mellaart, Beycesultan'da ETÇ 2 tabakalarında gri seramikten söz etmektedir<sup>1114</sup>. Bu çalışma kapsamında, İngiliz Arkeoloji Enstitüsü koleksiyonunda bulunan ve Mellart tarafından "gray ware" olarak sınıflandırılan malzeme incelenmiştir. Bunların teknik olarak, Gri Mal'dan ziyade Koyu Renk Perdahlı Mal gruplarıyla benzeştiği dikkat çekmiştir. Beycesultan'daki bu seramik, yukarıda Gri Mal için tanımlanan teknik özelliklerden ziyade, kahverengi ve siyah astarlı mal gruplarıyla benzeşmektedir. Beycesultan'da XII. Tabaka'dan itibaren ortadan kalkan gri seramiğin VIa tabakasına kadar yeniden görülmediği ifade edilmektedir<sup>1115</sup>. Denizli yöresindeki yeni kazı sonuçları, Beycesultan'daki bu durumun kronolojik bir açıklaması olabileceğini düşündürmektedir. Aphrodisias'ta Akropol VI. Tabaka'dan itibaren az miktarda Gri Mal'dan söz edilmektedir<sup>1116</sup>.

Gri Mal, Batı Anadolu'nun çeşitli kesimlerinde, tankard ve depas başta olmak üzere, sınırlı sayıda formla ilişkili olarak ele geçirilmiştir. Beycesultan'da XII. Tabaka'da ortadan kalkan bu mal grubu, ETÇ 3 sonunda tekrar üretilmeye başlanır.

<sup>1113</sup> İ. Ünlüsoy, "Isparta İli Atabey İlçesi ", Res. 23, Çiz. 7b; M. Özsait, "1999-2000 Yılları Harmanören ", s. 329.

<sup>1114</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 200, 229; J. Huot, *Les céramiques monochromes*, s. 119-120.

<sup>1115</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 200, 229; J. Huot, *Les céramiques monochromes*, s. 119-120.

<sup>1116</sup> B. Kadish, "Aphrodisias 1967 ", s. 59-60; M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, s.307.

Laodikeia-Kandilkırı verileri, Beycesultan'daki bu durumun, yerleşmenin tabakalaşmasındaki boşluktan kaynaklanmış olduğunu düşündürmektedir. Zira, Laodikeia'da gri seramiğin en belirleyici kap formu, düz dipli, "S" profilli çanaklardır. Harmanören ETÇ 3 mezarlarından birinde, matara gövdesi üzerinde spiral biçimli bezeme yer alan kesik gaga ağızlı testi, Gri Seramik örneklerindedir<sup>1117</sup>.

ETÇ'de gri seramiğe, tezi kapsadığı coğrafi bölgenin dışında da rastlanmaktadır<sup>1118</sup>. Troia II'de görülen ve III'te de varlığını sürdüren 3 farklı gri malın varlığı bilinmektedir<sup>1119</sup>. İzmir yöresinde ETÇ 2'den itibaren az miktarda bulunan bu seramik<sup>1120</sup>, özellikle ETÇ 3'ün geç evrelerinde daha yaygın hale gelmiştir<sup>1121</sup>. Daha önceki bölümlerde yapılan karşılaştırmalarda da değinildiği gibi, gri seramik ETÇ 3'te ele geçirildiği merkezlerde bazı özel kap formlarıyla ilişkilendirilmektedir<sup>1122</sup>. Bu formların başında da depas ve tankardlar gelmektedir. Bu örneklerin bazılarının çarkta yapıldığı bilinmektedir<sup>1123</sup>. Laodikeia-Kandilkırı verileri ise "S" profilli çanakların da bu yörede gri seramiğin en karakteristik formu olduğunu ortaya koymuştur.

Batı Anadolu ETÇ 3 tabakalarında görülen gri seramik, farklı uzmanlar tarafından MÖ 2. binyıl gri seramiğinin kökeni olarak kabul edilmektedir<sup>1124</sup>.

### 2.3.2.1.5. Parlak Kırmızı Astarlı ve Perdahlı Mal Grubu (*Red Coated Ware*)

Yukarıda, Laodikeia ETÇ 3 mal grupları tanıtılırken açıklandığı üzere (bkz. *Bölüm 1.5.3.1.8. 1. Parlak Kırmızı Astarlı ve Perdahlı Mal*), ilk kez Blegen tarafından Troia'da tanımlanan<sup>1125</sup> Parlak Kırmızı Astarlı ve Perdahlı Mal Grubunun, İçbatı

<sup>1117</sup> M. Özsait, "Les Fouilles du Cimetière", Fig. 5-6.

<sup>1118</sup> Yukarıda Laodikeia-Kandilkırı ETÇ 3 Mal Grupları, Gri Mal Grubu altında, gri seramiğin ETÇ'deki paralellerinden detaylıca söz edilmektedir.

<sup>1119</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 220.

<sup>1120</sup> V. Şahoğlu, *Liman Tepe Erken Tunç Çağı*, s. 54

<sup>1121</sup> J. Boehlau, K. Schefold, *Larisa am Hermos*, s. 21; Umay Oğuzhanoğlu, *Panaztepe Seramik Verileri Işığında Erken Tunç Çağı ve Orta Tunç Çağı'na Geçiş*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008, s. 47-48, Lev. 5: 3-5; Vasıf Şahoğlu, "Liman Tepe and Bakla Tepe: New Evidence for the Relations Between the Izmir Region, the Cyclades and the Greek Mainland during the Late Fourth and Third Millenia BC." H. Erkanal vd. (Ed.). *Proceedings of the International Symposium The Aegean in the Neolithic, Chalcolithic and Early Bronze Age: 13th-19th October 1997-İzmir: Bildiriler*, Ankara 2008, s. 491.

<sup>1122</sup> A. Aykurt, "Batı Anadolu'da Gri Seramiğin", s. 12-16.

<sup>1123</sup> V. Şahoğlu, "Liman Tepe and Bakla Tepe: New Evidence." s. 329

<sup>1124</sup> Bu konuyla ilgili görüşlerin bir özeti için Sevinç Günel, *Panaztepe II. MÖ 2. Bine Tarihlendirilen Panaztepe Seramiğinin Batı Anadolu ve Ege Arkeolojisindeki Yeri ve Önemi/ Die keramik von Panaztepe und ihre Bedeutung für Westkleinasien und die Agais im 2. Jahrtausend*, Ankara 1999, s. 90; Aykurt 2008.

<sup>1125</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 221.

Anadolu'nun kuzey kesimlerinde yaygın olduğu T. Efe tarafından<sup>1126</sup> ortaya konmuştur. Bu mal grubuna, Güneybatı Anadolu'da çok nadiren rastlanmaktadır. Tabakalanma dâhilinde en iyi saptanmış örnekler, Laodikeia-Kandilkırı 2. Tabaka'dan gelmektedir ve bunlar oldukça az sayıdadır (Lev. 87). Parlak Kırmızı astarlı seramik örnekleri, yüzey malzemeleri içerisinde Burdur'dan çok az sayıda ve Antalya Akkilise'den tek örnekle temsil edilmektedir<sup>1127</sup>

İç Batı Anadolu'da *Red Coated* malın karakteristik özelliklerinden birini motifli saklı astar bezeme oluşturur. Bu bezeme türü Güneybatı Anadolu'da Beycesultan ETÇ I Kültür Bölgesi'nin yayılım alanı içinde görülmektedir. T.Efe bu bezemenin zamanla Kırmızı Astarlı ve Açıklı Mal üzerinde Eskişehir bölgesine ve oradan da doğuda Polatlı ve İç Anadolu'nun daha doğusuna kadar ulaştığını ifade etmektedir<sup>1128</sup>. Bu bezeme iç kuzeybatı Anadolu'da ETÇ 3 döneminde, özellikle geriye yatık boyunlu gaga ağızlı testilerin gövdesinde zikzak bantlar şeklinde yer alır<sup>1129</sup>.

### 2.3.2.1.6. Altın ve Gümüş Mika Astarlı Mal Grubu

J. Mellaart tarafından, özellikle Beycesultan'ın MÖ 2. binyıl tabakalarında saptanmış ve “*golden micaceous wash*”<sup>1130</sup> ya da kısaca “*gold wash*”<sup>1131</sup> olarak adlandırılmış olan mal grubunun en karakteristik özelliği, çok yoğun ve ince zerrecikler halinde sarı mikaya sahip ince bir astarın, kabın yüzeyine eşit şekilde uygulanmış olmasıdır. Laodikeia-Asopos Tepesi'nde de MÖ 2. binyıl katlarında ele geçirilmiş olan bu mal grubu, E. Konakçı tarafından “Altın Boya Astarlı Mal” olarak adlandırılmıştır<sup>1132</sup>. Bu mal grubu, MÖ 2. binyılda Denizli çevresi dışında İzmir ve yakın çevresinde de görülmektedir ve bu kesimde “Sarı Mikalı Astarlı Mal” ya da “Altın Mikalı Mal” gibi isimlerle ifade edilmektedir<sup>1133</sup>. J. Mellaart, hamur renkleri kırmızının tonlarından devetüyünün tonlarına kadar bir aralıkta olabilen bu mal

<sup>1126</sup> T. Efe, A. İlaşlı, “Pottery Links Between “, s. 605.

<sup>1127</sup> Ankara İngiliz Arkeoloji Enstitüsü Seramik Koleksiyonu.

<sup>1128</sup> T. Efe, “Patterned Reserve Slip”, s. 9.

<sup>1129</sup> T. Efe, D. Ay-Efe, “Eskişehir Bölgesinin İlk Tunç Çağı'na Özgü Geriye Yatık”, s. 178-179.

<sup>1130</sup> J. Mellaart, A. Murray, *Beycesultan Vol. III*, s. 1.

<sup>1131</sup> J. Mellaart, A. Murray, *Beycesultan Vol. III*, s. 4.

<sup>1132</sup> E. Konakçı, *Büyük ve Küçük Menderes Havzalarındaki*, s. 251.

<sup>1133</sup> Ayşegül Aykurt, *Kocabaş Tepe Orta Tunç Çağı Seramik Örneklerinin Ege Arkeolojisindeki Yeri ve Önemi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2004, s. 22; D. Sarı, “İlk Tunç Çağı ve ”, s. 209.

grubunun, Geç Tunç Çağı'nda Batı Anadolu'nun pek çok merkezinde söz konusu olduğunu belirtmektedir<sup>1134</sup>.

Özellikle Denizli ve İzmir yörelerinin Orta ve Geç Tunç çağları için karakteristik olan<sup>1135</sup> bu mal grubunun kökeninin Erken Tunç Çağı'na kadar indiği anlaşılmaktadır. Beycesultan X. Tabaka'da görülen, ilmik kulplu bir fincan<sup>1136</sup> ve VI. Tabaka'daki kırmızı boya bezemeli depas<sup>1137</sup>, sözü edilen mal grubunun yerleşmedeki en erken örnekleridir. Laodikeia-Kandilkırı'ndaki bir örneğin ise ait olduğu tabaka kesin olarak belirlenememiştir. Bu mal grubuna ait, Liman Tepe V. Tabaka'daki bir örnek<sup>1138</sup>, İzmir yöresinde de söz konusu mal grubunun ETC'de ortaya çıktığını göstermektedir.

Yüzeyinde Altın Mika Astarlı mala benzer bir Gümüş Mika astara sahip olan gri mallar da, yine J. Mellaart tarafından Beycesultan'ın Geç Tunç Çağı katları yanı sıra, Batı Anadolu'daki pek çok merkezde belirlenmiştir<sup>1139</sup>. J. Mellaart bu gruba “*silvery gray wash*”<sup>1140</sup>, “*silvery burnished wash*”<sup>1141</sup>, “*silvery gray ware*”<sup>1142</sup> ya da kısaca “*silver wash*”<sup>1143</sup> gibi isimler vermiştir. İzmir yöresindeki örnekler, Aykurt tarafından “Beyaz Mikalı Astarlı” olarak tanımlanmıştır<sup>1144</sup>. Söz konusu mal grubunun hamuru genelde grinin tonlarındadır. MÖ 2. binyılda yaygınlaşmakla birlikte, Altın Mika Astarlı Mal gibi bu grubun da ilk örnekleri ETC'de ortaya çıkmıştır. Laodikeia-Kandilkırı'nda 4. ve 3. tabakalarda örneklerinin bulunması, Gümüş Mika Astarın ETC 2'den itibaren yerleşmede söz konusu olduğunu göstermektedir. Beycesultan'da da yine XIII. Tabaka'da bu mal grubuna ait bir parça ele geçirilmiştir<sup>1145</sup>.

J. Mellaart, GTC'de Altın Mika Astarlı Mal'ın Denizli çevresinde, Gümüş Mika Astarlı Mal'ın ise Troas'da yoğun olduğunu ifade etmektedir<sup>1146</sup>. Batı Anadolu'nun çeşitli yörelerinde, MÖ 2. binyıl boyunca örnekleri bulunan söz konusu iki mal grubunun kökenleri ile ilgili bugünkü bilgiler ışığında bir şey söylemek oldukça zordur.

<sup>1134</sup> J. Mellaart, A. Murray, Beycesultan Vol. III, s. 103, Map 3.

<sup>1135</sup> E. Konakçı, *Büyük ve Küçük Menderes Havzalarındaki*, s. 108-110, 251-255, 412-416, 500-506.

<sup>1136</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 209, Fig. P.50:44.

<sup>1137</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 233.

<sup>1138</sup> H. Erkanal vd., “2001 Yılı Liman Tepe”, 429, Res. 8.

<sup>1139</sup> J. Mellaart, A. Murray, Beycesultan Vol. III, s. 103, Map 3.

<sup>1140</sup> J. Mellaart, A. Murray, Beycesultan Vol. III, s. 1.

<sup>1141</sup> J. Mellaart, A. Murray, Beycesultan Vol. III, s. 6.

<sup>1142</sup> J. Mellaart, A. Murray, Beycesultan Vol. III, s. 100.

<sup>1143</sup> J. Mellaart, A. Murray, Beycesultan Vol. III, s. 103, Map 3.

<sup>1144</sup> A. Aykurt, Kocabaş Tepe, s.22.

<sup>1145</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 175: Shape 8a, Fig. P.45: 17.

<sup>1146</sup> J. Mellaart, A. Murray, Beycesultan Vol. III, s. 103, Map 3.

### 2.3.2.1.7. Kırmızı Boya Bezemeli Mal Grubu

Batı Anadolu'da Erken Tunç Çağı'nın başından itibaren görülen, krem astar üzerine kırmızı boya bezemeli seramik geleneğinin, Eskişehir-Polatlı-Emirdağ sınırlarına yayılan bir bölgede ETÇ 3 ortalarına kadar görüldüğü bilinmektedir<sup>1147</sup>. Genel olarak ilmik kulplu çanakların iç kısmında görülen bu tip bezemeye, Afyon'da yatay kulplu çanaklarda da rastlanmıştır<sup>1148</sup>. Bu tipin ETÇ 3 içindeki geç örnekleri, çark yapımı olabilmektedir<sup>1149</sup>.

İçbatı Anadolu'nun kuzey kesimleri için karakteristik olan bu tür boya bezemenin az sayıda örneğine Güneybatı Anadolu'da da rastlanmıştır. Karataş-Semayük mezarları içinden ele geçirilen çok az sayıdaki çanak örneğinden biri, ağız kenarında tek yatay kulba sahip olan sığ bir çanaktır<sup>1150</sup>. Bunun dışı kırmızı astarlıdır;, içi ise kırmızı boya ile oluşturulmuş karmaşık çizgi motifleri içerir. Yine Karataş-Semayük'ten küçük dikey kulplu, hafif s profilli bir fincan, devetüyü zemin üzerine kırmızı boya bezemelidir. Kesik gaga ağızlı, matara gövdeli bir testi ile birlikte bulunmasından dolayı, bu örnek ETÇ 3 başına tarihlendirilmelidir<sup>1151</sup>. C. Eslick, bu bezemenin Karataş-Semayük'te V:2 tabakası için karakteristik olduğunu belirtmektedir<sup>1152</sup>. Yöredeki örnekler, oldukça az sayıda olduğundan bunların ithal olması ihtimali yüksektir.

### 2.3.2.2. Kap Formları

#### 2.3.2.2.1. Tabak

Güneybatı Anadolu'da ETÇ 3'te Troia tabaklarının her iki türü de (A1 ve A2) görülmektedir. M. Mellink, Karataş-Semayük'te A1 tipi tabakların, Troia II ile çağdaş

<sup>1147</sup> A. Topbaş vd., "Salvage Excavations of the Afyon" s. 43; Turan Efe, "Küllüoba İlk Tunç Çağı Boyalı Kaselerine Ait Birkaç Örnek", *Anadolu Kültürlerine Bir Bakış. Armağan Erkanal'a Armağan* (Ed. N. Çınardalı-Karaaslan vd.), Ankara 2014, s. 191.

<sup>1148</sup> Turan Efe, "Küllüoba İlk Tunç Çağı Boyalı Kaselerine Ait Birkaç Örnek" *Anadolu Kültürlerine Bir Bakış, Armağan Erkanal'a Armağan*, (Ed. N. Çınardalı-Karaaslan vd.), Ankara 2014, s.191.

<sup>1149</sup> A. Topbaş vd., "Salvage Excavations of the Afyon" s. 83, Fig. 64: 194-195.

<sup>1150</sup> M. Mellink, "Karataş-Semayük 1964", s. 244, pl.61, fig.11.

<sup>1151</sup> M. Mellink, "Excavations at Karataş-Semayük 1966", s. 262, Fig. 47; C. Eslick, *Karataş V*, s. 170, Pl. 86:a

<sup>1152</sup> C. Eslick, *Karataş V*, Table 15:1.



bir dönemde ortaya çıktığını ifade etmektedir<sup>1153</sup>. Buna karşın, A1 tipi ile paralel kabul edilebilecek el yapımı tabakların benzerlerinin, yörede ETÇ 2'nin geç evrelerinden itibaren var olduğu, Laodikeia-Kandilkırı kazıları ile de doğrulanmaktadır. Troia A1 tipi tabaklara, Elmalı-Karataş VI:1 tabakasında da rastlanmıştır<sup>1154</sup>. Bu tipin Aphrodisias-Akropol VI-V. tabakalardaki bir örneğinin çark işi olduğu ifade edilmiştir<sup>1155</sup>.

Troia A2 tipi çark yapımı tabakaların Güneybatı Anadolu'da ne zaman ortaya çıktığına dair farklı görüşler öne sürülmüştür. Bu tip tabakların, ETÇ 2'nin geç evrelerine tarihlendirilen Beycesultan XIIIa tabakasında tek örnekle temsil edildiği<sup>1156</sup> ve Aphrodisias-Akropol VII. Tabaka'da<sup>1157</sup> örnekleri olduğu öne sürülmüştür. Ancak bu örneklerin çark yapımı olduğuna ve bağlı oldukları stratigrafiye dair çeşitli şüpheler de mevcuttur<sup>1158</sup>.

Beycesultan örnekleri XIIc tabakasından itibaren görülür ve VIII. Tabaka'da ortadan kalkar<sup>1159</sup>. Laodikeia-Kandilkırı 3. ve 2. tabakalarda çark yapımı tabaklara çok yoğun biçimde rastlanmaktadır<sup>1160</sup>. Bu tipin Güneybatı Anadolu'nun kuzey kesimlerinde yoğunlaşmakta olduğu açıkça görülmektedir. Bunda, diğer kesimlerde ETÇ 3 kültürlerinin çok az araştırılabilmiş olması da etkili olabilir. Bu kesimde ele geçirilen çark işi tabakların önemli bir kısmı, Film Astarlı mal grupları içerisinde yer almaktadır. Bunların yanında Yalın Mal ile temsil edilen örnekler de söz konusudur.

### 2.3.2.2.2. "S" Profilli çanak

"S" Profilli çanakların, Güneybatı Anadolu'nun kuzey kesimleri için ETÇ 3'te karakteristik formlardan biri olduğu söylenebilir. T. Efe tarafından, Demircihöyük

<sup>1153</sup> M. Mellink, "Excavations at Karataş-Semayük 1967", *AJA*, s. 252.

<sup>1154</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s.14, Pl. 5: BL41.

<sup>1155</sup> M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, Fig. 322, Fig. 419:3.

<sup>1156</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 179.

<sup>1157</sup> M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, Fig. 582, Fig. 419:15.

<sup>1158</sup> M. Türkteki, *Batı ve Orta Anadolu'da*, Tez, s. 198, 207; D. Sarı, "İlk Tunç Çağı ve ", s. 160. Aphrodisias'ta Joukowsky (1985) tarafından yapılan yayında, envanter numarasının yanında bir yıldız bulunan örnekler, kazı sırasında ait olduğu tabakayla ilgili belirsizlikler bulunup, ait olduğu tabaka yayın çalışması sırasında belirlenmiş olan örneklerden oluşmaktadır. Olasılıkla bu sonradan değerlendirme sürecinde, bazı parçalarla ilgili çeşitli karışıklıklar olmuş olmalıdır. Zira Kadish (1969, 1971) tarafından yayınlanan kazı raporlarında, seramikle ilgili verilen bilgiler, Batı Anadolu'nun genelindeki kronolojik gelişmelerle örtüşmektedir.

<sup>1159</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 201, 207, 211, 215.

<sup>1160</sup> Söz konusu tabakalarda bugüne kadar birbirinden farklı tabaklara ait olduğu düşünülen tabak parçalarının sayısı 2009-2013 kazı sezonları arasında 300'ün üzerindedir.

çevresinde ortaya çıkıp güneye doğru yayıldığı öne sürülen<sup>1161</sup> bu tip çanaklar düz diplidir. Laodikeia-Kandilkırı'nda ETÇ 3'ün erken evrelerinde ortaya çıkan bu form, büyük ölçüde Gri Mal ile temsil edilmektedir. “S” profilli çanakların, ETÇ 3'ün ilerleyen evrelerindeki gelişimi ise Beycesultan'da takip edilebilmektedir. Mellaart, XII. ve XI. Tabaka'da en yaygın çanak tipinin “S” profilliler olduğunu belirtmektedir<sup>1162</sup>. Beycesultan X'da profilleri daha derin bir “S” yapan bu çanaklar<sup>1163</sup>, IX. Tabaka'da oldukça azalır<sup>1164</sup> ve VIII'de artık nadiren görülür<sup>1165</sup>. Fakat yine de VII ve VIb'de hala katlarında bu tipe hala rastlanmaktadır<sup>1166</sup>. Bu tipin Beycesultan örnekleri ise genellikle açık renk yüzeyli mallar içerisinde yer almaktadır. “S” profilli çanaklar, Karataş'ta VI:1 tabakasında ortaya çıkmaktadır<sup>1167</sup>.

### 2.3.2.2.3. Tankard

Yukarıda sözü edildiği gibi, ilk kez ETÇ 2 sonunda, gövde üzerinde tek kulplu olarak görülmeye başlanan tankard, ETÇ 3'te Güneybatı Anadolu'da oldukça yaygın bir kap formudur (Tablo 25). Bu dönemde, ETÇ 2 tipindeki tek ilmik kulplu örneklerin az da olsa kullanımda kaldığı anlaşılmaktadır. Bunun yanında, ağız kenarının biraz altından çıkıp gövdeye bağlanan tek kulplu tankardlar ise ETÇ 3'te yaygındır. Karataş-Semayük<sup>1168</sup>, Beycesultan<sup>1169</sup>, Bakla Tepe<sup>1170</sup> gibi merkezlerden örnekleri bilinen bu tek kulplu tankard tipinin gövdesi üzerinde bazen yatay yivler de bulunabilmektedir.

Tankardlara, Karataş mezarlığında ölü hediyesi olarak da rastlanmıştır. Tankardlar genelde yuvarlak kesitli kulplara sahipken, şerit kulplu örnekler de söz konusudur<sup>1171</sup>. Tek kulplu tankardların, Karataş'ta hem el yapımı hem çark yapımı örnekleri mevcuttur<sup>1172</sup>. Karataş-Semayük mezarlığında bulunan, çark yapımı, gri ve bol mikalı hamura sahip tek kulplu tankard, M. Mellink tarafından ithal olarak

<sup>1161</sup> T. Efe, “Early Bronze Age III Bahçehisar”, s. 23.

<sup>1162</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 201.

<sup>1163</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 207.

<sup>1164</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 211.

<sup>1165</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 215.

<sup>1166</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 219.

<sup>1167</sup> V. Tabaka'ya ait olabilecek bazı parçalardan söz edilmiştir.

<sup>1168</sup> M. Mellink, “Karataş-Semayük 1963”, Pl. 80: 14-15

<sup>1169</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, Fig. P.59:9.

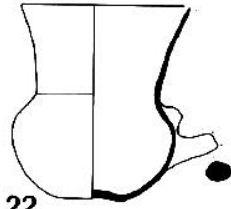
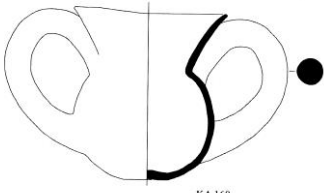
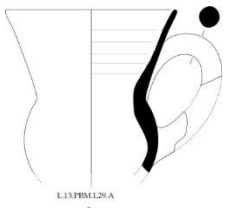
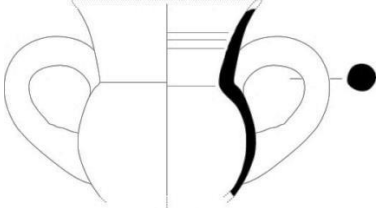
<sup>1170</sup> V. Şahoğlu, “The depas and Tankard”, s., Fig. 5: 7-9.

<sup>1171</sup> M. Mellink, “Karataş-Semayük 1963”, s. 276.

<sup>1172</sup> M. Mellink, “Karataş-Semayük 1964”, s. 244, pl.61, fig.12.

sınıflandırılmış ve tam bir paralelinin bulunmadığından söz edilmiştir<sup>1173</sup>. Gövde üzerinde yatay yivlere sahip olan bu örneğin yakın bir benzeri, Kandilkırı'nda ele geçirilmiştir (Şek. 101).

Tek kulplu tankardların, hem ilmik kulplu örneklerinin<sup>1174</sup>, hem de boyundan kulplu örneklerinin<sup>1175</sup> paralellerine Kykladlarda rastlanmaktadır.

TEK KULPLU	ÇİFT KULPLU
 <p data-bbox="523 869 560 898">22</p>	 <p data-bbox="1114 882 1150 898">KA 160</p>
<p data-bbox="427 943 836 1019">Aphrodisias'tan ETÇ 2 Tipi Tek İlmik Kulplu Tankard (Joukowsky 1986, 439:22)</p>	<p data-bbox="863 943 1315 994">Karataş VI:1 Tabakasından Çift Kulplu Tankard (Eslick 2009, Pl. 52)</p>
 <p data-bbox="576 1227 639 1245">L.I.S.P.M.L.S.I.A 1</p>	 <p data-bbox="1034 1240 1098 1258">L.I.S.P.M.L.S.I.C 3</p>
<p data-bbox="427 1301 836 1350">Laodikeia-Kandilkırı 2. Tabakadan ETÇ 3 Tipi Tek Kulplu Tankard</p>	<p data-bbox="863 1301 1315 1350">Laodikeia-Kandilkırı 2. Tabakadan Çift Kulplu Tankard</p>

Tablo 25: Güneybatı Anadolu'da Görülen Tankard Tipleri

Karataş-Semayük ve Laodikeia-Kandilkırı'ndan tanınan iri çift kulplu tankardların yakın benzerlerine Tarsus-Gözlükule<sup>1176</sup> ve Gedikli Höyük'te<sup>1177</sup> de rastlanmaktadır. Karataş-Semayük'te yine ETÇ 3'e tarihlendirilen yerleşim katlarında bulunan, küçük, küresel bir gövdeye ve oldukça iri iki kulba sahip tankard, gri hamurlu ve parlak siyah astarlıdır<sup>1178</sup>.

<sup>1173</sup> M. Mellink, "Karataş-Semayük 1963", s. 276, dn. 25, pl.78, fig. 9.

<sup>1174</sup> Jörg Rambach, *Kykladen I. Die frühe Bronzezeit Grab- und Siedlungsbefunde*, Bonn 2000, Taf. 36: 7.

<sup>1175</sup> J.Rambach, *Kykladen I.*, Taf. 23: 3-5, Taf. 53: 10; Taf. 69: 1.

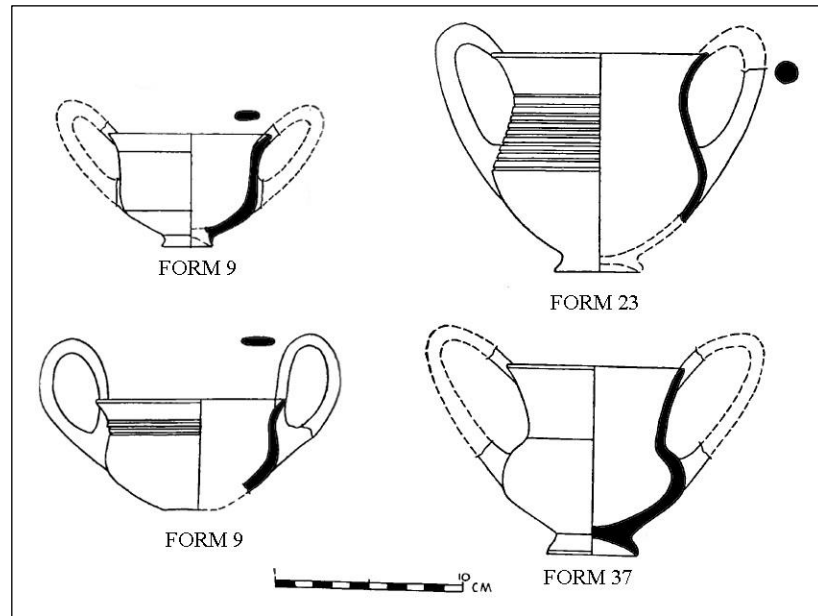
<sup>1176</sup> H. Goldman, *Excavations at Gözli Kule*, Pl. 356: 471.

<sup>1177</sup> U. Bahadır Alkım, "İslihiye Bölgesi Araştırmaları ve Gedikli Höyük Kazısı (1966)", *TAD*, 15/2, 1968, s. 43.

<sup>1178</sup> M. Mellink, "Excavations at Karataş-Semayük 1966", s. 259, Fig. 46.

### 2.3.2.2.4. Kantharos

Beycesultan'da ilk kez XII. Tabaka'da görülen ve J. Mellaart tarafından Form 9 olarak tanımlanmış olan "S" profilli, düz ya da halka dipli, şerit kulplu kaplar, VI. Tabaka'ya kadar kullanımda kalmıştır<sup>1179</sup>. J. Mellaart, Üzerinde sıklıkla yiv bezeme görülen bu tipin, Troia'da A33 ve A36 tipleri ile paralel olduğunu ifade etmektedir. Beycesultan X. Tabaka'dan itibaren ortaya çıkan ve J. Mellaart'ın Form 23 olarak adlandırdığı tip ise<sup>1180</sup>, daha geniş ve derin bir gövde yapısına sahiptir. Yine yiv bezemeler, ağızdan yükselen kulplar ve halka dip görülmektedir. VIII. Tabaka'da ise J. Mellaart, Form 23'ün yerini Form 37'nin aldığını<sup>1181</sup>, bunun Troia'da A37 ile paralel olduğunu ifade etmektedir<sup>1182</sup> (Tablo 26).



Şekil 189: Beycesultan Çift Kulplu Kadeh (Kantharos) Örnekleri (Lloyd ve Mellaart 1962, Fig . P.47: 54, 62;Fig. P.50: 47, Fig. P.55: 43)

	Beycesultan'da Görüldüğü Tabakalar	Troia'daki paralel formlar (Mellaart'a göre)
Form 9	XII-VI	A33/A36
Form 23	X-VI	Belirtilmemiş
Form 37	VIII-VIB	A 37

Tablo 26: Çift Kulplu Kadeh (Kantharos) Tipi Kapların Beycesultan'da Tabakalara Göre Dağılımı

<sup>1179</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 201, 209. Sheet 6-7.

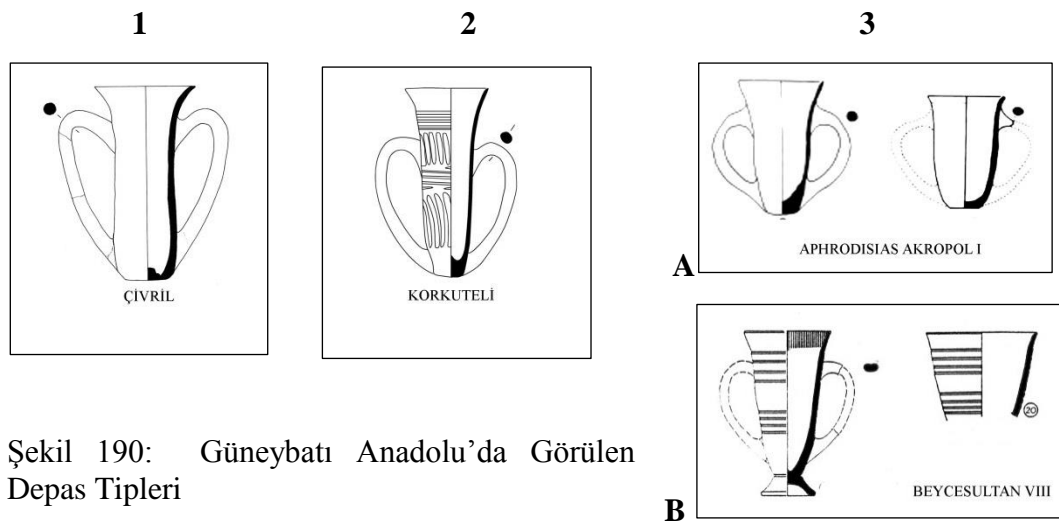
<sup>1180</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 209, Sheet 6-7.

<sup>1181</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 215.

<sup>1182</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 217, Sheet 6-7.

### 2.3.2.2.5. Depas

Depasların, Güneybatı Anadolu’da tabakaya bağlı olarak ele geçirilen örnekleri az sayıda yerleşmeden tanınmaktadır. Karataş-Semayük’te VI:2 tabakasında<sup>1183</sup>, Beycesultan’da XII-VI. tabakalarda<sup>1184</sup>, Aphrodisias’ta Akropol I. ve II. tabakalarda<sup>1185</sup>, Laodikiea-Kandilkırı’nda da 2.-3. tabakalarda depaslara rastlanmıştır. Bunlar dışındaki örneklerin çoğu müzelere satın alma yoluyla kazandırılmıştır. Gerek kazılarda ele geçirilen örnekler, gerekse müzelerdeki depaslar dikkate alındığında, Güneybatı 3 ana tipin mevcut olduğu dikkat çekmektedir (Şek. 190, Tablo 27).



Şekil 190: Güneybatı Anadolu’da Görülen Depas Tipleri

Söz edilen tiplerden ilki, düz dipli, silindirik gövdeli ve dışa doğru açılan ağızlı depaslardır. Bunların Batı Anadolu’da geniş bir alanda varlığı bilinmektedir<sup>1186</sup>. Bu tipin özellikle Batı Anadolu kıyısının kuzey ve orta kesimlerinde yaygın olduğu görülmektedir<sup>1187</sup>. Batı Anadolu’daki örneklerin bazıları kırmızı astarlı mal grupları içerisinde yer alırken, bazıları da Gri Mal ile temsil edilmektedir<sup>1188</sup>. Söz konusu tipin yayılımının alanının güney kesiminde Gri Mal ile temsil edilen örnekler yaygındır.

<sup>1183</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s.27, Pl. 10: OJ 4.

<sup>1184</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 205, 213, 233.

<sup>1185</sup> M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, s.92-93.

<sup>1186</sup> Bu tipin Anadolu’daki yayılımı için bkz. Derya Yılmaz, “Erken Tunç Çağı’nda Batı ve Orta Anadolu Kültürel İlişkileri Işığında Depas ve Tankard Türü Kaplar”, *Anadolu/Anatolia*, 36, 2010, Harita 1, Tip 2.

<sup>1187</sup> Halime Hüryılmaz, “Uşak Arkeoloji Müzesinden Bir Grup <Depas Amhikypellon>”, *In Memoriam İ. Metin Akyurt Bahattin Devam Anı Kitabı. Eski Yakınoğu Kültürleri Üzerine İncelemeler*, (Ed. A. Erkanal, vd.) İstanbul 1995, s. 180; V. Şahoğlu, “The depas and Tankard”, s., 298.

<sup>1188</sup> D. Yılmaz, “Depas ve Tankard Türü Kaplar”, s.49.

Panaztepe<sup>1189</sup>, Bakla Tepe<sup>1190</sup>, Liman Tepe<sup>1191</sup>, Aphrodisias<sup>1192</sup>, Çivril<sup>1193</sup>, Karataş-Semayük<sup>1194</sup>, Korkuteli<sup>1195</sup> örnekleri gridir ve bazılarında yüzeyde siyah astar bulunmaktadır. Gedikli Höyük'te de bu tipin siyah astarlı gri bir örneği bulunmuştur<sup>1196</sup>. Bu tipin Anadolu dışında Syros-Kastri<sup>1197</sup> ve Keos-Ayia Irini III'te<sup>1198</sup> de benzerleri görülmüştür.

Güneybatı Anadolu'da görülen depasların ikinci tipi, gövde profili açısından ilk tiple oldukça benzeşmektedir. Ancak bu tipin en belirgin özelliği, yüzeyde görülen oluk bezemelerdir. Bugüne kadar, Anadolu'da depas üretimiyle ilgili farklı bölgelerin varlığından söz edilmiştir. Oluk ya da yiv bezemeli depaslar, "Göller Yöresi tipi" ya da "Pisidia tipi" olarak sınıflandırılmış ve bunların üretim yerinin Güneybatı Anadolu olduğu ifade edilmiştir<sup>1199</sup>. Aphrodisias'taki örnek Akropol II. Tabaka'da<sup>1200</sup>, Laodikeia-Kandilkırı örneği ise 2. Tabaka'da ele geçirilmiştir. Korkuteli<sup>1201</sup>, Tavas-Karahisar<sup>1202</sup>, Çivril<sup>1203</sup>, Antalya Müzesi<sup>1204</sup>, Yalvaç<sup>1205</sup>, Afyon Müzesi-Eğret<sup>1206</sup> örnekleri, çeşitli yollarla müze koleksiyonlarına kazandırılmış depaslardır. Bu tipte gri bir depas parçası Tarsus-Gözlükule'de ele geçirilmiştir<sup>1207</sup>. Bu grubun karakteristik bir özelliği de gri renkte hamurlu, gri ya da siyah astarlı olmasıdır. Laodikeia'daki 2

<sup>1189</sup> Armağan Erkanal, "1998 Panaztepe Kazıları" *KST XXI/I*, 1999, s. 279-286; U. Oğuzhanoglu, *Panaztepe*, Res. 4.

<sup>1190</sup> Vasıf Şahoğlu, "The Anatolian Trade Network and the Izmir Region during the Early Bronze Age", *Oxford Journal of Archaeology* 24(4), 2005, fig. 4.

<sup>1191</sup> V. Şahoğlu, Liman Tepe Erken Tunç Çağı, s. 84, Lev. 100, V. Şahoğlu, "Interregional Contacts", s. 103, Fig. 6a.

<sup>1192</sup> Mellink 1968, Fig. 3; B. Kadish, "Aphrodisias 1967", Pl. 23-25, Fig. 7-8, 13, 15; M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, s. 390-391, Fig. 323-324.

<sup>1193</sup> H. Hüryılmaz, "Uşak Arkeoloji Müzesinden", s. 181, Şek. 3.

<sup>1194</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s.176, 209, Pl. 53: KT 533, Pl. 56: KT 532, KT 545, PL. 97:d.

<sup>1195</sup> Ayşegül Aykurt, Sevgi Kaya, "İzmir Arkeoloji Müzesi Tarafından Satın Alınan Bir Grup depas Amphikypellon", *Anadolu/Anatolia* 28, 2005, s. 3-4, Res. 3.

<sup>1196</sup> U. B. Alkım, "İsrahiye Bölgesi", s. 43, Res. 12.

<sup>1197</sup> J. Rutter, *Ceramic Change*, s. 6, Fig. 2: 2-3.

<sup>1198</sup> J. Caskey, "Investigations in Keos II", s. 373, Fig. 7: C 47-48, Plate 80: C 47-48; J.Rambach, *Kykladen I*, Taf. 188: 7.

<sup>1199</sup> H. Hüryılmaz, "Uşak Arkeoloji Müzesinden", s. 184; Şenay Schachner, Andreas Schachner, "Ürgüp ve Nevşehir Müzelerindeki <Depas Amphikypellon> ve <Tankart> Tipli Kaplar ve Düşündürdükleri", *In Memoriam İ. Metin Akyurt Bahattin Devam Anı Kitabı. Eski Yakındoğu Kültürleri Üzerine İncelemeler*, (Ed. A. Erkanal vd.) İstanbul 1995, s. 310; A. Aykurt, S. Kaya, "İzmir Arkeoloji Müzesi", s. 2; S. Yaylalı, E. Akdeniz, "Aphrodisias Müzesi'ndeki Karahisar", s. 3-5.

<sup>1200</sup> M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, s.92-93: 225.III, Fig. 426.10.

<sup>1201</sup> A. Aykurt, S. Kaya, "İzmir Arkeoloji Müzesi", s. 3-4, Res. 3,

<sup>1202</sup> S. Yaylalı, E. Akdeniz, "Aphrodisias Müzesi'ndeki Karahisar", s. 3-5, Fig. 1.

<sup>1203</sup> H. Hüryılmaz, "Uşak Arkeoloji Müzesinden", s. 182-183, Şek. 4-5

<sup>1204</sup> M. Mellink, "The Anatolian South Coast", s. 504, fig. 3.3.

<sup>1205</sup> D. Yılmaz, *M.Ö. III. Binde Batı ve Orta Anadolu*, s. 232, Lev. VIII:186; D. Yılmaz, "Depas ve Tankard Türü Kaplar", s. 54, Harita 2.

<sup>1206</sup> Ş.Schachner, A. Schachner, "Ürgüp ve Nevşehir Müzelerindeki", s. 310, Res. 5.

<sup>1207</sup> H. Goldman, Excavations at Gözülü Kule, s. 162, Pl. 366: 725.

örnekten bir tanesi gri hamurlu ve siyah astarlı, diğeri ise turuncu film astarlıdır. Bu depasların bazı örneklerinin çark yapımı olduğu bilinmektedir. Yatay ya da dikey çizgi grupları biçiminde düzenlenmiş oluk bezemeler ya da daha basit yatay yivler oldukça popülerdir. Söz konusu grubun, Göller Yöresi ya da Pisidia sınırları içerisinde ele geçirilmiş olan örneği, oldukça az sayıdadır. Göller Yöresi'nde kazılar dâhilinde ele geçirilen en iyi korunmuş durumdaki depas, Harmanören'deki bir örnektir<sup>1208</sup>. Bu örnek, kırmızı astarlı olması yanında sivri dipli formuyla da, Güneybatı Anadolu ETÇ 3A depaslarından çok kuzeybatı Anadolu'da görülen tiplere benzemektedir. Özsait de bu örneğin Troia II ve III örnekleriyle benzerliğine dikkat çekmektedir<sup>1209</sup>. Pisidia bölgesinin ETÇ kültürlerinin oldukça az tanındığını da hatırlatmak gereklidir. Bununla birlikte, kazılarda bulunmuş ya da müze koleksiyonlarında olan ve kökeni bilinen "Pisidia tipi" depasların büyük çoğunluğu Denizli<sup>1210</sup>, Aydın<sup>1211</sup> ve Antalya (Elmalı<sup>1212</sup> ve Korkuteli<sup>1213</sup>) çevrelerinde ele geçirilmiştir. Bu tipin Karia'da da yaygın olmadığı anlaşılmaktadır. İlerleyen yıllarda yürütülecek çalışmalarda örneklerin çoğalması, bu tip depasların ortaya çıktığı bölge konusunda daha somut bilgilere ulaşılmasını sağlayabilir. Bununla birlikte, bugünkü bilgiler ışığında, bu grubu "Güneybatı Anadolu Tipi Depaslar" olarak tanımlamak daha uygun görünmektedir.

Yukarıda sıralanan düz dipli ve uzun gövdeli depasların dışında, Güneybatı Anadolu'da rastlanan bir depas tipi de, bodur, dışa doğru açılan ağızlı ve zaman zaman kaideli örneklerdir. Kısa boylu, çift kulplu kadeh görünümlü bu depaslara farklı bölgelerde rastlanmaktadır ve bunların tamamı aynı tipi yansıtmamaktadır. Beycesultan XII. Tabaka'ya ait örnek, sivri dipli olması ve hafif "S" profil çizen gövdesi ile, bu tipin kaideli grubundan farklı bir görünüm çizer. Gövde formu olarak bu örneğe benzemekle beraber, hafif yükseltilmiş bir kaideye sahip, Aphrodisias Akropol'den bir örnek de, bu oldukça kısa boylu tipin bir alt tipi olmalıdır. Bunun yanı sıra, Bakla Tepe'de ele geçirilen bir bodur örnek ise<sup>1214</sup>, yukarıda sözü edilen dışa açılan ağızlı, düz dipli örneklerin kısa boylu bir versiyonu gibidir. Orta Anadolu atölyelerinde üretildiği

<sup>1208</sup> Mehmet Özsait, "1998 Yılı Harmanören (Göndürle Höyük) Mezarlık Kazısı", *21. KST-1*, 2000, s. 372, Res. 5.

<sup>1209</sup> M. Özsait, "1998 Yılı Harmanören", s. 372.

<sup>1210</sup> H. Hüryılmaz, "Uşak Arkeoloji Müzesinden", s. 180-181, Şek. 4-5, Lev. 7:e-f.

<sup>1211</sup> Şükrü Tül, "Prehistoric Settlements on the Meander Plain", (M. S. Joukowsky) *Prehistoric Aphrodisias: an Account of the Excavations and Artifact Studies*, Providence 1986, s. 716, Fig. 509: 1, 4.

<sup>1212</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s.27, Pl. 10: OJ 4.

<sup>1213</sup> A. Aykurt, S. Kaya, "İzmir Arkeoloji Müzesi", s. 3-4, Çiz. 2-4; M. Mellink, "Archaeology in Asia Minor", Pl. 54.

<sup>1214</sup> V. Şahoglu, "The depas and Tankard", fig. 11.

belirtilen, çift kulplu bardak/kadeh olarak da tanınan tipler de, yine bodur depasların farklı bir grubunu yansıtır.

Bodur depasların, Aphrodisias Akropol I. Tabaka'da<sup>1215</sup> ve Beycesultan'ın IX-VIII. tabakalarında<sup>1216</sup> görülen grubu, kronolojik olarak daha geç bir evrede ortaya çıkmış olmalıdır. Kalınlaştırılmış ya da hafifçe yükseltilmiş düz dipli olabildiği gibi, bazen halka kaideli de olabilen bu tip, konik gövdeli, dışa doğru hafifçe açılan ağızlıdır. Bu tipin çok yakın benzerleri arasında Tarsus Gözlükule'de<sup>1217</sup> ve Amuq J'deki<sup>1218</sup> bir örnek dikkat çekmektedir. Lerna IV'te, form olarak halka kaideli alt tiplerle çok yakından benzeşen ancak üzerinde Erken Hellas III tipindeki karakteristik boya bezemeye sahip örnek, Rutter tarafından uzo kabı ile depasın karışımından ortaya çıkan bir form olarak yorumlanmıştır<sup>1219</sup>. Güneybatı Anadolu'da yalnızca 2 yerleşmede bile çeşitli örnekler ve alt tiplerle temsil edilen bodur depasların düz dipli ya da kaideli ve dışa açılan ağızlı örneklerinin, bu yörenin iç kesimlerine özgü bir form olduğu düşünülebilir.

Konik gövdeli ve düz ya da halka dipli bodur depasların, en çok sayıda örneği Güneybatı Anadolu'da ele geçirilmiştir. Bunların, özellikle Beycesultan'daki örneklerinde yatay yivler yaygındır. Söz konusu örnekler kırmızı film astarlıdır. Yukarıda sözü edilen Laodikeia-Kandilkırı 'nda bulunan örneklerden bir tanesi, yivleri ve kırmızı film astarlı olması açısından Beycesultan VIII. Tabaka örneklerine bezenmekle beraber, uzun gövdeli olması açısından (kırık durumda olmasına karşın kulplarından biri tüme yakın halde ele geçirildiğinden, boyutlarıyla ilgili bir tahmin yapmak mümkün olmuştur) Beycesultan tiplerinden ayrılmaktadır. Bu bağlamda, Beycesultan'da XII. Tabaka'nın öncüsü olan ETÇ 3'ün erken evresi tabakalarının bulunmaması nedeniyle, Laodikeia örneğine benzer yivli, ancak uzun gövdeli örneklerle rastlanmamış olduğu düşünülebilir. Çivril kökenli olduğu ifade edilen satın alma depas<sup>1220</sup>, olasılıkla Beycesultan'da eksik olan bu evreye ait olmalıdır. Beycesultan'ın bodur, yivli depasları, Laodikeia'da saptanan depas tipinin ETÇ 3B'de almış olduğu formu yansıtır olabilir.

Yukarıda sözü edilen depas tiplerinin yanında, ünik bir örnek de Beycesultan VIA tabakasında ele geçirilmiş olan Altın Mika Astar (*gold wash*) üzerine kırmızı boya

<sup>1215</sup> M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, s.92-93, Fig. 444.

<sup>1216</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 205, 213.

<sup>1217</sup> H. Goldman, *Excavations at Gözlü Kule*, Pl. 357: 508, 512.

<sup>1218</sup> R. John Braidwood, Linda S. Braidwood, *Excavations in the Plain of Antioch I. The Earlier Assemblages Phases A-J*, Chicago 1960, s. 450, Fig. 349.

<sup>1219</sup> J. Rutter, *Ceramic Change*, s. 9-10, Fig. 7.

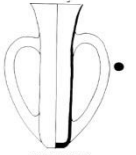
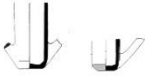






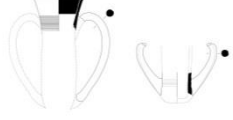














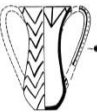
<sup>1220</sup> H. Hüryılmaz, "Uşak Arkeoloji Müzesinden", s. 182, Şek. 4.



bezemeli olan depastır<sup>1221</sup>. Gövdesi üzerinde linear olarak yapılmış zikzak motifleri bulunan depasın bezemesi, kulp ve ağız kenarının iç kısmında da devam etmektedir.

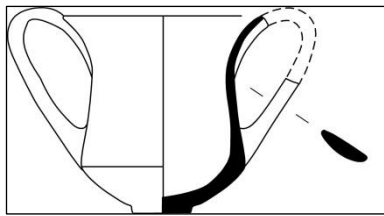
---

<sup>1221</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 233.

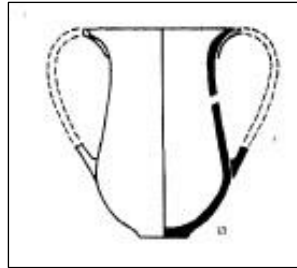
	AYDIN	DENİZLİ	ANTALYA	DİĞER
SİLİNDİRİK	 <p>APHRODISIAS AKROPOL II</p>  <p>AYDIN BAĞÇETEPE</p>	 <p>ÇIVRIL</p>	 <p>KORKUTELİ</p>  <p>KARATAŞ SEMAYUK V12</p>	
“PİSIDIA TİPİ”	 <p>APHRODISIAS AKROPOL II</p>	 <p>ÇIVRIL</p>  <p>TAVAS KARAHİSAR</p>  <p>LAODIKEIA KANDILKIRI</p>	 <p>KORKUTELİ</p>  <p>KORKUTELİ</p>	 <p>UŞAK MÜZESİ</p>  <p>AFYON MÜZESİ</p>  <p>YALVAC</p>
BODUR-KAİDELİ	 <p>APHRODISIAS</p>  <p>APHRODISIAS AKROPOL I</p>    	 <p>BEYCESULTAN XI</p>  <p>BEYCESULTAN VIII</p>  <p>BEYCESULTAN IX</p>		
BOYALI		 <p>BEYCESULTAN VIA</p>		

Tablo 27: Güneybatı Anadolu’da Bulunmuş Depas Tipleri

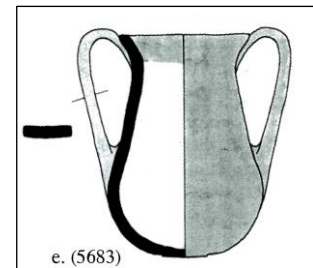
ETÇ 3B'ye tarihlendirilen bir grup kap, gövde formu olarak depasları anımsatmakla beraber, torba biçimli gövdeleri ve kulplarının biçimin itibariyle, depaslardan farklılaşmaktadır (Şek. 191-193). Samos-Heraion III-V<sup>1222</sup>, Miletos II<sup>1223</sup>, Kalymnos-Vathy Mağarası<sup>1224</sup>, Beycesultan VI<sup>1225</sup> gibi geç ETÇ 3 kontekstlerinde saptanan bu tip, Kouka tarafından “*hybrid depas cup*” olarak tanımlanmaktadır. Şahoğlu ise bu tipi, tankardlar içerisinde değerlendirmektedir<sup>1226</sup>. D. French, bu tip kapların, Keos-Ayia Irini'deki örnekle benzerliğine dikkat çekerken<sup>1227</sup>, Şahoğlu da ETÇ 3 sonunda ortaya çıkan metalik etkili bir grup olduğunu ve Güneybatı Anadolu ile Doğu Ege adaları -özellikle de Samos-Heraion- için karakteristik olduğunu belirtmektedir<sup>1228</sup>.



Şekil 191: Beycesultan VI. Tabaka (French, 1967: fig.1)



Şekil 192: Samos-Heraion (Milojcic, 1961: Taf. 41:13)



Şekil 193: Kalymnos Vathy Mağarası (Benzi, 1997: Pl. 1:e)

### 2.3.2.2.5. Sepet Kulplu, Emzikli Çaydanlık

Sepet kulplu çaydanlıklar, Erken Tunç Çağı'nda Anadolu'da farklı coğrafyalardan tanınmaktadır. Bununla birlikte Güneybatı Anadolu'da görülen örnekler temel olarak iki farklı tiptedir.

Bunlardan ilki, içe doğru kıvrılan ağızlı ve düz dipli olan örneklerdir. Bugüne değin en çok sayıda örneğine, Yortan<sup>1229</sup> ve Bakla Tepe<sup>1230</sup> mezarlıklarında rastlanmış

<sup>1222</sup> V. Milojcic, *Samos Band I*, Taf. 15: 4-8, Taf. 39: 22, Taf. 41: 9-15.

<sup>1223</sup> Ourania Kouka, “<Minding the Gap> Against the Gaps: The Early Bronze Age and the Transition to the Middle Bronze Age in the Northern and Eastern Aegean/Western Anatolia”, *AJA*, 117, 2013, s. 574, Fig. 4.

<sup>1224</sup> M. Benzi “Vathy Cave Kalymnos”, Pl. 1:d-e.

<sup>1225</sup> David French, “Anatolian Pottery in the Aegean Area.”, *Anatolian Studies* 17, 1967, s. 36, Fig. 1.

<sup>1226</sup> V. Şahoğlu, “The depas and Tankard”, s., Tankard Tip 3.

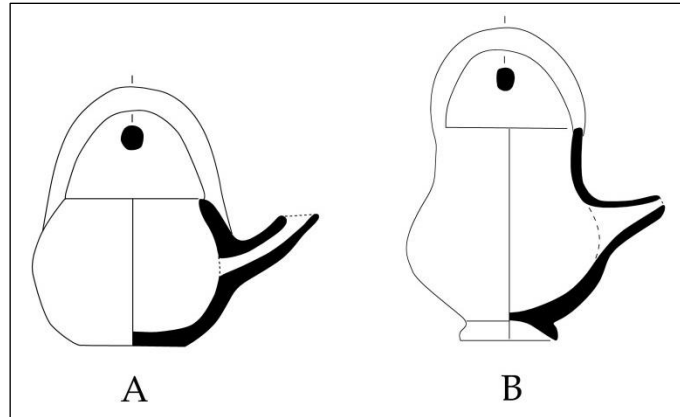
<sup>1227</sup> D. French, “Anatolian Pottery”, s. 36.

<sup>1228</sup> V. Şahoğlu, “The depas and Tankard”, s., 305.

<sup>1229</sup> T. Kâmil, Yortan Cemetery, s. 107-108, Fig. 79: 266-268.

<sup>1230</sup> Turhan Özkan, Hayat Erkanal, *Tahtalı Barajı Kurtarma Kazısı Projesi/ Tahtalı Dam Area Salvage Project*. İzmir 1999, s.19, Res. 17.

olan bu tip kapların, bebek mezarları ile ilişkili olduğu öne sürülmüştür<sup>1231</sup>. Bu örneklerin neredeyse birebir benzerine, Karataş-Semayük mezarlığında da rastlanmıştır<sup>1232</sup>. Karataş'taki örnek, yörenin pembemsi renkli yerel astarına sahiptir<sup>1233</sup>. Batı Anadolu dışında, Tarsus-Gözlükule'de de bu tipte bir çaydanlık bulunmuştur<sup>1234</sup>.



Şekil 194 : Bakla Tepe'den İki Adet Çaydanlık Örneği  
(Yaylalı 2002, Fig. 8 ve Fig. 12 esas alınarak U. Oğuzhanoglu tarafından çizilmiştir)

İkinci tip ise daha uzun gövdeli ve boyunlu örneklerden oluşmaktadır. Bu tip çaydanlıklar düz dipli olabildiği gibi, halka dipli örnekler de söz konusudur. Troia'da Blegen tarafından B9 olarak sınıflandırılmış olan bu çaydanlık tipinin benzeri, ilk kez Troia IId'de ortaya çıkmış<sup>1235</sup> ve Troia V'e kadar kullanımda kalmıştır<sup>1236</sup>. Troia örneklerinin en önemli farkı ise sepet kulp dışında, omuz üzerinde bir de ufak dikey kulbun bulunmasıdır. Bu tipin güneybatıdaki örneği Aphrodisias'ta ETÇ 3B evresinden<sup>1237</sup> bilinmektedir. Kandikırı 3. Tabaka'daki bir örneğin ise yine bu tipte paralel olabileceği düşünülmektedir. Bu tipte çaydanlıklara Orta Anadolu'da da farklı merkezlerde rastlanmıştır<sup>1238</sup>.

<sup>1231</sup> Serap Yaylalı, "Observations on the Teapots from Bakla Tepe, Western Anatolia", *Ancient Near Eastern Studies* XXXIX, 2002, s. 120-121.

<sup>1232</sup> M. Mellink, "Karataş-Semayük 1963", s. 276, Fig. 20.

<sup>1233</sup> Söz konusu örnek Antalya Müzesi'nde sergilenmektedir.

<sup>1234</sup> H. Goldman, *Excavations at Gözlu Kule*, Pl. 361: 572.

<sup>1235</sup> C. Blegen, *Troy I*, s. 232.

<sup>1236</sup> C. Blegen vd., *Troy. The Third, Fourth, and Fifth*, Table 7, Table 14, Table 21.

<sup>1237</sup> M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, Fig. 326: 2.

<sup>1238</sup> Bu tipte ilgili detaylı karşılaştırmalar için S. Yaylalı, "Observations on the Teapots", s. 117.

### 2.3.2.2.6. Testi

#### 2.3.2.2.6.1. Uzun Silindirik Boyunlu, Gaga Ağızlı Testi

Gaga ağızlı testilerin, uzun silindirik boyunlu grubu, bölge için oldukça karakteristiktir. Özellikle Karataş V:1-VI:1<sup>1239</sup>, Kumyer<sup>1240</sup>, Damlıboğaz<sup>1241</sup>, Tavas-Karahisar<sup>1242</sup> gibi yerleşmelerde örnekleri görülmesinin yanı sıra, yörenin kuzeyinde Yortan ve Bakla Tepe'de<sup>1243</sup>, Kykladlar'da ve Kıbrıs Philia<sup>1244</sup> kültürü yerleşmelerinde de görülen bir tiptir.

ETÇ 2'nin geç bir evresinde ortaya çıktığı anlaşılan bu tip testilerin, ETÇ 3'te de kullanımda olduğu anlaşılmaktadır. ETÇ 3'ün geç evrelerinde ise olasılıkla bu tipin kesik gaga ağızlı örneklerinin yerini, sivri gaga ağızlı olanlar almış olmalıdır. Sivri gaga ağızlı ve uzun boyunlu testiler, Beycesultan'da J. Mellaart tarafından Tip 15 olarak sınıflandırılmış olup XII ve XI. tabakaların en yaygın testi tipini oluşturmaktadır<sup>1245</sup>. Bu tipin J. Mellaart tarafından Troia B20 tipi ile paralel olduğu ifade edilmektedir<sup>1246</sup>. Troia'da B20 tipi testiler ilk kez Troia III'te görülür<sup>1247</sup>; Troia IV<sup>1248</sup> ve V'te<sup>1249</sup> de kullanılmaya devam eder.

#### 2.3.2.2.6.2 Matara Gövdeli Testi

Matara gövdeli testiler, bölgede ETÇ 3 başında görülmektedir. En iyi korunmuş örnekler Karataş-Semayük'te ele geçirilmiş olup VI:1 tabakasında bulunmuş olan örnek<sup>1250</sup> turuncu astarlı ve perdahlı olarak tanımlanmıştır. Antalya Müzesi'nde

<sup>1239</sup> C. Eslick, *Karataş V*, s.18: JG24.

<sup>1240</sup> O. Kara, *Karia Bölgesi Tunç Çağı*, Lev. 95c.

<sup>1241</sup> E. Gülseven, *Milas Müzesi Eski Tunç Çağı*, s. lev. 11-12.

<sup>1242</sup> S. Yaylalı, E. Akdeniz, "Aphrodisias Müzesi'ndeki Karahisar", s. 12, Fig. 16-17.

<sup>1243</sup> V. Şahoğlu, "The Anatolian Trade", Fig. 8.

<sup>1244</sup> Jennifer M. Webb, David Frankel, "Characterizing the Philia Facies: Material Culture, Chronology, and the Origin of the Bronze Age in Cyprus" *AJA* 103, 1999, Fig. 3: 7-9.

<sup>1245</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 205.

<sup>1246</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 205.

<sup>1247</sup> C. Blegen vd., *Troy. The Third, Fourth, and Fifth*, s. 23, Table 7

<sup>1248</sup> C. Blegen vd., *Troy. The Third, Fourth, and Fifth*, s. 123, Table 14.

<sup>1249</sup> C. Blegen vd., *Troy. The Third, Fourth, and Fifth*, s. 238, Table 21.

<sup>1250</sup> M. Mellink, "Excavations at Karataş-Semayük 1966", s. 262, fig. 42; C. Eslick, *Karataş V*, s.19, 169 (KA 424), Pl. 51.

sergilenmekte olan örneğin film astarlı olduğu anlaşılmaktadır. Mezarlıktan bulunan diğer bir örnek ise daha küçük boyutlu ve kesik gaga ağızlıdır<sup>1251</sup> ve Elmalı'nın tipik pembemsi kırmızı astarlı mal grubundandır<sup>1252</sup>. Bu tipin Güneybatı Anadolu örneklerinin çok yakın bir benzeri Eğriboz (Euboea)'daki Manika'da<sup>1253</sup> ve Tarsus-Gözlükule'de<sup>1254</sup> de ele geçirilmiştir.

### 2.3.2.2.7. Askos

Batı Anadolu'da ilk kez Erken Tunç Çağı'nda görülmeye başlanan ve Ege'nin farklı yörelerinden tanınan askos tipi kapların kendi içinde bazı tipolojik farklılıklar gösterdiği anlaşılmaktadır. Yortan A grubu seramiği içerisinde yer alan bir örnek<sup>1255</sup> ayaklı ve çizi bezemeli farklı bir formu yansıtır. Beyaz boyalı örneklerden biri de, Karataş-Semayük mezarlığında ele geçirilen askostur<sup>1256</sup>. Bunun yanında, yine aynı mezarlıkta siyah astarlı bir askos ve bununla aynı mezarda ele geçirilmiş olan, yandan kulplu kırmızı astarlı bir testi (*rattle*)<sup>1257</sup> bu mezarlıktaki değişik formlardan biridir. M. Mellink, bu örneklerin Karataş mallarından farklı olduğunu ve daha çok Kyklad özelliği yansıttığını belirtmektedir<sup>1258</sup>. Askoslara, Karataş'ın yerleşim katlarında rastlanmamıştır.

Ancak Güneybatı Anadolu Erken Tunç Çağı bağlamında değinilmesi gereken grup ise askosların “*duck vase*” olarak tanınan tipi ile ilişkilidir (Şek. 195). Bu tipin Güneybatı Anadolu'daki örnekleri ETÇ 3B'de görülmektedir. Söz konusu askoslara, Aphrodisias Akropol II'de<sup>1259</sup> ve Samos-Heraion III. ve IV. tabakalarda<sup>1260</sup> rastlanmıştır. Beycesultan IX. Tabaka'da bulunan bir örnek, J. Mellaart tarafından bu tiple paralel olarak yorumlansa da<sup>1261</sup>, bu saptamaya şüpheli bakan uzmanlar da mevcuttur. Bununla birlikte, Beycesultan yayını içerisinde J. Mellaart tarafından

<sup>1251</sup> M. Mellink, “Karataş-Semayük 1963 “, s 276, Fig. 29.

<sup>1252</sup> Mellink ve Eslick örneğin ait olduğu mal grubu ile ilgili bir tanımlama yapmamış olmakla beraber, söz konusu örneğin Antalya Müzesi'nde sergilenmesi sayesinde astar özellikleri hakkında fikir sahibi olunabilmiştir.

<sup>1253</sup> J.Rambach, *Kykladen I*, Taf. 99: 1.

<sup>1254</sup> H. Goldman, Excavations at Gözlü Kule, Pl. 361: 557.

<sup>1255</sup> T. Kâmil, Yortan Cemetery, s. 45-46.

<sup>1256</sup> M. Mellink, “Excavations at Karataş-Semayük 1966”, s. 253, pl.76, fig.10.

<sup>1257</sup> M. Mellink, “Excavations at Karataş-Semayük 1966”, s. 253-254, Fig. 11-12.

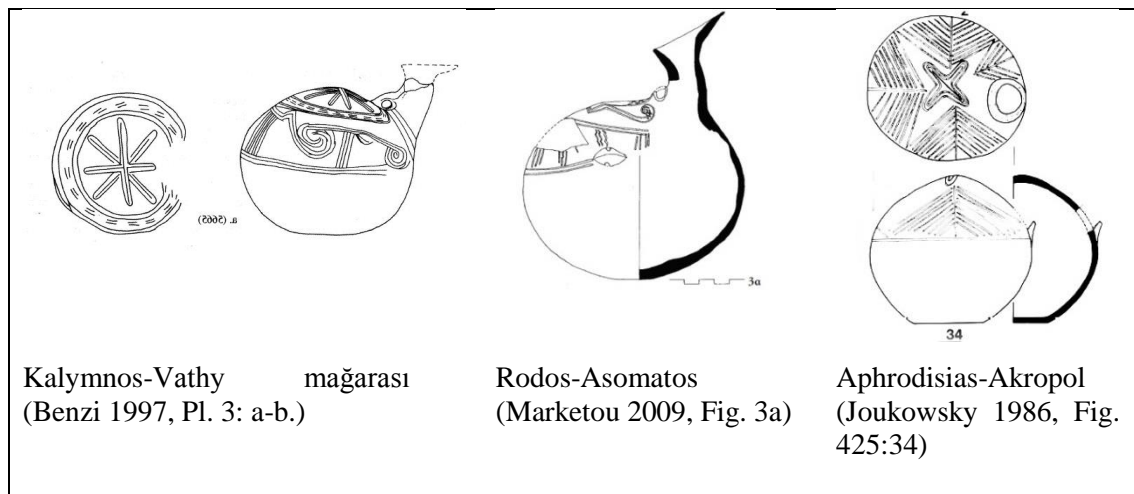
<sup>1258</sup> M. Mellink, “Excavations at Karataş-Semayük 1966”, s. 254.

<sup>1259</sup> M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias*, Fig. 425:34.

<sup>1260</sup> V. Milojcic, *Samos Band I*, Taf. 18; Taf. 38:16, Taf. 42: 17, Taf. 49: 15-16.

<sup>1261</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, Fig. P.53: 1.

karşılaştırma amacıyla yer verilen, İzmir Müzesi'ndeki bir örnek, Aphrodisias örneğiyle paraleldir. Bu tip “*duck vase*”lerin paralellerine, Oniki Adalarda, Kıbrıs'ta ve Kykladlarda da Anadolu ETÇ 3B dönemi ile çağdaş kontekstler içerisinde rastlanmıştır<sup>1262</sup>. Marketou, Rodos-Asomatos örneklerinden hareketle, genel olarak Kyklad adalarıyla özdeşleştirilmiş olan bu formun, önemli üretim merkezlerinden birinin Rodos adasında olabileceğini ve ayrıca, bu formun Kıbrıs'ta da üretilmiş olabileceğini ifade etmektedir<sup>1263</sup>. P. Aström, Kıbrıs'ta bulunan Kyklad ilişkili askosların, Oniki Ada aracılığıyla kurulan bir ilişki sonucu adaya ulaşmış olabileceğini belirtir<sup>1264</sup>.



Şekil 195: Erken Tunç Çağı Sonuna Ait Askos (*duck vase*) Örnekleri

<sup>1262</sup> Jeremy B. Rutter, “Some Observations on the Cyclades in the Later Third and Early Second Millennia”, *AJA*, Vol. 87, 1983, s. 70-71; Benzi 1997, 388-390; Toula Marketou, “Rhodes and Cyprus in the Bronze Age: old and new evidence of contacts and interactions” (Ed. V. Karageorghis, O.Kouka ) *Cyprus and the East Aegean : intercultural contacts from 3000 to 500 BC : an international archaeological symposium held at Pythagoreion, Samos, October 17th - 18th 2008*, 2009, s. 51-52.

<sup>1263</sup> T. Marketou, “Rhodes and Cyprus”, s. 52.

<sup>1264</sup> Paul Astrom, “Relations between Cyprus and the Dodecanese in the Bronze Age ” (Ed. S. Dietz, I. Papachristodoulou) *Archaeology in the Dodecanese*, Copenhagen 1988, s. 76.

### 2.3.3. Güneybatı Anadolu Erken Tunç Çağı Seramiği Hakkında Genel Değerlendirme ve “Kültür Bölgeleri” Üzerine Düşünceler

#### 2.3.3.1. Güneybatı Anadolu Erken Tunç Çağı “Kültür Bölgeleri”

Güneybatı Anadolu Erken Tunç Çağı'nı bütüncül olarak ele alarak, özellikle seramik üzerine yoğunlaşan en önemli çalışmalar J. Mellaart tarafından yürütülmüştür<sup>1265</sup>. D. French tarafından yapılan araştırmalar da, bölgenin ETÇ seramiği hakkında bilinenlere katkı sağlamıştır<sup>1266</sup>. Bu iki araştırmacı tarafından yürütülen çalışmaların ortak noktası, seramiğin temel özelliklerindeki benzerliklerden yola çıkarak, coğrafi sınırları belirli bazı “seramik gruplarının” saptanmasıdır. Tüm Batı Anadolu'yu dikkate alan çalışmalarında, bu verileri değerlendiren T. Efe ise bu seramik gruplarının temsil ettiği “kültür bölgelerinin” kültürel ve siyasal bir ortaklığın işareti olarak değerlendirilebileceğini ifade etmiştir<sup>1267</sup>. T. Efe, aynı zamanda MÖ 2. binyıldaki siyasal oluşumun da çekirdeği olan bu kültür bölgelerinin arasındaki iletişimin, sistemli bir ilişki ağıyla kurulmuş olduğunu ifade etmiştir<sup>1268</sup>. Bu aşamada daha eski bir tartışma olan “Tarsus-Troia ilişkilerinin hangi yolla kurulduğu” da yeniden ele alınmış olmaktadır<sup>1269</sup>. Buna benzer, sistemli bir iletişim ağının varlığını savunan bir diğer araştırmacı da V. Şahoğlu olmuştur<sup>1270</sup>. Aslında her iki araştırmacı da, Anadolu'da ETÇ'nin ikinci yarısında aktif olan bir ticaret yolları sisteminden söz etmekte ve bu sistem özünde Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda varlığı bilinen sisteme benzer bir yapının ETÇ'de de var olduğuna gönderme yapmaktadır.

Mezopotamyalıların da dâhil olduğu, uzun mesafeli ilişkilerin Anadolu'da Koloni Çağı öncesinde kurulduğuna dair kanıt olarak sunulan verilerden biri de, Akad Dönemi yazılı belgeleridir. Bu metinler özetle, Akadlı Sargon'un Puruşanda'ya yaptığı sefer ve Naramsin'in Anadolu'daki 17 Kralın ittifakına karşı verdiği mücadeleyi anlatmaktadır<sup>1271</sup>. “*şar tamhari*” dışında C. Günbattı tarafından yayınlanan, Kültepe'den

<sup>1265</sup> J. Mellaart, “Report on a Survey”, s. Lloyd ve Mellart 1962.

<sup>1266</sup> D. French, *Anatolia and the Aegean*

<sup>1267</sup> Turan Efe, “Pottery Distribution within the Early Bronze Age of Western Anatolia and its Implications Upon Cultural, Political (and Ethnic?) Entities, *Homo Amatus: Güven Arsebük İçin Armağan Yazılar* (Ed. M. Özbaşaran vd.), İstanbul 2003, 87-103.

<sup>1268</sup> Turan Efe, “Batı Anadolu Son Kalkolitik ve İlk Tunç Çağı”, *Arkeo Atlas*, Sayı 2, 2003, s. 129.

<sup>1269</sup> Turan Efe, “New Concepts on Tarsus-Troy Relations at the Beginning of the EB 3 Period”, *XXXIV. Uluslararası Assirioloji Kongresi*, 1998, s. 297-304.

<sup>1270</sup> V. Şahoğlu, “The Anatolian Trade ”

<sup>1271</sup> Marc Van de Mieroop, Sargon of Agade and his successors in Anatolia, *Studi micenei ed Egeo-Anatolici* XLII/1, 2000, s. 136-140.



bir metin de Akadlı Sargon'un Anadolu'daki icraatlarının uzun yıllar anlatılageldiğinin bir kanıtı olarak yorumlanmıştır<sup>1272</sup>. C. Günbattı da Anadolu'daki *kārum* ve *wabartum*'ların prototiplerinin Anadolu'da ETÇ'de oluşmaya başladığını düşünmektedir<sup>1273</sup>.

Güneybatı Anadolu içerisinde kalan alanda, farklı seramik bölgelerinden söz edilmiştir. D. French tarafından bu bölgede Beycesultan, Acıpayam, Burdur, Elmalı gibi farklı gruplardan söz edilmiştir<sup>1274</sup>. D. Sarı ise Yukarı Büyük Menderes, Aşağı Büyük Menderes, Elmalı, Korkuteli, Burdur-Istparta adlandırmalarını kullanmış ve bunları Büyük Menderes-Yukarı Prosuk ve Likya-Pisidia diye adlandırdığı iki büyük kültür bölgesinin parçaları olarak değerlendirmiştir<sup>1275</sup>. Güneybatı Anadolu ile ilgili çalışmaların büyük kısmında, Karia Bölgesi'nin önemli kısmı ise veri eksikliğinden dolayı değerlendirme dışı bırakılmıştır. Ancak oldukça az tanınan Güneybatı Anadolu ETÇ kültürü üzerine yapılacak her yeni araştırma, çizilen bu sınırları değiştirecektir.

### **2.3.3.2. Çürüksu (Lykos) Ovası ve “Yukarı Büyük Menderes Kültür Bölgesi”**

Çürüksu (Lykos) Ovası, konumu itibariyle, Yukarı Büyük Menderes Kültür Bölgesi'nin bir parçası olarak görülebilir. Buna karşın, bu ova, Büyük Menderes'in güneye doğru inen bir kolunda yer alması itibariyle, geniş kültür bölgesinden farklı özellikleri de sunmaktadır.

Öncelikle, bugüne kadar oldukça az araştırılmış olan bu ovanın ETÇ 2 kültürlerine bakıldığında, yakınında en iyi bilinen yerleşme olan Beycesultan ETÇ 2 tabakalarıyla bazı benzerliklerin yanında önemli farklılıklar arz ettiği de görülmektedir. Yukarıda farklı bölümlerde de açıklandığı gibi, Beycesultan'da ETÇ 2'nin karakteristik seramik formlarının bazılarını, Lykos Ovası'nda hiç rastlanmamıştır. Bununla birlikte, siyah ve kırmızı astarlı seramiğin bir arada temsil edilmesi, oluk bezemenin yaygınlığı, uçayaklı çömleklerin bezemeli örneklerinin kullanımı gibi bazı temel benzerliklerden söz edilebilir. Ancak, olasılıkla kuzeydeki kültürlerle ilişkileri sonucunda Beycesultan'a ulaşmış olan bazı seramik öğelerinin (örn. İlmik kulplu fincan ve çanaklar, Kusura çanakları ve fincanları vb.) yayılımı açısından, Menderes nehri bir sınır oluşturmaktadır.

<sup>1272</sup> Cahit Günbattı, “Kültepe'den Akadlı Sargon'a Ait Bir Tablet”, *Archivum Anatolicum*, 3, 1997, s.131-132, 147.

<sup>1273</sup> C.Günbattı, “Kültepe'den Akadlı Sargon'a”, s.148.

<sup>1274</sup> D. French, *Anatolia and the Aegean*

<sup>1275</sup> D. Sarı, *İlk Tunç Çağı*, s.15, Lev. 49; D. Sarı, “İlk Tunç Çağı ve”, Şek. 11.

Her ne kadar, kuzeye özgü bu özellikler, daha doğudaki Pisidia ile benzerlikler sunuyorsa da, bu etkilerin güneye doğru ilerleyişi Menderes'in güneyinde çok baskın değildir. Lykos Ovası ETÇ 2 kültürünün Menderes Vadisi boyunca etkili olan seramik özelliklerinden etkilendiği de dikkat çekmektedir. Aphrodisias, kıyı kültürleri ve Samos ile olan benzerlikler (örn. yükselen ağızlı uçayaklı çömlekler, oluk bezemeli alçak kaideler vb.), Menderes Vadisi'nin ETÇ 2'de, bu yöre için önemli bir iletişim yolu olduğunun göstergesidir. Lykos Ovası topluluklarının ilişkilerinin bir diğer yönü de, güneye doğru olmalıdır. Zira Denizli'nin kuzeyinde etkisini neredeyse tamamen kaybeden bazı güney kökenli seramik özellikleri (örn. Kırmızı üzeri beyaz boya bezeme, dik yükselen omurgalı çanaklar, bozulmuş makara kulplar vb.), Lykos Ovası'na ulaşmıştır. ETÇ 2 sonunda, Batı Anadolu genelinde seramikte görülen değişimler, Beycesultan XII. Tabaka'da olduğu gibi Lykos Ovası'nda da gözlenmektedir.

ETÇ 3'e gelindiğinde, bu kesimin etkilendiği coğrafyanın genişlediği görülmektedir. Özellikle Erken-ETÇ 3 kültürlerinde, kuzey etkili seramik özelliklerinin yoğunlaştığı görülmektedir. Lykos Ovası'ndaki yoğun çark kullanımı, bununla bağlantılı olarak burada Yalın Mal'ın ortaya çıkışı ve bu malzemeyle beraber Parlak Kırmızı Astarlı ve Perdahlı (*Red Coated*) seramiğin ithal olarak görülmesi, bu etkilere örnek olarak sayılabilir. Parlak Kırmızı Astarlı ve Perdahlı (*Red Coated*) ve Yalın Mal yanında çömlekçi çarkının ortaya çıkışı ve kullanım aşamalarının en detaylı olarak araştırıldığı yerlerden biri Eskişehir yöresidir<sup>1276</sup>. Eskişehir-Afyon yöresinde, Red Coated malın, ETÇ 2'deki öncü örnekleri *Proto Red Coated* tanımlanmıştır<sup>1277</sup>; Yalın Mal'ın da Küllüoba'nın ETÇ 2'ye tarihlendirilen IVA evresinden itibaren önce el yapımı örneklerle ortaya çıktığı ifade edilmiştir<sup>1278</sup>. T. Efe tarafından, Tarsus ile Troia arasındaki iletişimi sağladığı ifade edilen karasal yol, "Büyük Kervan Yolu" olarak adlandırılmıştır<sup>1279</sup>. Bu yol, maddi kültür kalıntılarındaki pek çok özelliğin yanı sıra çömlekçi çarkı, Parlak Kırmızı Astarlı ve Perdahlı (*Red Coated*) Mal, Yalın Mal, çark yapımı tabaklar gibi unsurların da bölgeler arasındaki aktarımının sebebi olarak kabul edilmektedir<sup>1280</sup>. Bu unsurların görüldüğü alan, Eskişehir yöresinin güneyindeki Afyon

<sup>1276</sup> Turan Efe, "The Theories of the <Great Caravan Route> between Cilicia and Troy: the Early Bronze Age III Period in Inland Western Anatolia", *AJA*, 57, s. 47-64; V. Şahoğlu, "The Anatolian Trade", s. 339-360; M. Türkteki, "Batı ve Orta Anadolu'da Çark".

<sup>1277</sup> Deniz Sarı, "İlk Tunç Çağı ve Orta Tunç Çağı'nda Batı Anadolu'nun", s. 169.

<sup>1278</sup> M. Türkteki, *Batı ve Orta Anadolu'da Çark Yapımı Çanak Çömleğin*, s. 55.

<sup>1279</sup> T. Efe, "The Theories of the <Great Caravan Route>".

<sup>1280</sup> T. Efe, "The Theories of the <Great Caravan Route>", s. 51, 55, 58, Fig. 17a-b.

yöresinde de, daha az araştırılmış olmasına karşın, hemen hemen benzer zamanlarda ortaya çıkmaktadır<sup>1281</sup>. Bununla beraber, Lykos Ovası'nda, güneyindeki ve batısındaki bölgelere kıyasla çömlekçi çarkının daha erken bir dönemde ve oldukça iyi öğrenildiği söylenmelidir. Bunun en önemli göstergesi, yörenin kendi mal grupları olan Film Astarlı ve Gri seramiğin çarkta üretilmeye başlanmasıdır. Sadece Laodikeia-Kandilkırı'nda ele geçirilen çark yapımı tabaklara ait parçaların sayısı 300'ü geçmektedir. Diğer bir deyişle, yörenin çömlek ustaları, ETÇ 3A başlarında çark kullanımını –olasılıkla kuzeydeki gruplardan, belki de Eskişehir yöresiyle iletişim halindeki Afyon yöresinden- öğrenmiş, benimsemiş ve yörenin kendi seramiğine adapte etmiştir. Bu teknolojinin batıya ve güneye ulaşmasında, Lykos Ovası'nın ya da yakın çevresindeki kültürlerin bir rol oynamış olması gerektiği düşünülmelidir. Bu varsayım ancak ilerleyen yıllarda Çivril, Lykos, Acıpayam, Gölhisar gibi ovalarda yapılacak Erken-ETÇ 3 araştırmaları ile kanıtlanabilecektir.

### **2.3.3.3. Yatağan-Milas Ovası ve “Aşağı-Orta Büyük Menderes Kültür Bölgesi”**

Yukarıda derlenen verilerden de anlaşıldığı üzere, Güneybatı Anadolu'nun çalışma kapsamında ele alınan bölümünde en az araştırılmış olan kesim, Karia Bölgesi'dir. Burada Iasos, Damlıboğaz, Müskebi, Kumyer, Fethiye gibi merkezlerde, genellikle mezarlardan elde edilen ve çoğunluğu ETÇ 2'ye tarihlenen veriler bir araya getirildiğinde, bu yörenin diğer kültür bölgeleriyle ilişki içinde olmakla beraber kendine özgü bir kültüre ev sahipliği yaptığı da anlaşılmaktadır. Bu yörenin ETÇ 2'de deniz aşırı ilişkilerinin yoğunluğunun yanı sıra, özellikle Dışı Kırmızı-İçi Siyah ya da Alacalı Kırmızı mal grubuyla temsil edilen tek kulplu tankardların da en yoğun kullanıldığı kesim olduğu anlaşılmaktadır. Yine aynı mal grubu içinde görülen, basit profilli ya da dışa doğru hafifçe açılan ağızlı, yatay kulplu çanaklar, bu bölgenin özellikle geç ETÇ 2 kültürü için karakteristiktir. Diğer kırmızı astarlı seramik örneklerinde, bitkisel katkı oldukça yaygın olup farklı tiplerde boyunlu çömleklerin ve amphoraların da bu bölgede ETÇ 2'de sevilen formlar olduğu anlaşılmaktadır. Koyu astarlı mal, oldukça azınlıktadır ve olasılıkla mezarlıklarla ilişkili olarak görülmektedir.

Bu bölgenin ETÇ 3 kültürleri hakkında bilgiler ise yok denecek kadar azdır. Yöreden ve yakındaki adalardan toplanan veriler, büyük ölçüde ETÇ'nin en sonuna

<sup>1281</sup> A. Topbaş vd., “Salvage Excavations of the Afyon” s. 39, 73, Fig. 58: 158-159.

tariflendirilmelidir. Bu bağlamda Karia'nın Erken-ETÇ 3 kültürleri hakkında bugünkü veriler ışığında fikir yürütmek neredeyse olanaksızdır.

Özellikle Yatağan ve Milas ovalarını kapsayan, Çine Çayı'nın güneyinden başlayan kısmen düzlük bölgede yaygın olduğu düşünülen bu kültürü şimdilik "Yatağan-Milas ETÇ Kültürü" biçiminde adlandırmak olasıdır. Bu bölgede yapılacak arkeolojik çalışmalar, söz konusu kültürün yayılım alanını daha iyi tanımlamaya yardımcı olacaktır. Bu kültürün, Elmalı Ovası kültürlerini de kısmen etkilemiş olduğu düşünülmektedir. Yukarıda sözü edildiği gibi, denizaşırı bazı kültürlerle ait izlerin de Güneybatı Anadolu'da en yoğun olarak izlenebildiği kesim yine bu bölgedir. Kıyı kesimdeki belirgin Kyklad etkilerinin kısmen iç kesimlere de ulaştığı, bunun yanında Kıbrıs ile olası ilişkilerden de söz edilebileceği düşünülmektedir.

#### 2.3.3.4. Elmalı Ovası ve "Lykia Kültür Bölgesi"

Elmalı Ovası ETÇ 2 kültürünün, Göller Yöresi ile önemli yakınlıklar gösterdiği bilinmektedir<sup>1282</sup>. Ancak yukarıda belli mal grupları ve formlar üzerinden de dikkat çekildiği üzere, bu yörenin hem kuzeyindeki Çürüksu (Lykos) Ovası ve çevresi kültürleriyle, hem de kıyasal kültürlerle, Göller Yöresi'ne göre daha farklı ve yakın bir ilişki kurmuş olduğuna dikkat çekmek gereklidir.

Yukarıda da sözü edildiği gibi, Kıbrıs'ın Philia kültürünün, Güneybatı Anadolu kültürleriyle ilişkili olduğu düşünülmektedir<sup>1283</sup>. Gözlükule ETÇ 2 tabakalarında da Kıbrıs ile ilişkileri gösteren ithal seramiğin varlığı bilinmektedir<sup>1284</sup>. Bu bağlamda, olasılıkla ETÇ 2'nin geç evrelerinde, Kıbrıs hem Güneybatı Anadolu hem de Kilikya ile denizaşırı ilişkiler içerisindedir. Bu durum, Tarsus'un Batı Anadolu ile kurmuş olduğu başka bir iletişim yolu olabilir. Ancak bu tür bir denizel yolun, Güneybatı Anadolu sahilini aşır Troia'ya kadar ulaşmış olduğuna dair bir veriden söz edilemez. Diğer bir deyişle, T. Efe tarafından tartışılan ve özellikle İçbatı Anadolu'nun kuzey kesimindeki arkeolojik verilerle doğrulanmış olan karasal yolun<sup>1285</sup>, Troia ve Tarsus arasındaki bağlantıyı sağladığı bu çalışmada da düşünülmektedir. Ancak belki Tarsus'un Güneybatı Anadolu'yla dolaylı olarak ilişki kurduğu yollardan biri, Kıbrıs'ın da dâhil

<sup>1282</sup> S. Üstün-Türkteki, *Göller Bölgesi İlk Tunç*, s.92.

<sup>1283</sup> John E. Coleman, "Greece, the Aegean, and Cyprus" (Ed. R. W. Ehrich) *Chronologies in Old World Archaeology*, Chicago 1992, s. 284-285.

<sup>1284</sup> H. Goldman, Excavations at Gözlü Kule, s. 112, Fig. 351; J. Coleman, "Greece, the Aegean, and Cyprus", s. 285.

<sup>1285</sup> T. Efe, "Tarsus-Troy Relations ", s. 301-302.

olduğu bir denizel rota olabilir. Anadolu'nun Akdeniz kıyısının erken yerleşimleri neredeyse hiç tanınmadığından, söz konusu varsayıma bu yöreden bir destek bulunamamaktadır. Bu güzergâhın Geç ETÇ 2'den itibaren ETÇ 3 boyunca kullanılmış olabileceğine dair az sayıdaki kanıttan biri, Mersin-Soloi'de bulunan ve Bittel tarafından yayınlanan zengin metal buluntulardan oluşan definedir<sup>1286</sup>. Söz konusu grup, Bittel tarafından ETÇ 3 sonuna tarihlendirilmiştir<sup>1287</sup>. M. Mellink ise define içerisindeki ETÇ 3 özelliği gösteren buluntulara dikkat çekerek, bu buluntu grubunun bu dönemde Akdeniz'deki korsanlık faaliyetleriyle ilişkili olabileceğini öne sürmüştür<sup>1288</sup>.

Çaltılar'da bulunmuş olan kırmızı üzerine beyaz boya bezemeli, Elmalı geleneğindeki seramik<sup>1289</sup>, oldukça önemli bir geçit noktasında bulunan bu yerleşmenin, Elmalı'dan kuzeye ulaşan yol üzerinde olabileceğini düşündürmektedir. Çaltılar-Göhlhisar-Acıpayam hattı bu tür bir ilişki için en elverişli güzergâhtır. Elmalı'nın kuzeyle olan doğrudan bağlantı yolunun, ETÇ 2'den itibaren aktif olduğunu gösteren bu durum, bu geleneğin Çürüksu (Lykos) Ovası'na kadar nasıl yayıldığına bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

İçbatı Anadolu'nun daha kuzey kesimlerinde ETÇ 3'ün erken evrelerinde görülen yenilikler, aynı şekilde güneyde Karataş-Semayük'te de izlenebilmektedir. Ancak buradaki çark yapımı tabakların oranının, Film Astar kullanımı gibi öğelerin, Çürüksu (Lykos) Ovası'na göre daha seyrek olduğu da ifade edilmelidir. Dolayısıyla, Elmalı Ovası'nın Göhlhisar-Acıpayam hattı üzerinden kuzeyle kurmuş olabileceği ilişkiler, bu etkilerin yöreye ulaşmasında rol oynamış olabilir.

### 2.3.3.5. Göller Yöresi ya da Pisidia Kültür Bölgesi

Bu çalışmada yalnızca bir karşılaştırma bölgesi olarak ele alınan Göller Yöresi'nin Elmalı Ovası ile olduğu kadar, kuzeydeki Afyon yöresi ile de ilişki içerisinde olduğu anlaşılmaktadır. Buna karşın, söz konusu bölgenin, Güneybatı Anadolu'nun geri kalan kısmıyla daha az ilişki içine girdiğini söylenebilir. Ancak yörenin ETÇ 3 kültürleri oldukça az bilindiğinden, ETÇ 2 sonrasındaki süreçlerin, bu kesimi nasıl etkilediğine dair bir çıkarım yapmak olanaksızdır.

<sup>1286</sup> Kurt Bittel, "Der depotfund von Soloi-Pompeiopolis", *Zeitschrift für Assyriologie*, 46, 1940, s. 108-205.

<sup>1287</sup> K. Bittel, "Der depotfund von ", s. 204.

<sup>1288</sup> M. Mellink, "The Anatolian South Coast ", s. 504.

<sup>1289</sup> Orijinal malzemeyi görüp inceleme imkânı sağlayan Dr. Alan Greaves'e teşekkürlerimi sunarım.

## SONUÇ

“Laodikeia Verileri Işığında Güneybatı Anadolu’da Erken Tunç Çağı 2 ve 3” başlıklı bu doktora tez çalışmasının ana amacı, oldukça az araştırılmış olan Güneybatı Anadolu’yu, eski araştırmaların sonuçları ve yeni arkeolojik veriler ışığında Erken Tunç Çağı bağlamında değerlendirmek ve tanımlamaktır.

Çalışmanın coğrafi kapsamını oluşturan bölge, Büyük Menderes’in güneyinde ve Antalya Körfezi’nin batısında kalan alan olarak belirlenmiştir. Anadolu’nun en eski kara parçalarından biri olan Menderes Masifi’nin parçalanması ile oluşan bu bölgede, akarsu vadileri doğu-batı doğrultulu; birbiriyle bağlantılı ovalar (Acıpayam-Göhlisar ve Elmalı-Korkuteli olukları) ise kuzey-güney doğrultulu önemli doğal yolları oluşturmaktadır. Bu durum, ele alınan bölgenin konum olarak, önemli karasal yolların kavşağında bulunması sonucunu getirmiştir. Bu karasal yollar, bölgeyi Ege ve Akdeniz kıyılarına da bağlamakta ve deniz yollarına da erişimi mümkün kılmaktadır.

Çalışmanın ana hattını şekillendiren, Laodikeia-Kandilkırı’nda 2010, 2012-2013 yılında yürütülen kazıların ilk kez detaylıca ele alınan arkeolojik bulguları bu çalışmanın nüvesini oluşturur. Bunun yanında özellikle Karia Bölgesi’nde sürdürülen kısa süreli yüzey araştırmaları, yeni kazıların verilerinin incelenmesi ve müzelerdeki gözlemler, bölgeyle ilgili değerlendirmelere katkı sağlamıştır.

### Laodikeia-Kandilkırı Yerleşmesi

Çürüksu (Lykos) Ovası’nın merkezinde yer alan ve yaklaşık 1.6 hektarlık bir alana yayıldığı tahmin edilen bu yerleşim ve mezarlık alanında, ETÇ’ye ait 3 tabaka saptanmıştır. Bunlar içinde 2. ve 3. tabakalar ETÇ 3’e ait yerleşim alanları, 4. Tabaka ise ETÇ 2’ye ait mezarlık alanı olarak tanımlanabilmiştir.

**Mezarlık Alanı ve Ölü Gömme:** ETÇ 2’ye tarihlendirilen 4. Tabaka’da, henüz yerleşmesi saptanamamış olan mezarlık alanı söz konusudur. Gerek arkeolojik buluntular, gerek karbon tarihlemeleri, mezarlığın ETÇ 2 boyunca, yaklaşık olarak Beycesultan XVI-XIII. tabakalarla çağdaş bir süreçte kullanılmış olduğunu göstermiştir. Bu tabakalara ait kalibre edilmiş karbon yaşlandırmaları MÖ 2750-2470 tarih aralığını vermiştir. Söz konusu mezarlık alanında pithos/çömlek mezarlar ile basit toprak mezarlar bir arada bulunmuştur. Bunun yanında tek bir örnek ise “taş çevrili kompozit mezar” olarak tanımlanmış olup içerisinde çoklu gömme tespit edilmiştir. Ölü gömme uygulamaları, Batı Anadolu’nun geneliyle benzerlik göstermektedir. Mezar içerisinde

hocker ya da yarı hocker durumda yatırılmış olan bireylerin başı doğuya yönlendirilmiştir. Pithoslar, toprağa ağız kısmı yukarıda kalacak biçimde açılı yerleştirilmiş ve ağız bir kapak taşı ile kapatılmıştır. Bir çömlek mezarda ise mezarın ağız kerpiç bloklarla örtülmüştür. Mezarlıkta kullanılan pithosların özel olarak içlerine gömme yapılmak üzere üretilmiş olmaları imkân dâhilindedir.

Taş çevrili kompozit mezara neredeyse bitişik durumda tespit edilen çukur içerisinde ve bazı mezarların üzerinde, içinde yoğun yanık izleri, iri hayvan kemikleri ve bazı kap parçaları bulunduran, koyu renkli bir tabaka tespit edilmiştir. Bu durum, mezarlıkta, özellikle de büyükbaş hayvanların tüketildiği bir ölü yemeğinin yenmiş olduğunu düşündürmüştür. Yine mezarlıkla çağdaş bazı sığ çukurlar içerisinde, kült işlevine sahip olduğu düşünülen bazı seramik örneklerinin bulunmuş olması, bu alanda belki de ölü kültürüyle bağlantılı başka ritüelleri akla getirmektedir.

Mezarlarla bağlantılı malzeme, buranın hem güneydeki kültürlerle, hem de Menderes Vadisi ile ilişki içerisinde olduğunu ortaya koymuştur. Bunun en önemli kanıtı olarak, Menderes Vadisi için karakteristik olan siyah perdahlı ve zaman zaman beyaz boya ya da çizi/dolgu bezemeli seramik ile güneyden tanınan kırmızı astarlı ve beyaz boya bezemeli seramiğin bir arada bulunması gösterilebilir. Güneybatı Anadolu'nun kuzey kesimleri için karakteristik olan omurgalı çanaklar ile özellikle Elmalı Ovası'nda sevilen içe doğru kıvrılan ağızlı çanakların bir arada görülmesi de, yine benzer bir duruma işaret etmektedir. Kandilkırı 4. Tabaka'da bulunan Melos kökenli obsidyen ve bir Sos Kabı parçası, ETÇ 2'ye ait daha geniş bir iletişim ağının, dolaylı yollarla Lykos (Çürüksu) Ovası'na kadar ulaştığını göstermiştir.

**Yerleşim Alanı ve Mimari:** 4. Tabakadan sonra, olasılıkla kısa bir kronolojik boşluğun ardından gelen 3. ve 2. tabakalar, Laodikeia-Kandilkırı'nda yerleşim tabakaları olarak saptanmış bulunmaktadır. Bu tabakaların buluntuları ve mutlak tarihlenmesi, bunların Beycesultan kronolojisinden eksik olan XIII. ile XII. tabakalar arasında tarihlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu tabakalara ait kalibre edilmiş karbon yaşlandırmaları, yaklaşık olarak MÖ 2430-2270 tarih aralığına işaret etmektedir. 3. Tabaka, üzeri kalın bir kil tabakasıyla dikkatlice örtülmüş, yuvarlak çukurlarla temsil edilmektedir. Çukurların içinde çok sayıda çark yapımı, film astarlı tabak yanında, az miktarda "S" profilli gri çanak, tankard parçaları, çok yoğun hayvan kemiği, metal buluntular, az miktarda pişmiş toprak buluntu, dağınık durumda kerpiç ve kil parçaları ele geçirilmiştir. Açığa çıkarılan çukurlar, kazılan kesimin henüz saptanmamış olan yerleşmeye ait çöplük alanı olabileceğini göstermiştir.

2. Tabaka'da, yerleşimin kazılan kısmı, burada bitişik ve ortak duvarlı uzun evlerden oluşan, olasılıkla kapalı bir yerleşim planının söz konusu olduğunu göstermiştir. Bu düzen “Anadolu Yerleşim Planı” olarak bilinen modeli anımsatmaktadır; ancak evler megarondan ziyade uzun ev olarak adlandırılabilir bir plan göstermektedir. Kandilkırı 2. Tabaka yapıları, Batı Anadolu'nun genelinde ETÇ 1 ve 2'de sevilen bu yerleşim planı<sup>1290</sup> ve ev tiplerinin, ETÇ 3'te de devam ettiğinin bir kanıtı olarak gösterilebilir. Bu tabakada hiç kerpiç blok örneğine rastlanmamıştır; saptanan duvarların yapısı dikkate alınarak, *pisé* mimarinin kullanılmış olduğu düşünülmüştür. Yapılardan birinde yer alan tek bir mekân, boyutu ve kapısız oluşu nedeniyle “depo” biçiminde yorumlanmıştır. Bunun dışında mekân içi depolamaya ait bir ize rastlanmamıştır. Bazı odaların tabanları kil sıvalıdır. Her evin içerisinde, en kuzey mekânda birer ocak mevcuttur. Mekânların taban üstü malzemesi içerisinde, çok sayıda çark yapımı film astarlı tabak yanında, yoğun olarak “S” profilli gri çanaklar, çift ve tek kulplu tankardların hem film astarlı hem kırmızı astarlı örnekleri, dışa açılan ağızlı, kaba çömlek parçaları, 20 kadar bronz iğne, çok sayıda tezgâh ağırlığı, çakmaktaşı ve daha az miktarda obsidyen aletler sayılabilir.

**Seramik:** Tamamı el yapımı olan Laodikeia Kandilkırı ETÇ 2 seramiği içerisinde, en yaygın yüzey rengi kırmızı (%29) ve kahverengidir (%32). Siyah da azımsanamayacak bir oranda (%19) görülmektedir. Gri Seramik ilk kez bu dönemde ortaya çıkmakla beraber oldukça az sayıda örnekle (%3) temsil edilmektedir. Kaba mallar dışında, parlak perdah oldukça yaygın bir uygulamadır. Bezeme yaygın görülmemekle birlikte, en çok oluk bezemeye rastlanmıştır. Bunun yanı sıra, çizi ve dolgu bezemeli örnekler de mevcuttur. Beyaz boya bezeme bazen siyah bazen de kırmızı astar üzerine uygulanmıştır. Bu dönem seramiğinin fırınlama derecesi çok iyi değildir. Mikalı hamur içerisinde sıklıkla beyaz renkli taşçık ve kuvars katkıya rastlanır.

ETÇ 2 kap formları içerisinde, ilk sırayı çanaklar ve çömlekler almaktadır. Çanaklar genellikle omurgalı, içe doğru kıvrılan ağızlı ya da dik yükselen ağızlı ve omurgalı tiptedir. Bu çanıklara ait olduğu anlaşılan bazı alçak kaideler üzerinde oluk bezemeler görülür. İnce cidarlı ve iyi perdahlanmış boyunlu çömlekler, siyah ya da kahverengi perdahlı mal ile temsil edilir ve üzerlerinde bazen çizi ya da dolgu bezemeye rastlanır. ETÇ 2'de oldukça karakteristik formlardan biri de üçayaklı çömleklerdir. Bunların bazıları yükselen ağızlıdır. Üçayaklı çömleklerde neredeyse her zaman yassı

<sup>1290</sup> E. Fidan tarafından “İç Batı Anadolu Yerleşim Modeli” olarak adlandırılması önerilmiştir: E. Fidan, “Anadolu Yerleşim Planı Üzerine”, s. 117, Lev. 3.



ve üzeri oluk bezemeli ayaklara rastlanmakta olup bazen bunların şerit kulpları üzerinde de oluk bezeme görülebilmektedir.

ETÇ 2 seramiğinin farklı bölgelerle paralellikler gösterdiği anlaşılmıştır. Beycesultan XVI-XIII. tabakaları ile önemli benzerlikler göstermesine karşın, Beycesultan'ın bazı karakteristik seramik özellikleri Laodikeia'da saptanamamıştır. Bunun yanında Aphrodisias Akropol VIII-VI. tabakalarda görülen seramik özelliklerinin çoğuna, Kandilkırı'nda da rastlamak mümkündür. Kandilkırı 4. Tabaka ile Samos-Heraion I. Tabaka seramiği arasındaki benzerlikler, olasılıkla bölgenin Menderes Vadisi boyunca kıyı kesimle kurduğu ilişkilerin doğal bir sonucudur. İlerleyen yıllarda, Menderes Vadisi'nin güneyinde yapılacak araştırmalar, bu ilişkilere ışık tutabilir. Karataş-Semayük IV-V. tabakalarıyla en önemli benzerliklerin başında ise beyaz boya bezemeli çanaklar yer almaktadır.

ETÇ 3'e gelindiğinde, ETÇ 2'nin tüm mal gruplarının kullanılmaya devam edildiği; ancak bunlara yenilerinin eklendiği görülmektedir. Kırmızı en yaygın (%36) yüzey rengidir. Kahverengi (%25) ve siyah (%6) perdahlı seramikte ciddi bir azalma söz konusudur; ancak tamamen ortadan kalkmaz. ETÇ 2'de çok az sayıda örnekle temsil edilen Gri Seramik, ciddi bir artış gösterir (%8). ETÇ 3'te ortaya çıkan yeni gruplar ise Film Astarlı Mal (%22) ve Yalın Mal (%6)'dır. Bunların yanında, ithal olarak Parlak Kırmızı Perdahlı ve Motifli Saklı Astar Bezemeli Mal Grubu (*Red Coated Ware*) örnekleri de ele geçirilmiştir. ETÇ 3 seramiğinde parlak perdah oldukça azalmıştır ve seramik üzerindeki astarlar, ETÇ 2'ye göre daha incedir. Özellikle Film Astarlı Mal örneklerinde perdaha neredeyse hiç rastlanmaz. Seramiğin fırınlama derecesinin ETÇ 2'ye göre iyileştiği görülmektedir. Kaba mal dışında, bu dönemde seramik hamurları az katkılı, daha temiz bir görünüme sahiptir. Tüm mal gruplarının hamuru mikalı olup Gri Seramik'te mikanın katkı maddesi olarak bilinçli şekilde eklendiği düşünülmektedir; Yalın Mal'da ise kum katkı görülmektedir.

ETÇ 3'te ETÇ 2'nin çoğu kap formu azalarak da olsa kullanılmaya devam etmiştir. Bu durum, her ne kadar tespit edilen tabakalar arasında çok kısa bir kronolojik boşluk olduğu düşünülse de, seramik geleneğinde bir kesinti olmadığını göstermektedir. Yükselen ağızlı üçayaklı çömlek kullanımdan kalkmış, repertuvara çark yapımı tabak, "S" profilli çanak, çift kulplu tankard, depas, dışa açılan ağızlı derin çömlek gibi yeni formlar eklenmiştir. Üçayaklı çömleklerin düz ağızlı örnekleri, yine yassı ve oluk bezemeli ayakları ile popülerliğini korumaktadır.

Kandilkırı ETÇ 3 seramiği, Beycesultan XIII. ve XII. tabakaları arasına tarihlendirilmelidir. Film astarlı, çark yapımı tabakların yoğun kullanımı, “S” profilli çanakların çok büyük ölçüde gri mal ile temsil edilmesi, tek ve çift kulplu tankardların çok sayıda örnekle temsil edilmesi gibi özellikler, bunların Beycesultan XII. Tabaka öncesine tarihlendirilmelerini mümkün kılmaktadır. Kandilkırı 3. ve 2. tabakalarda izlenen süreç, Beycesultan XIII. Tabaka’da ortaya çıkan yeniliklerin, nasıl bir gelişim göstererek Beycesultan XII’deki duruma gelmiş olduğunu ortaya koymaktadır (Tablo 19). ETÇ 3’te de Kandilkırı ile paralellikleri süren Samos-Heraion’da da II. Tabaka’da tabaklar, III-IV. tabakalarda “S” profilli çanaklar yoğun olarak dikkat çekmektedir<sup>1291</sup>. Chios-Emporio I tabakasında görülen çift kulplu tankard, çark yapımı tabak, ağız kenarı içinde bant astarın kullanılmaya devam edilmesi gibi özellikler yanında gri seramik ve yumuşak “S” profilli çanakların da varlığı<sup>1292</sup>, kıyıya kadar ulaşan ilişkilerin bir göstergesi olarak yorumlanmalıdır.

**Diğer buluntular:** Laodikeia-Kandilkırı ETÇ tabakalarda ele geçirilen tezgâh ağırlıklarının tamamı aynı tiptedir. Bunlar seramik gövde parçalarının kenarlarının yuvarlatılması ve ortalarının delinmesi sonucunda elde edilmiştir. Ağırşaklar ise ETÇ 2’de çift konik formlu ve bazen bezemeli örneklerden oluşurken, ETÇ 3’te basık çift konik formlu örnekler ortaya çıkar. Yörede ETÇ 3’ün daha geç bir evresinde ortaya çıktığı, Beycesultan tabakalaşmasından anlaşılan kesik koni biçimli ağırşaklar<sup>1293</sup>, Kandilkırı’nda yüzeyde bulunmuş tek bir örnekle temsil edilmektedir. Bu durum, yerleşmenin Beycesultan XII. Tabaka’dan önceye tarihlendirilmesi önerisini desteklemektedir.

Yontmataş aletlerin önemli bir kısmı çakmaktaşıdan, az bir grubu ise obsidyenden yapılmıştır. Obsidyen aletlerin boyutları, çakmaktaşı olanlara göre belirgin olarak daha küçüktür. Bu durum hammadde kaynağına uzaklık nedeniyle, ustaların malzemeyi daha iktisatlı kullanma çabasının bir sonucu olmalıdır. Obsidyen analizlerinin sonuçları<sup>1294</sup>, yerleşmede hem Orta Anadolu, hem Melos kaynaklarından gelen obsidyenin kullanılmış olduğunu ortaya koymuştur.

ETÇ 2 tabakalarında çok az sayıda örnekle temsil edilen metal buluntuların sayısı, ETÇ 3 tabakalarında artmaktadır. 2. Tabaka’ya ait 20 kadar süs ve dikiş

<sup>1291</sup> V. Milojevic, *Samos Band I*, s. 40, Taf. 38: 32-53.

<sup>1292</sup> S. Hood, *Excavations in Chios*, s. 434, 555, Fig. 247: 2522-2530, Pl. 107: 2616, 2528, 2524; Pl. 108: 2526,

<sup>1293</sup> S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 277, Fig. F6.

<sup>1294</sup> C. Şimşek vd. “Analyses of Origin”, Table 3.

iğnesinin bir kısmı, kalıpta dökülmüş olmalıdır. Henüz analizleri yapılmadığı için, bunların arsenikli mi yoksa kalaylı bakır mı oldukları konusunda herhangi bir şey söylemek mümkün değildir.

### Güneybatı Anadolu’da Erken Tunç Çağı

**Yerleşim Düzenleri ve Mimari:** Batı Anadolu yerleşmelerinin uzun süreli iskân görenlerinde, höyüklerde üst üste yerleşildiği gibi, zaman zaman yerleşmede yatay olarak kaymalar da olabilmektedir. Bu bağlamda, ele alınan bölgede, Beycesultan gibi uzun dikey stratigrafiye sahip höyüklerin yanı sıra, Laodikeia (Kandilkırı ve Asopos Tepesi) gibi yatay olarak yer değiştirerek uzun süre iskân görmüş merkezler de söz konusudur.

Bölgede yerleşmelerin genel mimari planları çok az bilinmektedir. Bununla birlikte birbirine yakın bölgelerde, farklı yerleşim modellerinin varlığından söz edilebilir:

1. Sınırı kesin olarak çizilmiş olan genel yerleşim planları:
  - “Anadolu Yerleşim Planı” (Bademağacı, Hacılar Büyük Höyük)
  - “Anadolu Yerleşim Planı”nın megaron yerine uzun evlerle oluşturulmuş türevi (Laodikeia-Kandilkırı)
2. Sınırları kesin olarak belirlenmemiş olan, bir çekirdek etrafında gelişen yerleşim planı (Karataş-Semayük)

Bu yerleşmelerin hiç birinde gerçek bir “sur”dan söz edilemez<sup>1295</sup> ancak 1. gruptaki yerleşmelerde, bitişik evlerin arka duvarları yerleşmeyi dıştan saran bir çevre duvarı işlevi görmektedir. Bu yerleşmelere düzenli “kapı”lardan girilmektedir. Karataş-Semayük’te ise yalnızca merkezi yapıyı çevreleyen, gelişkin bir savunma sistemi mevcuttur; bu yapıya ulaşım kapı ve rampalarla sağlanmaktadır.

Güneybatı Anadolu ETÇ konutlarının plan tipleri, megaron, megaronumsu ya da uzun ev biçimindedir. Karataş-Semayük’te kısa kenarı apsidal biçimde sonlanan megaron örnekleri de mevcuttur. Yörede özel işlevli, “merkezi bina”lara tek örnek Karataş-Semayük’tedir. Gerçek anlamda dini işlevli olduğu söyleyebilecek tapınak benzeri bir yapıya ise henüz rastlanmamıştır.

<sup>1295</sup> Eslick (1988:2) de, çevre duvarlarının her zaman askeri amaçlı olmadığına, bazen yalnızca yerleşim alanını belirlemek, evcil hayvanları yerleşme içinde zapt etmek ya da yabani hayvanları dışarıda tutmak için de kullanılmış olabileceğine dikkat çeker.

**Depolama Yöntemleri:** Güneybatı Anadolu ETÇ yerleşmelerinde, büyük ölçekli, bağımsız depolama binalarından söz etmek mümkün değildir. Farklı yerleşmelerde farklı depolama yöntemlerinin bir arada kullanıldığı dikkat çekmektedir. Tespit edilen depolama biçimleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Çukurlar (Aphrodisias, Karataş-Semayük)
2. Mekân içinde, tabana sabitlenmiş pithoslar (Aphrodisias)
3. Ahşap ambarlar (Karataş-Semayük)
4. Mekân içinde sabit kil kutular/hazneler (Beycesultan)

**Ölü Gömme:** Güneybatı Anadolu'nun ETÇ'deki ölü gömme gelenekleri, Batı Anadolu'nun geneliyle örtüşmektedir. Ana mezar tipleri pithos/çömlek, taş sanduka ve basit toprak mezarlardır. Taş sanduka ve basit toprak mezarlar, istisnalar dışında, aynı mezarlık alanında görülmemiştir. Basit toprak mezarlar ise pithos/çömlek mezarlar ile bir arada kullanılmıştır.

Güneybatı Anadolu mezarlık alanlarında, mezarın içine konan ölü hediyelerinin yanı sıra, kapak taşının hemen dışına ya da mezarın ağzını örten taş yığını arasında bırakılan bir “dış hediye” grubunun da varlığı bilinmektedir. Dışa bırakılan bu hediyeler sadece seramik örneklerinden oluşmakta olup genellikle testi ve amphora gibi sıvı kaplarının ağırlıkta olduğu dikkat çekmiştir. Mezar içinde ise bu tip kapların yanı sıra, çömlekler, minyatür kaplar gibi diğer kap formları ile metal, taş, kil gibi farklı hammaddelerden yapılmış çok daha geniş bir buluntu grubundan söz edilebilmektedir. Bu bağlamda, mezarın dışına bırakılan kaplar, belki de ölünün gömülmesi sırasında yapılan bir törenin parçası (ölü yemeği, libasyon vb.) olup tören sonunda bu alana bırakılmış olabilirler. Bazı mezarlıklarda tespit edilen, içerisinde sembolik anlamı olduğu düşünülen nesnelere bırakıldığı sığ çukurlar<sup>1296</sup> da, yine ölü gömme ya da öbür dünya ile ilişkili bazı ritüellerin parçası olabilir.

Pithosların sivri dipli ve iki yanda birer tutamak ve dikey kulp sırasına sahip örneklerinin, doğrudan mezar kabı olarak üretildiği anlaşılmaktadır. Mezarlıklar için özel seramik üretimine işaret eden bir başka grup da minyatür kaplardır. Mellink<sup>1297</sup>, yerleşim alanında daha iri kapların, küçük boyutlu örneklerinin mezarlara konmak için

<sup>1296</sup> Karataş-Semayük mezarlığında saptanan çukurların tamamı “*domestic pits*” olarak tanımlanmıştır (J. Warner, *Elmalı-Karataş II.*, s.181-184, Fig. 18). Ancak bunlardan bir tanesi içinde, insan biçimli bir çömleğin, tüm durumda ele geçirilmesi, bunların en azından bazılarının Laodikeia-Kandilkırı örnekleri gibi ritüel amaçlı olabileceğini düşündürmektedir.

<sup>1297</sup> M. Mellink, “Excavations at Karataş-Semayük 1966”, s. 253.

üretmiş olabileceği öne sürülmektedir. Kandilkırı'nda da mezarlar içerisinde benzer kaplara rastlanmıştır.

“Yortan kapları” Güneybatı Anadolu'nun özellikle güney kesiminde, mezarlar içerisinde ele geçmektedir. İzmir yöresinde günlük kullanım mekânları içinde de örnekleri görünen bu tip kaplar, Güneybatı Anadolu'ya olasılıkla ölü hediyesi olarak kullanılmak üzere ithal edilmiş ya da bunların burada taklitleri üretilmiştir<sup>1298</sup>. Geniş ve özgün form repertuarı yanında koyu renk, parlak yüzeyleri üzerindeki zengin bezemesiyle karakterize olan bu kapların üretim süreci, sıradan monokrom astarlı seramikten biraz daha karmaşık olmalıdır. Hem kabın yüzeyine, parlak siyah rengin eşit biçimde uygulanması<sup>1299</sup> hem de yüzeydeki bezemelerin özenli bir şekilde işlenmesi için, belli bir beceri ve bilgi gerektirmektedir. Bunların, söz konusu malzemeyle ilgili tecrübesi olmayan bir çömlekçi tarafından üretilmesi zor görünmektedir. Bu bağlamda, Güneybatı Anadolu'nun güneyinde görülen örneklerin, ya Batı Anadolu'nun kıyı kesimlerinde üretilip buraya ulaşmış olması ya da “Yortan kültürü” çömlekçileri tarafından Güneybatı Anadolu'da üretilmiş olması ihtimali vardır<sup>1300</sup>.

### **Seramik:**

Güneybatı Anadolu ETÇ 2 seramiğinin yörelere göre bazı değişiklikler gösterdiği dikkat çekmektedir. Seramiğin yüzey renginde, Güneybatı Anadolu'nun kuzeyinde siyahın, güneye doğru indikçe ise kırmızının hâkim olduğu dikkat çekmektedir. Bu iki geleneğin kesişim noktasında yer alan Lykos Ovası'nda, iki gruba da birbirine yakın bir oranda rastlanmaktadır (Şek. 196). İki grupta da yüzeyde parlak perdah sıkça görülen bir uygulama olup bunlar zaman zaman beyaz boya bezemelidir.

Çalışmada değerlendirilen alanın kuzey ve güneyinin farklı “seramik bölgeleri”nden oluştuğu anlaşılmaktadır. Daha önce farklı araştırmacılar tarafından Pisidia ve Elmalı ovası seramik kültürleri tanımlanmış ve yayılım alanıyla ilgili önerilerde bulunulmuştur<sup>1301</sup>. Bu tez çalışmasında ise Lykos-Karacasu-Acıpayam ovalarının ve Yatağan-Milas ovalarının seramik geleneği ana hatlarıyla

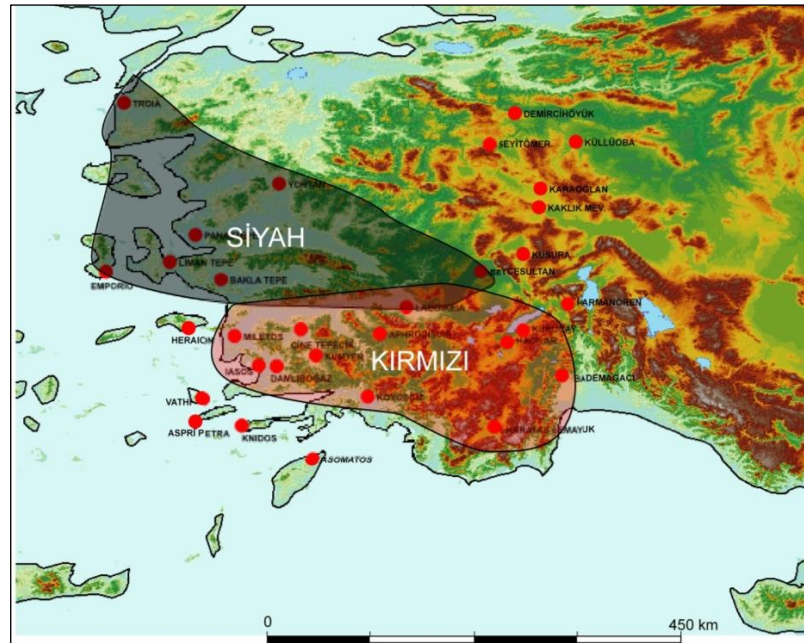
<sup>1298</sup> J. Mellaart (Lloyd ve Mellaart, 1962: 135), Beycesultan'daki “Yortan kapları”nın, hamur özellikleri açısından yerel örneklerle benzeşmesi nedeniyle, bunların Yortan geleneğini sürdüren yerel çömlekçiler tarafından Beycesultan'da üretildiğini öne sürmektedir.

<sup>1299</sup> Bu uygulamanın zor bir süreç olduğu, bu tip kapların yüzeyinde oluşan renk farklılıklarından ve fırınlamalarının genellikle iyi olmayışından anlaşılmaktadır.

<sup>1300</sup> Kandilkırı ETÇ 2 örneklerinin çoğunda, hamur özellikleri yerel örneklerden çok da farklı görünmemektedir. Bu bağlamda bunların, yerel olarak taklit edildiği düşünülebilir.

<sup>1301</sup> D. French, *Anatolia and the Aegean*, 19-33; J. Mellaart, “Preliminary Report”, 196-203; S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, Map V; T.Efe, “Batı Anadolu Son Kalkolitik”, S. Üstün-Türkteki, *Göller Bölgesi İlk Tunç Çağı*, 92-108.

tanımlanabilmiştir (Şek. 197). **Lykos-Karacasu-Acıpayam** ovalarının ETÇ 2 seramiğinde, siyah ve kırmızı perdahlı gruplar bir arada bulunmaktadır. Seramiğinin hamuru devetüyü ve kahverengi tonlarında değişmektedir. Çok iyi fırınlanmadığı gözlenen hamur içerisinde beyaz renkli taşçık katkı yaygındır. Bu bölgenin en yaygın çanak formu omurgalı çanaklar olup bunların bazıları alçak kaidelidir. Bu tiplerin ağız kenarı üzerinde beyaz boya bezeme ya da oluk bezeme görülebilmektedir. Bazen oluk bezeme kaide üzerindedir. Bunların dışında dik yükselen omurgalı ve içe doğru kıvrılan ağızlı çanaklar da bu kesimde ETÇ2’de kullanımdadır. Basık boyunlu ve 4 küçük ayağa sahip testiler, olasılıkla Lykos ve Acıpayam ovalarının bir ürünüdür. Üçayaklı çömleklerin hem düz hem de yükselen ağızlı örnekleri, bu kesimde sevilen tiplerdir ve üzerlerinde oluk bezeme görülebilmektedir.



Şekil 196<sup>1302</sup>: ETÇ 2’de Kırmızı ve Siyah Renkli Seramiğin Yaygın Olarak Görüldüğü Alanlar

**Yatağan-Milas** ovalarının ETÇ 2 seramiği ise kırmızının somon rengi, koyu, turuncumsu ve pembemsi tonları arasında değişen astara ve parlak perdaha sahiptir. Burası için oldukça karakteristik olan gruplardan biri de Dışı Kırmızı-İçi Siyah Mal Grubu’dur. Bu grubun bir türevi olduğu düşünülen Kırmızı Alacalı Mal’da, kabın iç yüzündeki siyahlık bazen dışta ağız kenarında düzensiz bir hat olarak; bazen de gövde üzerinde düzenli ya da düzensiz benekler biçiminde devam etmektedir. Birbiriyle ilişkili

<sup>1302</sup> Sonuç bölümünde kullanılan haritalar, Dr. Deniz Sarı tarafından hazırlanmış dilsiz haritalar üzerinde yazar tarafından yapılmış düzenlemelerden oluşmaktadır. Dr. Sarı’ya teşekkürü borç bilirim.

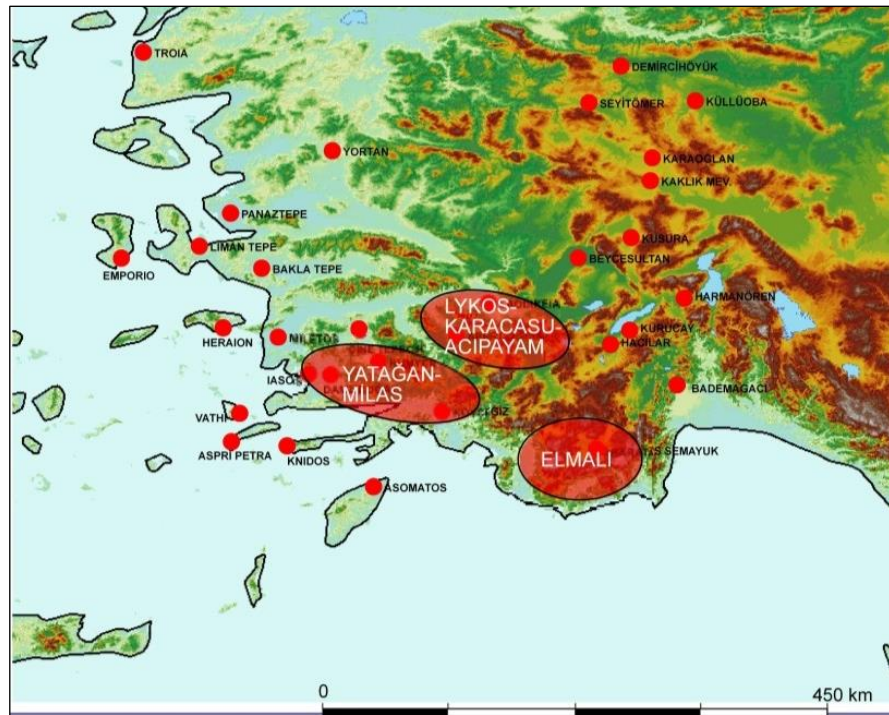
olduğu düşünölen bu iki mal grubunun üretim bölgesi Yatağan-Milas ovaları olmalıdır. Dışı Kırmızı-İçi Siyah Mal'ın buradan kuzeyde en azından Dinar Ovası'na kadar yayıldığı anlaşılmaktadır<sup>1303</sup>. Bu yörenin seramiğinde bitkisel katkı oldukça dikkat çekicidir; ancak taşçık katkı da görölmektedir. Fırınlama, Lykos Ovası'na göre daha iyidir. Bu bölgenin en karakteristik çanak tipi, basit profilli, bazen ağız kenarı hafifçe dışa doğru açılan, yatay kulplu örneklerle temsil edilir. Çanaklarda genellikle tek bir kulp bulunur. Yatağan-Milas bölgesinin en karakteristik formlarından biri de tek ilmik kulplu tankardlardır. Buradaki mezarlık alanlarında bulunan çok sayıda tek kulplu tankard Kırmızı Alacalı Mal ya da Dışı Kırmızı-İçi Siyah Mal ile temsil edilir. Lykos Ovası'nda ETÇ 2 sonlarında görölmeye başlamasına karşın ETÇ 3'te oldukça popülerleşen tankard formunun, güneyde Geç-ETÇ 2'de çok yaygın olduğu anlaşılmaktadır. Uzun silindirik boyunlu, gaga ağızlı, kırmızı astarlı testiler de yine bölgenin sevilen formlarındandır. Yatağan-Milas ovalarının seramik geleneği, Karia'nın kıyı kesiminde de etkili olmuş olabilir; ancak bunu kesin olarak söylemek için bölgedeki araştırmaların artırılması gereklidir. Kyklad etkisinin ise Yatağan-Milas Ovası'nda, Iasos'taki –ve olasılıkla Knidos'taki- kadar baskın olmadığına altının çizilmesi gerekir.

ETÇ 3'e gelindiğinde, güney bölgelerde gelen verilerin sayısı oldukça azalmaktadır. ETÇ 3'ün erken evreleri, yalnızca Aphrodisias, Laodikeia-Kandilkırı ve Karataş-Semayük'te tabakalara bağlı olarak izlenebilmektedir; Beycesultan'da ise bu evrede bir *hiatus* bulunmaktadır. Elmalı ile Karacasu-Lykos bölgesinin birbirinden büyük ölçüde farklı bir karaktere sahip olduğu söylenebilir. Karacasu-Lykos ovalarında, ETÇ 3'ün erken evresinde görölmeye başlanan en karakteristik mal grubu Film Astarlı Mal olup bunlarda iyi arıtılmış hamur içinde kum katkıya rastlanabilmektedir. Çoğunlukla çarkta şekillendirilmiş olan bu malın örnekleri iyi fırınlanmıştır. Yukarıda da sözü edildiği gibi, bu dönemde, Lykos Ovası'nda giderek artan oranda Gri Seramik görölmektedir. Bunun yanında Yalın Mal da çark yapımı seramik içerisinde gözlenmektedir.

ETÇ 3'ün erken evrelerinde Karacasu-Lykos ovalarında görölen kap formları arasında, çark yapımı tabaklar ilk sırayı almaktadır. En sevilen çanak formu "S" profillilerdir. Tankardların, kırmızı astarlı, film astarlı ve gri örnekleri görölmekte olup bunların bazıları tek, bazıları çift kulpludur. Tek kulplu tankardların, boyundan ya da

<sup>1303</sup> Bu mal grubuna ait örnekler, Afyon-Dinar yüzey malzemesi içerisinde yazar tarafından, Prof. Dr. Ö. Koçak'ın izniyle incelenmiştir.

ağız kenarından çıkıp gövdeye bağlanan örneklerinin, ETÇ 3A için karakteristik olduğu söylenebilir. Aphrodisias ve Kandilkırı'nda sevilen formlardan olan tankardlara Beycesultan'da ETÇ 3 tabakalarında rastlanmaz<sup>1304</sup>. Buna karşılık, Beycesultan'da kendi içinde gelişim gösteren *goblet/kantharos* formları görülmektedir. Bunun sebebi, iki grup arasındaki kronolojik farklılıktır. Tankardların popülerliğini kaybetmesiyle, ETÇ 3B'de *goblet/kantharoslar* bunların yerini almış olmalıdır. Güneybatı Anadolu'da depas çok yaygın bir kap formu değildir. Ancak yine de bu tipin farklı örnekleri, hem kazılarda hem de bölgedeki müzelerde görülebilmektedir. ETÇ 3A depasları uzun gövdelidir. Literatürde "Pisidia Tipi" olarak tanımlanmış depasların, buluntu yeri bilinen örnekleri büyük ölçüde Denizli-Aydın-Korkuteli çevresinde ele geçirilmiştir. Bu bağlamda söz konusu depasların köken bölgesinin, Pisidia'dan daha batıda olabileceği düşünülmektedir. Uzun boylu, üzeri oluk bezemeli ya da yivli olan bu gri depaslar, bölgede ETÇ 3B'de (Erken-ETÇ 3B) yerini kısmen bodur gövdeli ve yükseltilmiş düz dipli ya da halka kaideli örneklerle bırakmaktadır.



Şekil 197: Metinde sözü edilen bölgelerin Güneybatı Anadolu'daki konumu

Güneybatı Anadolu'da ETÇ 3B'de, seramikte Oniki Adalardan Çivril Ovası'na kadar geniş bir alanda izlenebilen ve Güneybatı Anadolu'ya özgü bazı yenilikler de söz

<sup>1304</sup> Yayınlanmış seramik örnekleri arasında, ağız kenarı içinde bant-astar görülen tek bir parçanın tankard tipi bir kaba ait olduğu düşünülebilir (Lloyd ve Mellaart, 1962: Fig. P.47: 60).



konusudur. Bu evrede, üretim yeri olasılıkla Oniki Adalar olan, çizi bezemeli askosların “*duck vase*” tipi örnekleri, ithal olarak Güneybatı Anadolu’da görülür. Güneybatı Anadolu kıyı bölgelerine özgü olabilecek, metalik görünümlü “*hybrid depas cup*”lar da bu aşamada ortaya çıkar.

Sözü edilen seramik özelliklerinden hareketle, yöredeki başlıca yerleşmelerin birbirleriyle çağdaşlıkları ve Kandilkırı tabakalarının bu çerçevedeki yeri Tablo 28’deki gibi olmalıdır.

	Laodikeia-Kandilkırı	Beycesultan	Aphrodisias		Karataş-Semayük	Samos-Heraion	Kıyı Ege-Adalar
			Akropol	Pekmez			
Geç-ETÇ 3B	-----	IX-VI	I	IVd		V	Kalymnos-Vathy Rhodos-Asomatos Liman Tepe IV-1
Erken-ETÇ 3B		XII-X	II	IVe?	?	IV	Liman Tepe IV-2
ETÇ 3A	2	<i>hiatus</i>	III-V		V?	VI:1-2	III
	3			II			
Geç-ETÇ 2	4	XIII	VI	V?	V: 3	I	Chios- Emporio II-(?)III Liman Tepe V.3
Erken-ETÇ 2		XVI-XVI	VIII-VII		IV-V:1-2		

Tablo 28: Laodikeia-Kandilkırı ETÇ Tabakalarının, Çevre Yerleşmelerle Karşılaştırmalı Kronoloji Tablosu

Erken ETÇ 3B olarak ifade edilen dönemin çağdaşı olan süreç, Batı Anadolu’nun kuzey kesimlerinde F. Şahin<sup>1305</sup> tarafından “Öncü Geçiş Dönemi” olarak tanımlanmaktadır. Ancak Şahin tarafından kuzey bölgelerde bu dönem için tanımlanan seramik özellikleri, Güneybatı Anadolu’da görülmez. Bu nedenle söz konusu kavramın karışıklığa yol açmasını önleme çabasıyla, burada “Geçiş” ifadesi kullanılmamıştır.

### Teknoloji, Zanaat ve Zanaatkârlar:

**-Mimari:** Güneybatı Anadolu’nun Erken Tunç Çağı’nda mimaride genel olarak taş, ahşap ve kerpicingin bir arada kullanılmıştır. Bölgede, kerpicingin *pisé* ya da blok biçiminde iki farklı kullanımına rastlanmaktadır. Mellink, Karataş’ta kerpiç blokların, yalnızca merkezi yapıda kullanıldığını ve bunun, yapının “özel işlevi” nedeniyle gösterilmiş bir özenin göstergesi olduğunu ve bu tekniğin Semayük’e komşu ovalardaki topluluklardan öğrenilmiş olabileceğini öne sürmektedir<sup>1306</sup>. Laodikeia-Kandilkırı 4. Tabaka mezarlığında, kerpiç blokların mezarlarda kullanımı mevcutken, 3. ve 2.

<sup>1305</sup> Fatma Şahin, *Küllüoba Höyüğü Orta Tunç Çağı’na Geçiş Dönemi (Übergangsperiode): Mimari ve Çanak Çömlek*, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 2013, Tablo 9.

<sup>1306</sup> M. Mellink, “Building Materials”, s. 377.

tabakalarda bu tekniğin kaybolduğu/terk edildiği anlaşılmaktadır. Bu durum, kalıpta kerpiç dökme ve kurutma teknolojisinin, her yöre ve dönem için kolay ya da ekonomik olmadığını gösterir. Diğer bir deyişle, blok kerpiç üretimi özel bir bilgi ve organizasyon gerektirmektedir ve olasılıkla bu sebeple Güneybatı Anadolu'nun bazı ETÇ yerleşmelerinde görülmemektedir.

**-Çömlekçilik, Fırınlama Teknikleri ve Çark Kullanımı:** Güneybatı Anadolu'da en yaygın zanaatlardan biri çömlekçiliktir. Yukarıda, Ölü Gömme ile ilgili bölümde sözü edildiği gibi, "Yortan kabı" olarak tanımlanan kapların yapımının özel bir ustalık gerektirdiği düşünülmektedir. Üzerlerindeki bezeme için belli bir el yeteneğine ihtiyaç olması yanında, siyah rengin homojen uygulanabilmesi, fırınlama süreçlerinin de iyi kontrol edilebilmesini gerektirmektedir. Benzer bir durum, alacalı seramiğin ve daha da önemlisi gri seramiğin üretimi için vazgeçilmezdir. Zira özellikle gri seramiğin üretilmesinde, seramiğe homojen şekilde gri renk sağlanırken hamurun da yeterince pişmesini sağlamak oldukça önemlidir<sup>1307</sup>. Bu bağlamda, Gri Seramik fırınlama sürecine hâkim olmayan bir çömlekçinin hata yapma olasılığı yüksektir.

Seramik üretim teknolojisinde önemli aşamalardan biri de çark kullanımınıdır. Özellikle Laodikeia-Kandilkırı kazılarında, tabakalara bağlı olarak, çok sayıda çark yapımı seramik örneğinin ele geçirilmesi, yörede çarkın benimsendiğinin ve buraya adapte edildiğinin anlaşılmasını sağlamıştır. Zira Kandilkırı'ndaki çark yapımı seramik, büyük ölçüde yöreye özgü olan Film Astarlı Mal ile temsil edilmektedir. Bunun ardından gelen evrede ise yine yörenin özgün mal gruplarından olan Gri Seramiğin de karakteristik formları çarkta şekillendirilmeye başlanır. Özetle, Lykos Ovası çömlekçilerinin, ETÇ 3A içerisinde, olasılıkla kuzeyden öğrendikleri çömlekçi çarkı teknolojisini benimsedikleri ve bu yörenin özgün form ve mal gruplarına uyguladıkları söylenebilir.

**-Metal İşleme, Döküm ve Alaşım Yapma:** Güneybatı Anadolu'da farklı yerleşmelerde metal buluntulara rastlanmıştır. Analizlerin eksikliği nedeniyle, bakır alaşımları olduğu anlaşılan bazı buluntuların içeriğinde hangi maddelerin (arsenik, kalay vb.) kullanılmış olduğuna dair bir kanıt bulunmamaktadır. Gümüş ve altın buluntuların

<sup>1307</sup> Homojen görünümlü bir Gri Seramik üretimi için, fırınlama işlemi sırasında bazı bilinçli adımların izlenmesi gerekmektedir: Ökse (1999: 15-16, 20), kireç ya da karbon bileşikleri içeren kilin düşük oksijenli bir fırında pişirilmesi sonucu, gri renk alabildiğini; ayrıca pişme sırasında fırın içindeki oksijen akışının bilinçli olarak kesilmesiyle hamurdaki bazı maddelerin karbonlaşması sonucunda gri renk sağlandığını ifade eder. Bu işlem 600-900 derece arasında gerçekleşir. Gri seramiğin en karakteristik özelliklerinden biri de temiz hamurlu ve iyi fırınlanmış yapısıdır. Bu bağlamda, kontrollü olarak yapılacak bu tür bir "indirgeme" işleminin, kilin iyi pişmesine de engel olmayacak şekilde takip edilmesi gerekmektedir.

da sayısı sınırlıdır. Bölgedeki kazılarda, maden üretimine dair kalıp, pota, cüruf vb. kalıntılar oldukça sınırlı sayıdadır<sup>1308</sup>. Karataş-Semayük buluntuları üzerinde yürütülen çalışmalar, bunlarda levha metal, tel, döküm, perçin, bezeme gibi farklı tekniklerin uygulandığını göstermiştir<sup>1309</sup>. Ancak bu tekniklerin bölgedeki zanaatkârlarca bilindiğine ve uygulandığına dair kesin bir kanıttan söz edilemez. Bunlar mamul olarak ithal edilmiş olabilecekleri gibi, başka bölgelerden gelen uzman zanaatkârlarca Güneybatı Anadolu’da da üretilmiş olabilirler. Yörede, seramik ve diğer küçük buluntularda yerel özellikler belirginken metal buluntuların, Anadolu’nun diğer bölgeleriyle çok daha yakından benzeşmesi, bu durumun bir sonucu olabilir.

**-Taş işçiliği ve matkap kullanımı:** Güneybatı Anadolu ETÇ’sinde taş işçiliğine dair kanıtlar yok denecek kadar azdır. Yontmataş alet teknolojisini hariç tutulduğunda, taş kap, süs eşyası, mühür, idol vb. malzemenin üretimine dair bir veriden söz edilemez. Batı Anadolu’nun yassı ETÇ idollerinde mermer kullanımına sıkça rastlanmaktadır. Bu idollerin ve bunların yanında taş kapların üretimi kapsamında Kalkolitik Çağ’a ait önemli bir kanıt Kulaksızlar<sup>1310</sup> atölyesidir. Burada işçiliğinin farklı aşamalarında bırakılmış taslaklar, matkaplar ve çeşitli aletler bulunmaktadır. Erken bir örnek olmasına karşın, mermer idol ve taş kap işçiliğinin, ev içi bir aktivite olmaktan ziyade, özel bir alanda yapılan bir atölye işi olduğunu göstermektedir. Güneybatı Anadolu’da ETÇ’de mermer üretimine dair atölye ya da üretim artıkları bulunmamıştır. Bu bağlamda, ETÇ’de bu bölgeye/çeşitli bölgelere hizmet veren, henüz keşfedilmemiş merkezi atölyelerin bulunduğu varsayılabilir.

Güneybatı Anadolu’da taş mühürlerin kullanımı yaygın değildir. Mezopotamya ve Güneydoğu Anadolu’da mühür yapımında en sık kullanılan malzeme taştır<sup>1311</sup>. Buna karşında ETÇ’de Batı Anadolu’nun genelinde pişmiş toprak mühürlerin çoğunlukta olduğu görülür. Bu bağlamda, Yakındoğu’dan bilinen “mühür yontucularının” Batı Anadolu’da bulunmadığı söylenebilir.

<sup>1308</sup> Beycesultan’da tim ETÇ tabakalarına ait tek kalıp örneği IX. Tabaka’da ele geçirilmiştir. S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 287.

<sup>1309</sup> Louise A. Bordaz, *The Metal Artifacts from the Bronze Age Excavations at Karataş-Semayük, Turkey and Their Significance in Anatolia, The Near East and the Aegean*, Bryn Mawr 1973. (Söz konusu eserin orijinali mikrofilm biçiminde olup tez çalışması sırasında yalnızca mikrofilmden alınmış bir basılı kopyasına Roma Alman Arkeoloji Enstitüsü’nde ulaşılabilmektedir. Ancak söz konusu kopyada sayfa numarası bulunmadığından, esere yapılan atıflarda sayfa numarası verilememiştir.)

<sup>1310</sup> Turan Takaoğlu, “Chalcolithic Marble Working at Kulaksızlar in Western Anatolia”, *TÜBA-AR V*, 2002, s. 71-106.

<sup>1311</sup> Holly Pittman, “Cylinder Seals and Scarabs in the Ancient Near East”, *Civilizations of the Ancient Near East* (Ed. J. Sasson), Peabody 2000, s. 1590.

Yukarıda sözü edilen verilere bakıldığında, Güneybatı Anadolu ETÇ'sinde bazı uzman zanaatkârların varlığından söz edilebilir. Bunlar arasında, “Yortan kapları”, çark kullanımı, gri seramik gibi özel tekniklere hâkim çömlekçiler, olasılıkla merkezi bir otoriteye bağlı olmadan çalışan bağımsız<sup>1312</sup> ve yerleşik<sup>1313</sup> uzmanlardır. Seramik ustalarının kırsal kesimde de üretim yaptığı düşünülebilir. Yukarıda da söz edildiği gibi, Güneybatı Anadolu'nun metal buluntuları, gezici zanaatkârların ürünü olabilir. G. Childe'a göre, teknolojik atılımlar sosyal organizasyondaki yeniliklerle doğrudan ilişkilidir<sup>1314</sup>. Bu bağlamda, farklı çalışma alanları ve sistemlerine sahip bu tür zanaatkâr gruplarının varlığı, Güneybatı Anadolu'nun ETÇ'de geçirdiği kültürel farklılaşma sürecinin bir sonucu olabilir.

**Kentleşme, Elitler ve Bürokrasi:** Anadolu ve Yakın Doğu'da kentleşmenin ölçütleri, en çok tartışılan arkeolojik konulardandır<sup>1315</sup>. Ö. Çevik, Anadolu ETÇ'sinde bölgelere göre farklı gelişim süreçlerinden söz eder; Batı Anadolu'daki süreci ise kentleşmeden ziyade “merkezileşme/centralization” olarak tanımlamaktadır<sup>1316</sup>. Bir yerleşimdeki sosyal organizasyonu anlamada ölçüt olarak bazı kriterlerin dikkate alınması gerektiği, uzmanların hemfikir olduğu bir konudur<sup>1317</sup>. Bunlar arasında yerleşimin boyutu, kamusal yapıların varlığı, yukarı yerleşme, yerleşimin sınırlandırılması ve koruma altına alınması, idari sınıfın kontrolündeki bir depolama ve dağıtım, ortak kullanım alanlarının varlığı, bu depolama ve dağıtım sistemi ve bunu kontrol etmeye yarayan bir bürokratik model vb. kriterler sıralanabilir. Güneybatı Anadolu'nun kuzey kesiminde, Çal, Çivril ve Baklan ovalarında yürütülen araştırmalar,

<sup>1312</sup> Mezopotamya'nın erken dönemlerinde, zanaatkârların nasıl çalıştığına dair çok çeşitli veri bulunmaktadır. G. Stein (1996:26), Yakın Doğu'da zanaatkârların iki farklı grup biçiminde çalıştığını belirtir: Bağımsız ve bağlı uzmanlar. Bağımsız uzmanlar otonom şekilde, farklı kaynaklardan gelen sosyal, ekonomik ve politik ihtiyaçlara cevaben ürün ve hizmet sağlamaktadır; bağlı uzmanlar ise merkezi kurumların kontrolünde çalışırlar. Ancak bağımsız zanaatkârların etkinlikleri de, siyasi otoritenin sınırlarının anlaşılması, diğer bir deyişle etki ya da kontrol altında tutamadığı alanın anlaşılması açısından anlamlı olabilir. Altın, gümüş, taş kap gibi prestij ürünleri bağımlı uzmanlarca gerçekleştirilirken, seramiğin kırsalda da yaygın bir üretim olduğu görülmektedir.

<sup>1313</sup> Branigan (1983: 23-32) Minoslu zanaatkârları 3 gruba ayırır. 1. Gezici ve gezici olduğu için de tam zamanlı çalışan ve geçimini bu yolla sağlayan zanaatkârlar, çalışmaları sezonluk da olabilir. 2. Sabit bir yerde, tam zamanlı olarak çalışan ve geçimini ürettikleriyle karşılayan gruptur. 3. Yerleşik ve yarı zamanlı çalışan, tarımsal üretiminin yanı sıra topluluk için üretim yapan zanaatkârlardır<sup>1313</sup>. D. Matthews'e göre zanaatkârın etnik kökeninin eserin üslubu üzerinde çoğu zaman doğrudan etkisi olmadığını ifade etmektedir.

<sup>1314</sup> David W. Anthony, “V. G. Childe's World System and the Daggers of the Early Bronze Age”, *Craft Specialization and Social Evolution: In Memory of V. Gordon Childe*, Philadelphia 1996, s. 48-49.

<sup>1315</sup> Kentleşme sürecinin arkeolojik bağlamda tartışılmasıyla ilgili farklı görüşlerin genel bir derlemesi ve değerlendirmesi için bkz. Özlem Çevik, *Arkeolojik Kanıtlar Işığında Tarihte İlk Kentler ve Kentleşme Süreci. Kuramsal Bir Değerlendirme*, İstanbul 2006.

<sup>1316</sup> Özlem Çevik, “The Emergence of Different Social Systems in Early Bronze Age Anatolia: Urbanisation versus Centralisation”, *Anatolian Studies* 57, 2007, s. 132, fig. 1.

<sup>1317</sup> C. Eslick, “Hacılar to Karataş”, s. 12-14.

ETÇ 3'te, yerleşmelerin boyutlarındaki büyüme ve sayısındaki azalmayla kendini gösteren bir merkezleşmenin varlığını E. Abay<sup>1318</sup> ve F. Dedeoğlu<sup>1319</sup> tarafından ortaya koymuştur. Karataş'ta, ETÇ 1'den itibaren var olduğu bilinen merkezi bina/kompleks ve ayrıca mezarlıkta buluntuları ve biçimiyle diğerlerinden ayrılan “özel mezar”; Beycesultan XVII. Tabaka'daki megaron içerisinde bulunmuş olan “prestij nesnelere” olarak sınıflandırılabilir buluntu topluluğu gibi bazı öğeler, bu yerleşmelerde elitlerin var olduğuna dair kanıtlardır. Yerleşmelerden hiçbirinde büyük boyutlu depolama binalarından/alanlarından söz edilemez. Ürün depolama ve yeniden dağıtım esasına dayalı bir ekonomik sistemin varlığına dair de kesin kanıt yoktur. Elmalı Ovası ve Pisidia'da, Güneybatı Anadolu'nun diğer yerleşimlerine göre çok daha fazla sayıda mühür bulunmuştur ve bunların bazıları sıradan, birbirini tekrar eden, basit geometrik motifli mühürlere göre farklı kaydadeğer ve ayırt edilebilir (*distinctive*) özellikler içermektedir. Karataş-Semayük'te toplam 120 adet damga mühür ele geçmiştir<sup>1320</sup>. Merkezi Yapı'da iç avluya geçişi kontrol eden ve bekçi kulübesi diye tanımlanmış olan alanda ele geçen bir örneğin motif ve işçilik açısından ayırt edici, farklı özellikler gösterdiği görülmektedir. M. Mellink'e göre olasılıkla, mührün ele geçtiği alan ve içerisinde korunan mallar, özel bir mühür ile korunmayı gerektiriyor olmalıydı<sup>1321</sup>. Bademağacı ve Hacılar Büyük Höyük'te de, çok sayıda mühür ile az miktarda mühür baskısına rastlanmıştır<sup>1322</sup>. Bu buluntular, bir tür bürokratik sistemin gereği olarak ortaya çıkmış olabilir. Bademağacı'nda bulunan 300 adet damla biçimli, yassı taş obje de bu sistemle ilişkili olabilir<sup>1323</sup>. M. Mellink, mühürlerin idari işleyişte kullanılması fikrinin, Ege dünyasına Yakındoğu'dan gelmiş olduğunu ve bu aktarım süreci için Anadolu'nun güney sahillerine bakılması gerektiğini ifade eder<sup>1324</sup>. Mühürlerle kontrol edilen bir ekonomik sistemin, Lerna'da var olduğu bilinmektedir: D. Pullen, Lerna'daki “*House of the Tiles*” buluntularından hareketle, Ege'de bir mührün tek kişinin mülkiyetinde olduğu ve pek çok kişinin dâhil olmasıyla işleyen bir kontrol sisteminden

<sup>1318</sup> E. Abay, “Preliminary Report on the Survey Project”, s. 23-26.

<sup>1319</sup> F. Dedeoğlu, “Yukarı Menderes Havzası Bölgesel Yerleşim Analizi”, s. 25-27.

<sup>1320</sup> M. Mellink, “Early Bronze Age Developments”, s. 442.

<sup>1321</sup> M. Mellink, “Early Bronze Age Developments”, s. 440.

<sup>1322</sup> Gülsün Umurtak, “Questions Arising from a Bulla Found in the EBA II Settlement at Bademağacı”, *Adalya* XIII, 2010, s. 19; Gülsün Umurtak, “Some Comments on a Few Intriguing Seals Found in the EBA Settlements at Hacılar Büyük Höyük and a Seal from Burdur Museum”, *Adalya* XVI, 2013, 49-60.

<sup>1323</sup> R. Duru, *MÖ 8000'den MÖ 2000'e*, s. 181, Res. 364-365.

<sup>1324</sup> M. Mellink, “Early Bronze Age Developments”, s. 440.



düzenlenip koruma altına alınmasından önceki çağlarda, ticaret güvenlik açısından oldukça zorlu koşullarda sürmüş olmalıdır. İlk ticaretin kökeni dahi yağma ve hırsızlıklara dayanıyor olabilir. Bu tehlikenin farkına varan insanlar, su (ırmak, göl, deniz) yollarının keşfine ve kullanımına yönelmiş olmalıdırlar. Bu alternatif yollar üzerinde de hem doğa şartlarının hem de korsanlığın tehlikeli koşulları söz konusudur. Ancak deniz ortamında kaçmak ve tehlikeden uzaklaşmak, karadakinine göre daha kolaydır. C. Blegen'e göre MÖ 3. binyıl boyunca ulaşımın önemli kısmı Anadolu kıyıları boyunca gemilerle sağlanmıştır. MÖ 3. binyılda Batı ile Orta Anadolu arasındaki ilişkiler çok sıkı değilken, Tarsus ve Troia arasındaki ilişkiler çok yoğundur<sup>1327</sup>. Ancak bu değerlendirmelerin yapıldığı tarihten sonraki yıllarda, İçbatı Anadolu'da yürütülen araştırmalar, MÖ 3. binyılda önemli karasal yolların var olduğunu ve Troia-Tarsus ilişkilerinin bu kara yolları üzerinden yürütülmüş olduğunu göstermiştir<sup>1328</sup>. Güneybatı Anadolu'ya çark teknolojisinin ilk ulaştığı kesimlerden biri olan Denizli yöresinde, çarkın görüldüğü evrede kuzey bölgelerle ilişkileri gösteren önemli ipuçlarının (örn. Eskişehir-Afyon yörelerinde ETÇ 2'de öncülleri görülen *red coated* seramik ve Yalın Mal'ın Lykos Ovası'nda ilk kez görülmesi) bulunması, çark teknolojisinin Denizli yöresine kuzeyden (Eskişehir ve Afyon üzerinden?), karasal bir yolla gelmiş olduğunu düşündürmektedir (Şek. 199). Bu öneri, T. Efe tarafından "Büyük Kervan Yolu" olarak adlandırılan büyük karasal yolla taşındığı düşünülen bu unsurların<sup>1329</sup>, Lykos Ovası'na nasıl aktarılmış olabileceğini göstermektedir. Güneybatı Anadolu ile Kilikya arasında bir iletişim olduğu, Gözlükule ve Islahiye'deki bazı buluntulardan anlaşılmaktadır. Ancak bu ilişkinin hangi yolla kurulduğuna dair fikir yürütebilmek için, Akdeniz Bölgesi'nin hem kıyısal hem de karasal bölgelerindeki ETÇ verilerinin artması gereklidir.

Karasal yolların yanında deniz güzergâhlarının da etkin biçimde kullanıldığı düşünülmektedir. Güneybatı Anadolu kıyıları da, bu deniz yollarında aktif rol oynamıştır. Kyklad adalarının bazılarında görülen, Güneybatı Anadolu formuların gri örnekleri, Iasos ve Knidos'taki Kyklad etkili unsurlar, Laodikeia'ya kadar ulaşmış olan Melos obsidyeni, bu yolların ETÇ'de aktif olarak kullanıldığının kanıtlarından bazılarıdır. Ayrıca özellikle Yatağan-Milas bölgesinde ve Elmalı Ovası'nda görülen,

<sup>1327</sup> C. Blegen, "The Royal Bridge" s. 34-35.

<sup>1328</sup> Turan Efe, "The Theories of the <Great Caravan Route> between Cilicia and Troy: the Early Bronze Age III Period in Inland Western Anatolia", *AJA*, 57, s. 47-64; V. Şahoğlu, "The Anatolian Trade", s. 339-360.

<sup>1329</sup> T. Efe, "The Theories of the <Great Caravan Route>" Fig. 17 a-b.

Kıbrıs ile paralel olabilecek bazı bulgular, denizel yolların bir kolunun da Kıbrıs'a uzanabileceğini akla getirmektedir. Gözlükule'de de bu dönemde Kıbrıs'la ilişkileri gösteren buluntular mevcuttur. Ancak Anadolu'nun güney sahili ile Kıbrıs arasındaki bu tür bir yolun varlığını doğrulamak da ancak yeni araştırmalarla mümkün olabilir.

Batı Anadolu'da, Geç ETÇ 2-ETÇ 3A boyunca, Kilikya'dan Batı Anadolu kıyılarına kadar ulaşan sistemli bir iletişim ağının kurulmuş olduğu öne sürülmektedir<sup>1330</sup>. Bu çalışmalarda, söz konusu iletişim ağının, özellikle maden ticareti ile ilişkisi olması gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Bu tür bir sistemin kurulmasındaki en önemli dinamiklerden biri, ETÇ başından itibaren Batı Anadolu'daki varlıkları anlaşılacak elitlerin ihtiyaçlarını karşılamak olmalıdır. D. Matthews, usta zanaatkarlık ürünlerinin bazen diplomatik hediye olarak uzak mesafelere gönderildiğini ifade eder<sup>1331</sup>. Bu bağlamda, bir kültür bölgesine ait öğelerin, uzak mesafelerde ele geçirilmesinde, ticaret yanında elitlerin kendi aralarındaki başka tür iletişimlerin de rolü olabilir.

Güneybatı Anadolu'nun durumuna bakıldığında; ETÇ 2'de B. Mendres Vadisi ve Batı Anadolu kıyılarının güney kesimiyle ilişki içinde olan Lykos-Karacasu çevresinin, ETÇ 3'te karasal iletişim ağının bir parçası haline geldiği anlaşılmaktadır. Yatağan-Milas bölgesi ise ETÇ 2'den itibaren, daha çok kıyı kesimi ile ilişkide olmuş ve olasılıkla ETÇ 3'te de karasal sistemin doğrudan parçası olmadan deniz aşırı ilişkilerini, özellikle Oniki Ada üzerinden sürdürmüştür.

**“Kültür Bölgeleri”:** Güneybatı Anadolu'da, seramik özelliklerindeki benzerliklerden yola çıkılarak tanımlanmış olan “seramik bölgeleri”nin sınırları, özellikle J. Mellaart<sup>1332</sup> ve D. French<sup>1333</sup> tarafından yapılan araştırmalarla netleştirilmeye çalışılmıştır. Bu uzmanlar tarafından saptanan seramik bölgeleri içerisinde eksik olan Lykos, Yatağan ve Milas ovalarının seramik özellikleri bu tez çalışmasında özellikle ele alınmaya çalışılmıştır. Çok az araştırılmış olmasına karşın; Kıyı Karia, olasılıkla Oniki Adalar'ın da dâhil olduğu bir “seramik bölgesi”nin parçasıdır. Samos ise B. Menderes Vadisi kültürlerinin bir uzantısı görünümündedir. C. Doumas, küçük adalarda yaşayan toplumların, yakınlarındaki anakaralara bağımlı olarak yaşadıklarını, yakınındaki adalar için Anadolu'nun bir *peraia* görevi üstlendiğini

<sup>1330</sup> T. Efe, “The Theories of the Great Caravan Route”, V. Şahoğlu, “The Anatolian Trade”.

<sup>1331</sup> D. Matthews, “Artisans and artists in”, s. 465-6.

<sup>1332</sup> J. Mellaart, “Report on a Survey”; S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan I*, s. 179-198.

<sup>1333</sup> D. French, *Anatolia and the Aegean*





Acıpayam bölgesinin, bir “kültür bölgesi” olarak politik ya da etnik bir birlik oluşturduğunu söylemek bugün için zordur. Zira seramik dışında bunu destekleyebilecek diğer unsurların detaylı araştırılmasına ihtiyaç vardır. Çalışma alanının güney kesimini oluşturan Yatağan-Milas bölgesi ise özellikle denizaşırı ilişkilerle ayakta kalan ve ETÇ’de merkezileşme sürecine girmemiş ya da daha geç girmiş<sup>1338</sup> bir bölge olarak tanımlanabilir.

Batı Anadolu’nun kuzey ve orta kesimlerinde açığa çıkarılmış olan, hem kıyısız hem karasal hareketliliğe hâkim oldukları anlaşılan, Troia, Liman Tepe gibi büyük ETÇ merkezlerinin, Güneybatı Anadolu’da da var olup olmadığına dair bir veri bugün için mevcut değildir. Beycesultan, uzun stratigrafisi ve MÖ 2. binyılda aldığı “saray merkezi” görünümüyle, bölge için bu merkezi yerleşmelerden biri olmaya en önemli adaydır. Ancak ETÇ tabakaları çok kısıtlı alanda araştırıldığından, bunu kesin olarak söylemek bugün için zordur. ETÇ 2 boyunca yerel özelliklerini koruyan “kültür bölgeleri”nden kuzeyde yer alan Karacasu-Lykos kesimi, ETÇ 3’te hareketlenen ve Tarsus-Batı Anadolu arasında var olan iletişim ağının bir parçası haline gelmiştir. Buna karşın, Güneybatı Anadolu kıyıları ve Karia bölgesi, kendi aktif ilişkilerinin yönünü hep deniz üzerinden şekillendirmiş olmalıdır. Bunun kanıtları arasında, MÖ 2. binyılda da Batı Anadolu kıyılarında denizaşırı etkilerin en yoğun görüldüğü sahillerin bu kesimde yer alması gösterilebilir. Laodikeia-Kandilkırı ETÇ tabakalarında yürütülen kazılar, oldukça kısa sürede, kuzey ve güney arasındaki ilişkilerin sağlanmasında bu yörenin ne denli önemli bir konumda bulunduğu dair ilk ipuçlarını vermiştir. Güneybatı Anadolu’da, özellikle de Karia’da ileride yapılacak arkeolojik çalışmaların, Batı Anadolu ETÇ araştırmaları için ufuk açacak sonuçlar sunacağı kuşkusuz bir gerçektir.

<sup>1338</sup> Karia’da MÖ 2. binyıl verileri, deniz aşırı ilişkilerin hiç kesilmediğini göstermektedir. Ancak bu sistemde merkezileşme ve kentleşme sürecine işaret eden yerleşimlerin varlığı bilinmemektedir. Özellikle tahkim edilmiş GTÇ tabakaları ve denizaşırı ilişkileri ile, Çine-Tepecik, Yatağan-Milas bölgesindeki önemli adaylardan biridir. Ancak bu yerleşmenin ETÇ tabakaları henüz çok kısıtlı alanlarda araştırılabilmektedir.

## KAYNAKLAR

- Abay, E. (2011). "Preliminary Report on the Survey Project of Çivril, Baklan and Çal Plains in the Upper Meander Basin, Southwest Anatolia", *Ancient Near Eastern Studies*, 48, 1-87.
- Abay E., Dedeoğlu F. (2003). "2003 Yılı Denizli/Çivril Ovası Yüzey Araştırması", 22. *AST-2*, (24-28 Mayıs 2004 Konya), 41-50.
- Abay E., Dedeoğlu F. (2009). "Beycesultan 2007-2008 Yılları Kazı Çalışmaları Ön Raporu", *Arkeoloji Dergisi*, XIII, 53-80.
- Abay E., Dedeoğlu F. (2013). "Beycesultan 2011 Yılı Kazı Çalışması Raporu", 34. *KST-1* (28 Mayıs-1 Haziran 2012, Çorum), 217-228.
- Abay, E., Sağlamtimur, H., Özkan, T. (2000). "Ulucak Höyük Kazıları 1998", 21. *KST-1*, 359-370.
- Akdeniz, E. (2002). "Erken Tunç Çağı'na Ait Bir Grup İdol", *Anadolu Araştırmaları*, XVI, 9-18.
- Alkım, U. B. (1968). "İslahiye Bölgesi Araştırmaları ve Gedikli Höyük Kazısı (1966)", *TAD*, 15/2, 39-48.
- Ambromn, M. (2012). "Die frühbronzezeitliche Keramik aus den Grabungen 1994-1998", *Die frühbronzezeitliche Siedlung von Kanlıgeçit bei Kırklareli. Ostthrakien während des 3. Jahrtausends v. Chr. im Spannungsfeld von anatischer und balkanischer Kulturentwicklung*, (Ed. M. Özdoğan, H. Parzinger), Philipp von Zabern, Darmstadt, 53-147.
- Angel, J. L. (1966). "Human Skeletal Remains at Karataş", *AJA*, 70, 255-256.
- Angel, J. L. (1968). "Human Remains at Karataş", *AJA*, 72, 260-263.
- Anthony, D. W. (1996). "V. G. Childe's World System and the Daggers of the Early Bronze Age", *Craft Specialization and Social Evolution: In Memory of V. Gordon Childe*, Science Press, Philadelphia, 47-66.
- Astrom, P. (1988). "Relations between Cyprus and the Dodecanese in the Bronze Age" (Ed. S. Dietz, I. Papachristodoulou) *Archaeology in the Dodecanese*, Copenhagen, 76-79.
- Atalay, İ. (1982). *Türkiye Jeomorfolojisine Giriş*, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir.
- Atalay, İ. (2004). *Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği*, Meta Basım Matbaacılık, İzmir.
- Atalay İ., Mortan K. (1995). *Türkiye Bölgesel Coğrafyası*, İnkılap Yayınları, İstanbul.
- Aykurt, A. (2004). *Kocabaş Tepe Orta Tunç Çağı Seramik Örneklerinin Ege Arkeolojisindeki Yeri ve Önemi*, (Basılmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aykurt, A. (2008). "Batı Anadolu'da Gri Seramiğin Kökeni ve Gelişimi", *Batı Anadolu ve Doğu Akdeniz Geç Tunç Çağı Kültürleri Üzerine Yeni Araştırmalar*, (Ed. Erkanal-Öktü A., vd.), Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 9-22.
- Aykurt, A., Kaya, S. (2005). "İzmir Arkeoloji Müzesi Tarafından Satın Alınan Bir Grup depas Amhikypellon", *Anadolu/Anatolia* 28, 1-12.

- Bahar H., Koçak Ö. (2004). *Eskiçağ Konya Araştırmaları 2 (Neolitik Çağ'dan Roma Dönemi Sonuna Kadar)*, Kömen Yayınları, Konya.
- Bartel, B. (1981). "Collective Burial and Social Organization: A Multivariate Analysis of Human Population from Early Bronze Age Western Turkey", *Journal of Mediterranean Anthropology and Archaeology* 1981, 1: 3-21.
- Bent, J. T. (1988). "Discoveries in Asia Minor", *The Journal of Hellenic Studies*, 82-87.
- Benzi, M. (1997). "The Late Early Bronze Age Finds from Vathy Cave (Kalymnos) and Their Links with the Northeast Aegean", *Poliochni e l'antica eta del bronzo nell'ege settentrionale*, (Ed. Doumas C. G., vd.), Scuola Archeologica Italiana de Atene, Athens, 383-394.
- Berti, F. (1993). "Iasos di Caria" *Arslantepe, Hierapolis, Iasos, Kyme. Scavi archeologici italiani in Turchia*, Venezia, 189-248.
- Betancourt, P.P. (1979). *Vasiliki Ware. An Early Bronze Age Pottery Style in Crete, Results of the Philadelphia Vasilike Ware Project*, Göteborg.
- Betancourt, P.P. (1985). *The History of Minoan Pottery*. Princeton University Press, New Jersey.
- Bilgen A. N., Coşun, G., Bilgen, Z., Ünan, N., Silek, S., Çirakoğlu, S., Özcan, F. Ç., Kuru, A., Kuzu, Z. (2013). "Seyitömer Höyük 2011 Yılı Kazısı Raporu", 34. *KST-1* (28 Mayıs-1 Haziran 2012, Çorum), 201-216.
- Bilgen, A. N. (2013). *Seyitömer Höyük 2013 Yılı Kazı Raporu*, Kütahya.
- Bilgen, A. N., Coşkun, G., Yüzbaşıoğlu, N., Kuru, A. (2011). "Seyitömer Höyüğü 2009 Yılı Kazısı", 32. *KST-1* (24-28 Mayıs 2010, İstanbul), 367-380.
- Bittel, K. (1940). "Der depotfund von Soloi-Pompeipolis", *Zeitschrift für Assyriologie*, 46, 183-205.
- Blegen, C. W. (1956) "The Royal Bridge" *The Aegean and the Near East. Studies presented to Hetty Goldman* (Ed. S. S. Weinberg), Locus Valley, New York, 32-35.
- Blegen C. W. vd. (1950). *Troy I, General Introduction, The First and Second Settlements*, Princeton University Press, New Jersey.
- Blegen, C. W. vd. (1951). *Troy. The Third, Fourth, and Fifth Settlements. Vol. II*, Princeton University Press, New Jersey.
- Blegen, C. W. (1928). *Zygouries. A Prehistoric Settlement in the Valley of Cleonae*, The American School of Classical Studies at Athens, Cambridge.
- Boehlau J., Schefold K. (1940). *Larisa am Hermos. Die Ergebnisse der Ausgrabungen 1902-1934. Band I: Die Bauten*, Verlag Walter de Gruyter, Berlin.
- Bolger, D. L. (1991). "Early Red Polished Ware and the Origin of the 'Philia Culture' " *Cypriot Ceramics. Reading the Prehistoric Record* (Ed. J. A. Barlow, D. L. Bolger, B. Kling), UPenn Museum of Archaeology, Pennsylvania, 29- 36.
- Bordaz, L. A. (1973). *The Metal Artifacts from the Bronze Age Excavations at Karataş-Semayük, Turkey and Their Significance in Anatolia, The Near East and the Aegean*, Bryn Mawr College, Bryn Mawr.

- Bostancı O., vd., (2006). “Erken Tunç Çağı Anadolu Ticaret Ağına Yeni Bir Katkı: Kula Bölgesinden Bir Grup Erken Tunç Çağı Seramiği”, *Anadolu Medeniyetleri Müzesi 2005 Yıllığı*, 221-269.
- Boysal, Y. (1979). “Lagina Kazıları”, 8. *Türk Tarih Kongresi*, 389-391.
- Braidwood, R. J., Braidwood, L. S., 1960, *Excavations in the Plain of Antioch I. The Earlier Assamblages Phases A-J*. The University of Chicago Press, Chicago.
- Caskey, J. L. (1972). “Investigations in Keos II: A Conspectus of the Pottery”, *Hesperia*, 41, 357-401.
- Coldstream, J. N. (2003). *Geometric Greece 900-700 BC*, Routledge, London.
- Coleman, J. E. (1992). “Greece, the Aegean, and Cyprus”, *Chronologies in Old World Archaeology*, (Ed. R. W. Ehrich), The University Of Chicago Press, Chicago, 247-288.
- Coulton, J. J. (1989). “Balboura Survey, The Year’s Work”, *Anatolian Studies*, 39, 12-13.
- Çevik, Ö. (2006). *Arkeolojik Kanıtlar Işığında Tarihte İlk Kentler ve Kentleşme Süreci. Kuramsal Bir Değerlendirme*, Arkeoloji Sanat, İstanbul.
- Çevik, Ö. (2007). “The Emergence of Different Social Systems in Early Bronze Age Anatolia: Urbanisation versus Centralisation”, *Anatolian Studies* 57, 131-140.
- Darcque, P. (1990). “Pour l’abandon du terme «Mégaron», *L’habitat égéen préhistorique. Actes de la Table ronde CNRS-Université Paris I-EFA, Athènes 23-25 juin 1987*, (Ed. P. Darcque, R. Treuil) Suppléments au Bulletin de Correspondance Hellénique, 19, Paris, 21-31.
- Dedeoğlu, F. (2010). *Neolitik Çağdan Erken Tunç Çağ Sonuna Kadar Yukarı Menderes Havzası: Kültürel, Sosyal ve Ekonomik Süreç*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Protohistorya ve Önasya Anabilim Dalı, İzmir.
- Dedeoğlu, F. (2014). “Yukarı Menderes Havzası Bölgesel Yerleşim Analizi: Erken Tunç Çağı’nda Sosyo-ekonomik Örgütlenmedeki Değişim ve Dönüşüm Süreçleri”, *Tematik Arkeoloji Serisi 1, Yerleşim Sistemleri ve Mekân Analizi* (Ed. Ö. Çevik, B. Erdoğu), Ege Yayınları, İstanbul, s. 19-42.
- Derin, Z., Caymaz, T. (2013). “İzmir Yeşilova Höyüğü 2011 Yılı Çalışmaları”, 34. KST-1 (28 Mayıs-1 Haziran 2012, Çorum), 119-142.
- Des Gagniers, J., Devambeze, P., Kahil, L., Ginouvès, R. (1969). *Laodicée du Lycos. Le nymphée. Campagnes 1961-1963*, Les presses de l’université Laval, Québec.
- Dickinson, O. (1994). *The Aegean Bronze Age*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Dikaios, P. (1950). “Recent Archaeological Research in Cyprus” *Atti del 1° Congresso internazionale di preistoria e protostoria mediterranea*, Firenze, 309-314.
- Diler, A., Türkoğlu, S., Çörtük, U., Gümüş, Ş. (2009). “Bodrum Yarımadası Leleg Yerleşmeleri, Pedasa, Aspat, Kissebükü-Anastasiapolis, Mylasa, Sarıçay Ovası, Damlıboğaz (Hydai) – Pilavtepe, Kedrai (Sedir Adası) ve Mobolla Yüzey Araştırmaları 2006/2007” 26. *AST-3*, 125-143.

- Doumas, C. (1977). *Early Bronze Age Burial Habits in the Cyclades*, Studies in Mediterranean Archaeology, Vol. 48, Göteborg.
- Doumas, C. (1994). "Poliochni: What Happened to its Early Bronze Age Inhabitants?" *Magna Grecia Etruschi Fenici. Atti del Trentatreesimo Convegno di Studi sulla Magna Grecia. Taranto, 8-13 Ottobre 1993*, 51-58.
- Duman, B., Konakçı, E. (2006). Kolossai: Höyük, Kalıntı ve Buluntuları, *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Dergisi VIII* (2006/2), 83-109.
- Duru R., Umurtak G. (2008). "Bademağacı Kazıları 2004, 2005 ve 2006 Yılları Çalışma Raporu", *Belleten*, LXXII/263, 193-250.
- Duru R., Umurtak G. (2009). "Bademağacı 2008 Yılı Kazıları/Excavations at Bademağacı in 2008", *ANMED Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri 2009-7*, 15-21.
- Duru, R. (1996). *Kuruçay Höyük II, 1978-1988 Kazılarının Sonuçları, Geç Kalkolitik ve İlk Tunç Çağı Yerleşmeleri*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Duru, R. (1999). "1997 Yılında Yassihöyük'te (Acıpayam) Yapılan Kazılar Hakkında Rapor", *20. KST-1*, (25-29 Mayıs 1998), 131-8.
- Duru, R. (2000a). "Burdur Bölgesi Araştırmaları ve Kuruçay Höyüğü Kazıları", *Türkiye Arkeolojisi ve İstanbul Üniversitesi*, (Ed. Belli O.), İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü, İstanbul, 54-58.
- Duru, R. (2000b). "Bademağacı Kazıları", *Türkiye Arkeolojisi ve İstanbul Üniversitesi*, (Ed. Belli O.), İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü, İstanbul, 59-63.
- Duru, R. (2001). "Bademağacı Kazıları 1999 Yılı Çalışma Raporu", *Belleten*, LXIV/240, 583-598.
- Duru, R. (2002). "Bademağacı Kazıları 2000 ve 2001 Yılları Çalışma Raporu" *Belleten*, LXVI/246, 549-594.
- Duru, R. (2008). *MÖ 8000'den MÖ 2000'e Burdur-Antalya Bölgesi'nin Altıbin Yılı*, Pera Turizm Yayınları, Antalya.
- Duru, R., Umurtak, G. (2006). "Bademağacı Kazıları, 2004", *27. KST-2*, 437-444.
- Efe, T. (1986). "Patterned Reserve Slip Decoration in the Early Bronze Age of Western Anatolia", *Anatolica XIII*, 2-16.
- Efe, T. (1988). *Demircihüyük. Band III, Die Keramik 2, Die Frühebronzezeitliche Keramik der Jüngerer Phasen (ab Phase H)*, Mainz am Rhein.
- Efe, T. (1994). "Early Bronze Age III Pottery from Bahçehisar: The Significance of the Pre-Hittite Sequence in the Eskişehir Plain, Northwestern Anatolia", *AJA*, 98, 5-34.
- Efe, T. (1998). "New Concepts on Tarsus-Troy Relations at the Beginning of the EB 3 Period", XXXIV. Uluslararası Assirioloji Kongresi (6-10 Temmuz 1987, İstanbul), 297-304.
- Efe, T. (2003a). "Batı Anadolu Son Kalkolitik ve İlk Tunç Çağı", *Arkeo Atlas Sayı 2*, 94-129.
- Efe, T. (2003b). "Pottery Distribution within the Early Bronze Age of Western Anatolia and its Implications Upon Cultural, Political (and Ethnic?) Entities", *Homo*

- Amatus: Güven Arsebük İçin Armağan Yazılar* (Ed. M. Özbaşaran, O. Tanındı, A. Boratav), Ege Yayınları, İstanbul, 87-103.
- Efe, T. (2007). "The Theories of the <Great Caravan Route> between Cilicia and Troy: the Early Bronze Age III Period in Inland Western Anatolia", *AJA*, 57, 47-64.
- Efe, T. (2008). "Demircihüyük ve Küllüoba İTÇ I-II Katlarında Ele Geçirilmiş Olan Bir Grup Boyunlu Çömlek", Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu'na 65. Yaş Armağanı. Eurgetes. (Ed. İ. Delemen, S. Ç. Kepçe, A. Özdzibay, Ö. Turak), AKMED, İstanbul, 413-420.
- Efe, T. (2014). "Küllüoba İlk Tunç Çağı Boyalı Kaselerine Ait Birkaç Örnek", *Anadolu Kültürlerine Bir Bakış. Armağan Erkanal'a Armağan* (Ed. N. Çınardalı-Karaaslan vd.), Hacettepe üniversitesi Basımevi, Ankara, 187-196.
- Efe T., Ay-Efe D. Ş. M. (2001). "Küllüoba: İç Kuzeybatı Anadolu'da Bir İlk Tunç Çağı Kenti. 1996-2000 Yılları Arasında Yapılan Kazı Çalışmalarının Genel Değerlendirmesi", *TÜBA-AR*, IV, 43-59.
- Efe, T., Ay-Efe, D.Ş.M. (2011). "Eskişehir Bölgesinin İlk Tunç Çağı'na Özgü Geriye Yatık Boyunlu Gaga Ağzılı Testileri", *Özsait Armağanı Mehmet ve Nesrin Özsait Onuruna Sunulan Makaleler* (Ed. H. Şahin, E. Konyar, G. Ergin), Ege Yayınları, 177-186.
- Efe T., Fidan M. E. (2006). "Pre-Middle Bronze Age Metal Objects from Inland Western Anatolia: A Typological and Chronological Evaluation", *Anatolia Antiqua*, XIV, 15-43.
- Efe T., İlaşlı A. (1997). "Pottery Links Between the Troad and Inland Northwestern Anatolia during the Trojan Second Settlement", *V. La Rosa, Poliochni e l'antica eta del bronze nell'egeo settentrionale*, (Ed. Doumas C. G.), Scuola Archeologica Italiana de Atene, Athens, 596-609.
- Efe T., Türkteki M. (2005). "The Stratigraphy and Pottery of the Period Transitional into the Middle Bronze Age at Küllüoba (Seyitgazi, Eskişehir)", *Anatolia Antiqua* XIII, 119-144.
- Efe T., Türkteki M. (2011). "İçbatı Anadolu Bölgesi Erken Tunç Çağı Seramiği" *Karşıdan Karşıya: MÖ 3. Bin'de Kiklad Adaları ve Batı Anadolu*, (Ed. Şahoğlu V., vd.), Sabancı Müzesi, İstanbul, 136-143.
- Ekiz, H. H. (2005). "Kusura İdolları", 22. *AST-1( 24-28 Mayıs 2004 Konya)*, 163-172.
- Erim, K. T. (1968). "Aphrodisias Results of the 1967 Campaign", *TAD*, XVI/I (1967), 67-80.
- Erim, K. T. (1968). "Aphrodisias Results of the 1968 Campaign", *TAD*, XVII/I (1967), 43-50.
- Erkanal, A. (2000). "1998 Panaztepe Kazıları" *XXI. Kazı Sonuçları Toplantısı I: 24-28 Mayıs 1999-Ankara: Bildiriler. Ankara: Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi*, 279-286.
- Erkanal, H. (1998). "1996 Liman Tepe Kazıları", *19. KST-1*, 379-398.
- Erkanal, H. (2011). "MÖ 3. Bin'de Anadolu ile Kikladlar Arasında Ticaret ve Karşılıklı İlişkiler" *Karşıdan Karşıya: MÖ 3. Bin'de Kyklad Adaları ve Batı Anadolu*, (Ed. Şahoğlu V., vd.), İstanbul, 116-123.

- Erkanal, H., Artzy, M., Kouka, O. (2003). "2001 Yılı Liman Tepe Kazıları", 24. *KST-1* (27-31 Mayıs 2002, Ankara), 423-426.
- Erkanal, H., Özkan T. (1997). "1995 Bakla Tepe Kazıları", 18. *KST-1*(27-31 Mayıs 1996, Ankara), 261-279.
- Erkanal, H., Özkan T. (2000). "1998 Bakla Tepe Kazıları", 21. *KST-1*, 263-278.
- Erkanal, H., Şahoğlu, V., Tuncel, R., Kouka, O., Keskin, L., Tuğcu, İ., (2010). "Liman Tepe 2008 Yılı Kara Kazıları", 31. *KST-4*, 347-360.
- Eslick, C., (1988). "Hacılar to Karataş: Social Organization in South-western Anatolia" *Mediterranean Archaeology* Vol. 1, 10-40.
- Eslick, C. (2009). *Elmalı-Karataş V. The Early Bronze Age Pottery of Karataş: Habitation Deposits*, Bryn Mawr College Archaeological Monographs.
- Fidan, E. (2005.) *İç Batı Anadolu Orta Tunç çağı Öncesi Metal Eserleri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Fidan, E. (2013). "Anadolu Yerleşim Planı Üzerine Yeni Bir Değerlendirme.", *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Dergisi XVII*, 113-125.
- Frankel, D. (2009). "Colours and clouds of Bronze Age Cyprus", *Ceramics Technical*, No. 29, Nov 2009: 3-7.
- French, D. (1965). "Prehistoric Sites in the Göksu Valley", *Anatolian Studies* 15, 177-201.
- French, D. (1967). "Anatolian Pottery in the Aegean Area.", *Anatolian Studies* 17, 36.
- French, D. H. (1968). *Anatolia and the Aegean in the Third Millenium B. C.*, (Basılmamış Doktora Tezi), Cambridge University, London.
- French, D. H. (1997). "Early Bronze Age Pottery in Western Anatolia. A Summary 1970-1995", *Poliochni e l'antica eta' del Bronzo nell'Egeo settentrionale*, (Ed. Dumas C., vd.), Scuola Archeologica Italiana de Atene, Athens, 569-595.
- French, D. H. (2012). "Pre-Hellenistic Pottery of Seki-Çaltılar Area", *The Balboursa survey and settlement in Highland Soutwest Anatolia. 2. The Balboursa survey: detailed studies and catalogues*, (Ed. Coulton J. J.), YAYINEVİ, London, 1-30.
- Goldman, H. (1956). *Excavations at Gözlü Kule, Tarsus. From Neolithic through the Bronze Age*, Vol I&II, Princeton University Press, Princeton.
- Göney, S. (1975). *Büyük Menderes Bölgesi*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Gülseven, E. (2002). *Milas Müzesi Eski Tunç Çağı Kapları*, (Basılmamış Doktora Tezi), Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Günbattu, C. (1997). Kültepe'den Akadlı Sargon'a Ait Bir Tablet. *Archivum Anatolicum*, 3, 131- 155.
- Günel, S. (1999). *Panaztepe II. MÖ 2. Bine Tarihlendirilen Panaztepe Seramiğinin Batı Anadolu ve Ege Arkeolojisindeki Yeri ve Önemi/ Die keramik von Panaztepe und ihre Bedeutung für Westkleinasien und die Agais im 2. Jahrtausend*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.



- Günel, S. (2004). “Yüzey Araştırmaları Işığında Aydın Yöresi Kültürel Gelişiminde Erken Dönemler”, *Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi*, 4, 1-12.
- Güngördü, E. (2003). *Türkiye'nin Coğrafyası*, Asil Yayın Dağıtım, Ankara.
- Gürkan G., Seeher J. (1991). “Die Frühbronzezeitliche Nekropole von Küçükhöyük bei Bozüyük”, *Istanbul Mitteilungen*, 41, 39-90.
- Hood, S. (1981). *Excavations in Chios 1938- 1955. Prehistoric Emporio and Ayio Gala*. Vol. I. London: The British School of Athens.
- Huot, J. L. (1982). *Les céramiques monochromes lissées en Anatolie à l'époque du bronze ancien*, Librairie orientaliste Paul Geuthner, Paris.
- Hüryılmaz, H. (1995). “Uşak Arkeoloji Müzesinden Bir Grup <Depas Amhikypellon>”, *In Memoriam İ. Metin Akyurt Bahattin Devam Anı Kitabı. Eski Yakındoğu Kültürleri Üzerine İncelemeler*, (Ed. A. Erkanal, H. Erkanal, H. Hüryılmaz, T. Ökse, N. Çınardalı, S. Günel, H. Tekin, B. Uysal, D. Yalçıklı), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 177-188.
- Isler, H. P. (1973). “An Early Bronze Age Settlement on Samos”, *Archaeology*, Vol. 26/3, 170-175.
- Joukowsky, M. S. (1986). *Prehistoric Aphrodisias: an account of the excavations and artifact studies*, R.I. Université Catholique de Louvain, Providence.
- Kadish, B. (1969). “Excavations of Prehistoric Remains at Aphrodisias, 1967”, *AJA*, 73, 49- 65.
- Kadish, B. (1971). “Excavations of Prehistoric Remains at Aphrodisias, 1967”, *AJA*, 75, 121- 140.
- Kamil, T. (1982). “Yortan Cemetery in the Early Bronze Age of Western Anatolia”, *BAR International Series*, 145, Oxford.
- Kara, O. (2013). *Karia Bölgesi Tunç Çağı Yerleşimler*, (Basılmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Kazıl, E. (2004). *Yatağan Ovası ve Çevresinin Arkeolojik Araştırması*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Keskin, L., (2009). *İzmir Bölgesi Maden İşçiliği: Başlangıcından MÖ III. Binyıl Sonuna Kadar Madeni Eser Üretimi ve Ticareti*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Knapp, A. B. (2008). *Prehistoric and Protohistoric Cyprus. Identity, Insularity, and Connectivity*. Oxford University Press.
- Konakçı, E. (2012). *Büyük ve Küçük Menderes Havzalarındaki MÖ 2. Binyıl Kültürlerinin Yeni Veriler Işığında Değerlendirilmesi* (Basılmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Korfmann M., vd., (1994). *Anatolien in der Frühen und Mittleren Bronzezeit. I. Bibliographie zur Frühbronzezeit*, Wiesbaden, Otto Haratowitz.

- Korfmann, M. (1983). *Demircihüyük: die Ergebnisse der Ausgrabungen 1975-1978*, Philip von Zabern, Mainz am Rhein.
- Korfmann, M. (1994). "Troia 1992 Kazı Çalışmaları", XV. KST-1 (24-28 Mayıs 1993, Ankara), 24-28.
- Kouka, O. (2013). "<Minding the Gap> Against the Gaps: The Early Bronze Age and the Transition to the Middle Bronze Age in the Northern and Eastern Aegean/Western Anatolia", *AJA*, 117, 569-580.
- Lamb, W. (1936a). "Excavations at Kusura AfyonKarahisar", *Archaeologia*, Vol. 86, 1-64.
- Lamb, W. (1936b). *Excavations at Thermi in Lesbos*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Lamb, W. (1937). "Excavations at Kusura Afyon Karahisar: II", *Archaeologia*, Vol. 87, 217-273.
- Levi, D. (1963). "Le Due Primi Campagne di Scavo a Iasos (1960-1961)", *Annuario della Scuola Archeologica di Atene e delle Missioni Italiane in Oriente*, XXXIX/XL, 505-571.
- Lloyd S., Mellaart J. (1962). *Beycesultan Vol. I. The Chalcolithic and Early Bronze Age Levels*, British Institute of Archaeology at Ankara, London.
- MacGillivray, (2007). "Protopalatial (MM IB-MM IIIA): Early Chamber beneath the West Court, Royal Pottery Stores, the Trial KV, and the West and South Polychrome Deposits Groups" *Knossos Pottery Handbook Neolithic and Bronze Age*, (Ed. N. Momigliano), British School at Athens, Athens, 105-150.
- Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü (2009). *İl İl Türkiye'nin Yer Altı Kaynakları 2009*, Ankara
- Marketou, T. (2009). "Rhodes and Cyprus in the Bronze Age: old and new evidence of contacts and interactions", *Cyprus and the East Aegean : intercultural contacts from 3000 to 500 BC : an international archaeological symposium held at Pythagoreion, Samos, October 17th - 18th 2008*, (Ed. V. Karageorghis, O.Kouka ), The A. G. Leventis Foundation, 48-58.
- Massa M., Şahoğlu V. (2011). "Erken Tunç Çağı'nda Batı Anadolu'da Ölü Gömme Gelenekleri", *Karşıdan Karşıya: MÖ 3. Bin'de Kyklad Adaları ve Batı Anadolu*, (Ed. Şahoğlu V., vd.), Sabancı Müzesi, İstanbul, 164-171.
- Matthews, D. (1995). "Artisans and artists in ancient Western Asia", *Civilizations of the Ancient Near East, Vol. I* (Ed. J. Sasson), Charles Scribner's, Peabody, 455-68.
- Mellaart, J. (1954). "Report on a Survey of Pre-Classical Remains in Southern Turkey", *Anatolian Studies*, Vol. 4, 175-240.
- Mellaart, J., Murray, A. (1995). *Beycesultan Vol. III. Late Bronze Age and Phrygian Pottery and Middle And Late Bronze Age Small Objects*, British Institute of Archaeology at Ankara, London.
- Mellink, M. J. (1990). "Building Materials in Early Bronze Age Karataş", *11. KST-1 (18-23 Mayıs 1989, Antalya)*, 377-378.

- Mellink, M. J. (1964). "Excavations at Karataş-Semayük in Lycia, 1963", *AJA*, 68, 269-278.
- Mellink, M. J. (1965a). "Excavations at Karataş-Semayük in Lycia, 1964", *AJA*, 69, 241-251.
- Mellink, M. J. (1965b). "Report on the first campaign of Excavations at Karataş-Semayük September 15-November 17, 1963", *TAD*, 13/1, 97-102.
- Mellink, M. J. (1965c). "Excavations at Karataş-Semayük 1964", *TAD*, 13/2, 49-57.
- Mellink, M. J. (1966). "Excavations at Karataş-Semayük in Lycia, 1965", *AJA*, 70, 245-257.
- Mellink, M. J. (1967). "Excavations at Karataş-Semayük in Lycia, 1966", *AJA*, 71, 251-267.
- Mellink, M. J. (1968a). "Excavations at Karataş-Semayük in Lycia, 1967", *AJA*, 72, 243-259.
- Mellink, M. J. (1968b). "Excavations at Karataş-Semayük 1966", *TAD*, 15/2, 73-80.
- Mellink, M. J. (1968c). "Excavations at Karataş-Semayük 1967", *TAD*, 16/1, 107-112.
- Mellink, M. J. (1968d). "Archaeology in Asia Minor", *AJA*, 72, 1968, 125-147.
- Mellink, M. J. (1969a). "Excavations at Karataş-Semayük in Lycia, 1968", *AJA*, 73, 319-331.
- Mellink, M. J. (1969b). "Excavations at Karataş-Semayük 1968", *TAD* 17/2, 145-150.
- Mellink, M. J. (1970). "Excavations at Karataş-Semayük and Elmalı, Lycia, 1969", *AJA*, 74, 245-253.
- Mellink, M. J. (1972). "Excavations at Karataş-Semayük and Elmalı, Lycia, 1971", *AJA*, 76, 258-269.
- Mellink, M. J. (1974). "Excavations at Karataş-Semayük and Elmalı, Lycia, 1973", *AJA*, 78, 351-359.
- Mellink, M. J. (1984). "The Prehistoric Sequence of Karataş-Semayük", 6. *KST* (16-20 Nisan 1984), 103-105.
- Mellink, M. J. (1986). "The Early Bronze Age in West Anatolia", *The End of the Early Bronze Age in the Aegean*, (Ed. G. Cadogan), Brill Academic Pub, Leiden, 139-152.
- Mellink, M. J. (1991). "Karataş and the Megaron Problem", XII. *KST-1* (28 Mayıs-1 Haziran 1990), 269-270.
- Mellink, M. J. (1992). "Anatolian Chronology", *Chronologies in Old World Archaeology*, (Ed. R. W. Ehrich), The University Of Chicago Press, Chicago, 207-220.
- Mellink, M. J. (1993). The Anatolian South Coast in the Early Bronze Age: The Cilician Perspective. *Between the Rivers and Over the Mountains. Archaeologica Anatolica e Mesopotamica Alba Palmieri Dedicata*, (Ed. Frangipane, M., Hauptmann, H., Liverani, M., Maththiae, P. and M. Mellink,.) Rome: Dipartimento di Scienze Storiche Archeologiche e Antropologiche dell'Antichita, Universita di Roma "La Sapienza", 495-508.
- Meriç, R. (1989). "1987 Yılı Alaşehir Kazısı", 10. *KST-1* (23-27 Mayıs 1988), 157-170.

- Meriç, R. (1990). "1988 Yılı Alaşehir Kazısı", *11. KST-1*, (18-23 Mayıs 1989 Antalya), 179-190.
- Millett, M. (1979). "How Much Pottery?", *Pottery and the Archaeologist*, (Ed. Millett M.), Institute of Archaeology, London, 77-80.
- Milojčić, V. (1961). *Samos Band I, die prähistorische Siedlung unter dem Heraion. Grabung 1953 und 1955*, Deutsches archäologisches Institut, Bonn.
- Momigliano, N., Greaves, A. M., Hodos, T. (2008). "Çaltılar Survey Project 2008", *Anatolian Archaeology 2008*, 28-9.
- Momigliano, N. (2012). *Bronze Age Carian Iasos. Structures and Finds from the Area of The Roman Agora (c. 3000-1500 BC.)*, Giorgio Bretschneider, Roma.
- Momigliano, N. (2013). "Çaltılar Arkeolojik Projesi 2012/Çaltılar Archaeological Project", *ANMED Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri 2013-11*, 178-184.
- Morricone, L. (1950). "Scavi e Ricerche a Coa (1935-1943) Relazione Preliminare" *Bolletino d'Arte 35*, 316-331.
- Müller, K. (1938). *Tiryns. Die Ergebnisse der Ausgrabungen des Instituts vierter Band. Die Urfirniskeramik*, Bruckmann, München.
- Oğuzhanoglu, U. (2008). *Panaztepe Seramik Verileri Işığında Erken Tunç Çağı ve Orta Tunç Çağı'na Geçiş*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Oğuzhanoglu, U. (2014a). "Laodikeia'dan Batı Anadolu Erken Tunç Çağı'na Yeni Katkılar", *Laodikeia Çalışmaları 3, 10. Yılında Laodikeia (2003-2013 Yılları)*, (Ed. Şimşek C.), Ege Yayınları, İstanbul, 71-86.
- Oğuzhanoglu, U. (2014b). "Laodikeia Erken Tunç Çağı 2 Mezarlığından Bir Çukur ve Düşündürdükleri", *Mustafa Büyükkolancı'ya Armağan/Studies in Honour of Mustafa Büyükkolancı*, (Ed. Şimşek C., vd.), Ege Yayınları, İstanbul, 423-434.
- Ormerod, H. A. (1911/1912). "Remains in South-Western Asia Minor II", *BSA 18*, 80-94.
- Ormerod, H. A. (1912/1913). "Prehistoric Remains in South-Western Asia Minor III", *BSA, 19*, 48-60.
- Orthmann, W. (1963). *Frühe Keramik von Boğazköy aus den Ausgrabungen am nordwesthang von Büyükkale*. Berlin: Verlag Gebr. Mann.
- Ökse, T. (1999). *Önasya Arkeolojisi Seramik Terimleri*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Ökse, T. (2012). *Önasya Arkeolojisinde Çanak Çömlek*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Öktü, A. (1973). *Die intermediate-Keramik in Kleinasien*. Doktora Tezi, Berlin Freie Universität, Berlin.
- Özdoğan, M., Parzinger, H., Karul, N. (1997). "Kırklareli Höyüğü 1995 Yılı Kazısı", *18. KST-1 (27-31 Mayıs 1996, Ankara)*, 53-80.

- Özdoğan, M., Yılmaz, Ö. (2012). "Pottery Appendix", *Die frühbronzezeitliche Siedlung von Kanlıgeçit bei Kırklareli : Ostthrakien während des 3. Jahrtausends v.Chr. im Spannungsfeld von anatolischer und balkanischer Kulturentwicklung* (Ed. M. Özdoğan, H. Parzinger), von Zabern, Darmstadt, 148-182.
- Özgüç, T. (1948). *Ön Tarih'te Anadolu'da Ölü Gömme Adetleri*, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Özkan, T., Erkanal, H. (1999). *Tahtalı Barajı Kurtarma Kazısı Projesi/ Tahtalı Dam Area Salvage Project. İzmir: İzmir Arkeoloji Müzesi.*
- Özsait, M. (1983). "Pisidya Bölgesinde Yeni Prehistorik İskan Yerleri (II)", *Anadolu Araştırmaları*, IX, 133-147.
- Özsait, M. (1986). "Pisidya Bölgesinde Yeni Prehistorik İskan Yerleri (III)", *Anadolu Araştırmaları*, X, 70-90.
- Özsait, M. (1989). "Pisidya Bölgesinde Yeni Prehistorik İskan Yerleri (IV)", *Anadolu Araştırmaları*, XI, 1-21.
- Özsait, M. (1999). "1997 Yılı Harmanören (Göndürle) Mezarlık Kazısı", *20. KST-1*, 467-483.
- Özsait, M. (2000). "1998 Yılı Harmanören (Göndürle Höyük) Mezarlık Kazısı", *21. KST-1* (24-28 Mayıs 1999, Ankara), 371-380.
- Özsait, M. (2002). "1999-2000 Yılları Harmanören (Göndürle Höyük) Mezarlık Kazısı", *23. KST-1* (24-28 Mayıs 1999, Ankara), 371-380.
- Özsait, M. (2003). "Les Fouilles du Cimetière de Göndürle Höyük à Harmanören.", *Anatolica*, XXIX, 87- 102.
- Özsait, M. (2005). "2003 Yılı Harmanören-Göndürle Höyük Mezarlık Kazısı", *26. KST-2* (24-28 Mayıs 2004, Konya), 319-330.
- Pecorella, P. E. (1984). *La Cultura Preistorica di Iasos in Caria*, G. Bretschneider , Roma.
- Pecorella, P. E. (1985). "L'Anatolia Occidentale, Le Isole e Iasos nel III Millennio", *Bolletino d'arte. Supplemento 31-32. Studi su Iasos di Caria. Ministero per i beni culturali e ambientali*, Roma, 19-27.
- Peltenburg, E. (1991). "Toward a Definition of the Late Chalcolithic in Cyprus: The Monochrome Pottery Debate", *Cypriot Ceramics. Reading the Prehistoric Record* (Ed. J. A. Barlow, D. L. Bolger, B. Kling), UPenn Museum of Archaeology, Pennsylvania 9-20.
- Perello, B. (2011a). *L'architecture domestique de l'Anatolie au III<sup>e</sup> millénaire av. J.-C. Varia Anatolica XXIV*, IFEA - De Boccard, İstanbul/Paris.
- Perello, B. (2011b). "Emplacement et organisation de l'espace funéraire en Anatolie occidentale au Bronze ancien (III<sup>e</sup> millénaire)", *2<sup>èmes</sup> Rencontres d'archéologie de l'IFEA: Le Mort dans la ville Pratiques, contextes et impacts des inhumations intra-muros en Anatolie, du début de l'Age du Bronze à l'époque romaine.*, Nov 2011, (Ed. Henry O.), IFEA – Ege yayınları, İstanbul, 29-42.

- Pittman, H. (2000). "Cylinder Seals and Scarabs in the Ancient Near East", *Civilizations of the Ancient Near East* (Ed. J. Sasson), Charles Scribner's, Peabody, 1589-1603.
- Pullen, D. J. (2003). "Site Size, Territory, and Hierarchy: Measuring Levels of Integration and Social Change in Neolithic and Bronze Age Aegean Societies" *AEAEUM 24: Metron. Measuring the Aegean Bronze Age. Proceedings of the 9th International Aegean Conference*, Yale University, 18-21 April 2002, New Heaven, 29-36.
- Rambach, J. (2000). *Kykladen I. Die frühe Bronzezeit Grab- und Siedlungsbefunde*, R. Habelt, Bonn.
- Raymond, A. E. (2005). *Miletus in the Middle Bronze Age and Minoan Presence in the Eastern Aegean*, University of Toronto.
- Renfrew, C. (1972). *The Emergence of Civilisation. The Cyclades and the Aegean in the Third Millenium B.C.*, Oxbow, London.
- Rutter, J. (1979). *Ceramic Change in the Aegean Early Bronze Age. The Kastri Group, Lefkandi I, and Lerna IV, A Theory concerning the Origin of Early Helladic III Ceramics*, UCLA Institute of Archaeology occasional papers 5, Los Angeles.
- Rutter, J. B. (1983a). "Fine Gray-burnished Pottery of the Early Helladic III Period: the Ancestry of Gray Minyan", *Hesperia*, 52, 327-355.
- Rutter, J. B. (1983b). "Some Observations on the Cyclades in the Later Third and Early Second Millennia", *American Journal of Archaeology*, Vol. 87, 69-76.
- Sampson, A. (1988). "Periodic and Seasonal Usage of Two Neolithic Caves in Rhodes", *Archaeology in the Dodecanese*, (Ed. Dietz S., vd.), National Museum of Denmark, Copenhagen, 11-16.
- Sarı, D. (2012). "İlk Tunç Çağı ve Orta Tunç Çağı'nda Batı Anadolu'nun Kültürel ve Siyasal Gelişimi", *MASROP E-Dergi*, Sayı:7, 112-249.
- Schachner, Ş., Schachner, A. (1995). "Ürgüp ve Nevşehir Müzelerindeki <Depas Amphikypellon> ve <Tankart> Tipli Kaplar ve Düşündürdükleri", *In Memoriam İ. Metin Akyurt Bahattin Devam Anı Kitabı. Eski Yakındoğu Kültürleri Üzerine İncelemeler*, (Ed. A. Erkanal, H. Erkanal, H. Hüryılmaz, T. Ökse, N. Çınardalı, S. Günel, H. Tekin, B. Uysal, D. Yalçıklı), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 307-316.
- Schmidt, E. F. (1932). *The Alishar Hüyük. Seasons of 1928 and 1929*. Oriental Institute, Chicago.
- Seeher, J. (2000). *Die Bronzezeitliche Nekropole von Demircihöyük- Sarıket. Ausgrabungen des Deutschen Archäologischen Instituts In Zusammenarbeit mit dem Museum Bursa, 1990-1991*. Ernst Wasmuth Verlag, Tübingen.
- Spier, J. (1983). "Prehistoric and Protohistoric Periods", *Sardis from Prehistoric to Roman imesults of the Archaeological Exploration of Sardis 1958-1975*, (Ed. Hanfmann G. M. A.), Harvard University, London.
- Stein, G. J. (1996). "Producers, Patrons, and prestige: Craft Specialists and Emergent Elites in Mesopotamia from 5500-3100 B.C.", *Craft Specialization and Social*

- Evolution: In Memory of V. Gordon Childe*, Science Press, Philadelphia, 25-38.
- Stronach, D. (1962). "Metal Objects", *Beycesultan Vol. I. The Chalcolithic and Early Bronze Age Levels* (S. Lloyd, J. Mellaart), British Institute of Archaeology at Ankara, London.
- Şahin, F. (2013). *Küllüoba Höyüğü Orta Tunç Çağı'na Geçiş Dönemi (Übergangsperiode): Mimari ve Çanak Çömlek*, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şahoğlu, V. (2002). *Liman Tepe Erken Tunç Çağı Seramiğinin Ege Arkeolojisindeki Yeri ve Önemi*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şahoğlu, V. (2004a). "Erken Tunç Çağında Anadolu Ticaret Ağı ve İzmir Bölgesi", *I-II. Ulusal Arkeolojik Araştırmalar Sempozyumu*, (Ed. Çizmeli Z., vd.), Ankara, 245-262.
- Şahoğlu, V. (2004b). "Interregional Contacts Around the Aegean During the Early Bronze Age: New Evidence from the Izmir Region", *Anadolu/Anatolia*, 27, 97-124.
- Şahoğlu, V. (2005). "The Anatolian Trade Network and the Izmir Region during the Early Bronze Age", *Oxford Journal of Archaeology* 24(4), 339-360.
- Şahoğlu, V. (2008a). "Crossing Borders: the Izmir region as a Bridge between the East and West during the Early Bronze Age", *Proceedings of the 7th, 8th and 9th International Workshops Athens 1997-1999*, (Ed. Gillis C., vd.), Paul Aström, Savedal, 153-173.
- Şahoğlu, V. (2008b). "Liman Tepe and Bakla Tepe: New Evidence for the Relations Between the Izmir Region, the Cyclades and the Greek Mainland during the Late Fourth and Third Millenia BC." *Proceedings of the International Symposium The Aegean in the Neolithic, Chalcolithic and Early Bronze Age: 13th-19th October 1997-İzmir: Bildiriler* (Ed. H. Erkanal, H. Hauptmann, V. Şahoğlu and Tuncel, R.), Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 483-502.
- Şahoğlu, V. (2011). "Batı Anadolu Sahil Kesiminde Erken Tunç Çağı Seramiği", *Karşıdan Karşıya: MÖ 3. Bin'de Kiklad Adaları ve Batı Anadolu*, (Ed. Şahoğlu V., vd.), Sabancı Müzesi, İstanbul, 136-143.
- Şahoğlu, V. (2012). "Çeşme-Bağlararası (2002-2005, 2009-)", *DTCF Arkeoloji Bölümü Tarihçesi ve Kazıları (1936-2011)*, Anadolu/Anatolia Ek Dizi III.2, (Ed. O. Bingöl, A. Öztan, H. Taşkiran), Ankara, 83-90.
- Şahoğlu, V. (2014). "The depas and Tankard Vessels", *ARCANE Interregional*, Vol. I: Ceramics, (Ed. Lebeau M.), Brepols, 289-311.
- Şimşek, C. (2013). *Laodikeia (Laodicea ad Lycum)*, Laodikeia Çalışmaları 2, Ege Yayınları, İstanbul.
- Şimşek, C. (2014). "Lykos Vadisi İçinde Yer Alan Laodikeia" , *Laodikeia Çalışmaları 3, 10. Yılında Laodikeia (2003-2013 Yılları)*, (Ed. Şimşek C.), Ege Yayınları, İstanbul, 33-69.
- Şimşek, C., Okunak M., Bilgin, M. (2011). *Laodikeia Nekropolü (2004-2010 Yılları)*, *Laodikeia Çalışmaları 1.1-1.2*, Ege Yayınları, İstanbul.

- Şimşek, C., Konakçı, E., Pernicka, E. (2014). "Analyses of Origin for the Obsidian Found at Asopos Hill, Laodikeia" *Laodikeia Çalışmaları 3, 10. Yılında Laodikeia (2003-2013 Yılları)*, (Ed. Şimşek C.), Ege Yayınları, İstanbul, 123-144.
- Takaoğlu, T. (2002). "Chalcolithic Marble Working at Kulaksızlar in Western Anatolia", *TÜBA-AR V*, 71-106.
- Tanıdı, O. (2005). *TAY Sözcük Tabanı/Word Base/Base de mot/Wort Basis*, Ege Yayınları, İstanbul.
- Tırpan A., Gider Z. (2011). "Lagina ve Börükçü 2009 Yılı Çalışmaları", *32. KST-2*, (24-28 Mayıs 2010-İstanbul), 374-395.
- Topbaş A., vd., (1998). "Salvage Excavations of the Afyon Archaeological Museum, Part 2: The Settlement of Karaoğlan Mevkii and the Early Bronze Age Cemetery of Kaklık Mevkii", *Anatolia Antiqua*, VI, 21-94.
- Tül, Ş. (1986). "Prehistoric Settlements on the Meander Plain", (M. S. Joukowsky) *Prehistoric Aphrodisias: an Account of the Excavations and Artifact Studies*, Brown University, Joukowsky Institute for Archaeology & the Ancient World, Providence, 713-724.
- Türkteki, M. (2010). *Batı ve Orta Anadolu'da Çark Yapımı Çanak Çömleğin Ortaya Çıkışı ve Yayılımı*, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Türkteki, M. (2012). "Batı ve Orta Anadolu'da Çark Yapımı Çanak Çömleğin Ortaya Çıkışı ve Yayılımı", *MASROP E-Dergi*, 7, 45-111.
- Tütüncüler, Ö. (2004). "MÖ 2. Bin Liman Tepe Dokuma Aletleri", *Anadolu/Anatolia Ek Dizi No.1*, 287-295.
- Umurtak, G. (2010). "Questions Arising from a Bulla Found in the EBA II Settlement at Bademağacı", *Adalya XIII*, 19-27.
- Umurtak, G. (2013). "Some Comments on a Few Intriguing Seals Found in the EBA Settlements at Hacılar Büyük Höyük and a Seal from Burdur Museum", *Adalya XVI*, 49-60.
- Umurtak, G., Duru, R. (2013). "Yeniden Hacılar. Hacılar Büyük Höyük Kazıları 2011-2012", *Arkeoloji ve Sanat* 142 (Ocak-Nisan 2013), 1-22.
- Umurtak, G., Duru, R. (2014). "Hacılar Büyük Höyük Kazıları", *Arkeoloji ve Sanat* 145 (Ocak-Nisan 2014), 1-20.
- Ünlüsoy, İ. (1993). "İsparta İli Atabey İlçesi Harmanören (Göndürle) Kurtarma Kazısı 1989-1991", *3. Müze Kurtarma Kazıları Semineri*, (27-30 Nisan 1992), Efes, 291-313.
- Üstün-Türkteki, S. (2012). *Göller Bölgesi İlk Tunç Çağı 1-2 Çanak Çömleği*, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Van de Mierop, M., 2000, Sargon of Agade and his successors in Anatolia, *Studi micenei ed Egeo-Anatolici XLII/1*, 133-159.
- Vandam R., vd., (2013). "The Bronze Age Cemetery of Gavur Evi Tepesi, Southwestern Turkey", *Anatolica*, XXXIX, 241-259.



- Vermeule, E., (1964). "The Early Bronze Age in Caria", *Archaeology*, 17/4, 244-249.
- Waelkens M., vd., (2000). "The 1996 and 1997 Surveys in the Territory of Sagalassos", *Sagalassos V. Report on the Survey and Excavation Campaigns of 1996 and 1997*, (Ed. M. Waelkens, L. Loots), Leuven University Press, Leuven, 17-216.
- Warner, J. L. (1994). *Elmalı-Karataş II. The Early Bronze Age Village of Karataş*, Bryn Mavr College, Bryn Mavr.
- Webb, J. M., Frankel, D. (1999). "Characterizing the Philia Facies: Material Culture, Chronology, and the Origin of the Bronze Age in Cyprus" *AJA* 103, 3-43.
- Wheeler, T.S. (1974). "Early Bronze Age Burial Customs in Western Anatolia", *AJA* 78, 415-425.
- Williams, D. (1985). *Greek Vases*, Harvard University Press, London.
- Wilson D. E., Eliot M. (1984). "Ayia Irini, Period III: The Last Phase of Occupation at the E.B.A. Settlement", *The Prehistoric Cyclades: Contributions to a workshop on Cycladic chronology*, (Ed. Macgillivray J. A., vd.), University of Edinburgh, Edinburgh.
- Woodward A. M., Ormerod H. A. (1909/1910). "A Journey in South-Western Asia Minor", *BSA*, 16, 76-136.
- Yaylalı, S. (2002). "Observations on the Teapots from Bakla Tepe, Western Anatolia", *Ancient Near Eastern Studies XXXIX*, 114-140.
- Yaylalı, S. (2006). "Muğla Prehistoryası: Paleolitik Dönemden Erken Tunç Çağı Sonuna Kadar", *Anadolu Arkeolojisine Katkılar: 65. Yaşında Abdullah Yaylalı'ya Sunulan Yazılar*, (Ed. Takaoğlu T.), Hitit Color, İstanbul, 1-20.
- Yaylalı S., Akdeniz E. (2002). "Aphrodisias Müzesi'ndeki Karahisar Buluntuları", *Olba*, VI, 1-40.
- Yıldırım T., Ediz İ. (2007). "2005 Yılı Resuloğlu Eski Tunç Çağı Mezarlık Kazısı", 28. *KST-2* (29 Mayıs-2 Haziran 2006, Çanakkale), 211-222.
- Yıldırım T., İpek Ö. (2010). "2008 Yılı Resuloğlu Eski Tunç Çağı Mezarlık Kazısı", 31. *KST-3* (25-29 Mayıs 2009, Denizli), 21-36.
- Yıldırım, T. (2008). "2006 Yılı Resuloğlu Eski Tunç Çağı Mezarlık Kazısı", 29. *KST-2*, 443-454.
- Yılmaz, D. (2009). *MÖ III. Binde Batı ve Orta Anadolu Kültürel İlişkileri*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, D. (2010). "Erken Tunç Çağı'nda Batı ve Orta Anadolu Kültürel İlişkileri Işığında Depas ve Tankard Türü Kaplar", *Anadolu/Anatolia*, 36, 45-64.

## **EKLER**

## EK 1: LAODIKEIA-KANDİLİRİ SERAMİK KATALOĞU

**Lev:** Levha **Env. No.:** Envanter Numarası **Loc.:** Locus **Feat.:**Feature **Tbk:** Tabaka **AÇ:** Ağız Çapı **AY:** Ayak Yüksekliği **DÇ:** Dip Çapı **AG:** Ayak Genişliği **Cid:** Cidar **Ak:** Ayak Kalınlığı **Mal:** Mal Grubu **Tip:** Tip Numarası **Astar R.:** Astar Rengi **Hamur R.:** Hamur Rengi **Yap. Tek:** Yapım Tekniği **Bez.:** Bezeme **Kah.:** Kahverengi **Kır.:** Kırmızı **Siy.:** Siyah **D.t.:** Devetiyü **Tur:** Turuncu

Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DÇ/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap. Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
1:1	L13.PBM.L35.604.T103	35	-	4	24		-	93	TB I	Kah. 5YR4/3	Kah. 5YR4/3	El	-	Yoğun mikalı hamur içinde yoğun kum . çok ince beyaz taşçık ve az kuvars katkı var. İyi pişmiş.
1:2	L13.PBM.L35.D.T103 Tabak Ağız Prç.	35	-	3	34		0.9	36	TB I	Kah. 5YR5/6	DT 5YR6/6	El	-	Mikalı hamur içinde ince bitkisel ve kum katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
1:3	L10.BN.S5.L5.F7.425 Çanak ağız prç.	5	7	4	14	-	0.7	31	ÇN IA	Kah. 5YR5/4	Açık dt. 5YR6/6	El	-	Mikalı hamur içinde ince beyaz taşçık ve az kuvars katkı var. İç-dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
1:4	L10.BN.S5.455 Çanak Ağız Prç.			4	18	-	0.6	31	ÇN IA	Koyu kah. 5YR3/3	Açık kah. 7.5YR5/2	El	-	Mikalı hamur içinde ince kum katkı var. İç-dış perdahlı. İyi pişmiş.
1:5	L10.BN.S5.L5.446.T83 Çanak ağız prç.	5	-	4	16	-	0.7	12	ÇN IA	Kır.	Kah.	El	-	Mikalı hamur içinde bitkisel katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
1:6	L10.BN.S7.L2.5 Çanak ağız prç.	2	-	?	20	-	0.6	21	ÇN IA	Siy. 6.5YR2.5/1	Gri. Kah. 7.5YR4/1	El	-	Yoğun mikalı hamur. İç-dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
1:7	L10.BN.S5.L2.10 Çanak ağız prç.	2	-	?	18	-	0.5	31	ÇN IA	Grimsi 10YR5/1	Gri. Kah. 10YR4/2	El	-	Yoğun mikalı hamur içinde orta boy yoğun taşçık katkı var. İç-dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
1:8	L10.BN.S5.L5.439 Çanak Ağız Prç. (Bezemeli)	5	-	4	18	-	0.6	31	ÇN IA	Kah. 2.5YR4/4	Kah. 7.5YR5/4	El	Beyaz boya	Yoğun mikalı hamur içinde az ince beyaz taşçık katkı var. Dış parlak perdahlı. Kötü pişmiş.
1:9	L10.BN.S5.L5.F6.520 Çanak ağız prç.	5	6	4	20	-	0.7	31	ÇN IA	Kız.kah. 2.5YR4/6	Tur. Kah. 5YR5/6	El	-	Yoğun mikalı hamur. İç-dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
2:1	L10.BN.S5.L5.F6.522 Çanak Ağız Prç.	5	6	4	18	-	0.7	31	ÇN IA	Kah. 2.5YR4/6	Tur. Kah. 5YR6/6	El	-	Yoğun mikalı hamur içinde yoğun ince kum katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
2:2	L10.BN.S5.L2.88 Çanak ağız prç.	2	-	?	24		0.6	11	ÇN IA	Kır.	Tur. Dt.	El	-	Yoğun sarı mikalı hamur. Dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
2:3	L10.BN.S5.L5.F7.419 Çanak ağız prç.	5	7	4	21		0.8	31	ÇN IA	Koyu kah. 7.5YR3/2	Kah. 7.5YR4/2	El		Yoğun mikalı hamur içinde az saman katkı var. İç-dış perdahlı. İyi pişmiş.
2:4	L10.BN.S5.L5.F5.A.T36 Çanak ağız ve gövde prç. (kulp çıkışı korunmuş)	5	5	4	21		0.5	31	ÇN IA	Kah. 7.5YR3/3	Koyu kah. 7.5YR4/2	El	Yatay kulp	Mikalı hamur içinde orta ince saman katkı var. İç-dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
2:5	L10.BN.S5.L5.F2.67.T15 Çanak ağız ve gövde prç.	5	2	4	26		0.6	19	ÇN IA	Tur. 2.5YR5/6	dt 7.5YR7/4	El	Yiv	Mikalı hamur içinde kireç katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
3:1	L10.BN.S7.L2.1 Çanak ağız . gövde ve ip delikli tutamak prç.	2	-	?	26		0.7	12	ÇN IA	Kır. Kah. 2.5YR4/6	Koyu kah. 2.5YR2.5/1	El	Yatay ip delikli tutamak	Yoğun mikalı hamur içinde az saman ve kireç katkı var. İç-dış hafif perdahlı. Orta pişmiş.

Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DÇ/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap. Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
3:2	L10.BN.S5.L5.444 Çanak ağız prç.	5	-	4	28		0.5	12	ÇN IA	Kır. Kah. 5YR4/4	Kah. 7.5YR4/2	El	-	Yoğun mikalı hamur içinde orta ince saman ve az ince taşçık katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
3:3	L10.BN.S5.L5.F7.416 Çanak Ağız Prç.	5	7	4	26		0.6	22	ÇN IA	Siy. 7.5 YR 2.5/1	Tur. Kah. 5 YR 5/6	El	-	Mikalı hamur içinde az miktarda kireç var. İç-dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
3:4	L13.PBM.L35.A.T57 Çanak ağız prç.	35	-	4	18		0.7	31	ÇN IB	Kah. 7.5YR5/6	Dt. 10YR6/4	El	-	Yoğun mikalı hamur içinde kireç katkı var. Dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
3:5	L10.BN.S6.L3.60 Çanak ağız prç.	3	-	4	19		1,1	13	ÇN IB	Pem. Kır. 10 R 5/6	Pem. Kır. 10 R 5/6	El	-	Az mikalı hamur içerisinde yoğun orta boyutlu beyaz taşçık var. Kötü pişmiş.
3:6	L10.BN.S5.L5.F7.421 Çanak ağız prç.	5	7	4	18		1.2	21	ÇN IB	Koyu gri 5YR3/1	Gri 5YR4/1	El	-	Yoğun mikalı hamur içinde az saman katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
4:1	L10.BN.S7.L2.F5.28.T4 Alçak kaideli çanağa ait ağız ve gövde prç.	2	5	5	12		0.6	21	ÇN IB	Siy. 10 YR 2/1	Gri kah. 10 YR 5/2	El	-	Mikalı hamur içerisinde az miktarda ince bitkisel katkı var. İç-dış parlak perdahlı. Özlü pişmiş.
4:2	L10.BN.S7.L2.F1.A.T10 Alçak kaideli çanağa ait ağız ve gövde prç.	2	1	4	23		1	21	ÇN IB	Siyah 10YR2/1	Siyah 7.5YR2.5/1	El	-	Mikalı hamur içinde kuvars ve yoğun beyaz taşçık katkı var. İç-dış perdahlı. Orta pişmiş.
4:3	L13.PBM.L35.F1.349.T60 Alçak kaideli çanağa ait ağız ve kaide parçası	35	1	4	21	14		31	ÇN IB	Bej 10 YR 5/3	Kızıl kah. 5 YR 4/4	El	Beyaz boya ve çukurcu k	Mikalı hamur içerisinde az . ince saman katkı var. İç-dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
4:4	L12.PBM.L7.F3.268.T53 L12.PBM.L7.F3.270.T53 Alçak kaideli çanağa ait ağız parçası ve kaide	7	3	4	21	13.6	0.8	31	ÇN IB	Kah 10 YR 4/3	Açık kah. 7.5 YR 4/3	El	Oluk	Mikalı hamur içerisinde yoğun ince . beyaz taşçık katkı var. İç-dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
5:1	L10.BN.S5.L5.F3.516.T95 Çanak ağız prç.	5	3	4	18		0.9	31	ÇN IB	Kır. Kah. 5YR4/6	Kah. 5YR4/3	El	Beyaz boya	Mikalı hamur içinde yoğun beyaz taşçık ve kuvars katkı var. İç-dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
5:2	L10.BN.S5.L2.12 Çanak ağız prç.	5	2	4?	20		0.7	31	ÇN IB	Kah. 7.5YR4/2	Koyu gri 2.5Y3/1	El	-	Yoğun mikalı hamur içinde az ince beyaz taşçık ve kuvars katkı var. İç-dış parlak perdahlı. Kötü pişmiş.
5:3	L10.BN.S5.496 Çanak Ağız Prç.	?	?	4	10		0.5	31	ÇN IB	Kah. 5YR%7&	Tur. Kah. 7.5YR5/4	El	-	Yoğun mikalı hamur içinde az ince kum katkı var. İç-dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
5:4	L10.BN.S5.L2.367 Çanak ağız ve yatay kulp prç.	2	-	?	?		0.9	22	ÇN IB	Siy. 7.5YR2.5/1	Kır. Kah. 5YR4/3	El	Beyaz boya	Yoğun mikalı hamur içinde ince saman ve orta boy beyaz taşçık katkı var. İç-dış parlak perdahlı. Kötü pişmiş.
5:5	L10.BN.S6.L3.F1.49 Çanak Ağız Prç.	3	1	4	20		1	31	İÇ6	Kah. 5YR5/4	Kah. 10YR5/3	El	-	Yoğun mikalı hamur içinde yoğun ince beyaz taşçık katkı var. İç-dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
5:6	L10.BN.S5.L1.382 Çanak ağız prç.	1	-	4?	22		0.9	31	ÇN IB	Açık kah. 5YR5/6	Açık kah. 5YR5/4	El	-	Yoğun mikalı hamur. İç dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.

Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DÇ/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap. Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
5:7	L10.BN.S5.L2.101 Çanak ağız prç. (Boya bezemeli)	2	-	?	21		1	21	ÇN IB	Siy.	Koyu kah.	El	Beyaz boya	Yoğun mikalı hamur içinde saman ve az beyaz taşçık katkı var. İç-dış parlak perdahlı. Kötü pişmiş.
5:8	L13.PBM.L35.188.T49 Çanağa ait ağız ve gövde parçası ve ip delikli tutamak	35	-	4	20		1	21	ÇN IB	Siy. 10 YR 2/1	Koyu gri 2.5 Y 3/1	El	-	Miaklı hamur içerisinde oldukça ince bitkisel katkı var. İç-dış perdahlı. Kötü pişmiş.
6:1	L10.BN.S5.L2.493.T93 Çanak ağız prç.	2	-	4	20		1	31	ÇN IB	Bej	D.tüyü	El	-	Mikalı hamur içinde az miktarda taşçık katkı var. İç ve dış perdahlı. İyi pişmiş.
6:2	L10.BN.S6.L3.52 Çanak ağız prç.	3	-	4	18		0.9	31	ÇN IB	Açık kah. 10YR5/2	Açık gri 10YR4/1	El	Kabara	Yoğun mikalı hamur içinde yoğun ince beyaz taşçık ve az kuvars katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
6:3	L10.BN.S7.L2.F2.74 Çanak ağız ve gövde prç. (Kabaralı tutamaklı)	2	2	4	20		1	21	ÇN IB	Gri 2.5Y4/1	Gri 2.5Y4/1	El	Kabaralı tutamak	Yoğun mikalı hamur içinde yoğun ince saman katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
6:4	L10.BN.S5.L2.95 Çanak ağız . gövde ve tutamak prç.	2	-	?	26		0.9	21	ÇN IB	Siy.	Sarımsı kah.	El	Kabara	Yoğun beyaz taşçık katkılı hamur. Dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
6:5	L10.BN.S5.L2.F3.375 Çanak ağız ve tutamak prç.	2	3	4	31		1.1	21	ÇN IB	Siy. 7.5YR2.5/1	Gri 7.5YR5/1	El	Yatay tutamak ve beyaz boya	Mikalı hamur içinde kum ve yoğun taşçık katkı var. İç-dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
7:1	L13.PBM.PM01 3 Alçak Kaideli Çanakçık	35	2	4				94	ÇN II	Kır. 2.5YR4/8	Tur. 2.5YR5/8	El	Yatay tünel kulp ve altında kabara	Mikalı hamur içinde az iri kireç ve yoğun beyaz taşçık katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
7:2	L10.BN.S6.L4.13 Çanak ağız prç. (Kaideli olabilir)	6	4	4	12		0.7		ÇN II	Kır. Hah(d.) 10R5/6 Kah. 2.5YR6/4	Tur. Kah. 10R6/6	El	-	Yoğun mikalı hamur içinde yoğun saman ve ince beyaz taşçık katkı var. İyi pişmiş.
7:3	L10.BN.S6.L3.31 Çanak ağız prç.	3	-	4	18		1.1	31	ÇN II	Koyu kah. 10YR4/2	Koyu gri 10YR2/1	El	Kabara	Yoğun mikalı hamur içinde yoğun ince beyaz taşçık katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
7:4	L10.BN.S6.L3.55 Çanak ağız prç.	3	-	4	18		0.9	21	ÇN II	Gri-siyah alacalı 7.5YR4/1	Kah. Gri 5YR4/1	El	-	Yoğun mikalı hamur içinde yoğun ince beyaz taşçık ve orta kuvars katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
7:5	L10.BN.S5.L5.F3.420 Çanak ağız prç.	5	3	4	20			42	ÇN II	Gri	Gri	El	-	Mikalı hamur içinde az bitkisel katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
7:6	L10.BN.S5.L2.F1.222 Çanak ağız prç (Yatay kulp çıkışı korunmuş)	2	1	4	20		0.8	11	ÇN II	Tur. Dt.	Tur. Dt.	El	-	Mikalı hamur içinde yoğun orta boy saman katkı var. Dış perdahlı. Orta pişmiş.

Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DÇ/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap. Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
7:7	L10.BN.S6.L3.21 Çanak ağız prç.	3	-	4	20		0.8	21	ÇN II	Siy. 7.5YR3/1	Kah. 10YR5/3	El	Yatay bar tutamak	Mikalı hamur içinde ince beyaz taşçık katkı var. Dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
8:1	L10.BN.S5.497 Çanak Ağız Prç.	?	?	?	22		0.7	31	ÇN II	Tur. Dt. 5YR5/8	Bej 7.5YR6/4	El	-	Az mikalı hamur. İç-dış perdahlı. Orta pişmiş.
8:2	L10.BN.S6.L3.35 Çanak ağız prç.	3	-	4	26		1	42	ÇN II	Gri 10 YR 3/1	Koyu gri 10 YR 4/1	El	-	Mikalı hamur içinde az ince kum ve çok az bitkisel katkı var. İç-dış perdahlı. İyi pişmiş.
8:3	L10.BN.S6.L3.F1.46 Çanak ağız prç.	6	3	4	26		1.3	31	ÇN II	Kah. 7.5YR5/4	Koyu kah. 10YR4/2	El	2 kabaraı ?	Yoğun mikalı hamur içinde yoğun kum ve bitkisel katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
8:4	L13.PBM.L35.485.T57 Çanak ağız prç.	35	-	4	18		0.8	21	ÇN IIIA	Siy. 7.5YR3/1	Gri. kah. 10YR4/1	El	-	Mikalı hamur içinde kireç katkı var. Dış perdah aşınmış. İyi pişmiş.
8:5	L10.BN.S5.L5.445 Çanak ağız prç.	5	-	4	20		0.8	31	ÇN IIIA	Kah. 5YR4/4	Gri. Hak. 7.5YR4/2	El	-	Az mikalı hamur içinde bitkisel katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş
8:6	L10.BN.S5.L5.F7.417 Çanak ağız prç.	5	7	4	22		0.8	36	ÇN IIIA	Gri(d)2.5YR4/1 Kır kah.(i)2.5YR4/6	Tur. Dt. 2.5YR5/6	El	-	Yoğun mikalı hamur içinde taşçık katkı var. Dış perdahlı. Orta pişmiş.
9:1	L10.BN.S5.L5.F6.523 Çanak ağız prç.	5	6	4	16		0.8	31	ÇN IIIA	Kah. 10R3/2	Girmsi kah. 10YR4/2	El	-	Az mikalı hamur içinde az kum katkı var. İç-dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
9:2	L13.PBM.L36.539.T45 Çanak ağız prç. ve dikey ip delikli tutamak	36	-	4	17		0.8	91	ÇN IIIA	Koyu kır. 7.5YR3/6	Tur. Dt. 5YR5/6	El	Dikey ip delikli tutamak	Mikalı hamur içinde yoğun ince bitkisel katkı var. Orta pişmiş.
9:3	L13.PBM.L35.F3.305.T71 Çanak prç (İp delikli tutamağı . ağız . gövde ve dip profili korunmuş)	35	-	4	19.6	9	0.9	31	ÇN IIIA TUX	Kah. 5YR4/2	Gri. Kah. 7.5YR4/2	El	Dikey ip delikli tutamak	Mikalı hamur içinde yoğun ince beyaz kireç katkı var. Dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
9:4	L10.BN.S6.L3.54 Çanak ağız prç.	3	-	4	21		0.7	21	ÇN IIIB	Siy. 10YR2/1	Koyu kah. 7.5YR3/1	El	-	Yoğun mikalı hamur içinde az bitkisel ve az ince beyaz taşçık katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
9:5	L10.BN.S5.L5.447 Çanak ağız prç.	5	-	?	24		0.7	12	ÇN IIIB	Kır. Kah.	Bej	El	Tutamak	Az mikalı hamur içinde bitkisel katkı var. İyi pişmiş.
10:1	L13.PBM.L35.C.T51 Çanak ağız ve gövde prç.	35	-	4	22		0.7	31	ÇN IV	Açık kız. Kah. 5 YR 4/6	Açık kah. 10 YR 6/3	El	-	Az mikalı hamur içeriinde yoğun kum katkı var. İç-dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.

Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DÇ/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap. Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
10:2	L13.PBM.L35.A.T46 Çanak ağız prç (Kabaralı tutamaklı)	35	-	4	20		0.5	13	ÇN IV	Kır. 2.5YR4/6	Tur. 2.5YR5/6	El	Ağız kenarından tutamak .çift kabara	Gri ve sarı mikalı hamur içinde az kum ve kireç katkı var. Dış perdahlı. Orta pişmiş.
10:4	L13.PBM.L35.F2.A.T63 Çanak ağız prç. (Çentik bezemeli)	35	2	4	22		1.1	11	ÇN V	Kır. 2.5YR4/6	Tur. Dt. .5YR7/6	El	Çentik	Mikalı hamur içinde yoğun ince kireç katkı var. İç-dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
10:5	L10.BN.S5.L5.F7.411 Çanak ağız prç. (Çentik ve oluk bezemeli)	5	7	4	26		1.1	12	ÇN V	Kır. 5YR5/6	Kah. Dt. 5YR5/6	El	Çentik ve oluk	Mikalı hamur içinde az saman katkı var. İç-dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
10:6	L10.BN.S6.L3.33 Çanak ağız prç. (Çentik bezemeli)	3	-	4	30		1.1	11	ÇNV	Kır. Dt. 2.5YR4/6	Tur. Dt. 5YR5/6	El	Çentik	Mikalı hamur içinde az kum katkı var. İç-dış perdahlı. Orta pişmiş.
10:7	L10.BN.S6.L3.20 7 Çanak ağız prç. ve ip delikli tutamak (Centik bezemeli)	3	-	4	30		1.1	21	ÇN V	Siyah 7 .5YR 2.5/1	Aç. Kah. 10YR5/3	El	Çentik	Yoğun mikalı hamur içinde yoğun ince beyaz taşçık ve az kum katkı var. İç-dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
11:1	L13.PBM.L35.532.T98 Çömlekçik ağız ve boyun prç. (Çizi bezemeli)	35	-	4	9.5		0.5	21	ÇÖ IA	Siy. 10YR2/1	Kah. Gri 10YR4/1	El	Çizi	Mikalı hamur içinde bitkisel katkı var. İç-dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
11:2	L13.PBM.L35.F3.304.T71 Çömlek ağız prç.	35	3	4	10		0.5	21	ÇÖ IA	Koy.Gri	Gri	El	Dolgu	Mikalı hamur içinde çok ince bitkisel katkı var. Yüzeyi aşınmış. İyi pişmiş.
11:3	L13.PBM.L35.D.T98 Çömlek ağız prç.	35	-	4	12		0.5	21	ÇÖ IA	Siy. 10 YR 2/1	Kah. Gri 10 YR 4/1	El	Çizi	Mikalı hamur içerisinde çok yoğun . ince bitkisel katkı var. İç-dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
11:4	L10.BN.S5.449 Çömlek ağız prç.	-	-	-	12		0.4	21	ÇÖ IA	Siy. 10 YR 3/1	Gri 10 YR 4/2	El	Çizi	Mikalı hamur içinde az miktarda ince taşçık katkı var. İç-dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
11:5	L10.BN.S5.L2.104 Çömlek ağız ve gövde prç.	2	-	?	12		0.4	21	ÇÖ IA	Siy.	Gri. Kah.	El	Çizi	Dış parlak perdahlı.
11:6	L13.PBM.L35.606.T103 Çömlek ağız prç.	35	-	4	10				ÇÖ IA					İç-dış parlak perdahlı.
11:7	L13.PBM.L35.B.T43 Çömlek ağız prç.	35	-	4	10			21	ÇÖ IA	Siy. 5 Y 2.5/1	Koyu gri 5 Y 3/1	El	-	Mikalı hamur içerisinde yoğun . çok ince bitkisel katkı var. İç-dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
11:8	L13.PBM.L36.328.T69 Çömlek ağız prç.	36	-	4	11		0.4	33	ÇÖ IA	Aç.Kah. 7.5YR5/4	Gri Kah. 7.5YR4/2	El	-	Mikalı hamur. İç-dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
11:9	L13.PBM.L35.511.T98 Çömlek ağız prç.	35	-	4	10		0.6	21	ÇÖ IA	Siy. 10 YR 2/1	Gri 10 YR 4/1	El	-	Mikalı hamur. Dış perdahlı. Özlü pişmiş.
11:10	L13.PBM.L35.C.T103 Çömlek ağız prç.	35	-	4	10		0.4	21	ÇÖ IA	Siy. 10 YR 2/1	Gri. Kah. 10 Yr 5/3	El	-	Hamur içerisinde ince bitkisel katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
11:11	L13.PBM.L35.481.T57 Çömlek ağız prç.	35	-	4	12		0.5	21	ÇÖ IA	Siy. 10 YR 2/1	Gri 10 YR 5/1	El	Çizi	Mikalı hamur içerisinde az miktarda . ince bitkisel katkı var. İç-dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.

Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DC/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap. Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
11:12	L13.PBM.L35.601.T103 Çömlek ağız prç.	35	-	4	12		0.5	31	ÇÖ IA	Kah. 10 YR 4/4	Kah. 2.5 Y 5/2	El	-	Yoğun mikalı hamu içerisinde az miktarda . ince bitkisel katkı var. Parlak perdahlı. Kötü pişmiş.
12:1	L10.BN.S5.L5.F6.521 Çömlek ağız ve boyun prç.	5	6	4	11		0.3	31	ÇÖ IB	Kah. 1.5YR4/6	Gri 7.5YR4/1	El	-	Yoğun mikalı hamur. İç-dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
12:2	L10.BN.S6.L3.F1.48 Çömlek ağız ve boyun prç.	3	1	4			0.6	91	ÇÖ IB	Kir. 2.5YR5/6	Kir. Tur. 10R5/6	El	-	Yoğun mikalı hamur içinde az ince beyaz taşçık katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
12:3	L13.PBM.L36.357.T45 Çömlek ağız ve boyun prç. (kulp çıkışı korunmuş)	36	-	4	12		0.4	31	ÇÖ IB	Kah. 7.5YR5/4	Aç.Kah. 10 YR 5/3	El	Oluk	Mikalı hamur içerisinde az mikatarda ince kum katkı var. İç-dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
12:4	L10.BN.S6.L3.32 Çömlek ağız ve boyun prç.	3	-	4			0.7	92	ÇÖ IB	Açık kah. 7.5YR6/4	Kah. Dt. 7.5YR6/4	El	-	Mikalı hamur içinde yoğun beyaz taşçık ve orta kuvars katkı var. İç-dış perdahlı. Orta pişmiş.
12:5	L13.PBM.L35.606.T103 Çömlek ağız ve boyun prç. (Kulp çıkışı korunmuş)	35	-	4	14		0.5	31	ÇÖ IB	Kah. 7.5YR5/4	Tur.kah. 5YR6/4	El	-	Mikalı hamur içinde az bitkisel katkı var İç-dış perdahlı. İyi pişmiş
12:7	L10.BN.S6.L3.F1.45 Çömlek ağız ve boyun prç. (Kulp çıkışı korunmuş)	3	1	?	14		0.7	92	ÇÖ IB	Açık kah. 5YR5/4	Tur.dt. 5YR5/6	El	-	Yoğun mikalı hamur içinde yoğun kum . bitkisel ile az kuvars katkı var. Dış perdahlı. Orta pişmiş.
13:1	L10.BN.S6.L3 3 Çömlek ağız ve boyun prç.	3		4?	12		0.6	92	ÇÖ IB	Açık kah.	Tar.	El	-	Mikalı hamur içinde yoğun taşçık katkı var. İyi pişmiş.
13:2	L10.BN.S6.L3.67 Çömlek ağız ve boyun prç.	3	-	4?	14		0.6	?	ÇÖ IB	Açık kir. 2.5YR6/6	Kir. 10R5/6	El	-	Mikalı hamur içinde yoğun ince beyaz taşçık ve az kuvars katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
13:3	L10.BN.S6.L3.43 Çömlek ağız prç.	3	-	4	16		0.7	31	ÇÖ IB	Kah. 7.5 Yr 5/4	Karbonize	El	-	Mikalı hamur içinde yoğun ince . beyaz taşçık ve yoğun kuvars katkı var. İç-dış perdahlı. Kötü pişmiş.
13:4	L10.BN.S6.L3.39 Çömlek ağız prç.	3	-	4	18		0.8	31	ÇÖ IB	Kah. 5 YR 5/4	Tur. Kah. 5 YR 5/4	El	-	Az mikalı hamur içerisinde kum ve az . ince beyaz taşçık katkı var. Perdahsız. Orta pişmiş.
13:5	L10.BN.S6.L3 1 Çömlek ağız ve boyun prç.	3	-	4?	20		0.7	92	ÇÖ IB	Açık kah. 7.5YR6/4	Kir. 2.5YR5/8	El	-	Orta mikalı hamur içinde yoğun orta boy taşçık katkı var. Dış hafif perdahlı. Orta pişmiş.
13:6	L10.BN.S5.L2.F5.347 Çömlek ağız . boyun ve kulp prç.	2	5	4	14		1	93	ÇÖ IB	Yok	Tur. Dt.	El	Oluk	Mikalı hamur içinde kireç ve yoğun taşçık katkı var. Dış hafif perdahlı. İyi pişmiş.
13:7	L10.BN.S7.L2.83 Çömlek ağız ve boyun prç.	2	-	4?	14		0.6	93	ÇÖ IB	Yok	Tur. Dt.	El	-	Mikalı hamur içerisinde beyaz taşçık katkı mevcut. İyi pişmiş.



Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DÇ/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap. Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
13:8	L10.BN.S5.L2.85 Çömlek ağız ve boyun prç.	2	-	?	24		0.8	93	ÇÖ IB	Yok	Tur. Dt.	El	-	Yoğun kireç katkılı hamur. Dış hafif perdahlı. Orta pişmiş.
14:1	L10.BN.S7.L2.55 Çömlek ağız ve boyun prç.	2	-	?	17		0.8	93	ÇÖ II	Yok	Kız. Kah. 2.5YR4/6	El	Oluk	Yoğun kireç ve beyaz taşçık katkılı hamur. Dış hafif perdahlı. Orta pişmiş.
14:2	L12.PBM.L7.F1.120.T29 Çömlek ağız ve gövde parçası ve şerit kulp (Oluk bezemeli)	7	1	4	20		0.6	92	ÇÖ II	Kah. 7.5 YR 6/6	D.t. 7.5 YR 6/6	El	Oluk	Mikallı hamur içerisinde beyaz taşçık ve kum katkı var. Perdahsız. Orta pişmiş.
14:3	L10.BN.S5.L2.84 Çömlek ağız prç.	2	-	?	28		1.3	92	ÇÖ II	Kır. kah.	Dt.	El	-	Mikallı hamur içinde yoğun saman ve kireç katkı var. Dış perdahlı. Orta pişmiş.
14:4	L10.BN.S5.L5.F7.422 Çömlek ağız ve boyun prç.	5	7	4	26		0.9	31	ÇÖ II	Kah. 5YR4/3	Koyu kah. 7.5YR4/4	El	-	Mikallı hamur içinde yoğun ince beyaz taşçık katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
14:5	L10.BN.S5.L6.F1.380 Çömlek ağız ve boyun prç.	6	1	4	30		1.5	93	ÇÖ II	Yok	Tur. 2.5YR5/6	El	-	Yoğun mikallı hamur içinde yoğun saman ve taşçık katkı var. Orta pişmiş.
15:1	L13.PBM.L35.503.T97 Çömlek kulbu ve boyun prç.	35	-	4				92	ÇÖ II KU IV	Kah. 5YR5/4	Gri. Kah. 5YR3/2	El	Oluk	Yoğun mikallı hamur içinde yoğun ince beyaz taşçık ve kuvars katkı var. Dış hafif perdahlı. İyi pişmiş.
15:2	L10.BN.S5.L2.F1.123.T21 Çömlek kulbu ve boyun prç. (Bezemeli)	2	1	4			0.7	91	ÇÖ II	Kır. 2.5YR5/6	Kır. Kah.	El	Oluk ve kabara	Gri ve sarı mikallı hamur içinde ince bitkisel . beyaz taşçık ve az kireç katkı var. Dış hafif perdahlı. Orta pişmiş.
15:3	L12.PBM.3 Üçayaklı Çömlek prç. (Boyun ve gövde prç. Üzerinde bir tutamak ve ayak çıkışı kor.	8	2	4	GÇ		0.6	92	ÇÖ II	Açık kah. 5YR4/4	Kır. Kah. 2.5YR4/4	El	Ayakta tek oluk	Mikallı hamur içinde kuvars ve yoğun beyaz taşçık katkı var. Dış perdahlı. Kötü pişmiş.
16:1	L10.BN.S6.L3.56 Çömlek ağız ve boyun prç.	3		4?			0.6	92	ÇÖ III	Açık kah. 3.5YR5/6	Tur. Dt. 2.5YR5/6	El	-	Mikallı hamur içinde az kireç ve yoğun ince kum katkı var. Dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
16:2	L10.BN.S6.L3.41 Çömlek ağız prç.	3	-	4	?		0.4	92	ÇÖ III	Kızıl kah. 2.5 YR 4/6	Kah. 7.5 YR 5/4	El	-	Yoğun mikallı hamur içerisinde az miktarda bitki ve kum katkı var. Dış perdahlı. Orta pişmiş.
16:3	L12.PBM.06 Üçayaklı Çömlek prç.	7	1	4			0.6	92	ÇÖ III	Kah. 5YR5/4	Tur. Dt. 5YR5/6	El	Oluk ve kabara	Yoğun mikallı hamur içerisinde beyaz taşçık katkı var. Orta pişmiş.
16:4	L12.PBM.96 Çömlek (Üst yarısı korunmuş).	7	3	4?	17		0.6	92	ÇÖ III	Kır. kah. 5YR5/4	Kır. 10R4/8	El	Oluk ve kabara	Mikallı hamur içinde kuvars ve yoğun beyaz taşçık katkı var. Dış parlak perdahlı. Kötü pişmiş.
17:1	L10.BN.S5.PT01 Üçayaklı çömlek prç. (Bezemeli-tam profil)	1	-	4?	16		0.6	92	ÇÖ III	Açık kah. 5YR5/4	Tur. Dt. 5YR5/6	El	Oluk	Mikallı hamur içinde çok yoğun kuvars katkı var. Dış hafif perdahlı. Orta pişmiş.

Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DÇ/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap. Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
17:3	L10.BN.S6.L1.81 Çömlek ağız prç.	1	-	?	28		0.6	91	ÇÖ IV	Kir. 10R4/6	Koyu kah. 5YR4/3	El	-	Az mikalı hamurda taşçık ve orta bitkisel katkı var. Orta pişmiş.
18:1	L13.PBM.L35.502.T97 Çömlek ağız prç. (Bezemeli)	35	-	4	24 (i)		0.8	92	ÇÖ V	Kah. 10YR4/2	Açık kah. 7.5YR5/3	El	Çentik	Yoğun bitkisel katkılı hamur. İyi pişmiş.
18:2	L13.PBM.L35.F1.453.T56 Çömlek ağız prç. (Bezemeli)	35	1	4	34		1.2	92	ÇÖ V	Kah. 10YR5/3	Dt. 10YR6/6	El	Çentik	Mikalı hamur içinde ince bitkisel katkı var. Dış perdahlı. Orta pişmiş.
19:1	L13.PBM.L35.529.T98 Tankard boyun ve gövde prç. (Kulp çıkışı ve bağlantı yeri korunmuş)	35	-	4	GÇ 7.5		0.5	11	TK	Koyu kır. 10R4/6	Tur.dt. 7.5YR6/6	El	Bant astar	Çok yoğun sarı ve gri mikalı hamurda çok yoğun ince bitkisel katkı var. Dış hafif perdahlı. İyi pişmiş.
19:2	L12.PBM.L17.518.T106 Tankard gövde ve kulp prç.	17	-	2A	GÇ 8		0.5	11	TK	Koyu kır. 7.5YR4/6	Tur. 2.5YR4/6	El	-	Mikalı hamur içinde az kireç katkı var. Dış hafif perdahlı. Orta pişmiş.
19:3	L10.BN.S5.L5.F4.185.T2 5 Tankard kulp prç.	5	4	4		KK 1.1	0.6	11	TK	Kır.(d) 2.5YR5/6 Siy. (i)5YR2.5/1	Siy. 5YR2.5/1	El	-	Mikalı hamur içinde bitkisel ve taşçık katkı var. Dış perdahlı. Orta pişmiş.
19:4	L13.PBM.L35.478.T57 Tankard ağız prç (Kulp çıkışı korunmuş)	35	-	4	12		0.4	21	TK	Siy. 2.5 Y 2.5/1	Gri 2.5 Y 5/1	El	Bant astar	Mikalı hamur içerisinde çok az kum katkı var. Dış ve ağız kenarı içi parlak perdahlı. İyi pişmiş.
19:5	L10.BN.L5.F7.623.T102 Tankard ağız prç.	5	7	4	10		0.5	31	TK	Kah. 7.5 YR 4/6	Kah. Gri. 2 Y 4/1	El	Bant astar	Mikalı hamur içerisinde çok az ince, beyaz taşçık var. Özlü pişmiş.
19:6	L13.PBM.L35.F3.354.T71 Tankard ağız boyun ve kulp prç.	35	3	4	12.8		0.6	21	TK	Siy. 10YR2/1	Koyu gri 5YR4/1	El	-	Mikalı hamur içinde kireç katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
19:7	L10.BN.S5.L2.19 Tankard kulp ve boyun prç.	2	-	4			0.6	12	TK	Koyu kır. 10R4/8	Tur. Kah. 5YR5/4	El	-	Mikalı hamur içinde kum ve az ince beyaz taşçık katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
19:8	L13.PBM.L35.F1.457.T56 Tankarda ait 2 mahmuzlu kulp prç.	35	1	4		KK 1.3	0.5	21	TK	Siy. 10YR2/1	Gri. Kah. 10YR4/2	El	-	Mikalı hamur içinde kireç ve az bitkisel katkı var. Dış perdahlı. Orta pişmiş.
19:9	L13.PBM.L35.508.T98 Tankarda ait boyun parçası ve kulp	35	-	4	GÇ 6		0.4	21	TK	Koyu gri 7.5YR3/1	Koyu gri 5YR3/1	El	Kabara	Mikalı hamur içinde kireç katkı var. Dış perdahlı. Orta pişmiş.
20:1	L10.BN.PM1 Dört ayaklı testicik	2	3	4			0.4	21	TES	Siy. 2.5YR2.5/1	Ky. Gri 2.5YR3/1	El	Oluk	Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
20:2	L12.PBM.11 İnsan yüzü testi prç.	7	3	4	8		0.5	22	TES	Koyu kahve 7.5YR3/2	kırmızı 10R5/8	El	Beyaz dolgu	Az mikalı hamur içinde orta yoğun taşçık katkı var. Dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
20:3	L12.PBM.L7.F3.269.T59 gaga ağızlı testi ağız ve boyun prç.	7	3	4	8		0.8	21	TES	Siy. 2.5YR2.5/1	Gri. Kah. 7.5YR3/2	El	-	Mikalı hamur içinde yoğun ince beya taşçık katkı var. Dış perdahlı. Orta pişmiş.

Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DÇ/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap. Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
20:4	L13.PBM.PM01 1 Gaga ağızlı testi	35	2	4	8.3- 8.3	YÜK 14 .5	0.6	21?	TES	Açık sar. Kah.2.5Y6/3	Açık kah. 10YR5/3	El	Gri boya . burma kulp	Yoğun mikalı hamur içinde yoğun beyaz taşçık . az bitkisel ve kireç katkı var. Dış perdahlı. Orta pişmiş.
20:5	L10.BN.S7.L2.31 Testi? Ağız ve kulp prç.	2	-	?			1	93	TES	Yok	Dt.	El	Oluk	Orta mikalı hamur içinde yoğun saman ve az kireç katkı var. Kötü pişmiş.
21:1	L13.PBM.L35.224.T51 Akıtacak prç. (Gaga ağızlı testiye ait)	35	-	4			0.9	22	TES	Siy. 10YR2/1	Kızıl kah. 7.5YR4/3	El	-	Mikalı hamur. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
21:1	L13.PBM.L35.224.T51 Akıtacak prç. (Gaga ağızlı testiye ait)	35	-	4			0.9	22	TES	Siy. 10YR2/1	Kızıl kah. 7.5YR4/3	El	-	Mikalı hamur. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
21:2	L10.BN.S5.L5.F5.282 Gaga ağızlı testi akıtacak prç.	5	5	4			0.6	19	TES	Tur. 2.5 YR 5/8	Tur. 5 YR 5/6	El	-	Mikalı hmaur içerisinde kum katkı var. Dışı hafif perdahlanmış. Orta pişmiş.
21:3	L13. PBM.L35.463.T42 Testi ağız ve kulp prç	35	-	4			0.7	18	TES	Yok	Tarçın 10R4/6	El	-	Çok yoğun mikalı hamur içinde yoğun ince taşçık katkı var. İyi pişmiş.
21:4	L13.PBM.L35.408.T105 Testi ağız ve kulp prç.	35	-	4		KK 1 .7		11	TES	Kır. 2.5YR4/8	Tur. Dt. 5YR6/6	El	-	Mikalı hamur içinde orta ince bitkisel katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
21:5	L13.PBM.47 Kesik gaga ağızlı testi prç.	35	-	4	3.7		0.4	42	TES	Gri	Gri	El	-	Yoğun mikalı hamur temiz görünümlüdür. Perdahsız. İyi pişmiş.
21:6	L12.PBM.L17.472.T103 Testi gövde prç.	17	-	2			0.5	21	TES	Siy. 2.5 Y 3/1	Gri. Kah. 2.5 Y 4/2	El	Dolgu	Hamur içinde, yoğun miktarda çok ince bitkisel katkı var. Dışı parlak perdahlı. Kötü pişmiş.
22:1	L12.PBM.L19.F1.1398.T128 Tabak ağız prç.	19	1	3	30		1	15	TB I	Tur. 5YR5/6	Bej 7.5YR5/4	Çark	-	Mikalı hamur içinde az kum ve kireç katkı var. İyi pişmiş.
22:2	L12.PBM.L19.F1.1295A.T17 6 Tabak ağız prç.	19	1	3	32		1	15	TB I	Tur. W. 2.5YR6/6	Açık kah. 7.5YR6/4	Çark	-	Mikalı hamur içinde az ince kireç katkı var. İyi pişmiş.
22:3	L13.PBM.L19.A.T109 Tabak ağız ve gövde prç.	19	-	3	29		0.8	19	TB I	Kır. 2.5YR4/6	dt 7.5YR6/4	El	-	Mikalı hamur içinde az kum .kireç ve yoğun ince bitkisel katkı var. Dış perdahlı. Orta pişmiş.
22:4	L12.PBM.L19.F1.776.T125 Tabak ağız prç.	19	1	3	30		0.7	15	TB I	Tur.w. 10R6/8	Tur.dt. 5YR5/4	Çark	-	Mikalı hamur içinde az ince kum katkı var. İyi pişmiş.
22:5	L13.PBM.L19.A.T115 Tabak ağız ve gövde prç.	19	-	3	33		0.9	19	TB I	Koyu tur. 5YR5/6	Kah.dt. 5YR5/4	El	-	Mikalı hamur içinde az ince bitkisel katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
22:6	L12.PBM.L21.1353.T145 Tabak ağız prç.	21	-	3	44		1.1	11	TB II	Kır. 10R4/6	Pem. Tur. 5YR4/6	El	-	Mikalı hamur içinde az ince bitkisel katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.

Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DÇ/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap. Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
23:1	L12.PBM.L19.F1.1404.T128 Tabak ağız prç.	19	1	3	30		0.7	10	TB III	Kır. 10R4/8	dt 5YR6/6	Çark	-	Mikalı hamur içinde kireç katkı var. İyi pişmiş.
23:2	L12.PBM.L19.F1.12.T176 Tabak ağız . gövde ve dip prç.	19	1	3	29		0.7	12	TB III	Kır. 10R4/8	Açık kah. 7.5YR6/4	El	-	Mikalı hamur içinde az ince kum ve bitkisel katkı var. Dış parlak perdahlı. Orta pişmiş
23:3	L12.PBM.L21.F1.1297.T179 Tabak	21	1	3	28		0.7	34	TB III	Koyu. Kah. W. 5YR4/2	Tur. Dt. 5YR6/4	Çark	-	Sarı mikalı hamur içinde ince kum katkı var. İyi pişmiş.
23:4	L12.PBM.L19.F1.1399.T128 Tabak ağız prç	19	1	3	33		0.8	10	TB III	Kır. W. 2.5YR5/8	Dt. 7.5YR5/4	Çark	-	Mikalı hamur. İyi pişmiş.
23:5	L12.PBM.L19.F1.1394.T128 Tabak ağız prç.	19	1	3	36		0.8	15	TB III	Tur.w. 2.5YR5/6	Kah. Dt. 7.5YR6/4	Çark	-	Yoğun mikalı hamur içinde az kum ve taşçık katkı var. İyi pişmiş.
23:6	L12.PBM.L21.F1.1301.T179 Tabak ağız prç.	21	1	3	40		0.8	92	TB III	Kır. Kah. 5YR5/4	Kır.kah. 2.5YR5/8	El	-	Yoğun beyaz taşçık ve yoğun orta kireç katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
24:1	L12.PBM.L19.F1.1268.T176 Tabak ağız prç.	19	1	3	24		0.9	15	TB III	Tur. 5YR6/6	Pem. Dt. 2.5YR6/6	Çark	-	Yoğun mikalı hamur içinde yoğun ince kum ve çok az ince kireç katkı var. İyi pişmiş.
24:2	L12.PBM.L19.F1.1270.T176 Tabak ağız prç.	19	1	3	28		0.9	15	TB III	Tur.w. 5YR6/6	dt	Çark	-	Yoğun mikalı hamur içinde az ince kireç ve taşçık katkı var. İyi pişmiş.
24:3	L12.PBM.L19.F1.1391.T128 Tabak ağız prç.	19	1	3	28		0.9	34	TB III	Kah.w. 7.5YR4/3	Açık kah. 7.5YR5/4	Çark	-	Mikalı hamur içinde az kireç katkı var. İyi pişmiş.
24:4	L12.PBM.L19.F1.1406.T128 Tabak ağız prç.	19	1	3	28		1	10	TB III	Kır. 10R5/8	dt 7.5YR5/4	Çark	-	Mikalı hamur içinde kum ve kireç katkı var. İyi pişmiş.
24:5	L12.PBM.L19.F1.1286.T176 Tabak prç (Tam profil)	19	1	3	32	10	0.9	15	TB III	Tur. 2.5YR5/6	Kah. 5YR5/4	Çark	-	Mikalı hamur içinde yoğun ince kum katkı var. İyi pişmiş.
24:6	L12.PBM.L19.F1.1275.T176 Tabak ağız prç.	19	1	3	30		1.1	15	TB III	Tur.w. 5YR5/6	Bej 2.5Y5/3	Çark	-	Mikalı hamur içinde kireç katkı var. İyi pişmiş.
25:1	L12.PBM.L21.1352.T145 Tabak prç.	21	-	3	23	7	0.7	51	TB IVA	Yalın	Tur. Dt. 5YR7/6	Çark	-	Yoğun mikalı hamur içinde yoğun ince kum ve bitkisel katkı var. İyi pişmiş.
25:2	L12.PBM.L21.1361.T145 Tabak ağız prç.	21	-	3	24			10	TB IVA	Kır. 10 R 5/8	Tur. Dt. 5 YR 6/4	Çark	-	Gri ve az miktarda sarı mikalı hamurda çok az ince bitkisel katkı var. İyi pişmiş.
25:3	L12.PBM.L21.F3.1209.T153 Tabak ağız prç.	21	3	3	23		0.7	53	TB IVA	Yalın	Pembe 10R6/8	Çark	-	Mikalı hamur içinde ince kum katkı var. İyi pişmiş.
25:4	L12.PBM.L21.1348.T145 Tabak ağız ve gövde prç.	21	-	3	26		0.7	10	TB IVA	Kır.	Açık kah.	Çark	-	Gri ve sarı mikalı hamur içinde ince bitkisel katkı var. İyi pişmiş.
25:5	L12.PBM.L21.1068.T143 Tabak ağız prç.	21	-	3	29		1	51	TB IVA	Yalın	Tur. 5 YR 5/6	Çark	-	Mikalı hamur içinde az miktarda ince kum katkı var. İyi pişmiş.
25:6	L12.PBM.L21.F1.1298.T179 Tabak ağız prç.	21	1	3	24		0.6	10	TB IVA	Koyu kır. 10R4/6	Tur. Dt. 5YR6/6	Çark	-	Mikalı hamur içinde az ince bitkisel katkı var. İyi pişmiş.
26:1	L13.PBM.L19.630.T115 Tabak ağız . gövde . dip prç.	19	-	3	27	9	0.8- 1.4	15	TB IVA	Tur. w. 7.5YR5/6	Tur.dt 5YR5/6	Çark	-	Mikalı hamur içinde yoğun ince bitkisel katkı var. İyi pişmiş.

Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DÇ/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap. Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
26:2	L12.PBM.L19.F1.1395.T128 Tabak ağız ve gövde prç.	19	1	3	30		0.9	15	TB IVA	Tur. 5YR5/6	dt 7.5YR6/6	Çark	-	Gri ve sarı mikalı hamur içinde kum ve az kireç katkı var. İyi pişmiş.
26:3	L12.PBM.L19.F1.1397.T128 Tabak ağız prç.	19	1	3	31		0.8	15	TB IVA	Tur. 5YR5/8	Tur.dt. 7.5YR5/6	Çark	-	Mikalı hamur içinde kum katkı var. İyi pişmiş.
26:4	L12.PBM.L19.F1.1287.T176 Tabak ağız prç.	19	1	3	31		0.9	10	TB IVA	Kır. 2.5YR4/6	dt 5YR5/4	Çark	-	Mikalı hamur içinde kireç ve ince bitkisel katkı var. İyi pişmiş.
26:5	L12.PBM.L21.F1.1303.T179 Tabak ağız prç.	21	1	3	32		0.6	51	TB IVA	Yalın	Koyu kah. Gri 5YR4/2	El	-	Mikalı hamur içinde yoğun orta boy taşçık ve yoğun kuvars katkı var. İyi pişmiş.
26:6	L12.PBM.L19.F1.1279.T176 Tabak ağız prç.	19	1	3	28		0.7	34	TB IVA	Koyu kah. 5YR4/2	Kah. 10YR 5/3	Çark	-	Mikalı hamur. İyi pişmiş.
27:1	L12.PBM.L19.F1.1400.T128	19	1	3	31		0.6	10	TB IVA	Kır. 10 R 5/8	D.t. 7.5 YR 5/4	Çark	-	Mikalı hamur içerisinde kum katkı var. İyi pişmiş.
27:2	L12.PBM.L19.F1.1392.T128 Tabak ağız prç.	19	1	3	28		0.8	10	TB IVA	Kır. 10R4/8	Tur.dt. 7.5YR5/6	Çark	-	Mikalı hamur içinde kireç katkı var. İyi pişmiş.
27:3	L12.PBM.L21.F1.1304.T179 Tabak ağız prç.	21	1	3	26		0.9	51	TB IVA	Yalın	Pem. Dt. 7.5YR7/4	Çark	-	Yoğun sarı mikalı hamur içinde az taşçık katkı var. İyi pişmiş.
27:4	L13.PBM.L19.F3.641.T122 Tabak ağız prç.	19	3	3	24		0.6	51	TB IVA	Yalın	Koyu dt.	Çark	-	Kireç ve seramik katkılı hamur. İyi pişmiş.
27:5	L12.PBM.L21.F1.1336.T182 Tabak ağız prç.	21	1	3	26		0.6	51	TB IVA	Yalın	Tur. Dt. 5YR6/6	Çark	-	Yoğun mikalı hamur. İyi pişmiş.
27:6	L12.PBM.L21.1359.T145 Tabak ağız prç.	21	-	3	24		0.8	51	TB IVA	Yalın	Açık dt. 7.5 YR 7/6	Çark	-	Çok yoğun sarı mikalı hamur içerisinde yoğun kum katkı var. İyi pişmiş.
27:7	L12.PBM.L21.F1.1263.T174 Tabak ağız prç.	21	1	3	22		0.8	51	TB IVA	Yalın	Açık tur. Dt. 5YR7/6	Çark	-	Mikalı hamur içinde kireç katkı var. İyi pişmiş.
27:8	L12.PBM.L19.F1.1272.T176 Tabak ağız prç.	19	1	3	26		0.6	15	TB IVA	Tur.w. 2.5YR6/6	Açık kah. 7.5YR6/4	Çark	-	Yoğun mikalı hamur içinde yoğun kum katkı var. İyi pişmiş.
28:1	L12.PBM.L19.F1.1407.T128 Tabak ağız prç.	19	1	3	34		0.8	10	TB IVB	Kır. 10R4/6	Kah.dt. 7.5YR5/4	Çark	-	Mikalı hamur içinde az ince bitkisel katkı var. İyi pişmiş.
28:2	L12.PBM.L19.F1.1273.T176 Tabak ağız prç.	19	1	3	29		1	10	TB IVB	Tur. 5YR6/6	dt. 7.5YR6/6	Çark	-	Mikalı hamur içinde yoğun kum katkı var. İyi pişmiş.
28:3	L12.PBM.L19.F1.1274 Tabak ağız prç.	19	1	3	26		1	15	TB IVB	Tur. W. 2.5 YR 5/6	Açık kah. 7.5 YR 6/4	Çark	-	Yoğun mikalı hamur içerisinde yoğun, ince kum katkı var. İyi pişmiş.
28:4	L12.PBM.L.19.F1.1401.T128 Tabak ağız prç.	19	1	3	30		1.1	15	TB IVB	Açık Tur. 5YR6/6	Açık kah. 7.5YR6/3	Çark	-	Mikalı hamur içinde az ince kum katkı var. İyi pişmiş.
28:5	L12.PBM.L.19.F1.1271.T176 Tabak ağız prç.	19	1	3	33		0.8	10	TB IVB	Kır. 7.5YR4/6	Açık kah. 7.5YR6/4	Çark	-	Yoğun sarı ve gri mikalı hamur içinde yoğun ince kum ve az ince taşçık katkı var. Orta pişmiş.
28:6	L12.PBM.L19.F1.1390.T128 Tabak ağız prç.	19	1	3	25		0.7	10	TB IVB	Kır. 2.5YR4/8	Kah. 7.5YR5/4	Çark	-	Mikalı hamur içinde taşçık ve az bitkisel katkı var. İyi pişmiş.

Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DÇ/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap. Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
29:1	L12.PBM.L19.F1.1288.T176 Tabak ağız prç.	19	1	3	35		0.7	15	TB IVB	Açık kır.w. 2.5YR5/6	Açık kah. 7.5YR5/4	Çark	-	Yoğun mikalı hamur içinde yoğun ince kum katkı var. İyi pişmiş.
29:2	L12.PBM.L.21.F1.1337.T182 Tabak ağız prç.	21	1	3	53		0.6	53	TB IVB	Yalın	Tur. Dt. 5YR6/6	Çark	-	Yoğun sarı mikalı hamur içinde yoğun ince kum katkı var. İyi pişmiş.
29:3	L12.PBM.L21.F3.1205.T153 Tabak ağız prç.	21	3	3	24		0.6	51	TB IVB	Yalın	Krem 7.5YR6/6	Çark	-	Mikalı hamur içinde kireç ve beyaz taşıçık katkı var. İyi pişmiş
29:4	L12.PBM.L19.F1.1389.T128 Tabak ağız prç.	19	1	3	29		1.4	10	TB IVB	Kır. 10R5/8	Kah.dt. 7.5YR4/4	Çark	-	Mikalı hamur içinde orta ince kireç ve yoğun kum katkı var. İyi pişmiş
29:5	L12.PBM.L19.F1.1282.T176 Tabak ağız prç.	19	1	3	33		1	10	TB IVB	Kır. 10R5/6	Açık kah. 5YR6/4	Çark	-	Mikalı hamur içinde yoğun ince kum katkı var. İyi pişmiş.
29:6	L12.PBM.L19.F1.1405.T128 Tabak ağız prç.	19	1	3	33		1	15	TB IVB	Tur. 5YR5/6	Kah. 7.5YR5/6	Çark	-	Mikalı hamur. İyi pişmiş.
30:1	L13.PBM.L29.F4.172.T26 Tabak ağız ve gövde prç.	29	4	2B	28		0.9	11	TB I	Kır. 2.5YR4/8	Tur.dt. 2.5YR6/6	El?	-	Mikalı hamur. İyi pişmiş.
30:2	L12.PBM.L15.F5.363.T88 Tabak ağız prç	15	5	?	31		0.6	34	TB I	Kah. w. 7.5YR5/4	dt.	Çark	-	Orta mikalı hamur içinde kum ve kireç katkı var. Orta pişmiş.
30:3	L13.PBM.L29.F2.A.T33 Tabak ağız ve gövde prç.	29	2	2A	32		1	92	TB I	Koyu kah. 10 R 4/2	Kızıl kah. 2.5 YR 4/4	El	-	Mikalı hamur içerisinde taşıçık ve kuvars katkı var. İyi pişmiş.
30:4	L13.PBM.L29.F2.424.T33 Tabak ağız ve gövde prç.	29	2	2A	20		0.7	19	TB III	Tur. Kır. 10R5/6	Bej 7.5YR6/4	El	-	Mikalı hamur içinde orta kum ve yoğun ince bitkisel katkı var. İyi pişmiş.
30:5	L12.PBM.L15.572.T109 Tabak ağız prç.	15	-	2A	20		0.8	10	TB III	Kır. W.	Dt.	Çark	-	İyi pişmiş.
30:6	L12.PBM.L15.F4.348.T87 Tabak ağız prç.	15	4	2B	27		0.9	15	TB III	Aş.	Açık kah. 7.5YR6/4	Çark	-	Yoğun mikalı hamur. İyi pişmiş.
30:7	L12.PBM.L16.381.T90 Tabak ağız prç.	16	-	2B	27		0.8	10	TB III	Kır. 10R5/8	Tur. Dt. 2.5YR6/6	Çark	-	Mikalı hamur içinde kireç ve orta ince kum katkı var. İyi pişmiş.
31:1	L12.PBM.L15.F7.906.T135 Tabak ağız prç.	15	7	2B	22		0.8	34	TB III	Koyu kah. 5YR4/3	Tur. Dt. 5YR6/6	Çark	-	Mikalı hamur içinde az kireç katkı var. İyi pişmiş.
31:2	L12.PBM.L15.373.T86 Tabak ağız prç.	15	-	2A	26		0.9	15	TB III	Tur. W.	Açık dt.	Çark	-	Mikalı hamur içinde yoğun kum katkı var. İyi pişmiş.
31:3	L12.PBM.L15.368.T88 Tabak ağız prç.	15	-	2A	26		0.9	34	TB III	Kah.w.	Dt.	Çark	-	Mikalı hamur içinde az taşıçık katkı var. İyi pişmiş.
31:4	L12.PBM.L15.F7.912.T12 Tabak ağız prç.	19	1	3	30		1	10	TB III	Kır. W. 10R5/6	Tur.dt. 5YR6/6	Çark	-	Mikalı hamur içinde az ince taşıçık katkı var. İyi pişmiş.
31:5	L12.PBM.L15.F7.911.T125 Tabak ağız prç.	15	7	2B	30		1.2	93	TB III	Yalın	Kır. 2.5YR5/6	El	-	Yoğun mikalı hamur içinde yoğun ince beyaz taşıçık ve yoğun kuvars katkı var. İyi pişmiş.
31:6	L13.PBM.L29.B Tabak ağız, gövde ve dip prç.	29	-	2A	33		1	15	TB III	Tur. Kır. 10R5/6	Tur.dt. 5YR6/6	Çark	-	Mikalı hamur içinde az kum katkı var. İyi pişmiş.

Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DÇ/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap. Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
32:1	L12.PBM.L15.F4.419.T93 Tabak ağız prç.	15	4	2B	22		0.8	52	TB IVA	Yalın	Kah. 7.5YR4/2	El	-	Yoğun sarı mikalı hamur içinde kireç ve yoğun ince kum katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
32:2	L12.PBM.L15.F6.1163.T151 Tabak ağız prç.	15	6	2B	23		0.9	14	TB IVA	Koyu kır.w. 10R5/4	Pem.dt. 10R6/8	Çark	-	Sarı ve gri mikalı hamur içinde az kireç katkı var. İyi pişmiş.
32:3	L12.PBM.L15.F7.934.T134 Tabak ağız prç.	15	7	2B	24		0.8	15	TB IVA	Tur. 2.5YR5/6	Tur.dt. 5YR5/6	Çark	-	Mikalı hamur içinde yoğun ince kum katkı var. İyi pişmiş.
32:4	L12.PBM.L15.F4.355.T87 Tabak ağız prç.	15	4	2B	26		0.8	51	TB IVA	Yalın	Bej 10YR7/3	Çark	-	Yoğun sarı ve gri mikalı hamur içinde az ince kum katkı var. İyi pişmiş.
32:5	L12.PBM.L16.390.T90 Tabak ağız prç.	16	-	2B	27		0.7	53	TB IVA	Yok	Pembe 2.5YR6/6	Çark	-	Yoğun sarı ve gri mikalı hamur. İyi pişmiş.
32:6	L12.PBM.L15.378.T89 Tabak ağız prç.	15	-	2A	28		0.6	51	TB IVA	Yalın	Dt.	Çark	-	Mikalı hamur içinde az ince bitkisel katkı var. İyi pişmiş.
32:7	L12.PBM.L15.334.T84 Tabak ağız prç.	15	-	2A	31		0.8	51	TB IVA	Yalın	Tur. Dt.	Çark	-	Yoğun mikalı hamur içinde yoğun kum ve az taşçık katkı var. İyi pişmiş.
32:8	L12.PBM.L15.F5.343.T86 Tabak ağız prç.	15	5	2B	30		0.7	15	TB IVA	Tur. W. 2.5YR5/6	Açık kah. 7.5YR5/4	Çark	-	Mikalı hamur içinde orta ince kum katkı var. İyi pişmiş.
32:9	L12.PBM.L15.366.T88 Tabak ağız prç.	15	-	2A	31		0.6	15	TB IVA	Tur.w.	Dt.	Çark	-	Mikalı hamur içinde kireç ve az kum katkı var. İyi pişmiş.
33:1	L10.BN.S5.L1.394 Tabak ağız ve gövde prç.	1	-	3?	24		0.9	10	TB IVB	Kır. 10R5/8	Bej 7.5YR6/4	Çark	-	Yoğun mikalı hamur içinde az taşçık katkı var. İyi pişmiş.
33:2	L10.BN.S5.L1.395 Tabak ağız ve gövde prç.	1	-	3?	28		1	34	TB IVB	Kah. 5YR6/6	Dt. 10YR5/3	Çark	-	Mikalı hamur içinde az kireç katkı var. İyi pişmiş.
34:1	L12.PBM.L17.632.T115 Çanak ağız . gövde ve dip prç.	17	-	2A	11		0.5	51	ÇN IA	Yalın	dt 2.5YR6/6	Çark	Delik	Yoğun sarı ve gri mikalı hamur içinde taşçık katkı var.
34:2	L12.PBM.L21.1349.T145 Çanak ağız pr. (Yatay kulp çıkışı korunmuş)	21	-	3	18		0.5	31	ÇN IA	Koyu kah. 7.5YR3/2	Açık kah. 10YR6/3	El	-	Mikalı hamur içinde orta kum . az kireç ve az ince taşçık katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
34:3	L13.PBM.L29.F9.302.T67 Çanak prç.	29	-	2A	19	8	0.3	42	ÇN IA	Gri 10YR5/1	Gri. Kah. 7.5Yr5/2	El	-	Yoğun mikalı hamur. İyi pişmiş.
34:4	L12.PBM.L19.F1.1412.T12 8 Çanak ağız ve gövde prç.	19	1	3	23.8		0.6	31	ÇN IA	Sar.kah. 10YR5/4	Gri.kah. 2.5Y5/2	El		Yoğun mikalı hamur içinde bitkisel ve kireç katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
34:5	L12.PBM.L17.522.T106 Çanak Ağız Prç.	17	-	2A	30		0.6	42	ÇN IA	Koyu gri 2.5Y4/1	Gri kah. 10YR5/2	El	-	Mikalı hamur içinde ince kireç katkı var. İyi pişmiş.
34:6	L12.PBM.L21.1371.T145 Çanak ağız ve gövde prç.	21	-	3	13		0.7	21	ÇN II	Siy. 7.5 YR 1.5/1	Gri-koyu kah. 10 YR 3/2	El	-	Yoğun mikalı hamur içerisinde az bitkisel katkı var. Perdahlı. Orta pişmiş.
34:7	L12.PBM.L17.536.T106 Çanak ağız prç.	17	-	2A	18		1	23	ÇN II	Siy.	D.t.	El	Oluk	Mikalı hamur. İyi pişmiş.

Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DÇ/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap. Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
35:1	L12.PBM.L8.F2.62.T11 Çanak ağız ve gövde pr. (oluk bezemeli)	8	2	2A	18(iç)		0.8	31	ÇN II	Koyu kah.	Kızıl kah.	El	Oluk	Mikalı hamur içinde yoğun orta boy bitkisel . yoğun ince beyaz taşçık ve az kuvars katkı var. İç-dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
35:2	L12.PBM.L21.1364.T145 Çanak ağız prç.	21	-	3	23		0.7	91	ÇN II	Tur. Açık kah. 2.5YR5/6	Tur. 2.5YR6/8	El	Çentik	Mikalı hamur içinde yoğun ince beyaz taşçık katkı var. Dış hafif perdahlı. İyi pişmiş.
35:3	L12.PBM.L19.F1.1293.T17 6 Çanak ağız prç.	19	1	3	23		0.6		ÇN II	Kah.	Koyu kah.	El	-	Mikalı hamur içinde az bitkisel katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
35:4	L12.PBM.L21.F3.1202.T15 3 Çanak ağız prç.	21	1	3	26		0.7	13	ÇN II	Kır.	Pem.	El	-	Mikalı hamur içinde kireç ve az beyaz taşçık katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
35:5	L12.PBM.L21.F1.1307.T17 9 Çanak ağız prç.	21	1	3	28		0.6	32	ÇN II	Koyu kah. 5YR4/2	Bej 2.5Y6/3	El	-	Mikalı hamur içinde az kireç katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
35:6	L12.PBM.L21.F1.1341.T18 2 Çanak ağız prç.	21	1	3	28		0.4	21	ÇN II	Siy. 10YR2/1	Koyu kah. 7.5YR2.5/2	El	-	Yoğun mikalı hamur içinde beyaz taşçık katkı var. . Dış perdahlı. Kötü pişmiş.
35:7	L12.PBM.L19.F1.1393.T12 8 Çanak ağız prç.	19	1	3	30		0.7	91	ÇN II	Suluk kır. 10R5/8	Kah. 5YR4/6	El	-	Mikalı hamur içinde kum ve az kireç katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
35:8	L12.PBM.L21.F1.1264.T17 4 Çanak ağız prç.	21	1	3	15		0.6	31	ÇN IIIA	Açık kah. 10YR5/4	Açık kah. 10YR5/3	El	-	Mikalı hamur içinde az ince kum katkı var. Dış perdahlı. Orta pişmiş.
35:9	L12.PBM.L19.F24.T122 Çanak ağız prç.	19	-	3	20		0.8	13	ÇN IIIA	Kır. 10R4/6	Pem. Dt. 2.5R5/6	El	-	Yoğun sarı ve gri mikalı hamur içinde az ince bitkisel katkı var. İyi pişmiş.
36:1	L12.PBM.19.F1.1284.T176 Çanak ağız prç.	19	1	3	22		0.5	13	ÇN IIIB	Parlak kır. 2.5YR4/8	Tur.dt. 2.5YR5/4	El	-	Yoğun mikalı hamur içinde yoğun ince kum ve az beyaz taşçık katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
36:2	L12.PBM.L21.F1.1313.T15 1 Çanak ağız prç.	21	1	3	30		0.9	92	ÇN IIIB	Kah. 7.5YR4/2	Kızıl kah. 7.5YR4/6	El	-	Mikalı hamur içinde kum . kuvars ve yoğun beyaz taşçık katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
36:3	L12.PBM.L19.A Çanak ağız prç.	19	-	3	16		0.6	82	ÇN IIIB	Gri mika	Koyu gri 2.5Y4/1	El	-	Orta mikalı hamur. İyi pişmiş.
36:4	L12.PBM.L17.557.T107 Çanak ağız prç (2 dikey . uzun kabartma bez.li)	17	-	2A	21		0.4	82	ÇN IIIB	Gri mika	Gri 10YR4/1	?	Kabara	Çok az ince taşçık katkılı hamur. İyi pişmiş.
36:5	L13.PBM.L28.F5.69.T17 Çanak ağız prç.	28	5	2A	28		0.6	82	ÇN IIIB	Gri 2.5Y4/1	Koyu gri 2.5Y3/1	El	-	Mikalı hamur içinde ince bitkisel katkı var. İyi pişmiş. Parça üzerinde iki adet tadilat deliği görünmektedir.
36:6	L13.PBM.L29.F9.339.T66 Yatay kulplu çanak ağız prç (Kulp çıkışı korunmuş)	29	9	2B	31		0.5	17	ÇN IIIB	Koyu kah. 7.5Yr3/2	Tarçın 2.5YR4/6	?	-	Yoğun sarı ve gri mikalı hamur içinde çok az ince taşçık katkı var. İyi pişmiş.
37:1	L13.PBM.L19.F3.640.T122 Çanak ağız ve gövde prç.	19	3	3	22		0.5	41	ÇN VI	Koyu gri 2.5Y3/1	Gri Gley1 5/N	El	-	Mikalı hamur içinde kireç katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.



Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DÇ/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap. Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
37:2	L12.PBM.L15.F1.571.T109 Çanak ağız prç.	15	1	2A	22		0.6	41	ÇN VI	Koyu gri Gley1 3/N	Açık gri Gley1 6/N	Çark?		Mikalı hamur. İyi pişmiş.
37:3	L12.PBM.L17.533.T106 Çanak ağız prç.	17	-	2A	28		0.6	42	ÇN VI	Koyu gri. Gley1 3/N	Gri. Kah. 2.5Y5/2	?		Mikalı hamur içinde az ince taşçık katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
37:4	L12.PBM.L21.F1.1339.T18 2 Çanağa ait ağız prç.	21	1	3	30		0.5	41	ÇN VI	Siy. 2Y2.5/1	Gri 2.5Y6/1	El	-	Mikalı hamur içinde az kum katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
38:1	L12.PBM.L21.F1.1332.T18 2 Çanağa ait ağız prç.	21	1	3	26		0.8	42	S IA	Gri 2.5Y4/1	Gri 2.5Y6/1	Çark ?	-	Mikalı hamur içinde az ince taşçık katkı var. İyi pişmiş
38:2	L12.PBM.L21.F1.1344.T18 2 Çanak ağız prç.	21	1	3	30		0.8	32	S IA	Gri. Koyu kah. 10YR4/2	Açık kah. 10YR6/4	El	-	Yoğun mikalı hamur içinde orta ince kum katkı var. İyi pişmiş.
38:3	L12.PBM.L21.F1.1318.T15 1 Çanak ağız prç.	21	1	3	24		0.8	42	S IB	Kah. Gri 7.5YR4/1	Gri 10YR5/2	?	-	Mikalı hamur içinde kireç katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş
38:4	L12.PBM.L21.1095.T143 Çanak ağız ve gövde prç.	21	-	3	24		0.7	34	S II	Açık kah. 7.5 YR 6/4	Tur. 5 YR 6/6	Çark ?	-	Mikalı hamur içerisinde az miktarda ince kum katkı var. İyi pişmiş.
38:5	L12.PBM.L21.F1.1322A/1 310.T151 Çanağa ait ağız ve kulp prç.	21	1	3	?		0.5	41	S II	Siy. 2Y2.3/1	Gri 2.5Y5/2	El	-	Mikalı hamur. Dış hafif perdahlı. İyi pişmiş.
38:6	L12.PBM.L21.F1.1294.T17 9 Çanak ağız prç.	21	1	3	24		0.7	32	S II	Açık kah. 5YR5/3	Kah. 10YR4/2	Çark	-	Mikalı hamur içinde az ince kireç katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş
38:7	L12.PBM.L21.F1.1317.T15 1 Çanak ağız prç.	21	1	3	30		0.5	41	S II	Siyah 10YR3/1	Gri. Kah. 10YR5/2	?	-	Mikalı hamur içinde kireç katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş
39:2	L12.PBM.L15.F1.574.T109 Çanak ağız prç.	15	1	2A	24		0.5	32	S IA	Kah. 7.5YR5/4	Kah. 10YR5/4	?	-	Mikalı hamur. Dış hafif perdahlı. İyi pişmiş.
39:3	L12.PBM.L15.F1.576.T109 Çanak ağız prç.	15	1	2A	24		0.7	32	S IA	Kah. 7.5YR5/4	Açık kah. 10YR6/3	?	-	Mikalı hamur içinde az ince bitkisel katkı var. İyi pişmiş
39:4	L12.PBM.L15.F1.575.T109 Çanak ağız prç.	15	1	2A	25		0.8	51	S IA	Yalın	Açık dt. 7.5YR7/4	Çark	-	Yoğun sarı ve gri mikalı hamur içinde yoğun ince kum katkı var.
39:5	L12.PBM.L16.395.T90 Çanak ağız prç.	16	-	2A	28		0.6	41	S IA	Koyu gri. Kah. 10YR4/2	Açık kah. 2.5Y5/3	?		Mikalı hamur içinde kireç katkı var. Dış hafif perdahlı. İyi pişmiş

Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DÇ/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap. Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
39:6	L12.PBM.L15.F1.330.T83 Çanak ağız prç.	15	1	2A	27		0.6	32	S IA	Gri. Kah. 7.5YR5/2	Açık kah. 10YR5/3	Çark	-	Mikalı hamur içinde az ince beyaz taşçık katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş
39:7	L12.PBM.L15.370.T89 Çanak ağız prç.	15	-	2A	30		0.5	41	S IA	Siy.	Gri kah.	Çark	-	Yoğun mikalı hamur içinde az kum katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
39:8	L12.PBM.L15.379.T89 Çanak ağız prç.	15	-	2A	32		0.5	36	S IA	Kah. (d) . Siy. (i)	Gri kah.	Çark?	-	Mikalı hamur. Dış hafif perdahlı. İyi pişmiş.
39:9	L12.PBM.L15.F6.1164.T151 Çanak ağız prç. (Yatay kulp çıkışı korunmuş)	15	6	2B	?		0.8	41	S IA KU I	Koyu gri. Gley1 2.5/N	Gri. Kah. 2.5Y5/2	?	-	Mikalı hamur içinde az ince kireç katkı var. Dış hafif perdahlı. İyi pişmiş
40:1	L12.PBM.L15.392/372.T88 Çanak ağız prç.	15	-	2A	20				SIB					Kireç katkılı hamur.
40:2	L10.BN.S5.L2.12 Çanak ağız . gövde ve dip prç.	5		2	26		0.7	31	SIB	Kahve	Karbonize	El	-	Yoğun mikalı hamur içerisinde yoğun miktarda ince taşçık katkı var. Kötü pişmiş.
40:3	L10.BN.S5.L2 9.T07 Çanak parçası	2	-	2	25	9.6	0.7	41	SIB	Siy.	Gri.	Çark	-	Mikalı hamur içinde kireç katkı var. İyi pişmiş
40:4	L12.PBM.L15.F4.357.T87 Çanak ağız prç.	15	4	2B	26		0.8	36	SIB	Koyu kah. 5YR3/2	Kah. 10YR5/3	?		Az mikalı hamur. Dış hafif perdahlı. İyi pişmiş
40:5	L12.PBM.L15.F5.338.T86 Çanak ağız prç.	15	5	2A	26		0.7	60	SIB	Koyu kah.	Açık dt. 5YR6/6	Çark	-	Mikalı hamur. Dış hafif perdahlı. İyi pişmiş.
40:6	L12.PBM.L15.F4.350.T87 Çanak ağız prç.	15	4	2B	26		0.7	42	SIB	Aş.	Açık gri 2.5Y5/1	?	-	Yoğun mikalı hamur içinde az kum katkı var. Orta pişmiş.
41:1	L12.PBM.L15.F4.416.T93 Çanak ağız prç.	15	4	2B	28		0.8	60	SIB	Koyu kah. W.	Sarımsı kah.	Çark	-	İyi pişmiş.
41:2	L12.PBM.L8.F1.109.T26 Çanak ağız ve gövde prç.	8	1	2A	28		0.7	41	S IB	Siy. 5Y2.5/1	Açık kah. 2.5Y5/2	Çark	-	Mikalı hamur içinde az ince kireç katkı var. Dış hafif perdahlı. İyi pişmiş
41:3	L12.PBM.L15.F4.349.T87 Çanak ağız prç.	15	4	2B	28		0.7	41	S IB	Koyu gri Gley1 3/N	Açık gri Gley1 6/1	Çark	-	Yoğun mikalı hamur. Dış perdahlı. İyi pişmiş
41:4	L12.PBM.L15.F4.356.T87 Çanak ağız prç.	15	4	2B	30		0.7	41	S IB	Koyu gri	Açık gri Gley 1 6/1	Çark?	-	Az ince mikalı hamur. Dış perdahlı. İyi pişmiş
41:5	L12.PBM.L15.F5.339.T86 Çanak ağız prç.	15	5	2B	30		0.7	42	S IB	Gri	Gri	Çark?	-	Mikalı hamur. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
42:1	L12.PBM.L15.F7.937.T134 Çanak ağız prç.	15	7	2B	28		0.7	41	S II	Koyu gri Gley1 3/N	Gri 5YR4/1	?	-	Mikalı hamur içinde az kireç katkı var. İyi pişmiş
42:2	L12.PBM.L15.F4.360.T87 Çanak ağız prç.	15	4	2B	29		0.6	31	S II	Koyu kah. 7.5YR4/3	Açık kah. 10YR5/3	Çark?	-	Mikalı hamur. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
42:3	L12.PBM.L15.F1.568.T109 Çanak ağız prç.	15	1	2B	31		0.8	41	S II	Koyu gri	Açık gri	El	-	Mikalı hamur. İyi pişmiş.
42:4	L12.PBM.L15.F1.577.T109 Çanak ağız prç.	15	1	2A	21		0.7	42	S III	Gri 2.5Y4/1	Gri. Kah. 2.5Y5/2	El?	-	Mikalı hamur. İyi pişmiş.

Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DÇ/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap. Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
43:1	L13.PBM.L29.A Tek kulplu tankard	29	-	2	13		1.3	15	TK	Tur. Kır. 10R5/6	Tur.dt. 5YR6/6	Çark	-	Mikali hamur içinde az kum katkı var. İyi pişmiş.
43:2	L12.PBM.L17.518.T106 Tankard gövde ve kulp prç.	17	-	2A	GÇ 8		0.5	11	TK	Koyu kır. 7.5YR4/6	Tur. 2.5YR4/6	El	-	Mikali hamur içinde az kireç katkı var. Dış hafif perdahlı. Orta pişmiş.
43:3	L13.PBM.L29.C Çift kulplu tankard	29	-	2			1.3	15	TK	Tur. Kır. 10R5/6	Tur.dt. 5YR6/6	Çark	-	Mikali hamur içinde az kum katkı var. İyi pişmiş.
43:4	L12.PBM.91 Tankard ağız ve boyun ve kulp prç.	21	1	3	8		0.6	13	TK	Tur. Kır. 2.5YR4/8	Tur. 5YR6/6	?	Oluk	Yoğun mikali hamur içinde kum katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
43:5	L13.PBM.L29.F2.B.T33 Tankard gövde ve kulp prç.	29	2	2		KK 1.6	0.6	41	TK	Koyu gri Gley 1 3/N	Gri 2.5 Y 5/1	El	-	Mikali hamur içinde kum katkı var. Dış hafif perdahlı. İyi pişmiş.
43:6	L12.PBM.42 Tankard boyun . gövde prç.ve kulbu	19	1	3	BÇ 5		0.5	19	TK	Tur. 5YR5/6	Tur. 7.5YR6/6	El	-	Yoğun mikali hamur içinde yoğun kum katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş. Orta pişmiş.
44:1	L12.PBM.L15.F6.1175.T151 Tankard ağız prç.	15	6	2B	9		0.4	60	TK	Koyu kah. W.	Bej 10YR7/3	Çark?	Bant astar	Mikali hamur içinde az kireç katkı var. İyi pişmiş.
44:2	L10.BN.S5.L2.A.T07 Tankard ağız prç.	2	-	?	8		0.4	19	TK	Tur. Kır. 2.5YR5/6	Kır. 5YR4/6	El	Bant astar	Sarı ve gri mikali hamur. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
44:3	L12.PBM.L21.1103.T143 Tankard ağız prç.	21	-	3	10		0.4	13	TK	Koyu kır. 2.5YR4/6	Par. Tur. 2.5YR5/8	El	Bant astar	Yoğun sarı mikali hamur. Dış perdahlı. Dış perdahlı
44:4	L13.PBM.L19.F1.568.T107 Tankard ağız prç.	19	1	3	12		0.4	10	TK	Koyu kır. 10R4/6	Açık kah. 7.5YR5/4	Çark	Bant astar	Mikali hamur içinde az ince bitkisel katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
44:5	L13.PBM.L19.F1.562.T107 Tankard ağız prç.	19	1	3	11		0.4	15	TK	Koyu tur. 2.5YR6/6	Par. tur. 2.5YR6/6	Çark	-	Gri ve sarı mikali hamur. İyi pişmiş.
44:6	L12.PBM.119.840.T128 Tankard ağız prç.	19	-	3	16		0.5	10	TK	Kır. 10R5/6	dt. 7.5YR6/4	Çark	Bant astar	Mikali hamur içinde orta ince bitkisel katkı var. Dış perdahlı. Orta pişmiş.
44:7	L13.PBM.L19.F1.675.T110 Tankard ağız prç.	19	1	3	14		0.4	10	TK	Kır. 10R5/8	Bej 5YR6/4	?	Bant astar	Mikali hamur içinde az ince bitkisel katkı var. İyi pişmiş.
44:8	L13.PBM.L29.F9.297.T67 Tankard ağız prç.	29	-	2A	10		0.5	10	TK	Tur. Kır. 2.5YR4/8	Dt 7.5YR5/4	Çark?	Bant astar	Yoğun mikali hamur. Dış hafif perdahlı. İyi pişmiş.
44:9	L12.PBM.45 Tankard boyun prç. (Kulp çıkışı korunmuş)	19	1	3	BÇ 6		0.4	31	TK	Kah. alacalı 5YR3/2 2.5YR3/6	Açık kah. 7.5YR5/3	El	-	Yoğun mikali hamur içinde yoğun kum ve az bitkisel katkı var. Dış perdahlı. Orta pişmiş.
44:10	L13.PBM.L19.F3.E.T122 Tankard boyun ve kulp prç.	19	3	3			0.5	53	TK	Yalın	Pem.dt. 5YR5/6	Çark	-	Sarı mikali hamur içinde az kireç ve kuvars katkı var. İyi pişmiş.
45:1	L13.PBM.L19.626.T115 Tankard ağız ve kulp prç.	19	-	3	14		0.7	15	TK	Tur. w. 7.5YR5/2	Kah. 7.5YR5/2	Çark?	-	Mikali hamur içinde orta ince bitkisel katkı var. Orta pişmiş.
45:2	L12.PBM.46A Tankard kulbu	19	-	3		KK 1.1		17	TK	Kır. 10R4/8	Tur. Kah. 5YR5/6	El	-	Yoğun mikali hamur içinde az kum ve kireç katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.

Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DÇ/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap. Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
45:3	L12.PBM.65 Tankard prç.	21	-	3	BÇ 8		0.4	34	TK	Kah. w. 7.5YR5/4	Dt. 2.5YR6/8	Çark	-	Mikali hamur içinde bitkisel ve az kireç katkı var. Dış perdahlı. Orta pişmiş.
45:4	L13.PBM.L29.59.T15 Tankard boyun ve kulp prç.	29	-	2A		KK 1.6	0.6	11	TK	Kır. 10R4/6	Tur. Dt. 5YR5/6	El	-	Mikali hamur içinde az ince bitkisel katkı var. Dış hafif perdahlı. İyi pişmiş.
45:5	L12.PBM.L21.1082.T143 Tankard boyun ve kulp prç.	21	-	3	BÇ 7		0.6	12	TK	Koyu kır. 2.5YR4/6	Kah. 5YR5/3	El	-	Yoğun ince mikali hamur içinde yoğun ince kum katkı var. İyi pişmiş.
45:6	L13.PBM.L29.170.T21 Tankard kulp prç.	29	-	2A		KK 2	0.7	?	TK	Sarı 10YR7/4	Dt 7.5YR6/6	El	-	Gri ve sarı mikali hamur içinde yoğun ince kum katkı var. İyi pişmiş.
45:7	L12.PBM.L20.481.T146 Tankard kulp prç.	20	-	3	-	KK 1.6		11	TK	Kır. 2.5 YR 4/6	Tur. Dt.	El	-	Mikali hamur içinde az miktarda ince kum katkı mevcut. Dış yüz perdahlı. İyi pişmiş.
45:8	L12.PBM.46B Tankard boyun prç. (Kulp çıkışı korunmuş)	19	-	3			0.6	42	TK	Koyu gri 19YR4/1	Gri. Kah. 10YR6/2	El	-	Yoğun mikali hamur içinde yoğun kum ve az taşçık katkı var. Dış hafif perdahlı. İyi pişmiş.
45:9	L13.PBM.L35.F1.240.T58 Tankard ağız prç. (Kulp çıkışı kor.)	35	1	4	9		0.5	42	TK	Gri 10YR4/1	Açık gri 2.5Y5/1	El	-	Mikali hamur içinde az bitkisel katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
46:1	L10.BN.S7.L2.57 Yivli depasa ait ağız parçası ve kulp	2	-	2A?	9	KY 16.3	0.4	15	DP	Tur. 2.5YR4/8	Tur. Dt. 5YR5/6	Çark	Yiv ve bant astar	Mikali hamur içinde az ince taşçık ve az kireç katkı var. İyi pişmiş.
46:2	L13.PBM.L19.577.T106 Depasa ait bezemeli gövde ve kulp prç.	19	-	3	GÇ 4		0.5	41	DP	Koyu gri 2.5YR2.5/1	Gri 2.5YR5/1	Çark	Yiv	Mikali hamur içinde kireç ve ince bitkisel katkı var. Dış hafif perdahlı. Orta pişmiş.
46:3	L13.PBM.L28.F1.100.T17 Depas dibi	28	1	2A		3.1	0.6	32	DP	Kah. 10YR4/4	Kah. 10YR5/3	Çark?	-	Mikali hamur içinde kum katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
46:4	L13.PBM.L29.F9.256.T21 Depas kulp ve gövde prç.	29	-	2A		KK 1.3	0.6	41	DP	Koyu gri 7.5YR3/1	Gri. Kah. 2.5Y5/2	Çark	Yiv	Mikali hamur. İyi pişmiş.
46:5	L13.PBM.L19.578.T106 Depas dibi	19	-	3		3	0.9	23	DP	Siy. Glesy1 2.5/N	Tur.dt. 5YR6/6	El	-	Yoğun mikali hamur. Orta pişmiş.
46:6	L13.PBM.L28.F5.62.T17 Depas kulp prç.	28	5	2A		KK 2.1		19	DP	Tur. 5YR5/6	Dt 7.5YR7/6	El	-	Sarı ve gri mikali hamur içinde kum katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
46:7	L13.PBM.L29.F9.255.T65 Depas kulp prç.	29	-	2A	KY 12.1	KK 2.1		16	RS DP	Koyu kır. 2.5YR3/6	Kız. Kah. 2.5YR4/6	El	-	Az taşçık katılı hamur. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
47:1	L12.PBM.L21.1034.T143 Çömlek ağız ve boyun prç.	21	-	3	17		0.9	93	ÇÖ İB	Astarsız	Koyu kah.	El	-	Mikali hamur içerisinde yoğun kuvars ve az ince beyaz taşçık katkı var. Perdahsız. Orta pişmiş.

Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DÇ/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap. Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
47:2	L12.PBM.L17.654.T115 Çömlek ağız ve boyun prç.	17	-	2A	14		0.6	92	ÇÖ IB	Açık kah. 7.5YR5/4	Kah. Gri 5YR3/1	El	Oluk	Mikali hamur içinde yoğun beyaz taşçık ve yoğun kuvars katkı var. Dış ıslak sıvazlama. İyi pişmiş.
47:3	L10.BN.S5.L1.387 Çömlek ağız ve boyun prç.	1	-	?	16		0.6	92	ÇÖ IB	Gri. Kah. 7.5YR4/2	Koyu kah. 10YR3/1	El	-	Mikali hamur içinde yoğun taşçık katkı var. Dış hafif perdahlı. Kötü pişmiş.
47:4	L12.PBM.L21.F1.1302.T179 Çömlek ağız ve boyun prç.	21	1	3	16		0.5	93	ÇÖ IB	Yok	Koyu gri 2.5YR3/1	El	-	Yoğun mikali hamur içinde yoğun taşçık katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
47:5	L12.PBM.L15.F4.358.T89 Çömlek ağız ve boyun prç.	15	4	2B	20		0.6	93	ÇÖ II	Yok	Kah. Tur. 5YR54/6	El	-	Yoğun mikali hamur içinde yoğun ince beyaz taşçık katkı var. İyi pişmiş.
47:6	L12.PBM.L15.F6.1166.T151 Çömlek ağız ve boyun prç.	15	6	2B	23		0.5	91	ÇÖ II	Kır. 2.5YR5/6	Tur. 2.5YR4/6	El	-	Mikali hamur içinde yoğun beyaz taşçık ve az kireç katkı var. Dış hafif perdahlı. İyi pişmiş.
47:7	L12.PBM.L21.F1.1206.T178 Çömleğe ait ağız ve boyun parçası	21	1	3	19		0.4	92	ÇÖ II	Açık kah. 7.5YR5/6	Kah. 10YR4/4	El	Oluk	Mikali hamur içinde yoğun beyaz taşçık katkı var. Dış hafif perdahlı. Orta pişmiş.
48:1	L12.PBM.L21.F1.1320.T151 Çömlek ağız ve boyun prç.	21	1	3	20		0.5	93	ÇÖ II	Yok	Koyu kah. 10YR3/2	El	Oluk	Mikali hamur içinde yoğun beyaz taşçık katkı var. İyi pişmiş.
48:2	L12.PBM.L15.F4.415.T93 Çömlek ağız ve boyun prç.	15	4	2B	24		0.6	93	ÇÖ II	Yok	Tur.dt. 10R5/6	El	-	Mikali hamur içinde yoğun beyaz taşçık katkı var. Dış ıslak sıvazlama. İyi pişmiş.
48:3	L12.PBM.L15.337.T89 Çömlek ağız ve boyun prç.	15	-	2A	28		0.8	91	ÇÖ II	Kır.	Koyu kah.	El	-	Mikali hamur içinde yoğun orta boy beyaz taşçık katkı var. Dış hafif perdahlı. Orta pişmiş.
48:4	L12.PBM.L15.F1.570.T109 Çömlek ağız ve boyun prç.	15	1	2A	34		1.2	91	ÇÖ II	Açık kah. 5YR5/6	Kır. 10R5/6	El	Oluk	Mikali hamur içinde yoğun orta boy beyaz taşçık katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
48:5	L10.BN.S5.L2.16 Çömlek ağız ve boyun prç.	2		4?	28		1.3	93	ÇÖ IV	Yok	Kah. 7.5YR5/3	El	-	Mikali hamur içinde yoğun saman ve kuvars katkı var. Kötü pişmiş.
49:1	L12.PBM.L15.F5.341.T86 Çömleğe ait kulp ve ağız . boyun . gövde prç.	15	5	2B	15		0.7	93	ÇÖ VI	Yok	Kah.	El	-	Mikali hamur içinde yoğun ince beyaz taşçık ve az kuvars katkı var. Orta pişmiş.
49:2	L12.PBM.L15.F4.411.T93 Çömleğe ait kulp ve ağız . boyun . gövde prç.	15	4	2B	20			93	ÇÖ VI	Yok	Kah. 5YR4/3	El	-	Mikali hamur içinde yoğun ince beyaz taşçık ve yoğun kuvars katkı var. Orta pişmiş
49:3	L12.PBM.L21.F1.1322B.T151 Çömleğe ait ağız prç.	21	1	3	22		1.2	92	ÇÖ VIIA	Kah. 7.5YR4/3	Kızıl kah. 2.5YR4/8	El	-	Mikali hamur içinde kireç ve beyaz taşçık katkı var. Dış hafif perdahlı. Orta pişmiş.

Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DÇ/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap. Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
49:4	L13.PBM.L19.F3.A.T122 Çömlek ağız prç.	19	3	3	24			93	ÇÖ VIIA	Yok	Kah. 5YR4/3	El	-	Mikali hamur içinde kireç . taşçık ve kuvars katkı var. Kötü pişmiş.
49:5	L12.PBM.L19.727.T122 Çömlek ağız prç.		-	3	29		1.2	91	ÇÖ VIIA	Pem. Kır. 10R5/6	Koyu kah. 7.5YR3/3	El	-	Yoğun mikali hamur içinde iri bitkisel ve yoğun iri beyaz taşçık katkı var. İyi pişmiş.
49:6	L13.PBM.L29.F3.464.T84 Çömlek ağız prç.	29	3	2A	31		1.1	93	ÇÖ VIIA	Yok	Gri kah. 5YR4/2	El	-	Mikali hamur içinde yoğun beyaz taşçık ve yoğun kuvars katkı var. İç ıslak sıvazlama. İyi pişmiş.
50:1	L13.PBM.L19.F3.C.T122 Çömlek ağız prç.	19	3	3	30		0.9	92	ÇÖ VIIB	Açık kah. 10YR6/3	Koyu kah. 7.5YR3/2	El	-	Mikali hamur içinde taşçık ve kuvars katkı var. Orta pişmiş.
50:2	L13.PBM.L19.F3.G.T122 Çömlek ağız prç.	19	3	3	30		0.9	92	ÇÖ VIIB	Açık kah. 10 Yr 6/3	Koyu kah. 7.5 YR 3/2	El	-	Mikali hamur içinde taşçık ve kuvars katkı var. Perdahsız. Orta pişmiş.
50:3	L13.PBM.L19.F3.D.T122 Çömlek ağız prç. (Kabaralı)	19	3	3	31		0.8	92	ÇÖ VIIB	Kah. 10YR5/3	Gri. Kah. 10YR4/2	El	Kabara	Mikali hamur içinde kireç ve beyaz taşçık katkı var. Orta pişmiş.
50:4	L12.PBM.L15.F7.918.T134 Çömlek ağız prç.	15	7	2B	24		1.1	93	ÇÖ VIIC	Yok	Kızıl kah. 2.5YR4/6	El	-	Yoğun orta boy mikali hamurda az kireç ve yoğun ince taşçık katkı var. İyi pişmiş.
50:5	L13.PBM.L19.629.T115 Çömlek ağız prç. (Kulp çıkışı korunmuş)	19	-	3	35 (iç)		1.2	93	ÇÖ VIIC	Yok	Kız.kah. 5YR4/4	El	-	Mikali hamurda kireç ve yoğun beyaz taşçık katkı var. İyi pişmiş.
51:1	L12.PBM.L21.1365.T145 Çömlek ağız prç.	21	-	3	29		0.8	93	ÇÖ VIIC	Yok	Tur. 2.5YR4/6	El	-	Mikali hamur içinde yoğun ince beyaz taşçık . kireç ve az kuvars katkı var. Orta pişmiş
51:2	L13.PBM.L19.628.T115 Çömlek ağız prç.	20		3			0.8	92	ÇÖ VIIC	Dış aşınmış İç: Kah. 5YR5/4	Kah. 5YR4/4	El	-	Yoğun mikali hamur içinde yoğun beyaz taşçık katkı var. İyi pişmiş.
51:3	L12.PBM.L21.1119.T148 Çömlek ağız prç.	21	-	3	19(iç)		0.9	93	ÇÖ VIIC	Yok	Kiremit 2.5YR4/6	El	-	Yoğun mikali hamur içinde yoğun beyaz taşçık ve kuvars katkı var. İç düzeltilmiş. İyi pişmiş.
51:4	L12.PBM.L15.364.T88 Çömlek ağız prç.	15	-	2A	41		1.3	93	ÇÖ VIIC	Yok	Kız. Kah. 5YR4/4	El	-	Yoğun mikali hamur içinde kireç ve yoğun beyaz taşçık katkı var. Dış ıslak sıvazlama. Orta pişmiş.
51:5	L13.PBM.L28.F3.41.T11 Çömlek ağız prç.	28	3	2A	40		1.3	93	ÇÖ VIIC	Yok	Koyu kah. 5YR4/6	El	-	Mikali hamur içinde beyaz taşçık ve kum katkı var. Orta pişmiş.
52:1	L13.PBM.L19.F1.670.T110 Çömlek ağız ve dip prç. (Aynı kaba ait 2 parça)	19	1	3	36	15	1	93	ÇÖ VIIC	Yok	Kır.kah. 2.5YR5/4	El	-	Mikali hamur içinde yoğun beyaz taşçık ve kuvars katkı var. İyi pişmiş.
52:2	L12.PBM.L21.1318.T145 Çömlek ağız prç.	21	-	3	45		1.2	93	ÇÖ VIIC	Yok	Koyu kah. 5YR2.5/2	El	-	Yoğun gri ve sarı mikali hamur içinde yoğun ince uzun saman ve yoğun iri taşçık katkı var. Kötü pişmiş.

Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DÇ/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap. Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
52:3	L12.PBM.L21.1086.T143 Çömlek ağız prç.	21	-	3	45		1.1	93	ÇÖ VIIC	Yok	Tur. Kah. 7.5YR4/3	El	-	Mikalı hamur içinde kireç yoğun ince beyaz taşçık ve yoğun orta boy kuvars katkı var. İyi pişmiş
52:4	L12.PBM.L17.F4.628.T115 Çömlek	17	4	2A	48- 50		1.5	93	ÇÖ VIIC	Yok	Açık kah. 2.5YR6/4	El	-	Yoğun mikalı hamur içinde yoğun taşçık katkı var. Dış hafif perdahlı. İyi pişmiş
53:1	L12.PBM.L17.531.T106 Gaga ağız prç.	17	-	2A				92	TES	Kah. 5YR5/4	Gri. Kah. 7.5YR5/2	El	-	Mikalı hamur içinde yoğun orta boy beyaz taşçık katkı var. İç-dış perdahlı. Kötü pişmiş.
53:2	L12.PBM.L21.F1.1315.T151 Gaga ağızlı testiye ait akitacak prç.	21	1	3			0.6	31	TES	Açık kah 10YR6/4	Kır. Kah. 2.5YR4/6	El		Mikalı hamur içinde yoğun beyaz taşçık katkı var. Dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
53:3	L13.PBM.L28.F4.105.T12 Gaga ağızlı testi akitacak prç.	28	4	2A	UZ 6.2		0.7	92	TES	Kah. 7.5YR5/4	Kır. Kah. 5YR4/6	El	Oluk	Yoğun kum ve yoğun beyaz taşçık katkılı hamur. Dış hafif perdahlı. Orta pişmiş.
54:1	L13.PBM.PM01 2 Üçlü Kompozit Kap	35	2	4					MÇ	Siy.	Koyu gri	El	Dolgu	Orta-ince mikalı hamur içinde az ince beyaz taşçık katkı var. Dış parlak perdahlı. Kötü pişmiş.
54:2	L10.BN.PM04 2 Üçlü Kompozit Kap	5	8	4	GÇ 7 .1 ve 8 .1		0.4	21	MÇ	Siy.	Koyu gri	El	Dolgu	Orta-ince mikalı hamur içinde az ince beyaz taşçık katkı var. Dış parlak perdahlı. Kötü pişmiş.
55:1	L13.PBM.L35.F1.252.T58 Çömlekçik ağız prç. (Bezemeli)	35	1	4	6	-	0.5	21	MÇ	Siyah 10YR2/1	Kah. Gri 10YR5/2	El	Çizi	Mikalı hamur içinde az ince beyaz taşçık katkı var. Dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
55:2	L12.PBM.L8.F2.63.T11 Çömlekçik gövde prç. (Beyaz boya bezemeli ve kabara)	8	2	2A	GÇ 12		0.6	91	MÇ	Kir. 2.5YR5/6	Kir. 10R5/6	El	Beyaz boya bezeme ve kabara	Yoğun mikalı hamur içinde yoğun ince beyaz taşçık ve yoğun kuvars katkı var. Dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
55:3	L10.BN.S6.L4.F1.10 Çömlekçik ağız prç. Ve ip delikli tutamak	4	1	4	8		0.5	31	MÇ	Bej 7.5 YR 6/4	Tur. D.t. 7.5 YR 4/3	El	-	Yoğun mikalı hamur içerisinde yoğun . ince beyaz taşçık ve az kuvars katkı var. İç-dış perdahlı. İyi pişmiş.
55:4	L13.PBM.L35.499.T97 Çömlekçik gövde prç. ve makara kulp.	35	-	4			0.6	21	MÇ	Koyu gri 2.5Y5/1	Gri 10YR4/1	El	Dolgu	Mikalı hamur içinde orta ince bitkisel katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
56:1	L12.PBM.L19.956.T133 Çömlekçik	19	-	3	6.6	4.6	0.3- 0.5	93	MÇ	Yok	Kah. 7.5YR5/3	El	-	Çok yoğun mikalı hamur içinde az ince bitkisel ve ince orta boy taşçık katkı var. Dış hafif perdahlı. Orta pişmiş.
56:2	L12.PBM.L17.497.T103 Çömlekçik ağız ve gövde prç.	17	-	2A	9		0.5	31	MÇ	Koyu kah. 10YR4/2	Açık kah. 10YR6/3	El	Yiv	Orta ince mikalı hamur. Dış hafif perdahlı. Orta pişmiş.

Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DÇ/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap. Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
56:3	L13.PBM.L19.623.T115 Çömlekçik boyun prç (Bezemeli)	19	-	3	GÇ 13		0.4	21	MÇ	Siy. 5Y2.5/1	Gri. Kah. 10YR4/2	El	Çizi	Orta ince mikalı hamur içinde bitkisel katkı var. Dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
56:4	L12.PBM.L17.764.T124 Çömlekçik gövde prç. ve makara kulp	17	-	2A			0.5	13	MÇ	Kah. Tur. 5YR5/6	Parlak tur. 2.5YR6/6	El	-	Mikalı hamur. Dış perdahlı. Orta pişmiş.
57:1	L10.BN.S6.L3.27. Kapak prç.	3	-	4?	8		1	31	KP I	Açık kah. 10YR6/3	Gri. Kah. 10YR6/3	El	-	Yoğun mikalı hamur içinde az bitkisel katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
57:2	L10.BN.S6.L1.78 Kapak prç.	1	-	2?	9			92	KP I	Bej 10YR6/3	Gri. Kah. 10YR5/2	El	-	Yoğun mikalı hamur içinde orta kum ve bitkisel katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
57:3	L12.PBM.40 Kapak	7	3	4	8.2		0.6	31	KP II	Kahve 7.5YR5/3	Kah. Gri 7.5YR4/2	El	Çizi	Yoğun mikalı hamur içinde orta boy taşçık katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
57:4	Kapak parçası	21	?	3	7.5		0.7	93	KP III	Yalın	Dt.	El	-	Mikalı hmaur içinde taşçık katkı var. Astarsız, perdahsız. Kötü pişmiş.
57:5	L13.PBM.L19.A. T109 Kapak prç.	19	-	3	10			42	KP III	Gri Gley 1 4/N	Kah. 10 YR 5/3	El	-	Mikalı hamur. İç-dış perdahlı. İyi pişmiş.
57:6	L13.PBM.L19.F1. 674.T110 Kapak prç.	19	1	3	10		0.6	34	KP III	Kah. 7.5 YR 5/3	Bej 7.5 YR 6/3	El	-	Mikalı hamur içerisinde çok az . ince bitkisel katkı var. İyi pişmiş.
57:7	L13.PBM.L35.496.T97 Kapak prç.	35	-	4	16		0.8	31	KP III	Kah. 5YR5/4	Kah. 5YR4/4	El	Kabara	Yoğun mikalı hamur içinde kuvars ve yoğun ince beyaz taşçık katkı var. Dış parlak perdahlı. Ortapişmiş.
57:8	L13.PBM.L36.356.T45 Kapak prç.	36	-	4			0.6	31	KP III	Kızıl kah. 5YR4/4	Tur. 5YR4/6	El	Kabara	Mikalı hamur içinde yoğun ince bitkisel katkı var. Dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
57:9	L13.PBM.L35.507.T98 Kabaralı kapak prç.	35	-	4	20		0.7	91	KP III	Kır. 2.5YR4/6	Tur. Kır. 2.5YR5/8	El	Kabara	Mikalı hamur içinde kireç ve ince bitkisel katkı var. Dış perdahlı. Kötü pişmiş.
58:1	L12.PBM.L21.F1.1141.T147 Kapak prç.	21	1	3	17		1.1	91	KP IV	Açık somon 2.5YR6/6	Karb.	El	-	Mikalı hamur içinde çok yoğun bitkisel ve az iri taşçık katkı var. . Dış perdahlı. Ortapişmiş.
58:2	L12.PBM.L19.1004.T132 Kapak prç.	19	-	3	18		0.9	22	KP IV	Koyu kah. 10YR4/3	Kır. 2.5YR3/6	El	-	Mikalı hamur içinde ince bitkisel katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
58:3	L13.PBM.L35.A.T43 Kapak prç.	35	-	4	24		0.5	92	KP IV	Kah. (dış) 10YR6/3	Kah.	El	-	Yoğun mikalı hamur içinde yoğun taşçık ve az kuvars katkı var. Dış parlak perdahlı. Ortapişmiş.
58:4	L12.PBM.L21.F1.1137.T147 Kapak prç.	21	1	3	12		0.6	42	KP V	Koyu gri Gley 1 3/N	Koyu gri Gley1 4/N	El	-	Mikalı hamur içinde az ince bitkisel katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
58:5	L13.PBM.L19.B.T109 Kapağa ait kulp prç.	19	-	3		KK 4.4		31	KP V	Koyu kah. 7.5 YR 3/2	Kır. Kah. 5 YR 5/4	El	-	Yoğun mikalı hamur. Perdahlı. İyi pişmiş.



Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DÇ/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap. Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
58:6	L13.PBM.L19.F3.632.T125 Kulplu kapak prç.	19	3	3	14			32	KP V	Koyu kah. 7.5YR3/2	Kah. 10YR5/3	El	-	Yoğun mikalı hamur. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
59:1	L10.BN.S6.L3.73 Düz dip	3	-	?		5	0.6	31	DD I	Açık kah.	Kir.	El	-	Mikalı hamur. İyi pişmiş.
59:2	L10.PBM.L35.A.T97 Düz dip	35	-	4		6.5	1	92	DD I	Koyu kah. 7.5 YR 4/2	Karbonize	El	-	Hamur içerisinde yoğun ince bitkisel katkı ve yoğun beyaz taşçık katkı var. Dış hafif perdahlı. Özlu pişmiş.
59:3	L12.PBM.L17.526.T106 Düz dip prç. (Çanağa ait?)	17	-	2A		6	0.7	41	DD I	Koyu gri Gley1 3/N	Kah. Gri. 10YR4/2	Çark	-	Mikalı hamur içinde kireç katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
59:4	L10.BN.S5.L2.21 (Düz dip prç.)	2	-	?		6	0.7	42	DD I	Gri kah. 7.5 YR 6/2	Bej 7.5 YR 6/3	Çark	-	Yoğun mikalı hamur içerisinde az miktarında kum katkı var. İyi pişmiş.
59:5	L12.PBM.L21.F1.1334.T182 Düz dip prç. (Tabağa ait)	21	1	3		7	1.2	51	DD I	Yalın	Tur. Dt. 5YR6/8	Çark	-	Mikalı hamur içinde kum katkı var. İyi pişmiş.
59:6	L12.PBM.L15.F4.409.T93 Düz dip prç. (Tabağa ait)	15	4	2B		7	1	93	DD I	Yok	Dt. 5YR6/6	Çark	-	Yoğun sarı mikalı hamur içinde az ince kum katkı var. İyi pişmiş
59:7	L12.PBM.L21.F1.1338.T182 Düz dip prç. (Tabağa ait)	21	1	3		7	1.2	51	DD I	Yalın	Bej 10YR6/3	Çark	-	Yoğun mikalı hamur içinde az ince taşçık katkı var. İyi pişmiş.
59:8	L12.PBM.L15.F4.354.T87 Düz dip prç. (Tabağa ait)	15	4	2B		9	1	51	DD I	Yalın	Tur.dt. 2.5YR5/6	Çark	-	Yoğun sarı mikalı hamur. İyi pişmiş
59:9	L12.PBM.L21.F1.1326.T182 Düz dip prç. (Tabağa ait)	21	1	3		7	0.8	51	DD I	Yalın	Tur. Dt. 7.5YR7/6	Çark	-	Yoğun mikalı hamur içinde orta kireç katkı var. İyi pişmiş.
59:10	L12.PBM.L21.1387.T145 Dip (Çanağa ait)	21	-	3		8	0.8	41	DD I	Koyu gri 10YR3/1	Açık kah. 10YR6/3	Çark	-	Yoğun mikalı hamur içinde az kireç vetaşçık katkı var. İyi pişmiş.
59:11	L12.PBM.L15.F7.923.T134 Düz dip prç. (Çanağa ait)	15	7	2B		9	1.3	23	DD I	Siy.	Bej.	El?	-	Mikalı hamur içinde az ince saman katkı var. İyi pişmiş.
59:12	L12.PBM.L19.F1.1269.T176 Düz dip prç. (Tabağa ait)	19	1	3		9	1.3	10	DD I	Koyu kır. 7.5YR4/6	Kah. 7.5YR4/3	Çark	-	Mikalı hamur içinde yoğun kum katkı var. İyi pişmiş.
59:13	L12.PBM.L17.645.T115 Düz dip prç. (Tabağa ait)	17	-	2A		10.5	0.6	10	DD I	Kır.w. 10R5/6	Bej 7.5YR6/3	Çark	-	Yoğun gri ve sarı mikalı hamur içinde kum ve az saman katkı var. Orta pişmiş
59:14	L12.PBM.L15.F1.326.T83 Düz dip prç. (Tabağa ait)	15	1	2A		12	1.1	42	DD I	Açık gri 5YR4/1	Açık kah. 10YR5/3	?	-	Mikalı hamur. Dış hafif perdahlı. İyi pişmiş.
59:15	L12.PBM.L21.1379.T145 Düz dip (Tabak)	21	-	3		12	1.3	10	DD I	Koyu kır. 7.5 YR 5/6	Tur. 5 YR 6/6	Çark	-	Hamur içinde az miktarda ince kum katkı var. İyi pişmiş.
59:16	L12.PBM.L21.F1.1325.T182 Düz dip prç. (Tabağa ait)	21	1	3		12	1	38	DD I	Kah. 2.5YR4/2	Sarımsı dt. 7.5YR6/6	Çark	Wash çarkta uygulanmış	Mikalı hamur içinde az ince taşçık katkı var. İyi pişmiş.

Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DÇ/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap. Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
60:1	L13.PBM.L28.F1.A.T28 Dip prç. (Kapalı kaba ait)	28	1	2A		4.5	0.5	41	DD I	Koyu gri 2.5Y3/1	Gri 2.5Y5/2	Çark	-	Yoğun mikalı hamur. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
60:2	L12.PBM.L19.F1.1403.T128 Düz dip prç. (Tabağa ait?)	19	1	3		8	1.1	31	DD I	Kah. 5YR4/4	Kah.7.5YR4/3	?	-	Mikalı hamur. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
60:3	L12.PBM.L21.F1.1319.T151 Düz Dip prç. (Tabağa ait?)	21	1	3		7	0.8	34	DD I	Gri. Kah.	Gri. Kah.	Çark?	-	Mikalı hamur içinde kireç katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
60:4	L12.PBM.L21.F3.1204.T153 Düz dip prç. (Çanağa ait)	21	3	3		8	0.8	41	DD I	Siy. 2.5YR2.5/1	Grimsi dt. 10YR5/4	Çark	-	Yoğun mikalı hamur içinde kireç katkı var. İyi pişmiş.
60:5	L12.PBM.L15.F5.340.T86 Yuvarlatılmış düz dip prç.	15	5	2B		4.2	1	93	DD II	Yok	Tur. Kah	El	-	Orta ince bitkisel ve orta boy taşçık katkılı hamur. İyi pişmiş.
60:6	L12.PBM.L17.F6.786.T126 Yuvarlatılmış düz dip prç. (Kapalı kaba ait)	17	6	2B		4		17	DD II	?	Kızıl kah. 5YR3/4	El	-	Çok yoğun mikalı hamur. Dış perdahlı. Orta pişmiş.
60:7	L12.PBM.L21.1356.T145 Düz dip prç.	21	-	3		4	0.8	31	DD II	Kah. 5 YR 4/4	Açık kah. 5 YR 6/4	El	-	Yoğun sarı mikalı hamur içerisinde çok ince ve az bitkisel katkı. İç-dış perdahlı. İyi pişmiş.
60:8	L12.PBM.L19.F1.1291.T176 Düz dip prç (Tabağa ait)	19	1	3		12	1	10	DD II	Kır. 10R5/6	Açık kah. 7.5YR5/4	Çark	-	Yoğun mikalı hamur içinde yoğun ince kum ve az ince taşçık katkı var. İyi pişmiş.
60:9	L12.PBM.L17.482.T103 İçe çekik düz dip	17	-	2A		4	4	13	DD III	Kır. Kır. 2.5YR5/6	Pem. Kır. 10R6/8	El	-	Gri-sarı mikalı hamur içinde kum katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
60:10	L12.PBM.L19.F1.1276.T176 İçe çekik düz dip	19	1	3		6	0.9	36	DD III	(d) Kah. 7.5YR5/4 (i) Gri 2.5Y3/1	Kah. Bej 10YR6/4	El	-	Mikalı hamur içinde kireç katkı var. Dış hafif perdahlı. Orta pişmiş.
60:11	L12.PBM.L19.F1.1402.T128 Dip (Kapalı kaba ait)	19	1	3		8	0.8	10	DD III	Kır. w. 10R4/8	Bej 10YR6/4	Çark	-	Mikalı hamur içinde kireç katkı var. İyi pişmiş.
60:12	L13.PBM.L19.F1.676.T110 Düz dip prç.	19	1	3		7.4	0.8	91	DD III	Pem. Dt. 2.5YR4/6	Pem. Dt. 2.5YR4/6	El	-	Mikalı hamur içinde yoğun beyaz taşçık katkı var. Dış hafif perdahlı. İyi pişmiş.
60:13	L10.BN.S5.L5.F6.519 İçe çekik düz dip	5	6	4		6	0.4	36	DD III	Kır. kah. 2.5YR4/6	Koyu kah. 5YR3/1	El	-	Yoğun mikalı hamur içinde yoğun ince bitkisel katkı var. Dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
61:1	L12.PBM.L17.770.T124 Halka dip (Açık kaba ait)	17	-	2A	4		0.5	36	HK I	Kız.kah.(d) 2.5YR3/4 Koyu gri(i) Gley1 3/N	Açık kah. 10YR5/3	El	-	Yoğun ince beyaz taşçık katkılı hamur. İç-dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
61:2	L12.PBM.L21.F1.1207.T178 Halka dip (Kapalı kaba ait?)	21	1	3		8	KY 2.4	91	HK I	Koyu kır. 10R4/6	DT 7.5YR7/6	El	-	Mikalı hamur içinde az beyaz taşçık katkı var. Orta pişmiş.

Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DÇ/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap. Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
61:3	L10.BN.S5.L5.F6.585.T100 Halka dip prç.	5	6	4		9	0.9	93	HK I	Yok	Yeş. Kah. 10YR5/3	El	-	Yoğun mikalı hamur. Orta pişmiş.
61:4	L13.PBM.L19.F3. F.T122 Halka dip (Kapalı kaba ait)	19	3	3		10	1.3	92	HK I	Kah. 7.5YR4/4	Sar. Kah. 7.5YR4/6	El	-	Mikalı hamur içinde kum . bitkisel ve kireç katkı var. Dış ıslak sıvazlama. Orta pişmiş.
61:5	L13.PBM.L35.B.T57 Alçak kaide prç.	35	-	4		16	0.7	41	HK I	Siy. 10 YR 2/1	Gri 2.5 Y 4/1	El	-	Mikalı hamur. Kötü pişmiş.
61:6	L12.PBM.L21.F1.1412.T15 I Alçak kaide prç.	21	1	3		8	0.8	21	HK IIA	Siy. 7.5 YR 2.5/1	Gri 2.5 Y 6/1	El	Yiv	Mikalı hamur temiz görünümlüdür. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
61:7	L13.PBM.PM01 3 Alçak Kaideli Çanakçığa Ait Kaide Detayı	35	2	4				94	HK IIA	Kır. 2.5YR4/8	Tur. 2.5YR5/8	El		Mikalı hamur içinde az iri kireç ve yoğun beyaz taşçık katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
61:8	L10.BN.S6.L3.57 Alçak kaide prç.	3	-	4?		14	1.2	31	HK IIA	Koyu kah. 10YR5/3	Koyu gri. 10YR4/1	El	-	Yoğun mikalı hamur içerisinde az miktarda ince beyaz taşçık . iç-dış perdahlı. İyi pişmiş.
61:9	L10.BN.S6.L3.26 Alçak kaide prç.	3	-	4?		10	0.9	91	HK IIA	Tur. Dt.2.5YR5/8	Kah. 2.5YR5/6	El	-	Az mikalı hamur içinde yoğun orta boy beyaz taşçık veaz kuvars katkı var. İç-dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
61:10	L10.BN.S6.L3.19 Alçak kaide prç.	3	-	4		10	0.9	19	HK IIA	Tur. D.t. 2.5 YR 5/8	Kah. 2.5 YR 5/6	El	-	Az mikalı hamur içerisinde yoğun beyaz taşçık ve az kuvars katkı var. İç-dış perdahlı. Orta pişmiş.
61:11	L13.PBM.L35.602B.T103 Alçak kaide prç.	35	-	4		12	0.9	82	HK IIA	Gümüş mika wash	Gri 2.5Y6/1	El	-	Mikalı hamur içinde az kireç katkı var. İyi pişmiş
61:12	L12.PBM.L16.398.T90 Alçak kaide prç.	16	-	2B		12	0.8	31	HK IIA	Açık kah. 7.5YR4/4	Gri. Kah. 10YR5/2	El	-	Mikalı hamur içinde az ince kum katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş
61:13	L10.BN.S6.F1.16 Alçak kaide prç.	1	-	?		12	1		HK IIA	Koyu gri	Kah.	El	-	Mikalı hamur içinde bitkisel ve az taşçık katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
61:14	L10.BN.S6.L1.83 Alçak kaide prç.	1	-	?		10	1	93	HK IIA	Yok	Kızıl kah. 2.5YR4/3	El	-	Mikalı hamur içinde yoğun taşçık . az kireç ve az kuvars katkı var. Orta pişmiş.
61:15	L10.BN.S6.L1.82 Alçak kaide prç.	1	-	?		14	1.1	21	HK IIA	Koyu gri 10 YR 3/1	Gri kah. 10 YR 5/2	El	-	Mikalı hamur içerisinde taşçık katkı var. İç-dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
61:16	L10.BN.S5.L5.F7.424 Alçak kaide prç.	5	7	4		15	0.8	31	HK IIA	Koyu kah. 7.5YR4/3	Kah. 7.5YR4/2	El	-	Mikalı hamur içinde yoğun ince beyaz taşçık katkı var. Dış perdahlı. Orta pişmiş.
61:17	L10.BN.S6.L3.F1.47 Alçak kaide prç.	3	1	4		15.5	1	21	HK IIA	Gri 10YR3/1	Kah. Gri 10YR4/2	El	-	Az mikalı hamur içinde yoğun taşçık ve kuvars katkı var. İç-dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.

Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DÇ/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap. Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
62:1	L10.BN.S5.L5.F7.414 Alçak kaide prç.	5	7	4		12	0.6	21	HK IIB	Siy. 7.5YR2.5/1	Gri kah. 7.5YR5/4	El	-	Mikalı hamur. Dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
62:2	L10.BN.S5.L5.F5.A.T410 Alçak kaide prç.	5	5	4		16	0.6	31	HK IIB	Açık kah. 5YR5/6	Açık kah. 10YR5/4	El	Çizi	Mikalı hamur içinde az ince bitkisel katkı var. İç-dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
62:3	L10.BN.S6.L3.53 Alçak kaide prç.	3	-	4?			0.9	92	HK IIC	Koyu kah. 7.5YR4/2	Kızıl kah. 5YR5/4	El	Oluk	Mikalı hamur içinde yoğun orta boy kireç . yoğun taşıçık ve orta iri boy kuvars katkı var. Dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
62:4	L10.BN.S5.L5.F7.462.T87 Kaide (Çanağa ait)	5	7	4	12		1.1	94	HK IIC	Kır. Kah. 2.5YR5/8	Açık kah. 5YR6/4	El	Oluk	Mikalı hamur içinde bitkisel . az ince kireç ve az taşıçık katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
62:5	L12.PBM.L21.F1.1267.T17 4 Alçak kaide (Kapalı kaba ait?)	21	1	3		4.4	0.5	42	HK IIC	Açık gri 5YR4/1	Gri. Kah. 2.5Y5/2	Çark	Oluk	Mikalı hamur içinde az kireç katkı var. Dış perdahlı. Orta pişmiş
62:6	L10.BN.S6.L1.79 Alçak kaide prç.	1	-	?	10		1	31	HK IID	Kah. 7.5YR4/2	Tur.su kah. 5YR4/2	El	Çukur uk	Yoğun mikalı hamur içinde kum katkı var. Dış perdahlı. Orta pişmiş.
62:7	L10.BN.S6.L3.59 Alçak kaide prç.	3	-	4?	14		0.9	31	HK IID	Koyu kah. 7.5YR4/2	Koyu kah. 5YR4/2	El	Çukur uk	Mikalı hamur içinde yoğun beyaz taşıçık katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
62:8	L10.BN.S6.L3.34 Alçak kaide prç.	3	-	4?		14		21	HK IID	Siy. 7.5YR2.5/1	Kah. 7.5YR5/3	El	Çukur uk	Mikalı hamur içinde taşıçık katkı var. . Dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
62:9	L13.PBM.L35.F1.348.T60 Aynı çanağa ait ağız ve Alçak kaide prç. (Bezemeli)	35	1	4	20(i ç)	14	0.8	31	İÇ6 HK IID	Bej 10YR5/3	Kız.kah. 5YR4/4	El	Oluk ve beyaz boya	Yoğun mikalı hamur içinde az ince bitkisel katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
62:10	L12.PBM.L7.F3.258.T53 Aynı çanağa ait ağız ve gövde parçası ve bezemeli kaide	7	3	4	21	13.6	0.8		ÇN IB HK IID	Kahve 7.5YR4/3	Kızıl kah. 5YR4/6	El	Oluk	Yoğun mikalı hamur içinde az kireç ve yoğun beyaz taşıçık katkı var. İç-dış perdahlı.
62:11	L13.PBM.L19.F3.639.T122 Oluk bezemeli alçak kaide prç.	19	3	3			1	92	HK IID	Kah. 7.5 YR 5/3	Kah. 7.5 YR 4/3	El	Oluk	Hamur çok yoğun beyaz taşıçık ve kuvars katkılı. Dış yüz perdahlı. Kötü pişmiş.

Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DÇ/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap. Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
63:1	L10.BN.PM1 2 Testiciğe ait dört ayakçık	2	3	4			0.4	21	AY IA	Siy. 2.5YR2.5/1	Ky. Gri 2.5YR3/1	El	Oluk	Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
63:2	L13.PBM.PM01 1 Gaga ağızlı testiye ait ayakçık	35	2	4	8.3- 8.3	YÜK 14.5	0.6	21?	AY IA	Açık sar. Kah.2.5Y6/3	Açık kah. 10YR5/3	El	Gri boya . burma kulp	Yoğun mikalı hamur içinde yoğun beyaz taşçık . az bitkisel ve kireç katkı var. Dış perdahlı. Orta pişmiş.
63:3	L10.BN.S5.L5.F3.518.T95 Üç ayakçıklı dip parçası	5	3	4		7	0.5	21	AY IA	Koy.Gri 10YR3/1	Koy.Gri 10YR2/1	El	-	Yoğun mikalı hamur. Dış perdahlı. Orta pişmiş.
63:4	L10.BN.S6.L3.24 Ayak (Üçayaklı kaba ait)	3	-	4?	AY 7 .6	AK 2.9	0.9	91	AY IB	Kır. 10R4/6	Tur. Kah. 7.5YR5/2	El	-	Mikalı hamur içinde taşçık katkı var. Dış perdahlı. Orta pişmiş.
63:5	L13.PBM.L36.332.T69 Ayak (Üçayaklı kaba ait)	36	-	4	5.8	2.6		91	AY IB	Koyu kır. 10R4/6	Tur.dt. 2.5YR5/6	El	Oluk	Mikalı hamur içinde yoğun ince bitkisel katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
63:6	L13.PBM.L35.A.T98 Ayak prç.	35	-	4				12	AY IB	Kır. Kah. 5YR4/3	Tur. Kah. 5YR4/3	El	-	Mikalı hamur içinde yoğun ince bitkisel katkı var. Orta pişmiş.
63:7	L13.PBM.L36.F1.A.T70 Ayak ve gövde prç. (Üçayaklı çömleğe ait)	36	1	4	AG 2 .6	AK 1.7	0.4	93	AY II	Yok	Tur.dt. 5YR4/4	El	Oluk	Mikalı hamur içinde yoğun beyaz taşçık katkı var. Dış ıslak sıvazlama. Kötu pişmiş.
63:8	L10.BN.S5.L1.402 Ayak (Üçayaklı çömleğe ait)	1	-	?	AY 10.3	AG 3 AK 1.4	0.7		AY IIA	5YR5/4	Kah. 2.5YR5/6	El	Oluk	Mikalı hamur içinde yoğun taşçık katkı var. İyi pişmiş.
64:1	L10.BN.S5.L1.402 Ayak (Üçayaklı çömleğe ait)	1	-	?	AY 10.3	AG 3 AK 1.4	0.7		AY IIC	5YR5/4	Kah. 2.5YR5/6	El	Oluk	Mikalı hamur içinde yoğun taşçık katkı var. İyi pişmiş.
64:2	L10.BN.S5.L1.336 Ayak prç. (Üçayaklı çömleğe ait)	1	-	?	AY 7.7	AK 1.4		92	AY IIC	Açık kah. 7.5 YR 5/3	Kah. 2.5 YR 5/6	El	Oluk	Mikalı hamur içerisinde yoğun taşçık ve az kuvars katkı var. İyi pişmiş.
64:3	L10.BN.S5.L5.F7.426 Ayak prç. (Üçayaklı çömleğe ait)	5	7	4			AK 1.9	93	AY IIC	Yok	Açık kah. 2.5YR5/4	El	Oluk	Mikalı hamur içinde yoğun beyaz taşçık katkı var. İyi pişmiş.
64:4	L10.BN.S5.452 Ayak prç. (Üçayaklı çömleğe ait)	?	?	?	AG 2.2	AK 1.3		92	AY IIC	Kah. 7.5YR5/2	Tur. Kah. 5YR5/6	El	Oluk	Yoğun mikalı hamur içinde yoğun taşçık katkı var. Orta pişmiş.
64:5	L10.BN.S5.L1.400 Ayak prç. (Üçayaklı çömleğe ait)	1	-	?	AY 7.8	AG 4.3	AK 1.8	92	AY IIC	Kah. 5YR5/3	Kah. 2.5YR5/6	El	Oluk	Mikalı hamur içinde taşçık ve kireç katkı var. İyi pişmiş.
64:6	L10.BN.S5.L1.398 Ayak prç. (Üçayaklı çömleğe ait)	1	-	?		AK 1.9		92	AY IIC	Kah. 5YR4/3	Tarçın 2.5YR5/6	El	Oluk	Mikalı hamur içinde yoğun taşçık katkı var. İyi pişmiş.
64:7	L12.PBM.L19.A.T115 Çömlek ayağı (Üçayaklı çömleğe ait)	19	-	3	AY 9.8	AG 3.8	AK 1.8	93	AY IIC	Yok	Açık kah. 7.5YR6/4	El	-	Mikalı hamur içinde yoğun orta boy taşçık ve yoğun kuvars katkı var. İyi pişmiş.

Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DÇ/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap. Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
65:1	L10.BN.S5.L5.F6.515.T94 Ayak (Üçayaklı çömleğe ait)	5	6	4	UZ 14	GEN 3.7	0.6	92	AY IIC	Kah 10YR6/3	Tur. 5YR4/6	El	Oluk	Mikali hamur içinde bitkisel ve taşçık katkı var. Dış perdeli. Orta pişmiş.
65:2	L13.PBM.L35.F1.454.T56 Ayak prç. (Üçayaklı çömleğe ait)	35	1	4		AK 3.5		92	AY IIC	Kah. 7.5YR5/4	Kah. 7.5YR4/3	El	Oluk	Mikali hamur içinde kum . beyaz taşçık ve kuvars katkı var. Dış ıslak sıvazlama. Orta pişmiş.
65:3	L13.PBM.L35.A.T105 Ayak (Üçayaklı çömleğe ait)	35	-	4	AY 5.8	AG 3.1	AK 1.6	93	AY IIC	Yok	Açık kah. 5YR5/4	El	Oluk	Mikali hamur içinde yoğun beyaz taşçık katkı var. İyi pişmiş.
65:4	L10.BN.S7.L2.7 Ayak prç. (Üçayaklı çömleğe ait)	2	-	?	AY 7.3		AK 1.2	92	AY IIC	Gri. Kah. 10YR5/3	Kah. 5YR3/2	El	Oluk	Yoğun mikali hamur içinde orta beyaz taşçık ve kireç katkı var. Dış hafif perdeli. Orta pişmiş.
65:5	L13.PBM.L36.216.T47 Ayak prç. (Üçayaklı çömleğe ait)	36	-	4		AK 2.9		92	AY IIC	Kah. 7.5YR6/3	Tur. Kah. 5YR5/6	El	Oluk	Mikali hamur içinde kum ve kireç katkı var. Orta pişmiş.
65:6	L13.PBM.L35.F1.244.T58 Ayak (Üçayaklı çömleğe ait)	35	1	4	8.1	2.6	1.5	93	AY IIC	Yok	Koyu kah. 5YR4/2	El	Oluk	Mikali hamur içinde kuvars ve yoğun beyaz taşçık katkı var. İyi pişmiş.
65:7	L10.BN.S5.L5.F4.187.T25 Ayak (Üçayaklı çömleğe ait)	5	4	4	AY 8.2	AG 2.7	AK 1.9	92	AY IIC	Kah. 5YR4/3	Koyu kah. 7.5YR3/2	El	Oluk	Mikali hamur içinde taşçık katkı var. Dış hafif perdeli. Orta pişmiş.
65:8	L13.PBM.L36.326.T69 Ayak prç. (Üçayaklı çömleğe ait)	36	-	4	9.5	5.5	2.8	93	AY IIC	YOK	Tur.kah.	El	Yiv	Mikali hamur içinde kireç . yoğun beyaz taşçık ve yoğun kuvars katkı var. Dış hafif düzeltilmiş İyi pişmiş.
66:1	L13.PBM.L35.F3.355.T71 Ayak (Üçayaklı çömleğe ait)	35	3	4	21.6	5.1	1.1	92	AY IIC	Kah. 10 YR 7/3	Tur. 2.5 YR 5/6	El	Oluk	Yoğun mikali hamur içerisinde orta miktarda beyaz taşçık katkı var. Orta pişmiş.
66:2	L10.BN.S5.L5.F5.284 Ayak prç (Üçayaklı çömleğe ait)	35	3	4	UZ 21.6	AK 5.1	1.1	92	AY IIC	Açık Kah. 10YR7/3	Tur. 2.5YR5/6	El	Oluk	Yoğun mikali hamur içinde kireç ve orta beyaz taşçık katkı var. Orta pişmiş.
66:3	L13.PBM.L35.506.T98 Ayak prç. (Üçayaklı çömleğe ait)	5	5	4		5		92	AY IIC	Kah. 7.5 YR 6/4	Tur. Dt. 5 YR 5/6	El	Oluk	Mikali hamur içerisinde ince bitki ve beyaz taşçık katkı var. Özlü pişmiş.
66:4	L10.BN.S6.L3.18 Ayak prç. (Üçayaklı çömleğe ait)	3	-	4?	AG 5.3	AK 1.9		93	AY IID	Yok	Kah. 5YR6/4	El	Oluk	Yoğun mikali hamur içinde yoğun taşçık katkı var. İyi pişmiş.
66:5	L10.BN.S6.L3.61 Ayak (Üçayaklı çömleğe ait)	3	-	4?	AY 8.9	AG 4.2	AK 2.2	93	AY IID	Yok	Tur. Kah. 5YR5/4	El	Oluk	Orta mikali hamur içinde az bitkisel . kuvars ve yoğun beyaz taşçık katkı var. Orta pişmiş.
66:6	L13.PBM.L36.537.T45 Ayak prç. (Üçayaklı çömleğe ait)	36	-	4		AK 3.5		92	AY IID	Koyu kah. 5YR3/2	Kızıl kah. 5YR3/3	El	Oluk	Mikali hamur içinde az taşçık katkı var. Dış perdeli. İyi pişmiş.

Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DÇ/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
66:7	L10.BN.S7.L2.F1.61 Ayak (Üçayaklı çömleğe ait)	7	2	4	Ay 6.8	AK 3.3		92	AY IID	Kah. 7.5 YR 6/4	Tur. 5 YR 5/6	El	Oluk	Mikali hamur içerisinde taşçık ve kuvars katkı var. Orta pişmiş.
67:1	L12.PBM.L17.653.T115 Ayak (Üçayaklı kaba ait)	2	1	4	-	3.7	0.6	92	AY IB	Kahve 10YR6/3	Tur. 5YR4/6	El	Oluk	Mikali hamur içinde kireç ve beyaz taşçık katkı var. Orta pişmiş.
67:2	L12.PBM.L17.495.T105 Ayak (Üçayaklı kaba ait)	17	-	2A		AG 2.9	AK 2.5	93	AY IB	Yok	Kır. 10R4/6	El	-	Gri-sarı mikali hamur içinde yoğun iri taşçık katkı var. İyi pişmiş.
67:3	L12.PBM.L19.F1.1297.T17 6 Ayak prç. (Üçayaklı çömleğe ait)	29	5	2B	AY 10.5	AG 3.7	AK2	93	AY II	Yok	Pembe 10R5/4	El	-	Yoğun ince beyaz taşçık katkılı hamur. İyi pişmiş.
67:4	L12.PBM.L15.F5.367.T88 Ayak prç. (Üçayaklı çömleğe ait)	15	5	2B		AG 4.2	AK 1.8	92	AY II	Kah.	Tur. Kah.	El	Oluk	Kireç ve taşçık katkılı hamur. Dış hafif perdahlı. İyi pişmiş.
67:5	L12.PBM.L21.F1.1266.T17 4 Ayak prç. (Çömleğe ait)	21	1	3		AK 2.4		93	AY II	Yok	Tur. Kah. 2.5YR4/6	El	Oluk	Mikali hamur içinde orta kireç . yoğun beyaz taşçık ve az kuvars katkı var. Dış hafif perdahlı. İyi pişmiş.
67:6	L12.PBM.L15.F4.352.T87 Ayak prç. (Üçayaklı çömleğe ait)	15	4	2B		AG 3.1	AK 1.7	93	AY II	Yok	Kız. Kah. 5YR4/6	El	Oluk	Mikali hamur içinde beyaz taşçık katkı var. Orta pişmiş.
68:1	L12.PBM.L16.391.T90 Ayak prç. (Üçayaklı çömleğe ait)	16	-	2B	AG 3.3	AK 1.6		93	AY IIA	Yok	Tur. Kah.	El	Oluk	Mikali hamur içinde az kuvars ve yoğun beyaz taşçık katkı var. İyi pişmiş.
68:2	L12.PBM.L21.F1.1296.T17 9 Ayak (Üçayaklı çömleğe ait)	21	1	3	AU 10.2	AG 3.3	AK 1.7	93	AY IIA	Yok	Tur. Kah. 10R4/4	El	Oluk	Yoğun beyaz taşçık katkılı hamur. İyi pişmiş.
68:3	L12.PBM.L8.F1.A.T26 Ayak prç.	8	1	2		AG 2.5	AK 1.2	93	AY IIA	Yok	Tur. Dt. 7.5YR4/4	El	Oluk	Mikali hamur içinde yoğun beyaz taşçık katkı var. Orta pişmiş.
68:4	L12.PBM.L15.F7.940.T134 Ayak prç. (Üçayaklı çömleğe ait)	25	7	2B		AG 2.9	AK 1.6	93	AY IIA	Yok	Pemb. Kır. 10R5/6	El	Oluk	Yoğun bitkisel ve yoğun ince beyaz taşçık katkılı hamur. İyi pişmiş.
68:5	L12.PBM.L21.F1.1321.T15 1 Ayak prç. (Üçayaklı çömleğe ait)	21	1	3		AK 1		93	AY IIA	Yok	Kızıl kah. 5YR5/8	El	Oluk	Mikali hamur içinde beyaz taşçık katkı var. İyi pişmiş.
68:6	L12.PBM.L15.F5.365.T88 Ayak (Üçayaklı çömleğe ait)	15	-	2B	AY 7.5	AK 2.2	AK 1.4	92	AY IIB	Kah.	Tur. Kah.	El	Oluk	Mikali hamur içinde kireç ve yoğun beyaz taşçık katkı var. Dış hafif perdahlı. Orta pişmiş.
68:7	L12.PBM.L21.1377.T145 Ayak prç. (Üçayaklı çömleğe ait)	21	-	3		KK 1.7		92	AY IIB	Açık kah.5YR6/4	Açık kah.5YR6/4	El	Oluk	Mikali hamur içinde yoğun ince kum ve yoğun beyaz taşçık katkı var. Orta pişmiş.

Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DÇ/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap Tek	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
69:1	L12.PBM.L15.336.T84 Ayak prç. (Üçayaklı çömleğe ait)	15		2A		AG 2	AK 1.2	92	AY IIC	Kah.	Koyu kah.	El	Oluk	Mikalı hamur. Orta pişmiş.
69:2	L10.BN.S5.453.T85 Ayak prç. (Üçayaklı çömleğe ait)	?	?	?		AK 1.2		92	AY IIC	Bej 5YR6/4	Kah. 5YR5/4	El	Oluk	Mikalı hamur içinde yoğun taşçık katkı var. İyi pişmiş.
69:3	L10.BN.S5.L1.396 Ayak (Üçayaklı çömleğe ait)	1	-	?	AU 8.9	AG 3.3	AK 1.6	92	AY IIC	Açık kah. 7.5YR5/3	Kah. 2.5YR5/6	El	Oluk	Mikalı hamur içinde yoğun taşçık ve az kuvars katkı var. Dış hafif perdahlı. İyi pişmiş.
69:4	L10.BN.S5.L1.399 Ayak prç. (Üçayaklı çömleğe ait)	1	-	?		AK 1.7		93	AY IIC	Yok	Tarçın	El	Oluk	Mikalı hamur içinde kireç ve yoğun taşçık katkı var. İyi pişmiş.
69:5	L13.PBM.L29.F5.397.T35 Ayak (Üçayaklı çömleğe ait)	17	-	2A	UZ 5.5		AK 2.7	91	AY IIC	Koyu kır. 7.5YR4/6	Kah. Dt. 5YR5/4	El	-	Mikalı hamur içinde çok yoğun ince bitkisel katkı var. İyi pişmiş.
69:6	L12.PBM.L17.527.T106 Ayak prç. (Üçayaklı çömleğe ait)	17	-	2A		AG 3.5		93	AY IIC	Yok	Kız. Kah. 5YR5/6	El	Oluk	Mikalı hamur içinde kireç ve yoğun kum katkı var. İyi pişmiş.
70:1	L13.PBM.L29.F5.814.T31 Ayak prç. (Üçayaklı çömleğe ait)	29	5	2B		AK 3.8		93	AY IIC	Yok	Kır.kah. 10R5/6	El	Oluk	Mikalı hamur içinde yoğun beyaz taşçık katkı var. İyi pişmiş.
70:2	L10.BN.S5.L2.312 Ayak prç. (Üçayaklı çömleğe ait)	2	-	?	AG 3.3	AK 1.4		92	AY IIC	Açık kah. 10YR5/3	Kızıl kah. 5YR3/4	El	Oluk	Az saman . kireç ve beyaz taşçık katkılı hamur. Dış hafif perdahlı. İyi pişmiş.
70:3	L13.PBM.L19.F3.H.T122 Ayak prç. (Üçayaklı çömleğe ait)	19	3	3	UZ 5.3	GEN 3.1		92	AY IIC	Kah. 7.5YR4/3	Bej 7.5YR5/4	El	Oluk	Mikalı hamur içinde kuvars katkı var. Orta pişmiş.
70:4	L13.PBM.L36.F1.194.T48 Ayak prç. (Üçayaklı çömleğe ait)	36	1	4	AG 3.5	AK 1.7		93	AY IIC	Yok	Tur. 2.5YR5/6	El	Oluk	Mikalı hamur içinde yoğun ince beyaz taşçık ve kuvars katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
70:5	L12.PBM.L17.652.T115 Ayak prç. (Üçayaklı çömleğe ait)	17	-	2A		AG 2.6	AK 1.3	92	AY IIC	Kah. 7.5YR5/3	Koyu kah. 5YR3/1	El	Oluk	Mikalı hamur içinde kuvars ve yoğun ince beyaz taşçık katkı var. Dış hafif perdahlı. İyi pişmiş.
70:6	L13.PBM.L19.617.T112 Ayak prç. (Üçayaklı çömleğe ait)	19	-	3		AG 4.7	AK 2.2	93	AY IIC	Yok	Kır. 2.5YR5/6	El	Oluk	Mikalı hamur içinde kum ve ince beyaz taşçık katkı var. Dış ıslak sıvazlama. İyi pişmiş.
70:7	L12.PBM.L15.F5.347.T86 Ayak (Üçayaklı kaba ait)	15	5	2B	AY 3.6	AK 1.6		41	AY III	Koyu gri	Gri	El	-	Mikalı hamur. İyi pişmiş.
71:1	L12.PBM.L17.491.T105 Yatay kulp (Kapalı kaba ait)	17	-	2A			KÇ 2 .5	17	KU I	Tarçın 7.5YR5/4	Tarçın 2.5YR3/6	El	-	Çok yoğun sarı ve gri mikalı hamur. Orta pişmiş.
71:2	L12.PBM.L21.1367.T145 Yatay kulp prç.		-	3		KK 1.2		11	KU I	Par. Kır. 10R5/8	Par. Tur. 2.5YR5/8	El	-	Mikalı hamur içinde yoğun kum ve az ince taşçık katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.



Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DÇ/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap Tek	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
71:3	L13.PBM.L36.F1.177.T53 Yatay kulp	36	1	4		KK 1.5		92	KU I	Kah. 5YR5/4	Kah. 5YR3/2	El	Yiv	Mikali hamur içinde kireç ve taşçık katkı var. Orta pişmiş.
71:4	L12.PBM.L17.555.T106 Yatay kulp	17	-	2		KK 1.9		31	KU I	Koyu kah. 7.5 YR 3/2	Gri 10 YR 4/1	El	Burma	Mikali hamur içerisinde yoğun, ince beyaz taşçık var. Parlak perdahlı. İyi pişmiş.
71:5	L12.PBM.L15.F6.1164.T15 1 Çanak ağız prç. (Yatay kulp çıkışı korunmuş)	15	6	2B	?		0.8	41	S IA KU I	Koyu gri. Gley1 2.5/N	Gri. Kah. 2.5Y5/2	?	-	Mikali hamur içinde az ince kireç katkı var. Dış hafif perdahlı. İyi pişmiş.
71:6	L12.PBM.L17.481.T103 Yatay kulp ve çömlek gövde prç.	17	-	2A		KK 1.8	0.6	31	KU I	Kah.	Kah. 7.5YR3/3	El	Oluk	Yoğun mikali hamur içinde yoğun ince bitkisel katkı var. İç-dış perdahlı. Orta pişmiş.
71:7	L12.PBM.L15.F4.413.T93 Yatay kulp prç.	15	4	2B		KK 2	0.5	93	KU I	Yok	Tur. 2.5YR5/6	El	-	Mikali hamur. İyi pişmiş.
71:8	L12.PBM.L21.F1.1347.T18 2 Yatay kulp (Çanağa ait)	21	1	3	?		0.8	92	KU I	Kah. 7.5YR5/3	Kız. Kah. 5YR5/&	El	-	Mikali hamur içinde kireç ve beyaz taşçık katkı var. İç-dış perdahlı. Orta pişmiş.
71:9	L10.BN.S5.L5.F7.413 Burma kulp prç.	5	7	4		KK 2.3		31	KU IIA	Kah. 5YR4/1	Kah. 2.5YR4/3	El	Burgu	Yoğun taşçık ve yoğun orta boy kuvars katkılı hamur. Dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
71:10	L10.BN.S6.L4.14 Burma kulp prç.	4	-	4		KK 2.4		21	KU IIA	Siy. 5YR2.5/1	Kah. 5YR4/3	El	Burgu	Mikali hamur içinde ince beyaz taşçık katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
72:1	L13.PBM.PM01 1 Testicik	35	2	4	8.3- 8.3	YÜK 14.5	0.6	21?	KU IIB	Açık sar. Kah.2.5Y6/3	Açık kah. 10YR5/3	El	Burgu	Yoğun mikali hamur içinde az bitkisel . kireç ve yoğun beyaz taşçık katkı var. Dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
72:2	L13.PBM.L35.B.T103 Dikey kulp	35	-	-	KY 14.4		1	92	KU IIB	Kah. 10 YR 5/3	Tur. 5 YR 5/6	El	Burgu	Mikali hamur içerisinde beyaz taşçık ve kuvars katkı var. Özlü pişmiş.
72:3	L13.PBM.L36.521.T47 Dikey kulp prç.	36	-	4			0.5	17	KU IIB	Yalın		El	Oluk	Çok yoğun mikali hamur içinde kum ve yoğun beyaz taşçık katkı var. İyi pişmiş.
72:4	L13.PBM.L35.B.T97 Dikey kulp prç. (Bezemeli)	35	-	4				91	KU IIB	Kır. Dt. 10R5/6	Tur. 2.5YR5/6	El	Yiv	Yoğun gri ve sarı mikali hamur içinde yoğun ince kum katkı var. Dış perdahlı. Orta pişmiş.
72:5	L13.PBM.L35.343.T43 Dikey kulp	35	-	4		KK 2.4		93	KU IIIA	Astarsız	Gri 5 YR 3/1	El	-	Mikali hamur içerisinde kuvars katkı var. İyi pişmiş.
72:6	L12.PBM.L15.F7.908.T135 Dikey kulp prç. (Testiye ait?)	15	7	2B		KK 2	0.6	13	KU IIIA	Tur. 5YR5/6	Tur. 2.5YR6/8	El	-	Sarı mikali hamur. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
72:7	L13.PBM.L36.B.T69 Dikey kulp prç.	36	-	4		KK 2.5		17	KU III A	Koyu kır. 10R3/6	Par. tur. 10R4/8	El	Burma	Yoğun mikali hamur. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.

Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DÇ/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap. Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
72:8	L10.BN.S6.L3.28 Dikey kulp prç.	3	-	4?		KK 3	1.2	19	KU IIIA	Dt. 2.5YR6/6	Tur. 2.5YR5/6	El	-	Mikalı hamur içinde yoğun beyaz taşçık katkı var. Dış perdahlı. Orta pişmiş.
72:9	L13.PBM.L35.602A.T103 Dikey kulp prç.	35	-	4				37	KU IIIA	Açık kah.	Açık kah.	El	-	Mikalı hamur içinde kum ve az ince bitkisel katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
72:10	L10.BN.S7.L2.311 Dikey kulpuçuk	2	-	?	KY 3.9	KK 1.1	0.9	92	KU IIIA	Kah. 7.5YR5/2	Kızıl kah. 2.5YR4/4	El	-	Az saman ve taşçık katkılı hamur. Dış hafif perdahlı. Kötü pişmiş.
72:11	L10.BN.S6.L4.12 Dikey kulp	4	-	4			0.9	15	KU IIIA	Kır.	Bej	El	-	Mikalı hamur içinde kum ve yoğun kuvars katkı var. İyi pişmiş.
73:1	L10.BN.S5.L5.F6.507.T94 Dikey kulp	5	6	4		KK1 .2		31	KU IIIB	Kah. 10YR7/4	Dt. 5YR4/6	El	Oluk	Mikalı hamur içinde kum katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
73:2	L13.PBM.L35.344.T43 Dikey kulp prç.	35	-	4			KK 1 .8	31	KU IIIB	Kah. Alacalı 7.5YR4/3 2.5YR4/6	Gr. Kah.	El	-	Mikalı hamur içinde az ince bitkisel katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
73:3	L12.PBM.L21.1081.T143 Aynı kaba ait 2 dikey kulp prç.	21	-	3			KK 1 .9	12	KU IIIB	Kır. 10 R 4/8	Açık kah. 5 YR 5/4	El	-	Mikalı hamur içerisinde az miktarda ince beyaz taşçık ve az miktarda çok ince bitkisel katkı var. Perdahlı. İyi pişmiş.
73:4	L12.PBM.L19.749.T123 Kulp prç.	19	-	3	KG 2.5	KK 1 .8		12	KU IIIB	Kır. 2.5YR4/8	Açık kah. 7.5YR5/4	El	Oluk	Mikalı hamur içinde kum katkı var. Dış perdah aşınmış. İyi pişmiş.
73:5	L13.PBM.L35.A.T51 Dikey kulp	35	-	4	KG 2.4	KK 0.8	0.6	93	KU IV	Yok	Tur.dt. 10R5/6	El	-	Mikalı hamur içinde yoğun ince beyaz taşçık katkı var. İyi pişmiş.
73:6	L13.PBM.L19.F1.677.T40 Dikey kulp prç.	19	1	3		KK 2.1	KG 1	31	KU IV	Kah. 5YR5/4	Açık kah. 7.5YR5/3	El	-	Mikalı hamur. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
73:7	L12.PBM.L19.A.T133 Dikey kulp (Bezemeli)	19	-	3		KG 1.9	KK 1 .3	17	KU VA	Yok	Kah. Tur. 5YR5/4	El	Çizi	Mikalı hamur içinde az ince taşçık ve yoğun kuvars katkı var. Dış hafif perdahlı. İyi pişmiş.
73:8	L12.PBM.L21.F1.1311.T1 51 Kulp prç.	21	1	3		KK 1.3		21	KU VA	Siy. 2.5YR2.5/1	Kah. Gri. 2.5Y5/2	El	Çizi	Mikalı hamur. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
73:9	L10.BN.S6.L3.77 Dikey kulp prç.	3	-	4?	-		KK 1 .8	31	KU VA	Aş.	Bej 10YR6/3	El	Çizi	Çok yoğun mikalı hamur içinde az kum katkı var. Dış perdah aşınmış. Orta pişmiş.
73:10	L10.BN.S5.L5.F5.288 Dikey kulp prç.	5	5	4		KK 2		21	KU VB	Siy. 10YR2/1	Koyu gri 5YR3/1	El	Dolgu	Mikalı hamur içinde taşçık katkı var. Dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
73:11	L10.BN.S6.L3.63 Dikey şerit kulp prç.	3	-	4?		KG 2.4	KK 0 .7	21	KU VB	Siy.	Kar.	El	Çizi	Yoğun mikalı hamur içinde az saman ve az ince beyaz taşçık katkı var. Dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.

Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DÇ/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap. Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
74:1	L10.BN.S5.L5.F6.588.T100 Dikey kup prç.	5	6	4	KG 3.5	KK 1.7	0.5	93	KU VIA	Yok	Dt 7.5YR6/6	El	Oluk	Mikalı hamur içinde orta miktarda saman katkı var. Dış hafif perdahlı. Orta pişmiş.
74:2	L10.BN.S5.L2.102 Dikey kulp prç.	2	-	?			1.1	93	KU VIA	Yok	Kah.	El	Oluk	Mikalı hamur içinde yoğun beyaz taşçık katkı var. Orta pişmiş.
74:3	L13.PBM.L36.A.T69 Dikey kulp prç. (Bezemeli)	36	-	4		3	1.6	95	KU VIA	Yok	Bej 5YR6/4	El	Oluk	Yoğun mikalı hamur içinde yoğun bitkisel katkı var. Dış ıslak sıvazlama. İyi pişmiş.
74:4	L13.PBM.L19.F3.F.T122 Dikey kulp prç. (Çömleğe ait)	19	3	3		KG 3.4	0.8	92	KU VIA	Kah. 7.5YR5/6	Kah. 5YR4/4	El	Oluk	Mikalı hamur içinde kireç ve taşçık katkı var. Orta pişmiş.
74:5	L12.PBM.L21.F1.A.T179 Testi kulbu prç.	21	1	3	2.6		0.7		KU VIA	Açık kah. 7.5YR5/4	Kah. 7.5YR4/3	El	Yiv	Mikalı hamur içinde yoğun beyaz taşçık ve yoğun orta boy kuvars katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
74:6	L12.PBM.L21.F1.1144.T147 Dikey kulp prç.	21	1	3		KG 3.2	KK 1.7	93	KU VIA	Yok	Gri. Kah. 7.5YR5/2	El	Yiv	Mikalı hamur içinde çok az bitkisel katkı . yoğun beyaz taşçık ve yoğun kuvars katkı var. İyi pişmiş.
74:7	L12.PBM.L15.F1.A.T109 Dikey kulp prç.	15	1	2A		KG 2.7	KK 1.8	93	KU VIA	Yok	Kır. Kah.	El	Oluk ve Çukurcuk	Mikalı hamur içinde yoğun ince beyaz taşçık katkı var. Orta pişmiş.
74:8	L12.PBM.L19.A.T119 Dikey kulp prç.	19	-	3	KG 3.7	KK 1.6		31	KU VIA	Açık kah. 7.5Yr5/3	Kızıl kah. 2.5YR4/4	El	Yiv	Mikalı hamur içinde kum katkı var.Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
74:9	L13.PBM.L28.F5.A.T61 Dikey kulp prç. (Çömleğe ait)	28	5	2B				93	KU VIA	Yok	Tur. Kah. 5YR5/4	El	Yiv	Mikalı hamur içinde yoğun beyaz taşçık ve yoğun kuvars katkı var. Orta pişmiş.
75:1	L12.PBM.L7.F1.127.T29 Çömleğe ait dikey kulp ve ağız prç. (Bezemeli)	7	1	4	KY 10.2	KG 2.8	0.6	92	KU VIB	Kah. 7.5YR5/6	Tur.kah. 7.5YR5/8	El	Oluk	Gri ve sarı mikalı hamur içinde siyah ve beyaz taşçık katkı var. Dış hafif perdahlı. Orta pişmiş.
75:2	L13.PBM.L35.510.T98 Dikey kulp prç. (Bezemeli)	35	-	4		KG 5.2	0.6	92	KU VIB	Kah. 10YR6/3	Tur.kah. 7.5YR5/4	El	Oluk	Mikalı hamur içinde yoğun bitkisel ve beyaz taşçık katkı var. Dış hafif perdahlı. Orta pişmiş.
75:3	L13.PBM.L29.F5.397A.T35 Dikey kulp prç. (Oluklu)	29	5	2B		KG 2.1	KK 1	31	KU VIB	Açık kah. 7.5YR5/4	Açık gri 7.5YR5/1	El	Oluk	Mikalı hamur içinde az ince bitkisel katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
75:4	L13.PBM.L19.622.T115 Dikey kulp prç.	19	-	3		KG 3.1	KK 0.9	91	KU VIB	Sar. Kır. 5YR6/6	Kah. 7.5YR4/2	El	Oluk	Mikalı hamur içinde yoğun kum . taşçık ve kuvars katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
75:5	L13.PBM.L19.F3.D.T122 Üzeri yalancı ip delikli tutamaklı dikey kulp prç.	19	3	4	KK: 5	TU: 1.2		93	KU VIB	Yok	Kah. 7.5 YR 4/6	El	Oluk	Mikalı hamur içerisinde yoğun beyaz taşçık ve az kuvars katkı var. İyi pişmiş.
75:6	L13.PBM.L19. 621.T115 Ağız kenarı ve kulp prç	19	-	4	30	KK 2.5	0.5	31	KU VIB	Kah. (dış) 10 YR 5/4	Gri. Kah. 2.5 Y 6/2	El	Oluk	Hamur içinde az be çok ince bitkisel katkı var. İç-dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.

Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DÇ/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap. Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
75:7	L13.PBM.L28.F1.101.T17 Dikey kulp prç (Çentik bezemeli)	28	1	2A		KK 2.7		93	KU VII	Yok	Kır. Kah. 5YR4/6	El	Çentik	Mikalı hamur içinde kum ve beyaz taşçık katkı var. İyi pişmiş.
75:8	L12.PBM.L21.F1.1312.T151 Dikey kulp prç.	21	1	3		KK 2.1	0.4	31	KU VII	Açık kah. 7.5YR6/6	Kızıl kah. 2.5YR4/8	El	Oluk	Mikalı hamur içinde kum ve yoğun beyaz taşçık katkı var. Dış hafif perdahlı. Orta pişmiş.
75:9	L12.PBM.L8.F1.108.T26 Dikey kulp prç.	8	1	2		KK 3.1		93	KU VII	Yok		El	Oluk	Mikalı hamur içinde kum ve yoğun beyaz taşçık katkı var. Dış hafif perdahlı. Orta pişmiş.
75:10	L12.PBM.L8.F1.111.T26 Dikey kulp	8	1	2	KY 7.6	KK 1.6	0.5	93	KU VII	Yok	Kızıl hak. 2.5YR4/6	El	Oluk	Mikalı hamur içinde kireç ve yoğun beyaz taşçık katkı var. Orta pişmiş.
75:11	L12.PBM.L15.F4.362.T87 Dikey kulp prç	15	4	2B		KK 1.5	0.5	93	KU VII	Yok	Kah. 7.5YR4/4	El	Oluk	Mikalı hamur içinde yoğun taşçık katkı var. Kötü pişmiş.
76:1	L13.PBM.L35.A.T103 Mahmuzlu kulp (Tankarda ait)	35	-	4		KK 1.3		31	KU VIII	Kah. 5YR4/6	Gri. Dt. 10YR5/3	El	Kabara	Mikalı hamur içinde kireç . taşçık ve az bitkisel katkı var. Dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
76:2	L13.PBM.L36.336.T69 Mahmuzlu kulp prç. (Tankarda ait)	36	-	4			1.2	21	KU VIII	Siyah 10YR2/1	Koyu kah. 10YR4/2	El	Kabara	Mikalı hamur içinde az ince kireç katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
76:3	L10.BN.S5.L5.F6.598.T100 Mahmuz kulp prç. (Tankarda ait?)	5	6	4		KK 0.9		21	KU VIII	Siy. 7.5YR2.5/1	Koyu gri 7.5YR3/1	-	-	Mikalı hamur. Dış hafif perdahlı. İyi pişmiş.
76:4	L12.PBM.L19.753.T123 İkiz kulp prç.	19	-	3		KG 3.4	KK 1.6	16	KU IX	Kır. 10R4/8	Tur. Dt. 7.5YR5/6	El	-	Mikalı hamur içinde çok yoğun kum katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
76:5	L13.PBM.L35.587.T105 Pithos kulp prç.	35	-	4	KG 6	KK 2.8		93	KU X	Yok	Yanmış ve tamamen kararmış	El	Oluk	Yoğun mikalı hamur içinde iri saman katkı var.
76:6	L13.PBM.L30.552.T18 Dikey kulp prç.	30	-	2		KG 4.3	KK 2.8	93	KU X	Yok	Dt. 5YR6/4	El	Çukurcuk	Mikalı hamur içinde yoğun kum ve kuvars katkı var. İyi pişmiş.
76:7	L10.BN.S5.L5.F7.431 Kulp prç.	5	7	4		KK 2.7		91	KU X	Tur. 5YR5/6	Kah. 7.5YR5/2	El	Oluk	Mikalı hamur içinde taşçık ve yoğun saman katkı var. İyi pişmiş.
76:8	L13.PBM.L35.B.T98 Kulp prç.	35	-	4				95	KU X	Yok	Pem. 5YR7/6	El	Oluk	Mikalı hamur içinde orta beyaz taşçık ve yoğun saman katkı var. Orta pişmiş.
77:1	L13.PBM.L35.188.T49 Çanağa ait ağız ve gövde parçası ve ip delikli tutamak	35	-	4	20		1	21	ÇN IB	Siy. 10 YR 2/1	Koyu gri 2.5 Y 3/1	El	-	Mikalı hamur içerisinde oldukça ince bitkisel katkı var. İç-dış perdahlı. Kötü pişmiş.
77:2	L10.BN.S7.L2.361 İp delikli tutamak	2	-	?			0.7	22	TU I	Siy. 5YR2.5/1	Kah. 10YR5/4	El	-	Yoğun mikalı hamur içinde kum ve orta saman katkı var. Dış parlak perdahlı. Kötü pişmiş.
77:3	L13.PBM.L35.F3.683.T71 İp delikli tutamak (Çanağa ait)	35	3	4	TY 6.2		0.8	92	TU I	Koyu kah. 7.5YR4/3	Kah. 7.5YR4/2	El	-	Yoğun mikalı hamur içinde az kireç ve yoğun beyaz taşçık katkı var. Dış hafif perdahlı. Orta pişmiş.

Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DÇ/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap. Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
77:4	L10.BN.S5.L5.F4.184.T25 İp delikli tutamak	5	4	4		TK 1 .8	0.6	22	TU I	Siy.	Kızıl kah.	El	-	Mikalı hamur içinde az bitkisel katkı var. Dış parlak perdahlı. Kötü pişmiş.
77:5	L13.PBM.L35.600.T103 İp delikli tutamak	35	-	4			0.8	92	TU I	Kah. 10YR5/2	Tur. 5YR4/6	El	-	Mikalı hamur içinde kireç ve taşçık katkı var. Orta pişmiş.
77:6	L13.PBM.PM01 1 Testicik üzerindeki tutamak prç.	35	2	4	8.3- 8.3	YÜK 14.5	0.6	21?	TU I	Açık sar. Kah.2.5Y6/3	Açık kah. 10YR5/3	El	Gri boya . burma kulp	Yoğun mikalı hamur içinde yoğun beyaz taşçık . az bitkisel ve kireç katkı var. Dış perdahlı. Orta pişmiş.
77:7	L13.PBM.L35.F3.305.T71 Çanak prç (İp delikli tutamağı . ağız . gövde ve dip profili korunmuş)	35	-	4	19.6	9	0.9	31	TU II	Kah. 5YR4/2	Gri. Kah. 7.5YR4/2	El	-	Mikalı hamur içinde yoğun ince beyaz taşçık katkı var. Dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
77:8	L13.PBM.L36.539.T45 Çanak ağız prç. ve dikey ip delikli tutamak	36	-	4	17		0.8	91	TU II	Koyu kır. 7.5YR3/6	Tur. Dt. 5YR5/6	El	Dikey ip delikli tutamak	Mikalı hamur içinde yoğun ince bitkisel katkı var. Orta pişmiş.
77:9	L10.BN.S5.L5.447 Çanak ağız prç.	5	-	?	24		0.7	12	TU II	Kır. Kah.	Bej	El	Tutamak	Az mikalı hamur içinde bitkisel katkı var. İyi pişmiş.
77:10	L10.BN.S5.L5.F6.506.T94 İp delikli tutamak	5	6	4			0.5	31	TU II	Kah. 5 YR 5/4	Kah. 5 Yr 6/6	El	Tutamak	Mikalı hamur. Dış perdahlı. Orta pişmiş.
77:11	L10.BN.S6.L4.F1.10 Çömlekçik ağız prç. ve ip delikli tutamak	4	1	4	8		0.5	31	TU II	Bej 7.5 YR 6/4	Tur. D.t. 7.5 YR 4/3	El	-	Yoğun mikalı hamur içerisinde yoğun . ince beyaz taşçık ve az kuvars katkı var. İç-dış perdahlı. İyi pişmiş.
77:12	L10.BN.S6.L3.20 7 Çanak ağız prç. ve ip delikli tutamak (Çentik bezemeli)	3	-	4	30		1.1	21	TU II	Siyah 7.5YR 2.5/1	Aç. Kah. 10YR5/3	El	Çentik	Yoğun mikalı hamur içinde yoğun ince beyaz taşçık ve az kum katkı var. İç-dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
77:13	L12.PBM.40 Kapak	7	3	4	8.2		0.6	31	TU II	Kahve 7.5YR5/3	Kah. Gri 7.5YR4/2	El	Çizi	Yoğun mikalı hamur içinde orta boy taşçık katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
78:1	L13.PBM.L19.F3.D.T122 Üzeri yalancı ip delikli tutamaklı dikey kulp prç.	19	3	4	KK: 5	TU: 1.2		93	TU III	Yok	Kah. 7.5 YR 4/6	El	Oluk	Mikalı hamur içerisinde yoğun beyaz taşçık ve az kuvars katkı var. İyi pişmiş.
78:2	L13.PBM.L29.52.T52 Tutamak	29	-	2A			0.6	93	TU III	Yok	Kır. Kah. 5YR4/6	El	-	Mikalı hamur içinde kireç ve yoğun beyaz taşçık katkı var. İyi pişmiş.
78:3	L13.PBM.L35.499.T97 Çömlekçik gövde prç. ve makaral kulp.	35	-	4			0.6	21	TU IV	Koyu gri 2.5Y5/1	Gri 10YR4/1	El	Dolgu	Mikalı hamur içinde orta ince bitkisel katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
78:4	L10.BN.S5.454 İp delikli tutamak	?	?	?		Uz. 4	0.4	21	TU IV	Siy. 2.5Y3/1	Gri 2.5Y4/1	El	-	Mikalı hamur içinde az ince bitkisel katkı var. Dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.

Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DÇ/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap. Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
78:5	L13.PBM.L19. 579.T106 Dikey makara tutamak	19	-	3		KK 3.7		92	TU IV	Kah. 10 YR 6/3	Tur. 5 YR 4/6	El	Dikey Makara tutamak	Mikalı hamur içerisinde beyaz taşçık katkı var. Orta pişmiş.
78:6	L10.BN.S6.L3.21 Çanak ağız prç.	3	-	4	20		0.8	21	TU V	Siy. 7.5YR3/1	Kah. 10YR5/3	El	Yatay bar tutamak	Mikalı hamur içinde ince beyaz taşçık katkı var. Dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
78:7	L13.PBM.PM01 3 Alçak Kaideli Çanakçık	35	2	4				94	TU V	Kır. 2.5YR4/8	Tur. 2.5YR5/8	El	Yatay tünel kulp ve altında kabara	Mikalı hamur içinde az iri kireç ve yoğun beyaz taşçık katkı var. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
78:8	L10.BN.S7.L2.33 Hilal biçimli kulçuk (çömlekçik gövde prç. üzerinde)	2	-	?			0.7	21	TU VI	Siy.	Siy.	El	Hilal biçimli kulçuk	Dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
78:9	L10.BN.S5.L2.F1.119 Hilalbiçimli kulçuk (çömlekçik gövde prç. üzerinde)	2	1				0.8	37	TU VI	Kah.7.5YR6/ 6	Dt. 10YR7/4	El	-	Mikalı hamur içinde az kireç katkı var. Orta pişmiş.
78:10	L13.PBM.L29.F4.A.T26 İp delikli hilal biçimli tutamak	29	4	2A			0.7	42	TU VI	Gri kah. W. 2.5YR4/2	Gri 5YR4/1	El	-	Yoğun mikalı hamur içinde kum katkı var. Orta pişmiş.
78:11	L12.PBM.L19.956.T133 Çömlekçik	19	-	3	6.6	4.6	0.3- 0.5	93	TU VI	Yok	Kah. 7.5YR5/3	El	-	Çok yoğun mikalı hamur içinde az ince bitkisel ve ince orta boy taşçık katkı var. Dış hafif perdahlı. Orta pişmiş.
79:1	L13.PBM.L35.A.T46 Çanak ağız prç (Kabaralı tutamaklı)	35	-	4	20		0.5	13	TU VII	Kır. 2.5YR4/6	Tur. 2.5YR5/6	El	Ağız kenarından tutamak, çift kabara	Gri ve sarı mikalı hamur içinde az kum ve kireç katkı var. Dış perdahlı. Orta pişmiş.
79:2	L10.BN.S5.L5.F6.503.T94 Çanak ağız prç (Kabaralı tutamaklı)	5	6	4	22		0.5	13	TU VII	Kır. 2.5YR4/6	Tur. 10R5/8	El	Ağız kenarından tutamak, çift kabara	Mikalı hamur. Dış perdahlı. İyi pişmiş.
79:3	L12.PBM.L17.557.T107 Çanak ağız prç (2 dikey . uzun kabartma bez.li)	17	-	2A	21		0.4	82	KB I	Gri mika	Gri 10YR4/1	?	Kabara	Çok az ince taşçık katkılı hamur. İyi pişmiş.
79:4	L13.PBM.L35.F1.350.T60 Çift kabaralı çömlek boyun ve gövde prç.	35	1	4			1.1	94	KB I	Tur. 2.5YR6/8	Tur. Dt. 2.5 YR 6/8	El	Kabara	Hamur yoğun, çok ince mikalı. Dış yüz perdahlı. İyi pişmiş.
79:5	L13.PBM.L35.333.T98 Kabaralı gövde prç.	35	-	4			0.6	93	KB II	Yok	Kızıl kah. 5YR4/3	El	Kabara	Mikalı hamur içinde yoğun beyaz taşçık ve yoğun kuvars katkı var. Orta pişmiş.
79:6	L10.BN.S5.L2.F1.123.T21 Çömlek kulbu ve boyun prç. (Bezemeli)	2	1	4			0.7	91	KB II	Kır. 2.5YR5/6	Kır. Kah.	El	Oluk ve kabara	Gri ve sarı mikalı hamur içinde ince bitkisel . beyaz taşçık ve az kireç katkı var. Dış hafif perdahlı. Orta pişmiş.

Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DÇ/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap. Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
79:7	L13.PBM.L35.484.T57 Kabaralı gövde prç. (Kapalı kaba ait)	35	-	4	Ç 1.5		0.5	92	KB II	Kah. 7.5YR5/4	Tur. Kah. 5YR4/6	El	Kabara	Mikalı hamur içinde kireç katkı var. Dış perdeli. Kötü pişmiş.
79:8	L10.BN.S5.L5.F5.560.T98 Kabaralı gövde prç.	5	5	4			1	12	KB II	Tur. Dt. 10R5/6	Kah. 7.5YR4/2	El	Oluk	Mikalı hamur içinde kum ve kuvars katkı var. İyi pişmiş.
79:9	L12.PBM.L21.1172.T143 Kabaralı gövde prç. (Kapalı kaba ait)	21	-	3	GÇ 18		0.3	22	KB II	Siy. 5YR2.5/1	Kızıl kah. 5YR3/2	El	Kabara	Mikalı hamur içinde ince bitkisel ve yoğun ince beyaz taşçık katkı var. Dış perdeli. Orta pişmiş.
79:10	L12.PBM.L19.F1.775.T12 5 Kabara (kapalı kaba ait)	19	1	3			0.7	11	KB II	Koyu kır.	Tur.dt.	El	Kabara	Mikalı hamur içinde az ince kum ve yoğun ince bitkisel katkı var. İyi pişmiş.
79:11	L12.PBM.L8.F2.63.T11 Çömlekçik gövde prç. üzerinde kabara	8	2	2A	GÇ 12		0.6	91	KB II	Kir. 2.5YR5/6	Kir. 10R5/6	El	Beyaz boya bezeme ve kabara	Yoğun mikalı hamur içinde yoğun ince beyaz taşçık ve yoğun kuvars katkı var. Dış parlak perdeli. Orta pişmiş.
80:1	L13.PBM.L35.507.T98 Kabaralı kapak prç.	35	-	4	20		0.7	91	KB II	Kır. 2.5YR4/6	Tur. Kır. 2.5YR5/8	El	Kabara	Mikalı hamur içinde kireç ve ince bitkisel katkı var. Dış perdeli. Kötü pişmiş.
80:2	L12.PBM.6 Üçayaklı Çömlek prç.	7	1	4			0.6	92	KB II	Kah. 5YR5/4	Tur. Dt. 5YR5/6	El	Oluk ve kabara	Yoğun mikalı hamur içerisinde beyaz taşçık katkı var. Orta pişmiş.
80:3	L13.PBM.L28.F5.392.T61 İnsan yüzü kabartmalı kap prç.	28	5	2B			0.8	93	KB II	Yok	Kir. 2.5YR4/6	El	Kabartma	Mikalı hamur içinde yoğun orta beyaz taşçık katkı var. Dış ıslak sıvazlama. İyi pişmiş.
80:4	L12.PBM.84 Antropomorfik kap prç	17	5	2B			0.5	21	KB II	Siyah Glay1 2.5/N	Gri kah. 7.5YR5/2	El	Kabartma	Yoğun mikalı hamur içinde az kireç katkı var. Dış parlak perdeli. İyi pişmiş.
80:5	L10.BN.S6.L3.31 Çanak ağız prç.	3	-	4	18		1.1	31	KB III	Koyu kah. 10YR4/2	Koyu gri 10YR2/1	El	Kabara	Yoğun mikalı hamur içinde yoğun ince beyaz taşçık katkı var. Dış parlak perdeli. İyi pişmiş.
80:6	L10.BN.S6.L3.52 Çanak ağız prç.	3	-	4	18		0.9	31	KB III	Açık kah. 10YR5/2	Açık gri 10YR4/1	El	Kabara	Yoğun mikalı hamur içinde yoğun ince beyaz taşçık ve az kuvars katkı var. Dış parlak perdeli. İyi pişmiş.
81:1	L10.BN.S5.L5.439 Çanak Ağız Prç. (Bezeme)	5	-	4	18	-	0.6	31	BOYA BEZ.	Kah. 2.5YR4/4	Kah. 7.5YR5/4	El	Beyaz boya	Yoğun mikalı hamur içinde az ince beyaz taşçık katkı var. Dış parlak perdeli. Kötü pişmiş.
81:2	L13.PBM.L35.F1.349.T60 Çanak ağız ve gövde parçası (Beyaz boya bezeme)	35	1	4	21			31	BOYA BEZ.	Bej 10 YR 5/3	Kızıl kah. 5 YR 4/4	El	Beyaz boya ve çukurcuk	Mikalı hamur içerisinde az . ince saman katkı var. İç-dış parlak perdeli. İyi pişmiş.

Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DÇ/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap. Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
81:3	L10.BN.S5.L5.F3.516.T95 Çanak ağız prç.	5	3	4	18		0.9	31	BOYA BEZ.	Kır. Kah. 5YR4/6	Kah. 5YR4/3	El	Beyaz boya	Mikalı hamur içinde yoğun beyaz taşçık ve kuvars katkı var. İç-dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
81:4	L10.BN.S5.L2.F3.375 Çanak ağız ve tutamak prç.	2	3	4	31		1.1	21	BOYA BEZ.	Siy. 7.5YR2.5/1	Gri 7.5YR5/1	El	Yatay tutamak ve beyaz boya	Mikalı hamur içinde kum ve yoğun taşçık katkı var. İç-dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
81:5	L10.BN.S5.L2.367 Çanak ağız ve yatay kulp prç.	2	-	?	?		0.9	22	BOYA BEZ.	Siy. 7.5YR2.5/1	Kır. Kah. 5YR4/3	El	Beyaz boya	Yoğun mikalı hamur içinde ince saman ve orta boy beyaz taşçık katkı var. İç-dış parlak perdahlı. Kötü pişmiş.
81:6	L13.PBM.L35.F3.669.T71 Kapalı kaba ait bezemeli gövde prç.	35	3	4			0.7	21	BOYA BEZ.	Siy. 10YR2/1	Gri kah. 5YR4/1	El	Beyaz boya	Yoğun mikalı hamur. Dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
81:7	L12.PBM.L21.1118.T143 Bezemeli boyun prç. (Çömleğe ait-Beyaz boya bezemeli)	21	-	3			0.9	31	BOYA BEZ.	Açık kah. 5YR4/6	Koyu kah. 7.5YR4/2	El	Beyaz boya	Mikalı hamur içinde yoğun ince beyaz taşçık katkı var.Dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
81:8	L.13.PBM.PM01.01 Gaga ağızlı testi üzerinden bezeme detayı	8	2	2A	GÇ 12		0.6	91	BOYA BEZ.	Kır. 2.5YR5/6	Kır.10R5/6	El	Beyaz boya bezeme ve kabara	Yoğun mikalı hamur içinde yoğun ince beyaz taşçık ve yoğun kuvars katkı var. Dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
81:9	L12.PBM.L8 Çömlekçik parçası üzerinde boya bezeme detayı	19	1	3			0.7	11	BOYA BEZ.	Koyu kır.	Tur.dt.	El	Kabara ve beyaz boya	Mikalı hamur içinde az ince kum ve yoğun ince bitkisel katkı var. İyi pişmiş.
81:10	L10.BN.PM1 3 Testicik	2	3	4	6.1		0.6		BOYA BEZ.		Tur. Dt. 2.5YR5/6	El	Beyaz Boya	Az sarı mikalı hamur içinde az kireç ve taşçık katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
82:1	L13.PBM.L35.D.T98 Çömlek ağız prç.	35	-	4	12		0.5	21	ÇİZİ/ DOL.	Siy. 10 YR 2/1	Kah. Gri 10 YR 4/1	El	Çizi	Mikalı hamur içerisinde çok yoğun . ince bitkisel katkı var. İç-dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
82:2	L13.PBM.L35.532.T98 Çömlekçik ağız ve boyun prç. (Çizi bezemeli)	35	-	4	9.5		0.5	21	ÇİZİ/ DOL.	Siy. 10YR2/1	Kah. Gri 10YR4/1	El	Çizi	Mikalı hamur içinde yoğun ince bitkisel katkı var. İç-dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
82:3	L13.PBM.L28.19.T3 Çömlek ağız ve boyun prç. (Dolgu bezemeli)	28	-	2A	14		0.4	21	ÇİZİ/ DOL.	Siy. 10YR3/1	Kah. Gri 10YR5/2	El	Dolgu	Yoğun mikalı hamur. İyi pişmiş.
82:4	L13.PBM.L19.620.T115 Bezemeli gövde prç. (Çömleğe aitDolgu bezemeli)	19	-	3			0.5	92	ÇİZİ/ DOL.	Kah. 10 YR 5/3	Kah. 10 YR 4/2	El	Dolgu	Mikalı hamur içerisinde taşçık katkı var. Özlü pişmiş.



Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DÇ/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap. Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
82:5	L10.BN.S6.L3.68 Bezemeli gövde prç.	3	-	4	-	-	0.5	41	ÇİZİ/ DOL	Bej 7.5 YR 6/4	Aç.Kah. 10 YR 5/3	El	-	Orta mikalı hamur içinde az kum . bitkisel ve kireç katkı var. Dış perdahlı. Orta pişmiş.
82:6	L10.BN.S6.L3.65 Bezemeli gövde prç.	3	-	4	-	-	0.6	31	ÇİZİ/ DOL	Aç.Kah. 6.7 YR 4/4	Kızıl Kah. 2.5 YR4/3	El	Dolgu	Çok yoğun mikalı hamur içinde az ince taşçık katkı var. Dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
82:7	L10.BN.S6.L3.66 Bezemeli gövde prç.	3	-	4	-	-	-	41	ÇİZİ/ DOL	Bej 7.5 YR 6/4	Aç.Kah. 10 YR 5/3	El	-	Orta mikalı hamur içinde az kum . bitkisel ve kireç katkı var. Dış perdahlı. Orta pişmiş.
82:8	L10.BN.S6.L3.22 Kapalı kaba ait bezemeli gövde pr.	3	-	4?			0.9	21	ÇİZİ/ DOL	Gri 10Y4/1	Koyu gri 2.5Y3/1	El	Dolgu	Mikalı hamur içinde az ince taşçık katkı var. Dış perdahlı. Orta pişmiş.
82:9	L13.PBM.L35.526.T100 Çömlek(?) boyun pr. (dolgu bezemeli)	35	-	4			0.5	31	ÇİZİ/ DOL	Kızıl kah. 2.5YR3/2	Açık kah. 7.5YR4/3	El	İnkrüste	Mikalı hamur içinde az ince bitkisel katkı var. İç-dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
82:10	L10.BN.S5.L5.F7.427 Bezemeli gövde prç.	5	7	4			0.5	31	ÇİZİ/ DOL	Koy.kah. 5YR3/2	Gri 7.5YR4/1	El	Dolgu	Mikalı hamur içinde ince taşçık katkı var. Dış perdahlı. Orta pişmiş.
82:11	L10.BN.S5.L5.F7.429 Bezemeli gövde prç.	5	7	4			0.5	31	ÇİZİ/ DOL	Koy.kah. 5YR3/2	Gri 7.5YR4/1	El	Dolgu	Mikalı hamur içinde ince taşçık katkı var. Dış perdahlı. Orta pişmiş.
82:12	L10.BN.S5.L5.F5.55.T88 Çizi bezemeli gövde prç.	5	5	4			0.6	21	ÇİZİ/ DOL	Siy. 10 YR 2/1	Gri 2.5 Y G/1	El	Çizi	Mikalı hamur içerisinde çok ince bitkisel katkı var. Dış yüz parlak perdahlı. Orta pişmiş.
82:13	L10.BN.S5.L5.F7.430 Bezemeli gövde prç.	5	7	4			0.5	31	ÇİZİ/ DOL	Koy.kah. 5YR3/2	Gri 7.5YR4/1	El	Dolgu	Mikalı hamur içinde ince taşçık katkı var. Dış perdahlı. Orta pişmiş.
82:14	L13.PBM.L35.499.T97 Çömlekçik gövde prç. ve makara kulp.	35	-	4			0.6	21	ÇİZİ/ DOL	Koyu gri 2.5Y5/1	Gri 10YR4/1	El	Dolgu	Mikalı hamur içinde orta ince bitkisel katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
82:15	L10.BN.S6.L3.58 Beyaz boya bezemeli gövde prç. (Kapalı kaba ait)	3	-	4?			0.4	21	ÇİZİ/ DOL	Siy. 7.5 YR 2.5/1	Koyu kah. 7.5 YR 4/2	El	Beyaz boya bez.	Çok az mikalı hamu içerisinde az kuvars ve çok az ince bitkisel katkı var. Dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
82:16	L10.BN.S6.L3.63 Dikey şerit kulp prç.	3	-	4?		KG 2.4	KK 0 .7	21	ÇİZİ/ DOL	Siy.	Kar.	El	Çizi	Yoğun mikalı hamur içinde az saman ve az ince beyaz taşçık katkı var. Dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
82:17	L12.PBM.L19.A.T133 Dikey kulp (Bezemeli)	19	-	3		KG 1.9	KK 1 .3	17	ÇİZİ/ DOL	Yok	Kah. Tur. 5YR5/4	El	Çizi	Mikalı hamur içinde az ince taşçık ve yoğun kuvars katkı var. Dış hafif perdahlı. İyi pişmiş.
82:18	L10.BN.S5.L5.F5.288 Dikey kulp prç.	5	5	4		KK 2		21	ÇİZİ/ DOL	Siy. 10YR2/1	Koyu gri 5YR3/1	El	Dolgu	Mikalı hamur içinde taşçık katkı var. Dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.

Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tb k.	AÇ/AY	DÇ/AG	Cid/AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap. Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
83:1	L12.PBM.11 İnsan yüzü testi prç.	7	3	4	8		0.5	22	ÇİZİ/ DOL	Koyu kahve 7.5YR3/2	kırmızı 10R5/8	El	Beyaz dolgu	Az mikalı hamur içinde orta yoğun taşçık katkı var. Dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
83:2	L12.PBM.40 Kapak	7	3	4	8.2		0.6	31	ÇİZİ/ DOL	Kahve 7.5YR5/3	Kah. Gri 7.5YR4/2	El	Çizi	Yoğun mikalı hamur içinde orta boy taşçık katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
83:3	L10.BN.PM04.2 Üçlü Kompozit Kap	5	8	4	GÇ 7 .1 8.1		0.4	21	ÇİZİ/ DOL	Siy.	Koyu gri	El	Dolgu	Orta-ince mikalı hamur içinde az ince beyaz taşçık katkı var. Dış parlak perdahlı. Kötü pişmiş.
83:4	L10.BN.S5.PM4.L5.F8.31 3 Bezemeli ağız prç.	5	8	4	22		0.6	31	OLU K BEZ.	Açık kız. kah. 5YR4/4	Tur. 2.5YR5/6	El	Oluk	Mikalı hamur içinde az kireç . az ince beyaz taşçık ve kuvars katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
83:5	L13.PBM.L35.271.T46 Oluk bezemeli gövde prç.	35	-	4			1.2	?	OLU K BEZ.	Yok	Gri. Kah. 10YR5/2	El	Oluk	Mikalı hamur içinde kum ve kireç katkı var. Orta pişmiş.
83:6	L10.BN.S5.L2.14.T7 Ağız kenarı oluk bezemeli çanak prç.	5	2	4	30		1.3	31	OLU K BEZ.	Kah.	Koyu gri	El	Oluk	Mikalı hamur içerisinde az miktarda saman katkı var. İç-dış perdahlı. Kötü pişmiş.
83:7	L13.PBM.L36.216.T47 Ayak prç. (Üçayaklı çömleğe ait)	36	-	4		AK 2.9		92	OLU K BEZ.	Kah. 7.5YR6/3	Tur. Kah. 5YR5/6	El	Oluk	Mikalı hamur içinde kum ve kireç katkı var. Orta pişmiş.
83:8	L10.BN.PM1 Dört ayaklı testicik	2	3	4			0.4	21	OLU K BEZ.	Siy. 2.5YR2.5/1	Ky. Gri 2.5YR3/1	El	Oluk	Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
83:9	L12.PBM.L21.1377.T145 Ayak prç. (Üçayaklı çömleğe ait)	21	-	3		KK 1.7		92	OLU K BEZ.	Açık kah.5YR6/4	Açık kah.5YR6/ 4	El	Oluk	Mikalı hamur içinde yoğun ince kum ve yoğun beyaz taşçık katkı var. Orta pişmiş.
83:10	L10.BN.S6.L3.61 Ayak (Üçayaklı çömleğe ait)	3	-	4?	AY 8.9	AG 4.2	AK 2 .2	93	OLU K BEZ.	Yok	Tur. Kah. 5YR5/4	El	Oluk	Orta mikalı hamur içinde az bitkisel . kuvars ve yoğun beyaz taşçık katkı var. Orta pişmiş.
83:11	L12.PBM.L8.F1.A.T26 Ayak prç.	8	1	2		AG 2.5	AK 1 .2	93	OLU K BEZ.	Yok	Tur. Dt. 7.5YR4/4	El	Oluk	Mikalı hamur içinde yoğun beyaz taşçık katkı var. Orta pişmiş.
83:12	L12.PBM.L21.F1.1296.T1 79 Ayak (Üçayaklı çömleğe ait)	21	1	3	AU 10.2	AG 3.3	AK 1 .7	93	OLU K BEZ.	Yok	Tur. Kah. 10R4/4	El	Oluk	Yoğun beyaz taşçık katkılı hamur. İyi pişmiş.
84:1	L10.BN.S5.L2.F1.123.T21 Çömlek kulbu ve boyun prç. (Bezemeli)	2	1	4			0.7	91	OLU K BEZ.	Kır. 2.5YR5/6	Kır. Kah.	El	Oluk ve kabara	Gri ve sarı mikalı hamur içinde ince bitkisel . beyaz taşçık ve az kireç katkı var. Dış hafif perdahlı. Orta pişmiş.
84:2	L10.BN.S5.L2.102 Dikey kulp prç.	2	-	?			1.1	93	OLU K BEZ.	Astarsız	Kah.	El	Oluk	Mikalı hamur içinde taşçık katkı var. Orta pişmiş.

Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tb k.	AÇ/AY	DC/AG	Cid/AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap. Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
84:3	L12.PBM.L7.F1.127.T29 Çömleğe ait dikey kulp ve ağız prç. (Bezemeli)	7	1	4	KY 10.2	KG 2 .8	0.6	92	OLU K BEZ.	Kah. 7.5YR5/6	Tur.kah. 7.5YR5/8	El	Oluk	Gri ve sarı mikalı hamur içinde siyah ve beyaz taşçık katkı var. Dış hafif perdahlı. Orta pişmiş.
84:4	L13.PBM.L36.A.T69 Dikey kulp prç. (Bezemeli)	36	-	4		3	1.6	95	OLU K BEZ.	Yok	Bej 5YR6/4	El	Oluk	Yoğun mikalı hamur içinde yoğun bitkisel katkı var. Dış ıslak sıvazlama. İyi pişmiş.
84:5	L10.BN.S7.L2.31 Testi? Ağız ve kulp prç.	2	-	?			1	93	OLU K BEZ.	Yok	Dt.	El	Oluk	Orta mikalı hamur içinde yoğun saman ve az kireç katkı var. Kötü pişmiş.
84:6	L13.PBM.L19.F3.F.T122 Dikey kulp prç. (Çömleğe ait)	19	3	3		KG 3 .4	0.8	92	OLU K BEZ.	Kah. 7.5YR5/6	Kah. 5YR4/4	El	Oluk	Mikalı hamur içinde kireç ve taşçık katkı var. Orta pişmiş.
85:1	L12.PBM.L7.F3.258.T53 Alçak kaide	7	3	4	21	13.6	0.8		ÇUK BEZ.	Kahve 7.5YR4/3	Kızıl kah. 5YR4/6	El	Oluk	Yoğun mikalı hamur içinde az kireç ve yoğun beyaz taşçık katkı var. İç-dış perdahlı.
85:2	L13.PBM.L35.F1.349.T60 Alçak kaide prç.	35	1	4		14		31	ÇUK BEZ.	Bej 10YR5/3	Kız.kah. 5YR4/4	El	Çukurcuk	Yoğun mikalı hamur içinde az ince bitkisel katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
85:3	L12.PBM.L15.F1.A.T109 Dikey kulp prç.	15	1	2A		KG 2 .7	KK 1.8	93	ÇUK BEZ.	Yok	Kır. Kah.	El	Oluk ve Çukurcuk	Mikalı hamur içinde yoğun ince beyaz taşçık katkı var. Orta pişmiş.
85:4	L13.PBM.L35.587.T105 Pithos kulp prç.	35	-	4	KG 6	KK 2 .8		93	ÇUK BEZ.	Yok	Yanmış ve tamamen kararmış	El	Oluk	Yoğun mikalı hamur içinde iri saman katkı var.
85:5	L13.PBM.L30.552.T18 Dikey kulp prç.	30	-	2		KG 4 .3	KK 2.8	93	ÇUK BEZ.	Yok	Dt. 5YR6/4	El	Çukurcuk	Mikalı hamur içinde yoğun kum ve kuvars katkı var. İyi pişmiş.
85:6	L10.BN.S7.L2.57 Yivli depasa ait ağız parçası ve kulp	2	-	2A ?	9	KY 16.3	0.4	15	YİV BEZ.	Tur. 2.5YR4/8	Tur. Dt. 5YR5/6	Çark	Yiv ve bant astar	Mikalı hamur içinde az ince taşçık ve az kireç katkı var. İyi pişmiş.
86:1	L12.PBM.L21.1364.T145 Çanak ağız prç.	21	-	3	23		0.7	91	ÇEN BEZ.	Tur. Açık kah. 2.5YR5/6	Tur. 2.5YR6/8	El	Çentik	Mikalı hamur içinde yoğun ince beyaz taşçık katkı var. Dış hafif perdahlı. İyi pişmiş.
86:2	L10.BN.S6.L3.20 7 Çanak ağız prç. ve ip delikli tutamak (Çentik bezemeli)	3	-	4	30		1.1	21	ÇEN BEZ.	Siyah 7.5YR 2.5/1	Aç. Kah. 10YR5/3	El	Çentik	Yoğun mikalı hamur içinde yoğun ince beyaz taşçık ve az kum katkı var. İç-dış parlak perdahlı. Orta pişmiş.
86:3	L10.BN.S5.L5.F7.411 Çanak ağız prç. (Çentik ve oluk bezemeli)	5	7	4	26		1.1	12	ÇEN BEZ.	Kir. 5YR5/6	Kah. Dt. 5YR5/6	El	Çentik ve oluk	Mikalı hamur içinde az saman katkı var. İç-dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
86:4	L12.PBM.L8.F1.111.T26 Dikey kulp	8	1	2	KY 7.6	KK 1.6	0.5	93	ÇEN BEZ.	Yok	Kızıl hak. 2.5YR4/6	El	Oluk	Mikalı hamur içinde kireç ve yoğun beyaz taşçık katkı var. Orta pişmiş.

Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DÇ/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap. Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
86:5	L13.PBM.L28.F1.101.T17 Dikey kulp prç (Çentik bezemeli)	28	1	2A		KK 2.7		93	ÇEN BEZ	Yok	Kır. Kah. 5YR4/6	El	Çentik	Mikalı hamur içinde kum ve beyaz taşçık katkı var. İyi pişmiş.
86:7	L12.PBM.L15.F4.401.T93 Kabartmalı aplik prç. (Çömleğe ait?)	15	4	2A				31	KAB BEZ	Koyu kah. 7.5YR4/3	Kah. 7.5YR6/3	?	Kabartma	Mikalı hamur içinde kireç katkı var. İyi pişmiş.
86:8	L10.BN.S5.L2.F3.599 Pithos boyun prç. (Kabartma bezemeli)	2	3	?			2	71	KAB BEZ	Yok	Kah. 2.5YR45/6	El	Kabartma	Mikalı hamur içinde saman ve beyaz taşçık katkı var. Orta pişmiş.
86:9	L13.PBM.L28.F5.392.T61 İnsan yüzü kabartmalı kap prç.	28	5	2B			0.8	93	KAB BEZ	Yok	Kir. 2.5YR4/6	El	Kabartma	Mikalı hamur içinde yoğun orta beyaz taşçık katkı var. Dış ıslak sıvazlama. İyi pişmiş.
86:10	L12.PBM.06 Üçayaklı Çömlek prç.	7	1	4			0.6	92	KAB BEZ	Kah. 5YR5/4	Tur. Dt. 5YR5/6	El	Oluk ve kabara	Yoğun mikalı hamur içerisinde beyaz taşçık katkı var. Orta pişmiş.
86:11	L12.PBM.84 Antropomorfik kap prç	17	5	2B			0.5	21	KAB BEZ	Siyah Glayl 2.5/N	Gri kah. 7.5YR5/2	El	Kabartma	Yoğun mikalı hamur içinde az kireç katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
87:1	L12.PBM.L19.IT127 Çanak prç.	19	-	3	24		0.4	16	SAK AST.	Kır. (dış) 7.5YR4/6	dt. 2.5YR5/6	El	-	Az mikalı hamur içinde az ince kireç katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
87:2	L12.PBM.L19.1023.T132 Çanak prç.	19	-	3	27		0.7	16	SAK AST.	SAK AST.	dt. 2.5YR5/6	El	-	Orta mikalı hamur içinde az ince kireç katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
87:3	L12.PBM.L29.F9.II.T66 Çanak prç.	29	9	2B	31		0.4	16	SAK AST.	SAK AST.	dt. 5YR4/6	El	-	Orta mikalı hamur içinde az ince kireç katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
87:4	L13.PBM.L28.F4.XII.T34 Kapalı kap gövde prç.	28	4	2B			0.5	16	SAK AST.	SAK AST.	dt. 2.5YR4/6	El	Motifli saklı astar	Az mikalı hamur içinde az ince kireç katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
87:5	L12.PBM.L15.F7.V.T134 Kapalı kap gövde prç.	15	7	2B			0.6	16	SAK AST.	SAK AST.	dt. 5YR6/4	El	Motifli saklı astar	Orta mikalı hamur içinde yoğun ince kireç katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
87:6	L12.PBM.L19.III.T123 Kapalı kap gövde prç.	19	-	3			0.9	16	SAK AST.	SAK AST.	dt. 5YR6/4	El	Motifli saklı astar	Orta mikalı hamur içinde az ince kireç katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
87:7	L12.PBM.L21.F1.X.T182 Kapalı kap gövde prç.	21	1	3			0.5	16	SAK AST.	SAK AST.	dt. 5YR5/4	El	Motifli saklı astar	Az mikalı hamur. . Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
87:8	L13.PBM.L28.F4.VI.T34 Kapalı kap gövde prç.	28	4	2B			0.6	16	SAK AST.	SAK AST.	dt. 5YR4/6	El	Motifli saklı astar	Orta mikalı hamur içinde az ince kireç katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.

Lev.	Env. No.	Loc.	Feat.	Tbk.	AÇ/ AY	DÇ/ AG	Cid/ AK	Mal	Tip	Astar R.	Hamur R.	Yap. Tek.	Bez.	Hamur ve Yüzey Özellikleri
87:9	L12.PBM.L19.VIII.T132 Kapalı kap gövde prç.	19	-	3			0.6	16	SAK AST.	SAK AST.	dt. 5YR5/6	El	Motifli saklı astar	Az mikalı hamur içinde az ince kireç katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
87:10	L13.PBM.L33.T25.XI	33	-	?			0.8	16	SAK AST.	SAK AST.	Tur. Dt. 2.5 YR 5/6	El	Motifli saklı astar	Az mikalı hamur. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
87:11	L13.PBM.L32.T24.IX Kapalı kap gövde prç.	32	-	?			0.9	16	SAK AST.	Koyu kır. (dış) 10 R 4/8	Tur. Dt. 2.5 YR 5/6	El	Motifli saklı astar	Az mikalı hamur içinde yoğun . ince kum katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
87:12	L13.PBM.L19.F1.VII.T11 0 Kapalı kap gövde prç.	19	1	3			0.8	16	SAK AST.	Kır. (dış) 2.5YR4/6	dt. 7.5YR5/4	El	Motifli saklı astar	Orta mikalı hamur içinde az ince kireç katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
87:13	L12.PBM.L15.F7.IV.T134 Kapalı kap gövde prç.	15	7	2B			0.5	16	SAK AST.	Kır. (dış) 7.5YR4/6	dt. 5YR5/4	El	Motifli saklı astar	Az mikalı hamur içinde az ince kum katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.
87:14	L12.PBM.L19.955.T133 Kulp prç (Depas kulbu?)	19	-	3	1.2			16	SAK AST.	Kır. (dış) 7.5YR4/8	Tur.dt. 2.5YR5/6	El	-	Az mikalı hamur içinde yoğun ince kum katkı var. Dış parlak perdahlı. İyi pişmiş.

## EK 2: LAODIKEIA-KANDILKIRI KÜÇÜK BULUNTU KATALOĞU

**Lev:** Levha **Env. No.:** Envanter Numarası **Loc.:** Locus **Feat.:**Feature **Tbk:** Tabaka **Del.Ç.:** Delik Çapı **Tip:** Tip Numarası **Astar R.:** Astar Rengi **Hamur R.:** Hamur Rengi **p.t.:** Pişmiş Toprak **Ür. Art.:** Üretim Artığı

Lev.	Env. No.	Cinsi	Mlz.	Tbk.	Loc.	Feat.	Çap	Cidar	Del. Ç.	Tip	Hamur R.
88: 1	L13.PBM.78	Ağırlik	p.t.	4	35	-	6,90	0,9		AĞ I	7.5YR6/4
88: 2	L13.PBM.103	Ağırlik	p.t.	3	19	1	7,70	0,8		AĞ I	7.5YR5/3
88: 3	L13.PBM.61	Ağırlik	p.t.	2	29	5	5,60	1,1		AĞ I	7.5YR4/2
88: 4	L13.PBM.59	Ağırlik	p.t.	2	29	9	5,20	1,1		AĞ I	5 YR 5/6
88: 5	L13.PBM.35	Ağırlik	p.t.	2	29	3	5,50	0,8		AĞ I	2.5 YR 5/6
88: 6	L12.PBM.26	Ağırlik	p.t.	2	1	-				AĞ I	
88: 7	L13.PBM.106	Ağırlik	p.t.	3	19	3	5,40	0,9		AĞ I	7.5 YR 6/4
88: 8	L13.PBM.24	Ağırlik	p.t.	2	28	4	5,20	1		AĞ I	5 YR 5/6
88: 9	L13.PBM.02	Ağırlik	p.t.	2	1	-	5,00	1		AĞ I	2.5 YR 5/6
88: 10	L13.PBM.37	Ağırlik	p.t.	2	28	4	5,30	1,4		AĞ I	5 YR 5/4
88: 11	L12.PBM.17	Ağırlik	p.t.	2	15	5				AĞ I	
88: 12	L12.PBM.24	Ağırlik	p.t.	?	10	-	4,8	0,8		AĞ I	Açık kır.
88: 13	L12.PBM.25	Ağırlik	p.t.	?	10	1				AĞ I	
88: 14	L13.PBM.33	Ağırlik	p.t.	2	28	4	4,30	0,6		AĞ I	2.5 YR 4/1
88: 15	L13.PBM.102	Ağırlik	p.t.	3	19	3	4,50	1		AĞ I	5 YR 6/6
88: 16	L13.PBM.22	Ağırlik	p.t.	2	28	4	4,60	0,6		AĞ I	5 YR 5/6
88: 17	L13.PBM.99	Ağırlik	p.t.	3	19	3	4,50	0,9		AĞ I	5 YR 5/4
88: 18	L13.PBM.42	Ağırlik	p.t.	2	29	8	3,30	0,7		AĞ I	5 YR 6/6
88: 19	L12.PBM.39	Ağırlik	p.t.	3	19	-	3,9	0,8		AĞ I	
88: 20	L13.PBM.44	Ağırlik	p.t.	4	34	-	3,90	0,7		AĞ I	7.5 YR 4/4
89: 1	L13.PBM.88	Ağırlik	p.t.	4	35	-	6,40	1,5		AĞ II	5 YR 5/4
89: 2	L13.PBM.86	Ağırlik	p.t.	4	35	-	5,30	0,8		AĞ II	5 YR 5/6
89: 3	L13.PBM.80	Ağırlik	p.t.	2	29	9	8,80	1		AĞ II	10 YR 5/3
89: 4	L12.PBM.32	Ağırlik	p.t.	2	1	-	8,6	1,4		AĞ II	
89: 5	L13.PBM.23	Ağırlik	p.t.	2	28	4	7,50	1,4		AĞ II	2.5 YR 5/8
89: 6	L13.PBM.20	Ağırlik	p.t.	4	33	-	8,90	1,2	0,8	AĞ II	GL1 3/N
89: 7	L13.PBM.73	Ağırlik	p.t.	4	37	1	5,30	1		AĞ II	7.5 YR 5/6
89: 8	L13.PBM.48	Ağırlik	p.t.	4	35	-	5	0,8	0,6	AĞ II	7.5 YR 6/4
89: 9	L13.PBM.93	Ağırlik	p.t.	3	19	-	5,20	1	0,5	AĞ II	2.5 YR 5/6
89: 10	L12.PBM.21	Ağırlik	p.t.	2	15	5				AĞ II	
89: 11	L13.PBM.41	Ağırlik	p.t.	2	29	5	4,50	0,5	0,4	AĞ II	7.5 YR 4/3
89: 12	L12.PBM.89	Ağırlik	p.t.	3	21	1	5,30	0,7		AĞ II	10 YR 7/3
89: 13	L13.PBM.19	Ağırlik	p.t.	3	28	4	4,50	0,7	0,7	AĞ II	5 Y 6/1
89: 14	L12.PBM.30	Ağırlik	p.t.	2	17	-	5,3	0,7	0,5	AĞ II	
89: 15	L13.PBM.18	Ağırlik	p.t.	2	28	4	4,50	0,7	0,7	AĞ II	2.5 YR 5/6
89: 16	L13.PBM.38	Ağırlik	p.t.	2	29	3	5,70	0,6	0,5	AĞ II	GL1 3/N
89: 17	L13.PBM.03	Ağırlik	p.t.	2	28	1	5,50	0,8		AĞ II	2.5 Y 5/1
89: 18	L13.PBM.56	Ağırlik	p.t.	2	28	9	4,20	0,6	0,6	AĞ II	10 YR 4/2
89: 19	L13.PBM.34	Ağırlik	p.t.	2	29	5	5	1	0,7	AĞ II	2.5 YR 6/8
89: 20	L13.PBM.109	Ağırlik	p.t.	3	19	3	6	0,8	0,8	AĞ II	7.5 YR 4/3

Lev.	Env. No.	Cinsi	Mlz.	Tbk.	Loc.	Feat.	G. Ç.	Yük.	Del. Ç.	Tip	Hamur R.	Bez.
90: 1	L13.PBM.71	Ağırşak	p.t.	4	37	1	4,3	3,3		AŞ IA	7.5YR5/4	baskı
90: 2	L10.BN.PM01.04	Ağırşak	p.t.	4	2	3	3,5	3,6	0,5	AŞ IIA	5YR5/4	yok
90: 3	L10.BN.PM04.03	Ağırşak	p.t.	4	5	8	3,3	2,8	0,6	AŞ IIA	10YR5/1	Çizi
90: 4	L10.BN.S6.PT01	Ağırşak	p.t.	4	4	1	3,3	2,7		AŞ IIA	10YR5/2	Çizi
90: 5	L13.PBM.PM01.04	Ağırşak	p.t.	4	35	2	3,2	2,3	0,6	AŞ IIA		Çizi
90: 6	L10.BN.S7.PT01	Ağırşak	p.t.	4			3,6	2,1		AŞ IIA	5YR6/4	baskı
91: 1	L12.PBM.41	Ağırşak	p.t.	3	19	1	3,5		0,8	AŞ IA		Çizi
91: 2	L12.PBM.13	Ağırşak	p.t.	2	13	-	3,1	1,6		AŞ IB	10YR5/2	Çizi
91: 3	L13.PBM.54	Ağırşak	p.t.	2	28	3	3,1	2,4	0,7	AŞ IIA	2.5 Y7/2	Dolgu
91: 4	L12.PBM.92	Ağırşak	p.t.	3	21	1	3,5	2,5		AŞ IIA	7.5YR2.5/1	yok
91: 5	L13.PBM.94	Ağırşak	p.t.	3	19	1	3	1,1	0,6	AŞ IIB	5 YR6/2	Çizi
91: 6	L12.PBM.80	Ağırşak	p.t.	3	21	-	3,5	1,8		AŞ IIB	7.5YR2.5/1	Dolgu

Lev.	Env. No.	Cinsi	Malz.	Tbk	Loc	Feat	Uz.	Gen.	Kal.
92: 1	L13.PBM.87	Ür. Art.	Obs.	4	35		2,40	2,50	0,80
92: 2	L12.PBM.48	Dilgi	Obs.	3	19		2,40	1,40	0,40
92: 3	L12.PBM.55	Dilgi	Obs.	3	19		3,10	1,10	0,30
92: 4	L13.PBM.57	Ür. Art.	Obs.	2	28	9	2,40	0,50	0,00
92: 5	L13.PBM.40	Dilgi	Obs.	2	28	4	3,30	1,20	0,20
92: 6	L13.PBM.68	Dilgi	Obs.	2	1	-	1,40	1,00	0,40
92: 7	L13.PBM.79	Dilgi	Obs.	3	28	3	1,60	1,90	0,80
92: 8	L13.PBM.90	Dilgi	Obs.	3	19	1	2,80	0,90	0,30
92: 9	L13.PBM.92	Dilgi	Obs.	3	19	1	2,30	1,00	0,20
92: 10	L13.PBM.08	Dilgi	Obs.	1	1	-	2,00	0,80	0,20
92: 11	L13.PBM.14	Dilgi	Obs.	2	29	-	1,60	0,80	0,30
92: 12	L13.PBM.28	Dilgi	Obs.	2	28	4	1,40	0,80	0,30
92: 13	L13.PBM.32	Dilgi	Obs.	2	29	5	2,10	1,00	0,10
92: 14	L13.PBM.64	Dilgi	Obs.	2	29	9	2,30	1,10	0,40
92: 15	L13.PBM.11	Dilgi	Obs.	2	28	-	2,00	1,30	0,40
92: 16	L13.PBM.91	Dilgi	Obs.	3	19	1	1,20	1,00	0,30
93: 1	L12.PBM.02	Dilgi	Ç.taşı	2	8	2	4,90	1,60	0,50
93: 2	L12.PBM.18	Dilgi	Ç.taşı	2	15	5	3,60	1,40	0,40
93: 3	L12.PBM.86	Dilgi	Ç.taşı	3	21	1	6,50	1,50	0,40
93: 4	L13.PBM.15	Dilgi	Ç.taşı	4	31	-	6,50	1,30	0,30
93: 5	L12.PBM.20	Dilgi	Ç.taşı				3,50	1,80	0,60
93: 6	L12.PBM.53	Dilgi	Ç.taşı	2	15		3,60	1,80	0,40
93: 7	L12.PBM.36	Dilgi	Ç.taşı	2	17		4,20	1,90	0,60
93: 8-9	L12.PBM.51	Dilgi		3	19		4,10	1,80	0,50
93: 10	L12.PBM.61	Dilgi	Ç.taşı	3	21	-	4,40	1,60	0,30
93: 11	L12.PBM.62	Dilgi		3			2,60	1,80	0,30
93: 12	L12.PBM.63	Dilgi	Ç.taşı	3	21	-	2,90	1,30	0,30
93: 13	L12.PBM.83	Dilgi	Ç.taşı	3	21		2,90	1,10	0,30
93: 14	L13.PBM.55	Dilgi	Ç.taşı	2	28	3	4,20	2,10	0,60
93: 15	L13.PBM.58	Dilgi	Ç.taşı	2	29	9	2,80	1,30	0,30
93: 16	L13.PBM.65	Dilgi	Ç.taşı	2	29	9	4,70	2,10	0,60
93: 17	L13.PBM.81	Dilgi	Ç.taşı	2	29	9	5,00	1,80	0,90
93: 18	L13.PBM.72	Dilgi	Ç.taşı	2	1	-	4,00	1,90	0,80
93: 19	L13.PBM.21	Dilgi	Ç.taşı	4	33	-	4,10	1,80	0,60
93: 20	L13.PBM.97	Dilgi	Ç.taşı	3	19	1	3,80	1,30	0,50
93: 21	L12.PBM.28	Dilgi	Ç.taşı	2	1		4,70	2,10	0,60

Lev.	Env. No.	Cinsi	Malz.	Tbk.	Loc.	Feat.	Göv. Ç.	Uz.	Del. Ç.	Tip No.
94: 1	L13.PBM.39	İğne(?)	Bronz	2	28	4	0,20	6		İĞ
94: 2	L13.PBM.49	Alet	Bronz	4	35	-	0,70	5,10	Gen. 2,3	
94: 3	L13.PBM.06	İğne	Bronz	2	28	-	0,80	10,70		İĞ I
94: 4	L13.PBM.70	İğne	Bronz	4	37	1	0,30	9,4		İĞ I
94: 5	L13.PBM.30	İğne prç.	Bronz	2	28	-	0,30	5,9 (kor)		İĞ I
94: 6	L12.PBM.69	İğne	Bronz	3	21	1	0,60	7,80		İĞ I
94: 7	L13.PBM.01	İğne	Bronz	2	28	1	0,70	8,90		İĞII
94: 8	L13.PBM.12	İğne	Bronz	2	30	1	0,30	7,0		İĞII
95: 1	L13.PBM.50	İğne	Bronz	4	36	1	0,20	11		İĞ IV
95: 2	L13.PBM.13	İğne	Bronz	2	29	-	0,30	7,10		İĞ IV
95: 3	L13.PBM.95	İğne	Bronz	3	19	1	0,10	7,80	0,3	İĞ IV
95: 4	L13.PBM.69	Delikli iğne	Bronz	4	37	1		6,7	0,1	İĞ IV
95: 5	L13.PBM.89	İğne	Bronz	3	19	1	0,70	6,10		İĞ III
95: 6	L13.PBM.52	İğne	Bronz	4	35	1	0,20	(kor) 6,9		İĞ
95: 7	L13.PBM.51	İğne	Bronz	2	28	-	0,30	(kor) 3,4		İĞ
95: 8	L12.PBM.35	İğne	Bronz	2	17		0,30	(kor) 5,3		İĞ

**EK 3: LAODIKEIA-KANDİLKIRI MAL GRUPLARI VE HAMUR NUMARALARI****1. KIRMIZI ASTARI MALLAR**

- HN 10. Koyu Kırmızı Film Astarlı (*Wash*) Mal Grubu  
HN 11. Devetüyü Hamurlu, Kırmızı Astarlı ve Perdahlı Mal Grubu  
HN 12. Kahverengi Hamurlu, Kırmızı Astarlı ve Perdahlı Mal Grubu  
HN 13. Pembe Hamurlu, Parlak Kırmızı Astarlı ve Perdahlı Mal Grubu  
HN 14. Yoğun Mikalı, Kırmızı Astarlı ve Perdahsız Mal Grubu  
HN 15. Turuncu/Açık Kırmızı Film Astarlı (*Wash*)Mal Grubu  
HN 16. Saklı Astar Bezemeli, Kırmızı Astarlı ve Parlak Perdahlı Mal Grubu  
HN 17. Pembe Film Astarlı (*Wash*) Mal Grubu  
HN 18. Kiremit Hamurlu ve Taşçık Katkılı, Kırmızı Astarlı ve Perdahsız Mal Grubu  
HN 19. Kalın Turuncu Astarlı ve Perdahlı Mal Grubu

**2. SİYAH ASTARLI MALLAR**

- HN 21. Kahverengi Hamurlu, Siyah Astarlı ve Perdahlı Mal Grubu  
HN 22. Devetüyü Hamurlu, Siyah Astarlı ve Perdahlı Mal Grubu  
HN 23. Açık Kahverengi/Turuncumsu Devetüyü Hamurlu ve Siyah Astarlı, Perdahsız Mal Grubu

**3. KAHVERENGİ ASTARLI MALLAR**

- HN 31. Koyu Kahverengi Alacalı Astarlı ve Parlak Perdahlı Mal Grubu  
HN 32. Açık Kahve Astarlı, Perdahlı ve Mat Yüzeyle Kahverengi Mal Grubu  
HN 33. Sarı Astarlı ve Perdahlı Mal Grubu  
HN 34. Kahverengi Film Astarlı (*Wash*) Mal Grubu  
HN 35. Devetüyü Astarlı ve Perdahsız Mal Grubu  
HN 36. Bir Yüzü Kahve Bir Yüzü Farklı Renk Astarlı ve Perdahlı Mal Grubu



#### 4. GRİ MALLAR

HN 41. Kalın Siyah/Koyu Gri Astarlı ve Perdahlı Mal Grubu

HN 42. Gri/Grimsi Kahverengi Astarlı ve Perdahlı Mal Grubu

#### 5. YALIN MALLAR

HN 51. Devetüyü/Açık Kahverengi Hamurlu Yalın Mal Grubu

HN 52. Krem Hamurlu Yalın Mal Grubu

HN 53. Pembe/ Turuncumsu Pembe Hamurlu Yalın Mal Grubu

#### 6. ASTARLI-PERDAHSIZ MALLAR

HN 60. Siyah-Kahve Alacalı Astarlı ve Perdahsız Mal Grubu

#### 7. PİTHOS

HN 71. Pithos Mal Grubu

#### 8. MİKA ASTARLI (*Wash*) MALLAR

HN 81. Altın Mika Astarlı (*Gold Wash*) Mal Grubu

HN 82. Gümüş Mika Astarlı (*Silver Wash*) Mal Grubu

#### 9. KABA MALLAR

HN 91. Kırmızı Astarlı ve Perdahlı Kaba Mal Grubu

HN 92. Kahve Astarlı ve Perdahlı Kaba Mal Grubu

HN 93. Astarsız ve Perdahsız Kaba Mal Grubu

HN 94. Kalın Turuncu Astarlı ve Perdahlı Kaba Mal Grubu

HN 95. Astarsız ve Perdahsız, Krem Rengi Kaba Mal Grubu

## 1. KIRMIZI ASTARI MALLAR

Kırmızı astarlı mal grubu içinde yer alan örnekler *wash*'lı gruplar dışındaki gruplarda, astarın oldukça kalın olduğu ve yüzeye düzenli bir şekilde dağıldığı görülmektedir. İncelenen örneklerin hemen tamamında, söz konusu bu kalın astar üzerinde özenli ve zaman zaman parlak olabilen bir perdah uygulamasından söz etmek mümkündür. Bu ana mal grubunun alt grupları, hamur renklerinde görülen ana renk farklılıklarına göre oluşturulmuş olup, son alt grubu oluşturan *wash*'lı mallar, çok ince astarlı oluşları ve farklı bir yüzey işleme anlayışını yansıttıkları için ayrı bir alt grup olarak değerlendirilmişlerdir.

### **HN 11. Devetüyü Hamurlu, Kırmızı Astarlı ve Perdahlı Mal Grubu**

Bu mal grubu içindeki örneklerde, koyu ve tok kırmızı, bordo ya da vişne rengine çalan astarın kapların hem içine, hem dışına uygulandığı, bazı örneklerde (özellikle tankard formları), astarın ağız kenarı içinde 1 ila 2 cm.lik kısma bant astar görünümünde uygulandığı görülmektedir.

Astar Renkleri: 10 R 4/8 Red

10 R 5/8 Red

10 R 4/6 Red

Hamur renkleri açık devetüyü ile turuncumsu devetüyü arasında değişen bir tonlamaya sahiptir.

Hamur Renkleri: 2.5 YR 5/8 Red

2.5 YR 6/8 Light red

5 YR 5/6 Yellowish red

5 YR 6/6 Reddish yellow

Örneklerin pişme dereceleri genelde iyidir. Tırnakla çizilebilecek sertlikte örneğe çok az rastlanmaktadır. Diğer bir deyişle, yumuşak hamurlu olmayan bu grup içindeki parçalar genelde düzgün kırıklar göstermektedir. Nadiren özlü pişmeye rastlanabilmektedir. Hamur, az-orta gözenekli bir yapıya sahiptir. Hamur temiz ve homojen bir görünüme sahiptir.



Hamur içinde orta miktarda gümüş mika mevcuttur. Laodikeia Erken Tunç Çağı için çok tipik katkılardan biri olan ince beyaz taşçık katkısı, bu mal grubunda az ya da orta miktarda görülmekle beraber neredeyse tüm örneklerde izlenebilmektedir. Beyaz taşçıklar dışında, diğer renkte taşçık katkılarına da nadiren rastlanmaktadır. Bunun yanında, söz konusu hamur grubu içerisinde az da olsa rastlanan katkı maddeleri arasında, tamamı az miktarlarda olan kireç, kum, kuvars ve seramik de sayılabilir.

### **HN 12. Kahverengi Hamurlu, Kırmızı Astarlı ve Perdahlı Mal Grubu**

Kırmızı astarlı malların kahverengi tonlarında hamura sahip bu alt grubu, kırmızı, bordo ya da kızıl kahverengiye çalan kalın astara sahip olup, astar üzerine hemen her zaman parlak perdah uygulanmıştır. Astarın sıkça alacalı olarak yapılmış olduğu görülmektedir.

Astar Renkleri: 2.5 YR 4/6 Red

2.5 YR5/6 Red

10 R 4/6 Red

10 R 4/8 Red

Hamur renkleri, koyu bejden sütlü kahveye doğru değişen, genelde kahverenginin açık tonlarındadır.

Hamur Renkleri: 7.5 YR 5/2 Brown

7.5 YR 5/3 Brown

7.5 YR 6/4 Light Brown

Bu grup içindeki örneklerin hamuru genelde az gözenekli bir yapıda olup nadiren gözeneksiz örnekleri de bulunmaktadır. Özlü pişmeye neredeyse hiç rastlanmamaktadır. Parçalar çoğunlukla düzgün kırıklar göstermektedir. Hamurun sertlik derecesi ise ortadır.



Genelde temiz ve homojen görümlü olan hamurda orta-yoğun miktarda gümüş mika ve nadiren az miktarda altın mika görülmektedir. Katkı maddeleri arasında ise bazı örneklerde görülen, çok az, ince beyaz taşçık ve kum sayılmalıdır.

### **HN 15. Kırmızı Film Astarlı (*Wash*) Mal Grubu**

Ele alınan grubun, Kırmızı Astarlı Malların diğer alt gruplarına göre en temel farklılığı astar kalınlığıdır. Kalın astarlı ve perdahlı grupların aksine, burada kabın yüzeyinde gerçek bir astardan ziyade ince bir boya banyodan (*wash*) söz etmek gereklidir. Söz konusu mal grubu içerisinde çark işi olduğu düşünülen örneklerin de var olması, yukarıda söz edilen astarlama geleneğinin Batı Anadolu'nun ilk çark işi seramik geleneğinin bir uzantısı olarak yaygınlaştığı fikrini desteklemektedir.



Astar rengi, açık kırmızı ya da pembemsi kırmızı renklerde olabilmektedir.

Astar Renkleri: 10 R 4/8 Red

10 R 5/8 Red

Astar üzerinde perdah görülmezken, bazı örneklerde yüzeyde tarak benzeri sert bir obje ile basit düzeltilebilir olabilmektedir.

Hamur genelde orta sert yapıdayken, gözeneksiz görünümlü olup özlü pişmeye rastlanmamaktadır. İçerisindeki katkılara bakıldığında, dağılımın homojen olduğu ve hamurun genelde temiz olduğu görülmektedir. Hamurda ince zerrecikler halinde yoğun gümüş mika yanında yoğun, ince nitelikli kum katkıya ve bazen de ince partiküller halinde kireç katkıya rastlanabilmektedir. Az sayıda örnekte ince zerreler halinde bitkisel katkı mevcutken, ince beyaz taşçık katkı bu grup içinde izlenmemektedir.

## 2. SİYAH ASTARLI MALLAR

Siyah astarlı ve perdahlı seramik geleneği, Batı Anadolu'nun farklı kesimlerinde Erken Tunç Çağı'nın çeşitli evrelerinde sevilen bir uygulamadır. Bu gelenek aynı zamanda çizi ve beyaz boya bezeme ile de yaygın olarak bir arada uygulanmaktadır. Laodikeia'da ele geçen örneklerin astarlarında tam anlamıyla koyu siyah (*jet black*) olarak adlandırılabilenler azınlıktadır. Buna karşın, griye çalan daha soluk siyah tonları yaygındır. Ancak neredeyse tüm örneklerde bu astar üzerine uygulanmış parlak bir perdah söz konusudur. Zaman zaman beyaz boya bezemeye de rastlanmaktadır.

Siyah astarlı mallar, hamur renklerindeki belirgin farklılıklara göre iki alt gruba ayrılmıştır.

### **HN 21. Kahverengi Hamurlu, Siyah Astarlı ve Perdahlı Mal Grubu**

Siyah astarlı mal grubu içerisinde yer alan bu alt grupta, astar rengi siyah, çok koyu gri ve çok koyu kahve arasında değişebilmektedir.

Astar Renkleri: 7.5 YR 2.5/1 Black

10 YR 3/1 Very dark gray

10 YR 3/2 Very dark grayish Brown

Yüzey hemen her zaman parlak perdahlı olup, astar bazen alacalı görünüm sergileyebilmektedir. Bu grup içerisindeki örneklerin tamamı el yapımıdır.

Hamur rengi çoğunlukla kahverenginin koyu tonlarında olup, acı kahveden grimsi kahveye kadar olan bir aralıkta değişir ve nadiren sütlü kahve renginde de olabilmektedir.

Hamur Renkleri:5 YR 4/3 Reddish brown

5 YR 4/4 Reddish brown

7.5 YR 4/3 Brown

7.5 YR 5/3 Brown

7.5 YR 5/2 Brown

Hamur genelde sert olup, gözeneksiz ya da ince-orta gözenekli bir yapıya sahiptir. Bazen özlü pişme görülür. Parçalarda bazen düzenli bazen düzensiz kırıklar izlenmektedir.



Hamur içindeki katkı maddeleri, hamur niteliğini orta olarak tanımlamayı gerektirecek görünümündedir. Çoğunlukla katkılı olan hamurun, bazı örneklerde daha temiz görümlü olduğu da söylenmelidir. Tüm parçalar içerisinde ince zerreler halinde ve yoğun miktarda mika izlenmektedir. Her parçada standart olarak görülen en temel katkı, ince parçacıklar halinde ve orta ya da yoğun miktarda beyaz taşçık katkılardır. Diğer katkı maddeleri ise az ya da orta miktarda ince ya da orta boyutlu parçacıklar halinde kuvars, nadiren ince kıyılmış saman ve çok nadiren kumdan oluşmaktadır.

## HN 22. Devetüyü Hamurlu, Siyah Astarlı ve Perdahlı Mal Grubu

Astar ve perdah özellikleri açısından bir önceki grupla yakından benzeşmekle beraber, hamur rengindeki belirgin farklılık sebebiyle başka bir alt grup olarak ele alınan 22 no.lu mal grubunun astarı siyah ya da çok koyu kahve olabilmektedir.

Astar Rengi: 10 YR 2/1 Black

Hamur rengi, turuncumsu devetüyü ile turuncumsu kahverengi arasında değişen bir görünüme sahiptir.

Hamur rengi: 2.5 YR 4/6 Red

5 YR 4/6 Yellowish red

2.5 YR 5/6 Red

5 YR 6/6 Reddish yellow



Yüzey hemen her zaman parlak perdahlı olup, örneklerin tamamı el yapımıdır. Hamur orta sert yapıda olup, katkı durumuna göre orta ya da orta-kaba olarak sınıflandırılabilir. Zaman zaman özlü pişmeye rastlanmaktadır. Gözeneksiz ya da az gözenekli dokuya sahip parçalar neredeyse her zaman düzgün kırıklar göstermektedir. Katkılar homojen dağılımlıdır. İçinde orta-yoğun miktarda gri mikaya rastlanan hamurdaki katkı maddeleri arasında ilk sırayı yoğun miktarda ince-orta boyuttaki beyaz taşçık katkı alırken, az-orta miktarda ince boyutlu kuvars dışında yaygın bir katkıya rastlanmamıştır.

### 3. KAHVERENGİ ASTARLI MALLAR

Kahverengi astarlı ve perdahlı seramik geleneği, Erken Tunç Çağı'nın en erken evrelerinden itibaren Batı Anadolu'nun çeşitli yörelerinde görülebilmektedir. Astarlarda saptanabilen kahverenginin farklı tonlarında, yatay ya da dikey çizgisel görünümlü alacalı yapı, söz konusu mal grubunun tipik özelliklerinde bir tanesidir. Ancak her örnek için kural olarak kabul edilmemelidir. İncelenen örneklerin hemen hepsinde perdah mevcuttur.

Laodikeia verileri doğrultusunda, mal grubu içerisinde herhangi bir alt grup oluşturulmamıştır.

#### **HN 31. Koyu Kahverengi Alacalı Astarlı ve Parlak Perdahlı Mal Grubu**

Astar rengi kızıl kahve, koyu kahve ve grimsi kahve tonları arasında değişen bu grubun astarındaki ortak bir özellik, tümünde yatay ya da dikey alacalı bir görünüme rastlanmasıdır.

Astar renkleri: 5 YR 5/3 Reddish Brown

5 YR 4/3 Reddish Brown

7.5 YR 5/4 Reddish Brown

7.5 YR 3/3 Reddish brown

Yüzey tüm örneklerde pürüzsüz görünümlü ve parlak perdahlıdır. Hamur rengi turuncumsu devetüyü, kahverengi, grimsi kahve ve kızıl kahve tonları arasında değişkenlik gösterebilmektedir.

Hamur renkleri: 7.5 YR 6/4 Light Brown

7.5 YR 5/4 Brown

7.5 YR 4/3 Brown

5 YR 5/4 Reddish Brown

Hamur genellikle sert olup, gözeneksiz nadiren de az ve ince gözenekli görünümündedir. Bazen düzgün bazen düzensiz kırıklar göstermektedir. Özlü pişme yaygındır.





Hamur içerisinde çok yoğun gümüş mika mevcuttur. Orta-yoğun miktarda kum katkının yanı sıra az-orta miktarda ince beyaz taşçık, az miktarda kireç ve saman ile çok az kuvars katkı söz konusudur.

#### 4. GRİ MALLAR

Gri seramik geleneği, çömlekçiliğin özellikle fırınlama aşamalarıyla ilişkili belli bir ustalık düzeyine işaret etmesi açısından önemlidir. Batı Anadolu'daki kullanımı ve kökeni üzerine de yoğun tartışmalar bulunan bu grubun, sözü edilen coğrafyanın çeşitli yörelerinde lokal olarak üretildiğine artık şüphe bulunmamaktadır<sup>1339</sup>.

Gri seramik üzerinde siyaha çalan koyu gri ya da gri astarlara rastlanabilmektedir. Ancak, koyu renk astarlı grubun, siyah astarlılar içinde değerlendirilmemiş olması, sözü edilen örneklerin bilinçli olarak gri seramik yapım tekniği ile üretilmiş olduğunun düşünülmesidir. Özellikle kaygan yüzey, homojen ve sık dokulu hamur, grinin farklı tonlarındaki hamur rengi, bu grubu yukarıdaki gruplardan ayırmaktadır. Ayrıca, bu mal grubu içerisindeki hiçbir örnekte parlak perdaha rastlanmaz ve özellikle yüzeyin mat görünümü sebebiyle de diğer yüzey işleme özelliklerinden farklı bir görüntü sunar.

Bu bağlamda Laodikeia Gri Seramik örnekleri, astar renklerine göre iki alt grupta değerlendirilmiştir.

<sup>1339</sup> Gri seramiğin Batı Anadolu'daki kökeni ve gelişiminde ayrıca söz edilecektir.

### **HN 41. Kalın Siyah/Koyu Gri Astarlı ve Perdahlı Mal Grubu**

Oldukça koyu renkli bir yüzeye sahip olan bu mal grubunun astarı siyah ya da çok koyu gri olabilmektedir. Astar yüzeyde oldukça homojen bir renk dağılımına sahip olup, alacalı yapıya rastlanmaz.

Astar renkleri: Gley 1 2.5 /N Black

Gley 1 3/N Very dark gray

Söz konusu mal grubuna ait örneklerde bazen mat bir perdah mevcut olup düzgün ve pürüzsüz bir yüzey görünümüne sahiptirler. Hamur rengi açık gri, kahvemsi gri ya da sarımsı gri tonlarındadır.

Hamur renkleri: 10 YR 6/2 Light brownish gray

Gley 1 6/N Gray

2.5 Y 5/2 Grayish Brown

Hamur orta sert (bazen sert) olup, çoğunlukla gözeneksiz, nadiren az gözeneklidir. Her zaman düzgün kırıklara sahiptir ve nadiren özlü pişme görülmektedir. Oldukça temiz sayılabilecek hamur içerisindeki maddelerin dağılımı homojendir. İçerisinde orta miktarda ince zerrecikler hakkında gümüş mika yanında, çok ince ve beyaz renkli kum dışında bir maddeye rastlanmıştır. Bazı örneklerde görülen az miktardaki seramik ve kuvars katkısı istisnai sayılabilir.

### **HN 42. Gri/Grimsi Kahverengi Astarlı ve Perdahlı Mal Grubu**

Astar rengi açık gri ile grimsi kahve arasında değişen bu mal grubunun astarında, bu iki farklı ton sıklıkla aynı kap üzerinde birbiri içinde alacalı olarak görülür.

Astar renkleri: 5 YR 4/1 Dark gray

7.5 YR 4/2 Brown

7.5 YR 5/2 Brown

10 YR 7/1 Light gray

10 YR 5/2 Grayish brown

10 YR 6/2 Light brownish gray

10 YR 5/1 Gray

Yüzeyde mat bir perdaha sahip olabilen bu mal grubunun en temel özelliklerinden biri tamamen pürüzsüz ve yarı kaygan bir görünüme sahip olmasıdır. Hamur renkleri kahvemsi gri, koyu gri, açık gri ya da sarımsı gri tonlarında değişebilmektedir.

Hamur renkleri: 10 YR 5/2 Grayish Brown

10 YR 4/2 Dark grayish Brown

Gley 1 6/10 Y (6/1) Greenish gray

10 YR 6/2 Light brownish gray

Gley 1 6/N Gray



Hamur genellikle orta sert yapıda, gözeneksiz ve sık dokuludur. Nadiren özlü pişme görülür. Parçalarda her zaman çok düzenli kırıklarla karşılaşmaktadır. Hamur içindeki orta miktarda ince zerrelili gümüş mikanın yanında, çok az kum da görülebilmektedir. Pek çok mal grubunda sıkça karşılaşılan ince beyaz taşçık katkısına bu grupta rastlanmamaktadır. Hamur oldukça temiz ve homojen görünümündedir.

## 5. YALIN MALLAR

“Yalın mal” ifadesi, bazen “*plain ware*” olarak da kullanılmakta olup, yüzeyinde astar ya da perdah türü bir uygulamaya rastlanmayan mallar için kullanılmıştır. Aynı zamanda Batı Anadolu’nun ilk çark işi seramiği içerisinde de sevilerek kullanılmış olması sebebiyle seramik teknolojisinin gelişimi ve kronolojisi açısından da önem taşımaktadır<sup>1340</sup>.

<sup>1340</sup> Söz konusu grubun ortaya çıkışı ve Anadolu’daki dağılımından ayrıca söz edilecektir.

Laodikeia'da bu mal grubuna ait örneklerin tümü birbirine benzer bir yüzey ve hamur özelliğine sahip olduğundan tek bir grup içerisinde değerlendirilmiştir.

### **HN 51. Devetüyü/Açık Kahverengi Hamurlu Yalın Mal Grubu**

Üzerinde herhangi bir astar ve perdah uygulaması bulunmayan bu mal grubunda, yüzey genelde hamur rengindedir. Ancak kullanım ve pişmeye bağlı olarak, yüzey ve hamur arasında bazı ton farklılıkları söz konusu olabilmektedir. Bu grup içerisinde el yapımı örnekler yanında çark işi örnekler yoğunluktadır.

Hamur rengi devetüyü ve açık kahverenginin tonlarında (açık devetüyü, turuncumsu devetüyü, kahverengimsi devetüyü, açık turuncumsu devetüyü, açık kahve) olabilmektedir.



Hamur renkleri: 5 YR 6/6 Reddish yellow

7.5 YR 6/4 Light Brown

5 YR 6/8 Reddish yellow

5 YR 5/4 Reddish Brown

5 YR 7/6 Reddish yellow

Orta sertlikte olan hamurda özlü pişmeye rastlanmamaktadır. Genelde gözeneksiz, bazen de çok az gözenekli olan hamura ait parçalar düzgün kırıklara sahiptir. Hamur genelde temiz ve homojen görünümlüdür. Hamur içinde tamamı az ya da çok az miktarda ince beyaz taşçık, orta boyutlu kireç görülebilmektedir. Örneklerde gümüş mika azken, yoğun olarak sarı mika ve kum katkıya rastlanmaktadır.

Hamur genellikle orta sert ya da sert olup iyi pişmiştir. Parçalar düzenli kırıklar göstermektedir. Homojen yapılı hamur gözeneksiz olup, içerisinde ince zerreler halinde ve yoğun miktarda gri mika barındırmaktadır. Hamur içinde ayrıca ince görünümlü ve yoğun miktarda kom ve çok az miktarda ince beyaz taşçık katkısına rastlanmaktadır.

### **HN 52. Krem Hamurlu Yalın Mal Grubu**

Yalın mallar içerisinde, hamur ve yüzey rengi açısından belirgin farklılık gösteren bir grup, krem rengi hamurlu örneklerden oluşmaktadır. Yukarıda sözü edilen devetüyü yalın mallardan farklı olarak, astarlı/*wash*'lı örnekler arasında, bu mal grubunun hamur özelliklerini gösteren herhangi bir grup bulunmamaktadır. Diğer bir deyişle, 51 no.lu yalın mallara, bazı durumlarda ince bir *wash* uygulanabilirken, 52 no.lu grupla benzer hamurlarda bu uygulamaya gidilmemiştir. Yüzeyde yatay düzeltme izleri seçilebilmektedir.

Yüzeyi, hamur renginde olan bu mal grubunda, hamur sarıya çalan krem rengidir. Az örnekle temsil edilen bu mal grubuna ait tüm örneklerin çarkta yapıldığı düşünülmektedir.

Hamur Rengi: 2.5 Y 7/3 Pale Brown

Hamur orta sert bir yapıya sahip olup özlü pişmeye hiçbir örnekte rastlanmamıştır. Parçalar düzgün ve keskin kırıklara sahiptir. Homojen görünümlü, gözeneksiz hamur içerisinde çok az katkı söz konusudur. Az miktarda iri parçalı kireç kalıntıları yanında çok az ve çok ince kum da seçilebilmektedir.

## **6. ASTARLI-PERDAHSIZ MALLAR**

### **HN 60. Siyah-Kahve Alacalı Perdahsız Mal Grubu**

Astar renkleri koyu kahve ile grinin tonları arasında değişen bu mal grubunun en temel özelliklerinden biri, oldukça ince olan astarın yatay olarak uygulanması ve olasılıkla yumuşak bir malzeme ile (firça ya da bez?) uygulanması sebebiyle yatay izler göstermesidir. Uygulama yönteminin de etkisiyle astar her zaman yatay çizgiler halinde alacalı bir görünüme sahip olmaktadır.

Astar Renkleri: 7.5 YR 4/4 Brown

7.5 YR 3/3 Dark Brown

Gley 1 3/N Very Dark Gray

Gley 1 2.5/N Black

5 YR 5/3 Reddish Brown

2.5YR 4/2 Weak Red

Yüzeydeki en belirgin özellik, ince ve alacalı astarın üzerine perdah uygulaması yapılmamasıdır. Bu sebeple yüzey, pürüzsüz ancak mat bir görünüm arz etmektedir. Hamur ağırlıklı olarak açık devetüyü ve bej, bazen de sütlü kahve renklerde dir. Bu grup içinde el yapımı örnekler azınlıkta olup, çark yapımı örnekler daha yoğundur.

Hamur Renkleri: 7.5 YR 5/4 Brown

7.5 YR 6/4 Light Brown

7.5 YR 7/4 Pink

#### 8. MİKA ASTARLI (*Wash*) MALLAR

##### **HN 81. Altın Mika Astarlı (*Gold Wash*) Mal Grubu**

Yüzeyinde, yoğun sarı mika ile ıslak sıvazlanarak uygulanan bir astara sahip olan mal grupları, “*Gold Wash Ware*” olarak tanımlanmaktadır. Denizli yöresinin özellikle Orta ve Geç Tunç çağları için oldukça sevilen unsurlarından olan bu yüzey işleme özelliğinin<sup>1341</sup>, yörede Erken Tunç Çağı’nda da var olduğu, bir örnek üzerinde de olsa belirlenebilmiştir.



<sup>1341</sup> Gold wash malların ortaya çıkışı ve yayılımından ayrıca söz edilecektir.

El yapımı bir kulp parçasının ait olduğu kap formu kesin olarak seçilememektedir. Örneğin astarı altın rengindedir. Yüzey düzeltilmeden, pürüzlü bir biçimde bırakılmış olup herhangi bir perdah uygulaması yapılmamıştır.

Astar rengi: 10 YR 8/4 Very pale Brown

Açık devetüyü renkli hamur, yoğun mikalı olup içerisinde çok yoğun kum katkıya rastlanmıştır.

Hamur rengi: 7.5 YR 7/4 Pink

### **HN 82. Gümüş Mika Astarlı (*Silver Wash*) Mal Grubu**

Çok az örnekle temsil edilen bu grubu, gri seramik geleneğinin bir uzantısı olarak düşünmek yerinde olacaktır. Koyu gri renkli bir hamur ve hamur renginde yüzeye sahip olan parçalar üzerinde, başka bir astar ya da perdah görülmezken, yoğun gri mika içeren ince *wash* uygulandığı anlaşılmaktadır. Böylelikle yüzeyde parlak ve metalik bir görünüm elde edilmiştir.

## **9. KABA MALLAR**

Kaba malların özellikle astarlı ve perdahlı örnekleri, pişirme kapları dışında günlük kullanım kaplarının yapımında da tercih edilmektedir.

Kaba mallar içerisinde, yüzey işleme özelliklerine göre temelde iki ana grup gözlemlenebilmektedir. İlk grup üzerine, ince-orta nitelikli mallarda olduğu gibi astar ve perdah uygulaması görülmektedir. İkinci grup ise astarsız ve perdahsızdır. Astarlı örnekler de astar renklerindeki belirgin farklılıklara göre iki alt gruba ayrılmıştır.

### **HN 91. Kırmızı Astarlı ve Perdahlı Kaba Mal Grubu**

Astar rengi kırmızı ya da kızıl kahverengiye çalan bu mal grubuna ait örneklerin astarlarından sıklıkla aynı rengin tonlarında alacalı bir görünüm mevcuttur.

Astar renkleri: 2.5 YR 5/6 Red

2.5 YR 5/8 Red

2.5 YR 5/4 Reddish Brown

Yüzey hemen her zaman perdahlanmıştır. Orta sert-yumuşak olan hamur devetüyü, turuncumsu ve açık kahverengi olabilmektedir. Gözenekli yapıdaki ve parçalarda düzensiz kırıklar gösteren hamurda sıkça özlü pişmeye rastlanmıştır.

Hamur renkleri: 5 YR 6/6 Reddish yellow

5 YR 5/3 Reddish Brown

2.5 YR 5/6 Red

2.5 YR 5/4 Reddish Brown

7.5 YR 6/4 Light brown

Hamur içerisinde orta-yoğun miktarda gümüş mikanın yanında yoğun ince uzun parçalar halinde saman katkıya, az-orta yoğunlukta beyaz taşçık katkıya ve az miktarda kum katkıya rastlanmıştır.

#### **HN 92. Kahverengi Astarlı ve Perdahlı Kaba Mal Grubu**

Kahverengi astarlı ve perdahlı kaba malların astar renginin genelde açık kahverengi olduğu görülmektedir.

Astar renkleri: 10 YR 6/3 Pale Brown

10 YR 5/3 Brown

Yüzey çoğu örnekte perdahlı olup astar alacalı görünümündedir. Genellikle orta sert olan hamur gözenekli yapıdadır ve parçalarda düzensiz kırıklar görülmektedir. Özlü pişmeye sıkça rastlanabilmektedir.

Söz konusu grubun hamur renkleri kahverengi ve devetüyünün çeşitli tonlarında olabilmektedir.

Hamur renkleri: 10 YR 4/3 brown

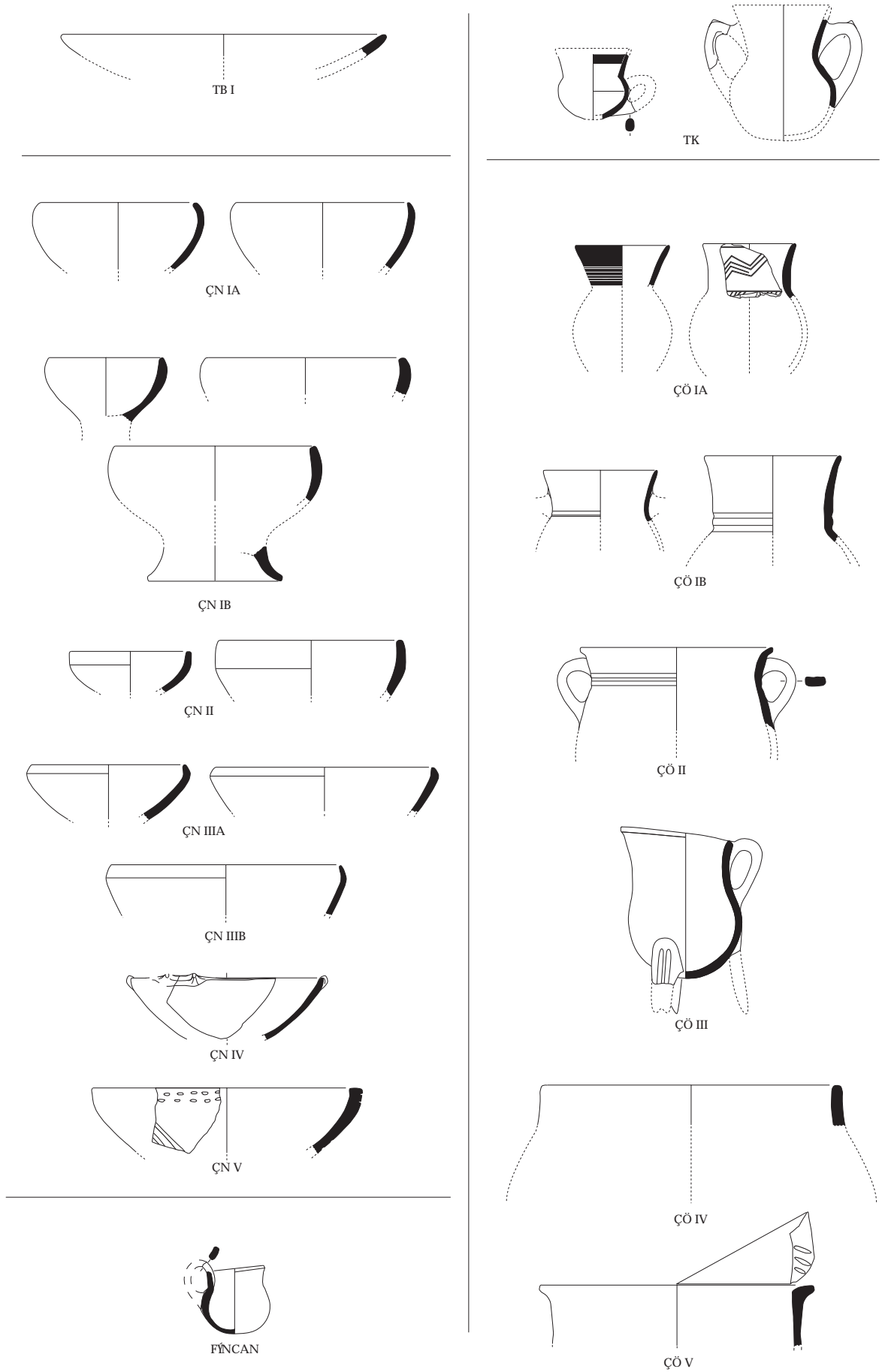
10 YR 5/3 Brown

7.5 YR 5/4 Brown

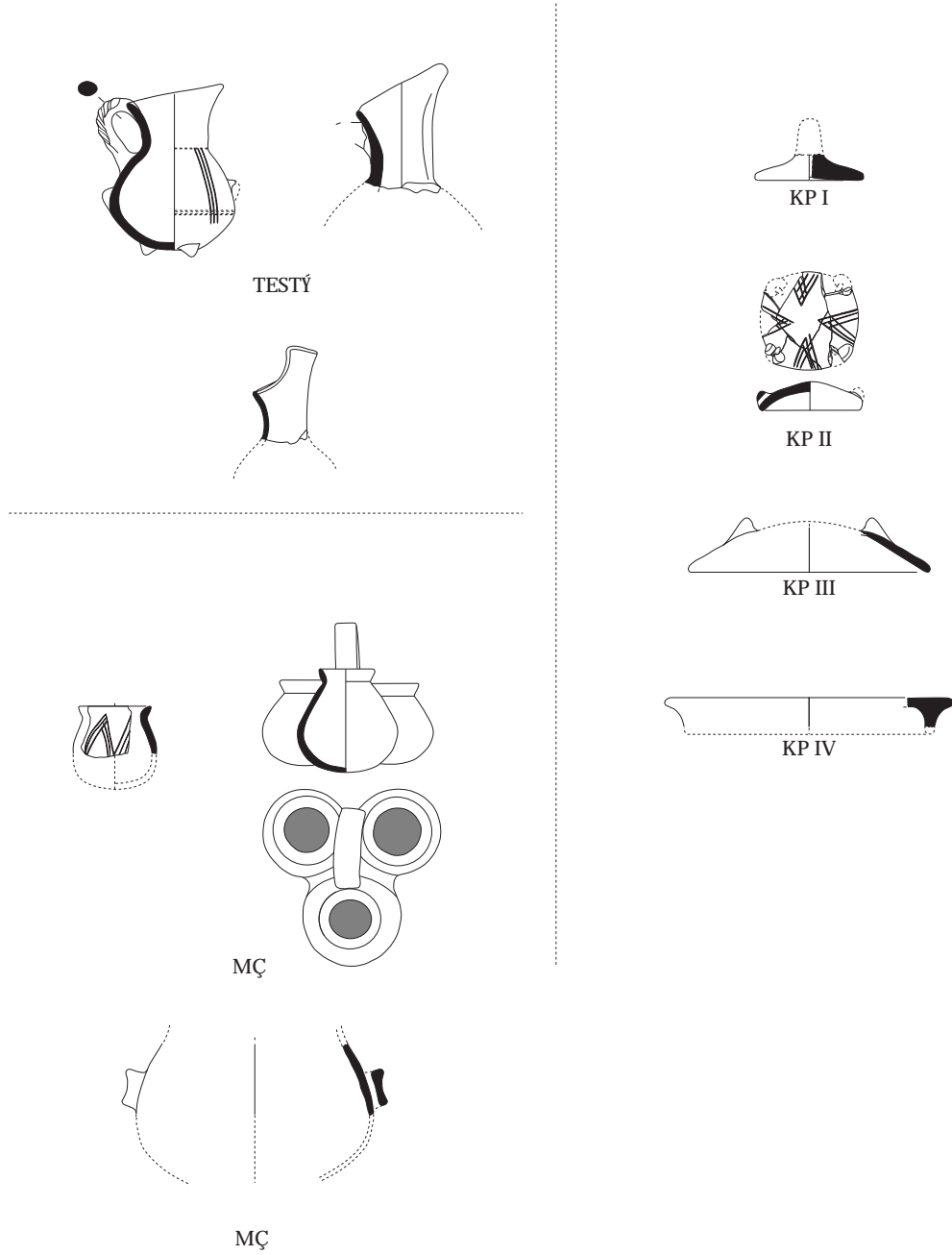
5 YR 4/4 Reddish Brown

İçerisinde yoğun gri mika barındıran hamurdaki katkı maddeleri arasında yoğun miktarda ve orta büyüklükteki kuvars parçalarının yanında, az-orta miktarlarda ince-uzun saman, orta-yoğun miktarda kum ve orta-yoğun miktarda taşçık sayılmalıdır. Taşçık katkınının bir kısmı, yerleşme için karakteristik olan beyaz taşçıklardır.

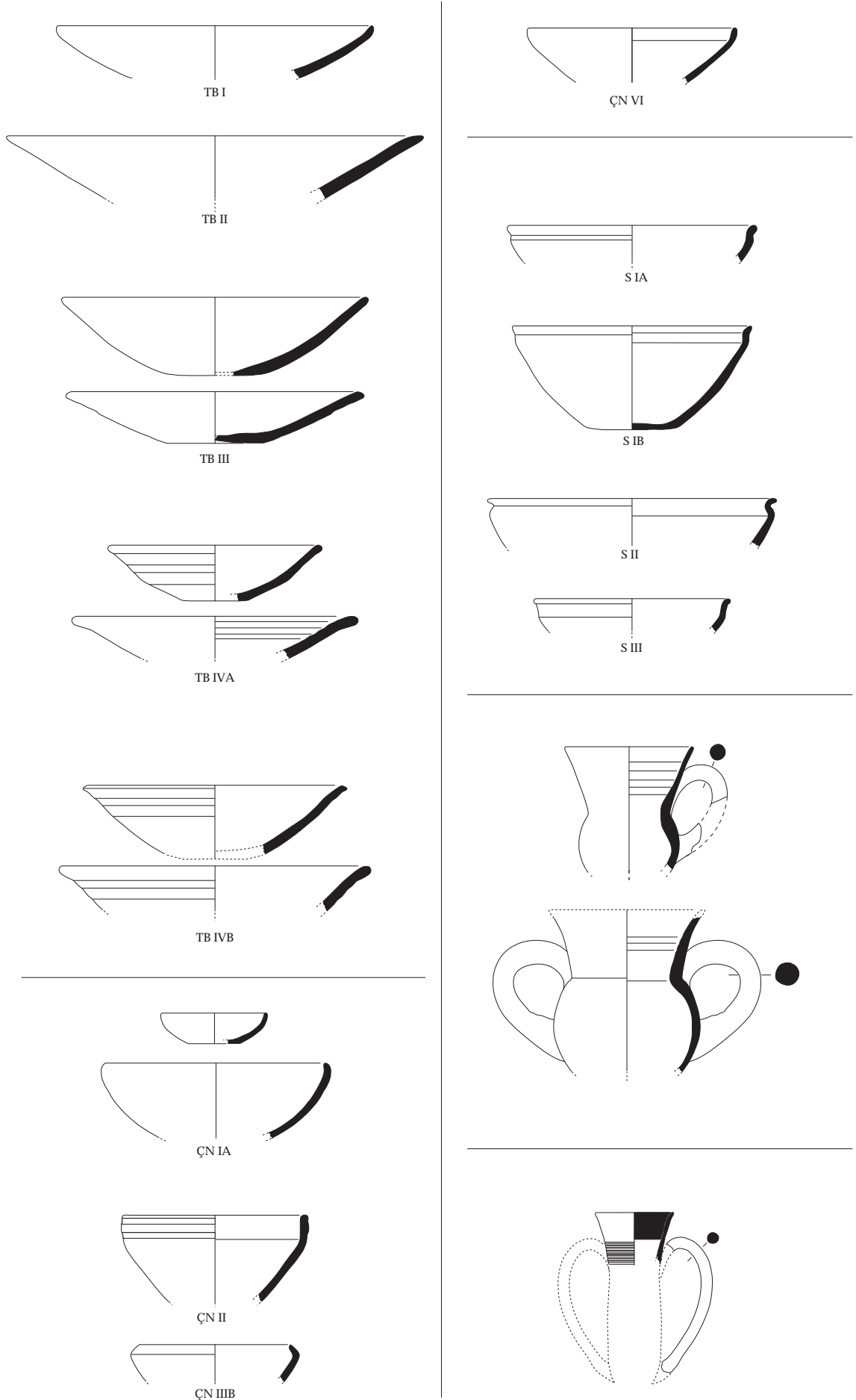




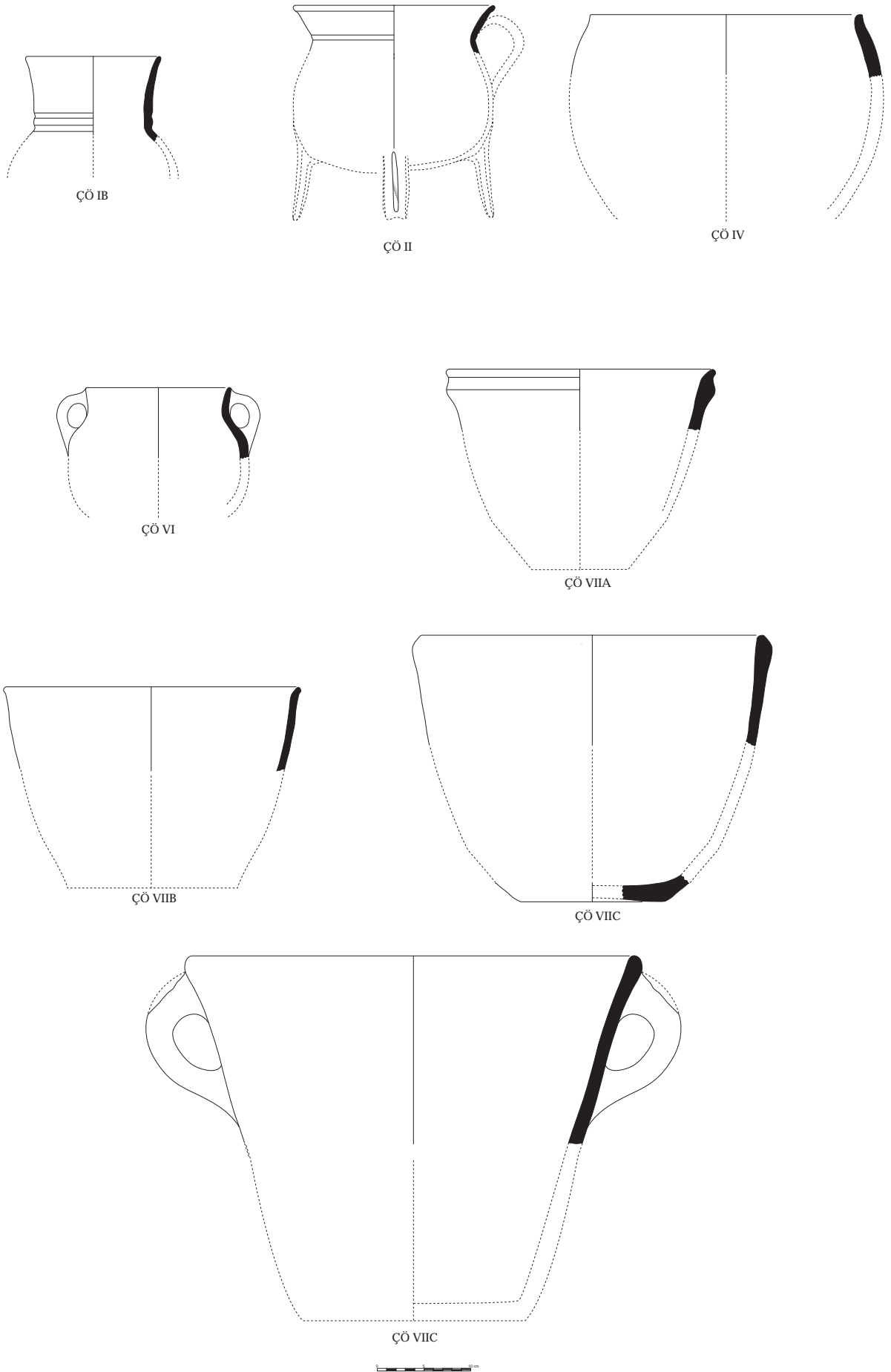
Tablo 29A: Laodikeia-Kandilkırı ETC 2 Seramik Tipoloji Tablosu



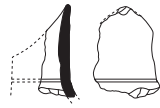
Tablo 29B: Laodikeia-Kandilkiri ETC 2 Seramik Tipoloji Tablosu



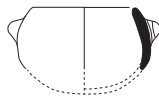
Tablo 30A: Laodikeia-Kandilkırı ETC 3 Seramik Tipoloji Tablosu



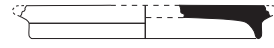
Tablo 30B: Laodikeia-Kandilkiri ETC 3 Seramik Tipoloji Tablosu



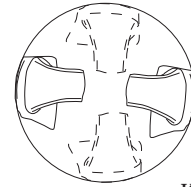
TESTİ



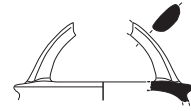
MÇ



KP IV



KP V

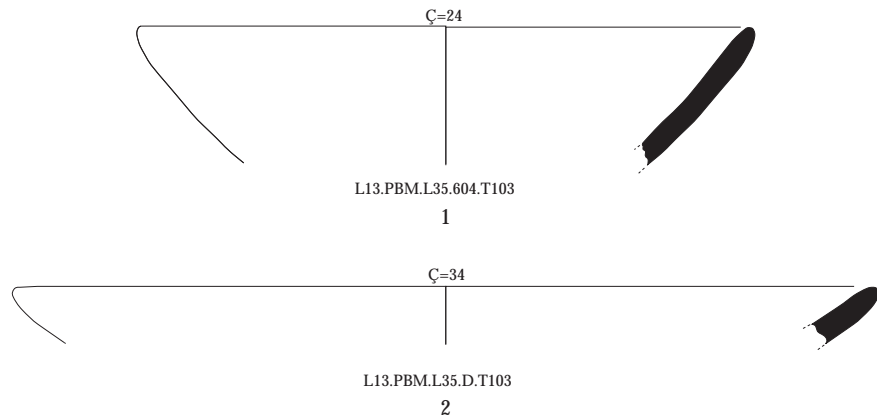


Tablo 30C: Laodikeia-Kandilkırı ETC 3 Seramik Tipoloji Tablosu

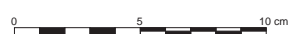
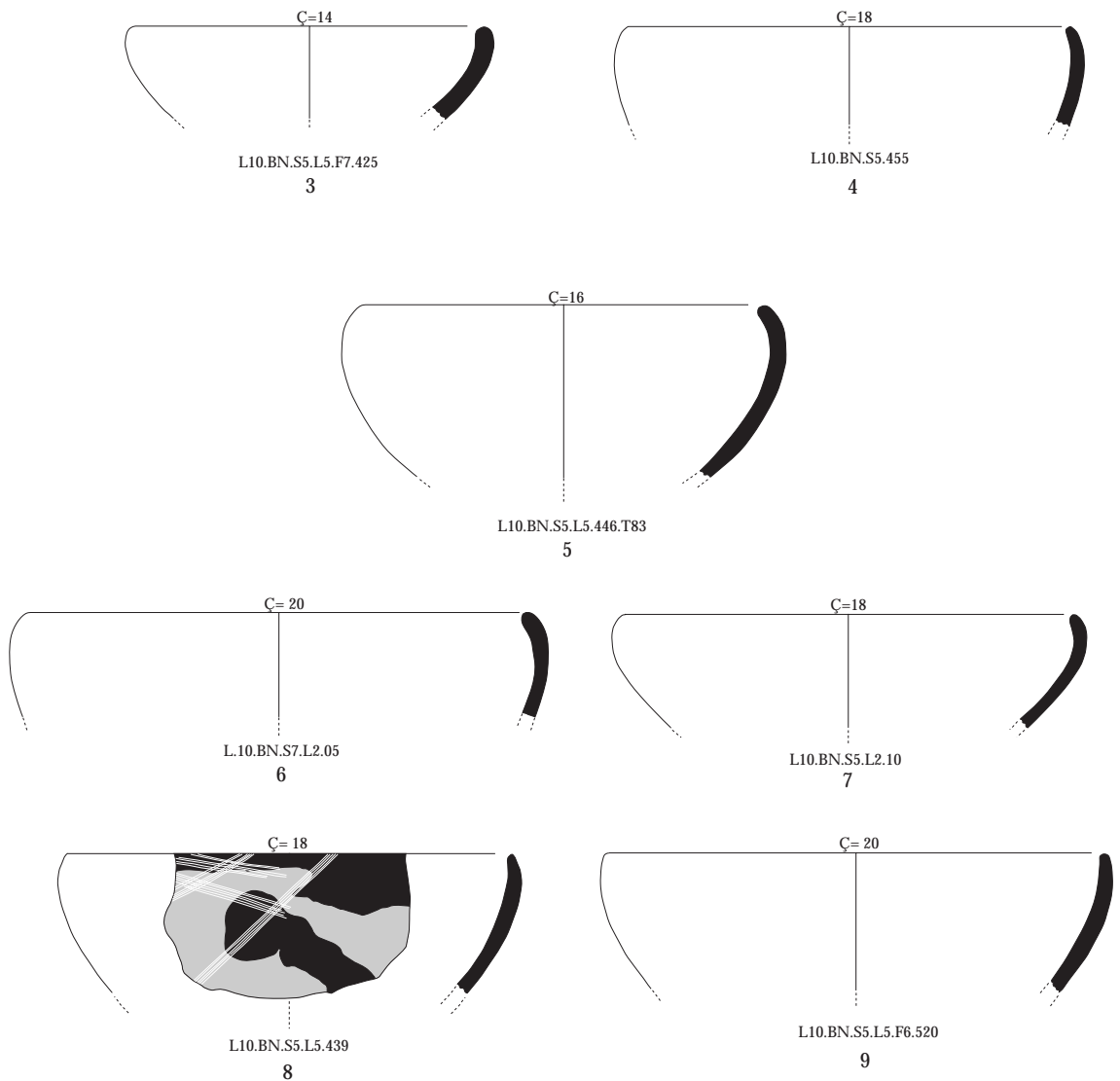
Form/Tip No	TABAKALAR			Form/Tip No	TABAKALAR		
	4	3	2		4	3	2
TB I	+	+	+	KU I	+	+	+
TB II		+		KU IIA	+	+	+
TB III		+	+	KU IIB	+	+	+
TB IV		+	+	KU IIIA	+	+	+
ÇN I	+	+	+	KU IIIB	+	+	+
ÇN II	+	+	+	KU IV	+		+
ÇN III	+	+	+	KU VA	+	+	+
ÇN IV	+			KU VB	+	+	+
ÇN V	+			KU VIA	+	+	+
ÇN VI		+	+	KU VIB	+	+	+
SI		+	+	KU VII	+	+	+
SII		+	+	KU VIII	+		
SIII		+	+	KU IX		+	
TEK KULPLU TANKARD	+	+	+	KU X	+	+	+
ÇİFT KULPLU TANKARD	?	+	+	AY I	+	+	+
DEPAS		+	+	AY IIA	+	+	+
ÇÖ IA	+			AY IIB		+	+
ÇÖ IB	+	+	+	AY IIC	+	+	+
ÇÖ II	+	+	+	AY IID	+		
ÇÖ III	+			AY III			+
ÇÖ IV	+	+	+	DDI	+	+	+
ÇÖ V	+			DDII	+	+	+
ÇÖ VI		+	+	DDIII	+	+	+
ÇÖ VII		+	+	KD I	+	+	+
GAGA AĞ. TESTİ	+	+	+	KD II	+	+	+
KESİK GAGA AĞ. TESTİ	+						
MÇ	+	+	+				
KP I	+						
KP II	+						
KP III	+						
KP IV	+	+	+				
KP V		+	+				

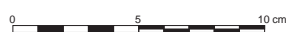
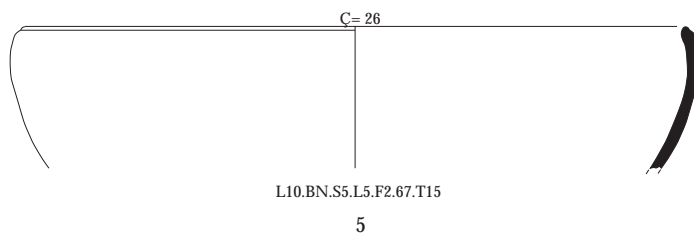
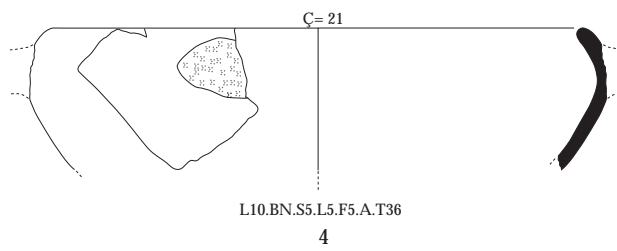
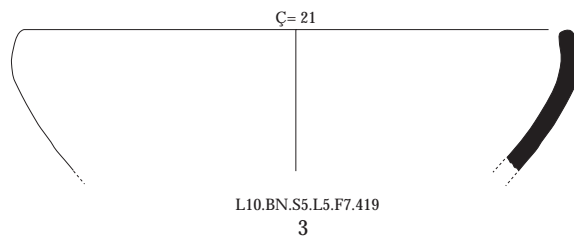
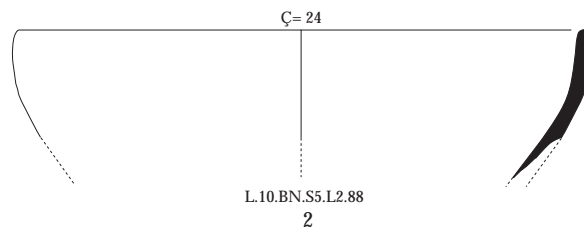
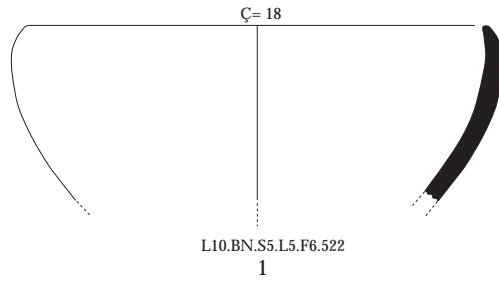
Tablo 31. Laodikeia-Kandilkırı Seramik Tiplerinin Görüldüğü Tabakalar

**TB I**



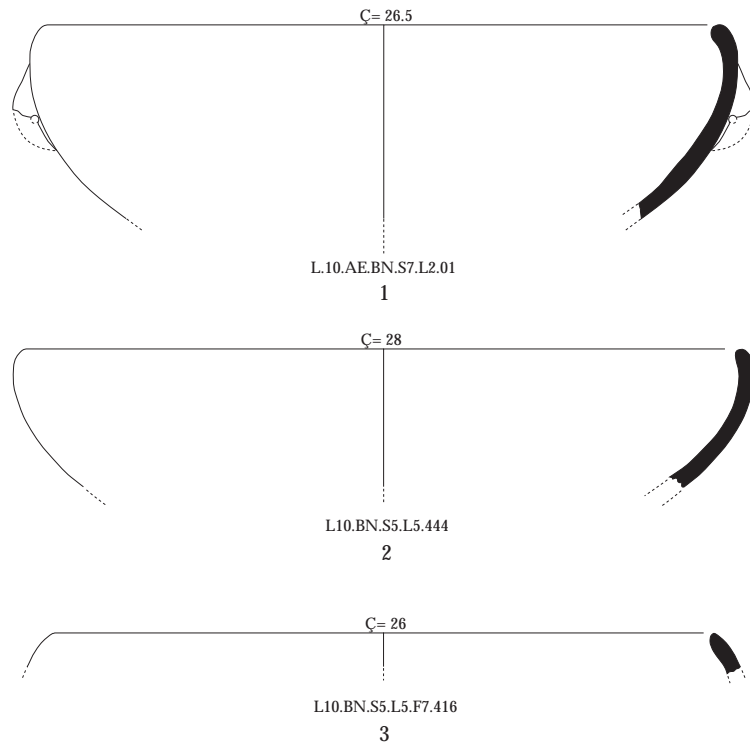
**ÇN IA**



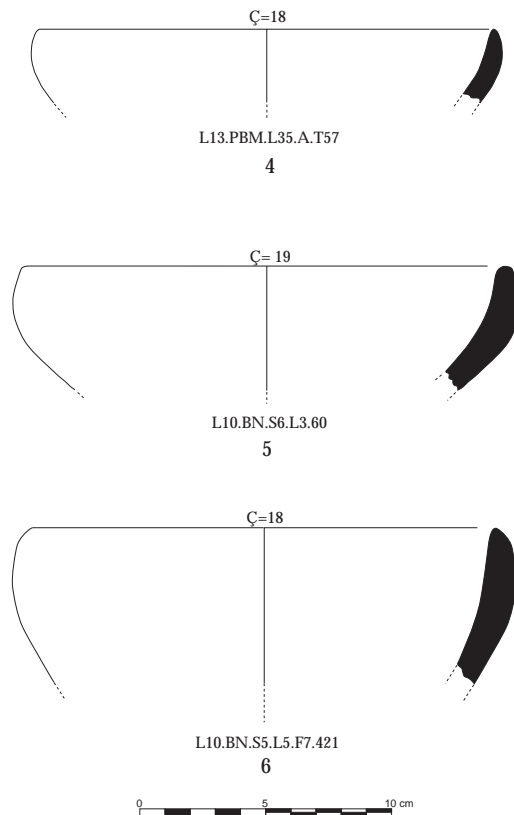


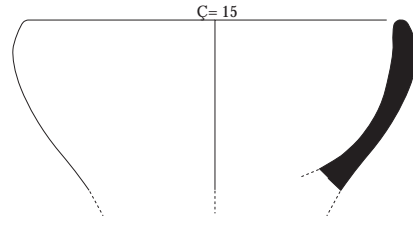


ÇN IA



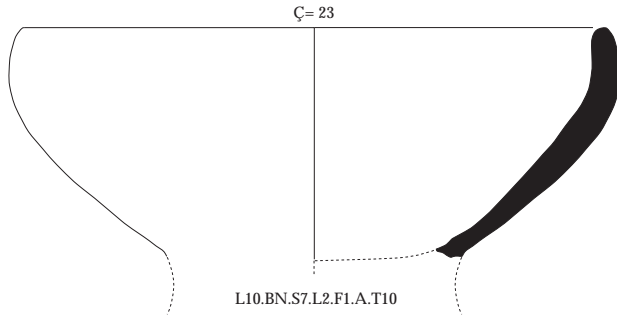
ÇN IB





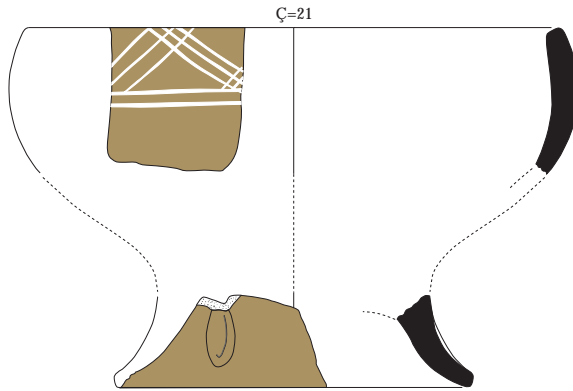
L10.BN.S7.L2.F5.28.T4

1



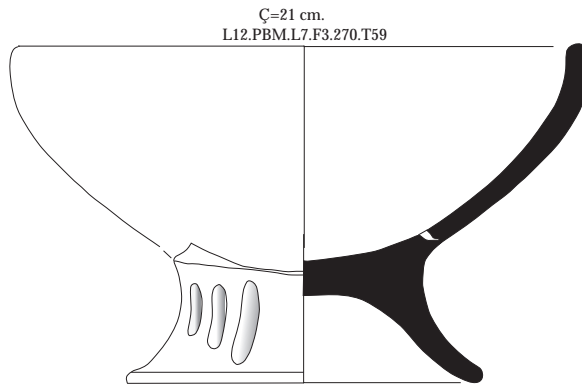
L10.BN.S7.L2.F1.A.T10

2



L13.PBM.L35.F1.349.T60

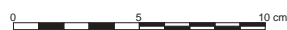
3



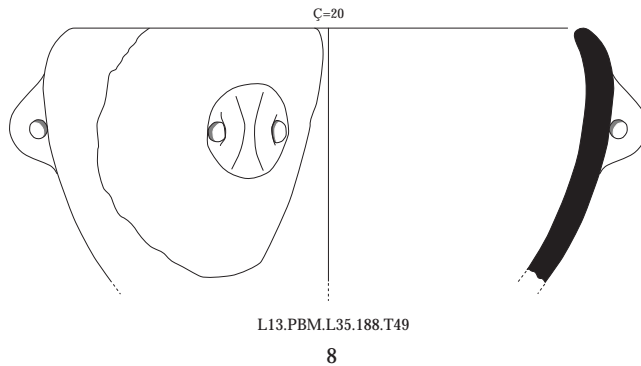
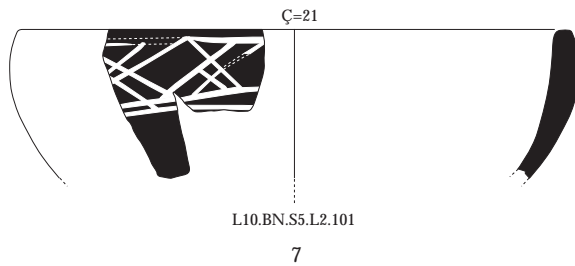
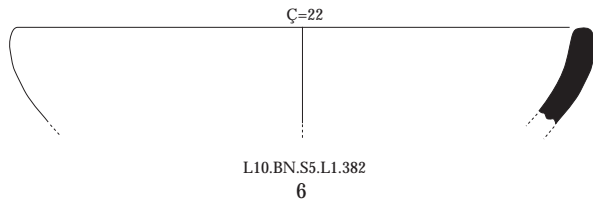
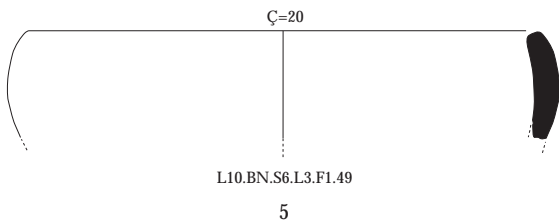
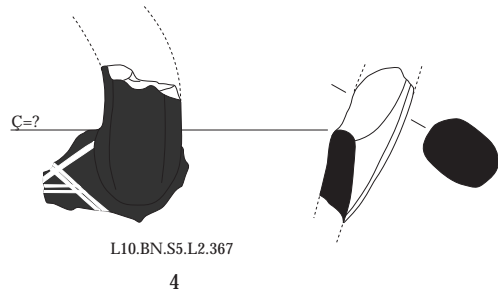
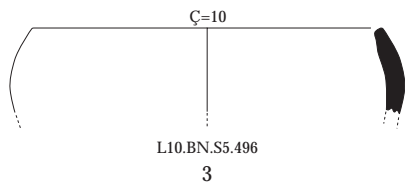
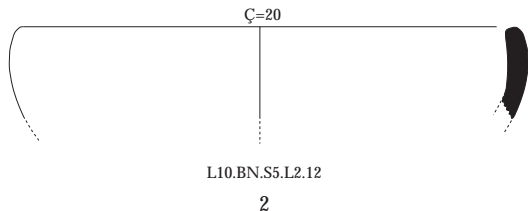
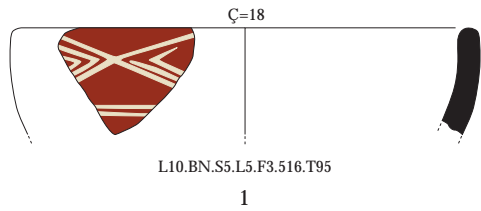
L12.PBML7.F3.270.T59

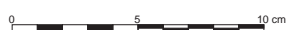
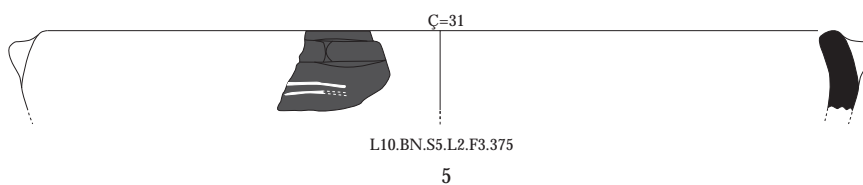
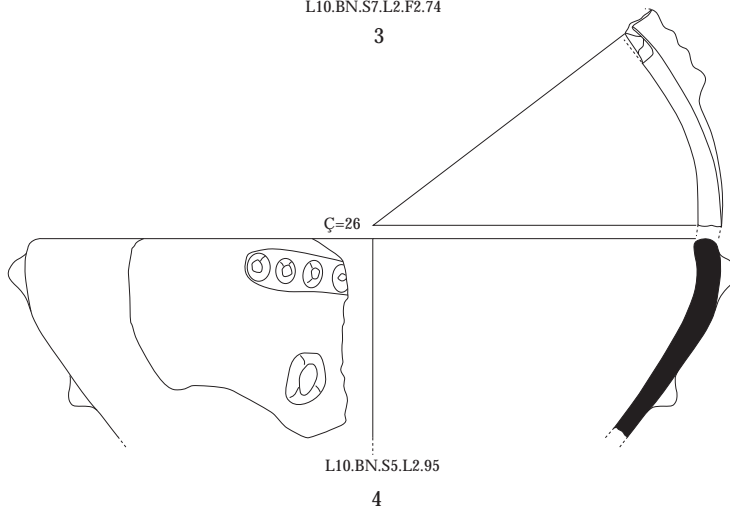
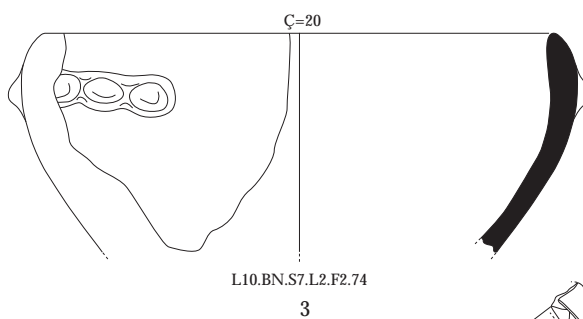
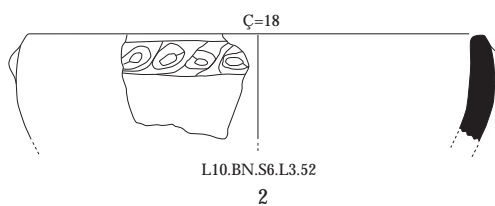
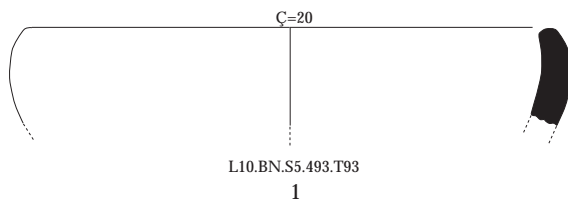
L12.PBML7.F3.258.T53

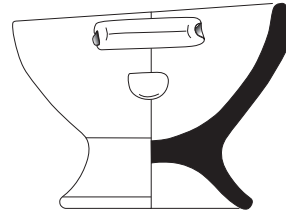
4



ÇN IB

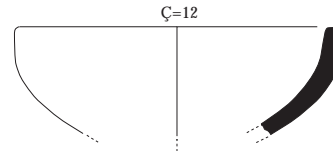






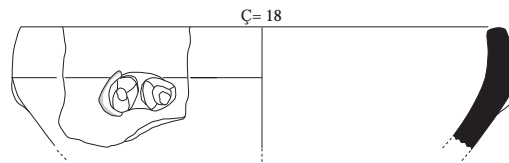
L.13.PBM.01.03

1



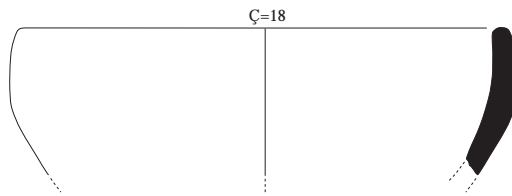
L10.BN.S6.L4.13

2



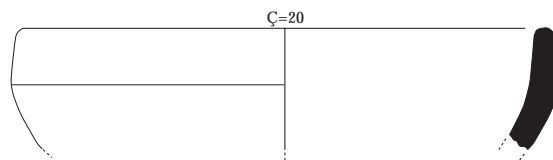
L10.BN.S6.L3.31

3



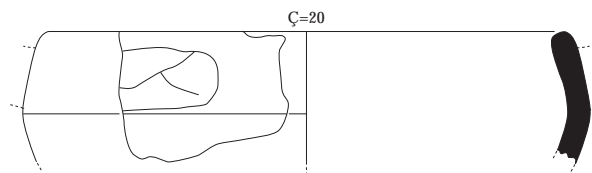
L10.BN.S6.L3.55

4



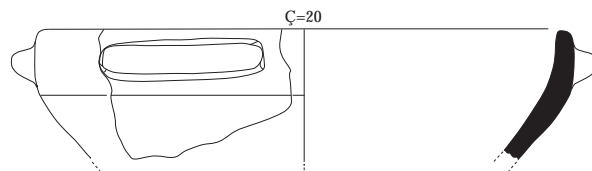
L10.BN.S5.L5.F3.420

5



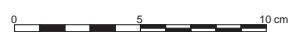
L10.BN.S5.L2.F1.222

6

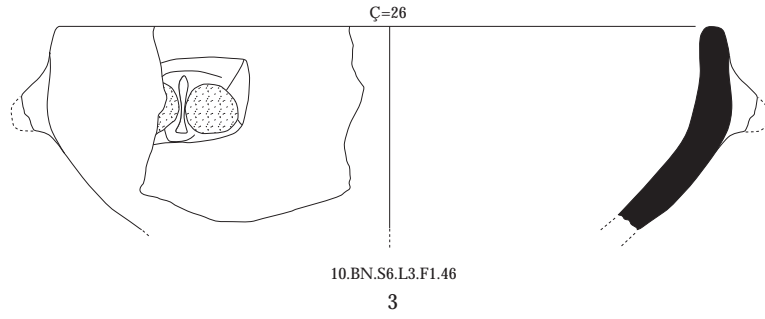
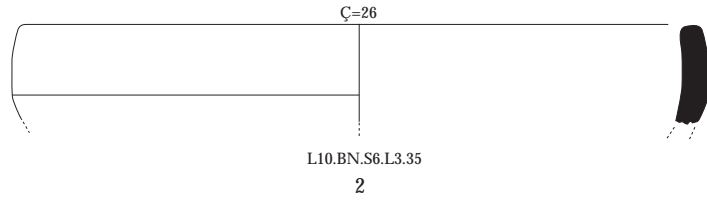
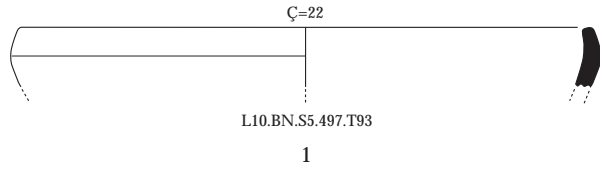


L10.BN.S6.L3.21

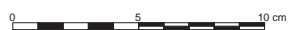
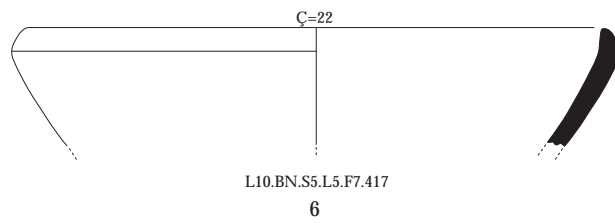
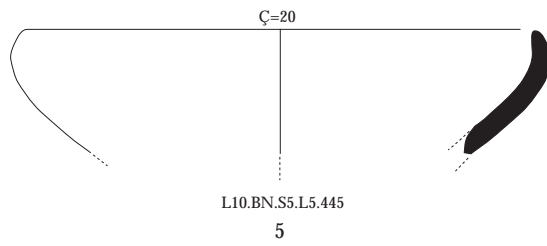
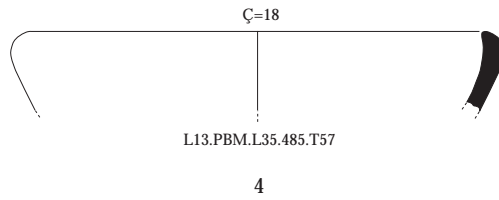
7



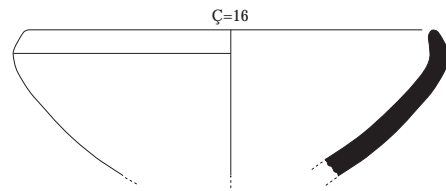
ÇN II



ÇN IIIA

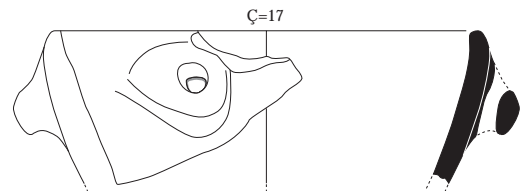


ÇN IIIA



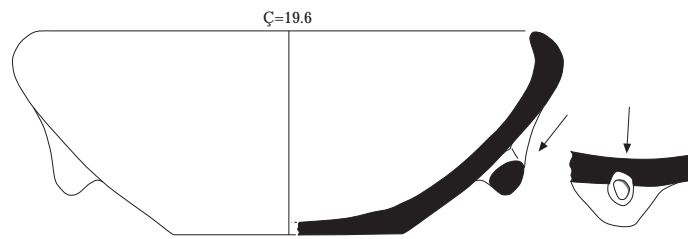
L10.BN.S5.L5.F6.523

1



L13.PBM.L36.539.T45

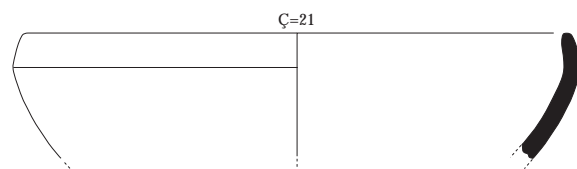
2



L13.PBM.L35.F3.305.T71

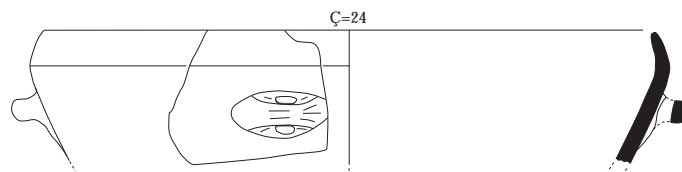
3

ÇN IIIB



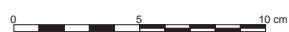
L10.BN.S6.L3.54

4

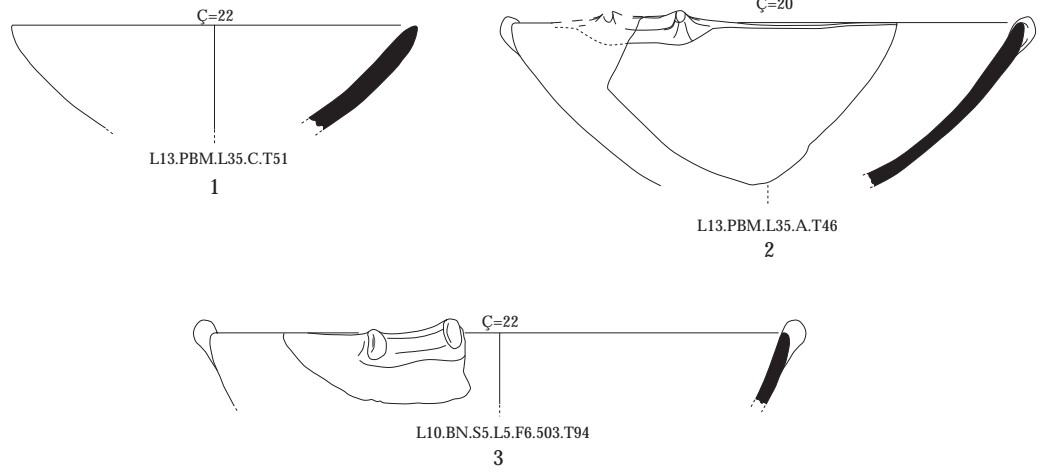


L10.BN.S5.L5.447

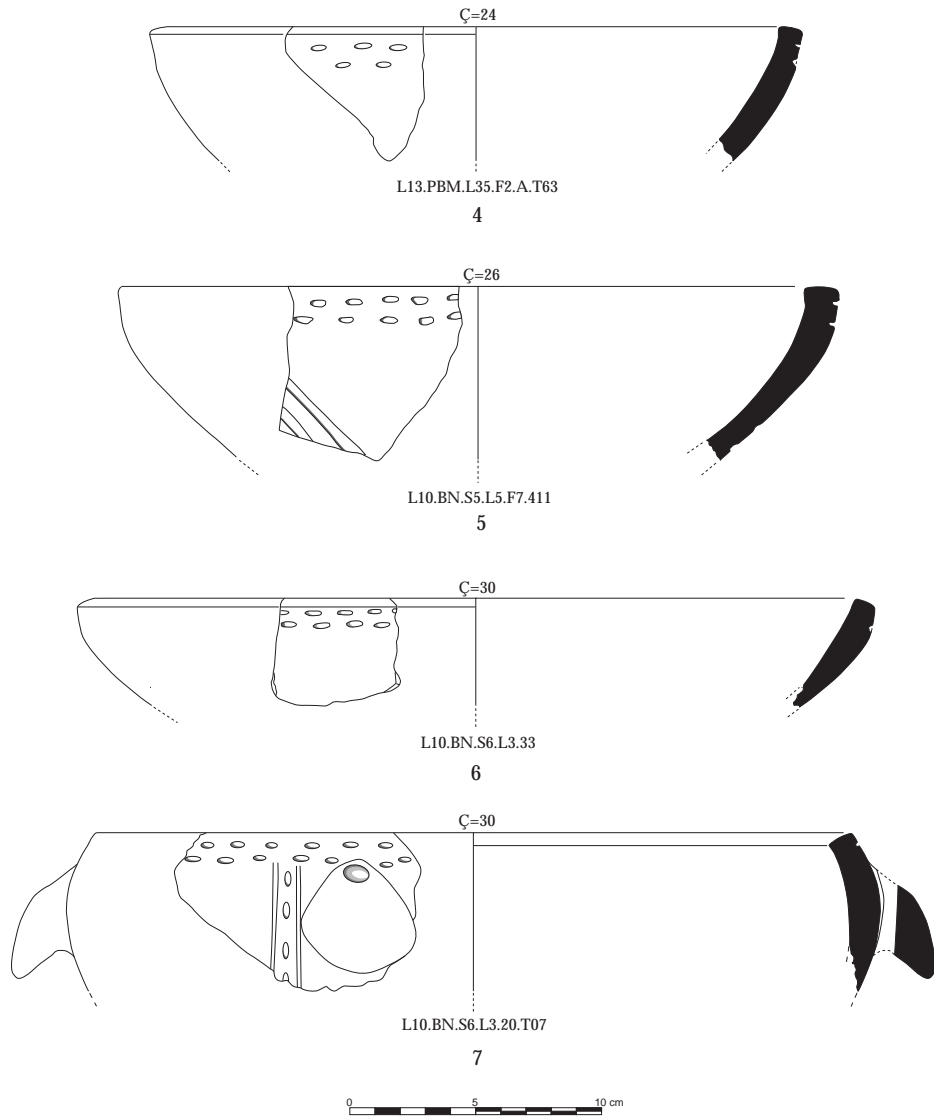
5



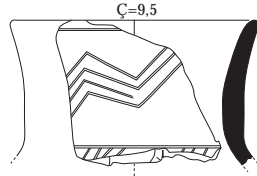
ÇN IV



ÇN V

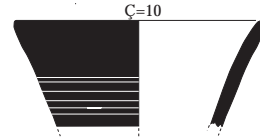






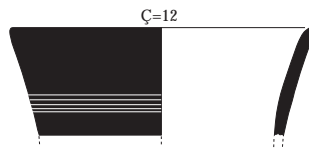
L13.PBM.L35.532.T98

1



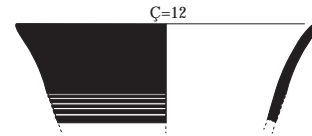
L13.PBM.L35.F3.304.T71

2



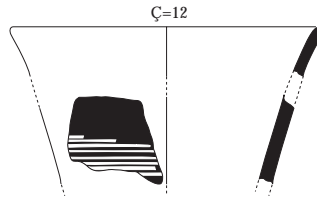
L13.PBM.L35.D.T98

3



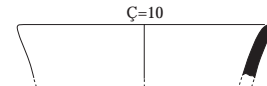
L10.BN.S5.449

4



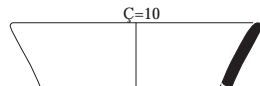
L10.BN.S5.L2.104

5



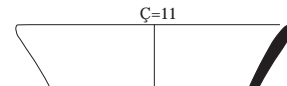
L13.PBM.L35.606.T103

6



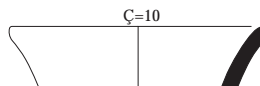
L13.PBM.L35.B.T43

7



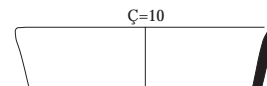
L13.PBM.L36.328.T69

8



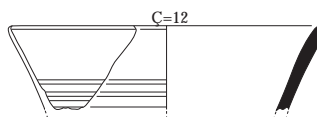
L13.PBM.L35.511.T98

9



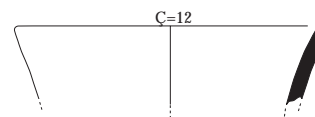
L13.PBM.L35.C.T103

10



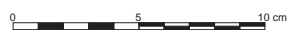
L13.PBM.L35.481.T57

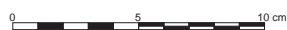
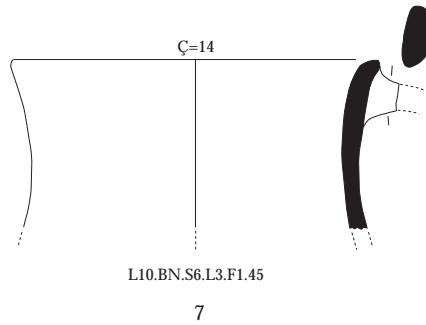
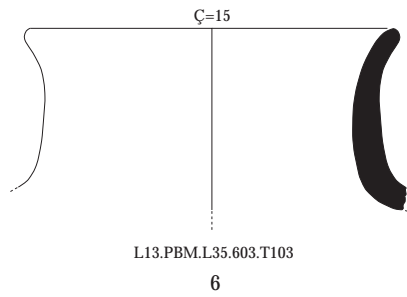
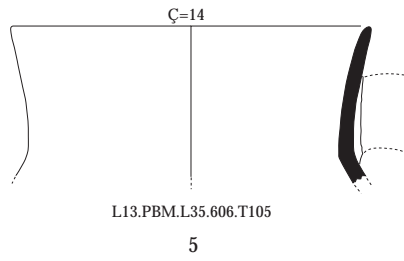
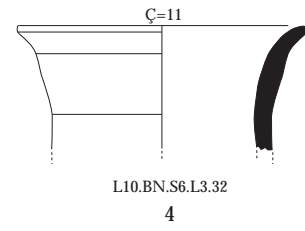
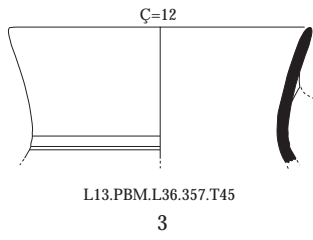
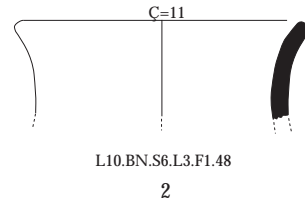
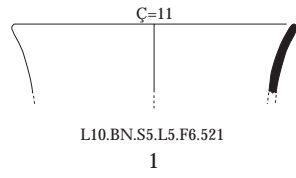
11

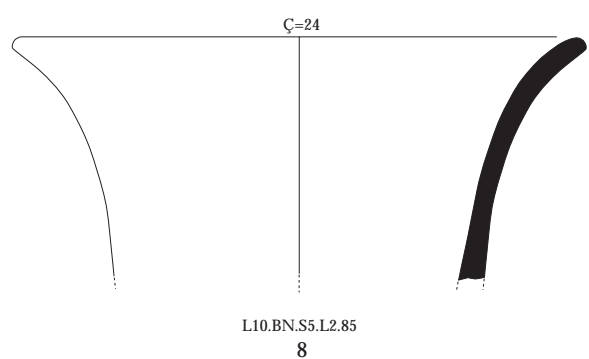
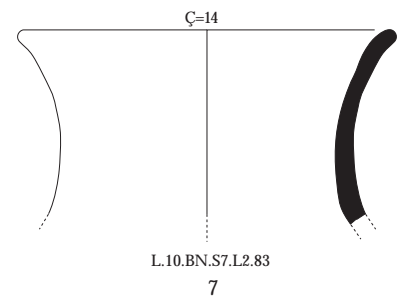
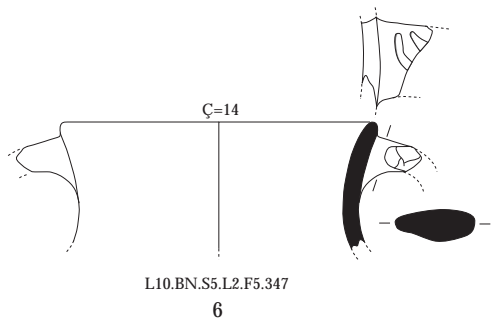
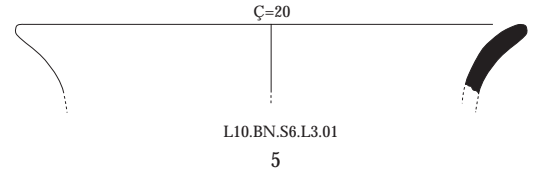
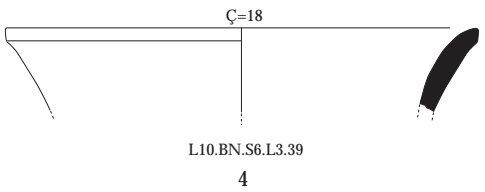
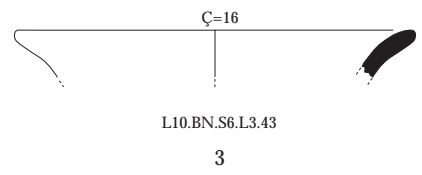
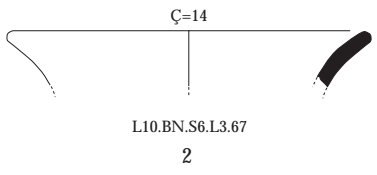
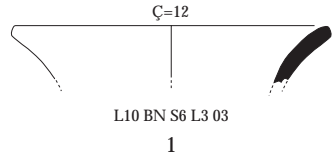


L13.PBM.L35.601.T103

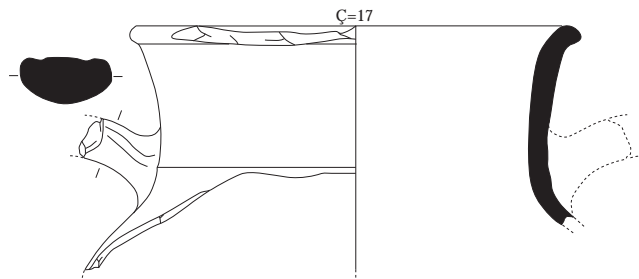
12





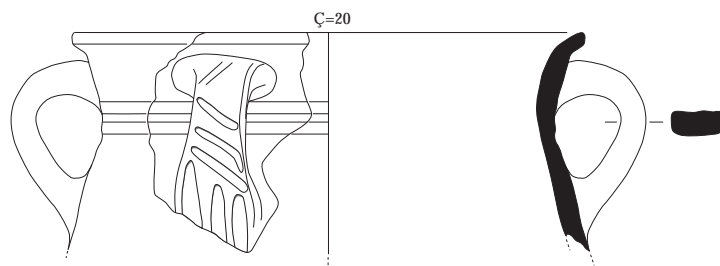


ÇÖ II



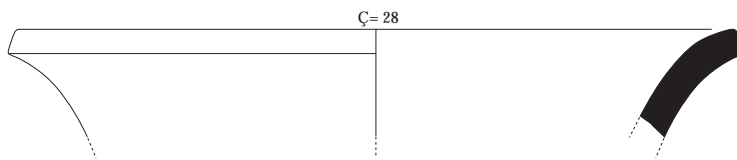
L10.BN.S7.L2.55

1



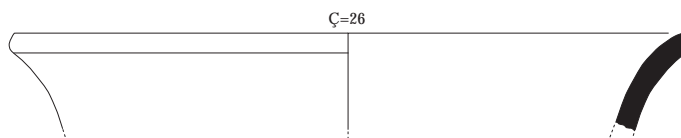
L12.PBM.L7.F1.120.T29

2



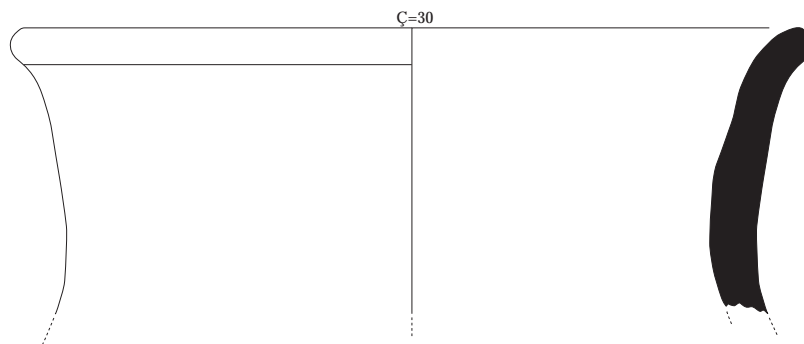
L.10.BN.S5.L2.84

3



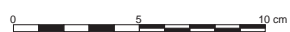
L10.BN.S5.L5.F7.422

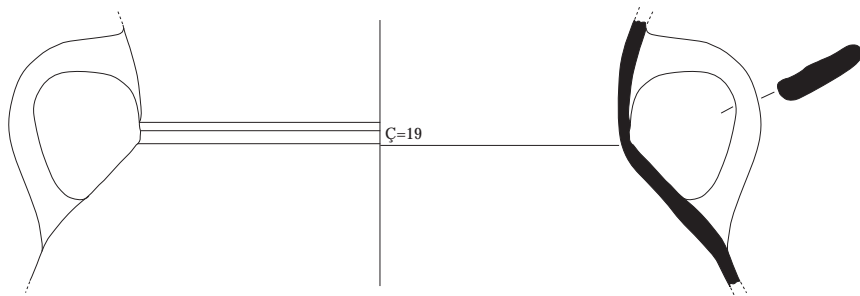
4



L10.BN.S5.L6.F1.380

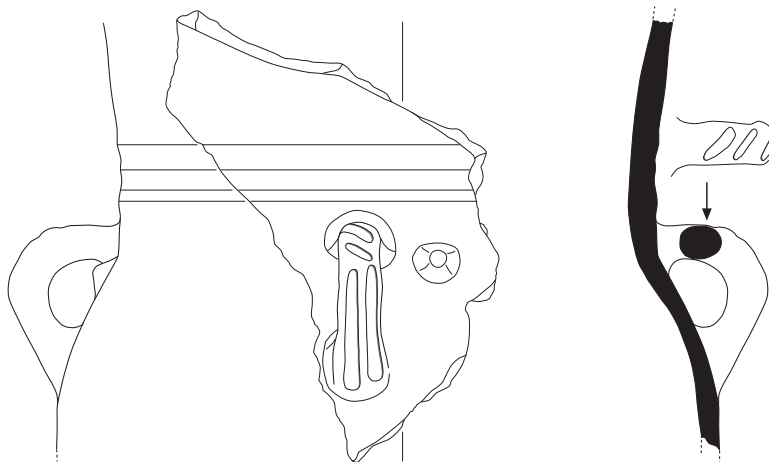
5





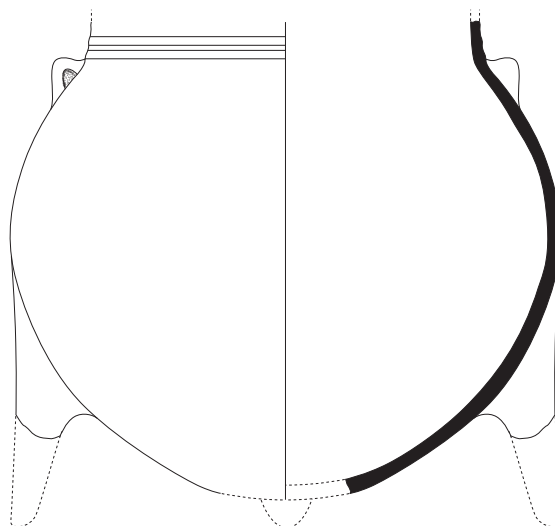
L13.PBM.L35.503.T97

1



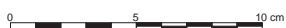
L10.BN.S5.L2.F1.123.T21

2

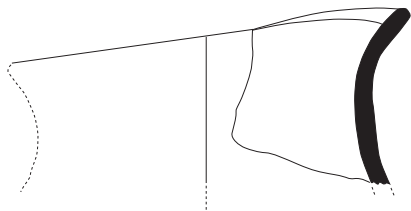


L.12.PBM.03

3

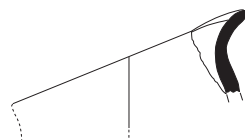


ÇÖ III



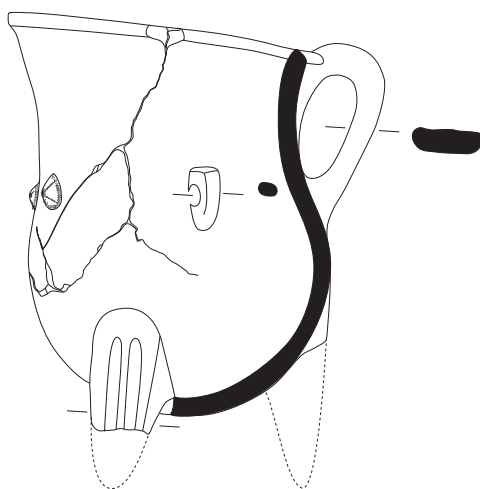
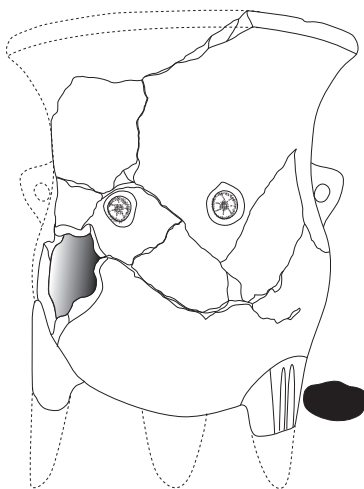
L10.BN.S6.L3.56.

1



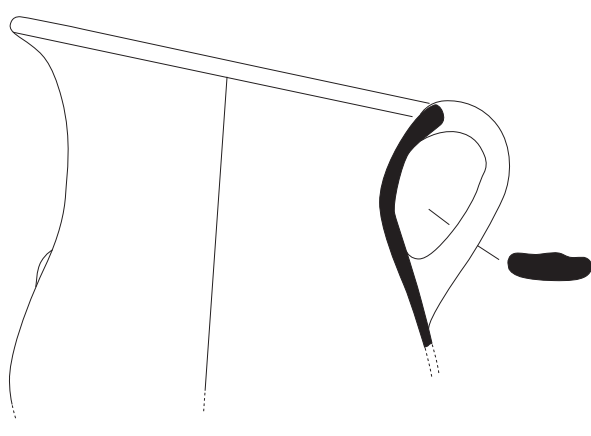
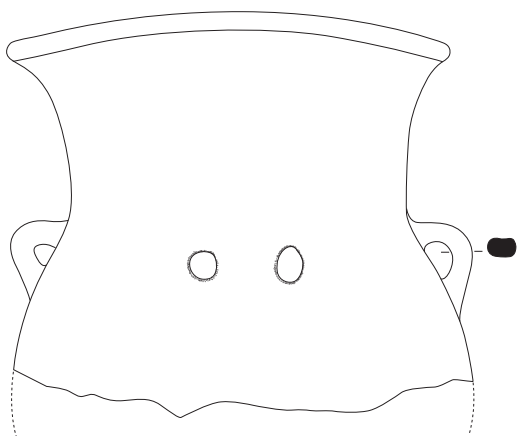
L10.BN.S6.L3.41

2



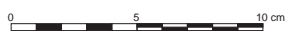
L.12.PBM.06

3

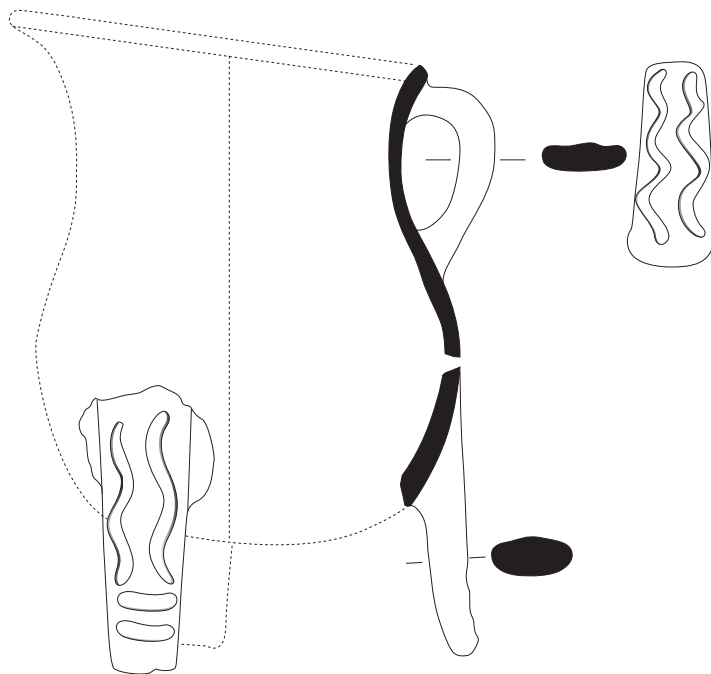


L.12.PBM.96

4



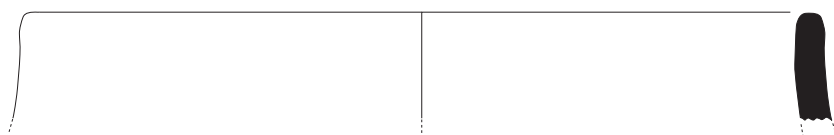
ÇÖ III



L.10.BN.S5.01

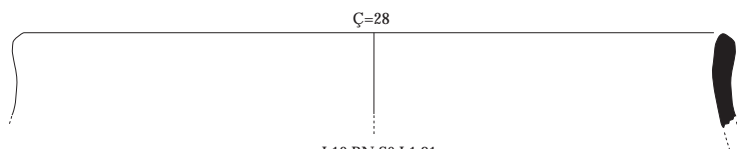
1

ÇÖ IV



L13.PBM.L35.F1.453.T56

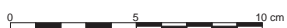
2

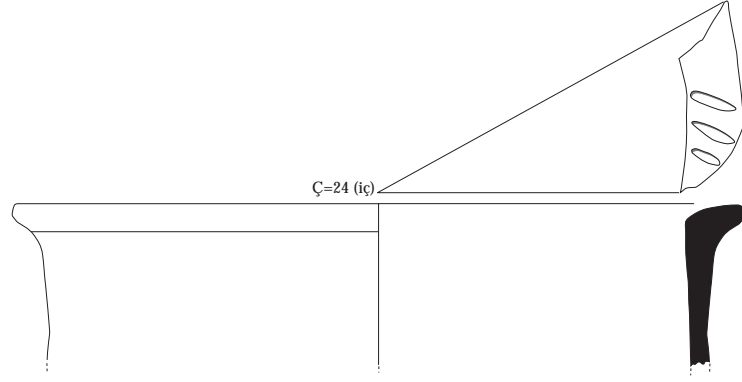


Ç=28

L10.BN.S6.L1.81

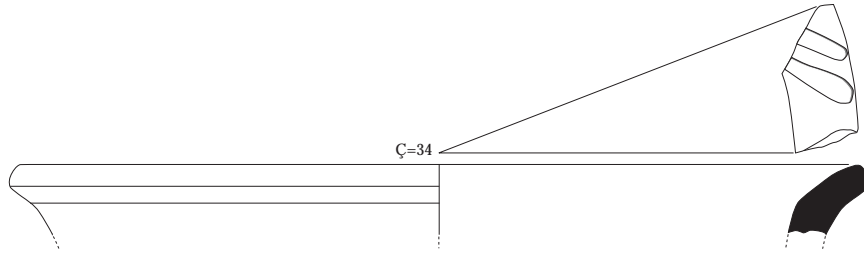
3





L13.PBM.L35.502.T97

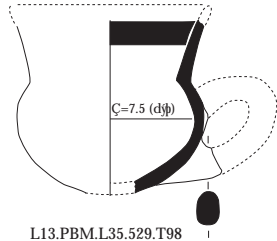
1



L13.PBM.L35.F1.453.T56

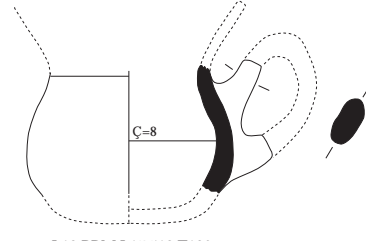
2





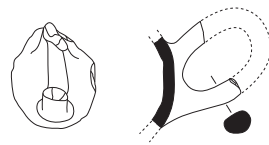
L13.PBM.L35.529.T98

1



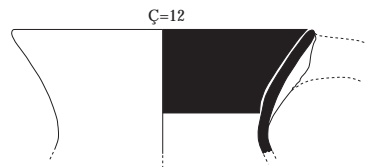
L12.PBM.L17.518.T106

2



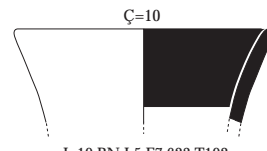
L.10.BN.55.L5.F4.185.T25

3



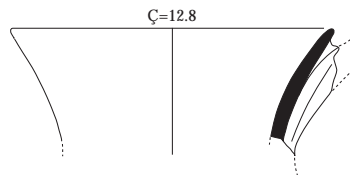
L13.PBM.L35.478.T57

4



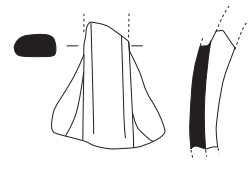
L.10.BN.L5.F7.623.T102

5



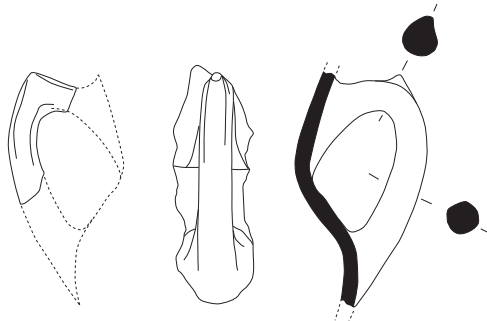
L13.PBM.L35.F3354.T71

6



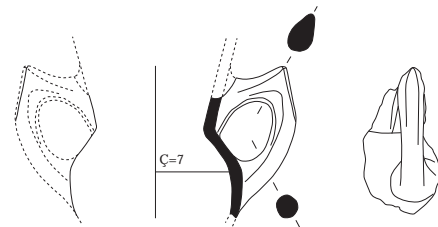
L10.BN.S5.L2.19

7



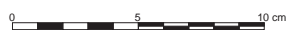
L13.PBM.L35.F1.457.461.T56

8

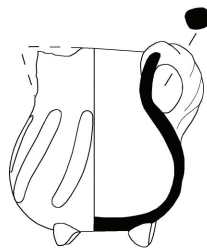


L13.PBM.L35.508.T98

9

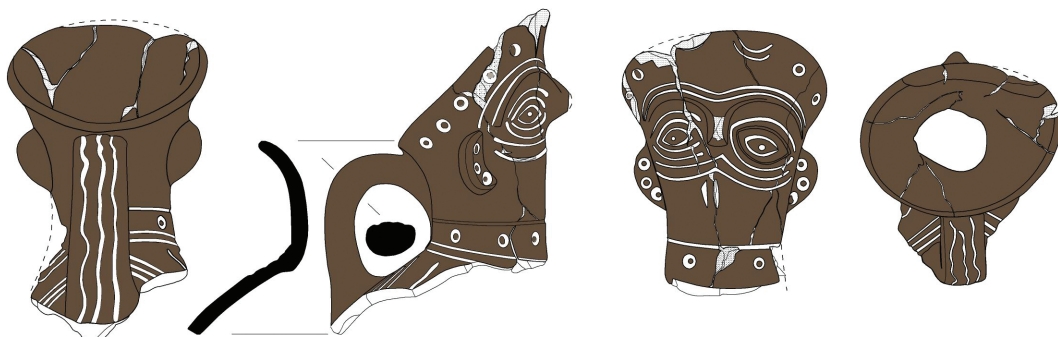


TESTI



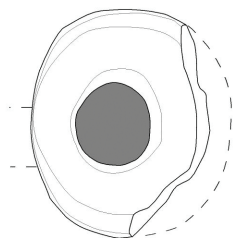
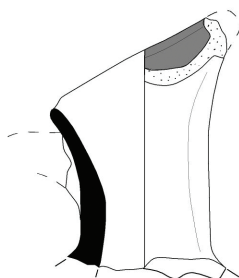
L10.BN.PM1.02

1



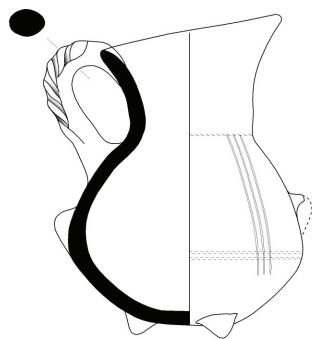
L.12.PBM.11

2



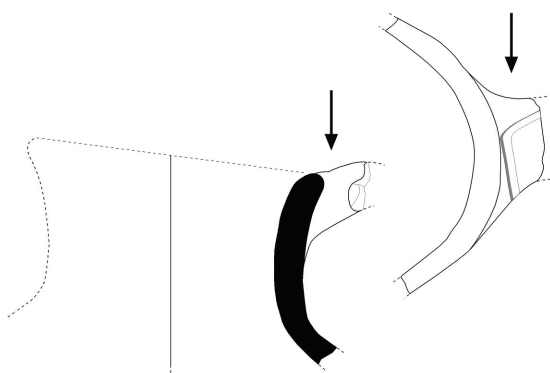
L12.PBM.L7.F3.269.T59

3



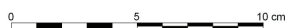
L.13.PBM.PM01.01

4

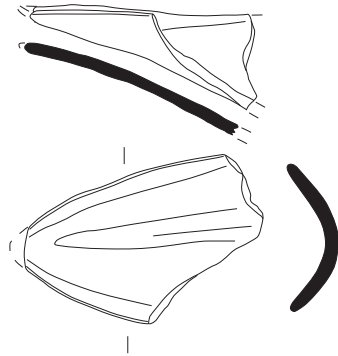


L10.BN.S7.L2.31

5

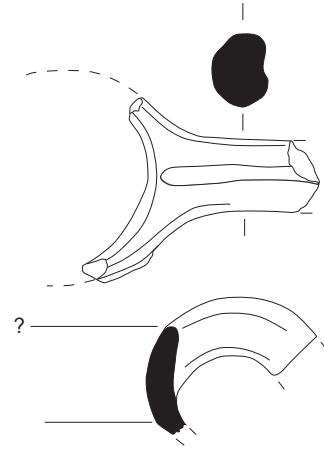


TESTİ



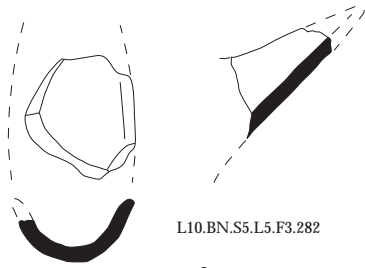
L13.PBM.L35.PT.224.T51

1



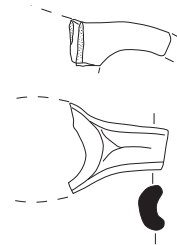
L13.PBM.L35.PT.463.T42

3



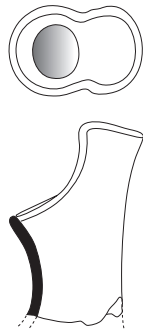
L10.BN.S5.L5.F3.282

2



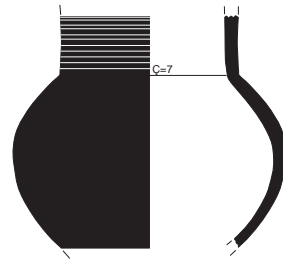
L13.PBM.L35.408.T105

4



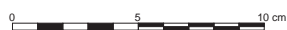
L13.PBM.47

5

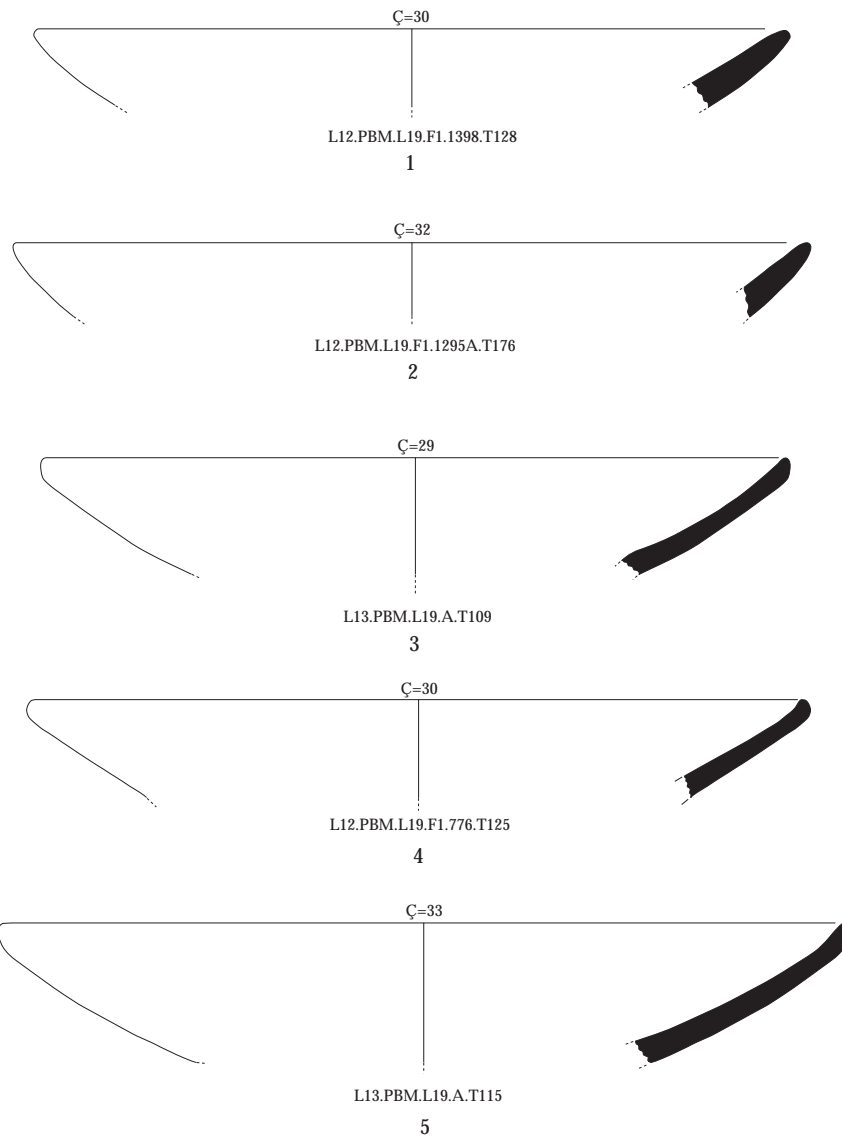


L12.PBM.L17.472.T103

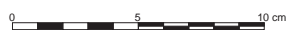
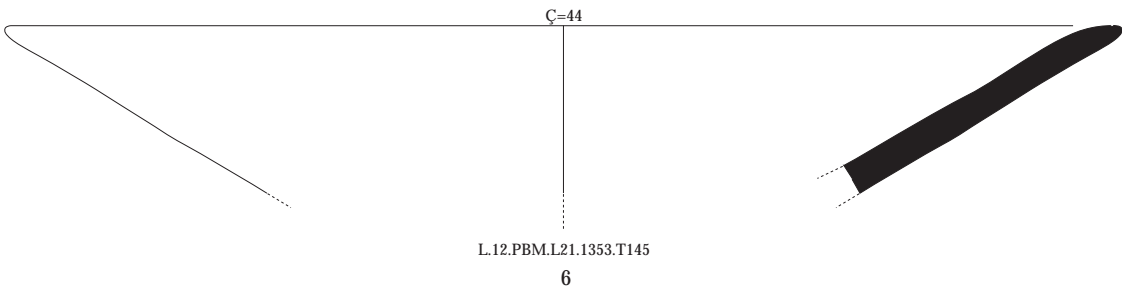
6



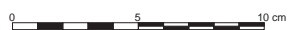
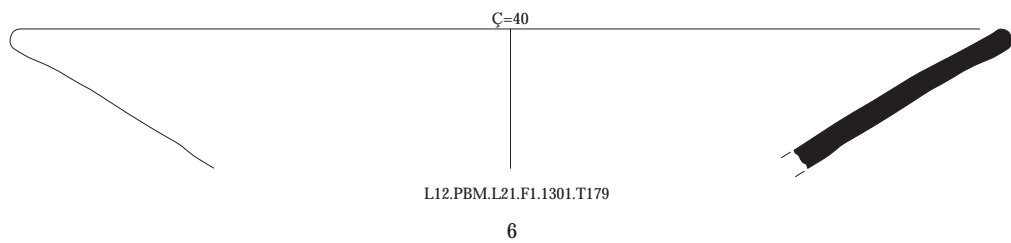
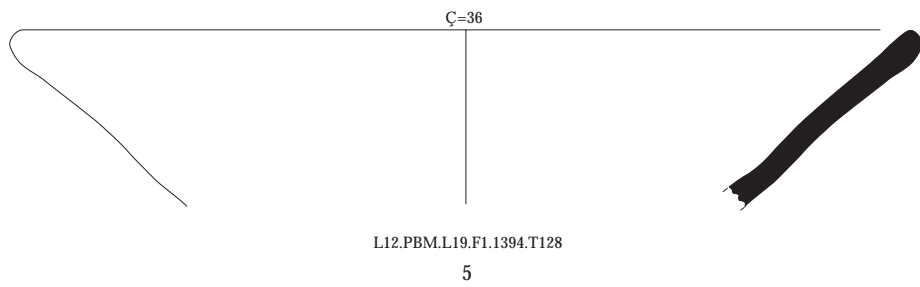
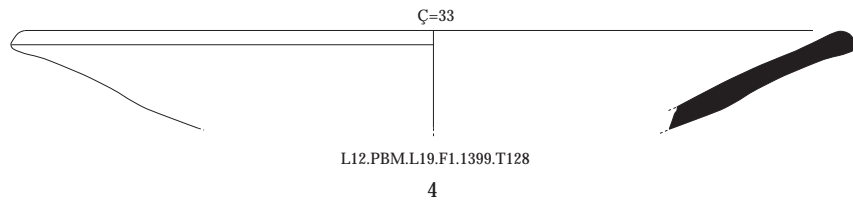
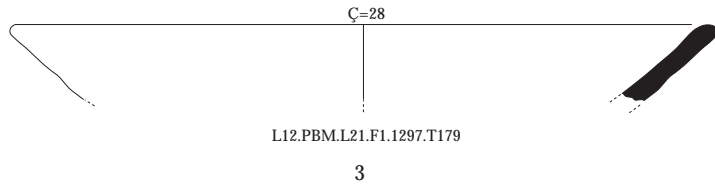
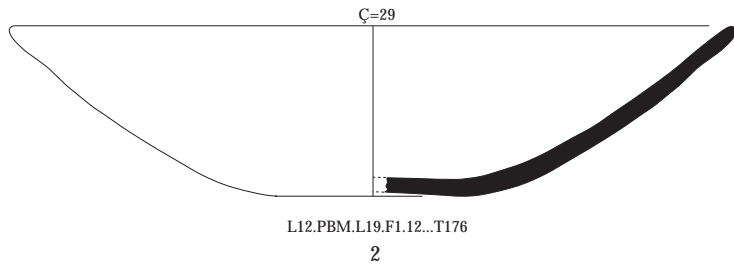
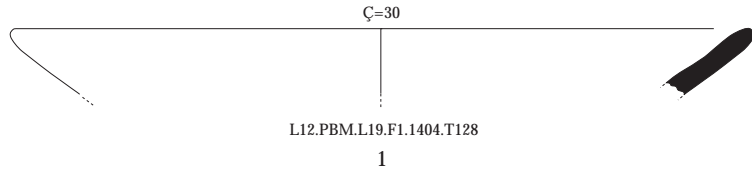
TB I



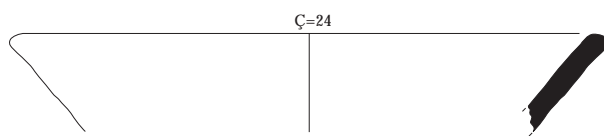
TB II



TB III

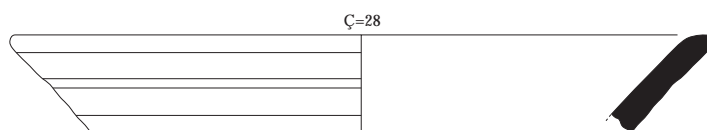


TB III



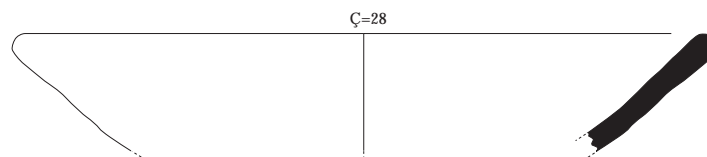
L12.PBM.L19.F1.1268.T176

1



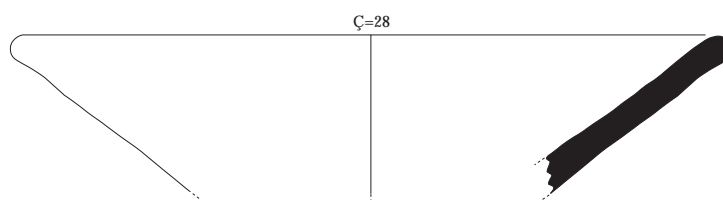
L12.PBM.L19.F1.1270.T176

2



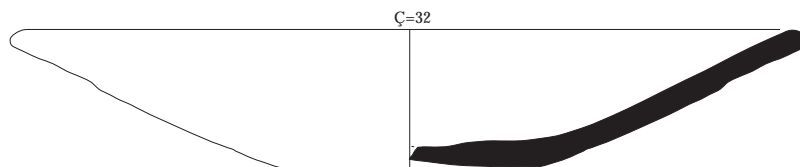
L12.PBM.L19.F1.1391.T128

3



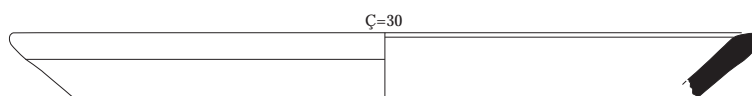
L12.PBM.L19.F1.1406.T128

4



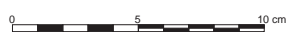
L12.PBM.L19.F1.1286.T176

5

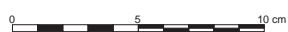
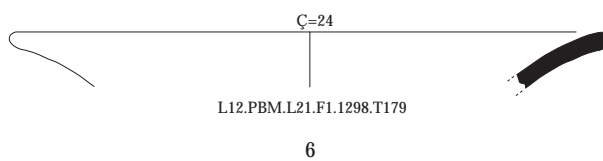
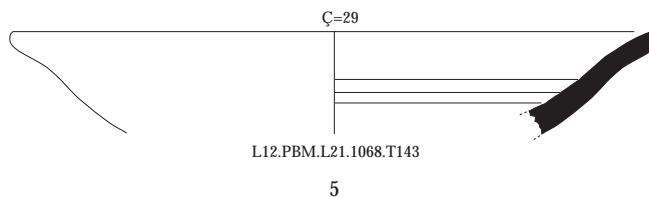
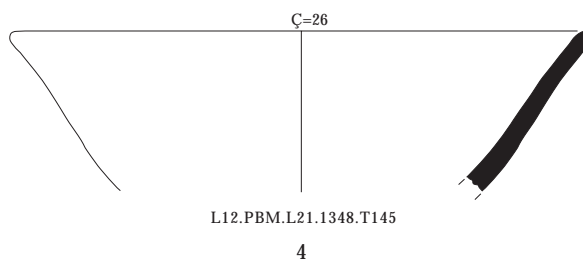
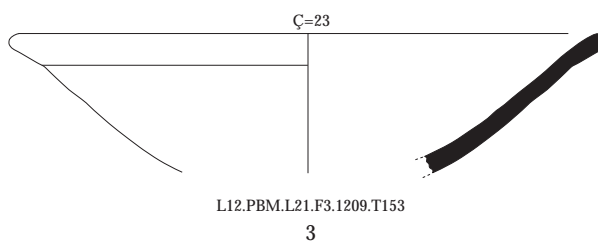
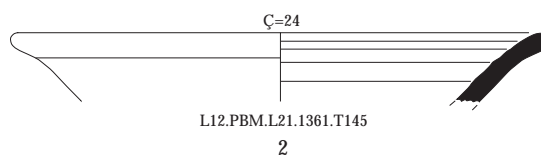
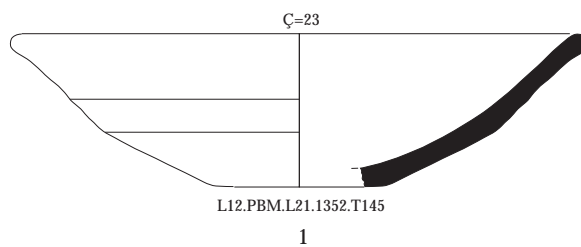


L12.PBM.L19.F1.1275.T176

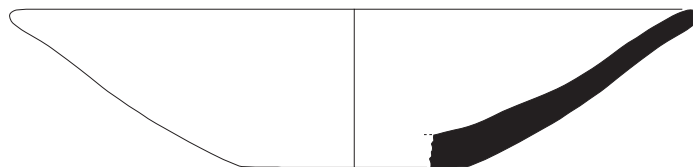
6



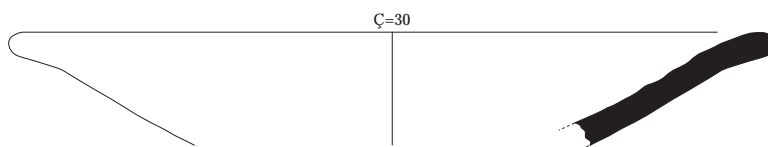
**TB IVA**



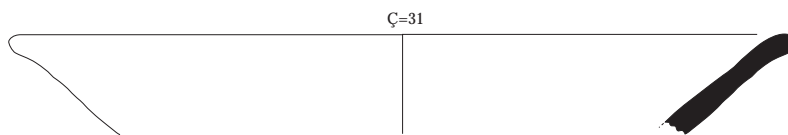
TBIVA



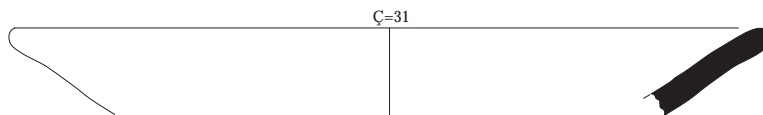
Ç=9  
L13.PBM.L19.PT.630.T115  
1



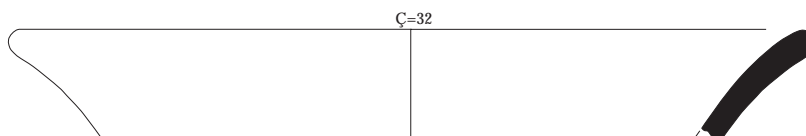
Ç=30  
L12.PBM.L19.F1.1395.T128  
2



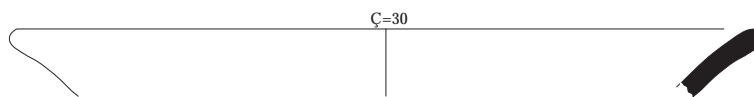
Ç=31  
L12.PBM.L19.F1.1397.T128  
3



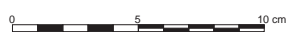
Ç=31  
L12.PBM.L19.F1.1287.T176  
4



Ç=32  
L12.PBM.L21.F1.1303.T179  
5

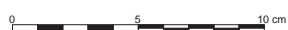
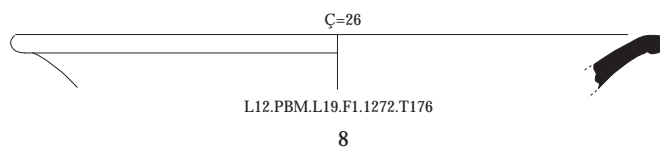
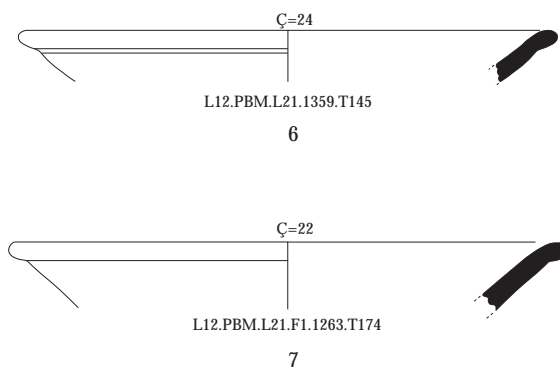
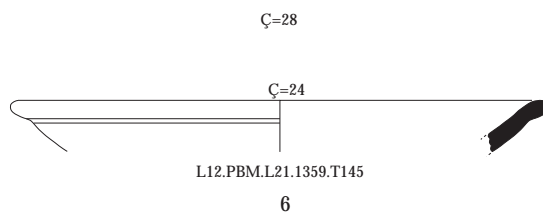
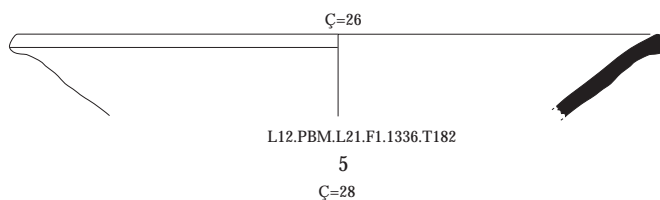
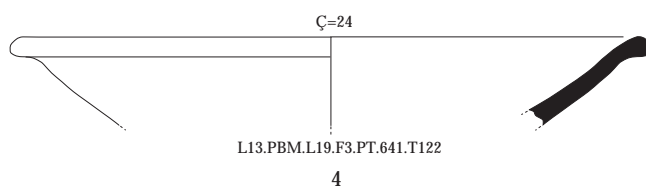
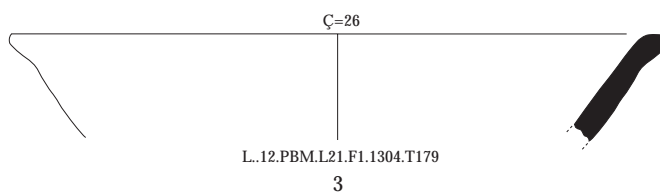
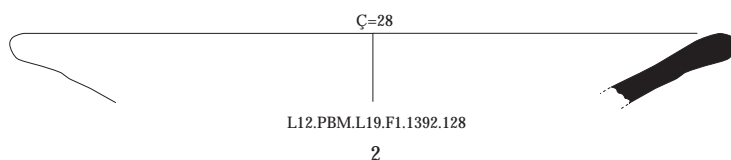
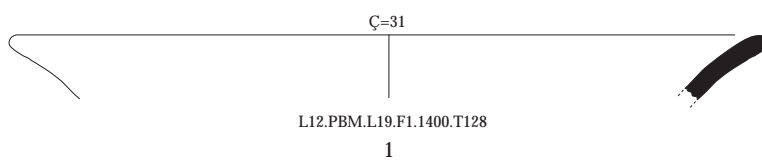


Ç=30  
L12.PBM.L19.F1.1279.T176  
6

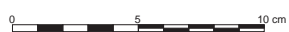
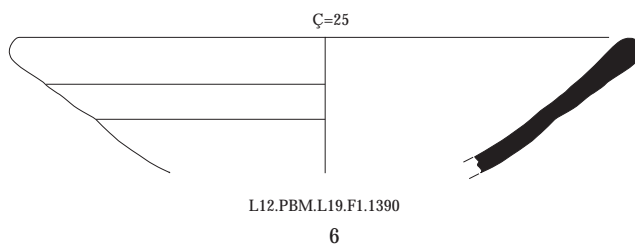
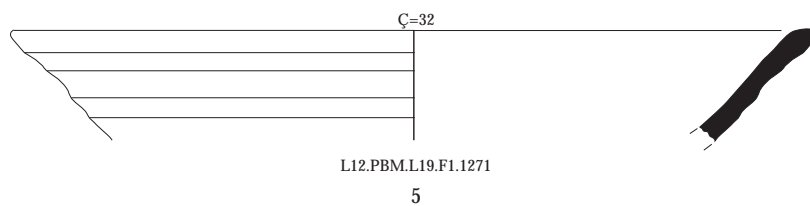
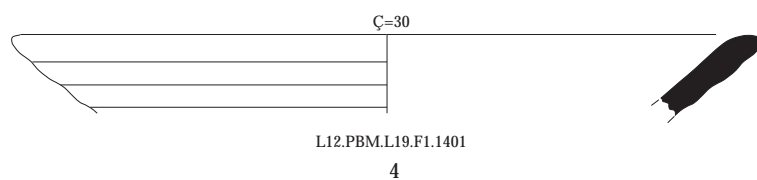
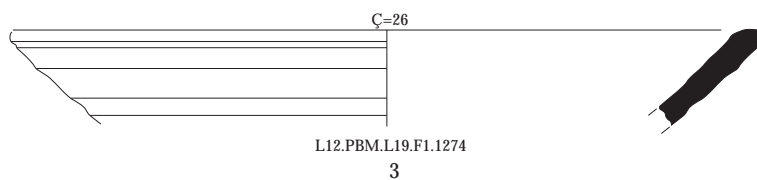
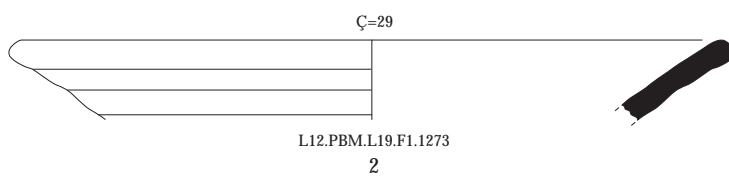
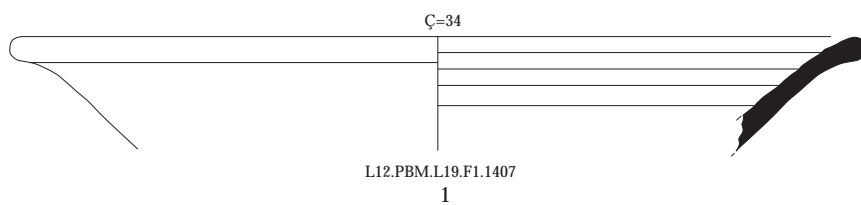




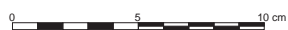
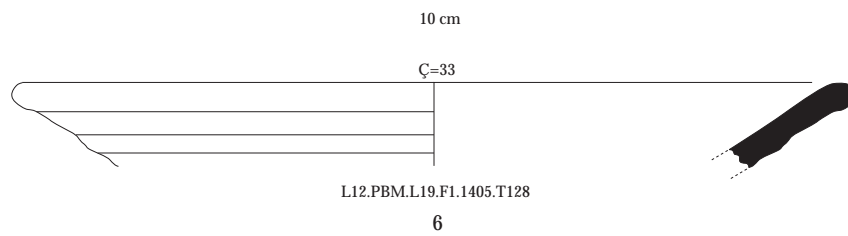
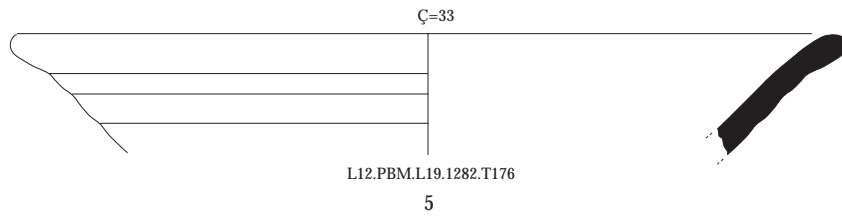
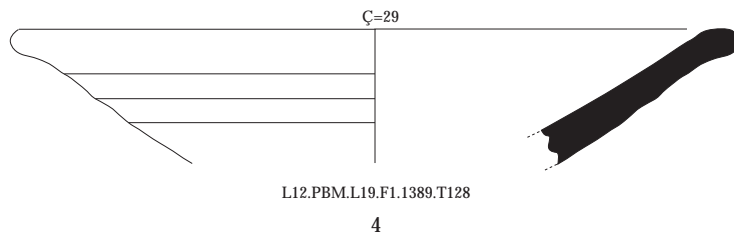
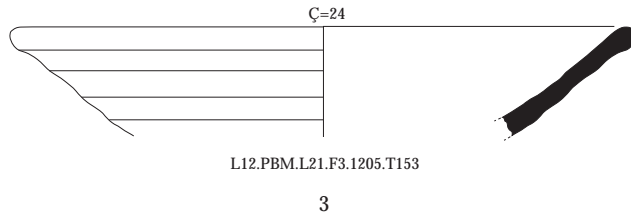
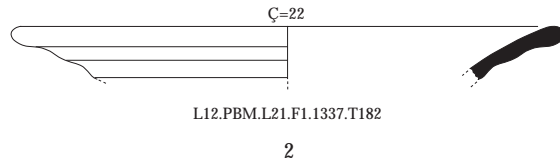
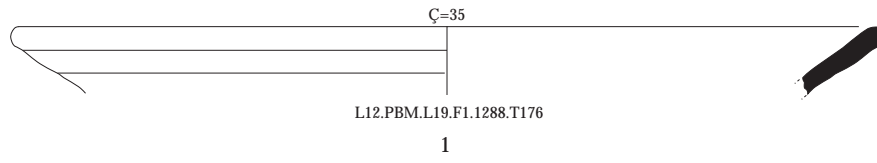
TB IVA



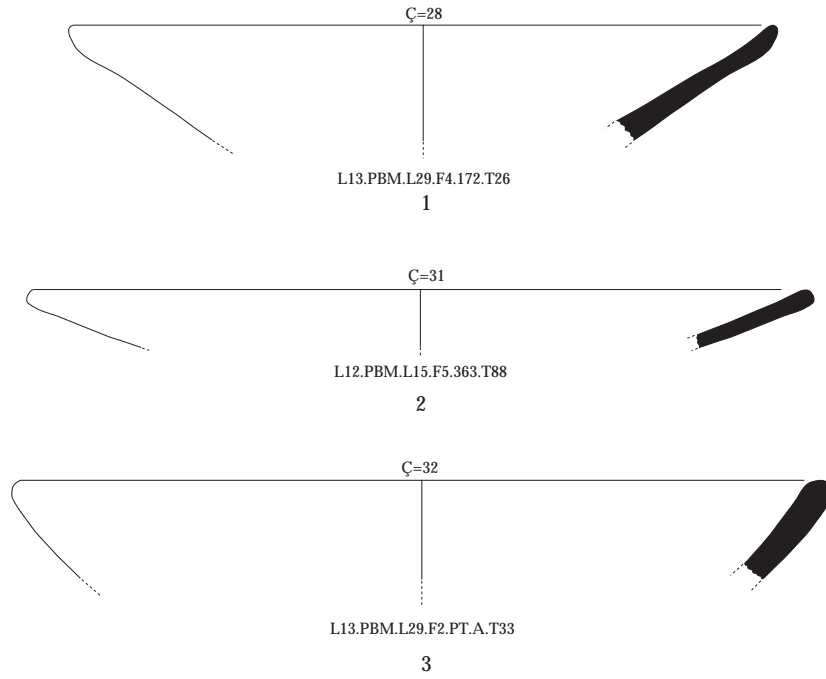
TB IVB



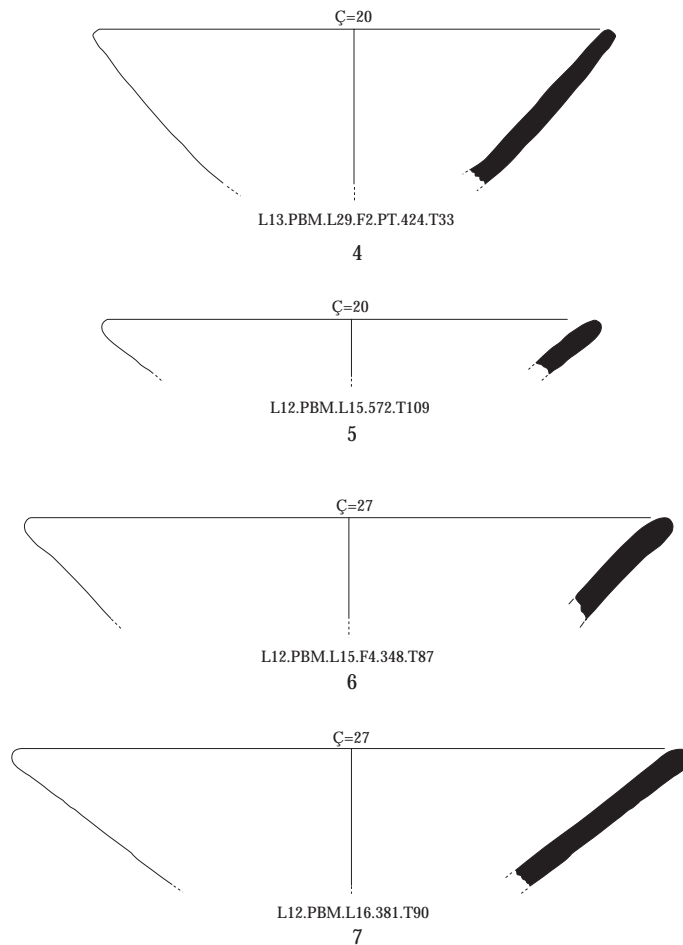
TB IVB



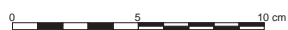
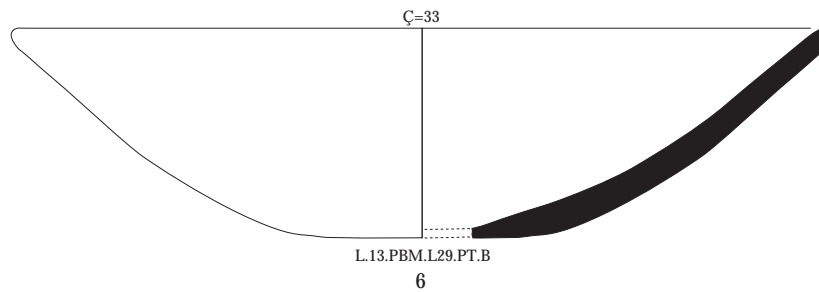
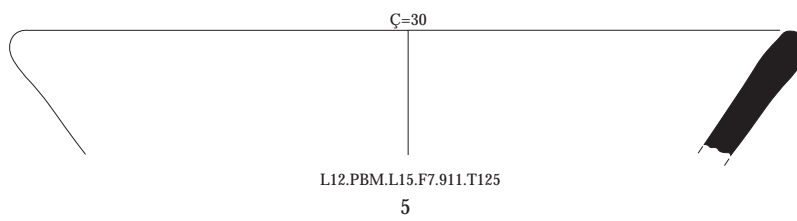
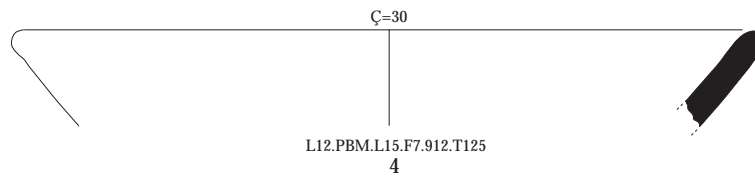
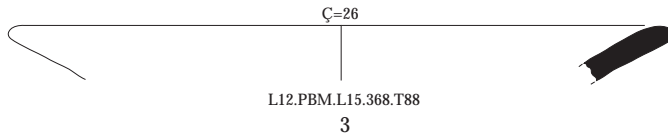
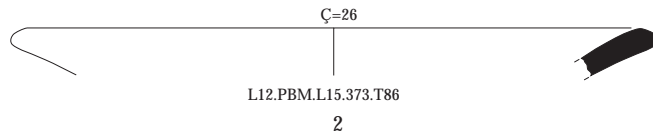
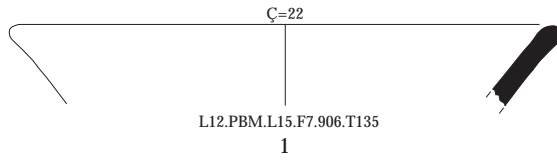
TB I



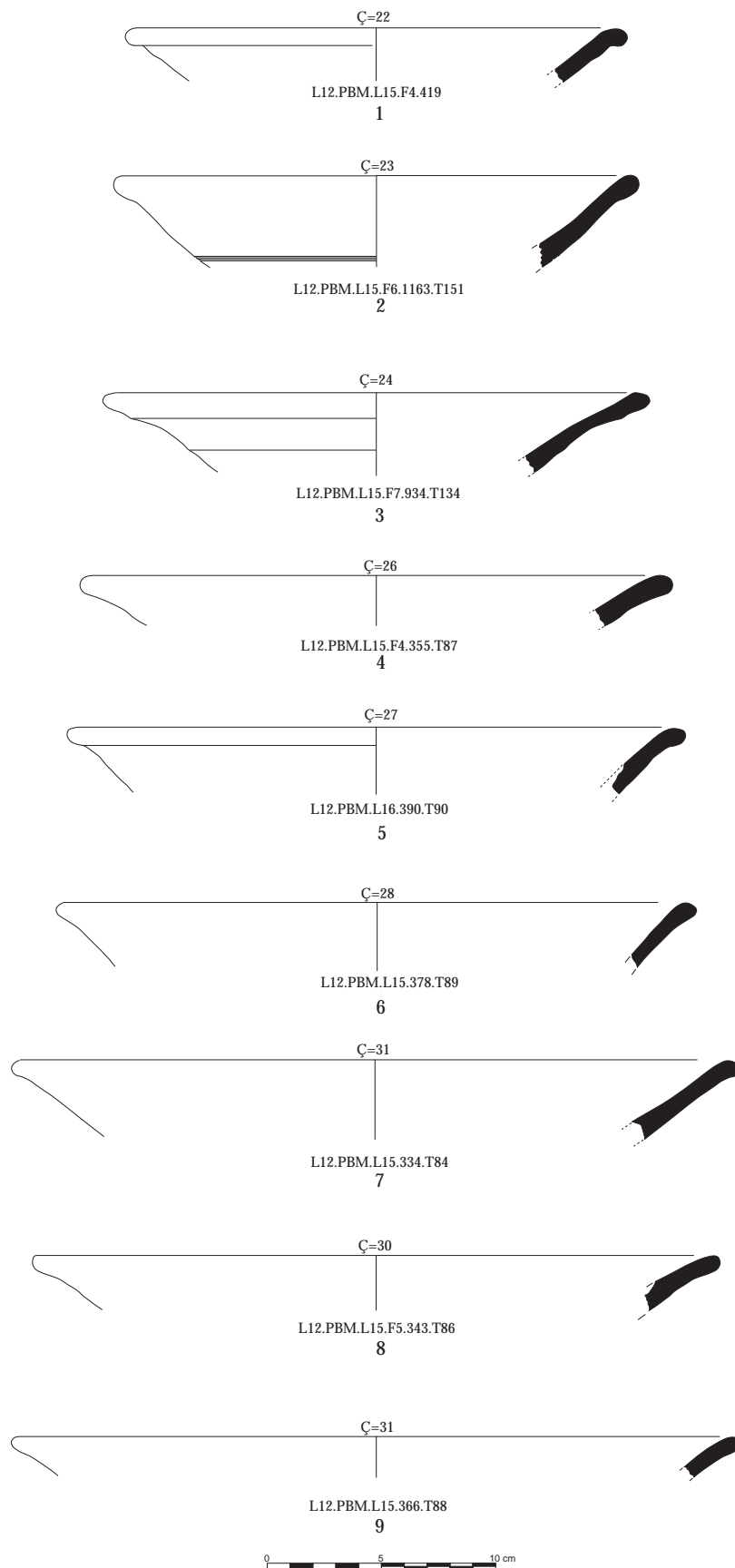
TB III

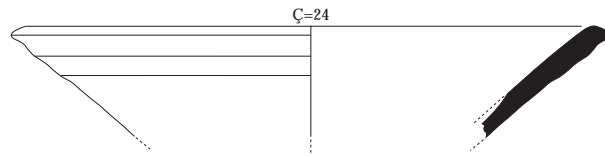


TB III

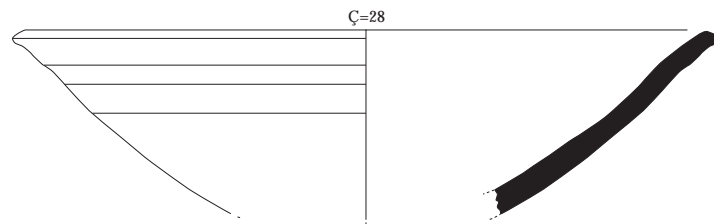


**TB IVA**



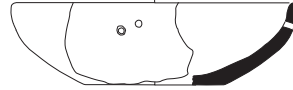


L10.BN.S5.L1.394  
1



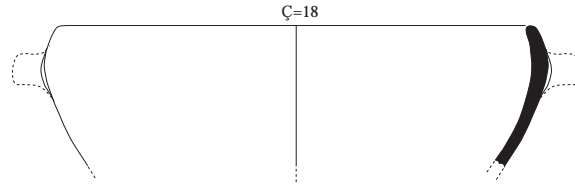
L10.BN.S5.L1.395  
2

ÇNI



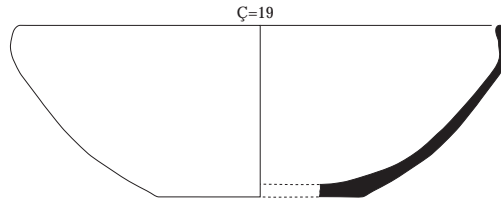
Ç=5  
L12.PBM.L17.632.T115

1



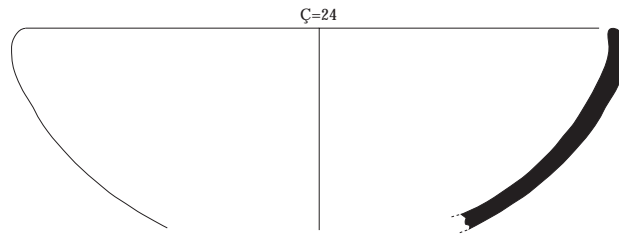
Ç=18  
L12.PBM.L21.1349.T145

2



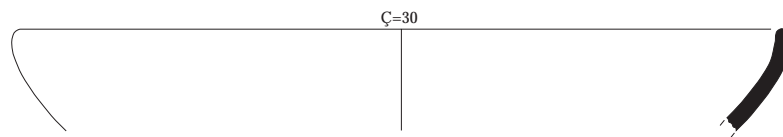
Ç=19  
L.13.PBM.L29.F9.302.T67

3



Ç=24  
L12.PBM.L19.F1.1412.T128

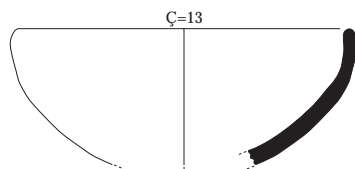
4



Ç=30  
L12.PBM.L17.522.T10

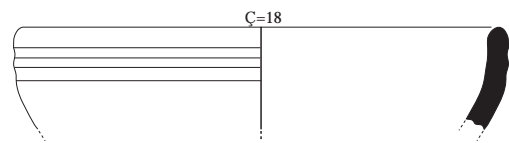
5

ÇNI II



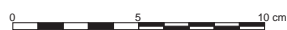
Ç=13  
L12.PBM.L21.1371.T145

6



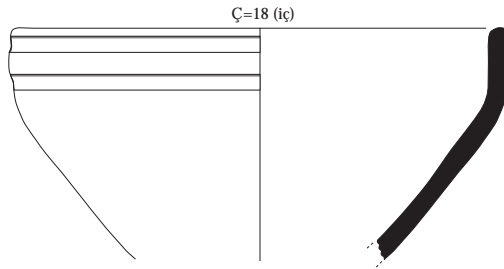
Ç=18  
L12.PBM.L17.536.T106

7



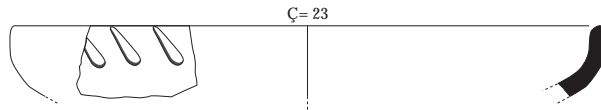


ÇN II



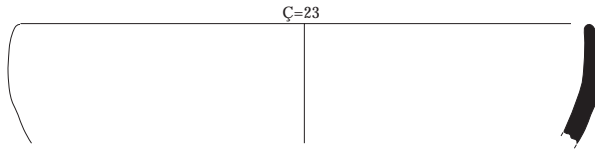
L12.PBM.L8.F2.62.T11

1



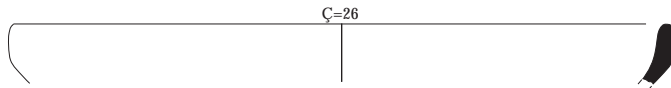
L.12.PBM.L21.1364

2



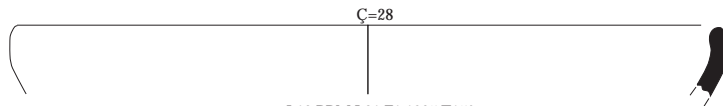
L12.PBM.L19.F1.1293.T176

3



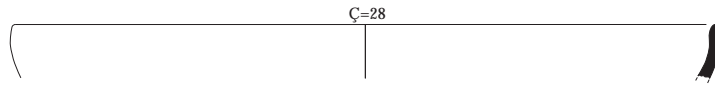
L12.PBM.L21.F3.1202.T153

4



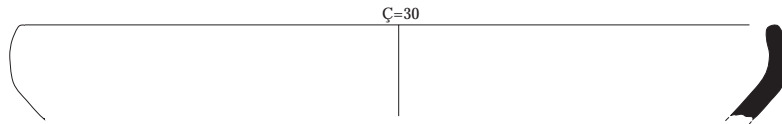
L12.PBM.L21.F1.1307.T179

5



L12.PBM.L21.F1.1341.T182

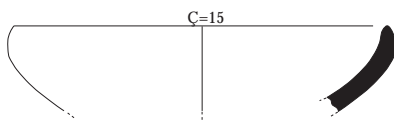
6



L12.PBM.L19.F1.1393.T128

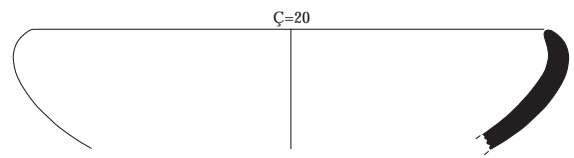
7

ÇN IIIA



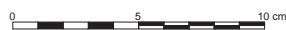
L12.PBM.L21.F1.1264

8

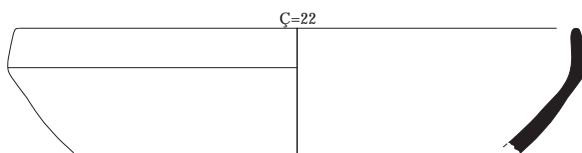


L12.PBM.L19.724.T122

9

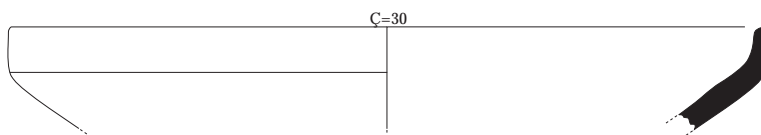


ÇN III B



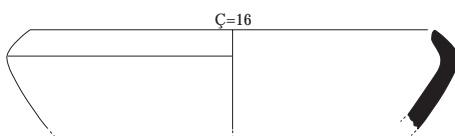
L12.PBM.L19.F1.1284.T176

1



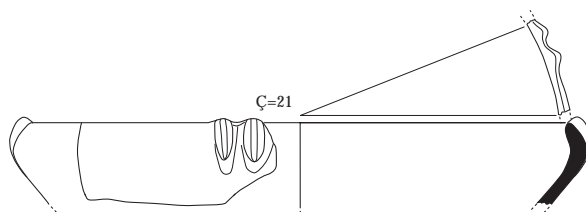
L12.PBM.L21.F1.1313.T151

2



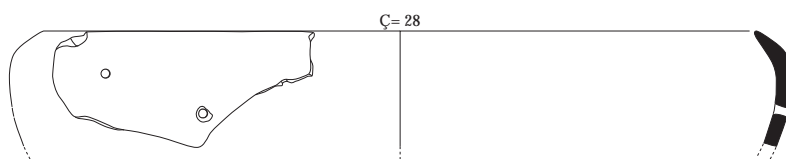
L12.PBM.L19.PTA

3



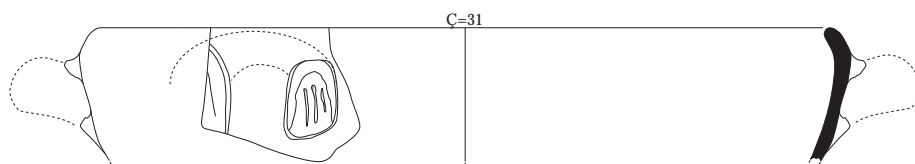
L12.PBM.L17.557.T107

4



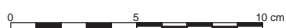
L13.PBM.L28.F5.69.T17

5

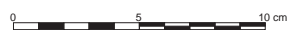
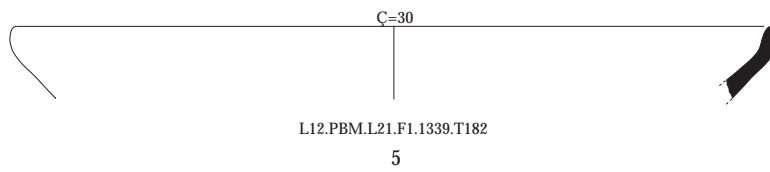
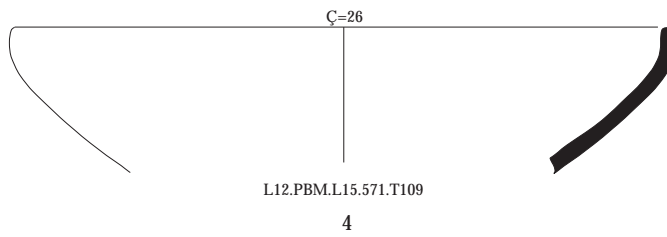
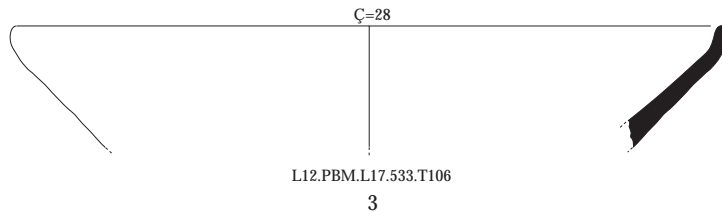
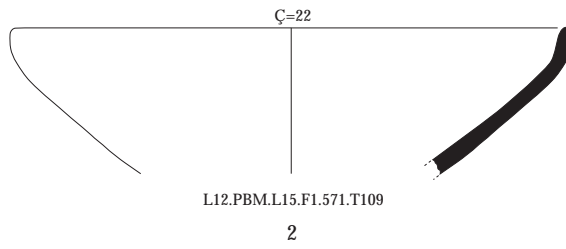
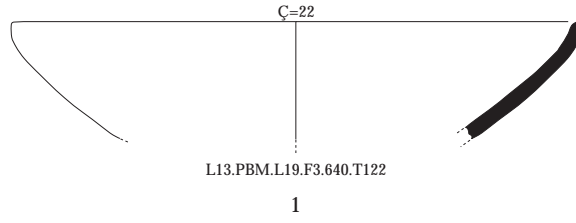


L13.PBM.L29.F9.339.T66

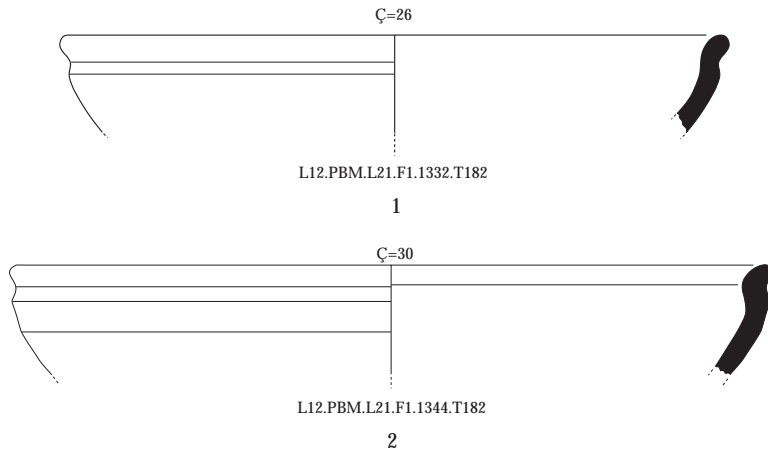
6



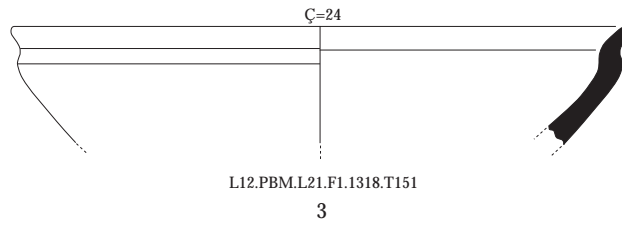
ÇN VI



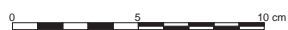
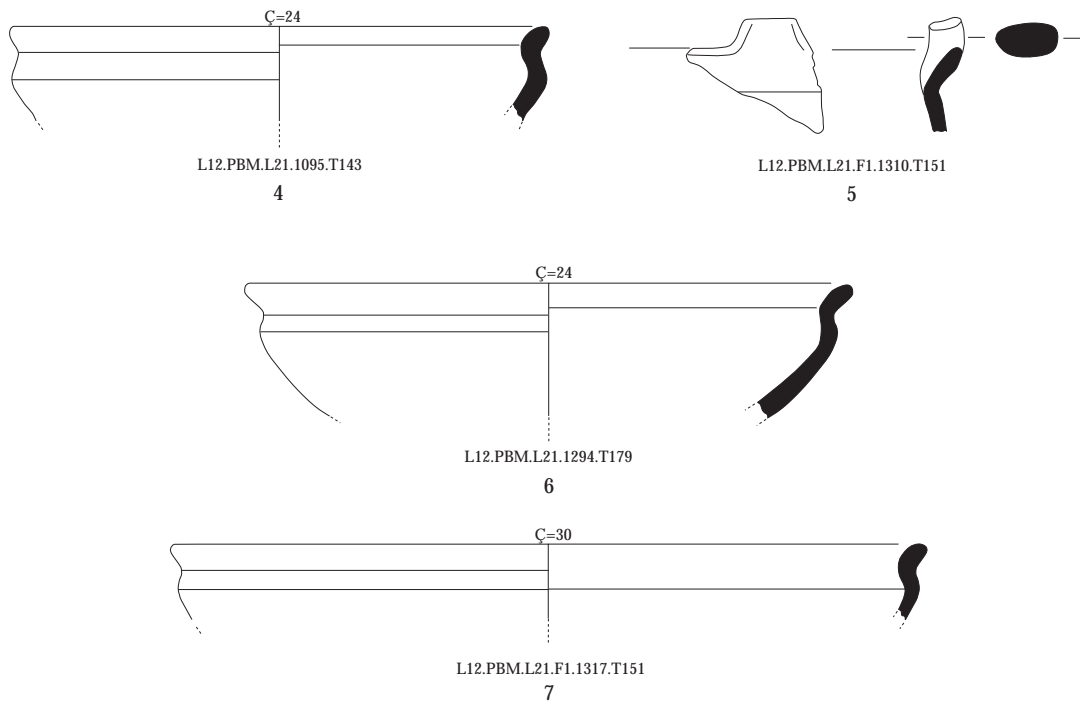
S I A



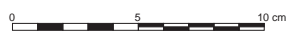
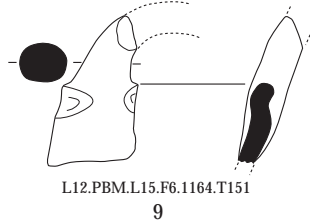
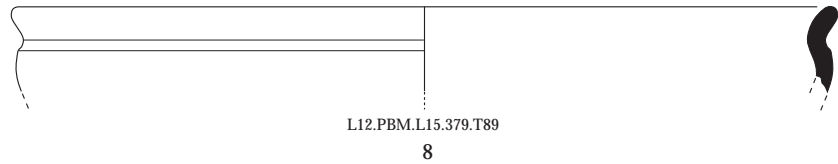
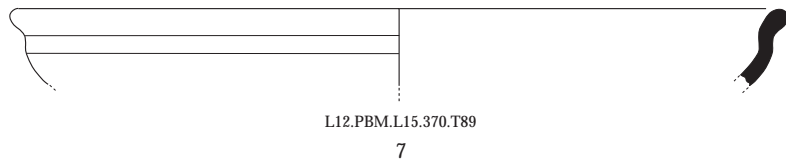
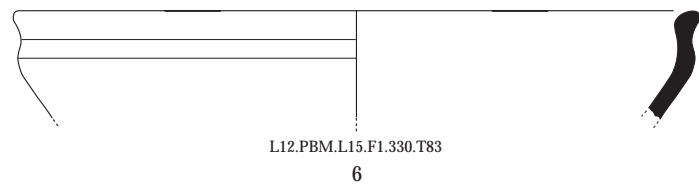
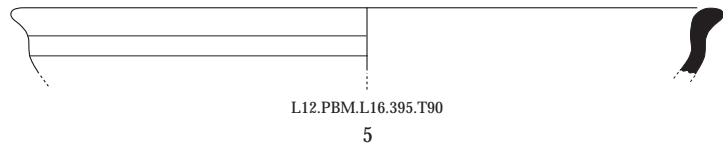
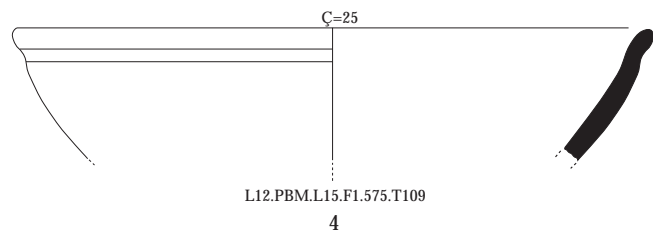
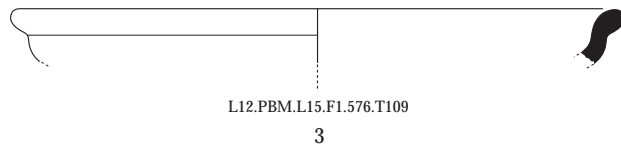
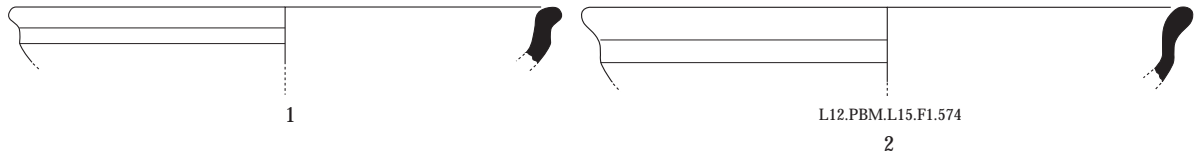
S I B

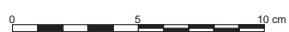
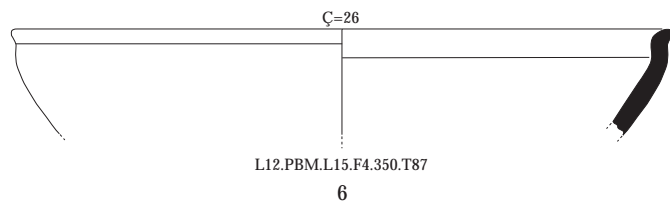
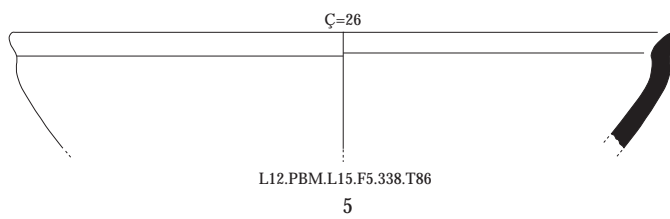
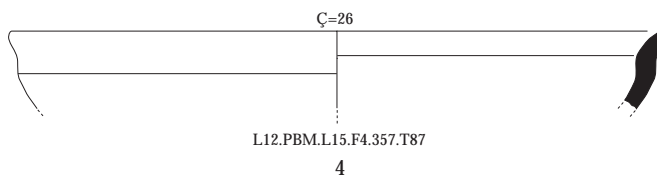
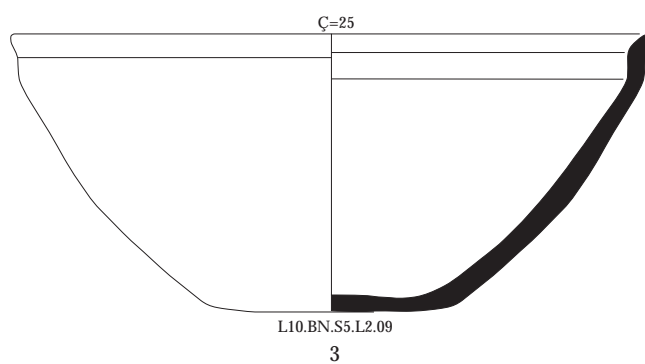
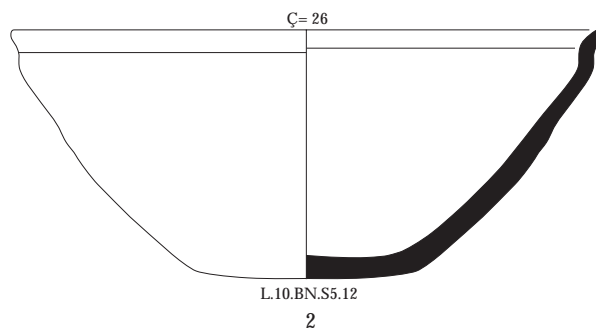
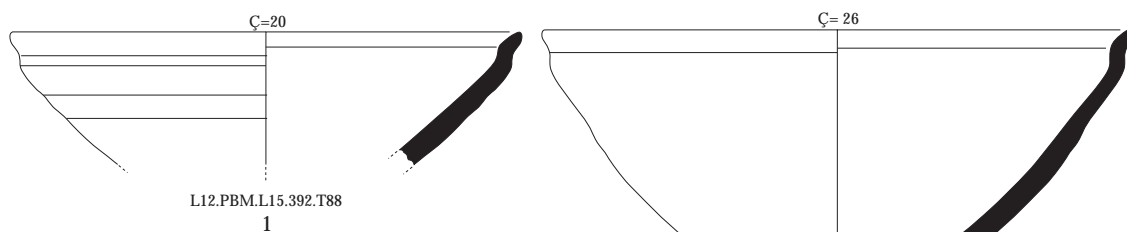


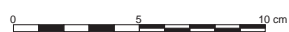
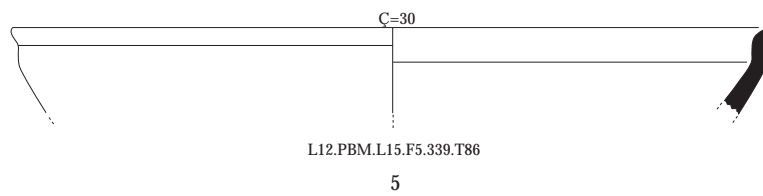
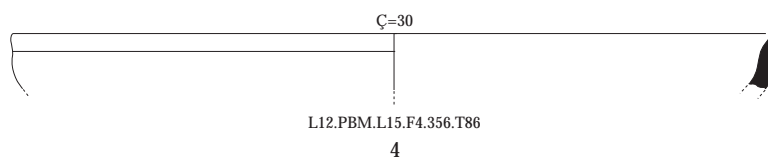
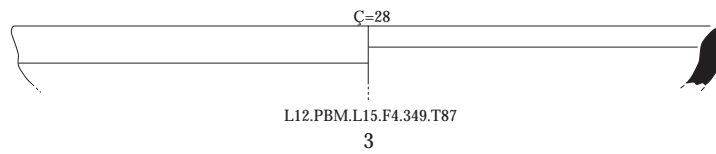
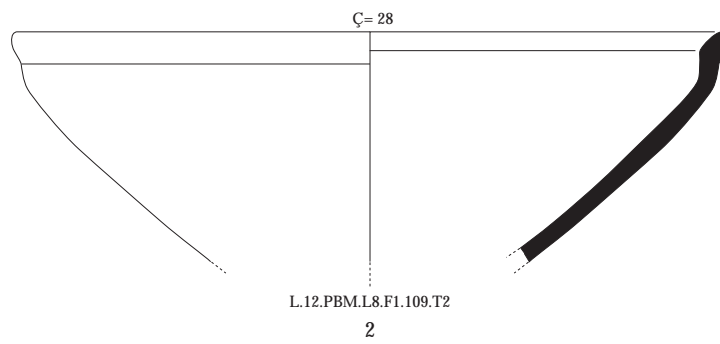
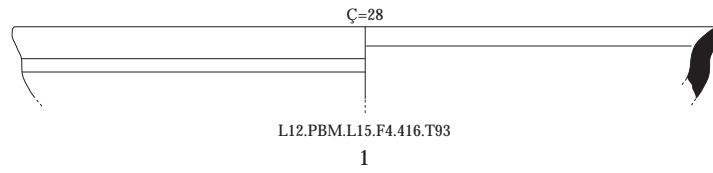
S II



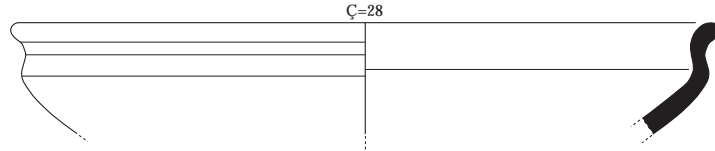
SIA





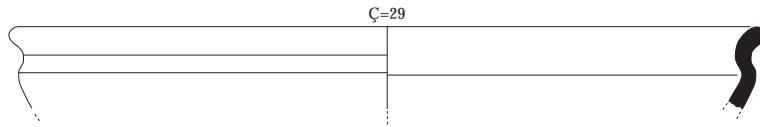


S II



L12.PBML15.F7.937.T134

1



L12.PBML15.F4.360.T87

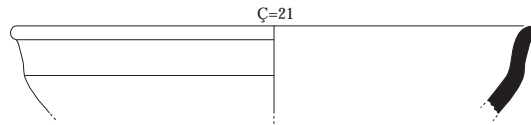
2



L12.PBML15.F1.568.T109

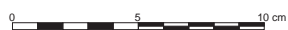
3

S III



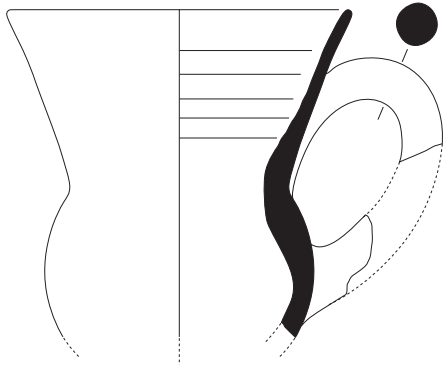
L12.PBML15.F1.577.T109

4

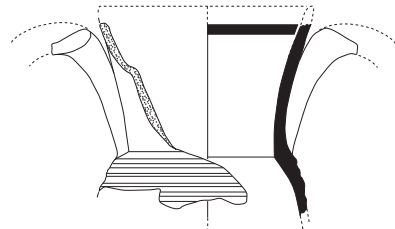




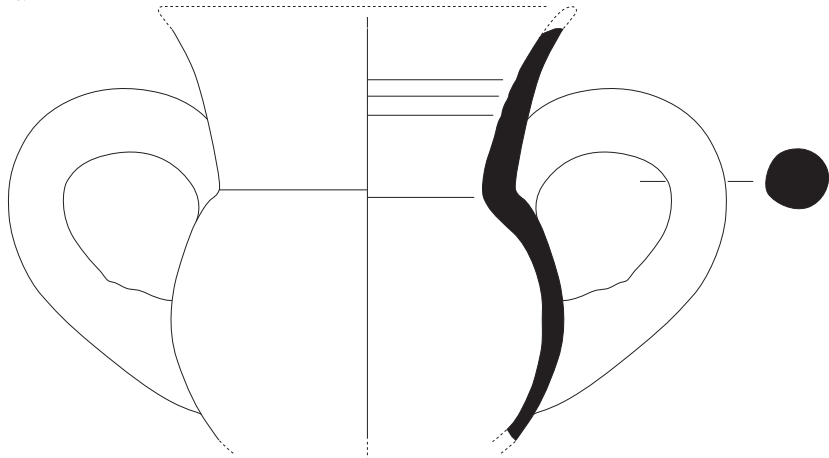
TK



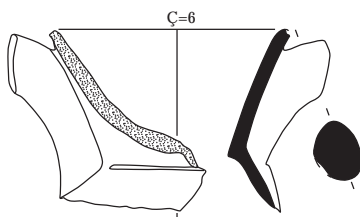
1



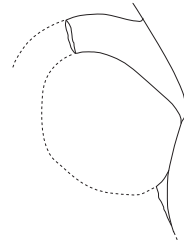
2



3

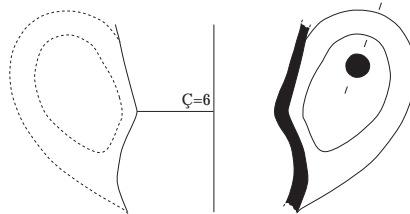


4

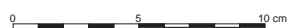


L.13.PBM.L29.F2.B.T33

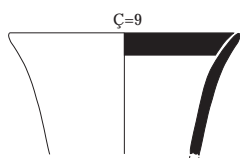
5



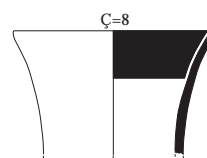
6



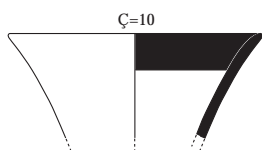
TK



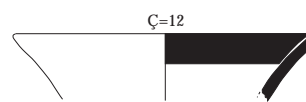
L12.PBM.L15.F6.1175  
1



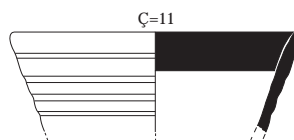
L10.BN.S5.L2.A.T07  
2



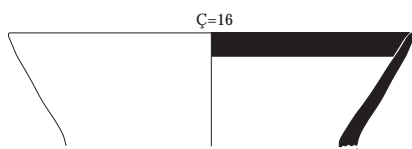
L.12.PBM.L21.1103  
3



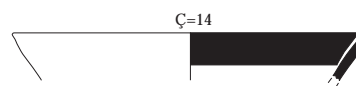
L13.PBM.L19.F1.568  
4



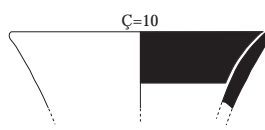
L13.PBM.L19.F1.PT.562  
5



L12.PBM.L19.840  
6



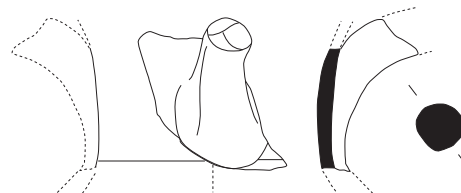
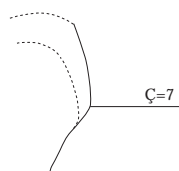
L13.PBM.L19.F1.675.T110  
7



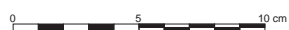
L.13.PBM.L29.F9.297  
8

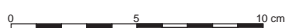
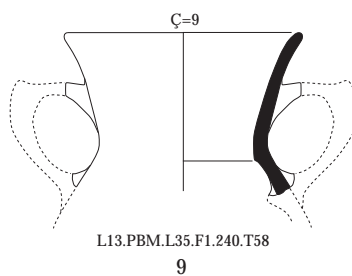
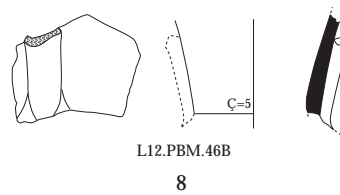
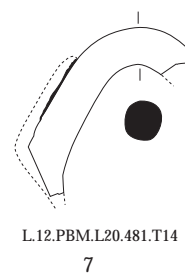
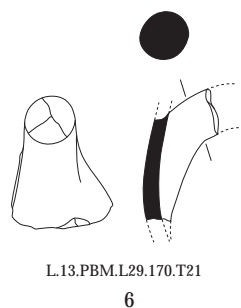
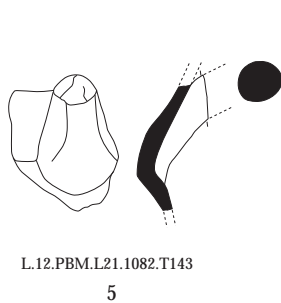
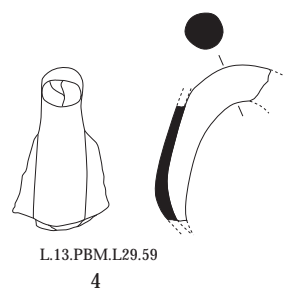
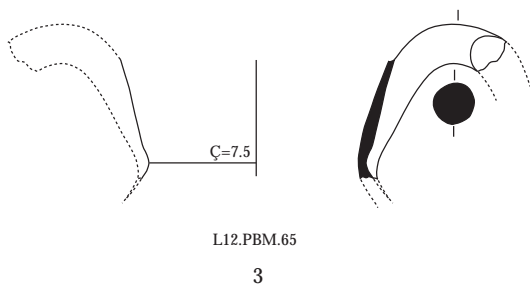
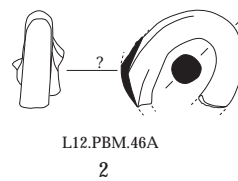
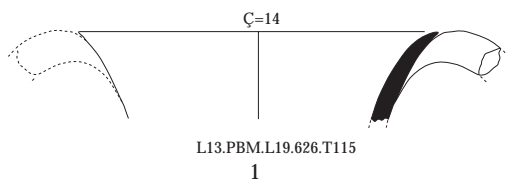


L12.PBM.45  
9

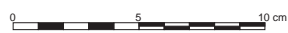
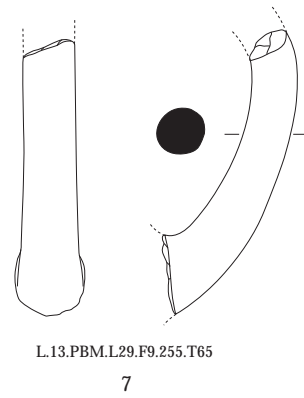
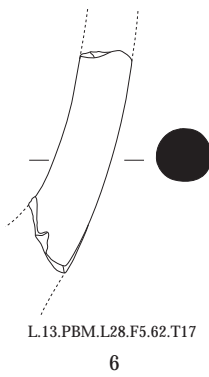
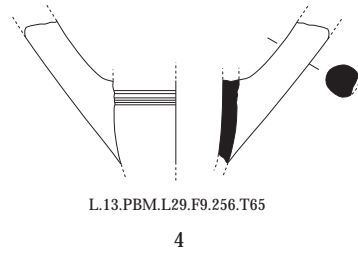
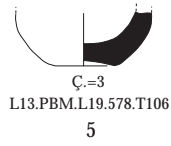
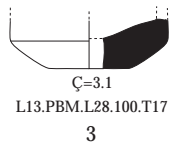
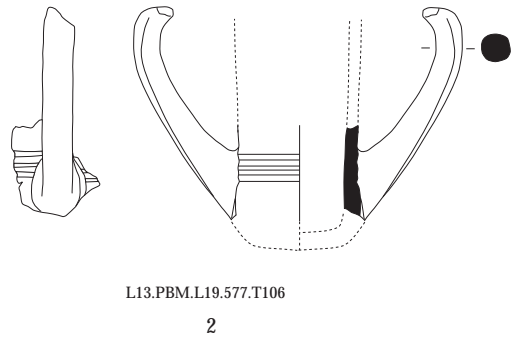
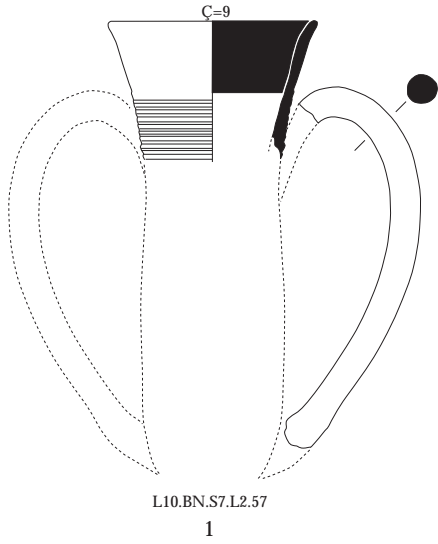


L13.PBM.L19.F3.E.T122  
10

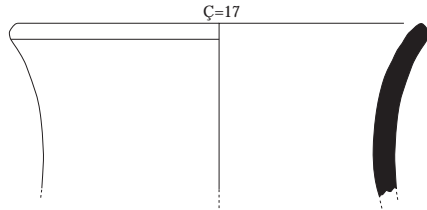




DP

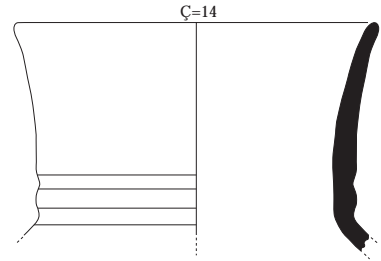


ÇÖ IB



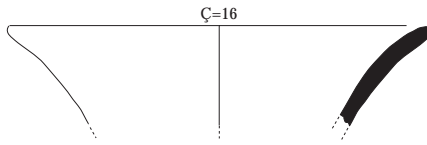
L12.PBM.L21.1034.T143

1



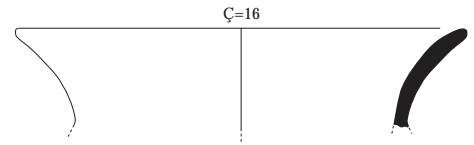
L12.PBM.L17.654.T115

2



L10.BN.S5.L1.387

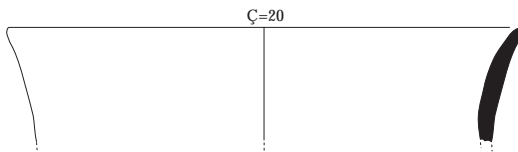
3



L12.PBM.L21.F1.1302.T179

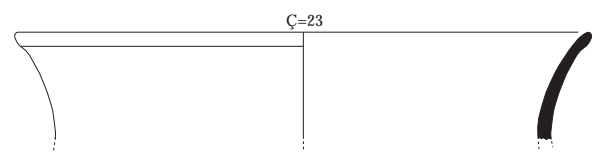
4

ÇÖ II



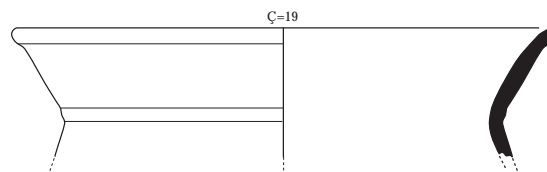
L12.PBM.L15.F4.358.T89

5



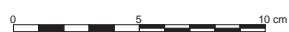
L12.PBM.L15.F6.1166.T151

6

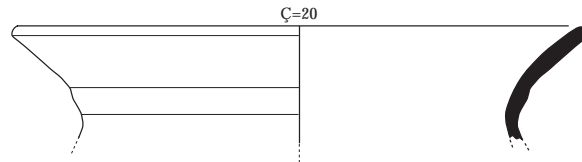


L12.PBM.L21.F1.1206.T178

7

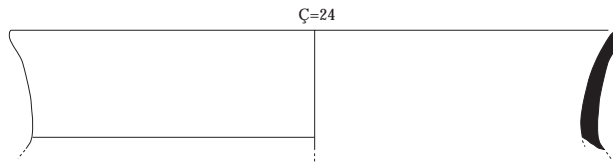


## ÇÖ II



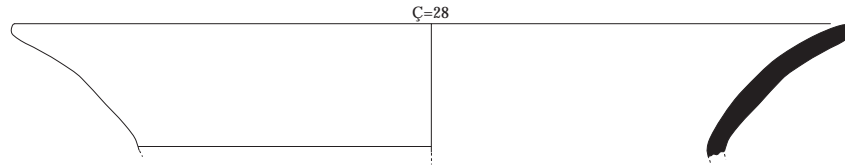
L12.PBM.L21.F1.1320.T151

1



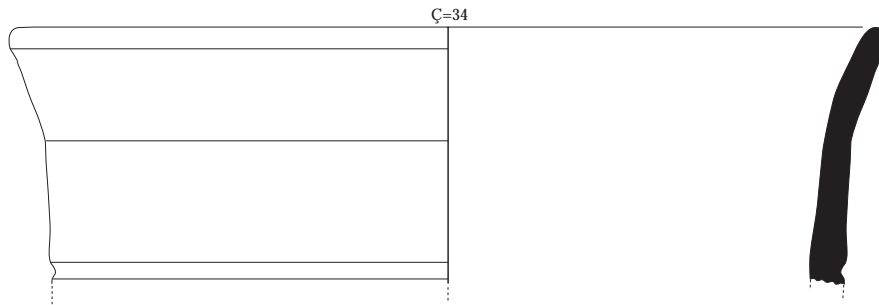
L12.PBM.L15.F4.415.T93

2



L12.PBM.L15.F5.337.T86

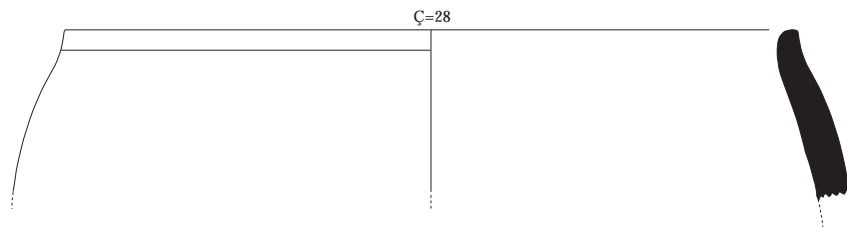
3



L12.PBM.L15.F1.570.T109

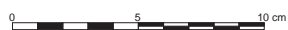
4

## ÇÖ IV

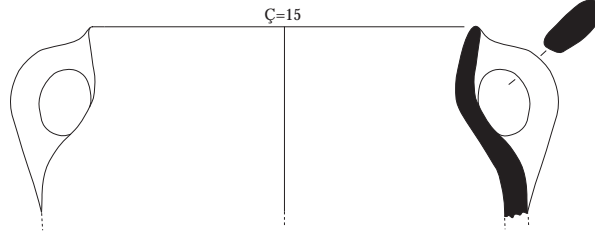


L10.BN.S5.L2.16

5

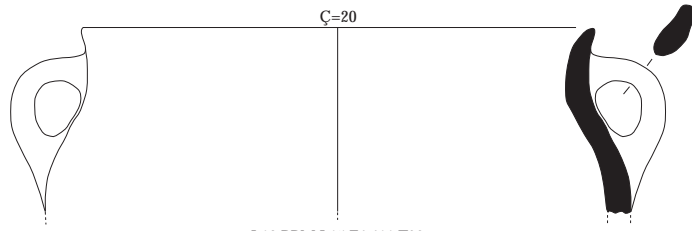


ÇÖ VI



L12.PBM.L15.F5.341.T86

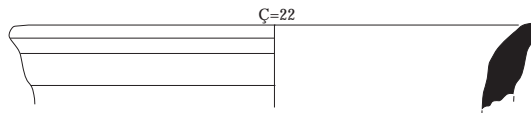
1



L12.PBM.L15.F4.411.T93

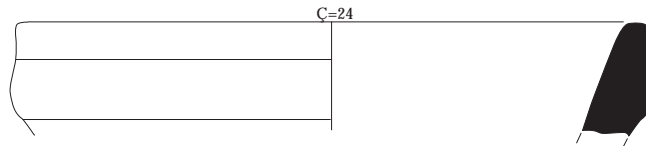
2

ÇÖ VIIA



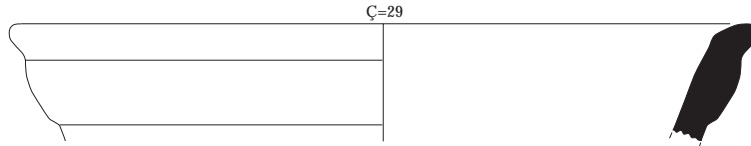
L12.PBML21.F1.1322B.T.151

3



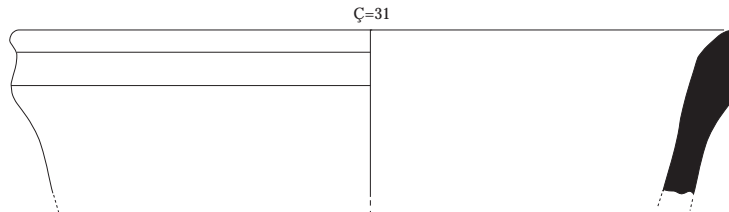
L13.PBM.L19.F3.A.T122

4



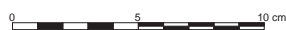
L12.PBM.L19.727.T122

5

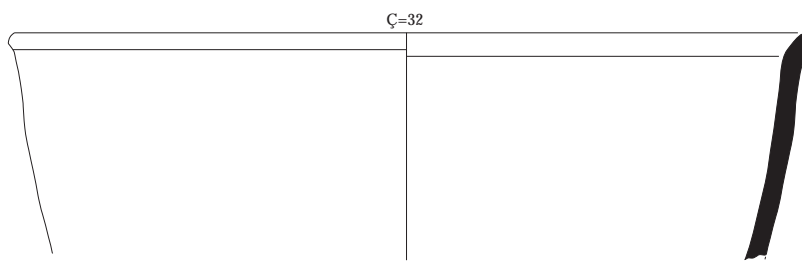


L13.PBM.L29.F3.464.T84

6

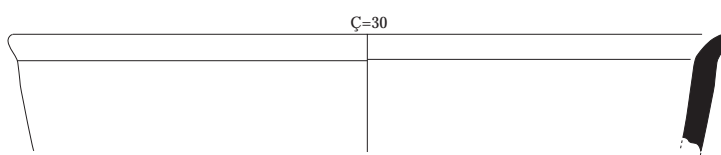


ÇÖ VIB



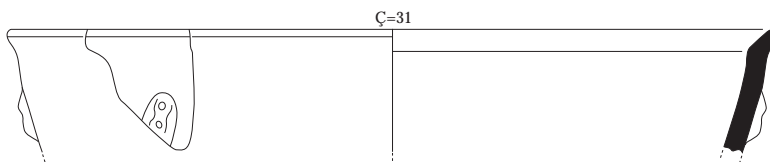
L13.PBML19.F3.C.T122

1



L13.PBML19.F3.G.T122

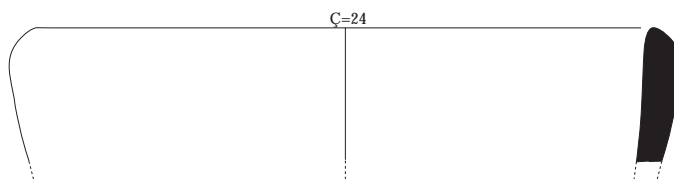
2



L13.PBML19.F3.D.T122

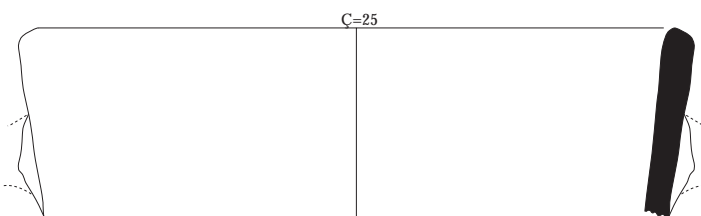
3

ÇÖ VIIC



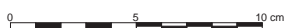
L12.PBML15.F7.918.T.134

4



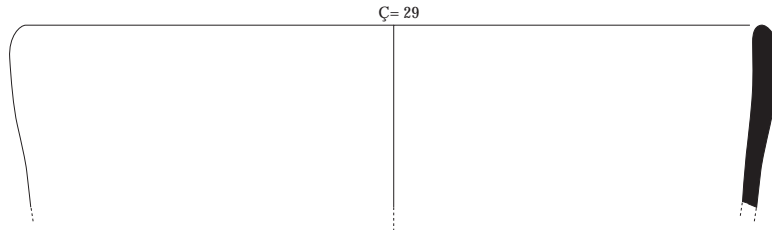
L12.PBML19.629.T115

5



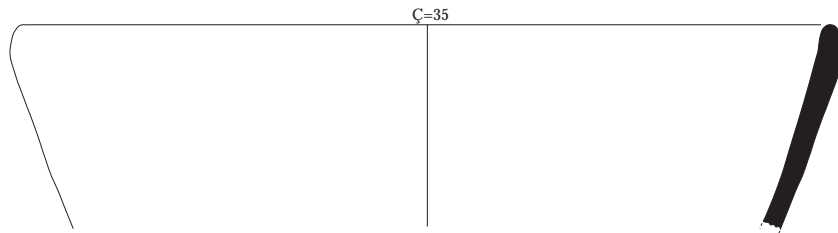


## ÇÖ VIIC



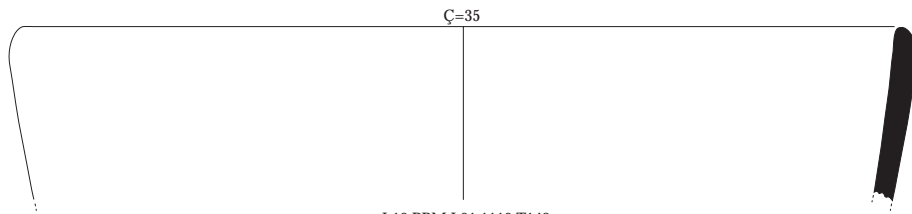
L.12.PBM.L21.1365.T145

1



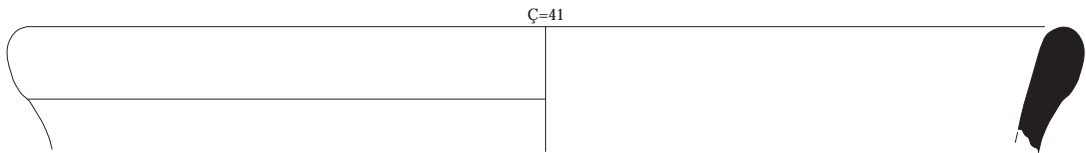
L.13.PBM.L19.F3.628.T115

2



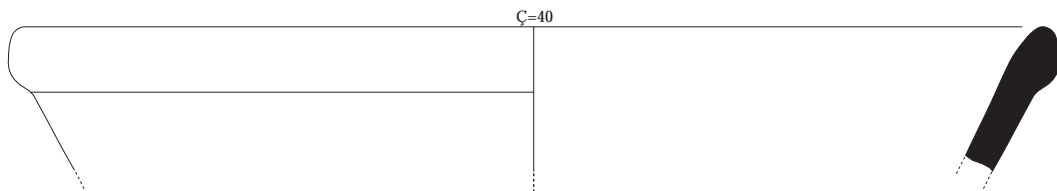
L.12.PBM.L21.1119.T148

3



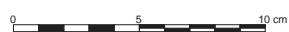
L.12.PBM.L15.364.T88

4

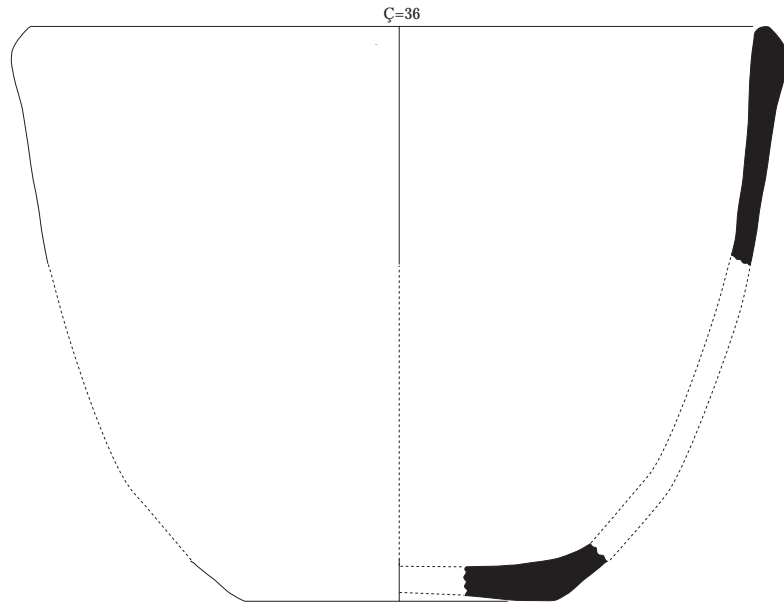


L.13.PBM.L28.F3.41.T11

5

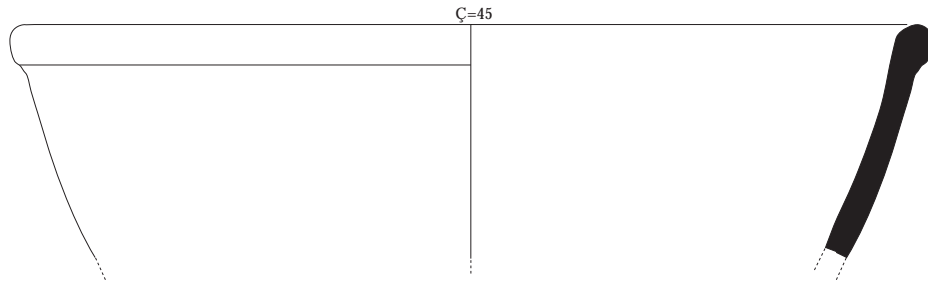


ÇÖ VIIC



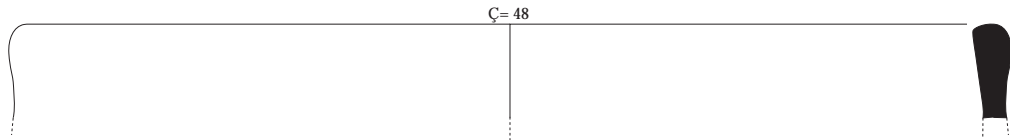
L13.PBM.L19.F1.670.T110

1



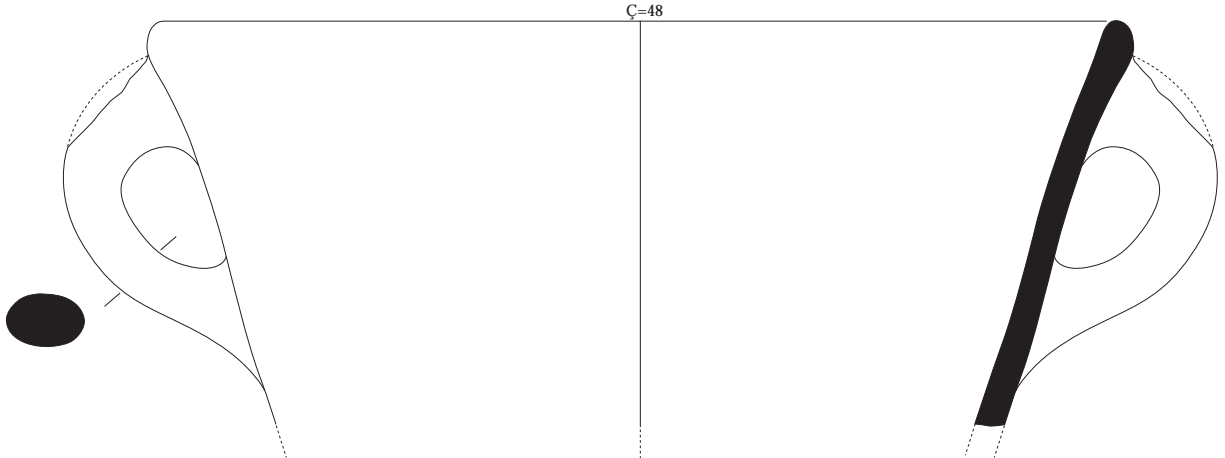
L.12.PBM.L21.1318.T145

2



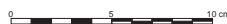
L.12.PBM.L21.1086 T143

3



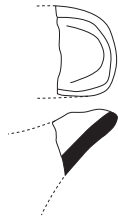
L.12.PBM.L17.F4.628.T15

4



TESTİ

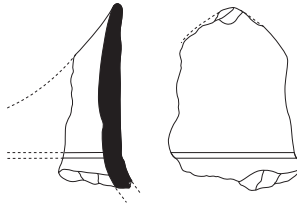
---



L12.PBM.L17.531.T106

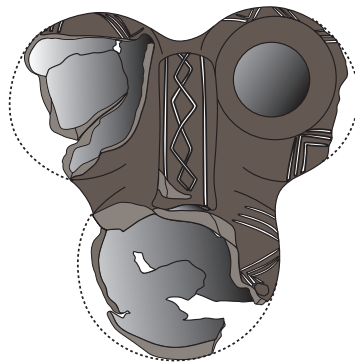
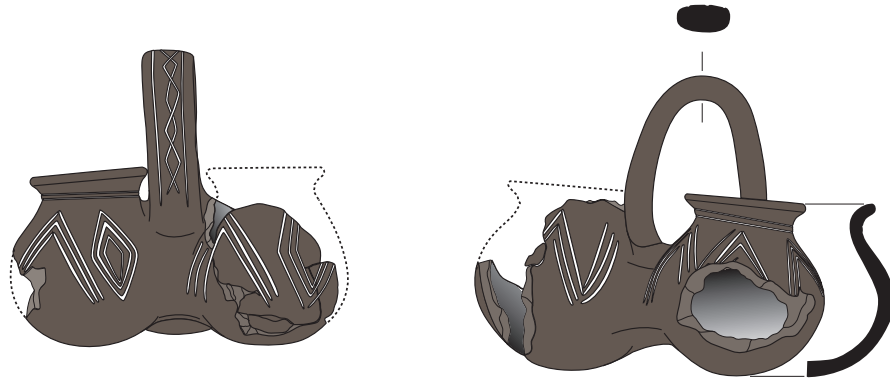


L12.PBM.L21.F1.1315.T151



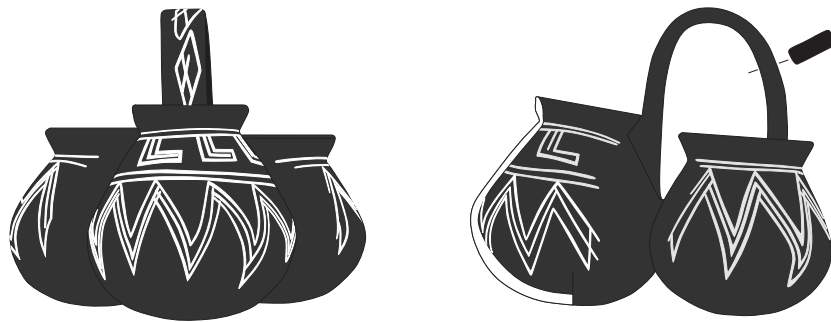
L.13.PBM.L28.F4.PT.105.T12

MÇ



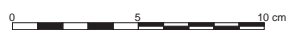
L.13.PBM.M01.02

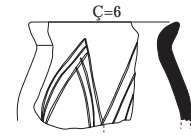
1



L.10.BN.PM04.02

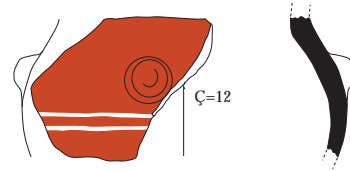
2





L13.PBML35.F1.252.T58

1



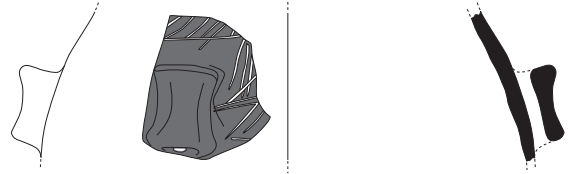
L12.PBML8.F2.63.T11

2



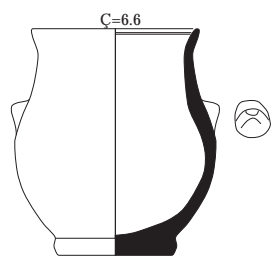
L10.BN.S6.L4.F1.10

3



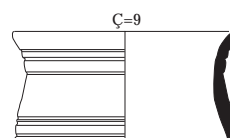
L13.PBML35.499.T97

4



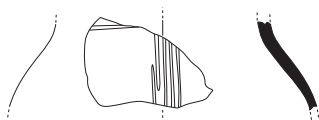
L12.PBML19.956.T133

1



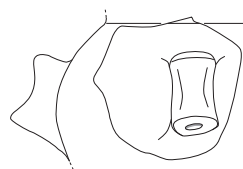
L12.PBML17.497.T103

2



L13.PBML19.623.T115

3



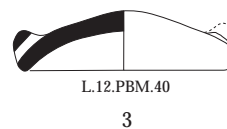
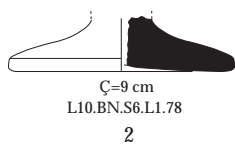
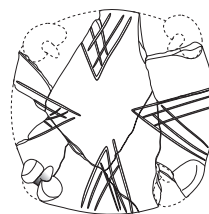
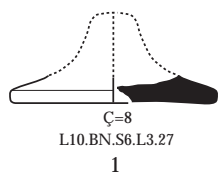
L12.PBML17.764.T124

4

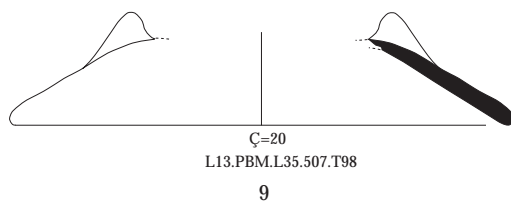
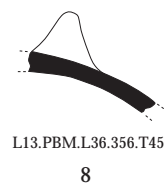
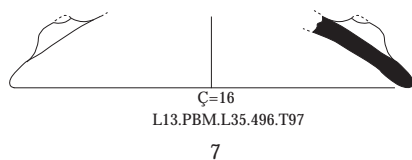
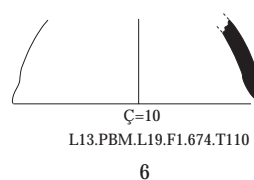
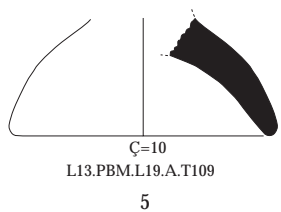
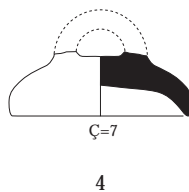


KP I

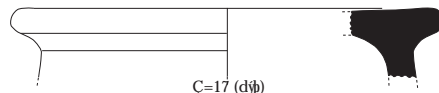
KP II



KP III

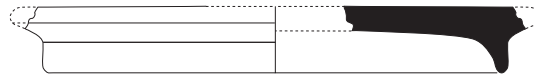


KP IV



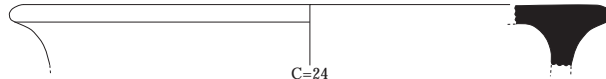
Ç=17 (dış)  
L12.PBM.L21.F1.1141.T147

1



Ç=18  
L12.PBM.L19.1004.T132

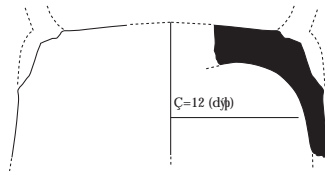
2



Ç=24  
L13.PBM.L35.A.T43

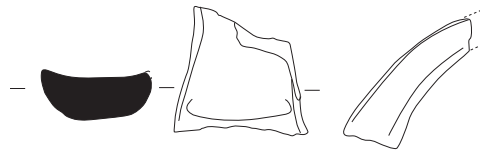
3

KP V



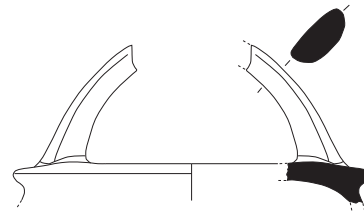
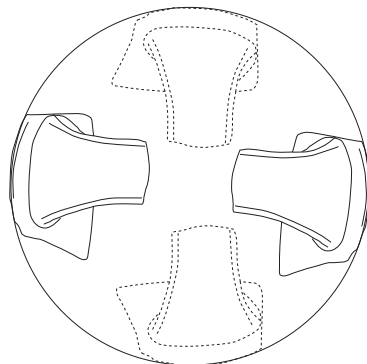
Ç=12 (dış)  
L12.PBM.L21.F1.1137.T147

4



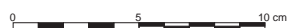
L13.PBM.L19.B.T109

5



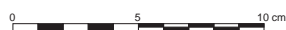
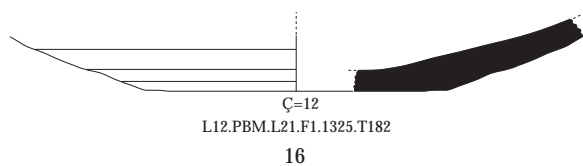
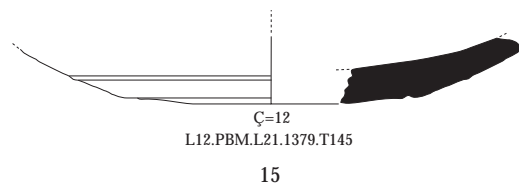
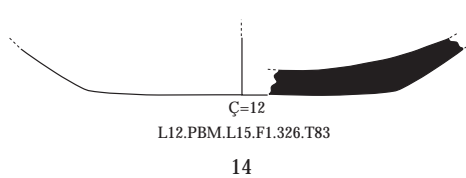
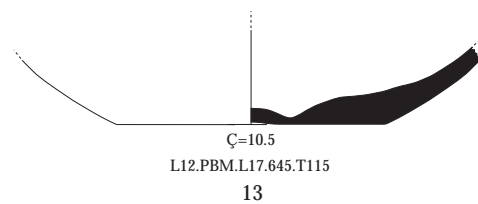
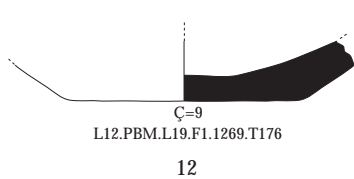
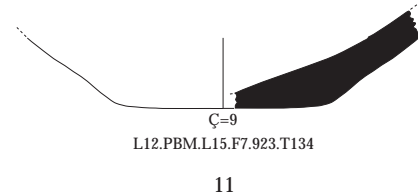
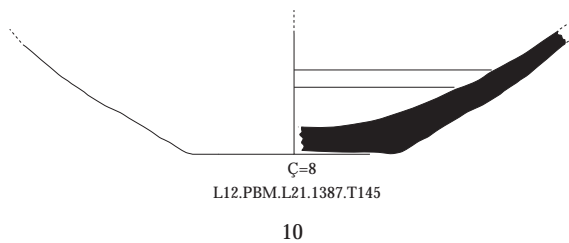
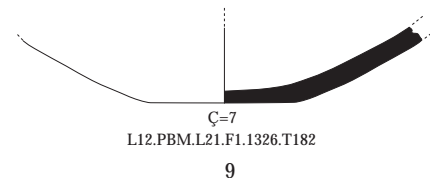
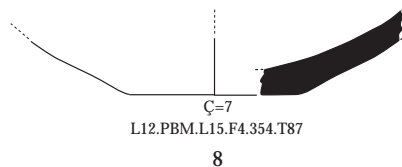
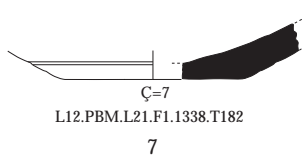
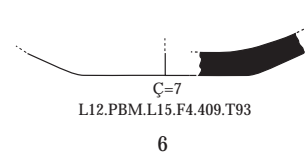
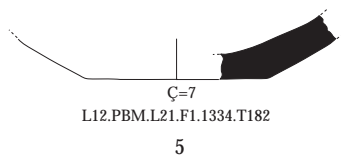
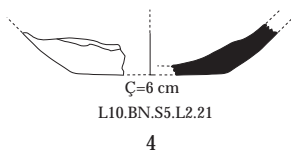
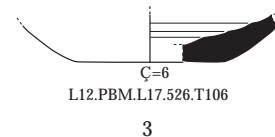
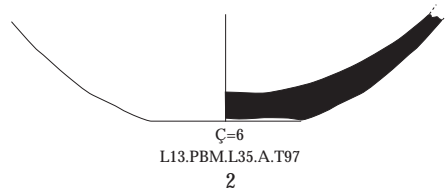
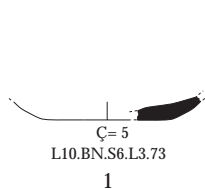
Ç=14  
L13.PBM.L19.F3.632.T125

6

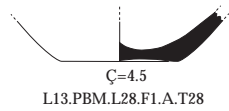




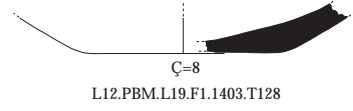
DDI



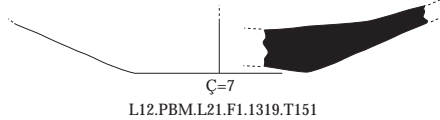
**DD I**



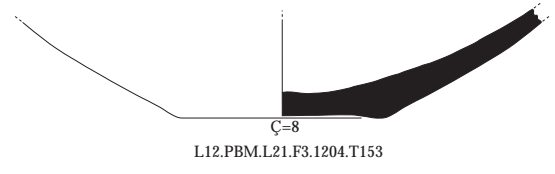
1



2

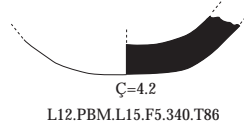


3

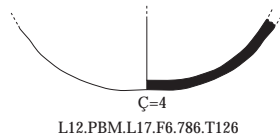


4

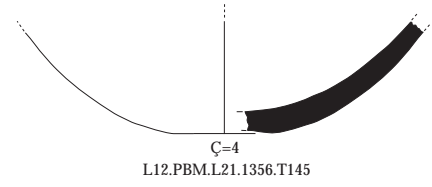
**DD II**



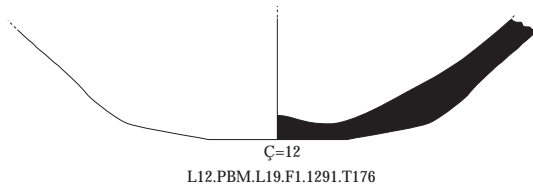
5



6

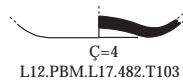


7

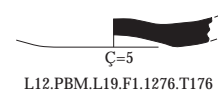


8

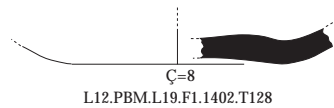
**DD III**



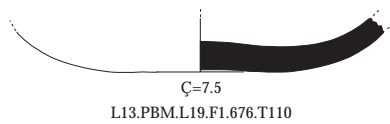
9



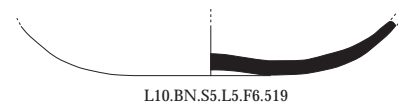
10



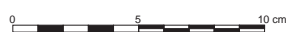
11



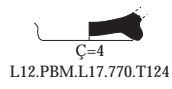
12



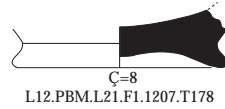
13



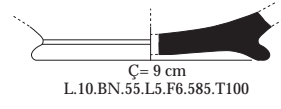
**KDI**



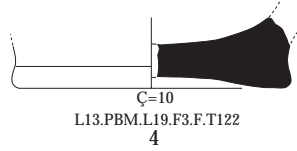
1



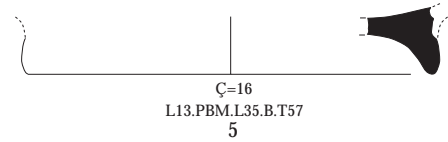
2



3

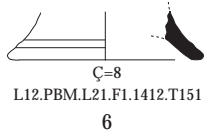


4

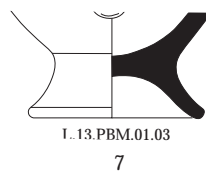


5

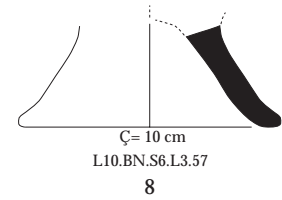
**KD II**



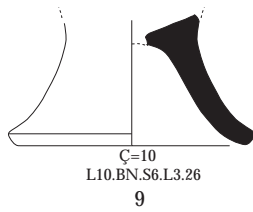
6



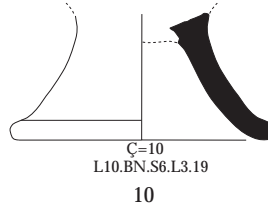
7



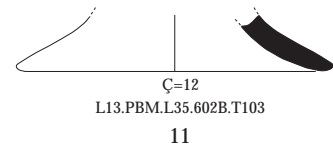
8



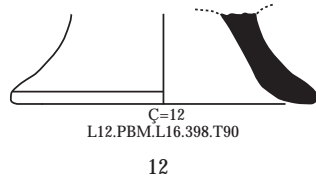
9



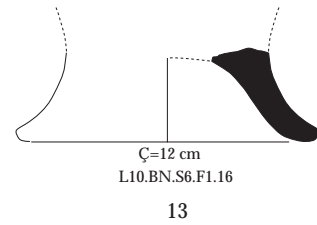
10



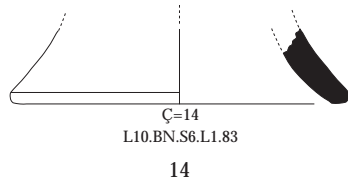
11



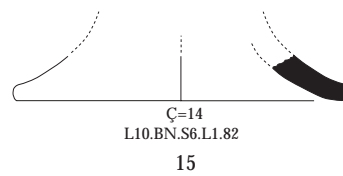
12



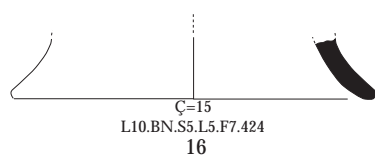
13



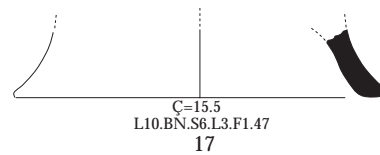
14



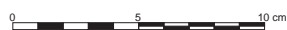
15



16



17



KD II



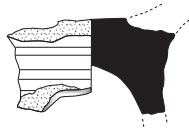
Ç=12  
L10.BN.S5.L5.F7.414

1



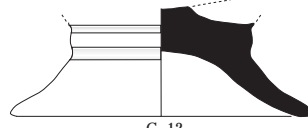
Ç=16  
L10.BN.S5.L5.F5.A.T410

2



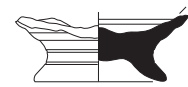
L10.BN.S6.L3.53

3



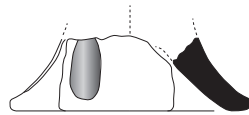
Ç=12  
L10.BN.L5.F7.462.T87

4



Ç=4.5  
L12.PBM.L21.F1.1267.T174

5



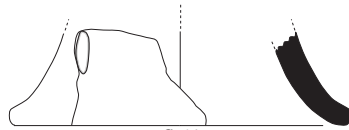
Ç=10 cm  
L10.BN.S6.L1.79

6



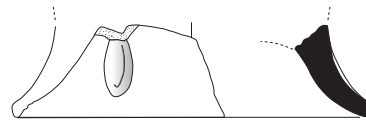
Ç=14  
L10.BN.S6.L3.59

7



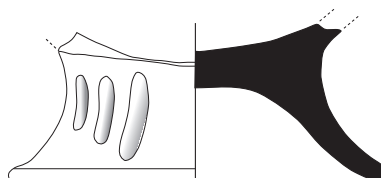
Ç=14  
L10.BN.S6.L3.34

8



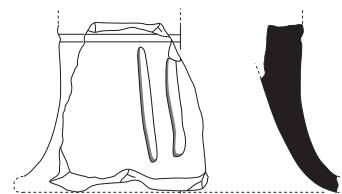
Ç=14  
L13.PBM.L35.F1.348.T60

9



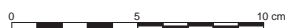
Ç=13.6  
L12.PBM.L7.F3.258.T53

10



L13.PBM.L19.F3.639.T122

11



ETÇ 2

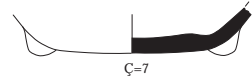
AY IA



1



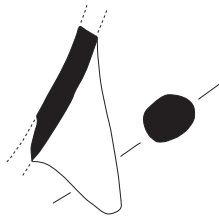
2



Ç=7  
L10.BN.S5.L5.F3.518.T93

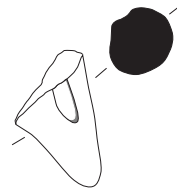
3

AY IB



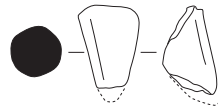
L10.BN.S6.L3.24

4



L13.PBML36.PT.332.T69

5

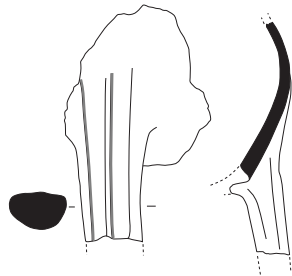


L13.PBML35.PT.A.T98

6

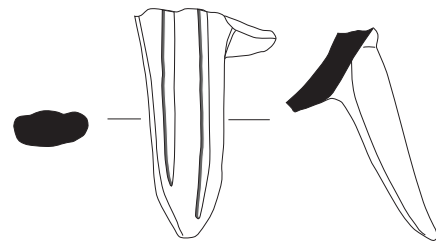
AY II

AY IIA



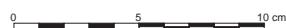
L13.PBML36.F1.PT.A.T70

7

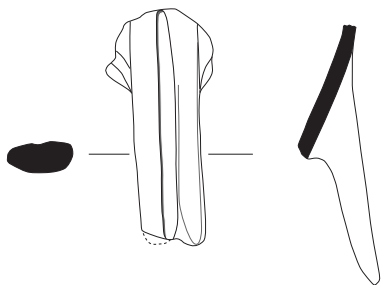


L10.BN.S5.L1.402

8

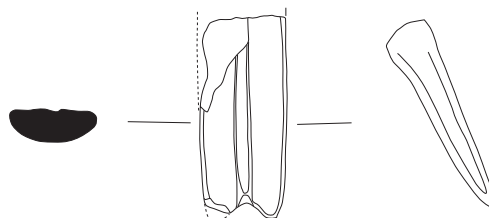


AY II C



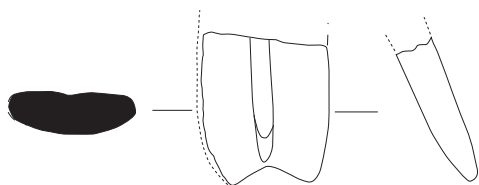
L10.BN.S5.L1.402

1



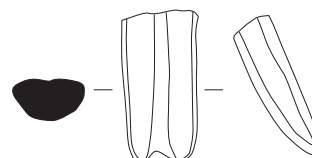
L10.BN.S5.L1.336

2



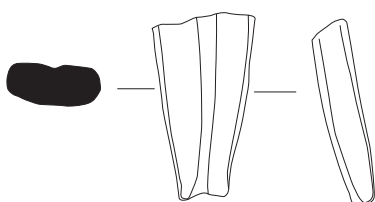
L10.BN.S5.L5.F7.426

3



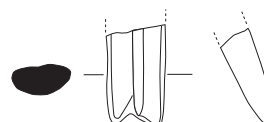
L10.BN.S5.452

4



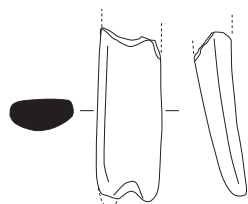
L10.BN.S5.L1.400

5



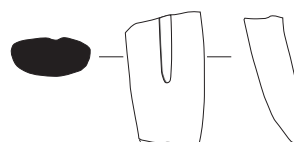
L10.BN.S5.L1.398

6

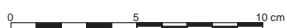


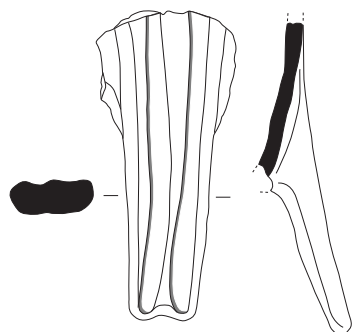
L12.PBM.L19.A.T115

7



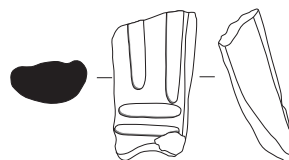
8





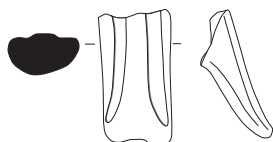
L10.BN.S5.L5.F6.515.T94

1



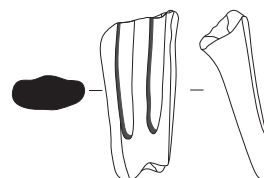
L13.PBM.L35.F1.454.T56

2



L13.PBM.L35.A.T105

3



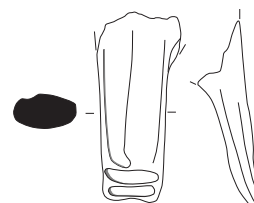
L.10.BN.S7.L2.07

4



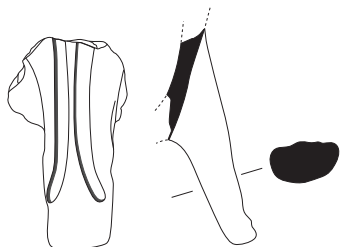
L13.PBM.L36.216.T47

5



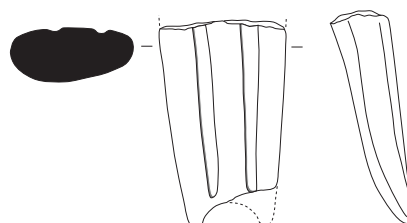
L13.PBM.L35.F1.244.T58

6



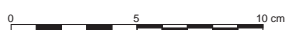
L.10.BN.55.L5.F4.187.T25

7

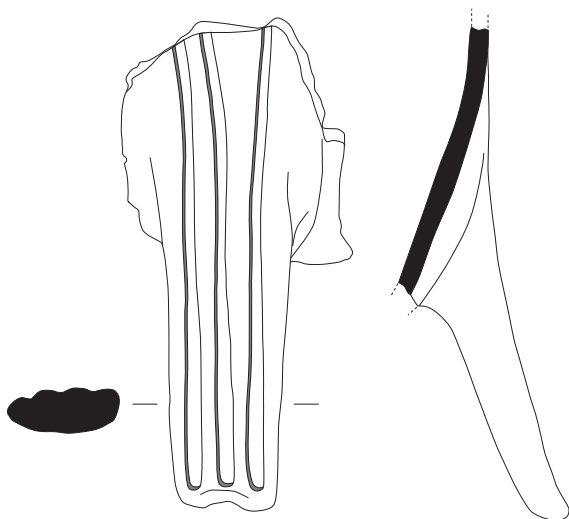


L13.PBM.L36.326.T69

8

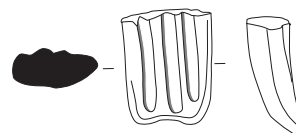


AY IIC



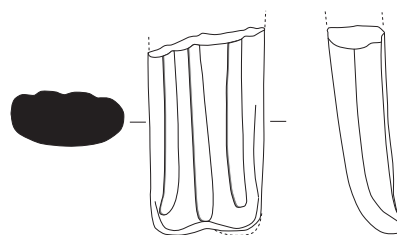
L13.PBM.L35.F3.355.T71

1



L10.BN.S5.L5.F5.284

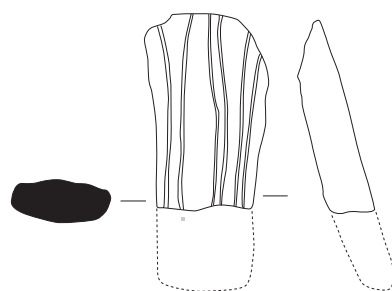
2



L13.PBM.L35.506.T98

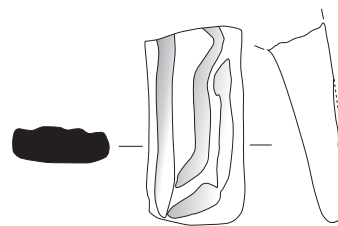
3

AY IID



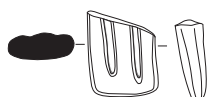
L10.BN.S6.L3.18

4



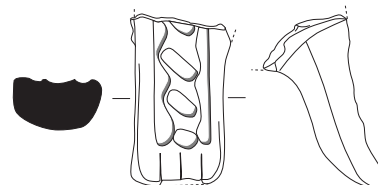
L10.BN.S6.L3.61

5



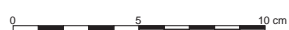
L13.PBM.L36.537.T45

6



L10.BN.S7.L2.F1.61

7





AYIB



L12.PBM.L17.653.T115

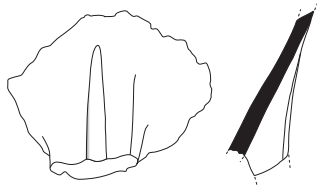
1



L12.PBM.L17.495.T105

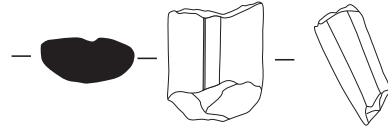
2

AY II



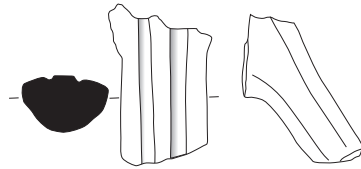
L12.PBM.L19.F1.1297.T176

3



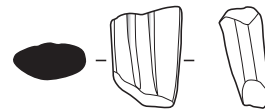
L12.PBM.L15.F5.367.T88

4



L12.PBM.L21.F1.1266.T174

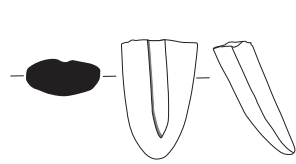
5



L12.PBM.L15.F4.352.T87

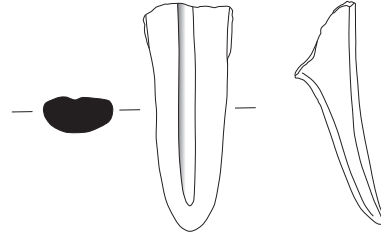
6

AY IIA



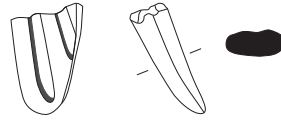
L12.PBM.L16.391.T90

1



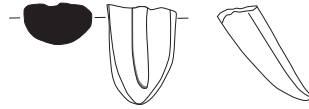
L12.PBM.L21.F1.1296.T179

2



L.12.PBM.L8.F1.A T26

3



L12.PBM.L15.F7.940.T134

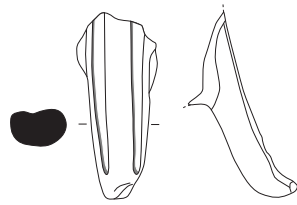
4



L12.PBM.L21.F1.1321.T151

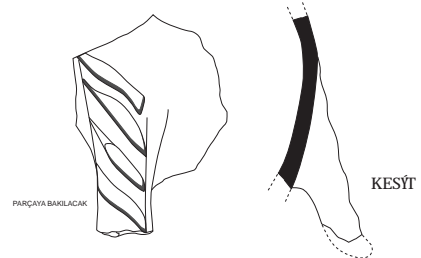
5

AY IIB



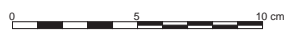
L12.PBM.L15.365.T88

6

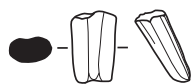


L.12.PBM.L21.1377.T145

7

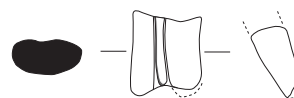


AY IIC



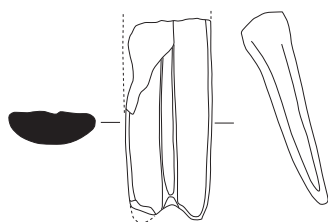
L12.PBM.L15.336.T84

1



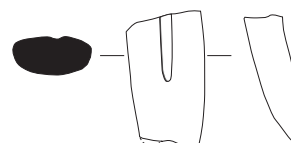
L10.BN.S5.453.T85

2



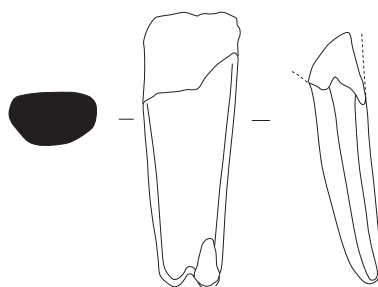
L10.BN.S5.L1.396

3



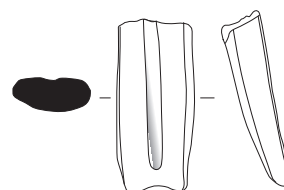
L10.BN.S5.L1.399

4



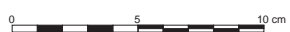
L12.PBM.L29.F5.397.T35

5

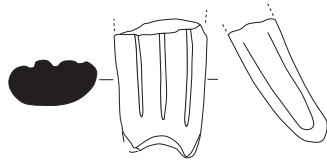


L12.PBM.L17.527.T106

6

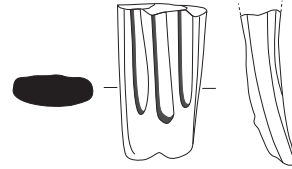


AY IIC



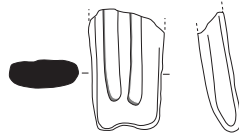
L13.PBM.L29.F5.814.T31

1



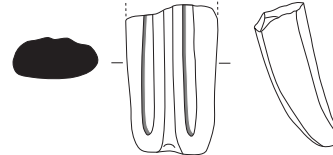
L.10.BN.S5.L2.312

2



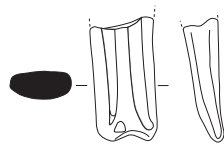
L13.PBM.L19.F3.PT.H.T122

3



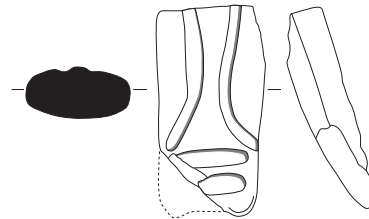
L13.PBM.L36.F1.194.T48

4



L12.PBM.L17.652.T115

5



L13.PBM.L19.617.T112

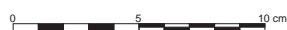
6

AY III

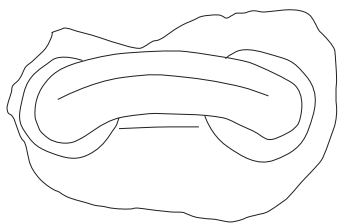


L12.PBM.L15.F5.347.T86

7

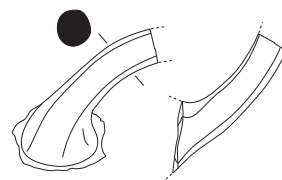
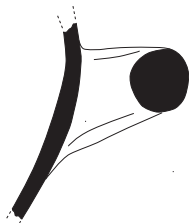


KU I



L12.PBM.L17.491.T105

1



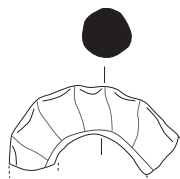
L.12.PBM.L21.1367.T145

2



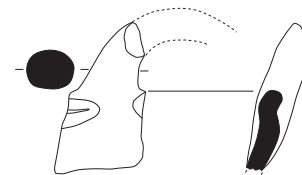
L13.PBM.L36.F1.177.T53

3



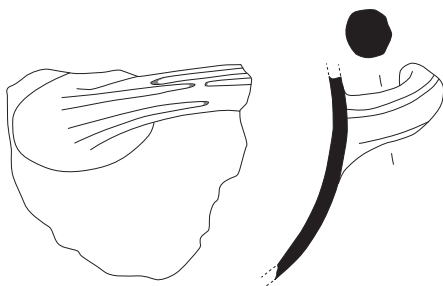
L12.PBM.L17.555.T106

4



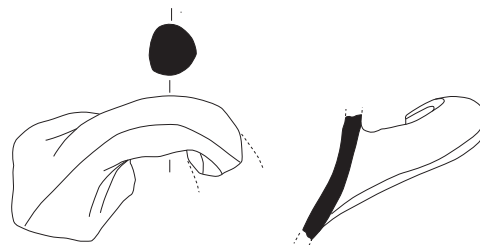
L12.PBM.L15.F6.1164.T151

5



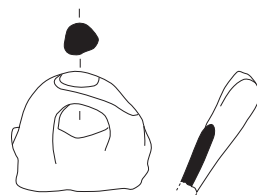
L12.PBM.L17.481.T103

6



L12.PBM.L15.F4.413.T93

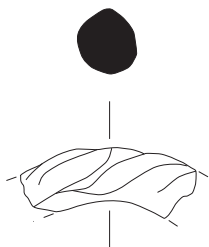
7



L12.PBM.L21.F1.1347.T182

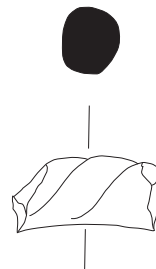
8

KU II A



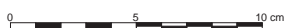
L10.BN.S5.L5.F7.413

9



L10.BN.S6.L4.14

10

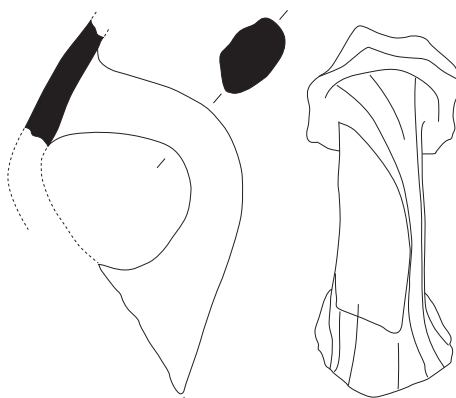


**KU IIB**



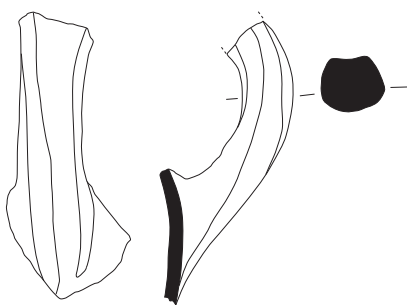
L13.PBM.PM01.01

1



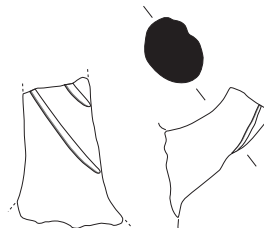
L13.PBM.L35.B.T103

2



L13.PBM.L36.521.T47

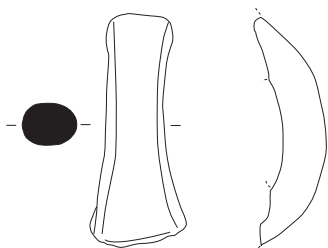
3



L13.PBM.L35.B.T97

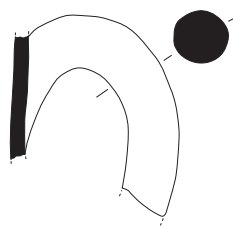
4

**KU IIIA**



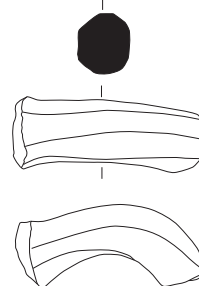
L13.PBM.L35.343.T43

5



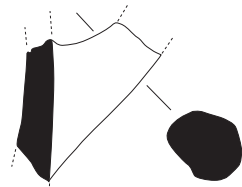
L12.PBM.L15.F7.908.T135

6



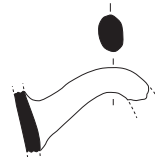
L13.PBM.L36.B.T69

7



L10.BN.S6.L3.28

8



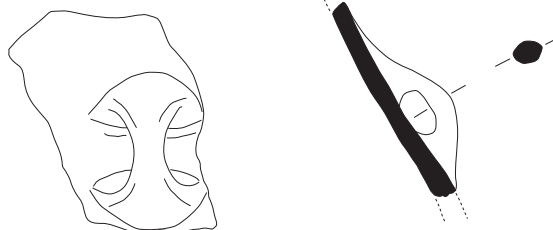
L13.PBM.L35.602.A.T103

9



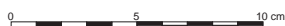
L.10.BN.S7.L2.311

10

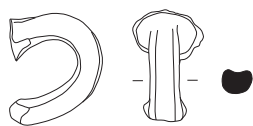


L10.BN.S6.L4.12

11

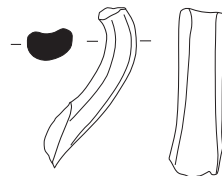


**KU IIB**



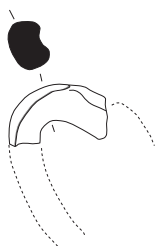
L10.BN.S5.L5.F6.507.T94

1



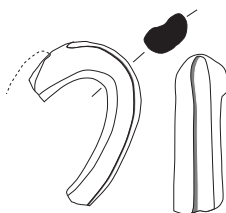
L13.PBM.L35.344.T43

2



L12.PBM.L21.1081.T143

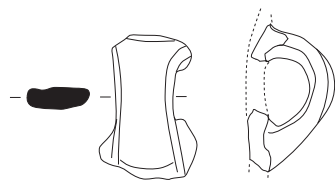
3



L12.PBM.L19.749.T123

4

**KUV**



L13.PBM.L35.A.T51

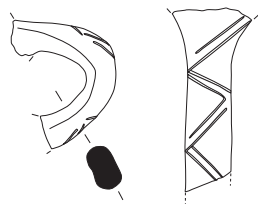
5



L13.PBM.L19.F1.677.T40

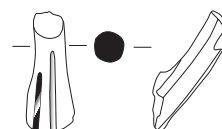
6

**KUVA**



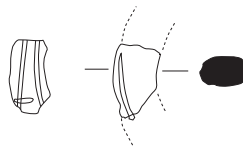
L12.PBM.L19.A.T133

7



L12.PBM.L21.F1.1311.T151

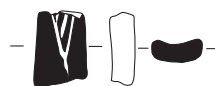
8



L10.BN.S6.L3.77

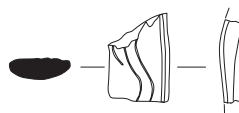
9

**KUVB**



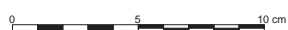
L10.BN.S5.L5.F5.288

10

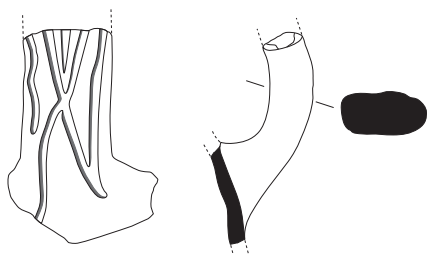


L10.BN.S6.L3.63

11

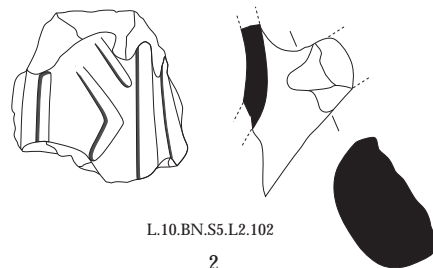


KUVIA



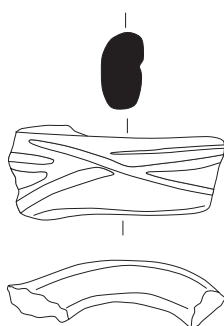
L.10.BN.55.L5.F6.588.T100

1



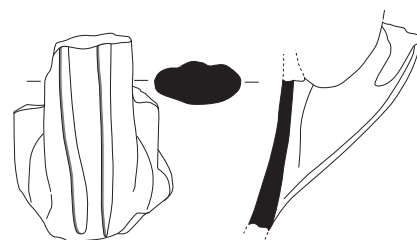
L.10.BN.S5.L2.102

2



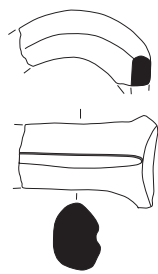
L13.PBML36.A.T69

3



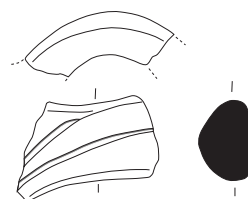
L13.PBML19.F3F.T122

4



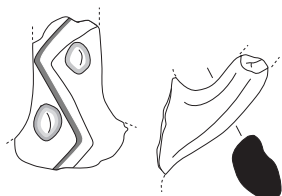
L12.PBML21.F1.A.T179

5



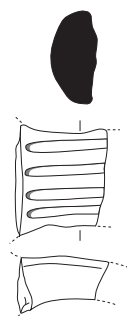
L12.PBML21.F1.1144.T147

6



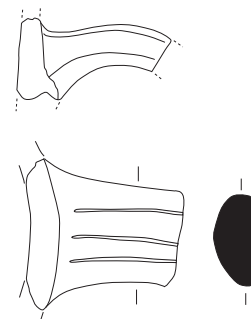
L12.PBML15.F1.A.T109

7



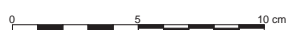
L12.PBML19.A.T119

8



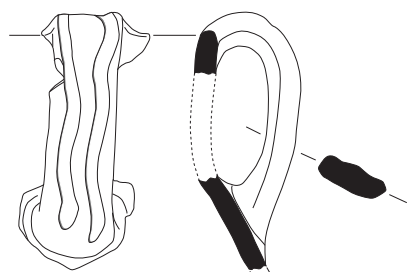
L13.PBML28.F5.A.T61

9





**KU VIB**



L12.PBM.L7.F1.127.T29

1



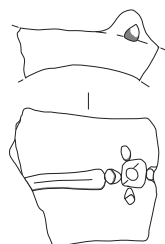
L13.PBM.L35.510.T98

2



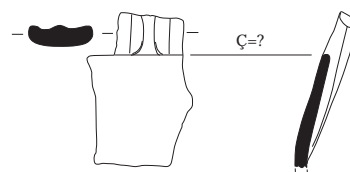
L13.PBM.L29.F5.397A.T35

3



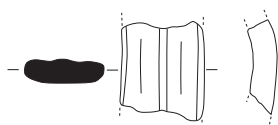
L13.PBML19.F3.D.T122

5



L13.PBM.L19.621.T115

6



L13.PBM.L19.622.T115

4

**KU VII**



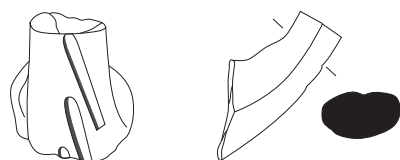
L.13.PBM.L28.F1.101.T17

7



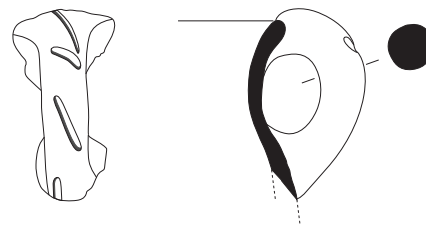
L12.PBM.L21.F1.1312.T151

8



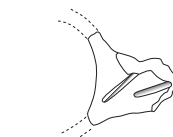
L.12.PBM.L8.F1.108 T2

9



L.12.PBM.L8.F1.111 T26

10

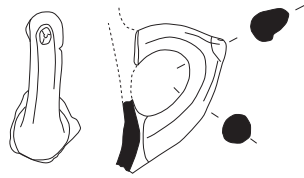


L12.PBM.L15.F4.362.T87

11

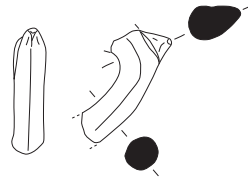


**KU VIII**



L13.PBM.L35.A.T103

1



L13.PBM.L36.336.T69

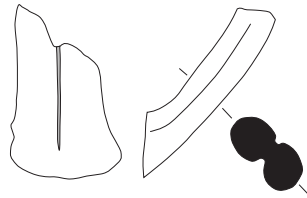
2



L.10.AE.55.L5.F6.598.T100

3

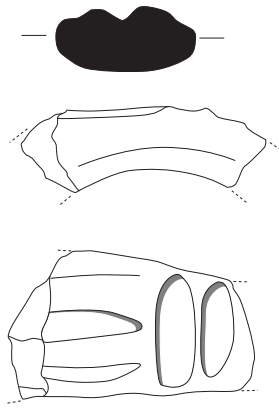
**KU IX**



L12.PBM.L19.753.T123

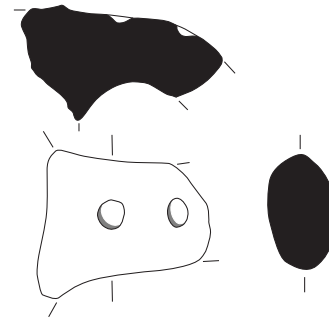
4

**KUX**



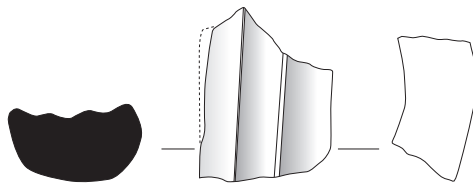
L13.PBM.L35.587.T105

5



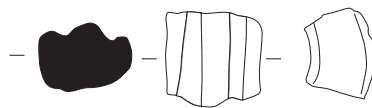
L13.PBM.L30.PT.552.T18

6



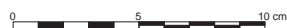
L10.BN.S5.L5.F7.431

7

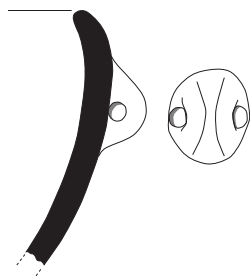


L13.PBM.L35.B.T98

8

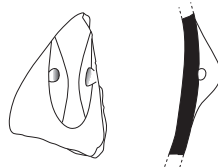


TU I



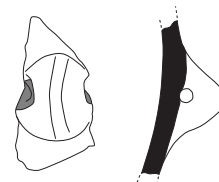
L13.PBM.L35.38.T49

1



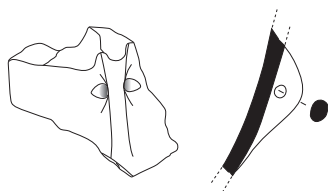
L.10.BN.S7.L2.361

2



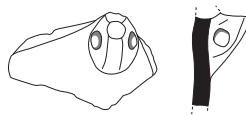
L13.PBM.L35.F3.683.T71

3



L.10.BN.55.L5.F4.184.T.25

4



L13.PBM.L35.600.T103

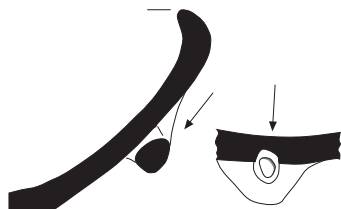
5



L.13.PBM.PM01.01

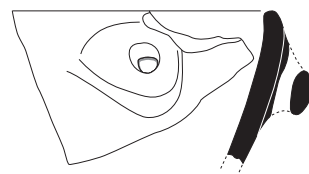
6

TU II



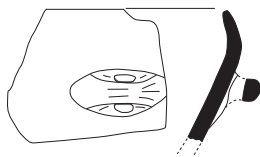
L13.PBM.L35.F3.305.T71

7



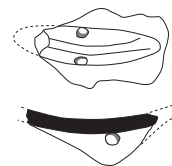
L13.PBM.L36.539.T45

8



L10.BN.S5.L5.447

9



L10.BN.S5.L5.F6.506.T94

10



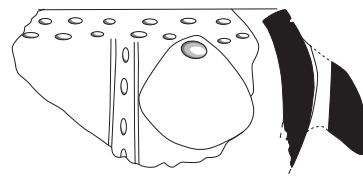
L10.BN.S6.L4.F1.10

11



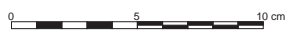
L.12.PBM.40

13

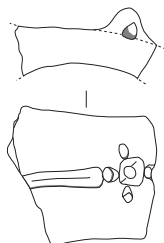


L10.BN.S6.L3.20.T07

12



TU III



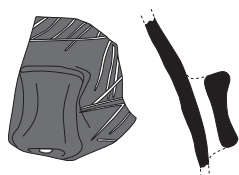
1



L.13.PBM.L29.52.T52

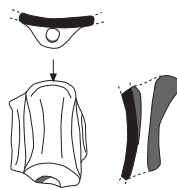
2

TU IV



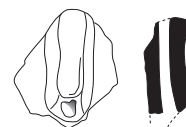
L13.PBM.L35.499.T97

3



L10.BN.S5.454

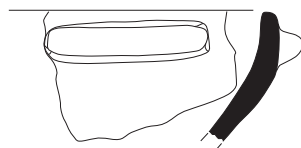
4



L13.PBM.L19.579.T106

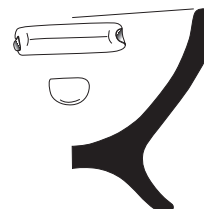
5

TU V



L10.BN.S6.L3.21

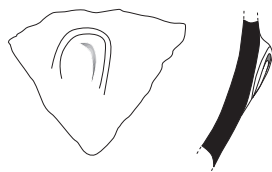
6



L.13.PBM.01.03

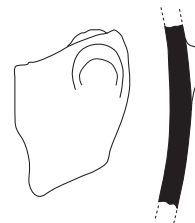
7

TU VI



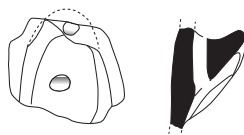
L10.BN.S7.L2.33

8



L10.BN.S5.L2.F1.119

9



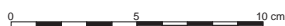
L13.PBM.L29.F4.A.T26

10

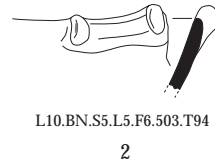
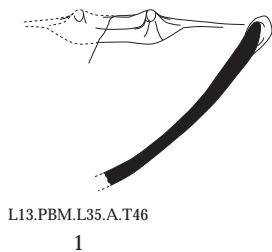


L12.PBM.L19.956.T133

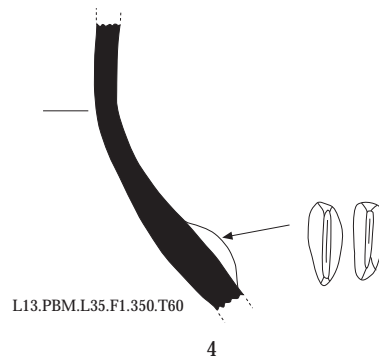
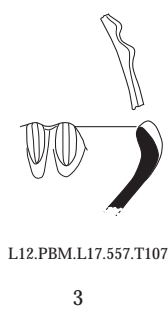
11



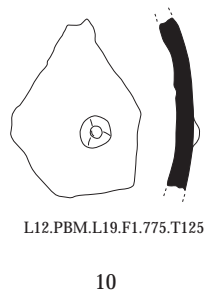
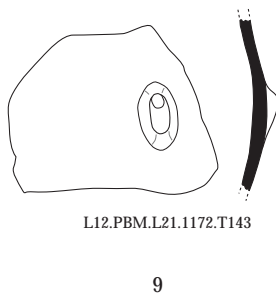
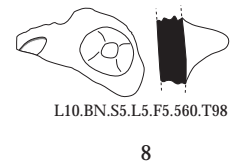
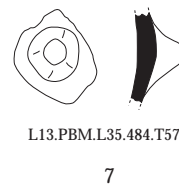
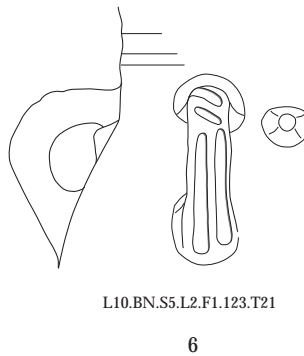
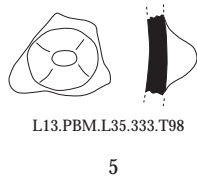
TU VII



KB I



KB II



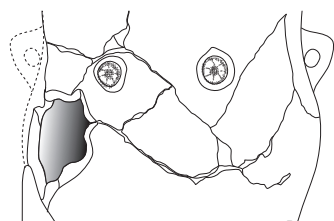
**KB II**

---



L13.PBM.L35.507.T98

1



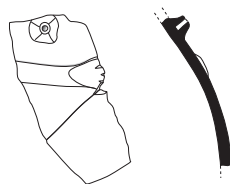
L.12.PBM.06

2



L13.PBM.L28.F5.392.T61

3



L.12.PBM.84

4

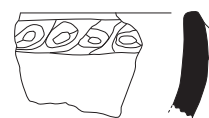
**KB III**

---



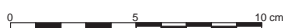
L10.BN.S6.L3.31

5

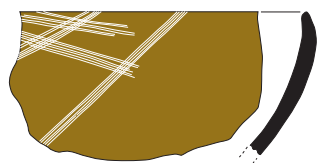


L10.BN.S6.L3.52

6

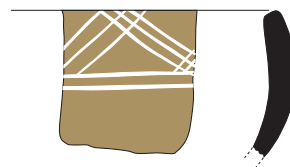


BOYA



L10.BN.S5.L5.439

1



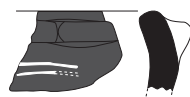
L13.PBM.L35.F1.349.T60

2



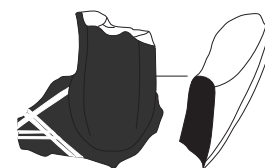
L10.BN.S5.L5.F3.516.T95

3



L10.BN.S5.L2.F3.375

4



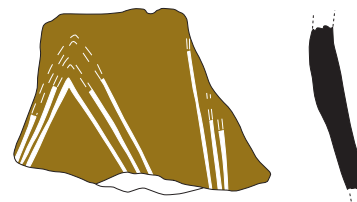
L10.BN.S5.L2.367

5



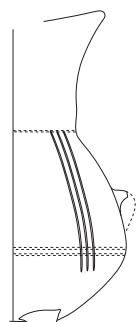
L13.PBM.L35.F3.669.T71

6



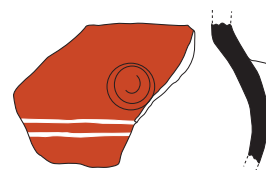
L12.PBM.L21.1118.T143

7



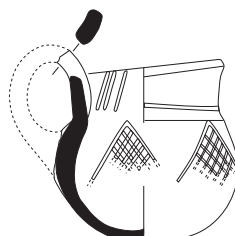
L.13.PBM.PM01.01

8



L12.PBM.L8

9



L.10. BN.PM1.03

10

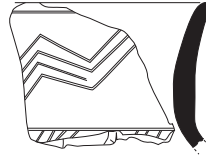


ÇİZİ VE DOLGU



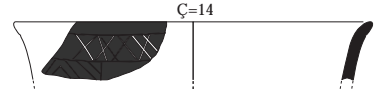
L13.PBM.L35.D.T98

1



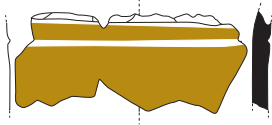
L13.PBM.L35.532.T98

2



L13.PBM.L28.19.T3

3



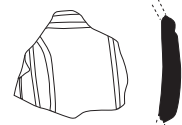
L13.PBM.L19.620.T115

4



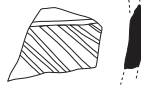
L10.BN.S6.L3.68

5



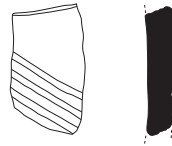
L10.BN.S6.L3.65

6



L10.BN.S6.L3.66

7



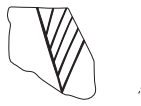
L10.BN.S6.L3.22

8



L13.PBM.L35.526.T100

9



L10.BN.S5.L5.F7.427

10



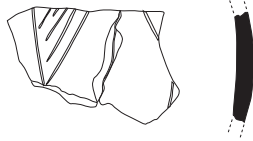
L10.BN.S5.L5.F7.429

11



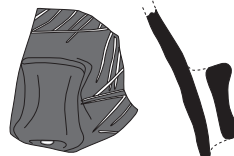
L10.BN.S5.L5.F5.55.T88

12



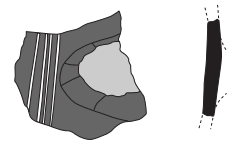
L10.BN.S5.L5.F7.430

13



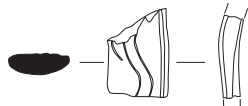
L13.PBM.L35.499.T97

14



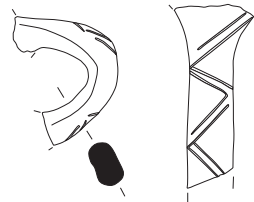
L10.BN.S6.L3.58

15



L10.BN.S6.L3.63

16



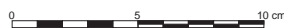
L12.PBM.L19.A.T133

17



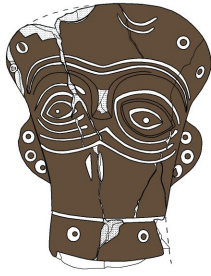
L10.BN.S5.L5.F5.288

18

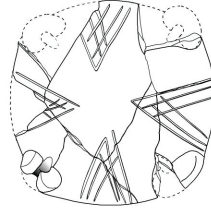




ÇİZİ VE DOLGU



1



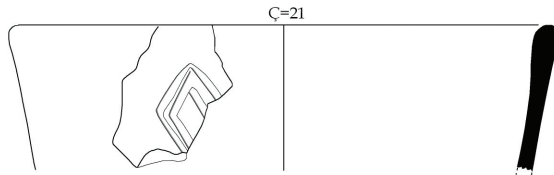
L.12.PBM.40

2



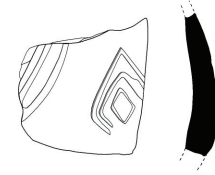
3

OLUK



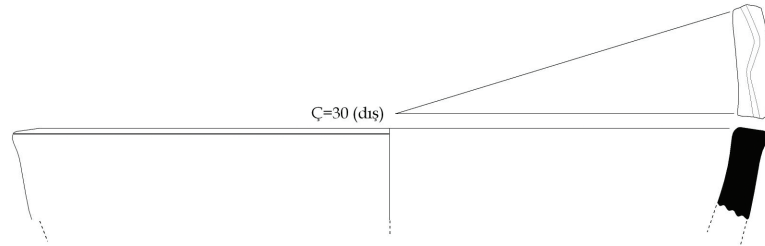
L10.BN.S5.PM4.L5.F8.313

4



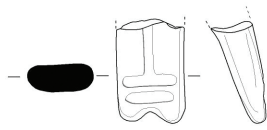
L.13.PBM.L35.271.T46

5



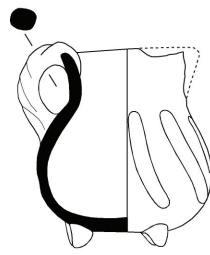
L10.BN.S5.L2.14.T7

6



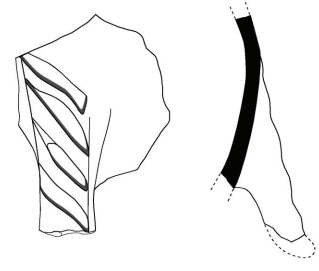
L13.PBM.L36.216.T47

7



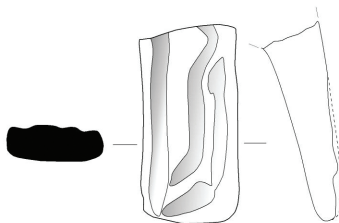
L10.BN.PM1.02

8



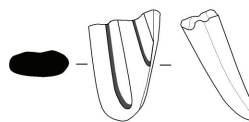
L.12.PBM.L21.1377.T145

9



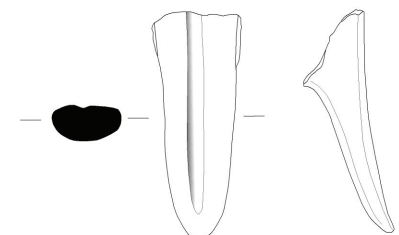
L10.BN.S6.L3.61

10



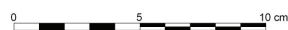
L.12.PBM.L8.F1.A T26

11

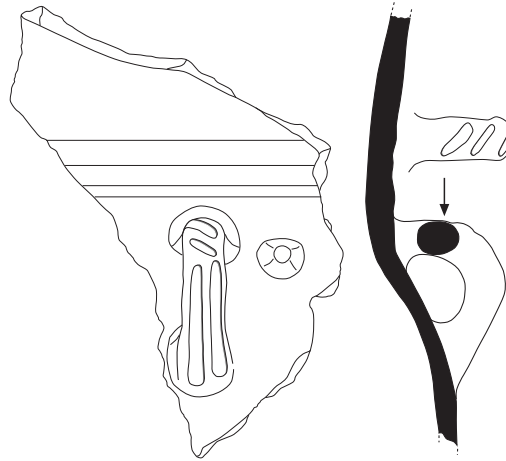


L12.PBM.L21.F1.1296.T179

12

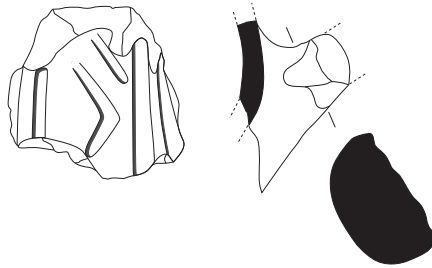


OLUK



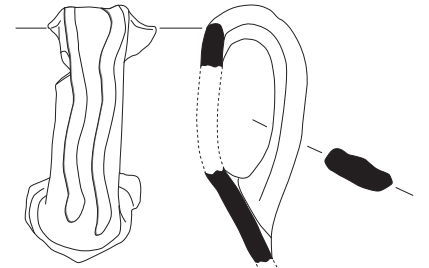
L10.BN.S5.L2.F1.123.T21

1



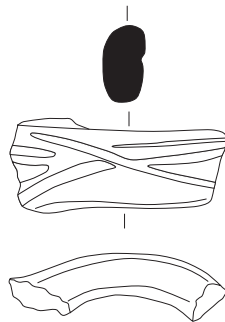
L.10.BN.S5.L2.102

2



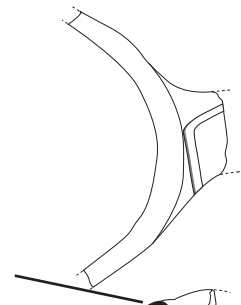
L12.PBM.L7.F1.127.T29

3



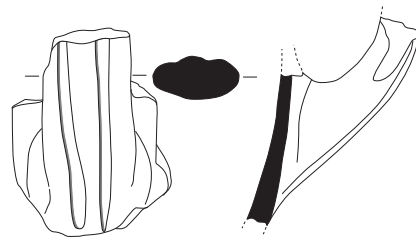
L13.PBML36.A.T69

4



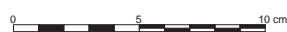
L10.BN.S7.L2.31

5

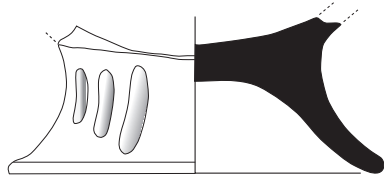


L13.PBML19.F3.F.T122

6

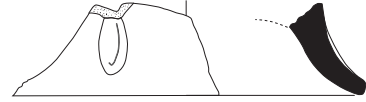


ÇUKURCUK



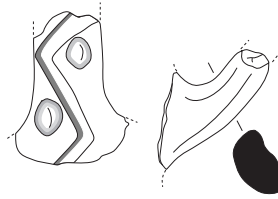
L12.PBM.L7.F3.258.T53

1



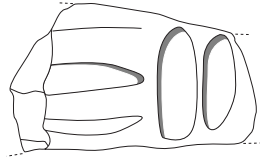
L13.PBM.L35.F1.349.T60

2



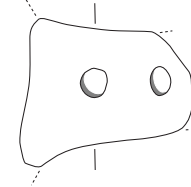
L12.PBM.L15.F1.A.T109

3



L13.PBM.L35.587.T105

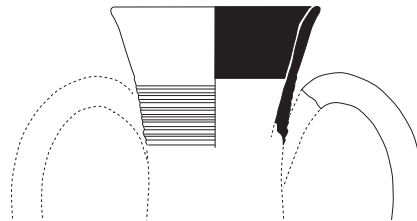
4



L13.PBM.L30.552.T18

5

YIV



L10.BN.S7.L2.57

6

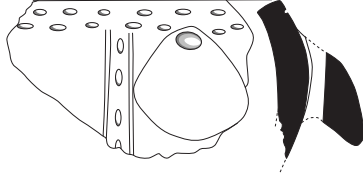


ÇENTİK



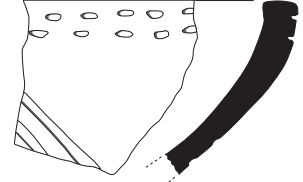
L.12.PBM.L21.1364.T145

1



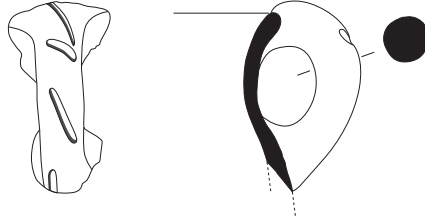
L10.BN.S6.L3.20.T07

2



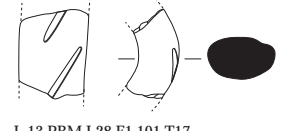
L10.BN.S5.L5.F7.411

3



L.12.PBM.L8.F1.111 T26

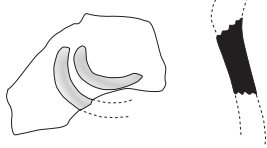
4



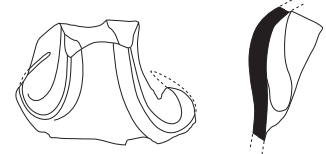
L.13.PBM.L28.F1.101.T17

5

KABARTMA

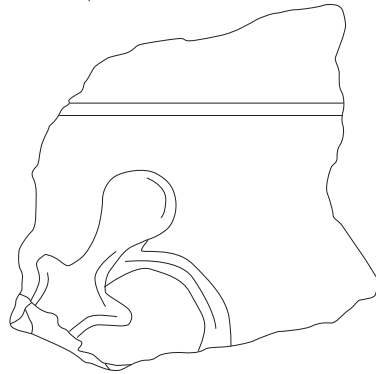


6



L12.PBN.L15.P4.401.T93

7



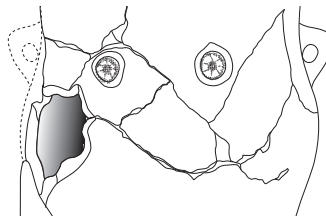
L10.BN.S5.L5.F3.599

8



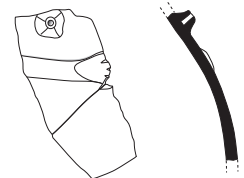
L13.PBM.L28.F5.392.T61

9



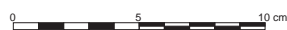
L.12.PBM.06

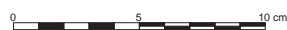
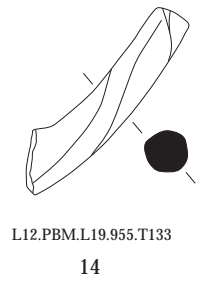
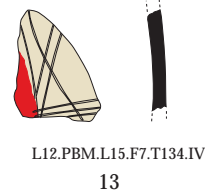
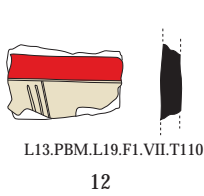
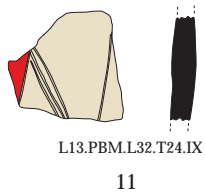
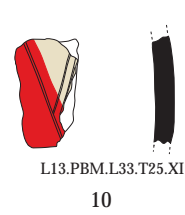
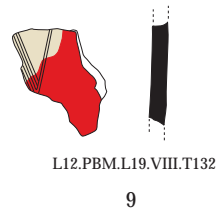
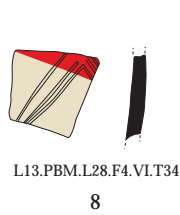
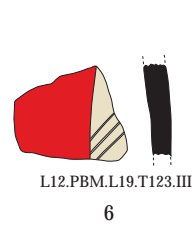
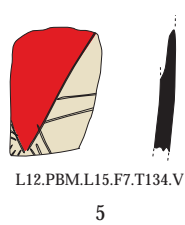
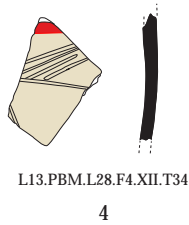
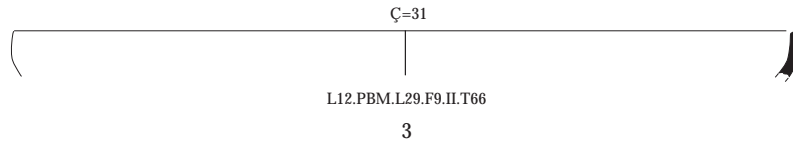
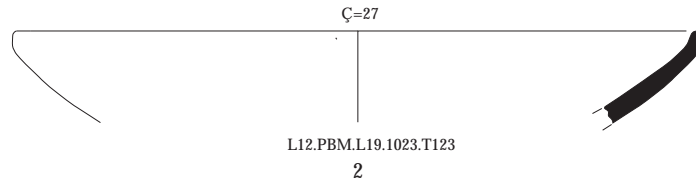
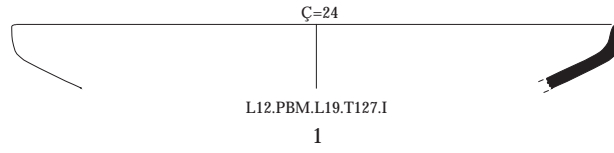
10

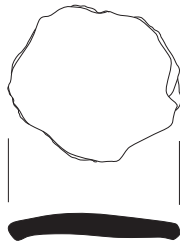


L.12.PBM.84

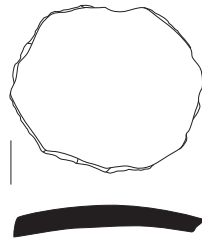
11



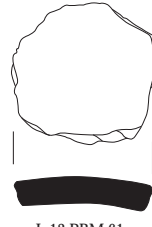
**PARLAK PERDAHLI KIRMIZI ASTAR VE MOTIFLİ SAKLI ASTAR**




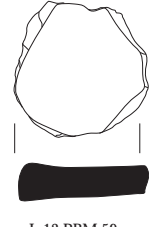
L.13.PBM.78  
1



L.13.PBM.103  
2



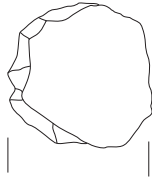
L.13.PBM.61  
3



L.13.PBM.59  
4



L.13.PBM.35  
5



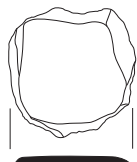
L.12.PBM.26  
6



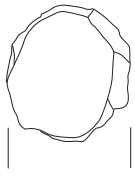
L.13.PBM.106  
7



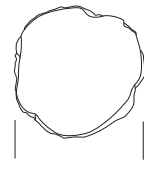
L.12.PBM.24  
8



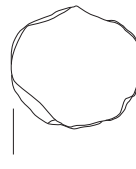
L.13.PBM.02  
9



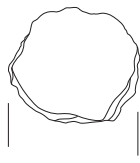
L.13.PBM.37  
10



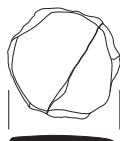
L.12.PBM.17  
11



L.13.PBM.24  
12



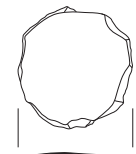
L.12.PBM.25  
13



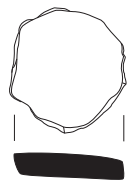
L.13.PBM.33  
14



L.13.PBM.102  
15



L.13.PBM.22  
16



L.13.PBM.99  
17



L.13.PBM.42  
18

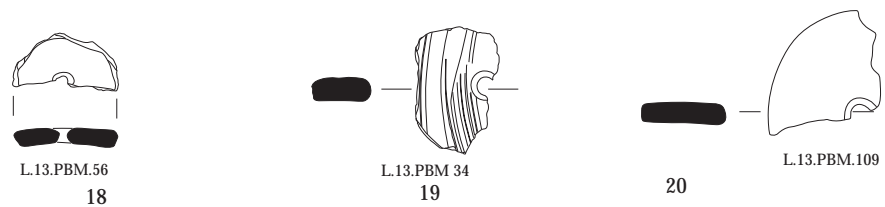
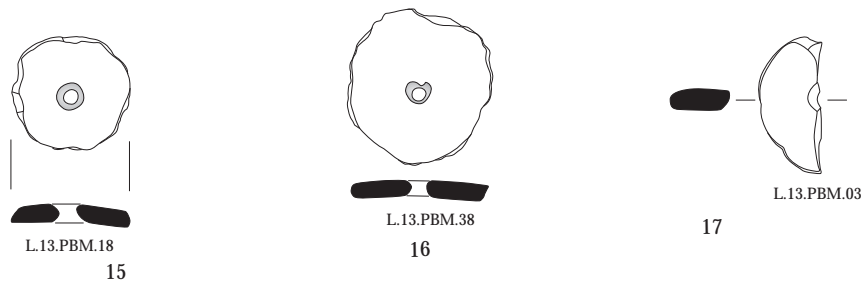
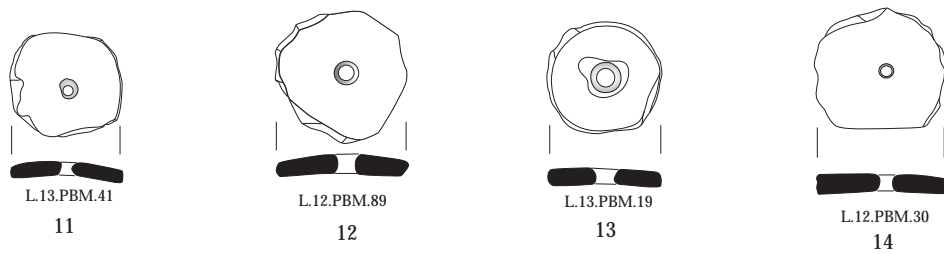
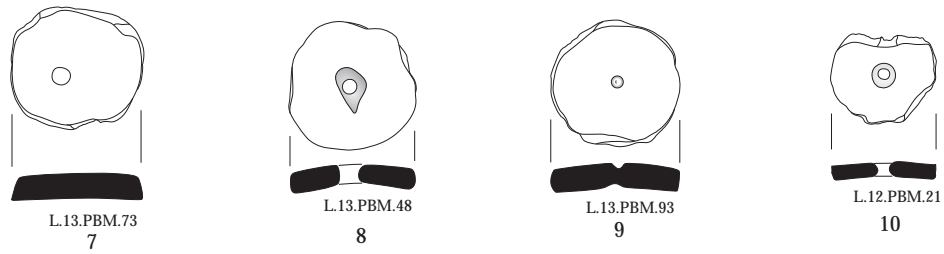
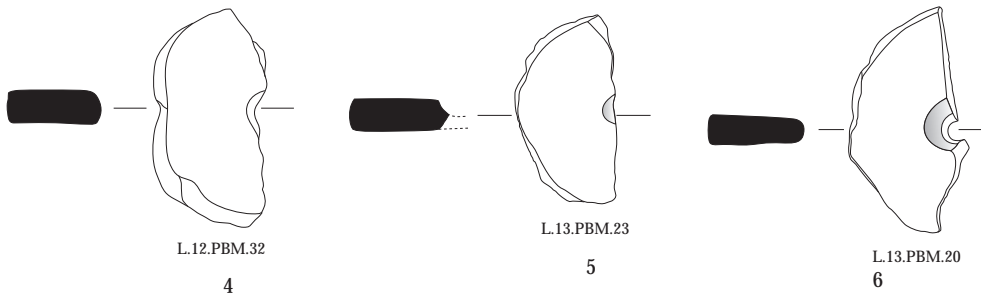
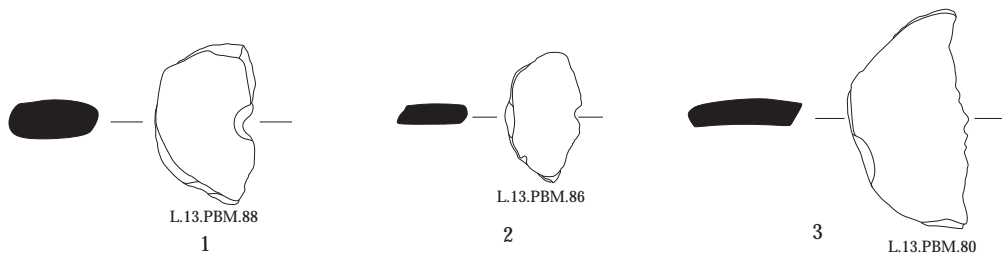


L.12.PBM.39  
19

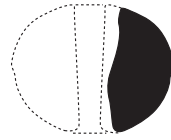


L.13.PBM.44  
20

**AG II**



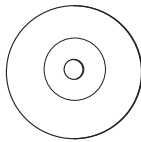
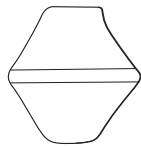
AŞ IA



L.13.PBM.71

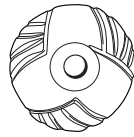
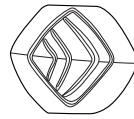
1

AŞ IIA



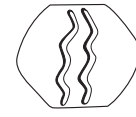
L.10.BN.PM1.04

2



L.10.BN.PM4.03

3



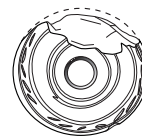
L.10.BN.S6.PT.01

4



L.13.PBM.PM01.04

5



L.10.BN.S7.PT.01

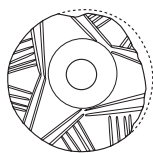
6





AŞ IA

AŞ IB



L.12.PBM.41  
1

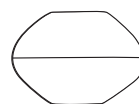
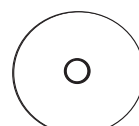


L.12.PBM.13  
2

AŞ IIA



L.13.PBM.54  
3

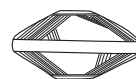


L.12.PBM.92  
4

AŞ IIB



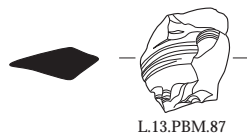
L.13.PBM.94  
5



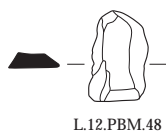
L.12.PBM.80  
6



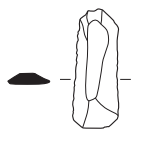
**OBSİDYEN**



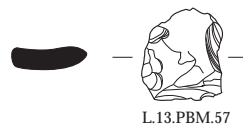
1



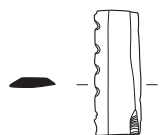
2



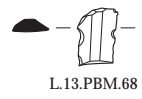
3



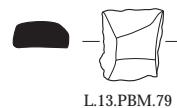
4



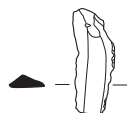
5



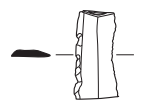
6



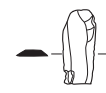
7



8



9



10



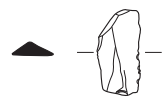
11



12



13



14



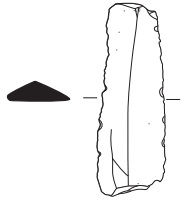
15



16

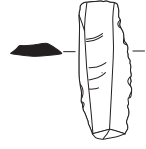


# ÇAKMAKTAŞI



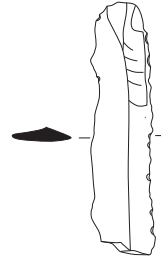
L.12.PBM.02

1



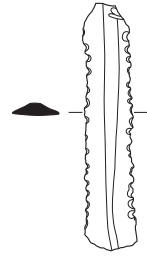
L.12.PBM.18

2



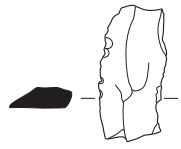
L.12.PBM.86

3



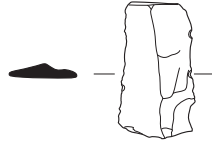
L.13.PBM.15

4



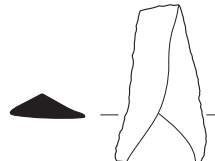
L.12.PBM.20

5



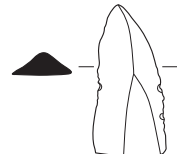
L.12.PBM.53

6



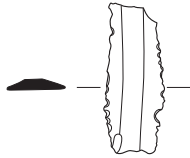
L.12.PBM.36

7



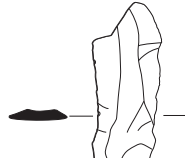
L.12.PBM.51

8



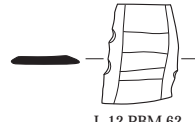
L.12.PBM.51

9



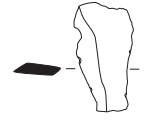
L.12.PBM.61

10



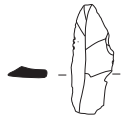
L.12.PBM.62

11



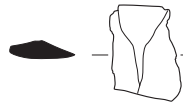
L.12.PBM.63

12



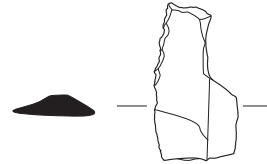
L.12.PBM.83

13



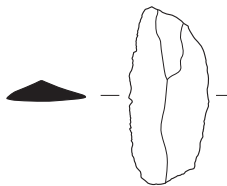
L.13.PBM.55

14



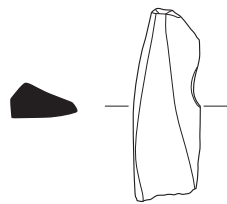
L.13.PBM.58

15



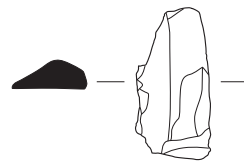
L.13.PBM.65

16



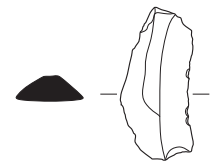
L.13.PBM.81

17



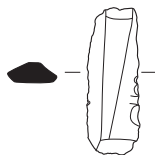
L.13.PBM.72

18



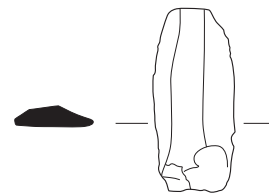
L.13.PBM.21

19



L.13.PBM.97

20

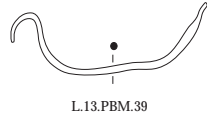


L.12.PBM.28

21

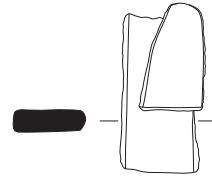


ETÇ 2



L.13.PBM.39

1



L.13.PBM.49

2

ETÇ 3

İĞ I



L.13.PBM.06

3



L.13.PBM.70

4



L.13.PBM.30

5



L.12.PBM.69

6

İĞ II



L.13.PBM.01

7

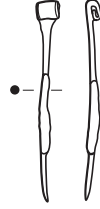


L.13.PBM.12

8



İĠ III



L.13.PBM.89

1

İĠ IV



L.13.PBM.50  
2



L.13.PBM.13  
3



L.13.PBM.95  
4

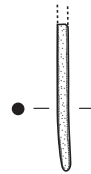


L.13.PBM.69  
5

İĠNE PARÇALARI



L.13.PBM.52  
6



L.13.PBM.51  
7



L.12.PBM.35  
8

0 10cm

## ÖZGEÇMİŞ

### UMAY OĞUZHANOĞLU AKAY

Pamukkale Üniversitesi  
Fen-Edebiyat Fakültesi  
Arkeoloji Bölümü  
20070 KINIKLI/DENİZLİ  
+(90)258 2963748  
+(90)505 4062505

uoguzhan@pau.edu.tr  
umay\_o@hotmail.com



### EĞİTİM DURUMU

- 1994-2001 Ortaokul-Lise:** İzmir Saint Joseph Fransız Lisesi  
**2001-2005 Lisans:** Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi, Protohistorya ve Önsya Arkeolojisi Anabilim Dalı  
**Bitirme Tezi:** Girit Erken Minos Seramiği. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Protohistorya ve Önsya Arkeolojisi Anabilim Dalı. Ankara-2005 (Prof. Dr. Hayat Erkanal danışmanlığında)  
**2005- 2008 Yüksek Lisans:** Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü  
**Bitirme Tezi:** Panaztepe Seramik Verileri Işığında Erken Tunç Çağı ve Orta Tunç Çağı'na Geçiş. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara-2008 (Prof. Dr. Armağan Erkanal danışmanlığında)  
**2008- 2015 Doktora:** Pamukkale Üniversitesi-Adnan Menderes Üniversitesi Arkeoloji Bölümleri Ortak Doktora Programı (2009- )  
**2010-2011** Università degli studi di Roma “La Sapienza” Bahar Dönemi-Erasmus Değişim Öğrencisi (PhD)  
**2014** University of Liverpool (Şubat-Haziran) Misafir Öğrenci/Erasmus+ Stajyeri- (Danışmanlar: Prof. Douglas Baird, Dr. Alan Greaves)  
**Bitirme Tezi :**Laodikeia-Kandilkırı Verileri Işığında Güneybatı Anadolu'da Erken Tunç Çağı 2 ve 3 (Prof. Dr. Celal ŞİMŞEK ve Prof. Dr. Turan EFE danışmanlıklarında)

**Bildiği Yabancı Diller** : Fransızca (İyi. Alliance Française-Mention Bien)  
: İngilizce (İyi. TOEFL CBT: 95)  
: İtalyanca (Orta)  
: Almanca (Başlangıç)

### İŞ DENEYİMİ

#### Çalıştığı Kurumlar

- 2005- 2008** Araştırma Görevlisi-Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü  
**2008-** Öğretim Görevlisi Pamukkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü

### **Öğretim Görevlisi Olarak Verilen Dersler**

- Erken Tunç Çağı Anadolu Arkeolojisi
- Ege ve Akdeniz Uygarlıkları I-II
- II. Bin Anadolu Uygarlığı I-II
- Etnoarkeoloji
- Mitolojiye Giriş I-II

### **Erasmus Programı Öğretim Elemanı Değişimi Kapsamında Verilen Dersler**

- Universidad de Alcalá de Henares/Spain, March 31<sup>st</sup>, 2009-April 5<sup>th</sup> 2009, “Early Bronze Age Pottery in Western Anatolia”
- Università degli studi di Enna Kore/Italy , January 19<sup>th</sup>, 2010-January 21<sup>st</sup> 2010, “Early Bronze Age in Anatolia”
- Trnavská univerzita v Trnave/Slovakia-April 30<sup>th</sup> ,2012-May 4<sup>th</sup> ,2012 “Early Bronze Age in Western Anatolia”

### **Kazı ve Projeler**

- 2001- 2006** Liman Tepe Kara ve Sualtı Kazıları (Öğrenci ve Heyet Üyesi-Prof. Dr. Hayat Erkanal başkanlığında)
- 2002-2005** Çeşme-Bağlararası Kazısı (Öğrenci ve Heyet Üyesi-Prof. Dr. Hayat Erkanal’ın bilimsel danışmanlığında, Çeşme Müzesi başkanlığında, 2002-2005)
- 2006- 2007** Panaztepe Kazısı (Heyet Üyesi-Prof. Dr. Armağan Erkanal başkanlığında, 2006-2008)
- 2012** Çine-Tepecik Höyük Kazısı (Heyet Üyesi-Prof. Dr. Sevinç Günel başkanlığında)
- 2009-** Stratonikeia Kazısı (Heyet Üyesi-Prof. Dr. Bilal Söğüt başkanlığında)
- 2009-** Laodikeia Kazısı (Heyet Üyesi/Alan Sorumlusu-Prof. Dr. Celal Şimşek başkanlığında)

### **Bilimsel Yayınlar**

-Bostancı, O., N. Kolankaya-Bostancı, U. Deniz, U. **Oğuzhanoğlu**. 2006. “Erken Tunç Çağı Anadolu Ticaret Ağına Yeni Bir Katkı: Kula Bölgesinden Bir Grup Erken Tunç Çağı Seramiği.” Anadolu Medeniyetleri Müzesi 2005 Yıllığı : 221-69 . (A New Contribution to Early Bronze Age Anatolian Trade Network: A Group of Early Bronze Age Pottery from Kula)

- Oğuzhanoğlu, U. 2011. “Kadikulesi Tepesi” 32. *Kazı Sonuçları Toplantısı-4*: 196-198.

- Oğuzhanoğlu, U., 2012. “Stratonikeia Antik Kenti Çevresi Yüzey Araştırması” 33. *Kazı Sonuçları Toplantısı-4*: 408-410.

- Oğuzhanoğlu, U, “Laodikeia Erken Tunç Çağı 2 Mezarlığından Bir Çukur ve Düşündürdükleri”, *Mustafa Büyükkolancı’ya Armağan Essays in Honour of Mustafa Büyükkolancı* (Ed. C. Şimşek – B. Duman – E. Konakçı), İstanbul, 2015, 423-434.

- Oğuzhanoğlu, U., “Laodikeia’den Batı Anadolu Erken Tunç Çağına Yeni Katkılar”, *10. Yılında Laodikeia (2003-2013 Yılları)*, Laodikeia Çalışmaları 3 (Editör C. Şimşek), İstanbul, 2014, 71-86.

### **Sözlü Sunumlar**

- Oğuzhanoğlu, U. “Batı Anadolu Erken Tunç Çağı’na Yeni Katkılar: Laodikeia”, Yeni Araştırmaların Işığında Batı ve Orta Anadolu Erken Tunç Çağı Kronolojisinin Güncel Bir Değerlendirmesi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, 28-29 Nisan 2014, Bilecik.

- Oğuzhanoğlu, U. “Exchange patterns and processes in Early Bronze Age South-West Anatolia” Socio-Economic Interactions between the Mediterranean and Anatolia, The University of Liverpool, Mediterranean Archaeology Research Group (MARG), 19 Mayıs 2014, Liverpool.

-Aytek, Ö., U. **Oğuzhanoğlu**, , “The Role Of Coastal Anatolia Within Mediterranean Network in Prehistory” (Session: AM12 Islands And Archipelagos In European Prehistory: Navigation Cradles and Sea-Routes Junction, 5 September 2015), 21st Annual Meeting of the European Association of Archaeologists, Glasgow 2015, 2-5 September.

### **Burslar**

- TÜBİTAK Yurt İçi Yüksek Lisans Bursu (2005-2007)
- Erasmus Değişim Öğrencisi (Doktora)(2011)
- Erasmus+ Staj Hareketliliği (Doktora) (2014)

### **Akademik İlgi Alanları**

- Ege Prehistoryası
- Anadolu’da Erken Tunç Çağı
- Seramik